

Fol. 14204

CELSISSIMO ET EMINENTISSIMO

PRINCIPI

GUILLELMO EGONI

S. R. E. CARDINALI,

LANTGRAVIO DE FURSTEMBERG

Epiſcopo & Principi Argentoratenſi,
S. Germani à Pratis Abbati, &c.

V*IDEAR fortaſſe nonnullis prudentiæ leges non ſatis conſuluiſſe*, CELSISSIME *&* EMINENTISSIME PRINCEPS, *cum Viri omnium humaniſſimi ac benigniſſimi oculis, immaniſſimæ, ſi qua umquam alia fuit, perſecutionis imaginem exhibeo. Quid enim aliud præ ſe*

lissimæ lugubre tragicumque
lum? Hic videas sanctissimo
coporum dejectiones, proscr
exsilia, mortes. Hic venerabi
Sacerdotes ac ministros, & n
omnis denique sexus, ætatis
ditionis homines vexatos, tort
bris mutilatis, linguis etian
persecutorum potius miseriam
tes quam suam; carceribus non
clusos, quam acervatim conge
ipsis in sordibus quasi sepulto
rabilia trahentes non tam corp
cadavera, nisi quod exsangues
cie confecti artus sensus ac dol
teriam retinebant ... eo acerbio

quod oculos tuos ac patrocinium alliciat, & erga tantos fidei nostræ athletas pium istum innatæ commiserationis commoveat affectum. Quid enim generoso Principe dignius, quam perperam afflictis & divexatis dexteram præbere & asylum? Quid optimo Cardinali & Episcopo convenientius, quam sanctissimos Antistites & Sacerdotes, pro Christi fide ac divinitate omnium tormentorum ac cruciatuum genera perpessos benigne suscipere, & quatenus licet refovere? Quid denique cordato pectori carius & acceptius, quam miserabiles quoscumque miserari, amplecti, sublevare? Sed Deus bone quantos viros! Agmen ducit magnum illud Africanæ ecclesiæ lumen, Augustinus, qui urbe sua jam per tres menses à Vandalis obsessa exstinctus est. Huic accedunt Capreolus, Deogratias, Quodvultdeus, & Eugenius, omnes tam virtutibus ac meritis, quam Primariæ sedis prærogativa illustres. Accedit & Fulgentius, suo nomine clarior ac splendidior, cui Rex barbarus etiam

ginem uno animo convenere
Catholicam palam profiteren
cum nec hæreticorum versutii
lationibus decipi, nec imman
ranni minis ac promissis flecti
in exsilium missi sunt, immo p
cres processerunt ac gaudentes
gni habiti essent, qui pro no
talia paterentur. Quid deniq
rem infinitos promiscui sexus,
ætatis ac status homines, qui
domibus extorres, vel in erga
stricti, vel in solitudinibus e
palabundi, passim inedia, fa
enecti, tot tantasque ærumnas

& flagitant. Ab his si te exorari patiare, & facile quidem patieris, rem facies nobis sane perjucundam, tuis vero moribus plane congruentem. Id enim abs te exigit propensa tua in omnes benignitas, maxime in domesticos fidei, quanto magis in Episcopos, quibuscum communem geris dignitatem, in Sacerdotes ministrosque sacros, cujusmodi tanta religione colis. Quin & ipsa etiam à te postulat Cardinalitia dignitas, cum mutuis semper officiis & reciproco honore coluerint & Africani Præsules Romanam ecclesiam, & Romana ecclesia Præsules Africanos. Hujus mutuæ caritatis ac benevolentiæ exempla occurrunt passim in hac Historia: sed unicum reverentiæ Afrorum in Romanam ecclesiam testem profero, Eugenium scilicet Primatem, qui suo totiusque Africæ Episcoporum nomine Hunerico regi Ariano professus est, in rebus fidei, Romanæ potissimum ecclesiæ, quæ caput est omnium ecclesiarum, *sententiam esse petendam. Porro ex unius Symmachi Pon-*

ministrare solitus fuerit.

Eadem sine dubio foret, si Af.
tus id pateretur, INNOCENTI
Pontificis Maximi, Optimi exi
numquam satis prædicanda cari
nihil antiquius, quam pauperes r
afflictis subvenire, oppressos li
cui caro aut sanguis nihil umqu
velavit, ut aliquid de pastorali
dentia remitteret; qui denique
se omnibus facit, ut omnes Chri
rifaciat. Quantis ille votis optare
anæ ecclesiæ restitutionem! Qua
e omnia in id consilii profun
Hoc exemplum eo lubentius affero
anti Pontificis, cuius electionem

Verum præsidium tuum, EMINENTISSIME PRINCEPS, *sanctissimi illi Confessores vel hoc maxime nomine merentur, quod suo sanguine consignaverint Catholicam fidem, præsertim eorum dogmatum, quæ à recentioribus hæreticis temere impugnantur. Quippe utiles erunt consiliis tuis, qui ut segreges ad Catholicam fidem revertantur, nihil penitus omittis, nec sumtibus nec curis parcendum ratus, cum de promovendis veræ Religionis rebus agitur. Id palam testantur urbes illæ ab Argentoratensi ecclesia olim distractæ, quas cum omnibus pagis suis, etiam ante quam episcopus esses, ab hæreticorum dominio, ne sub errantibus dominis periclitaretur populorum fides, redemisti, atque cum optimo & celsissimo Principe, fratre & decessore tuo, Ecclesiæ asseruisti Catholicæ.*

Eadem ista in res sacras propensio facit, ut quidquid in Religionis bonum cedere putas, infracto animo exsequaris. Testantur hoc Benedictini nostri Stabu-

tiam Mettenses sancti Arnulfi
quorum monasterium à fundam
tam instauratum, quam ex int
structum cernitur. Denique,
paucis absolvam, tuam erga sa
religionem futuris seculis p
sancti Vincentii Laudunensis
quæ cum diruta prorsus & vi
jacuisset, auspiciis subsidiisque
restituta est, nulli ut totius fere
ciæ magnificentia & decore ceda
de tua Argentoratensi principe
dicam? quæ cum jam ob ædi
exquisitum in tota Germania c
tur, nunc etiam ob varia qu
decorasti ornamenta, tantum

clesias, quæ munificentiam tuam æternum posteritati commendabunt. Hæc aliaque præclare facta cum lubentius facias, quam ab aliis prædicari sinas, diutius commemorare nolim, ne gratiam istam, quam Africanis Confessoribus à te impetrare cupio, à me ipso avertam.

Laudent alii tuam in rebus agendis facilitatem, in concipiendis consiliis sagacitatem, in perficiendis constantiam & dexteritatem. Alii te in adversis infractum, in prosperis numquam elatum, sed semper, quod sane ingentis animi indicium est, tui similem, injuriarum immemorem, beneficum adversus omnes prædicent. Alii denique tuam in rebus sacris tractandis pietatem & religionem suspiciant, quam nobiscum non solum amplissimæ hujus urbis cives, sed exteri etiam laudant & mirantur. Nobis sat erit in te laudando parcos fuisse, ut modestiæ tuæ obsequamur: quamquam ne à nobis quidem extorquere poteris ut dissimulemus, plus laudis ex ista modestia in te redundare, quæ id potissimum

ISSIME PRINCEPS, n
quaquam ferendum erat, ut
edum præsentem, sed etiam pa
abeamus ac fautorem, immo &
e dicam amicum ubique sentiamu
m benevolentiæ tuæ vicem publ
uo testimonio referremus. Oport
ue nobis adest hæc Historia, q
peris mole æstimes velim, sed
anctorum, qui eam instruunt C
um, atque etiam propensissima in
arum voluntate, quam editi
uamdiu duratura est, posterita
stabitur.

[redacted]

PRÆFATIO
IN HISTORIAM
Vandalicæ persecutionis.

I. INTER innumeras fere barbaras nationes, quæ labente sæculo quarto, aut quinto ineunte, in Romanum orbem, ac potissimum in Imperii Occidentalis provincias inundarunt, nulla sane Vandalorum gentem sævitia & inhumanitate superavit. Id prædicant vetera quæque istorum temporum, quæ supersunt, monumenta, atque, ut de rebus potissimum ecclesiasticis loquar, Fasti sacri, qui cum vix unum aut alterum Martyrem sub aliis Barbaris passum commemorent; complures simul, & quidem frequenter, sub Vandalorum gravissimis persecutionibus occubuisse passim testantur. In Vandalis quippe nativa feritas, hæreseos perfidia gentilium superstitionibus permista, insatiabilis rapacitas, aliaque ejusmodi vitia ita concurrebant, ut nulla apud eos esset aut se-

infirmioris, aut imbecillioris ætati
nmiseratio, nulla erga res, aut perso
sacras religio. Verum barbaricus iste
or, qui multos Martyres cælo intulit,
n ipse in causa est, cur nihil fere de iis
n Martyribus certum habeamus. quip-
cum ferro, flamma atque rapinis om-
vastarent, nullam de rebus suis scri-
ndi, immo ne respirandi quidem fa-
tatem relinquebant iis, qui ex illis pro-
llis reliqui erant. Sed etsi qui forte ali-
a in litteras retulerint, hæc omnia in
s tumultibus, & urbium provinciarum-
e frequentibus excidiis perierunt. Qu
ro postea de rebus istis commentario
derunt, negotia civilia tractare, aut ex
ditiones militares commendare, quam de

Victorem Uticensem, alii Vitensem
ferunt: prævaluisse tamen videbatur,
m apud viros eruditos, eorum opinio,
Uticensem appellabant, cum Utica
tas omnibus notior esset quam Viten-
quam nemo fere noverat. Verum
tea quam ex Notitia Africana comper-
i fuit, Victorem episcopum Viten-
i Vandalicæ persecutionis temporibus
Africa floruisse, qua tempestate Uti-
sis episcopus, non Victor, sed Floren-
us dicebatur, ut ex eadem Notitia
et; tunc nemo non assensus est, Vi-
em, præclari hujus auctorem operis,
ensem esse appellandum. Neque dixe-
Florentino Uticensi in exsilio apud
ficam defuncto Victorem forte fuisse
stitutum, qui hanc historiam descrip-
t. Istæ enim meræ sunt conjecturæ,
: codicum mss. auctoritati prævalere
quaquam possunt: præsertim cum epis-
is tunc defunctis nullos alios in his
ultibus fuisse substitutos constare vi-
tur. Porro qui Victorem Uticensem
Vitensi intruserunt, id commiserunt
gnoratione sedis Vitensis, cujus loco
censem sibi notam substituerunt, men-
n in antiquis exemplaribus irrepsisse
icati: sed eadem vocum affinitate,
alios delusos fuisse existimabant, sese
deluserunt. Merito itaque à Petro

neminem ei umquam in posteru
fragaturum arbitremur. Id enii
nobis omnium codicum mss.
consensus, quorum ne unus qui
saltem qui hactenus visi sunt,
Uticensem istius operis aucto
fert. Nos quatuor omnino inve
quibus hæc Historia habetur ir
iis tres Victoris *patriæ Vitensis* ep
men diserte & non semel repr
in quarto autem Victor episcop
citer dicitur, nulla sedis ipsius f
tione. His consentit codex ms
Portarum, antiquus & optimæ n
testante Chiffletio, hunc titulu
Prologus in Historia persecutionis
edita à sancto Victore patriæ Vi
copo. Eumdem auctorem *episcopi*
sem, non Uticensem diserte appel

typis mandavit, quod ex uno saltem msf. codice factum fuisse fatendum est, Victori eam Vitensi tribuit. quod sane ei non accidisset, si illius codex Uticensis notissimæ in Africa urbis titulo fuisset insignitus. Unde inferre licet, codices ex Italia, Germania & Gallia in hoc unum consentire, ut Victor iste Vitensis, non Uticensis dicatur.

V. Primus omnium qui sincerum hujus operis titulum corrupit, videtur fuisse Reinhardus Lorichius. Hic quippe anno 1537. Coloniæ eamdem Historiam sub *Victoris patriæ Uticensis* nomine evulgavit, *à tinearum injuria, quibus arrodi videbatur*, ut ipse loquitur, vindicatam. Et quamvis anno 1541. Rhenani editio Parisiis apud Galeotum Pratensem, iterum sub Victoris Vitensis nomine recusa fuerit; cum tamen ejusdem hoc ipso anno altera Lorichii editio, sub Victoris Uticensis nomine, pariter facta fuisset Basileæ apud Westhemerum, placeretque cunctis bella illa, ut ipsis videbatur, restitutio; inde factum est, ut subsequentes editiones omnes, sive in Gallia, sive in Germania, aut in aliis regionibus, Victoris Uticensis nomen prætulerint. An vero id proprio marte, aut ex codicis alicujus vitio id commiserit Lorichius, mihi sane incertum est: quamvis probabile videatur codicem ipsius ceteris similem fuisse, idque inde conjicio, quod

PRÆFATIO.

nc auctorem *Victorem patriæ Uticen*
scopum appellet, ut ceteri nostrum V
orem *patriæ Vitensis*. Et quidem *patri*
x diœcesi alicui integræ melius quam
bi nobilissimæ, qualis erat Utica, com
tere videtur. Victorem enim patriæ V
nsis episcopum dictum fuisse facile cred
rim, quod cum in illius diœcesi nulla esse
bs, totius alicujus parvæ regionis episc
s dicebatur. Sic in Marmarica toti pr
nciæ unus episcopus præerat, in qua cu
n esset civitas admodum celebris, qu
terarum caput esse mereretur, episcop
nc hic, nunc illic sedem habens, totius re
onis episcopus appellabatur. Sed op
n est hujus rei exempla extra Africæ l

ipſum eſſe cenſet Victorem provinciæ Byzacenæ primatem, quo concedente Fulgentius in Ruſpenſis eccleſiæ thronum evectus eſt, ut narrat ipſius Fulgentii Vitæ ſcriptor cap. 16. Id ut probet vir eruditus, obſervat in Notitia Africana tres ſolummodo Victores inter patres Byzacenos haberi, quorum prior, Victor ſcilicet Narenſis epiſcopus, decimo tertio loco recenſetur; Victor Gauvaritanus nonageſimo primo, ac denique noſter Vitenſis, qui locum trigeſimum ſextum in ea obtinet. At æque inſolens videtur Chiffletio affirmare epiſcopos nonaginta, aut ſolummodo duodecim, viginti annorum ſpatio interiiſſe: hincque rem veri omnino ſimilem eſſe putat, Victorem Byzacenæ ſuæ provinciæ primatum obtinuiſſe. Id vero ſi admittatur, Confeſſionis titulum ipſi deberi fatendum eſt, non ſolum quod ſub Hunerico cum ceteris fuerit exagitatus, aut certe quod Traſamundi violentia è ſede fuerit abreptus, ſed etiam quod exſul pro Chriſti fide è vivis exceſſerit. Victorem enim Byzacenæ primatem in Fulgentii Vita laudatum, quiſquis demum fuerit, exſulem obiiſſe colligitur, quod eo tempore, quo pace Eccleſiæ reſtituta Epiſcopis in ſedes ſuas redire licuit, non Victor, ſed Liberatus Byzacenæ provinciæ Primatum obtineret.

Confessoribus, qui sub Huner
persecutione pro fidei cathol
sione decertarunt, annumera
nemo, ut puto, infitiabitur.
veteribus codicibus mss. *sanctus*
sim appellatur. Sed hæc erat vo
mula, qua hic titulus auctori
siasticis, maxime Episcopis, t
Magis ad rem pertinet quod
hodierno Martyrologio Roma
ubi die 23. mensis Augusti hæc
Uticæ in Africa beati Victoris ep
Victorem Baronius in Notis a
cum monet eum ipsum esse, q
tam Vandalicæ persecutionis
celebris est. At Lucas Holsten
madversis ad Martyrologium
hæc verba à recentioribus ac
jure conqueritur, quæ re ipsa

quem ait ſanctitate & doctrina ſub Anaſtaſio imperatore floruiſſe, eique omnia opuſcula attribuit, quæ Gennadius in Catalogo cap. 77. à Victore Cartennenſi epiſcopo edita commemorat. Maurolicus abbas Petrum ſecutus, eadem die Victorem Carthaginenſem epiſcopum, virum doctiſſimum, qui ſub Anaſtaſio imperatore claruit, celebrat, omiſſo operum Catalogo. Petrus Galeſinius paullo aliter habet, nempe *Uticæ in Africa ſancti Victoris epiſcopi & Confeſſoris*, atque in Adnotationibus complures laudat Victores Africanos, quibus id elogium competere poſſit. At Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non habentur, habet ſolummodo, *In Africa ſancti Victoris epiſcopi*, quem tamen in Notis monet alium non eſſe à Victore Uticenſi, qui hiſtoriam perſecutionis Vandalicæ conſcripſit. Ex quibus omnibus patet, obſcuram apud antiquos fuiſſe Victoris noſtri memoriam, nec umquam nomen ipſius in Faſtis ſacris locum habuiſſe: quod ei cum aliis compluribus viris ſanctitate & doctrina celeberrimis commune eſt. Nec licet nobis ex incertis prorſus & dubiis monumentis Victori noſtro nomen conciliare, qui ſolidas veraſque laudes ob tam egregium opus à ſe editum meretur, cujus præclaras virtutes, ut loquuntur

. . . . in region
Victor hanc historiam conscr
ri quæstioni facere satis diffi
cum ipsemet Victor se anno
Vandali in Africam ingressi fu
gesimo scripsisse testetur, qui
est vulgaris æræ CCCCLXX
certum sit Vandalos anno CC
Hierio II. & Ardabure consulib
cam ex Hispania trajecisse. Ver
facilis est alterius quæstionis so
ctorem Constantinopoli de pe
Vandalica scripsisse Chiffletius
duobus ejusdem Historiæ locis. I
betur libro 5. num. 7. ubi Victor
criptos varios cruciatus, quibus a
tur orthodoxi, hæc subjungit:
fabulosum putat, Uranium Zenon
interroget &c. Locus alter ex eo
desumtus est num. 6. ubi de

interrogent, absentes vero in Urbem ut veniant, totam persecutionis seriem cognituri. Hincque infert illos antistites, qui ad calcem Notitiæ Africanæ, *hic relegati* dicuntur, Constantinopoli exsulasse. Sed hanc opinionem Cotelerius tomo 3. monumentorum Ecclesiæ Græcæ, in Notis ad vitam sancti Sabæ improbat, quod minus recte illi Antistites Constantipolim *relegati* dicerentur. *Potuit*, inquit, *Hunericus rex Vandalorum Episcopos Catholicos relegare in varia loca ditionis suæ, potuit è regno suo expellere, potuit Constantinopolim mittere, sed ejusmodi missio nequaquam relegatio censenda est.* Unde infert vir eruditus, probabilius esse Victorem in Veteri-Epiro, quæ regio Vandalis subjecta erat, exsulantem conscripsisse historiam suam, quæ etiam fuerit occasio opus suum nuncupandi Diadocho, qui in eadem provincia episcopus fuisse dicitur. Verum si conjecturis uti licet, mihi veri similius videtur Victorem in Africa historiam suam exarasse. Multa quippe habet passim, quibus innuit se in exteris regionibus non versatum fuisse cum hanc scriberet. Qui vero *hic relegati* in Notitia dicuntur, ii ipsi mihi videntur esse, *de quibus*, testante Fulgentii Vitæ auctore cap. 4. *Hunerici tyranni persecutoris astuta malignitas ordinaverat, ut juxta patriam propriam peregrinationis incommodum sustinerent.*

... fuerit Arianorum manu
Invitat autem Victor lectores
nium interrogent, tunc fortasſ
Africa agentem: cum vero al
gant Conſtantinopolim adm
ut quidem mihi videtur, in ea
verſari aperte declarat.

IX. Multo minus probabil
dem Chiffletii opinio, ſentientis
quem Conſtantinopoli ſcripſiſſ
tit, hiſtoriam ſuam vix alteri q
cio Conſtantinopolitano nunc
potuiſſe, aut debuiſſe. Id enim
mus vetat ſumma in ſedem Ap
reverentia, qua tunc temporis
tur Epiſcopi Africani: cum è
graviſſima inter Romanum pon
Acacium Conſtantinopolitanum
derent diſcidia, quæ tandem i
ſchiſma eruperunt. Certe in

tur. Jam initio tyrannidis Vandalicæ in
frica Capreolus Carthaginensis antistes
n epistola ad Patres concilii Ephesini eos
dhortatur, ut errores, quos repullulan-
es Apostolicæ sedis auctoritas, Sacer-
otumque in unum consonans sententia
ppresserat, *secunda disputatione* non agi-
ent. Et quidem Byzaceni patres in Sar-
linia exsules à Johanne & Venerio in-
errogati, quid de gratia & libero arbi-
rio sit sentiendum, id discendum esse
espondent ex capitulis, in quibus conti-
etur, *quid Romana*, *hoc est Catholica*, *sequa-
ur & servet Ecclesia.* Sed magis ad rem
nostram facit quod auctor Vitæ sancti Ful-
gentii narrat capite 12. & 13. nempe cum
dem Fulgentius *ad ultimam Thebaïdæ re-
gionis eremum* pergere animo destinasset
vitæ perfectioris desiderio, Eulalium Sy-
racusanum episcopum & Rufinianum exsu-
lem ex Africa episcopum ipsum à proposi-
to revocasse, quod scilicet monachos ibi de-
gentes *à communione beati Petri perfida dissen-
sio separaret.* Vide infra notam 3. in Victo-
rem Vitensem pag. 142.

V. Hæc Victoris Historia ea comple-
ctitur quæ Vandali adversus Orthodoxos
commisere ab ipso eorum ingressu usque
ad Hunerici mortem; ita tamen ut multa
ab eo auctore prætermissa sint, sive quod
non satis ipsi fuerint nota, sive quod ea

Generalem vero in tota Afric
nerico persecutionem adversu
cos commotam fuisse diserte tra
potissimum libro 5. quam cladc
teras etiam nationes pertigisse
temporibus ex eodem auctore
qui sub libri primi finem trede
no provincias extra Africam
quæ dira ejusmodi tempestate
fuerant.

XI. Quod attinet ad hujus
divisionem, non liquet an eam
se plures in libros fuerit partit
mum librum excipias, qui in om
editis quam mss. codicibus ad
mortem desinit, tot sunt variæ
ris divisiones, quot fere occurr
ces mss. Tres in libros, præter l
sanctorum Monachorum, dividi

nda ſit. Certe Gennadius in Catalo- ipſius auctorem facit Eugenium Car- ;inenſem epiſcopum, ſive quod re ve- ıb ipſo edita fuerit, ſive quod ejus . Victor, ſeu quivis alius eam condi- t, aut tandem quod cum ipſe cete- ım omnium primas eſſet, & præcipuus ıs Africæ antiſtes, ejus ſedi & digni- datum fuerit, quod ab alio quopiam ıine omnium factum fuerat. Omnibus ıl Africanis epiſcopis tribuitur in ve- ſſimo codice mſ. eccleſiæ Laudunen- ıbi ſub hoc titulo habetur : *Incipit li- o epiſcoporum Catholicorum ad Unericum n Vandalorum datum.* Tum, *Regali im-* , &c. ut in Victoris Hiſtoria ; ipſique ungitur Notitia eccleſiæ Africanæ, à ıundo primum edita, quam poſtea fletius Victoris Hiſtoriæ inſeruit. Por-

præfatione didiciſſe teſtatur
nadius loco laudato. quem p
eſſe à fidei Libello, qui in V
ria habetur, fatendum eſt.
ctor eodem modo fidei prof
ſtoriæ ſuæ inſerere potuit, q
edicta.

XIII. Supereſt ut dicamu
exemplaribus, ad quæ hanc no
ris editionem emendavimus.
in quibus integra Victoris Vit
ria habetur, omnino quatuor
tres ſcilicet ex Bibliotheca
quos pro ſuo more, & conſu
teras benevolentia, exhibuit
Stephanus Baluzius; quartu
monaſterio Benedictino ſanct
Campis Ordinis Cluniacenſis.
tinis antiquior ſæculo nono a

codex pro duobus merito censendus sit. Codex denique sancti Martini à Campis, qui olim monasterii Crespiacensis fuit, ab annis item ferme quingentis videtur scriptus. Consuluimus etiam varias lectiones codicis bonæ notæ, ut asserit Chiffletius, Cartusiæ Portarum, quas idem ipse vir eruditus in Notis ad Victorem nobis suppeditavit. At præter hos codices, alios item tres habuimus, in quibus, demto priori libro, Victoris nostri Historia integra habetur sub Passionis sancti Eugenii titulo. Unus ex his est RR. PP. Fuliensium monasterii sancti Bernardi in hac urbe Parisiaca, alter in nostra sancti Germani à Pratis Bibliotheca asservatur, uterque ab annis circiter 500. conscriptus. Sed uno sæculo recentior videtur tertius ex his codicibus, qui est monasterii nostri sancti Cornelii Compendiensis. Præterea Fidei professionem, id est tertium Victoris Historiæ librum, & Notitiam Ecclesiæ Africanæ contulimus cum vetustissimo & optimæ notæ codice msſ. ecclesiæ cathedralis sanctæ Mariæ Laudunensis, qui ab annis minimum octingentis exaratus est.

XIV. Editiones vero ejusdem auctoris, quas videre licuit, hæ sunt. Primo quidem ceteris omnibus antiquiorem consuluimus, à Beato Rhenano procuratam Basileæ anno 1535. quo ex officina Frobe-

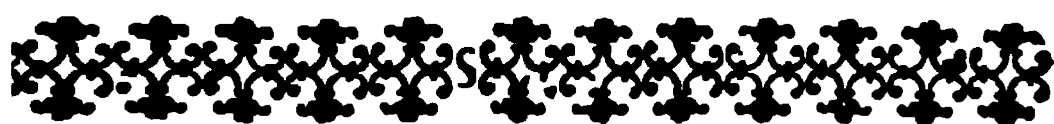
Agrippinæ anno 1537. à Reinl
chio Hadamario typis manc
quidem ex codice mſ. uti vid
dem in epiſtola dedicatoria,
riam *à tinearum, quibus arrod.*
injuria ſe vindicaſſe profitetur.
dem Lorichii editio Baſileæ pı
1541. typis Bartholomæi Weſt
qua item urbe anno 1555. ex H
officina prodiit nova ſacrorun
collectio ſub Orthodoxograph
in qua, inter alia ſacræ antiqı
numenta, habentur Victoris
tres de perſecutione Vandalica
ſione ſanctorum ſeptem Mo
Ceterum anno 1569. novam i
ris editionem Pariſiis curavit
litteraria bene meritus, Fran
duinus, celebris Juriſconſultus

[redacted]

raque locum habet noster Victor; in Coloniensium editione, & in ismodi sanctorum Patrum operum onibus, quæ deinceps in lucem unt. Quæ omnes editiones sub ; Uticensis nomine vulgatæ sunt duas beati Rhenani, in quibus Vitensis episcopus appellatur. Sed titulum asseruit Petrus Franciscus ius in jam laudata editione, quam 664. Divione fieri curavit. Cete- ii qui latine ignorant, tam eximii lectione frustrarentur, in vernacu- guam non semel translatum est. 10 quidem Gallice prodiit sæculo enti, anno scilicet 1563. opera ci Belforestii, Parisiis apud Ga- Buon; & anno 1664. altera m urbe, ab illustrissimo Arnaldo o procurata. Ad hæc Anglice edi- mo 1605. Harum vero omnium sub- l nostram Victoris Historiæ editio- ornandam usi sumus, collatis inter mss. quam editis codicibus, quo- rias lectiones suo loco exhibebimus. : Victoris Vitensis Historia præmit- ium est. De his vero quæ spectant ra monumenta, quæ in isto volumi- inentur, fusius hic dissercre super- im foret, cum sua unicuique opusc. æmissa admonitio id abunde do-

ĩ ij

mantur, consignavimus. Si quid
mo quidquid à me in toto huj
decursu peccatum fuerit, ben
piat Lector, & meum saltem
præclara, sed fere neglecta, con
bonique consulat, animo rep
mihi sinceri aut veri studium
gentiam, sed eruditionem argu
rem aliquando defuisse, quam a
ditioribus suppleri optamus. Ce
Vandalicæ persecutionis Hist
erat totius Historiæ persecut
Arianis tum Imperatoribus, t
barbaris excitatarum, quam pa
bebamus: cujus aliam partem,
piis & eruditis viris non displici
tellexerimus, cum tempus erit m
tunum, typis mandare curabim

INDEX

RUM QUÆ IN HOC volumine continentur.

PARS PRIMA.

INDEX.

INDEX.

NDEX CHRONOLOGICU
persecutionis Vandalicæ.

Nnocentio I papa sedente, Arcadio in Oriente, & Hono
rio in Occidente imperatoribus, Arcadio augusto VI. &
cio Probo consulibus, sub finem anni vulgaris æ
ccvi. Vandali relictis propriis sedibus in Gallias in
ntes à Francis prostrati sunt, qui paullo post Franco
norum ope in fugam vertunt; & Godegiselo eorum re
in his tumultibus occiso Gundericum ipsius filium sub
tuunt, sicque cum aliis Barbaris in Gallias subeunt.
Varii martyres hoc anno & sequenti in Galliis passim
ndalis coronati fuerunt.
Paulus Orosius, aliique auctores Vandalorum in Galli
uptionem huic anno consignant.
Theodosius Junior Arcadio patri succedit.
Stilico Ravennæ ab exercitu interficitur, & Eucheri
s filius Romæ, cui, etsi gentili, destinabatur Imp
m.
Romam obsidet Alaricus.
dem anno Vandali, Suevi, aliique Barbari e Galliis

& aliud Milevi in Numidia contra eosdem hæreticos.

Placidia, post Athaulfi necem Romanis reddita, Constantio nupsit.

Reliquiæ sancti Stephani per Orosium presbyterum ex Palæstina in Africam allatæ.

Zozimus in Innocentii locum Romanæ ecclesiæ præficitur. 417.

Valentinianus, postea imperator, ex Constantio & Placidia nascitur. 418.

Pelagius Romæ damnatur, & iterum Carthagine.

Bonifacius defuncto Zozimo fit Romanus pontifex, contra-nitente Eulalio schismatico.

Quæstio de appellationibus ad sedem apostolicam inter Romanos & Africanos agitatur. 419.

Constantius, Valentiniani III. pater, Augustus ab Honorio renunciatur. 420.

Sancti Hieronymi obitus.

Cælestis deæ templum Carthagine destruitur, petente Aurelio episcopo. 421.

Constantius imperator moritur.

Castinus magister militum expeditionem contra Vandalos in Hispania suscipit, sed infelici exitu. 422.

Augustinus disputat adversus Maximinum Arianum Gothorum episcopum in Africa.

Cælestinus Papa Bonifacio substitutus. 423.

Honorius Placidiam sororem suam cum Valentiniano ejus filio Constantinopolim mittit, quod suspicaretur ab ea accitos fuisse in Italiam barbaros. Idem paullo post moritur, & Johannes Primicerius Notariorum Imperium invadit.

Valentinianus III. Constantii & Placidiæ filius, Cæsar Constantinopoli creatur à Theodosio Juniore. 424.

Joannes Tyrannus Ravennæ occiditur, cujus tamen mortem anno sequenti Cassiodorus consignat.

Valentinianus Augustus renunciatur Ravennæ. 425.

Hoc anno, aut sequenti Gundericus, Godegiseli filius, Vandalorum rex in Hispania, interiit: cui succedit Gensericus ipsius frater, sed ex concubina natus. qui persecutionem, teste Gregorio Turonensi, in Hispania excitavit. 426.

Bellum adversus Bonifacium, qui ex Africa Romam venire abnuerat, nomine publico illatum est: sed ille Vandalos, fœdere cum ipsis inito, in Africam accivit, Hierio & Ardabure coss. 427.

Hoc anno Vandalorum in Africam adventum contigisse scribunt nonnulli. 428.

in Mauritaniam misit pro restauranda Ecclesiæ disciplina.
Gensericus in sua ditione Catholicos persequitur, immò & in suos sævit, qui in ipsum conjuraverant.
Manichæi Romæ à sancto Leone detecti, quorum plerique, Africa à Genserico devastata, in Urbem se contulerant. 443.
Attila, occiso Bleda fratre suo, solus Hunnis imperat. 444.
Concilium Romæ adversus Manichæos.
Valentiniani III. constitutio adversus Manichæos data. 445.
Marcianus fit Imperator in Oriente, Theodosio Juniore absque filiis defuncto. 450.
Placidia Valentiniani mater obit V. Kal. Novembris.
Attila Hunnorum rex in Gallias ingressus varias urbes devastat, ac demum in agris Catalaunicis prœlio commisso fugatur ab Ætio aliisque fœderatis. Ibi Meroveus Francorum, & Theodoricus Vuisigotthorum reges interfecti sunt. 451.
Synodus generalis apud Calchedonem contra Eutychetem habita.
Attila in Italiam irrumpit, Aquileïam devastat, ac Leonis papæ precibus fractus, in Pannonias revertitur. 452.
Attila in Pannonia moritur, cujus tamen interitum anno sequenti Marcellinus comes consignat. 453.
Pulcheria Augusta Marciani uxor vita defungitur, quæ in fastis sacris locum meruit.
Deogratias in episcopum Carthaginensem ordinatur. 454.
Ætius à Valentiniano occiditur.
Petronius Maximus, Valentiniano occiso, Imperium invadit, qui paullo post & ipse necatus est. 455.
Gensericus Romam diripit, Augustas cum infinita captivorum multitudine Carthaginem transportat; universam deinde Africam, insulas vicinas, variasque regiones devastat, & suo subjicit imperio.
Eparchius Avitus fit imperator.
Avitus purpuram deponere cogitur à Ricimere, fitque episcopus Placentiæ. 456.
Deogratias episcopus Carthaginensis è vivis excessit. 457.
Gensericus ecclesias Catholicorum claudi imperat, pulso in exsilium clero.
Marciano Imperatore defuncto, Leo Magnus seu Macelles fit Imperator Orientis, & Julius Majorianus Occidentali Imperio præficitur, vir melioribus temporibus dignus.
Majorianus adversus Vandalos exercitum parat, sed hujus conatus, ob ereptas à Genserico naves in Hispaniæ littore, irriti fuere. 458.
Majorianus Imp. à Ricimere occiditur, à quo Libius Severus creatur Augustus Ravennæ. 461.

...ᴀᴅ.

468. ...ᴀɴɪᴄɪ proditione Leonis expeditio irrita fuit.

Marcellinus patricius à Romanis adve... gnantibus dolo confoditur, eo ipso temp... ferebat.

Fulgentius Telepte in Byzacio nascitur

469. Patriciolus, Asparis filius Arianus, Cæsa... mantibus Catholicis, qui Cæsarem orthod...

471. Aspar & filii ejus Ardaburis & Patricio... næ sectæ fautores, in palatio jussu Leon... quod factum aliqui anno præcedenti consi...

472. Anthemius imperator Romæ interficitu... cimeris, cujus opera Anicius Olybrius i... scendit: sed quadragesimo die post hæc fac... referente Cassiodoro, Ricimer defunctus ...

473. Flavius Glycerius Ravennæ Imperium a... Olybrio.

Leo junior ab avo Augustus appellatur in...

474. Julius Nepos pulso Glycerio Augustus a...

Leone imperatore Orientis defuncto, ... juniore filio suo, quem ex Ariadna Leonis ... perat, imperium administrat, & ab ipso ... coronatus, Augustus appellatur. Leo juni...

475. Orestes patricius, exturbato Nepote, i... Romano Augusto, seu Augustulo filio suo...

476. Pax inter Zenonem augustum & Genseri...

Basiliscus exturbato Zenone Imperium ... occupat.

:HRONOLOGICUS.

ïlifcum fugat, & captum in Cappadociam exſu-
, ubi fame conficitur.
dudum ab Oreſte ex Imperio dejectus, occiſus eſt 480.
ɔpria haud longe à Salona urbe.
; Carthaginenſis epiſcopus ordinatur, & paullo 481.
:utio adverſus Catholicos incœpit.
:noticon, ſeu Unionis edictum promulgat. 482.
[. papa Simplicio ſuccedit. 483.
io adverſus Orthodoxos in Africa ingraveſcit,
r ceteros Liberatus abbas cum aliis ſex monachis
martyrium Carthagine complevit.
Hunerici pro conventu apud Carthaginem anno
ıabendo.
Catholicorum epiſcoporum cum Arianis Cartha- 484.
a, jubente Hunerico.
alida in Africa graſſatur.
ıs, anno regni ſui octavo pæne expleto, excedit
i Guntabundus Gentonis filius ſuccedit.
Fulgentius circa hoc tempus monaſticam veſtem 486.

cleſiæ Africanæ utcumque permiſſa, Eugenio 487.
ſtituto.
ım Romanum ſub Felice papa pro lapſis in Africa
ntiam recipiendis.
Vitenſis ſcribit Hiſtoriam perſecutionis Vandalicæ.
ıpa ad Africanos epiſcopos ſcribit, modum, quo 488.
enitentiam recipiendi eſſent, præſcribens.
ricus rex primo in Italiam ſubit, bis Odoacro 489.

ɔricus Odoacrum Ravenna incluſum obſidet. 490.
i à Theodorico rege pace poſtulata, à Siciliæ ſo- 491.
ɔtionibus ceſſarunt.
ſius Zenoni imperatori ſuccedit.
ıs papa Felici ſuccedit. 492.
:r à Theodorico rege interfectus. Hinc Oſtrogot- 493.
n Italia regni initia repetenda. Theodoricus Ra-
giam inſtituit.
undus eccleſias Africæ reſerari, atque epiſcopos 494.
l proprias eccleſias redire permiſit.
ıno Baronius Eugenium Carthaginenſem in exſi- 495.
ım obiiſſe ſcribit, ſed perperam.
s papa in epiſtola ad epiſcopos Dardaniæ, Eugenii
nque Africæ epiſcoporum conſtantiam laudat.
Guntabundus Vandalorum rex: cui ſuccedit Tra- 496.
s ipſius frater.

INDEX

CHRONOLOGICUS.

Paschæ Romano more Latina lingua celebravit Ravennam reversus à Rege in carcerem trusus multis affectus est incommodis.

Johanni papæ in carcere apud Ravennam defuncto Felix III substituitur. 526.

Theodoricus Ostrogotthorum rex in Italia moritur.

Justinianus post Justini obitum Augustus proclamatur. 527.

S. P. Benedictus Sublaco ad Montem-Casinum migravit, 529.
ubi celeberrimum totius orbis monasterium constructum est.

Bonifacius secundus Romanus pontifex Felici successit, 530.
adversus quem Dioscorus pontificatum affectans schisma conflavit.

Gelimer pulso Hilderico, quem in vinculis tenuit, Vandalorum in Africa regnum invasit. 531.

Johannes, cognomento Mercurius, papa in Bonifacii demortui sedem levatur. 532.

Prima die hujus anni Fulgentius Ruspensis episcopus è vivis excessit. 533.

Gelimer multos etiam è suis nobiles occidit.

Carthagine à Belisario capta, Gelimereque ultimo Vandalorum rege, qui paullo antea Hildericum occiderat, devicto, & in triumphum Constantinopolim misso, Africa Imperio restituta est. 534.

Bonifacius episcopus Carthaginensis è vivis excessit, cui Reparatus substitutus statim concilium generale totius Africæ apud Carthaginem in Fausti basilica celebravit. 535.

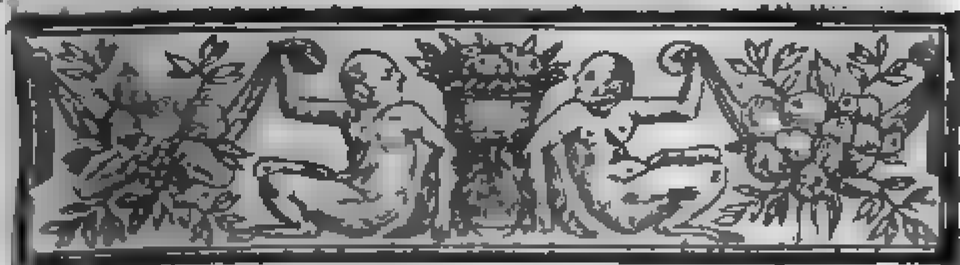
Agapetus post Johannis obitum Romanæ ecclesiæ præficitur, qui Reparato & Africæ episcopis de restituta ecclesiæ libertate gratulatur. Justinianus quoque multa in gratiam ecclesiæ & populorum Africæ constituit.

Finis Indicis Chronologici.

Summa privilegii Regis Christianissimi.

AUctoritate Regis cautum est, ne quis i
regno suo, aliisve locis suæ ditioni sub
ctis, intra octo proximos annos *Historiam pe*
utionis Vandalicæ &c. *opera & studio dom*
eoderici Ruinart, presbyteri & monachi Bened
ni, è Congregatione sancti Mauri, absque Theo
ri Muguet Bibliopolæ Parisiensis permissu ex
dat, aut vendat, à die publicationis exem
arium: qui secus fecerit pœna indicta, pro
nplius in Regio diplomate continetur, mult
tur. Datum Versaliis die 2. Julii anno 1693. Si
gnatum de mandato Regis. TOURREI.

Privilegium relatum est in Acta Typographoru
Bibliopolarum Parisiensium, die 13. Julii ejusde
ni à Petro Aubouin Syndico.

INCIPIT HISTORIA PERSECUTIONIS AFRICÆ PROVINCIÆ

Tempore Geiserici & Hunerici regum Vandalorum, scribente eam SANCTO VICTORE episcopo patriæ Vitensis.

Ad complures mss. codd. & veteres editiones emendata.

PROLOGUS.

QUONDAM veteres ob studium sapien- V I
tiæ enucleare atque sciscitari assidue V I I
minime desistebant, quæ forte, vel qua-
lia, prospere vel secus, provinciis,
locis, aut regionibus evenissent, de quibus vel
in quibus exacuentes stylum ingenii sui, redolen-
te magisterii flore, ignaris historiarum calathos* No
offerrent gratuito munere propinatos; dabant-
que operam, ut nequaquam lateret in totum,
quod in parte fuerat gestum. Sed illi fastu mun-
dialis amoris inflati, gloriam elationis suæ longe
lateque gestiebant laudabiliter diffamari. At ve-
ro venerabilitas studii tui, historiam texere ju-
bens*, inquirit, simili quidem fervore, dispari
tamen amore: & illi ut laudarentur in sæculo, a.
ipse ut præclarus appareas in futuro, & dicas:

A

Domino laudabitur anima mea : audiant mansu
letentur. Poteris, inquit, ut voles, quia o
datum optimum, & omne donum perfect
itus accepisti, eruditus à tanto Pontifice, to
laudis genere prædicando beato DIADOCHO
ıs, ut astra lucentia exstant quamplurima
lici dogmatis monimenta dictorum. Et
tibi ut æquipares doctrinam Doctoris: q
satis discipulo, ut sit quomodo magister e
um video Timotheum, ab incunabulis inf
sacris litteris eruditum : necnon inter ali
limem atque expeditum Lucam, arte me
n, apostoli Pauli gentium doctoris discipulu
o namque jubentis imperio obedientiæ c
em submittens, quæ obvenerunt in parti
icæ, debacchantibus Arianis, sensim bre
que indicare tentabo, & quasi rusticus ope
s defatigatis ulnis, aurum colligam de ant
ultis, speciem vero adhuc sordentem atq
fusam, non cunctabor artificis judicio i

VICTORIS VITENSIS episcopi de persecutione Vandalica

VICT VITE LIB.

LIBER PRIMUS.

Geiserici Vandalorum regis in Africa persecutio.

I. SExagesimus nunc, ut clarum est, agitur annus *, ex quo populus ille crudelis ac sævus Vandalicæ gentis Africæ miserabilis *attigit fines, transvadans facili transitu per angustias maris, qua inter Hispaniam, Africamque æquor hoc magnum & spatiosum, bissenis millibus angusto se limite coartavit. Transiens igitur quantitas universa, calliditate Geiserici ducis, ut famam terribilem suæ faceret gentis, ilico statuit omnem multitudinem numerari, quam huic luci ad illam usque diem uterus profuderat ventris. Qui reperti sunt senes, juvenes, parvuli, servi vel domini, octoginta millia numerati. Qua opinione divulgata, usque in hodiernum à nescientibus armatorum tantus numerus æstimatur*, cum sit nunc exiguus & infirmus. Invenientes igitur pacatam quietamque provinciam, speciositatem totius terræ florentis, quaquaversum, impietatis agminibus impetebant *, devastando depopulabantur, incendio atque homicidiis totum exterminantes. Sed nec

Vand ingre Afric * An. * al. rabile

n. 4.

* al. debar

ut majoribus incendiis domos ora
quam urbes, cunctaque opida concre
forte venerabilis aulæ clausas repere
certatim ictibus dextralium, aditum
ut recte tunc diceretur: *Quasi in sil*
3. *securibus consciderunt januas ejus in id*
curi & ascia dejecerunt eam. Incender
ctuarium tuum in terra; polluerunt tabe
minis tui.
sæ- II. Quanti tunc ab eis præclari P
nobiles sacerdotes diversis pœnarum
exstincti sunt; ut traderent si quid au
ti proprium, vel ecclesiasticum * ha
dum quæ erant, urgentibus pœnis fac
rentur, iterum crudelibus torment
urgebant, autumantes quamdam part
tum esse oblatum: & quanto plus dab
amplius quempiam habere credebant
rum vectibus ora reserantes, fœtidum
confessionem pecuniæ faucibus inger
nullos in frontibus & tibiis, nervis
bus torquendo cruciabant. Plerisque

furoris, ubi honorem conſpexerant dignitatis. Quantis Sacerdotibus, quantiſque Illuſtribus * onera ingentia, uti camelis vel aliis generibus jumentorum impoſuerint, nequeo narrare, quos ſtimulis ferreis ad ambulandum urgebant: quorum nonnulli ſub faſcibus miſerabiliter animas emiſere. Senilis maturitas atque veneranda canities, quæ cæſariem capitis ut lanam candidam dealbarat, nullam ſibi ab hoſpitibus * miſericordiam vindicabat. Sed etiam parvulos ab uberibus maternis rapiens barbarus furor, inſontem infantiam allidebat ad terram. Alii * è regione pedes tenentes, à meatu prorſus naturali uſque ad arcem capitis diſſipabant: quando tunc forte Sion captiva cantabat; Dixit inimicus incendere fines meos, interficere infantes meos, & parvulos meos ſe eliſurum ad terram.

VICT. VITEN. LIB. n. 6.

n. 7.

n. 8.

4. Reg. 12.

III. In ædificiis nonnullis magnarum ædium, vel domorum, ubi miniſterium ignis minus valuerat, tectis admodum deſpicatis *, pulcritudinem parietum ſolo æquabant; ut nunc antiqua illa ſpecioſitas civitatum, nec quia * fuerit prorſus appareat. Sed & urbes quamplurimæ, aut raris, aut nullis habitatoribus incoluntur. Nam & hodie ſi qua ſuperſunt, ſubinde deſolantur, ſicut in Carthagine odii cauſa, theatra, ædem Memoriæ, & viam, quæ Cæleſtis * vocabatur, funditus deleverunt. Et ut de neceſſariis loquar, baſilicam majorem *, ubi corpora ſanctarum martyrum Perpetuæ atque Felicitatis ſepulta ſunt, Celerinæ *, vel Scillitanorum, & alias quas non deſtruxerant, ſuæ religioni licentia tyrannica manciparunt. Ubi vero munitiones aliquæ videbantur, quas hoſtilitas barbarici furoris oppugnare nequiret, congregatis in circuitu caſtrorum innumerabilibus turbis, gladiis feralibus cruciabant: ut putre-

Ædific ſubver

* Colb ſipatis.

* al. q

n. 9.

* Colb Majo

n. 10

ctis cadaveribus, quos adire non poterant nte murorum defensione, corporum liq ntium enecarent fœtore. Quanti & quam erosi tunc ab eis cruciati sunt Sacerdotes, icare quis poterit? Tunc enim & nostræ ci tis venerabilis PAPINIANUS*, antistes, e ntis ferri laminis toto adustus est corpore. iliter & MANSUETUS Uricitanus*, in po census est Fornitana. Qua tempestate Hippo um obsessa est civitas, quam omni laude c s beatus AUGUSTINUS, librorum multor nfector, pontifex gubernabat. Tunc illud e entiæ, quod ubertim per omnes campos esiæ decurrebat, ipso metu siccatum est flum que dulcedo suavitatis dulcius propinata, naritudinem absynthii versa est, ut Davidic æconium conveniret: *Dum consisteret pecc lversum me, obmutui & humiliatus sum, & bonis.* Usque ad illud tempus ducentos

partem Numidiæ reservavit : exercitui vero Zeugitanam vel Proconsularem funiculo hereditatis divisit ; Valentiniano adhuc imperatore, reliquas licet jam exterminatas provincias defendente : post cujus mortem, totius Africæ ambitum obtinuit, necnon & insulas maximas, Sardiniam, Siciliam, Corsicam, Ebusum*, Majoricam, Minoricam, & alias multas superbia sibi consueta defendit. Quarum unam illarum, id est, Siciliam, Odoacro Italiæ regi postmodum tributario jure concessit : ex qua ei Odoacer singulis quibusque temporibus, ut domino tributa dependit, aliquam tamen sibi reservans partem. Præterea præcipere nequaquam cunctatus est Vandalis, ut Episcopos atque laicos nobiles de suis ecclesiis & sedibus * nudos penitus effugarent. Quod si optione proposita exire tardarent, servi perpetuo remanerent. Quod etiam in plurimis factum est : multos enim Episcopos & laicos, claros atque honoratos viros, servos esse novimus Vandalorum.

Viet Viti Lib.

n. 15.

* al. cis.

V. Tunc vero memoratæ urbis Episcopum, id est, Carthaginis, Deo & hominibus manifestum, nomine QUODVULTDEUM *, & maximam turbam clericorum navibus fractis impositos, nudos atque exspoliatos expelli præcepit. Quos Deus miseratione bonitatis suæ, prospera navigatione Neapolim Campaniæ perducere dignatus est civitatem. Senatorum atque honoratorum * multitudinem, primò exsilio crudeli contrivit, postea transmarinas in partes projecit. Pulso namque Episcopo, ut præfati sumus, cum clero venerabili, ilico ecclesiam nomine Restitutam *, in qua semper Episcopi commanebant, suæ religioni mancipavit, atque universas, quæ intra muros fuerant civitatis, cum suis divitiis abstulit. Sed

Cleru pellit

n. 16

n. 17

n. 18.

am foris muros quascumque voluit occupav
præcipue duas egregias & amplas sancti mar
Cypriani; unam ubi sanguinem fudit, ali
i ejus sepultum est corpus, qui locus Mappa
citatur. Quis vero sustineat, atque possit f
crymis recordari, dum præciperet nostror
rpora defunctorum, sine sollemnitate hym
m, cum silentio ad sepulturam perduci? Ad
t adhuc, ut & pars clericorum quæ remanse
enali exsilio truderetur *. Et dum ista fiere
i supererant magni sacerdotes atque insig
ri memoratarum provinciarum quas divise
andalis, cogitaverunt supplicandi gratia
m adire. Qui dum, ut moris est, ad Maxil
m littus exisset, quod Ligula vulgi cons
dine vocitatur, amissis jam ecclesiis & re
currere ausi sunt *; supplicantes, ut ad con
ndum populum Dei, saltem habitandi facult
andalis jam dominantibus, concederetur. Q

tavit Rex ut præsentibus Episcopis atque domesticis suis, Sebastianum taliter conveniret. Sebastiane, inquit, scio quia fideliter nobis adhærere jurasti, cujus veritatem sacramenti labores tui vigilantiaque demonstrant. Sed ut nobis connexa semper jugisque maneat amicitia tua, hoc placuit præsentibus sacerdotibus nostris, ut ejus efficiaris cultor religionis, quam & nos, & noster populus veneramur. Cui Sebastianus, rem inveniens miram multisque necessariam, pro tempore acute respondit: Quæso, domine Rex, ut nunc unus panis mundissimus ac similaceus adferatur*. Qui cum ignorasset Geisericus Sebastiani victoriam, ilico jussit adferri. Apprehendens itaque Sebastianus mundissimum panem, ita effatus est. Hic panis ut ad tantum decorem splendoris veniret, quo mensæ regiæ necessarius haberetur, discussa spuria furfuris, ex massa similaginis conspersus, per aquam transivit & ignem: idcirco & aspectu clarus, & esu suavis habetur. Ita & ego mola Catholicæ matris commolitus, & cribro examinationis ut simila munda purgatus, rigatus sum aqua baptismatis, & igne sancti Spiritus coctus. Et ut hic panis de furno, ita & ego per officia sacramentorum divinorum, artifice Deo, de fonte mundus ascendi. Sed fiat, si velis, quod ipse propono. Iste panis confringatur in frusta, madidetur aqua, & iterum conspergatur, mittaturque in furnum: si melior exierit, faciam quod hortaris. Quam propositionem Geisericus cum omnibus qui aderant cum audisset, ita ligatus est, ut se solvere omnino non posset. Quare alius * generis argumento postea bellicosum virum occidit.

VII. Et ut ad id redeamus unde digressi sumus, terret præceptis feralibus, ut in medio

VICT. VITE. LIB.

* al. lagine

* al. alio.

Perse grav

ti nullatenus respirarent, ne-
i aut IMMOLANDI*concede-
locus; ut manifeste tunc pro-
h compleretur: *Non est in hoc*
aut Propheta, vel Dux, neque lo-
um nomini tuo. Nam & diversæ
eerant quotidie, etiam illis sa-
n his regionibus versabantur,
io tributa pendebant. Et si forsi-
ut moris est, dum Dei populum
naraonem, Nabuchodonosor, Ho-
aliquem similem nominasset, ob-
quod in personam Regis ista di-
im exsilio trudebatur. Hoc enim
genus agebatur, hic aperte, alibi
piorum nomen talibus insidiis inte-
e re plurimos sacerdotum tunc no-
atos, sicut URBANUM Girbensem,
TEM metropolitanum *Aquitaniæ ci-
i centum viginti præerat Episcopis,
EUM Teudalensem, EUSTRATIUM
m*: & Tripolitanos duos, VICES Sabra-
& CRESCONIUM Oensem: & Adru-
FELICEM episcopum, ob hoc
ANNEM mona-

longum silentium desolationis, episcopum ordinari, nomine DEOGRATIAS: cujus si nitatur quisquam quas per illum virtutes Dominus fecerit, paulatim excutere *, ante incipient verba deficere, quam ille aliquid valeat explicare. Illo igitur episcopo constituto factum est peccatis urgentibus, ut urbem illam quondam nobilissimam atque famosissimam quinto decimo regni sui anno Geisericus caperet Romam: & simul exinde Regum multorum divitias cum populis captivavit. Quæ dum multitudo captivorum Africanum attingeret littus, dividentibus Vandalis & Mauris ingentem populi quantitatem, ut moris est barbaris, mariti ab uxoribus, & liberi à parentibus separabantur. Statim sategit vir Deo plenus & carus, universa ministerii vasa aurea vel argentea distrahere, & libertatem de servitute barbarica liberare, & ut conjugia fœderata manerent, & pignora genitoribus redderentur. Et quia loca nulla sufficiebant ad capessendam multitudinem tantam, basilicas duas nominatas & amplas, Fausti *, & Novarum, cum lectulis atque straminibus deputavit: decernens per singulos dies, quantum quis pro merito acciperet. Et quia plerosque infuendo * navigii & crudelitas captivitatis afflixerat, non parvus inter eos numerus fuerat ægrotorum, quos ille beatus Antistes, ut nutrix pia, per momenta singula cum medicis * circumibat; sequentibus cibis, ut inspecta vena, quid cui opus esset, illo presente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere misericordiæ feriabatur; sed pergebat excurrens per singulos lectos, sciscitans qualiter quisque se haberet. Ita se huic tradiderat omnino * labori, ut nec defessis membris, nec cariosæ jam senectuti parceret. Quare livore Ariani succensi, dolis eum quam plurimis volue-

Vict
Viti
Lib.
* al. c
rere.
anno
n. 25
* al.
sio,
* al.
medi
* Co
omni

t sæpius enecare. Quod, credo, prævider
minus, cito passerem suum de manibus acc
rum voluit liberare. Cujus exitum ita Urbici
tivi planxerunt, ut tunc se putarent mag
di manibus Barbarorum, quando ille pern
ad cælum. Functus est autem sacerdotio ann
ous. Cujus amore & desiderio populus inter
potuerat membra digni corporis rapere, ni
silio prudenti, dum pro more * orationi vac
, nesciente multitudine sepeliretur.

I X. Et quia tacendum semper non est de in
tatibus hæreticorum, nec verecundum pot
esse quod ad laudem proficit patientis; ordin
quondam sacerdos, nomine THOMAS*, du
riis ab eis insidiis sæpius artaretur, quoda
npore venerabilem senem in publico * fac
omis ceciderunt. Quod ille non ad oppr
um, sed ad mercedem computans gloriæ su
Domino lætabatur. Unde factum est, ut po

ma egregia Christi ancilla, nomine MAXIMA, *al. mente.
pore simul & corde* decora. Et quia Martinia-
armifactor erat, & domino suo satis videba-
acceptus, & Maxima universæ domui domi-
itur: credidit Vandalus, ut fideles sibi ma-
memoratos faceret famulos, Martinianum
ximamque conjugali consortio sociare. Mar-
nus adolescentulorum sæcularium more con-
um affectabat: Maximaque, jam Deo sacrata,
anas nuptias refutabat. At ubi ventum est ut
iculi adirentur secreta silentia, & Martinia-
nesciens quid de illo decreverat Deus, mari-
fiducia quasi cum conjuge cuperet cubitare,
a voce ei memorata famula Christi respondit:
risto ego, ô Martiniane frater, membra mei
poris dedicavi, nec possum humanum sortiri
jugium, habens jam cælestem & verum spon-
. Sed dabo consilium. Si velis, poteris & ip-
bi præstare, dum licet, ut cui ego concupivi
ere, delecteris & ipse servire. Ita factum est,
mino procurante, ut obediens Virgini etiam
lescens suam animam lucraretur. Nesciente
ur Vandalo spiritalis secreti commercium,
npunctus atque mutatus Martinianus, etiam
fratribus persuasit, ut thesaurum quem inve-
at, haberent, ut pote germani, communem.
nversus itaque, cum tribus fratribus suis,
i quoque puella comitante, nocte clam egre-
ntes, Tabraceno* monasterio, cui præerat tunc n. 34.
ilis pastor ANDREAS, sociantur. Illa vero
d procul monasterium incoluit puellarum.
scitante igitur Barbaro inquisitionibus & mu-
ibus crebris, quod gestum erat celari non po-
t. Inveniens itaque jam non sua, sed Christi
ncipia, conjicit in vinculis, & variis tormentis
i famulos insectatur; agens cum eis non tantum

pariter miscerentur, sed, quod gravius es
r rebaptizationis cœnum, fidei suæ orname
turparent. Pervenit hoc ipsum usque ad no
n Geiserici regis, qui præcepit, ut tamd
placabilis herus servos affligeret, quamdiu
s succumberent voluntati. Jubet in modu
rarum fustes robustos veluti palmatos cu
pibus fieri, qui quatientibus * tergis non f
n ossa confringerent, sed etiam terebrant
ilei intrinsecus remanerent. Qui dum sangu
ueret, & dissipatis carnibus viscera nudare
, sequenti die, Christo medente, semper i
umes reddebantur. Hoc sæpius ac multo t
m est tempore, & *nulla plagarum vestigia v
bantur, sancto Spiritu subinde curante. Po
c artantur * maxime dura custodia, comped
e crudeli extenduntur. quibus cum Dei se
rum visitantium non deesset frequentia, v
tibus cunctis ingentium lignorum putresce

imam vero Christi famulam confusus & vi- propriæ* voluntati dimisit; quæ nunc superest p, mater multarum virginum Dei, nobis n nequaquam ignota. Pervenientes autem ntur memorato Regi Maurorum, comma- i in parte eremi, quæ dicitur Capra-picta. ntes igitur Christi discipuli multa apud gen- illicita sacrificiorum sacrilegia, cœperunt licatione & conversatione sua ad cognitio- Domini Dei nostri barbaros invitare: & tali lo ingentem multitudinem gentilium barba- m Christo Domino lucraverunt, ubi antea llo fama Christiani nominis fuerat divulgata. c deinde cogitant quid fieret, ut ager jam us & ingraminatus vomere prædicationis, ngelicum susciperet semen, & imbre sacri tismatis rigaretur. Mittunt legatos per itine- listenta deserti: pervenitur tandem ad civita- Romanam: rogatur Episcopus, ut Presbyte- ac ministros credenti populo destinaret. Ex- * cum gaudio quod petebatur Pontifex: Dei struitur ecclesia, baptizatur simul multitudo tima barbarorum, & de lupis grex fœcundus tiplicatur agnorum. Hoc Geiserico relatione renunciat Capsur. De qua re surgens invidia et famulos Dei ligatis pedibus post terga cur- tium quadrigarum, inter spinosa loca silva- n pariter interire; ut ducta atque reducta du- is lignorum aculeis innocentium corpora car- entur, ita deligati, ut exitum suum invicem viderent. Qui cum vincti *, currentibus indo- tis equis, plangentibus Mauris sese mutuo spicerent, Vale sibi in angusto fugæ unus isque ita dicebat: Frater ora pro me; implevit s desiderium nostrum. Taliter pervenitur ad gnum cælorum. Itaque orando atque psallendo,

Victoris Vitensis Lib. I. n. 36.

n. 37.

Martyrium complent.

n. 38.

dentibus Angelis pias animas emisere. Ubi
in hodiernum diem non desinit ingentia b
lia Jesus-Christus Dominus noster opera
n nobis beatus quondam FAUSTUS Buro
us * episcopus attestatus est, cæcam quamda
lierem illuminatam fuisse, ubi ipse aderat pr
i.

II. Accenditur post hæc adversus Dei Ecc
a Geisericus. Mittit Proculum quemdam
vinciam Zeugitanam, qui coartaret ad t
dum ministeria divina, vel libros cuncto
mini sacerdotes, ut primo armis nudaret, &
lius inermes hostis callidus captivaret. Quibi
non posse tradere clamantibus sacerdotibu
rapaci manu cuncta depopulabantur, atq
palliis altaris, prô nefas! camisias sibi &
ralia faciebant. Qui tamen Proculus, hujus
ecutor, frustatim sibi comedens linguam,
vi turpissima consumtus est morte. Tunc eti
ctus VALERIANUS Abbenzæ * civitatis

quoque tecta conscendunt, & per fenestras ec- VICT.
clesiæ sagittas spargunt. Et tunc forte audiente & VITE
canente populo Dei, Lector unus in pulpito si- LIB.
stens Alleluiaticum melos canebat. Quo tempore Lecto
sagitta in gutture jaculatus, cadente de manibus &c. m
codice, mortuus post cecidit ipse *. Nam & alii rium.
quamplurimi sagittis & jaculis in medio crepidi- n. 45.
nis altaris probantur occisi. Nam qui gladiis tunc interemti non sunt, postea pœnis attriti, regio jussu omnes pæne necati sunt, præsertim maturioris ætatis. Alibi namque, sicut Tinuzudæ * n. 46.
contigit, in magalibus vici Ammoniæ, vel aliis in locis, tempore quo sacramenta Dei populo porrigebantur, introeuntes maximo cum furore, CORPUS CHRISTI ET SANGUINEM pavimento sparserunt, & illud pollutis pedibus calcaverunt.

XIV. Ipse enim Geisericus præceperat, ita Res n
persuadentibus Episcopis suis, ut intra aulam suam, filiorumque suorum, non nisi Ariani per diversa ministeria ponerentur. Inter alios ventum est tunc ad ARMOGASTEM nostrum. Cujus cum diu ac sæpius tibias torquendo tumentibus constringerent chordis, & frontem, in qua Christus vexillum suæ fixerat crucis, rugatam magis quam * n. 47.
aratam disscindentes atque mugientes ostenderent, nervi ut fila aranearum, Sancto cælum respiciente, crepabant. At ubi tortores nervicas chordas disruptas esse viderunt, allatis crebrius fortioribus chordis atque cannabinis, illo nihil aliud nisi Christi nomen invocante, illa omnia evanescebant. Sed & capite deorsum dum ad unum penderet pedem, dormire quasi super lectum plumis stratum, omnibus videbatur. Quem cum Theodericus * regis filius, qui ejus dominus n. 48.
erat, pœnis non valentibus, capite truncari

iſſet, à ſuo prohibetur Jocundo presbyter
ente ſibi : Poteris eum diverſis afflictionib
erficere. Nam ſi gladio peremeris, incipie
n Romani * Martyrem prædicare. Tunc The
icus in Eyzacenam provinciam ad fod end
n condemnat ſcrobes. Poſtea quaſi ad maj
probrium, haud procul Carthagine, ubi
nibus videretur, eum paſtorem præcepit e
carum. Inter hæc dum, Domino revelant
mitionis ſuæ proximum cerneret diem, a
cat quemdam FELICEM, venerabilem Ch
num, procuratorem domus filii Regis, qui A
gaſtem ut Apoſtolum venerabatur; dicitq
: Tempus meæ reſolutionis advenit. Obſecro
fidem quam utrique tenemus, ut ſub hac ilice
ſepelire digneris, redditurus Deo * noſtr
feceris, rationem. Non quod ille curaret, t
qualiter ſuum ſepeliretur corpus: ſed ut ill
monſtraretur, quod ſervo ſuo revelaver

nomine, Masculanum *, debeo præterire: qui cum multis insidiis premeretur, ut catholicam amitteret fidem, ipse eum Rex postea blandiendo affatibus sæcularibus invitabat, promittens multis eum divitiis * cumulandum, si voluntati ejus auditum facilem commodasset. Qui cum fortis atque invictus in fide maneret, jubet eum subire sententiam capitalem; ita tamen callidus occulte præcipiens, ut si in illa hora vibrantis gladii pertimesceret ictum, magis eum occideret, ne Martyrem gloriosum fecisset: si autem fortem in confessione conspiceret, à gladio temperaret. Sed ille ut columna immobilis Christo solidante fortis effectus, Confessor revertitur gloriosus. Etsi Martyrem invidus hostis noluit facere, Confessorem tamen nostrum non potuit violare.

VICTOR VITENSIS LIB. I. n. 52.

* al. deliciis.

XVI. Novimus & alium ea tempestate, nomine SATURUM: qui, cum lucidum esset membrum Ecclesiæ Christi, & pravitatem Arianorum libertate catholica frequenter argueret, (fuit hic procurator domus Hunerici,) convenitur, accusante Marivado * quodam Diacono, quem Hunericus infaustus singulariter honorabat, ut fieret Saturus Arianus. Promittuntur honores & divitiæ multæ si faceret, præparantur supplicia dira si nollet: hac optione proposita, ut si regalibus jussis non obediret, primo facta discussione, & ante amissa domo vel substantia, distractis omnibus mancipiis ac filiis, uxor ejus, ipso præsente, camelario in conjugium traderetur. Quod ille plenus Deo magis ut velociter proveniret, impios provocabat. Ob quam causam uxor ejus inducias visa est ab his qui exsequebantur, nesciente marito petisse. Accedit ad maritum alia Eva consilio magistrata serpentis. Sed ille Adam non fuit, qui illecebrosa vetitæ * arboris poma

* n. 53.

Saturi fides.

Gen. 3.

* al. vi...

ciens ad pedes mariti, etiam ipsa sui
plectitur ulnis, sibilans vociferatio
Miserere mei, dulcissime, simul &
communibus liberis, quos conspicis
jaceant conditioni servili, quos cl
reddidit generis nostri. Non subjicia
& turpi conjugio vivente marito, q
per inter coævas plaudebam de Satu
gnoscit Deus quia invitus facturus
. 10. forte voluntarie aliquanti fecerunt.
sancti voce respondit: *Tamquam una*
bus mulieribus loqueris. Formidaren
sola esset hujus vitæ amara dulced
conjux, diaboli ministras. Si diliger
numquam ad secundam mortem att
detra- prium virum. Distrahant * filios, s
rem, auferant substantiam; mei Do
14.26. curus de promissis, verba tenebo; S
miserit uxorem, filios, agros, aut do
non poterit esse discipulus. Quid u
dente muliere cum filiis refutata, co
turus ad coronam, discutitur, exsp

erat, presbyteris & ministris. Quæ vix reserata est Zenone principe supplicante per Patricium Severum: & sic universi ab exsilio redierunt. Quæ verò in Hispania, in Italia, Dalmatia, Campania, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutiis, Venetia*, Lucania, Epiro-veteri, vel Hellada gesserit, melius ibi ipsi qui passi sunt miserabiliter lugendo * narrabunt. Sed jam persecutionis nostræ, à Geiserico quanto sublimiter, tanto crudeliter gestæ, iste sit finis. Duravit autem in regno annis triginta septem & mensibus tribus.

Vict. Viti. Lib. [...]

n. 55.

* al. [...]da.

VICTORIS VITENSIS EPISCOPI

De persecutione Vandalica

LIBER SECUNDUS.

Initia persecutionis Hunerici.

I. MORTUO igitur Geiserico, Hunericus* major filius patri succedit. Qui in primordio regni, ut habet subtilitas barbarorum, cœpit mitius & moderatius agere, & maxime circa religionem nostram: ut etiam ubi antea sub rege Geiserico præjudicatum * fuerat ne spiritales fierent conventus, conventicula concurrerent populorum. Et ut se religiosum ostenderet, statuit * sollicitius requirendos hæreticos Manichæos; ex quibus multos incendit, plurimos autem distraxit navibus transmarinis: quos pæne omnes Manichæos suæ religionis invenit, & præcipue presbyteros & diaconos, Arianæ hære-

Hune[...] initia. Nota [...]

* al. p[...]catum.

n. 57.

os. Unde magis erubescens, amplius in il
arsit. De quibus repertus est unus, nom
ementianus *, monachus illorum, scriptum
ns in femore : *Manichæus discipulus Christi J*
opter quod magis laudabilior * memoratus
nnus videbatur : in uno displicens, quia cu
tati insatiabili vehementius inhiabat, & prov
s regni sui variis calumniis atque indictioni
erabat ; ut de illo præcipue diceretur : Re
ens magnus est calumniator. Dedit autem
ntiam, Zenone imperatore, atque Placidia *
cta Olibrii rogantibus, ut Carthaginensis
esia sibi, quem vellet, Episcopum ordinaret,
n per viginti quatuor annos tali ornamento f
t destituta.
II. Mittit ergo tunc ad ecclesiam Alexandr

ecclesiis vestris Missas agere, vel tractare, & quæ legis vestræ sunt, quemadmodum vultis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit observatum *, tam Episcopus qui ordinatus fuerit, quam clerici, sed & alii Episcopi cum clericis suis, qui in Africanis provinciis sunt, jubebuntur inter Mauros mitti. Quod edictum dum nobis præsentibus, quarto decimo Kalendarum Juliarum * universæ ecclesiæ legeretur, gemere cœpimus mussitantes, eo quod meditantibus dolos malorum esset futura persecutio præparata. Et ita Legato dixisse probamur: Si ita est, interpositis his conditionibus periculosis, hæc Ecclesia episcopum non delectatur habere. Gubernat * eam Christus, qui semper dignatus est gubernare. Quam suggestionem Legatus accipere neglexit. Simul & populus, ut tunc fieret, ut ignis exarsit, cujus erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

« Victo[r] « Viten[sis] « Lib[...]

« * al. re[ser]vatum

* Ed. 2 [J]uniarum.

« * al. G[u]bernet.

- III. Ordinato itaque episcopo Eugenio, viro sancto, Deoque accepto, sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatum est Ecclesiæ Dei. Exsultat multitudo Catholica sub barbara dominatione, de ordinatione Pontificis reparati. Nam maximus numerus juvenum atque adolescentularum, sibimet in commune congaudens, attestabatur quod numquam vidisset episcopum in throno sedentem. Porro ille vir Dei, sacerdos Eugenius, cœpit per conversationem operum bonorum venerabilis & reverendus haberi, etiam ab eis qui foris sunt; & ita esse omnibus gratus, ut, si fas esset, animam suam pro eodem universos ponere delectaret. Eleemosynas quoque tales per eum Dominus dignatus est facere, ut incredibile videatur tanta eum impendere, ubi Ecclesia, totum Barbaris tenentibus, nec unius nummi

Eugenii v[ir]tutes.

ere cognoscitur facultatem. Humilitatem in
, caritatem, pietatem divinitus condonatam
uisquam incipiat laudare, non poterit explica
Pecuniam apud eum numquam mansisse pro
ar, nisi forte tali hora offerretur, quando jam
diei explicans cursum, nocturnis tenebris or
em daret & locum. Tantum * reservabat
ntum diei sufficeret, non quantum cupidita
etisset, Deo nostro subinde quotidie ingenti
najora donante. Sed cum fama ejus esset ubi
: celebris atque manifesta, cœperunt exinde
anorum Episcopi invidia gravi torqueri, quo
anis, & præcipue Cyrila *, eum calumnii
ectantes. Quid plurimum? Suggerunt Regi d
, ut suum nequaquam sederet thronum, ne
ad Dei populum verbum faceret consuetum
nde [ut] quoscumque mares vel feminas in
itu barbaro incedentes in ecclesia conspiceret
hiberet. Ille respondit ut decuit. Domu

bantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos novimus, nec ſcimus aliquem eorum tunc, etiam pœnis urgentibus, à recto itinere deſtitiſſe. At ubi iſto modo, fidei infringere non valuit murum *, cogitat ut noſtræ religionis homines in aula ejus conſtituti, neque annonis, neque ſtipendiis ſolitis potirentur. Addidit quoque & laboribus eos conterere ruſticanis. Dirigit viros ingenuos & admodum delicatos ad campum Uticenſem, ut ſub ardentis ſolis incendio, cæſpites meſſium deſecarent. Ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino lætabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quæ per annos quam plurimos nullum ei præſtiterat obſequium. Qui cum veraciter excuſaret ſe operari non poſſe, magis violenter juſſus eſt pergere. Sed ubi ad locum ventum eſt, & præſertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate divina, illa arida incolumi Confeſſori reſtituta eſt manus. Hinc jam Hunerici perſecutio doloris atque parturitionis noſtræ ſumpſit initium.

VICTOR VITENS. LIB. I

* al. ull

V. Ipſe autem qui ſeſe jam dudum omnibus lenem oſtenderat, deſiderans poſt obitum ſuum filiis, quod * non contigit, regnum ſtatuere: Theodericum fratrem filioſque ejus, Gentoniſque * fratris nihilominus filios crudeliter cœpit inſequi. Quorum nullum dimitteret, niſi ei mors deſiderii ſui voluntatem auferret. Primo ſciens uxorem Theoderici fratris aſtutam, credo, ne forte maritum aut majorem filium, quia * prudens & ſapiens videbatur, conſiliis acrioribus adverſus tyrannum armaret, crimine impoſito, gladio eam interfici jubet. Poſt quam occiditur & ille filius magnus * litteris inſtitutus, cui ſecundum conſtitutionem Geiſerici *, eo quod major

Huneric in ſuos vit.

n. 63.

n. 64.

* al. qui

* al. ma- nis.

n. 65.

omnibus esset, regnum inter nepotes potissim
debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliq
perpetrare. Adstante vulgo in media civitate p
gradibus plateæ novæ, episcopum suæ religion
nomine Jocundum, quem Patriarcham * voc
bant, præcepit incendio concremari, ob h
quod in domo Theoderici germani Regis acc
tissimus habebatur; cujus forte suffragio mem
rata domus regnum poterat obtinere. In quo i
pietatis scelere futurum nobis adesse prospexim
malum, aientes invicem singuli nobis: Qui
suo ita crudelis effectus est sacerdote, quan
nostræ religioni, vel nobis parciturus est ist
Tunc & Gentonis majorem filium, nomine Go
gis, cum uxore, absque solatio servi aut ancil
crudeli exsilio delegavit. Fratrem vero Theo
ricum, post occisionem uxoris & filii, nudum
que destitutum similiter relegavit. Post cu
mortem filium qui supererat, infantulum, du

per vicos & plateas trahi mandavit, quæ tota dic jacentia, rogatus à suis Episcopis vix vespere sepeliri concessit. Camut namque Heldici fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat, occidere non potuit; quem tamen in loco latrinarum obscœno * conclusit, multoque eum ibi tempore degere statuit. Postea cum caprario quodam & rustico, ad faciendas scrobes vineis profuturas condemnavit: quos etiam duodecies per annum, id est, per singulos menses, flagellis crudelibus dissipabat; vix modico aquæ, cibariique panis concesso. Hoc per quinque vel amplius perpessi sunt annos: quibus hæc supplicia proficere poterant ad æternam mercedem, si Catholici fuissent, & fidei suæ merito ista perferrent. Sed ideo istud silere nequivimus, ut impietas Regis etiam in suis minime sileretur: qui non solum episcopum suum Jocundum, ut superius demonstravimus, flammis adussit, sed & presbyteros & diaconos suos, id est Arianos, quamplurimos incendit, necnon & bestiis mancipavit.

Vict
Viti
Lib

* Lo
scuro

VI. Amputatis igitur in brevi omnibus quos timebat, & solidans sibi, ut putabat, regnum, quod breve futurum erat & caducum, omni ex parte otiosus * atque securus, universa tela furoris in persecutiones Ecclesiæ Catholicæ, rugiens sicut leo, convertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis præeuntibus visionibus & signis, imminens demonstratum fuerat malum. Nam ferme ante biennium quam fieret, vidit quidam Fausti * ecclesiam solito in ornatu fulgentem, cereis quoque fulgentibus, palliorumque velamine ac lampadibus rutilantem. Et dum lætaretur candore tanti fulgoris, subito, ait, luminis illius concupiscibilis exstinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus adversarius naribus natus est

n. 6

Visio
ante
cutio

n. 7

or : omnisque illa albatorum turba, expellen
ıs quibusdam Æthiopibus minata est foras : ol
· jugiter lamentans, quod eam in claritat
stina nequaquam viderit iterum restitutam
n visionem istam nobis præsentibus sancto re
it Eugenio. Vidit & quidam presbyter ipsam
sti basilicam refertam turbis innumerabilium
pulorum, & post paululum evacuatam, & re
tam porcorum multitudine atque caprarum
n alius vidit aream triticeam ventilationi pa
am, granis adhuc ventilatoris judicio necdum
alea separatis : & dum ingentis massæ, lice
ıfusæ, magnitudinem miraretur, subito ecc
bo veniens tempestatis, sonivago flatu cœpi
ventum suum surgente pulvere demonstrare
jus impetu palea illa omnis omnino volavit
nanentibus granis. Post hæc venit quidam pro
us, splendido vultu, habituque nitido fulgens
cœpit grana vacua macilenta atque similagin

ad cælos ramis florentibus extenſam, quæ etiam dilatatione ſua omnem pæne* Africam opacabat. Et cum univerſi ejus magnitudine & ſpecioſitate gauderent: ecce ſubito, inquit, venit aſinus violentus, qui defricans cervicem ſuam ſuper robur radicum ejus, impulſu ſuo cum ingenti ſonitu illam mirabilem arborem eliſit ad terram. Sed & QUINTIANUS* honorabilis epiſcopus vidit ſe ſuper quemdam montem ſtare, de quo conſpiciebat gregem innumerabilium ovium*, & in medio gregis duæ erant ollæ nimium bullientes. Aderant autem ovium occiſores, qui earum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret, omnis illa magnitudo gregis conſumta eſt. Reor ego illas duas ollas, Siccenſem &Larenſem* duas eſſe civitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, & à quibus incendium initium ſumſit; aut Hunericum regem, & Cyrilam epiſcopum ejus. Sed de multis viſionibus, quia brevitati conſulendum fuit, hæc dixiſſe ſufficiat.

VII. Quid ultra? Cenſet primo tyrannus juſſione terribili, ut nemo in ejus palatio militaret, neque publicas ageret actiones, niſi ſeſe Arianum feciſſet. Quorum ingens numerus vigore invicto, ne fidem perderet, militiam temporalem abjecit. Quos poſtea domibus projectos, omnique ſubſtantia exſpoliatos, in inſulas Siciliam & Sardiniam relegavit. Quinetiam* ſtatuere per totam Africam feſtinavit, ut noſtrorum Epiſcoporum defunctorum fiſcus ſibi ſubſtantiam vindicaret. Qui autem defuncto ſuccedere poterat, non ante ordinaretur, niſi fiſco regali quingentos ſolidos obtuliſſet. Sed hoc ædificium ubi conſtruere niſus* eſt diabolus, ſtatim illud deſtruere dignatus eſt Chriſtus. Suggerunt ei domeſtici ſui, dicentes: Si iſtud firmaverit præceptio veſtra, noſtri

ſcopi, qui ſunt in partibus Thraciæ & aliis r
nibus conſtituti, pejora incipient pati. Pr
it deinde ſacras Virgines congregari, di
is Vandalos cum ſuæ gentis obſtetricibus
picienda * & contrectanda contra jura ver
diæ verecunda pudoris, ubi nec matres ad
t, nec aliqua Catholicarum matronarum. Qu
quentes * gravi ſuſpendio, atque ingent
dera pedibus colligantes, laminaſque fer
itas dorſo, ventri, mamillis & lateribus app
ant. Quibus inter ſupplicia dicebatur: Dic
niam Epiſcopi vobiſcum concumbunt,
rici veſtri. quarum acerbitate pœnarum plu
s tunc ſcimus exſtinctas. Aliæ quæ reman
t, cutibus areſcentibus factæ ſunt curvæ. N
atur enim ſemitam invenire, per cujus a
t, publicam, ſicut fecit, faceret perſecuti
n. Et ita faciens, nullo modo inveſtigare p
, quomodo Chriſti Eccleſiam macularet.

res indomiti, qui eum colligatum funibus
hendo perducant quo ego præcepi. Quem ex
nſverſo ſuper burdonem vinctum, quaſi quem-
n ligni truncum, toto itinere portabamus.
X. Congregantur univerſi in Siccenſem &
enſem civitates; ut illuc occurrentes Mauri,
traditos ad eremum perducerent. Superve-
ntes igitur Comites duo ſubtilitate damnabili,
ndis ſermonibus cum Dei Confeſſoribus agere
perunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, ut
pertinaces ſitis, & domini noſtri præceptis
ime obtemperetis, qui eſſe poteritis in con-
ctu Regis honorabiles, ſi ejus feſtinetis facere
untatem? Statim illis ingenti vociferatione
nantibus, & dicentibus; Chriſtiani ſumus,
holici ſumus, Trinitatem unum Deum invio-
liter confitemur; includuntur graviori qui-
n, ſed adhuc latiori cuſtodia; ubi nobis copia
atur introire; & verbum admonitionis fra-
us facere, & divina myſteria celebrare. Ibi
nfantuli fuere quamplurimi, quos * genitri- * Lor. qui, n. 80.
materno ſequebantur affectu, aliæ * gauden-
, aliæ triſtes, aliæ retrahentes: aliæ gaude-
nt ſe Martyres peperiſſe, aliæ moliendo, dilu-
rebaptizationis nitebantur à confeſſione fidei
rocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta
erunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit
terram. Nam quædam tunc quid fecerit anus,
viter referre delectat. Dum iter ageremus cum
i exercitu comitantes, & forte magis nocti- Mira fides mulierculæ.
; promoveremus propter ſolis ardorem, con-
cimus mulierculam ſacculum & alia veſtimen-
portantem, manu infantulum unum tenen-
n, atque his ſermonibus conſolantem: Curre,
mine meus. Vides univerſos ſanctos quomodo
rgunt & feſtinant hilares ad coronam? Quam

cum increparemus, quod importuna vide
aut viris pro ſexu jungi, aut exercitui Ch
ſociari; reſpondit: Benedicite, benedici
orate pro me, & pro iſto parvulo nepe
; quia, etſi peccatrix, filia ſum quondam Z
næ * civitatis Epiſcopi. Cui nos: Et quarè
ɛte ambulas, vel qua ratione de tam lon
ere huc pergere demonſtraris? Quæ reſp
: Cum hoc parvulo ſervo veſtro ad exſili
go, ne inveniat eum ſolum inimicus, &
veritatis revocet ad mortem. Ad hæc ve
leti lacrymis nihil dicere valuimus, niſi
untas Dei fieret.

X. Sed ubi adverſarius, qui jam forte diceb
rtibor ſpolia, replebo animam meam, interfici
dio meo, dominabitur manus mea, nullum p
occupare *; inquirit anguſta & teterrima
, in quorum conclavibus Dei exercitum co
et. Tunc eis etiam viſitationis humanæ neg

XI. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exsultatione Domino decantantes: *Hæc est gloria omnibus sanctis ejus.* Aderat enim ibi tunc beatus pontifex CYPRIANUS Unizibirensis * episcopus, consolator egregius, qui singulos pio & paterno fovebat affectu, non sine fluminibus currentium lacrymarum: paratus pro fratribus animam ponere, & se ultroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare; qui totum quod habuit, egentibus fratribus in illa tunc necessitate expendit: quærebat enim occasionem qualiter Confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute Confessor. Qui postea per multos agones & squalores carceris, ad exsilium quod desiderabat, cum exsultatione perrexit. Quantæ & tunc multitudines de diversis regionibus & civitatibus, ad visendos Dei Martyres occurrerint populorum, testantur viæ vel semitæ: quæ cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & concava vallium concurrentes turbæ fidelium inæstimabiles descendebant, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigiis Martyrum projicientes, ista voce clamabant: Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt parvulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pænitentiæ munus * collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia, obstrictos peccatorum vinculis, soluturi? quia vobis dictum est: *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis.* Qui nos sollemnibus orationibus sepulturi sunt morientes? aut à quibus DIVINI SACRIFICII ritus exhibendus est consuetus? vobiscum & nos libeat pergere, si liceret; ut tali modo filios à

Victor Viten. Lib. ... Et itine...

Psal. 1... 9.

n. 83.

* *al.* m...

Matth. 18.

ribus nulla necessitas separaret. In his voc
vel lacrymis *, & laudibus nullus jam pe
e admissus est consolator; sed artabatur mu
ido ad currendum, ut ubi cannava * erat pr
ata, laboriosam caperet mansionem. Qui cu
es deficerent, & alii forte, etsi juvenes, d
corpore, cœperunt hastilium cuspidibus
rendum, & lapidibus tundi; unde magis c
entes, amplius lassabantur.

XII. Post vero imperatum est Mauris, ut e
ambulare non poterant, ligatis pedibus, v
cadavera animalium mortuorum, trahere
dura & aspera lapidum loca; ubi primo ves
nta, postea membra singula carpebantur. Q
per gladios acutos petrarum huic * cap
nterebatur, alii latera findebantur, & ita i
trahentium manus spiritum exhalabant. Qu
n numerum nequaquam valuimus colliger
ltitudine coercente: exaltatur tamen per t

ut qui membra aliqua abſciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die Aſcenſionis Domini, Legato Zenonis imperatoris Regino * præſente, legendum in media eccleſia epiſcopo Eugenio dirigit præceptum, tali tenore conſcriptum : quod etiam univerſæ Africæ veredariis * currentibus deſtinavit.

VICTOR VITENS. LIB. I. n. 87.

* al. veredis

HUNERICI REGIS PRÆCEPTUM,

Eugenio Carthaginenſi, ceteriſque epiſcopis Catholicis per univerſam Africam conſtitutis, directum, ut ad fidei ſuæ reddendam rationem Carthaginem veniant.

REX HUNERIX Vandalorum & Alanorum, univerſis epiſcopis Omouſianis.

Regis edictum.

Non ſemel, ſed ſæpius conſtat eſſe prohibitum, ut in ſortibus Vandalorum ſacerdotes veſtri conventus minime celebrarent, ne ſua ſeductione animas ſubverterent Chriſtianas. Quam rem ſpernentes plurimi, nunc reperti ſunt contra interdictum Miſſas in ſortibus Vandalorum egiſſe; aſſerentes ſe integram regulam Chriſtianæ ac veræ fidei tenere. Et quia in provinciis à Deo nobis conceſſis ſcandalum eſſe nolumus, ideo Dei providentia, cum conſenſu ſanctorum Epiſcoporum noſtrorum hoc nos ſtatuiſſe cognoſcite, ut ad diem Kalendarum Februariarum * proxime futurarum, omiſſa omni excuſatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, ut de ratione fidei cum noſtris venerabilibus Epiſcopis poſſitis inire conflictum : & fidem Omouſianorum, quam defenditis, de divinis * Scripturis proprie appro-

n. 88.

* al. di

tis, quo possit agnosci, si integram fidem
atis. Hujus autem edicti tenorem univer
iscopis * tuis per universam Africam consti
direximus. Data sub die decimo-tertio Kale
Junias, anno septimo regni Hunerici.

X I V. Cognoscentes igitur qui aderamus,
lque legentes, contritum est extemplo c
strum, & contenebrati sunt oculi nostri;
e tunc dies festi nostri conversi sunt in luctum
cantica in lamentationem, dum edicti ten
icaret futuræ persecutionis furorem; & pr
tim ubi dixit: In provinciis à Deo nobis co
sis scandalum esse nolumus: quasi * dicere
provinciis nostris Catholicos esse nolumu
ctatum est quid fieret. Nullum invenit rem
m imminens calamitas, nisi ut à sancto Eug
rationabilis, si cor barbarum molliretu
gerenda daretur, tali textu conscripta.

id omnes coëpiſcopos meos præceptum regium ſimiliter emanaſſe, ut die conſtituta pro diſputatione fidei veniatur. quod nos venerabiliter accepiſſe ſuggeſſimus. Cui præfato notario humilitas mea ſuggeſſit, debere etiam tranſmarinarum omnium partium, qui nobiſcum ſunt in una religione vel communione conſortes, agnoſcere; quia ubique regno ejus obtemperant univerſi: maxime quod totius mundi ſit cauſa, non ſpecialis provinciarum Africanarum tantummodo. Et quia ſecundo reſponſo ſuggerendam me promiſi oblaturum, merito ſuppliciter peto * magnificentiam tuam, ut ad domini & clementiſſimi Regis aures memoratam ſuggeſtionem meam perferre digneris; quo ejus clementia dignanter agnoſcat, nos diſputationem legis, cum Dei adjutorio nullatenus declinare vel fugere; ſed ſine univerſitatis aſſenſu, nos non debere aſſerendæ fidei noſtræ cauſas aſſumere. Quod petimus ut benignitate, qua tantus eſt, & juſtitia ſapientiæ ſuæ dignetur annuere. Data ab Eugenio epiſcopo eccleſiæ catholicæ Carthaginis.

* al. precor.

XV. Sed cum hæc ſuggeſtio à beato Eugenio offerretur, ille qui jam conceperat dolorem, urgebatur iniquitatem gravius parturire;& ita ſancto viro Eugenio epiſcopo per Cubadum * Præpoſitum regni ſui mandaſſe videtur: Subde mihi univerſum orbem terrarum, ut ſub poteſtate mea totus mundus redigatur, & facio, o Eugeni, quod dicis. Ad quod beatus Eugenius reſpondit ut potuit *: Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic eſt hoc quomodo ſi dicatur homini, ut per aëra feratur & volitet. quod moris non eſt humanæ naturæ. Dixi enim, ſi noſtram fidem, quæ una & vera fides eſt, poteſtas Regis agnoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos: ſcri-

Rejicitur

* n. 91.

* al. decu

ı & ego fratribus meis, ut veniant coëpiſc
mei, qui vobis nobiſcum communem fide
ſtram valeant demonſtrare, & præcipue E
ſia Romana, quæ caput * eſt omnium Eccleſ
n. Ad hæc Cubadus: Ergo tu, & dominus me
x, ſimiles eſtis? Eugenius epiſcopus dix
o ſimilis Regi non ſum; ſed dixi: Si vera
gnoſcere deſiderat fidem, ſcribat amicis ſ
dirigant noſtros catholicos Epiſcopos; & e
ibo coëpiſcopis meis, quia Catholicæ fi
iverſæ una eſt cauſa. Hoc agebat Eugeni
n quod deeſſent in Africa qui adverſariorı
ecta refellerent: ſed ut illi veniſſent, qui al
ab eorum dominatu, majorem fiduciam lib
is haberent, pariterque oppreſſionis noſt
umnias univerſis terris & populis nuntiaren
XVI. Ille autem qui nectebat dolos, aud
luit rationem, agens argumentationibus c
ıs, ut quoſcumque Epiſcoporum audierat e

cenderetur, & flamma infestantis ubique Regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per servum suum fidelem Eugenium, quod præterire non debeo. Fuit in eadem civitate, idest Carthagine, quidam cæcus civibus civitatique notissimus, nomine FELIX. Hic visitatur à Domino, diciturque ei nocte per visum, dies * enim Epiphaniorum illucescebat: Surge, vade ad servum meum Eugenium episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi. Et illa hora qua benedicet fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui tali visione commonitus, putans se, quomodo assolet, deludi per somnium, surgere noluit cæcus. Sed cum iterum urgeretur in somnum, similiter ut ad Eugenium pergeret, compellitur. Rursus negligit, tertioque festinanter & graviter increpatur. Excitat puerum, qui ei solitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam: orat, & veniens cum ingentibus lacrymis: suggerit cuidam subdiacono *, nomine PEREGRINO, ut eum Episcopo nunciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandum. Audiens Episcopus jussit hominem introire. Jam enim ob celebritatem festivitatis, hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus Antistiti ordinem visionis suæ, dicitque illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut à Domino jussus es, reddideris oculos meos. Cui sanctus Eugenius; Recede à me, frater; peccator sum, & indignus, & super omnes homines delinquens, ut pote, & qui in hæc tempora servatus sum. Ille autem tenens genua ejus, aliud non dicebat, nisi illud quod jam dixerat: Sicut jussum est, redde mihi oculos meos. Attendens

Vict. Viti. Lib. [margin, cut off]

n. 24

n. 25

oque Eugenius inverecundam credulitatem
quia jam tempus urgebat, pergit cum eo
nitante officio clericorum ad fontem. Ub
s genibus cum ingenti gemitu, pulsans fi
ibus cælum, crispantem benedixit alveu
tis, & cum completa surrexisset oration
cæco respondit: Jam tibi dixi, frater Feli
cator homo ego sum: sed qui te visitare d
tus est, præstet tibi Dominus secundum
n tuam, & aperiat oculos tuos. Simulq
illo Crucis consignat oculos ejus. Statim c
visum, Domino reddente, recepit. Que
um, quousque universi baptizarentur, ibi d
uit ob hoc *, ne tanto miraculo populus e
atus, virum contereret qui receperat lume
postea manifestum Ecclesiæ universæ. Pr
sit ad altare cum Eugenio, sicut moris es
i fuerat cæcus, suæ salutis oblationem Dom
redditurus. Quam Episcopus accipiens alt

doctiſſimos viros interim ſepararet*, calumniis appoſitis enecandos. Nam unum ex ipſo choro Doctorum, nomine LÆTUM*, ſtrenuum atque doctiſſimum virum, poſt diuturnos carceris ſqualores incendio concremavit; æſtimans, tali exemplo timorem incutiens, reliquos ſe eliſurum. Tandem venitur ad diſputationis conflictum, ad locum ſcilicet quem delegerant adverſarii. Evitantes igitur noſtri vociferationis tumultus, ne forte poſtmodum Ariani dicerent, quod eos noſtrorum oppreſſerit multitudo, deligunt de ſe noſtri, qui pro omnibus reſponderent, decem. Collocat ſibi Cyrila cum ſuis ſatellitibus in loco excelſo ſuperbiſſimum thronum, adſtantibus noſtris *. Dixeruntque noſtri Epiſcopi: Illa ſemper * eſt grata collatio, ubi ſuperba non dominatur poteſtatis elatio: ſed ex conſenſu communi venitur, ut Cognitoribus diſcernentibus, partibus agentibus, quod verum eſt agnoſcatur. Nunc autem quis erit cognitor, quis examinator, ut libra juſtitiæ aut bene prolata confirmet, aut prave aſſumta refellat? Et cum talia & alia dicerentur, notarius Regis reſpondit: Patriarcha Cyrila dixit *. Ad quod ſuperbe & illicite ſibi nomen uſurpatum, noſtri deteſtati dixerunt: Legatur nobis quo concedente iſtud ſibi nomen Cyrila aſſumſit. Et exinde ſtrepitum concitantes, calumniari adverſarii cœperunt. Et quia hoc noſtri petierant, ut ſaltem, ſi examinare non licebat, prudenti multitudini vel exſpectare liceret: jubentur univerſi filii catholicæ Eccleſiæ qui aderant, centenis fuſtibus tundi *. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius *: Videat Deus vim quam patimur, cognoſcat afflictionem & perſecutionem quam à perſecutoribus ſuſtinemus. Converſique noſtri, Cyrilæ

VIC[...]
VIT[...]
LIB.
* al. [...]
ſupera[...]
n 98
Lætus[...]
tyr. [...]

* al. [...]
n. 9[...]

n. 10[...]

* al. [...]
* Lon[...]
bius.

xerunt: Propone quod disponis. Cyrila dixit
scio latine *. Nostri Episcopi dixerunt: Sem
te latine esse locutum manifesto novimus
do excusari non debes; præsertim quia tu hu
rei incendium suscitasti. Et videns cathol
Episcopos ad conflictum magis fuisse par
, omnino volebat * audientiam diversis cavi
onibus declinare. Quod ante nostri præv
ntes, libellum de fide conscripserant, sat
tenter sufficienterque conscriptum, dicentes
nostram fidem cognoscere desideratis, hæc e
itas quam tenemus.

ICTORIS VITENSI
EPISCOPI

De persecutione Vandalica

LIBER TERTIUS

& Filium nihilominus in propria exstare perso- VICTOR
na, atque Spiritum-sanctum personæ suæ pro- VITENS.
prietatem retinere fideli confessione fateamur. LIB. I
Non eumdem asserentes Patrem quem Filium,
neque Filium confitentes qui Pater sit, aut Spiritus-sanctus; neque ita Spiritum-sanctum accipimus, ut aut Pater sit aut Filius; sed ingenitum Patrem, & de Patre genitum * Filium, & de Patre & Filio * procedentem Spiritum-sanctum, unius credimus esse substantiæ vel * essentiæ: quia ingeniti Patris & geniti Filii & procedentis Spiritus-sancti una est deitas, tres vero personarum proprietates. Et quia contra hanc catholicam vel apostolicam fidem exorta hæresis, novitatem quamdam induxerat, asserens Filium non de * Patris substantia genitum *, sed ex nullis exstantibus, id est ex nihilo substitisse: ad hanc impietatis professionem, quæ contra fidem emerserat, refellendam & penitus abolendam, ὁμοούσιον sermo græcus positus est, quod interpretatur unius substantiæ vel essentiæ, significans Filium non ex ullis * exstantibus, nec ex alia substantia, sed de Patre natum esse. Qui vero putat ὁμοούσιον auferendum, ex nihilo vult asserere Filium exstitisse. Sed si ex nihilo non est, ex Patre sine dubio est, & recte ὁμοούσιον, id est unius cum Patre substantiæ, Filius est.

* al. natu
* 105.
* Lor. 8
* al. ex
* al. nat
Voce g... ca expr... sa.
* al. nu

II. Ex Patre autem esse, id est unius cum Patre substantiæ, his testimoniis approbatur, Apostolo dicente: *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, gerens quoque omnia verbo virtutis suæ.* Et iterum ipse Deus Pater incredulorum perfidiam objurgans, qui prædicantis per Prophetas Filii vocem in sua substantia manentem audire noluerunt, dixit: *Non audierunt vocem substantiæ* *. quam vocem substantiæ con-

Probat... ex scri... ris.
Hebr. 1
Ierem.
* n. 1

ntam * terribili conteſtatione increpans,
ndem Prophetam loquitur, dicens: *Super m*
accipite planctum, & ſuper ſemitas deſerti
m, quia defecerunt, eo quod non ſint homin
audierunt vocem ſubſtantiæ à volatilibus c
ue ad pecora. Et rurſum eos qui à profeſſio
ius ſubſtantiæ declinantes, in eadem fi
ſtantia ſtare noluerunt, increpat dicens:
iſſent in ſubſtantia mea, avertiſſem utique eos
ſua mala, & à peſſimis cogitationibus ſuis.
rum non extra ſubſtantiam Patris Filium co
ndum, ſed in eadem fideli oculo * contue
n apertiſſime declaratur, dum dicitur p
pheram: *Quis ſtetit in ſubſtantia Domini,*
lit, & audivit verbum ejus? Patris ergo ſubſta
m Filium eſſe Propheticis jam olim deſig
n eſt oraculis, dicente Salomone: *Subſta*
n enim & dulcedinem tuam, quam in filios
ies oſtendebas, quam in figura & imagi

declaratur assertio. Item Johannes Evangelista dicit: *Propter ea ergo quærebant eum Judæi interficere, quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Quod utique non ad Judæos est penitus * referendum, quia Evangelista veraciter dixit de Filio, quia æqualem Deo se faciebat. Item in eodem Evangelio scriptum est: *Quæcumque Pater facit, eadem & Filius facit similiter.* Et, *sicut Pater suscitat mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.* Item, ut *omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Æqualis enim honor non nisi æqualibus exhibetur. Item ibi Filius ad Patrem dicit: *Omnia mea tua sunt, & tua mea.* Item, *Philippe, qui me videt, videt & Patrem. quomodo tu dicis, Ostende nobis Patrem?* Hoc non dixisset, nisi Patri per omnia fuisset æqualis. Item ipse Dominus dixit: *Creditis in Deum, & in me credite.* Et adhuc ut unitatem æqualitatis demonstraret, ait: *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Et sicut Filius cui vult revelat Patrem, ita & Pater revelat Filium, sicut ipse Petro ait confitenti eum Christum filium Dei vivi esse: *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.* Et iterum Filius dicit: *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Et, *Nemo venit ad me, nisi Pater meus qui misit me attraxerit eum.* Unde * claret æqualitas Patris & Filii, cum ad se invicem credentes adducunt. Item dicit: *Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis, & à modo nostis eum, & vidistis eum.*

IV. Verum quia duas in Filio profitemur esse naturas, id est Deum verum & hominem verum, corpus & animam habentem: quidquid

[Margin notes, partly cut off: VIC / VIT / LIB. / Joan. / * al. / Ibid. / Ibid. / Ibid. / Joan. / Joan. / Ibid. / Matth. 27. / Matth. 17. / Joan. / Joan. / n. 110 / Joan. / Duæ Christi naturæ.]

excellenti * sublimitatis potentia de eo ref
it Scripturæ, admirandæ ejus divinitati tr
endum sentimus: & quidquid infra honore
estis potentiæ de eodem humilius enarratu
n Verbo Dei, sed homini reputamus assumt
undum divinitatem ergo est hoc quod sup
s diximus, ubi ait: *Ego & Pater unum sum*
, *Qui videt me videt & Patrem.* &, *Omnia qu*
ique Pater facit, eadem facit Filius similiter, v
era quæ superius continentur. Illa, vero qu
eo secundum hominem referuntur, ista sun
ter major me est. &, *Non veni facere voluntat*
am, sed voluntatem ejus qui misit me. &, *Pat*
fieri potest, transeat à me calix iste. vel cum
ace dixit: *Deus Deus meus, quare me dere*
isti? & iterum ex persona Filii Propheta dic
e ventre matris meæ Deus meus es tu. vel cu
nor angelis indicatur; & quam plura his sim
, quæ studio brevitatis non inseruimus. Fili
go Dei nullis conditionum necessitatibus o

non * ex nihilo, non ex alia subjacente materia, sed ex Deo natum esse. Et qui de Deo natus est, non aliud est quam id quod Pater est, & idcirco unius substantiæ est: quia veritas nativitatis diversitatem non admittit generis. Nam si alterius à Patre substantiæ est, aut verus filius non est, aut, quod nefas est dicere, degener natus est. Est enim verus Filius, sicut ait Johannes: *Ut simus in vero Filio ejus.* Non est etiam degener, quia Deus verus de Deo natus est vero, sicut idem Johannes evangelista exsequitur, dicens: *Hic est Deus verus & vita æterna.* Et ipse Dominus in Evangelio: *Ego sum*, inquit, *via, veritas & vita.* Ergo si aliunde substantiam non habet, de Patre habet; si de Patre habet, unius est substantiæ cum Patre. Sed si unius substantiæ non est, ergo non de Patre, sed aliunde est: quoniam unde est, inde substantiam habeat necesse est. Omnia enim ex nihilo, Filius vero de Patre. De duobus eligat quisque quod velit, aut det ei substantiam de Patre, aut fateatur ex nihilo substitisse.

Victo[r] Vite[n]sis Lib. I[II]
* al. ve[…]
1. Joan. [5.] 20.
Ibid.
Joan. 1[4.]

VI. Sed propheticum forsitan objicitur testimonium: *Generationem ejus quis enarrabit?* Cum ego * non dixerim: Enarra mihi modum vel qualitatem divinæ generationis, & tanti secreti arcanum humanis verbis enuncia, quoniam unde natus sit, non quemadmodum natus sit requisivi. Divina enim generatio inenarrabilis, est non ignorabilis. Nam usque adeo non est ignorabilis, id est non ignoratur unde sit, ut & Pater de se ipso genuisse; & Filius de Patre se natum sæpissime protestetur, quod nullus omnino ambigit Christianus, sicut in Evangelio demonstratur, ipso Filio dicente: *Qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Item Johannes Evangelista dicit: *Et vidimus glo-*

Solvit objec[tionem]
Isai. 5[3.]
* al. [...]
Joan.
Joan.

riam ejus, gloriam tamquam Unigeniti à Patre. Ergo professionem nostram brevi sermone concludimus. Si * vere de Patre natus est, unius substantiæ est, & verus Filius est: sed si unius substantiæ non est, nec verus Filius est; & si verus * Filius non est, nec verus Deus est. Aut si verus Deus est, & tamen de Patris substantia non est, ingenitus ergo & ipse est. Sed quia ingenitus non est, factura ergo est, ut putatur *, aliunde subsistens, si de Patris substantia non est. Sed absit hoc ita credere. Nos enim unius substantiæ cum Patre Filium profitemur, detestantes Sabellianam hæresim, quæ ita sanctam Trinitatem confundit, ut eumdem dicat esse Patrem quem Filium, eumdemque credat esse Spiritum-sanctum, non servans tres in unitate personas.

* *Laud.* Sicut.
* *al.* vere.
* *al.* putetur.

Ingeniti & Geniti eadem substantia.

VII. Sed forsitan objicitur: Cum ingenitus Pater sit, genitus Filius, non fieri posse unam eamdemque substantiam geniti atque ingeniti: cum utique si sicut ingenitus Pater est, ingenitus esset Filius, tunc magis diversa posset esse substantia, quia unusquisque à se ipso subsistens communem substantiam cum altero non haberet. Cum vero ingenitus Pater de se ipso, id est de eo quod ipse est, si quid * illud est aut dici potest, (immo quia ut est dici omnino non potest) Filium generavit, apparet unam esse gignentis genitique substantiam, quia Deum de Deo, lumen de lumine Filium esse veraciter profitemur. Nam lucem esse Patrem Johannes apostolus testis est, dicens: *Quia Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.* Item de Filio ait: *Et vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Et infrà: *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Unde apparet Patrem & Filium unius esse

* [illegible]
1. *Joan.* 1. 5.
Joan. 1. 4. 5.
Ibid. 9.

esse substantiæ, dum lucis & luminis diversa non potest esse substantia, ejus scilicet quæ de se gignit, & quæ de se * gignente exsistit. Denique ne aliquis inter Patrem & Filium diversitatem naturalis luminis introducat, ideo Apostolus de eodem Filio dicit: *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus.* in quo evidentius & coæternus Patri, & inseparabilis à Patre, & unius cum eo esse substantiæ perdocetur, dum luci splendor semper est coæternus, dum splendor à lumine * numquam est separatus, dum splendor à luce natura * vel substantia numquam potest esse diversus. Qui enim splendor lucis est, idem & Dei Patris virtus est: sempiternus ergo propter virtutis æternitatem, inseparabilis propter claritudinis unitatem. Et hoc est quod nos fideliter profitemur, Filium de Patris substantia natum; sicut ipse Pater Deus apertissimum perhibet testimonium. Qui ut de sua ineffabilis naturæ substantia proprium se Filium genuisse monstraret, ad instruendam fragilitatis nostræ imperitiam, ut nos ex visibilibus ad invisibilia erigeret, terrenæ nativitatis vocabulum ad divinæ generationis traxit exemplum, dicens: *Ex utero ante luciferum genui te.* Quid clarius, quid luculentius effari divinitas dignaretur? Quibus indiciis, quibus exsistentium rerum exemplis proprietatem generationis potuit intimare, quam ut per uteri appellationem proprietatem genitricis * ostenderet? non quia corporeis compositus est membris, aut aliquibus artuum lineamentis distinctus; sed quia nos aliter veritatem divinæ generationis auditu mentis percipere non possemus, nisi humani uteri provocaremur vocabulo, ut ambigi ultra non posset, de Dei substantia natum esse, quem constat ex Patris utero exstitisse.

Victo[r] Viten[sis] Lib. I n. 113.

Heb. 1.

* al. lu[mine]

n. 114.

Psal. 10[9]

n. 115

D

VIII. Credentes ergo Deum Patrem de
ſtantia impaſſibiliter Filium generaſſe, n
imus ipſam ſubſtantiam aut diviſam eſſe
o, aut diminutionem pertuliſſe in Patre
hoc paſſionis potuiſſe vitio ſubjacere. Ab
m à nobis, ut talia vel opinemur, vel co
ius, vel credamus de Deo: quia nos per
m Patrem, perfectum Filium ſine ſui dimin
ne, ſine aliqua derivatione,ſine omni omni
ſionis infirmitate genuiſſe fideliter profitem
m qui objicit Deo, quod ſi de ſe ipſo genu
iſionis vitium pertulit: poteſt dicere quia
orem ſenſit, quando univerſa condidit, &
die ſeptima ab omni opere ſuo requievit. S
in generando de ſe ipſo paſſionem vel din
tionem aliquam ſenſit, nec in condendo u
ſa fatigationem aliquam pertulit. Namque
dentius nobis divinæ generationis impaſſibi
demonſtraretur*, Deum ex Deo, lumen e
nine Filium profitendum accepimus. Si e

…qualem & coæternum dicamus, & testimo-[…]iis approbemus. Licet enim hæc veneranda Tri-[…]itas personis ac nominibus distincta sit, non ta-[…]nen ob hoc à se atque à sua æternitate discrepa-[…]e credenda est: sed manens ante sæcula divini-[…]as in Patre & Filio & Spiritu-sancto vere ac pro-[…]rie creditur, nec dividi nostris interpretatio-[…]ibus potest, nec rursus versa in unam perso-[…]am Trinitas ipsa confundi. Hæc fides plena, hæc […]ostra credulitas est. Idcirco deos nec æstimari […]atimur, nec vocari; sed unum Deum in prædi-[…]tis personis ac nominibus confitemur. Inenarra-[…]ilis enim divinitas, non ut concludi aut ap-[…]rehendi velut vocabulis posset, intra nomina […]ersonasque se præstitit: sed ut id quod erat esse […]osceretur, intelligentiam sui ex parte, quam […]apere humanæ mentis angustiæ prævalebant, […]redentibus dedit, Propheta dicente: *Nisi cre-[…]ideritis, non intelligetis* *. Una est ergo Trinitatis […]eitas, & in hujus vocabuli appellatione signifi-[…]atio est unius substantiæ, non unius personæ. […]d quam rem fidelibus comprobandam in testi-[…]onium sui divinitas ipsa multis & creberrimis […]ontestationibus semper affuit. Liceat ergo bre-[…]itatis compendio ex multis pauca proferre, quo-[…]iam vera * probatio majestatis, tametsi habet […]luralitatem testimoniorum, pluralitate tamen […]on indiget, quoniam credenti pauca sufficiunt.

n. 117. Isai. 7. 9. sec. 70.

* al. vera

X. Primum igitur de veteris Testamenti li-[…]ris, postmodum etiam novi, Patrem, Filium […] Spiritum sanctum unius docebimus esse sub-[…]tantiæ, libro Genesis sic inchoante: *In principio […]cit Deus cælum & terram; terra autem erat in-[…]isibilis & incomposita, & tenebræ erant super abys-[…]um, & Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Ille […]rincipium, qui * Judæis quis esset interrogan-

Scriptura probatur.

Gen. 1. 1.

* al. Ille q…

us, dixit : *Principium, qui & loquor vobis.*
ferebatur autem Spiritus Dei super aquas,
te creator, virtute potentiæ suæ contine
aturam : ut ex his viva omnia productur
è rudibus elementi * signis propria fomen
estaret, & jam tunc mysterio emicante b
natis, virtutem sanctificationis liquoris
a perciperet, primaque * ad vitam corpo
mata produceret, David proinde, Deo ads
nte, testatur : *Verbo Domini cæli firmati sunt,*
iritu oris ejus omnis virtus eorum. Vide qu
na sit brevitas,& quam clare in sacrament
tatis * recurrit. Patrem in *Domino*; in *Ve*
nificatione Filium ponens; Spiritum sanct
tissimi ex *ore* nuncupavit. Et ne vocis edi
ciperetur in *Verbo*, cælos per eum asserit e
natos. Ne autem flatus in *Spiritu* putaretur
lestis in eo virtutis plenitudinem demonst
. Nam ubi *virtus*, ibi necesse est persona s
ens : ubi *omnis*, non ablata à Patre & Filio

ad imaginem & similitudinem nostram. Cum dicit *nostram*, ostendit utique non unius; cum vero *imaginem & similitudinem*, profert * æqualitatem, distinctiones personarum insinuat; ut in eodem opere sit Trinitatis aperta cognitio, in quo nec pluralitas cassa * est, nec similitudo dissentiens, dum & consequentia sic loquuntur: Et *dixit Deus*, & *fecit Deus*, & *benedixit Deus*. Et necesse est ut creationis totius auctor Deus unus sit. Quam fidei rationem antiqua denique per Moysen benedictio pandit & comprobat, qua benedicere populum sacramento trinæ invocationis jubetur. Ait enim Deus ad Moysen: *Sic benedices populum meum, & ego benedicam illos: Benedicat te Dominus & custodiat te: Illuminet Dominus faciem suam super te, & misereatur tui: Attollat Dominus faciem suam super te, & det tibi pacem.* Quod hoc ipsum propheta David confirmat, dicens: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.* Quam Trinitatis unitatem supernæ Angelorum virtutes hymno * venerantur, & ter numero *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus Dominus Deus sabaoth* indesinenti canentes ore, in unius fastigium dominationis gloriam ejus exaltant. Quod ut adhuc apertius fidelium sensibus inculcetur, cælestium mysteriorum conscitum producimus Paulum. Ait enim: *Divisiones autem donationum sunt, idem autem Spiritus; & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus* &c. Et certe has divisionum differentias pro qualitate ac merito participantium Spiritum-sanctum docuit * operari, cum ipsarum gratiarum differentias partiretur, in ultimis intulit, dicens: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens*

VICTOR VITENS LIB. II n. 111.

* *al.* ca[...]

Gen. 1.

Num. 6. & *seq.*

Psal. 6[...]

* *mss.* a[...] uno.

Isai. 6.

1. *Cor.* 4. & *s*[...]

n. 112

Ibid. 11

pria unicuique prout vult. Unde nullus amb
tati relinquitur locus, quin clareat Spiritu
ctum & Deum esse, & suæ voluntatis auctore
cuncta operari, & secundum propriæ volu
s arbitrium divinæ dispensationis dona larg
rtissime demonstratur. Quia ubi voluntar
tiarum distributio prædicatur, non potest
i conditio servitutis: in creatura enim serv
intelligenda est, in Trinitate vero dominat
libertas. Et ut adhuc luce clarius unius di
atis esse cum Patre & Filio Spiritum-sanctu
ceamus, Johannis Evangelistæ testimon
nprobatur. Ait namque: *Tres sunt qui testin
m perhibent in cælo, Pater, Verbum, & S
us-sanctus, & hi tres unum sunt* *. Numquid
tres in differenti æqualitate sejuncti, aut q
libet diversitatum gradibus longo separation
ervallo divisi? sed, *Tres*, inquit, *unum sun*
XII. Ut autem adhuc magis magisque san

Spiritus-ſancti aperte demonſtrata eſt. Vict. Vita Lib.

XIII. Præſcientiam rerum omnium in Deo eſſe, & occultorum cognitionem, licet nemo Chriſtianus ignoret, tamen ex Danielis libro monſtrandum eſt. *Deus*, inquit, *qui occultorum cognitor es, qui præſcius es omnium antequam naſcantur.* Hæc eadem præſcientia in Chriſto eſt, ſicut refert Evangeliſta: *Ab initio autem ſciebat Jeſus quis eſſet eum traditurus, vel qui eſſent non * credentes in eum.* Quod ſit autem occultorum cognitor, ex hoc manifeſtum eſt, cum obſcura conſilia Judæorum traducens dicebat: *Quid cogitatis nequam in cordibus veſtris?* Similiter præſcire omnia Spiritum-ſanctum, ipſe manifeſtavit dicens ad Apoſtolos: *Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnia, & ventura adnuntiabit vobis.* Qui ventura adnuntiare perhibetur, præſcire omnia non dubitatur: quia ipſe ſcrutatur * altitudines Dei, & novit omnia quæ in Deo ſunt, ſicut memorat Paulus, dicens: *Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam altitudines Dei.* Item in eodem loco: *Sicut nemo ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus ejus qui in ipſo eſt; ita nemo ſcit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei.*

Præſcientia. *Dan.* 2. *Johan.* * in deeſt. *Matth.* 4. *Johan.* 16. * n. 22. 1. *Cor.* *Ibid.*

XIV. Ad intelligendam vero potentiam Spiritus-ſancti, pauca de terribilibus proferamus. Vendiderat poſſeſſionem, ut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, ſuppreſſa parte pecuniæ doloſus diſcipulus, reliquum pro toto ante pedes ponens Apoſtolorum, offendit Spiritum-ſanctum, quem putabat ſe latere. Sed quid ad eum dixit continuo beatus Petrus? *Anania, quare ſatanas replevit cor tuum, ut mentireris Spiritui-ſancto?* Et infra: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Atque ita percuſſus virtute ejus, cui mentiri voluerat, exſpiravit. Quid hic vult beatus Petrus intelligi

Potentia Spiritus. *Act.* 5. *Ibid.* *Ibid.*

ritum-sanctum? Utique clarum est, cum dic
n mentitus es hominibus, sed Deo. Manifestu
ergo, quoniam qui mentitur Spiritui-sanct
o mentitur: & qui credit in Spiritum-sanctu
dit in Deum. Tale aliquid, immo forti
ddam Dominus in Evangelio ostendit, dicen
me peccatum & blasphemia remittetur hominib
autem blasphemaverit in Spiritum-sanctum, n
iittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futu
ce terribili sententia * irremissibile dicit e
ccatum ei qui in Spiritum-sanctum blasphem
rit. Compara* huic sententiæ illud quod sc
um est in libro Regnorum* : *Si peccando pe*
verit vir in virum, orabunt pro eo: si autem
um peccaverit, quis orabit pro eo? Si erg
sphemare in Spiritum-sanctum, & peccare
um simile, idest inexpiabile crimen est: ja
antus sit Spiritus-sanctus unusquisque cogn
:

etenim illuc manus tua deducet me, & continebit me dextera tua.

XVI. Habitat Deus in sanctis suis secundum promissionem qua dixerat: *Habitabo in illis.* 2. Cor. 6. 16. Quod vero Dominus Jesus dicit in Evangelio: *Manete in me & ego in vobis*, Joan. 15 probat hoc Paulus dicens: *An nescitis quia Jesus Christus est in vobis?* 2. Cor 13 Hoc autem totum in Spiritus habitatione adimpletur, sicut memorat Johannes: *Ex hoc,* inquit, *scimus quia in nobis est, quia de Spiritu suo dedit nobis.* 1. Joan. 3. 13. Similiter & Paulus: *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* 1. Cor. 3. Et iterum dicit: *Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* 1. Cor. 6. 20. Quem Deum? utique Spiritum-sanctum *, cujus templum esse videmur. n. 130.

XVII. Nam quod arguat Pater, arguat Filius, arguat Spiritus-sanctus ita probandum est. In psalmo quadragesimo nono legitur: *Peccatori autem dicit Deus: Quare tu enarras justitiam meam, & assumis testamentum meum per os tuum?* Psal. 49. Ibid. 21 Et infrà: *Arguam te, & statuam contra * faciem tuam.* * Laud. te. David similiter orans dicit ad Christum: *Domine ne in ira tua arguas me:* Psal. 6. quia ipse venturus est arguere omnem carnem. Quid vero de Spiritu-sancto Salvator in Evangelio dicit? *Cum venerit, inquit, Paraclitus, ille arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.* Ioan. 16 Hoc prævidens David clamabat ad Dominum. *Quo ibo à Spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam?* Psal. 13[8]

XVIII. Nam & quod bonus sit Pater, bonus Filius, bonus Spiritus-sanctus, sic probatur. Dicit Propheta: *Bonus es tu, Domine, & in bonitate tua doce me justificationes tuas.* Psal. 11[8] 68. De se autem ipse Unigenitus: *Ego sum pastor bonus.* Ioan. 10 De Spiritu æque sancto David in psalmo dicit ad Dominum: Psal. 14[2] 11. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram * rectam.* * Laud.

HISTORIA

XIX. Quis autem dignitatem illam Spirit
cti possit tacere? Antiqui enim Prophetæ c
bant: *Hæc dicit Dominus.* Hanc vocem Chr
s adveniens in suam personam revocavit, c
ıs: *Ego autem dico vobis.* Novi autem Proph
quid* clamabant? sicut propheta Agabus
tibus Apostolorum: *Hæc dicit Spiritus-sanct*
Paulus ad Timotheum: *Spiritus*, inqui
nifeste dicit. Quæ vox omnino demonstrat i
ferentiam Trinitatis. Et Paulus quidem di
a Deo Patre & Christo vocatum fuisse & m
n: *Paulus*, inquit Apostolus, *non ab homini*
ue per hominem, sed per Jesum-Christum, &
um Patrem. In Actibus autem Apostolor
itur quod à Spiritu-sancto sit segregatus
ssus. Sic enim scriptum est: *Hæc dicit Spi*
-sanctus: Segregate mihi Barnabam & Saul
pus quo vocavi eos. Et paulo post: *Ipsi*, inqu
si ab Spiritu-sancto descenderunt Seleuciam. Ite

Chriſti, *Pater miſericordiarum*, *& Deus omnis* VICT
conſolationis, *qui nos conſolatur.* Et cum conſola- VITE
tor dicitur Pater, conſolator dicitur Filius, con- LIB.
ſolator etiam Spiritus-ſanctus, una tamen nobis
conſolatio à Trinitate præſtatur; ſicut & una re-
miſſio peccatorum, Apoſtolo affirmante: *Ablu-* 1.Cor.
ti, inquit, *eſtis & juſtificati*, *& ſanctificati eſtis in*
nomine Domini noſtri Jeſu-Chriſti, *& in Spiritu Dei*
noſtri. Poſſemus plura adhuc de divinis Scriptu-
ris proferre teſtimonia, quæ juxta baptiſmi * ſa- n. 13
cramentum Trinitatem unius gloriæ, operatio-
nis ac potentiæ manifeſtant: ſed quia ex his ple-
nus eſt ſapientium intellectus, multa præterivi-
mus ſtudio brevitatis.

XXI. Faciamus ergo recapitulationem dicto-
rum noſtrorum. Si de Patre procedit Spiritus-
ſanctus, ſi liberat, ſi Dominus eſt & ſanctificat,
ſi creat cum Patre & Filio & vivificat, ſi præ-
ſcientiam habet cum Patre & Filio, ſi ubi-
que eſt & implet omnia, ſi habitat in electis, ſi
arguit mundum, ſi judicat, ſi bonus & rectus
eſt, ſi de eo clamatur, *Hæc dicit Spiritus-ſan-*
ctus; ſi Prophetas conſtituit, ſi Apoſtolos mittit,
ſi epiſcopos præficit, ſi conſolator eſt, ſi cuncta
diſpenſat prout vult, ſi abluit & juſtificat, ſi ten-
tatores ſuos interficit; ſi is qui eum blaſphema-
verit non habet remiſſionem, neque in hoc ſæ-
culo, neque in futuro, quod utique Deo pro-
prium eſt. Hæc cum ita ſint, cur de eo dubitatur,
quod Deus ſit *, cum eum operum magnitudo n. 13
quod eſt ipſe manifeſtet? Non utique alienus eſt
à Patris & Filii majeſtate, qui non eſt ab operum
virtute alienus. Fruſtra illi nomen divinitatis
negatur, cujus poteſtas non poteſt abnegari.
Fruſtra prohibeor eum cum Patre & Filio ve-
nerari, quem exigor cum Patre & Filio confite-

Si ille mihi cum Patre & Filio confert re
ſionem peccatorum, confert ſanctificatione
vitam perpetuam, ingratus ſum nimis & im
ſimus, ſi ei cum Patre & Filio non refero gl
n; aut ſi non eſt cum Patre colendus & F
, ergo nec confitendus eſt in baptiſmo.
em omnimodo confitendus eſt ſecundum d
m Domini, & traditionem Apoſtolorum,
niplena ſit fides, quis me poterit ab ejus cul
ohibere? In quem enim credere jubeor,
am debeo ſupplicare. Adorabo ergo Patre
orabo & Filium, adorabo & Spiritum-ſa
m, una eademque veneratione. Quod ſi qu
rum hoc putat, audiat quomodo David ad c
ram Dei fideles hortatur: *Adorate*, inquit
bellum pedum ejus. Si religionis eſt adora
ıbellum pedum ejus, quanto magis religioſ
ejus Spiritus adoretur? Ille utique Spiritu
em beatus Petrus in tanta ſublimitate præ
rit dicens: *Spiritu Sancto miſſo de cælo*, in qu

iritus-sanctus est, qui prophetant. Si ergo in-
deles cadunt in faciem, & adorant Spiritum-
nctum perterriti, & confitentur inviti *: quan-
magis fidelibus expedit, ut voluntarie & ex
fectu adorent Spiritum-sanctum? Adoratur
item Spiritus-sanctus, non quasi separatim more
entilium, sicut nec Filius separatim adoratur,
uia in dextera Patris est; sed * cum adoramus n. 135.
atrem, credimus nos & Filium & Spiritum-san-
tum adorare: quia & cum Filium invocamus,
atrem nos credimus invocare, & cum Patrem
ogamus, à Filio nos exaudiri confidimus, sicut
se Dominus dixit: *Quidquid petieritis Patrem* Ioan. 14.
nomine meo, ego faciam, ut honorificetur Pater in 13.
ilio. Et si Spiritus-sanctus adoratur, ille utique
doratur, cujus est Spiritus. Illud autem nullus
gnorat, quia divinæ majestati nec addi quid-
uam, nec minui humanis supplicationibus po-
est: sed * unusquisque secundum propositum
oluntatis suæ, aut gloriam sibi adquirit fideliter
enerando, aut confusionem perpetuam perti-
aciter resistendo. Certum est enim, quia super-
ia & contemtio * damnat, honorificentia vero n. 136.
ructum devotionis exspectat. Quare autem fide-
es non honorificent integre Trinitatem, ad quam
e pertinere confidunt? cujus nomine se rena-
os, cujus servos se nominari gloriantur? Nam
icut à nomine * Dei Patris, homines Dei appel-
antur, ut Helias homo Dei dictus est, ut Moy-
es homo Dei appellatus est; sic à Christo Chri-
tiani nuncupamur, sic etiam à Spiritu spiritales
ppellamur. Si igitur vocetur quis homo Dei,
non sit Christianus, nihil est; qui si Christia-
us vocetur, & non fuerit spiritalis, nec sibi sa-
tis de salute confidat.

XXIII. Sit ergo nobis secundum salutaris

* Lor. victi.

* Lor. fu

* al. ad nomen.

tismi confessionem fides integra Trinitat
ana devotio pietatis : nec more gentilium p
atum diversitates opinemur, aut creatur
intum ad deitatem in Trinitate suspicemur. S
Judæorum scandalo moveamur, qui Filiu
i negant, qui Spiritum sanctum non adorar
potius perfectam Trinitatem adorantes & n
ficantes, sicut in mysteriis * ore nostro di
s, ita conscientia teneamus, *Sanctus, Sanct*
ctus Dominus Deus sabaoth. Ter dicent
ctus, unam omnipotentiam confitemur, q
. est religio, una glorificatio Trinitatis,
iamus ab Apostolo, sicut audierunt Cor
: *Gratia Domini nostri Jesu-Christi, & dilec*
i, & communicatio Spiritus-sancti cum omnib
is. Hæc est fides nostra, evangelicis & apost
s traditionibus atque auctoritate firmata *,
nium quæ in mundo sunt catholicarum eccl
um societate fundata, in qua nos per gratia
omnipotentis permanere usque ad finem vi

VICTORIS VITENSIS EPISCOPI

De persecutione Vandalica

LIBER QUARTUS.

Hunerici sævitia in episcopos catholicos.

I. Qui cum * noster libellus legeretur, oblatum veritatis lumen nequaquam sufferre cæcis oculis potuerunt insanientes, vocibus infrementes, graviterque ferentes, quare nos nomine nostro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes suggerunt Regi de nobis, eo quod strepitum fecerimus, audientiam fugientes. qui eadem hora accensus & credens mendacio, festinavit facere quod volebat. Et jam conscriptum decretum habens, & occulte cum eodem decreto per diversas provincias suos homines dirigens, episcopis Carthagine positis, una die universæ Africæ ecclesias clausit, universamque substantiam Episcoporum & ecclesiarum suis Episcopis munere condonavit. Nesciens quoque quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem quam dudum Christiani imperatores nostri contra eos & contra alios hæreticos pro honorificentia Ecclesiæ catholicæ dederant, adversum nos illi proponere non erubuerunt, addentes multa de suis, sicut placuit tyrannicæ potestati. Hæc est enim series datæ & propositæ legis.

* al. cu[m]que.

Arianor[um] calumni[a]

EDICTUM HUNERICI REGIS adversus Catholicos.

Rex HUNERIX Vandalorum & Alanorum, universis populis nostro regno subjectis.

II. TRIUMPHALIS majestatis & regiæ probatur esse virtutis, mala in auctores consilia retorquere. Quisquis enim aliquid pravitatis invenerit, sibi imputet quod incurrit. In qua re nutum divini judicii clementia nostra secuta est, quod quibusque personis, prout eorum facta meruerint,
n. 141. seu bona, seu forte talibus contraria *, dum facit expendi, simul etiam provenit compensari. Itaque his provocantibus qui contra præceptionem inclytæ recordationis patris nostri, vel mansuetudinis nostræ crediderint esse renitendum, censuram severitatis assumimus. Auctoritatibus enim cunctis populis fecimus innotesci, ut in sortibus Vandalorum nullos conventus Omousiani sacerdotes assumerent, nec aliquid mysteriorum, quæ magis polluunt, sibimet vindicarent: quod cum videremus esse neglectum, & plurimos esse repertos, dicentes se integram fidei regulam retinere, postmodum universos constat fuisse commonitos, spatio temporis prærogato mensium novem, novæque contentio-
n. 142. nis *, (si quid ad eorum proposita posset aptari) ut ad Kalendas Februarias anni octavi regni nostri, sine metu aliquo convenirent. Qui dum huc ad Carthaginensem confluerent civitatem, post moram temporis præstituti, aliam quoque dilationem aliquantorum dierum dedisse cognoscimur. Et dum se conflictui paratos adstruerent,

primo

primo die à venerabilibus Episcopis nostris eis Victor
videtur esse propositum, ut ὁμοούσιον, sicut moni- Vitens.
ti erant, ex divinis Scripturis proprie approba- Lib. I
rent: aut certe quod à mille & quot excurrunt*, n. 143.
Pontificibus de toto orbe in Ariminensi concilio,
vel apud Seleuciam amputatum est, prædamna-
rent. Quod nequaquam facere voluerunt, uni-
versa ad seditionem per se concitato populo * re- n. 144.
vocantes. Quin immo & secunda die, dum eis
mandaremus ut de eadem fide, sicuti proposi-
tum fuerat, responderent: hoc videntur * as- n. 145.
sumsisse ad temeritatem transactam, ut seditio-
ne & clamoribus omnia perturbantes, ad con-
flictum facerent minime perveniri.

Quibus * provocantibus, statuimus ut eorum n. 146.
ecclesiæ clauderentur, hac illis conditione præs-
cripta, ut tamdiu essent clausæ, quamdiu nollent* * al. mal-
ad conflictum propositum pervenire. Quod ea lent.
obstinatione facere voluerunt, quam pravis
videntur assumsisse consiliis. Adeo in hos est
necessarium ac justissimum retorquere, quod ip-
sarum legum continentia demonstratur, quas
inductis secum in errorem imperatoribus diver-
sorum * temporum tunc contigit promulgari. n. 147
Quarum illud videtur tenere conceptio, ut nulla Huneri
exceptis institutionis suæ Antistitibus, ecclesia pa- Imp. ed
teret: nulli liceret alii aut convictus agere, aut abutitur.
exercere conventus: nec ecclesias aut in urbibus,
aut in quibusdam parvissimis locis, penitus ob-
tinere neque construere: sed præsumta fisci ju-
ribus jungerentur: sed etiam & eorum patrimo-
nia, ecclesiis suæ fidei sociata, suis Antistitibus pro-
venirent, nec commeandi * ad quæcumque loca n. 148
talibus licentia pateret: sed extorres omnibus
urbibus redderentur & locis: nec baptismatis
haberent omnino aliquam facultatem, aut forte

: religione disputandi ; & nullam ordina
iberent licentiam, sive episcopos, sive pres
ros, vel alios, quos ad clerum pertinere con
rret, proposita severitate vindictæ, ut tan
ai se paterentur hujusmodi honores accipe
iam etiam ipsi ordinatores denis libris auri
ıli multarentur, eo adjecto, ut nullus eis lo
set vel aditus supplicandi, sed etiam si q
ecialia meruissent, minime prævalerent: &
hac pernicie perdurarent, de proprio s
lati in exsilium sub persecutione * idonea n
rentur. In populos quoque præfati Impera
s similiter sævientes, quod eis nec donandi
rtas, nec testandi, aut capiendi, vel ab a
lictum penitus jus esset * : non fideicomm
omine, non legati, non donationibus, aut
ctione, quæ mortis causa appellatur, vel q
bet codicillo, aliisve forsitan scripturis, ita
iam qui in suis palatiis militarent, conde
rioni gravissimæ pro dignitatis merito sa

Senatores auri pondo tricena, populares auri Vict
pondo vicena, Sacerdotes auri pondo tricena, Vit
decuriones auri pondo quina * : negotiatores au- Lib.
ri pondo quina : plebeii auri pondo quina : cir- *al. tri-
cumcelliones argenti * pondo dena. Et si qui for- na.
te in hac pernicie permanerent, confiscatis om- n. 25
nibus rebus suis, exilio multarentur. Ordines au-
tem civitatum, sed & procuratores & conducto-
res possessionum tali pœna jubebantur affligere,
ut si forte tales celare deligerent, & minime pu-
blicassent, & retentos * judicio non facerent * al.
præsentari, ipsi tenerentur ad pœnam; condu- in.
ctoribus etiam regalium prædiorum hac multa
proposita, ut quantum domui regiæ inferrent, tan-
tum etiam fisco, pœnæ nomine, cogerentur exsol-
vere. Id generaliter in omnibus conductoribus
vel possessoribus, qui in eadem superstitione
crediderint perdurandum, constituerunt obser-
vari. De judicibus etiam, qui huic rei instantissime
non imminebant, pœna proscriptionis, & sangui-
nis supplicio punirentur. Sed & de primatibus
officiorum tres numero punirentur, aliis viginti
librarum auri condemnatione multandis.

Quare his necesse est constitutionibus obliga-
ri Omousianos omnes, quos hujusmodi malæ * n. 25
persuasionis constat tenuisse & tenere materiam.
Quos ab omnibus supra dictis abstinere decerni-
mus, in prosecutionem venturis per ordines
cunctarum urbium; sed etiam judices qui supe-
rioribus neglectis dira supplicia diversis non in-
tulisse monstrantur. Omnes ergo supra dictæ fi-
dei *ὁμοέσιον* erroribus implicatos, quæ cuncto
prædamnata est concilio tantorum numero sa- Post
cerdotum, universis rebus prædictis, & contra- Cath
ctibus præcipimus abstinere, quod nihil sibi no-
verint esse permissum; sed universos similis

na maneat & adſtringat, ſi ad veram religi
n, quam veneramur & colimus, intra die
lendarum Juniarum anni octavi regni noſtr
werſi non fuerint. Diem autem præſtitutu
o pietas noſtra conſtituit, ut prædamnantib
orem indulgentia non negetur, & obſtinat
mos ſupplicia digna coërceant. Qui autem
lem errore permanſerint, ſeu domus noſt
cupati militia, ſeu forſitan diverſis titulis n
ſitatibuſque præpoſiti, pro gradibus ſuis d
iptas ſuperius multarum illationes cogant
cipere, nihil valituris quæ forſitan per ſubre
nem quemquam talium contigit promereri.
vatas etiam, vel cujuſcumque gradus & lo
rſonas hoc noſtra promulgatio præcepit obſ
ndum, quod circa tales ſupradictis legibus
batur expreſſum, ut pœnis congruis ſubdere
. Judices autem provinciarum quod ſtatutu
negligentes exſequi, ſuperiori pœna, quæ t

Carthagine fuerant congregati, quorum jam ecclesias, domos & substantiam ceperat, in hospitiis quibus erant exspoliari, & exspoliatos foras muros propelli. Non animal, non servus, non mutanda quæ ferebant vestimenta penitus dimittuntur. Addens adhuc, ut nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstaret. Qui autem hoc miserationis causa facere tentasset, cum universa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam projecti Episcopi fecerunt, ut, licet mendicantes, exinde non abirent: quia si recederent, non tantum violenter omnino* revocarentur, sed & mentirentur eos, sicut mentiti sunt, fugisse conflictum: maxime quia ubi reverterentur, jam nequaquam fuerat ecclesiis substantia, vel domibus occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum nudo sub aëre jacerent, factum est ut Rex impius ad piscinas exisset, cui universi occurrere maluerunt, dicentes: Ut quid taliter affligimur? pro quibus malis forte commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quare exspoliamur, quare traducimur, quare differimur, & sine ecclesiis & domibus nostris foras civitatem fame & nuditate laborantes, mediis stercoribus volutamur? Quos ille torvis oculis respiciens, priusquam suggestionem eorum audisset, jussit super eos cum sessoribus equos dimitti, ut tali violentia possent non solum conteri, verum etiam enecari. Quorum tunc multi contriti sunt, & præcipue senes & infirmi.

VICTOR VITENS. LIB. IV. Sævitia in Episc. catholicos.

n. 156.

IV. Tunc deinde jubentur ad quemdam locum, qui dicitur Ædes memoriæ, illi viri Dei occurrere, fraudem sibi nescientes aptatam. Ubi cum venissent, charta eis ostenditur involuta, diciturque illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster

Dolo circumveniuntur.

Hunericus, licet doleat quod fueritis con-
ntores, & adhuc ejus voluntati obedire tarde
, ut ejus efficiamini religionis, cujus eſt ipſe
ıc tamen bonum de vobis cogitavit. Si jurave
s ita ut quod iſta charta continet faciatis, dimit
vos eccleſiis & domibus veſtris. Ad quod uni
ſi Epiſcopi reſponderunt: Semper dicimus, &
imus, & dicturi ſumus: CHRISTIANI ſumus
iſcopi ſumus, Apoſtolicam fidem unam & veram
emus. Factoque poſt confeſſionem fidei ſilen
modico, illi qui à Rege fuerant deſtinati feſt
bant extorquere Epiſcopis ſacramentum. Tun
ıti viri HORTULANUS & FLORENTIANUS
ſcopi, pro omnibus & cum omnibus dixerunt
ımquid animalia nos irrationabilia ſumus, u
ſcientes quid charta contineat, facile aut temer
emus? Acceleraverunt quoque illi à Rege de
nati ſcripturæ eis propalare tenorem, qui hu
modi ſermonibus fuerat coloratus. Sic enim

fuisset exceptum est. Similiter factum est & de illis, qui minime juraverunt. Statimque pars utraque custodiæ mancipatur. VICTORIS VITENSIS LIB. V.

V. Postmodum vero fraus quæ celabatur apparuit. Jurantibus itaque dictum est: Quia * contra præceptum Evangelii jurare voluistis, jussit Rex, ut civitates atque ecclesias vestras numquam videatis, sed relegati, colonatus jure ad excolendum agros accipiatis: ita tamen ut non psallatis, neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis; non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præsumatis. Similiter non jurantibus aiunt: Quia regnum filii domini nostri non optatis, idcirco jurare noluistis. Ob quam causam jussi estis in Corsicanam insulam relegari, ut ligna profutura navibus dominicis incidatis *.

n. 158. In exsilium truduntur. n. 169.

VICTORIS VITENSIS EPISCOPI

De persecutione Vandalica LIBER QUINTUS.

Persecutio generalis Hunerici adversus omnes orthodoxos.

ADDIDIT itaque bestia * illa, sanguinem sitiens innocentum, Episcopis necdum adhuc in exsilium directis, per universas Africanæ terræ provincias, uno tempore tortores crudelissimos destinare, ut nulla remansisset domus & locus, ubi non fuisset ejulatus * & luctus, ut nulli ætati, nulli parceretur sexui, nisi illis qui eorum succumberent voluntati. Hos fustibus, illos suspendi…

n. 160. Persecutio generalis.

* *al.* ululatus.

adio, alios ignibus concremabant. Mulier
ro & præcipue nobiles, contra jura natur
das omnino in facie publica cruciabant. I
ibus unam nostram DIONYSIAM curiim
eviter nominabo. Cum viderent eam non f
n audacem esse, sed etiam matronis ceter
ceriorem, ipsam primo nisi sunt fustibus e
liatam appetere. Quæ cum pateretur *, dic
que de Domino suo secura: Qualiter lib
iciate, verecunda tamen membra nolite nud
amplius illi magis furentes, celsiori loco ves
entis exutam constituunt, spectaculum ea
mnibus facientes. Quæ inter ictus virgaru
m rivuli sanguinis toto jam corpore fluitaren
era voce dicebat: Ministri diaboli, quod
probrium meum facere computatis, ipsa la
ta est. & quia erat Scripturarum divinaru
entia plena, aptatis artata pœnis, & ipsa j
artyr, alios ad martyrium confortabat. Q

ens, MAJORICUS nomine, in certamine
fessionis spiritum reddens, cursum palmife-
ı consummavit : amplexansque illa hostiam
n, quantis potuit vocibus Domino gratias
ıs, ad gaudium spei futuræ, in sua domo ma-
sepelire; ut quotiens super sepulcrum ejus
nitati preces effundit, alienam se a filio num-
m esse confidat. Quanti igitur per eam in Et alii.
civitate, ut præfati sumus, adquisiti sint Deo,
gum est enarrare. Nam & ejus germana, no-
ıe DATIVA, atque LEONTIA filia sancti
RMANI * episcopi, cognatusque Dativæ, ve- n. 162.
abilis EMILIUS medicus, religiosus quoque
RTIUS Trinitatis confessione præclarus, vel
idensis BONIFACIUS quanta pertulerint,
libusque cruciatibus eviscerataæ, vel eviscerati
:, qui valet ex ordine dicat.

II. SERVUS * quoque Tuburbitanæ civitatis n. 163.
oris, generosus & nobilis vir, pro Christo Servi passio.
s pertulit quis explicet pœnas? Qui post cæ-
innumerabilium fustium, trochleis frequen-
ıs elevatus, dum tota * præ urbe penderet, n. 164.
ıc in sublime tollentes, ictu celeri dimissis ite-
n funibus cannabinis, super silices platearum
ndere corporis veniens, ut lapis super lapides
ruebat. Sed & sæpius tractum, & lapidibus
tissimis defricatum, & * cutibus separatis, * al. ut.
les corporis lateribus dorsoque videres &
ıtri * pendere. Iste jam temporibus Geiserici * al. ventre.
ı valde dissimilia pertulerat, ne amici cujus-
n sui secreta nudaret : quanto magis nunc, ut
* fidei sacramenta muniret? Et si homini gra- * al. sua.
fideliter exhibuit fidem, quantum debuit illi,
redditurus est pro fide mercedem?

III. In civitate vero Culusitana * non valeo n. 165.
gesta sunt nuntiare, quia & ipsam quantita-

n Martyrum vel etiam Confessorum impos
e est homini supputare. Ubi quædam matron
ctrix sui nominis VICTORIA, dum in con
ctu vulgi continuato suspendio cremaretur,
rito jam perdito filiis præsentibus taliter rog
ur: Quid pateris conjunx? Si me despicis, v
rum miserere quos genuisti impia parvul
m. quare oblivisceris uteri tui, & pro nihi
cis quos cum gemitu peperisti? Ubi sunt fo
ra conjugalis amoris? ubi societatis vincul
æ inter nos dudum honestatis jure tabulæ co
iptæ fecerunt? Respice, quæso, filios ac mar
n, & regiæ jussionis implere festina præ
m, ut & imminentia adhuc tormenta lucreri
nul & mihi doneris & liberis nostris. Sed il
c filiorum fletus, nec serpentis audiens bland
enta, affectum * multo altius elevans à terr
undum cum suis desideriis contemnebat. Qua
m jam continuatione suspendii avulsis hum

bus, adigat bestiis, excruciet generibus omnium tormentorum. Si consensero *, frustra sum in Ecclesia catholica baptizatus. Nam si hæc præsens vita sola fuisset, & aliam, quæ vere est, non speraremus æternam, nec ita facerem * ut ad modicum atque temporaliter gloriarer, & ingratus exsisterem ei, qui suam fidem mihi contulit, Creatori *. Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, & quantis eum afflixit pœnis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque consummans, martyrialem coronam accepit.

* Lor. …sero.

n. 169

* al. c…tori.

V. Apud Tambaïensem * quoque civitatem gesta quis queat certamina Martyrum explicare? Ubi duo germani fratres Aquis-regiensis civitatis, sibi securi de Domino invicem juraverunt *, ut rogarent tortores, ut una pœna parique supplicio torquerentur. Et dum primo suspendio, molibus lapidum pedibus alligatis, tota die penderent, unus illorum petivit se deponi, & sibi inducias dari. Cui frater alius, metuens ne fidem negaret, de suspendio clamabat: Noli, noli frater; non ita juravimus Christo. Accusabo te, cum ante thronum ejus terribilem venerimus: quia super corpus ejus & sanguinem juravimus, ut pro eo invicem * patiamur. Ista dicens & alia multa, confortavit germanum ad prælium passionis, qui clamans ingenti voce dicebat: Adigite * suppliciis quibus vultis, & pœnis Christianos artate crudelibus. quod frater meus facturus est, hoc ego etiam ago. Quantis jam laminis ignitis adusti sunt, qualibus ungulis exarati, quibus cruciatibus torti, res ipsa docet, quod eos ipsi tortores à sua facie projecerunt, dicentes: Istos imitatur universus populus, ut nullus ad nostram religionem penitus convertatur; & præcipue quia nulli

n. 170 Fratre… Confe…res.

n. 171

*Lor. …

* al. …te.

livores, nulla pœnarum vestigia in eis penit
debantur.

VI. In Typasensi * vero quod gestum est
ritaniæ majoris civitate ad laudem Dei insi
festinemus. Dum suæ civitati Arianum ep
pum ex notario Cyrilæ * ad perdendas a
ordinatum vidissent, omnis simul civitas
ctione navali de proximo ad Hispaniam con
relictis paucissimis qui aditum non inven
navigandi. Quos Arianorum episcopus p
blandimentis, postea minis compellere cœp
eos faceret Arianos. Sed fortes in Domin
manentes, non solum suadentis insaniam
runt; verum etiam publice mysteria divi
domo una congregati celebrare cœperunt.
ille cognoscens, relationem occulte Cartha
adversus eos direxit. Quæ cum Regi innot
Comitem quemdam cum iracundia diri
præcepit ut in medio foro, congregata illuc

VICT VITE LIB. n. 175

nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieque * posita in promtu demonstrat. Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspendio spatulis * evulsis, caput, quod eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum jugiter in altis ædibus * suspendio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatis, per vacuum aerem huc atque illuc faciebant vagari pendentes. Qui nonnumquam disruptis funibus de illa altitudine suspensionis, ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt: alii confractis ossibus spiritum continuo reddiderunt, alii post paullum exhalaverunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Uranium * Zenonis legatum interroget, in cujus præsentia præcipue gesta sunt; illa scilicet causa, quia veniens Carthaginem sese pro defensione ecclesiarum catholicarum venisse jactabat. Et ut illi ostenderet Tyrannus se neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus Legatis moris est, ascendendo ad palatium & descendendo transire: ad opprobrium videlicet ipsius reipublicæ, & nostri jam deficientis temporis fæcem.

* al. sc lis.

* al. bus.

n. 176

VIII. Tunc igitur & quædam uxor cujusdam cellaritæ Regis, nomine DAGILA *, quæ temporibus Geiserici multotiens jam confessor exstiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fustibus omnino debilitata, exsilio arido & invio relegatur, ubi nullus hominum forte consolationis gratia veniendi haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritum simul & filios *. Cui postea oblatum esse dicitur, ut in mitiorem eremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa vero ingens sibi adesse credens gau-

n. 177 Matro exsula consta

* al. f

um, ubi nullus humanus esset consolantis
ctus, ne fieret supplicavit.
IX. Tunc etiam Eugenio pastore jam in ex
constituto, universus clerus ecclesiæ Carth
nis cæde inediaque maceratur, fere quinge
l amplius *. Inter quos quamplurimi era
ctores infantuli, qui gaudentes in Domin
ocul exsilio crudeli truduntur. Sed libertat
nc, cum media urbe cæderentur, MURITTA
aconi ceteris liberiorem tacere non debeo. Fu
uidam Elpidoforus * nomine, nimium crude
ferus, cui fuerat delegatum membra Conf
rum Christi suppliciis grassantibus laniare. H
dum fuerat apud nos in ecclesia Fausti baptiz
s, quem venerabilis Muritta diaconus de
o fontis susceperat generatum. Post vero du
ostataret, tantæ exstitit feritatis adversus E
esiam Dei, ut superior omnibus exsecutor pe
cutionis fuisset inventus. Quid multa? Dt
imo Presbyteri suppliciis macerandi ordine

e, miserrime, acrius persequentur, flammantem gehennam cum cœperis possidere; quia induisti e maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentum. Quid facturus es, miser, cum servi Patris-familias ad cœnam regiam congregare cœperint invitatos? Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus exutum stola Rex conspiciens nuptiali, dicet tibi: *Amice, quomodo huc venisti vestem non habens nuptialem?* Non video quod contuli, non agnosco quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tutela* virgineorum membrorum decem mensibus texui, & tendicula crucis extendens aqua mundavi, & purpura mei sanguinis decoravi. Non conspicio cultum signaculi mei, characterem non video Trinitatis. Talis interesse non poterit epulis meis. Ligate eum manibus, & pedibus suis, funiculis, quia se ipse voluntarie separare voluit à Catholicis dudum fratribus suis. Ipse funes extendit continuatos in laqueum, quibus & semet ipsum vinxit; & alios, ne ad istud venirent convivium, impedivit. Juxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore sempiterno de convivio meo projeci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conscientiæ ante ignem æternum obmutescens Elpidoforus torrebatur.

VICTORI VITENSI LIB. V.

Ps. 108. 1[illegible]

Matth. 2[illegible] 12. & seq.

n. 182.

X. Parantes itaque universi dorsa sua verberibus*, alacres ad exsilium pergunt. Quibus adhuc in itinere longioris viæ constitutis, destinantur, episcopis Arianorum suggerentibus, homines immisericordes, ac violenti, ut illud, quod eis forte miseratio Christiana victui contulerat profuturum, crudeliter auferretur: quando unusquisque eorum libentius forte cantabat: Nudus exivi de utero matris meæ, nudum etiam me oportet

n. 183.

Clerici i[n] exsilium trusi.

Job. 1. 21

ad exsilium pergere; quia Dominus novit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Vandali namque duo sub Geiserico sæpius facti confessores, comitante matre, contemtis omnibus divitiis suis, cum eisdem Clericis ad exsilium perrexerunt. De multitudine autem pergentium Confessorum, id est ecclesiæ Carthaginis Clericorum, suggerente quodam exlectore * Theucario perdito, quos ille noverat vocales strenuos atque aptos modulis cantilenæ, designatione sua debere dicit duodecim infantulos separari, quos ipse cum Catholicus esset, tunc discipulos habuit. Statim illo suggerente, sub festinatione viro dimittuntur, & vi barbarici furoris bissenus numerus puerorum de itinere revocatur. Segregantur corpore, non spiritu à grege Sanctorum, qui timentes præcipitium, cum suspiriis lacrymarum, ne divellerentur constringebant manibus genua sociorum. quos violentia tamen hæretica, minacibus separans gladiis, Carthaginem revocavit. Sed dum cum eis, quasi cum tali ætate, jam * blanditiis ageretur, superiores suis inventi sunt annis, & ne obdormirent in morte, lucernam sibi evangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc graviter Ariani, & se superatos à pueris erubescunt. Unde accensi subdi iterum fustibus jubent, quos jam ante paucissimos dies variis verberibus dissipaverant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rursum pœna restaurata recrudescit. Factum est, Domino confortante, ut nec ætas minor deficeret in dolore, & * magis animus cresceret roboratus in fide. quos nunc Carthago miro colit affectu, & quasi duodecim Apostolorum chorum conspicit puerorum. Una degunt, simul vescuntur, pariter psallunt, simul in Domino gloriantur. Illis diebus &

Marginal notes: R. 183. — Infantium 12. fides. — * al. pleriq. non. — * al. sed.

& duo negotiatores, FRUMENTIUS, & alius FRUMENTIUS ejusdem urbis egregio martyrio coronati sunt. Tunc & septem fratres, non natura sed gratia, simul in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto, immarcessibilem pervenerunt ad coronam, id est LIBERATUS abba, BONIFACIUS diaconus, SERVUS subdiaconus, RUSTICUS subdiaconus, ROGATUS monachus, SEPTIMUS * monachus, & MAXIMUS monachus.

* VICT. VITAE. L. 1. n. 184 Martyr. duo. Item 7

n. 185

XI. Nam illo tempore crudelius Arianorum episcopi, presbyteri & clerici, quam Rex & Vandali, sæviebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis ubique gladiis accincti currebant; sicut quidam episcopus, inter illos ceteris crudelior, Antonius nomine; qui tam nefaria & incredibilia in nostros exercuit, ut narrari non queant. Fuit iste in quadam civitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ provinciæ vicinatur, qui, ut bestia insatiabilis, Catholicorum sitiens sanguinem, huc illucque ad rapiendum rugiens * excurrebat. Nam impius Hunericus sciens Antonii ferocitatem, in ipsis * eremi partibus voluit sanctum Eugenium relegari*. Quem cum custodiendum Antonius accepisset, ita eum artiori custodia cinxit, ut nullum ad eum introire permitteret: insuper variis insidiarum atque pœnarum suppliciis cogitabat eum exstinguere. Sed Eugenius sanctus, dum nostræ persecutionis defleret incommoda, & asperitate cilicii senile attereret corpus, nudamque super humum cubitans, stratum sacci sui * rigaret imbribus lacrymarum, aliquando sensit infestum paralysis morbum. Quo nunciato *, in gaudia conversus Arianus, pergit festinus ad cubile eximii * hominis Dei: & cum videret, urgente passione, verum Pontificem hal-

* Rhon... gientis * al. i... n. 186 Anton... vitia i... Eugen...

* al. ...

* al. nu...

* mss. exsilii

F

tientia verba producere, cogitavit ſimul e
nguere quem ſupereſſe nolebat. præcepit ut a
n aſperum nimiſque acerrimum quæreret
od cum fuiſſet allatum, venerabilis ſenis
ſantibus & nolentibus faucibus ingerebat. Na
communis Dominus, qui ad hoc venerat ut p
et, cum guſtaſſet noluit bibere, quanto m
iſte ſervus & confeſſor fidelis omnino noll
i hæretica feritas ingeſſiſſet? Ex quo aceto pr
tim illi paſſioni noxio morbus accepit au
ntum. Cui pietas Chriſti miſericorditer ſu
iens poſtea ſanum exhibuit *.

XII. Alium * autem noſtrum epiſcopum H
T DEUM ſimiliter relegatum Tamallumenſi
are, in qua Antonius fuerat, quantum potuit i
are res ipſa demonſtrat. Nam cum diverſis eu
ſecutionibus affligeret, nec poſſet eum face
anum, videretque Chriſti militem ſemper
feſſione conſtantem, promiſerat ſuis,
s: Niſi eum noſtræ fecero religionis, non ſi

AMNATIO, UBI VOLUNTATIS TENETUR SSENSIO. Ego fidei meæ tenax, vocibus contens crebris, quod credo & credidi, clamando efendi. Sed & postea quam catenis vinxisti, & ris januam oppilasti, in prætorio cordis vioentiæ meæ, subscribentibus Angelis, gesta confei, & lectitanda Imperatori meo transmisi.

XIII. Erat quidem generalis ista violentia tyannorum. Nam Vandali pro hac re ubique erant estinati, ut transeuntes itinera sacerdotibus suis dducerent jugulandos. At * ubi eos fallacis aquæ ladio peremissent, indicium eis perditionis criptura teste tradebant, ne alibi simili violentia raherentur; quia non licebat sive negotiatoribus, ive privatis alicubi transire, nisi descriptam haracteris indicio suam miseri ostenderent mortem. quod per revelationem servo suo Johanni olim jam ostenderat Christus, ubi dicit: *Nulli icebit aliquid emere vel vendere, nisi qui habuerit haracterem bestiæ in fronte sua, & in manu sua.* Nam & episcopi atque presbyteri illorum, cum rmatorum manu nocturnis temporibus vicos & ppida circuibant, & sic despicatis postibus januaum, aquam gladiumque gestantes animarum prædones intrabant: & quos domi repererant, alios forte in lectulis soporatos imbre igneo atque fulmineo respergentes, dæmoniaca vociferatione Christianos suos ipsi pariter vocitabant, ut ludum * potius suæ hæreseos, quam aliquam religionem ostenderent. In quo minus capaces & ignari, impletum in se pollutionis sacrilegium putabant *: prudentiores vero nihil sibi, quod nolentibus atque dormientibus ingestum est, obesse gaudebant. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus suis injecerunt, alii sese, vel quia factum est, cilicio lugubri texerunt, nonnulli

Arianorum violentia.

* al. ac.

Apoc. 13. 16. 17.

n. 190.

* al. imputabant.

:no fœtido linierunt, & linteamina violer
)posita per fila consciderunt, atque in latri
tidaque loca manu fidei projecerunt.
XIV. Tali * violentia, nobis videntibus,
rthagine filius cujusdam nobilis, annorum
er septem, jussu Cyrilæ à parentibus separa
, matre sine verecundia matronali, solutis
ous, post raptores tota urbe currente, infan
clamante ut poterat; CHRISTIANUS SU
ristianus sum, Christianus sum *. Cui, T
atem in his ternis vocibus declarantem, os
rantes, insontem infantiam in suum gurgit
merserunt. Ita de filiis medici venerab
BERATI * factum esse probatur. Nam c
jussu Regis cum uxore & liberis ad exsili
tti juberetur, cogitavit impietas Ariana à
itibus filios parvulos separare, ut posset
tatis affectum etiam virtutem prosternere
orum. Disjunguntur ergo à parentibus tene

itudine, pro tribunalibus * connexum, &
m æstimans quod finxerant inimici, injecta
u apprehendens oram vestimentorum ejus * al. tribu-
iri proximam, videntibus omnibus suffoca- nali.
um, dicens: Perdite & reprobe, gratiæ Dei &
ricordiæ ejus indigne, quare voluisti ad mo-
m gloriari, & in æternum perire? Quid tibi
erit aurum? quid argentum? Numquid li-
bunt te de camino gehennæ? Dixit & alia
a. Cui maritus respondit: Quid pateris mu-
? quid tibi videtur, aut quid forte de me
re potuisti? Ego in nomine Christi CATHO-
US* PERMANEO, nec amittere potero ali- n. 194.
ndo quod teneo. Tunc* hæretici mendacii sui * al. ubi.
cii, & detecti, fallaciam suam colorare mi-
: potuerunt.

V. Et quia superius de violentia immani- Confessores
: eorum breviter diximus, hanc plurimi me- in desertis
tes, alii in speluncis, alii in desertis locis mortui.
vel feminæ, nullo sibi conscio sese claude-
: & ibidem, nulla succurrente sustentatione
rum, fame vel frigore victi, contritum &
ribulatum spiritum exhalabant, inter * hæc * al. per-
tionis incommoda, inviolatæ secum fidei se-
tatem portantes. Sic enim CRESCONIUS* n. 195.
byter Myzentinæ civitatis in spelunca Zi-
ssis montis repertus est, putrescente jam so-
: cadavere.

VI. Et quia de sancto Habetdeum præfati
sumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire
it nefarium Regem, ut conscientiam suam
n semper familiarem Trinitatis * habuerat * n. 196.
micam, etiam hominibus faceret manife- * al. habuit.
. Nec eum retinere potuit Antonius, propter
cundiam suam. Offert impiissimo Regi li-
m in hac similitudine verborum. Quid quæ-

jam cum projectis habetis? quid cum eis, qu
ilio relegastis, quotidie dimicatis? Abstulis
stantias; ecclesiis, patria, domibusque p
tis. Sola anima remansit, quam captivare ce
ditis. O tempora! ô mores! universus h
ndus intelligit, & ipse qui persequitur vid
fides dicitur quam tenetis, quid veræ fi
mbra tantis persecutionibus agitatis? quid v
cum exsilio nostro, quid vobis cum eger
hoc sæculo, quorum est vita semper in Ch
? Liceat saltem gaudere consortio bestiaru
, quos abjecistis à facie omnium populoru
m hæc & his similia Pontifex Dei dixisset, s
atus tyrannus hoc ei mandasse perhibetu
de ad episcopos nostros, & quod tibi dixeri
uere, quia ipsi hujus rei habere noscunt
omnia potestatem. Sed neque Antonium h
ab insania potuit revocare, scientem ma
perio Regis ob hoc multum posse placere. H

e tetraque omnia, & par pestilentiæ clades VICTORIS
icam confuderat omnem. Non hominibus, VITENSIS
jumentis germinantis herbæ ediderat tellus LIB. V.
iino virorem. Aruerant dudum currentium
etu præcipiti alvei fluminum, fontiumque
pantes perennitate subtracta pariter siccatæ
ıt venæ. Oves & boves universi, insuper &
ora campi, simulque bestiæ silvarum, inedia
sumente, nusquam penitus visebantur. Et ubi
e graminosus cæspes humida tunc in valle lo-
is, pallentem potius quam virentem nascen-
oeni cœperat proferre colorem, ilico urens &
:us flatus aderat, totum torrendo desiccans,
ı pulverulenta * tempestas arido sub aëre de- * al. pulve-
uens cuncta, omnem nebulaverat locum. rea.
lum gestum est tempore illo commercium:
lum cæspitem terræ, juvencis trahentibus,
dens vertit aratrum; quia nec boves sub-
ıt, nec rastra * omnino remanserant. Inter n. 197.
omnia autem mala, & rusticorum manus alia
rierat, & subinde quæ forte supererat, jam
ılturam quærebat. Et quia, urgente famis in-
ımodo, neque commercia, ut fati sumus,
consuetudine, neque cultura reddebatur de-
ıterris; juvenum, senum, adolescentium, at-
adolescentularum, puerorum vel etiam
llarum agmina simul & funera, ubi poterant,
modo poterant, passim diffundebantur, cir-
ıeuntes opida, vicos vel singulas urbes. Con-
i enim in arcum pravum & perversum, at- Ps. 77. 57.
irritantes Deum ad aquas contradictionis, fa- Ps. 105. 32.
n patiebantur ut canes, non ut comederent Ps. 58. 7. 15.
em, sed ut infensam sentirent, quam nega-
ınt, Trinitatem. Alii diffusi per campos, alii
eta silvarum petebant, antiquas radices her-
ım, vel quisquilias aliquas requirentes. Non

lli cum domo niterentur egredi, in ipſo limi
rruentes, catervatim fame debellante ca
at; ſtratæ vero vel ſemitæ cadaveribus reple
halantium fœtore mortuorum, gradientes
s omni ex parte necabant. Nec deerant quo
: ubique exſpirantium funera, & non e
tus, quæ miſerationis impenderet ſepultura
que enim ſufficiebant ad ſepeliendum vivi,
: dominante, & ipſi poſt paullulum morit
piebant ſinguli libertatem ſuam filiorum
orum perpetuæ ſervituti redigere, & non
rant invenire. Montes & colles, plateæ civi
n, viæ vel ſemitæ unum omnibus fecer
ique ſepulcrum, quibus inedia depaſcens
gaverat victum. Vandali autem ipſi, quos
ius frequentia multarum provinciarum ſpol
retentio * Africæ primo fecerant divites, n
e inopia torquebantur. Et quanto ſibi videb
r ſervorum aggeſtione ſuperbi, tanto ampl

ſequens prima ſecundam prævenit. In tantum igitur ſibi devaſtans vindicavit fames dominium; ut loca nonnulla & admodum populoſa, habitatoribus extinctis, alto nunc ſilentio, parietibus ſolis exſtantibus, conquieſcant.

XVIII. Sed quid ego jam immoror in hoc quod explicare non queo? Nam & ſi nunc ſupereſſent, vel eis fari de talibus licuiſſet, & Tullianæ eloquentiæ fluvius ſiccaretur, & Salluſtius elinguis omnimodis remaneret. Et, ut alienos indignos rei tantæ prætercam, ſi Cæſarienſis ſurgeret Euſebius ad hoc opus idoneus, aut ejus tranſlator Græcæ facundiæ, latiniſque * floribus Rufinus ornatus: & quid multa? non Ambroſius, non Hieronymus, nec ipſe noſter ſufficeret Auguſtinus. *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ & filii hominum, ſimul in unum dives & pauper.* Nonnulli qui barbaros diligitis, & eos in condemnationem veſtram aliquando laudatis, diſcutite nomen, & intelligite mores. Numquid alio proprio nomine vocitari poterant, niſi ut Barbari dicerentur; ferocitatis utique, crudelitatis & terroris vocabulum poſſidentes? Quos quantiſcumque muneribus foveris, quantiſcumque delinieris obſequiis; illi aliud neſciunt, niſi invidere Romanis *: & quantum ad eorum attinet voluntatem, ſemper cupiunt ſplendorem & genus Romani nominis obnubilare, nec ullum Romanorum omnino deſiderant vivere. Et ubi adhuc noſcuntur parcere ſubjectis, ad utendum ſervitiis illorum parcunt. nam nullum dilexerunt aliquando Romanorum. Si diſputare nitebatur nobiſcum de fide barbara ferocitas, & hæreſis Ariana rationabiliter diſputaret. Sed quando tenet * rationem, quæ à Patre Deo Deum Filium

VIC
VIT
LIB.

* Lo
næqu

Pſ. 4

Barb
rum

n. 1

* al.

separat Salvatorem? Quare dolis & calumniis egerunt, & velut spiritus tempestatis, procella sui furoris totum subvertere voluerunt? Si disputatio necessaria fuerat episcopalis, quare suspendia, quare ignes, quare ungulæ simul & cruces? Quare Arianorum serpentina proles contra innocentes genera talia tormentorum invenit,
n. 200. qualia nec ipse Mezentius* exquisivit? Dimicavit contra innocentiam cupiditas furoris, & ava-
n. 201. ritiæ crudelitas*, ut & animas perderet, & substantiam harpagaret. Si collatio desiderabatur, quare rapinæ rerum alienarum, non tantum Sacerdotum, verum etiam omnium laïcorum? Sed illi exspoliati lætati sunt, & rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt.

XIX. Adsit jam quæso omnis ætas, omnis sexus, omnisque conditio. Adsit, obsecro, omnis turba catholici nominis: quæ gremio materno toto orbe gestatur, quæ sola germanum commo-
Rom. 12. 15. dare novit affectum, quæ didicit à Paulo magistro & gaudentibus collætari, & cum lugentibus lamentari. Conveniant simul ad domum nostri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lacrymarum, quia causæ & fidei nostræ unum est negotium. Nullum volo ad condolendum mecum
Ps. 68. 27. hæreticum convenire, qui forte addere concu-
Ps. 34. 26. piscit super dolorem vulnerum meorum, & gratulatur quotidie malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fraternum quæro affectum: nolo aliquem filiorum alienorum, quorum os locutum
Ps. 143. 8. est vanitatem, & dextera eorum dextera iniqui-
Ps. 17. 46. tatis: quia filii alieni semper mentiti sunt mihi, qui inveteraverunt & claudicaverunt à semitis
Ps. 41. 4. suis. Isti dicunt mihi quotidie: Ubi est Deus tuus? dum affligitur populus pretioso Agni sanguine
Ps. 37. 18. comparatus. Inter quorum opprobria ego ad

flagella paratus, cantare non desisto Domino flagellanti: Amove à me flagella tua, quia ego defeci, non à fortitudine manus tuæ, sed à persecutione hæresis Arianæ. Adveniant igitur nunc omnes qui mecum angustæ viæ carpunt iter, & propter verba labiorum Dei custodiunt vias duras, & videant si est dolor, sicut dolor meus. Quoniam vindemiatus sum in die furoris Domini, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilaverunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, Devorabimus eam. En ista est dies quam exspectabamus: invenimus, vidimus. Adestote Angeli Dei mei, qui numquam deestis constituti in ministerio vestro, propter eos qui hereditatem capessuri sunt æternæ salutis, & videte Africam totam, dudum tantarum ecclesiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus Sacerdotum ornatam, modo sedentem viduam & abjectam. Sacerdotes ejus & seniores * in desertis locis & in insulis defecerunt, quærendo sibi escas ad manducandum, & non inveniunt. Considerate & videte, quia Sion civitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta menstruis inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus, quia vidit gentes invadere & ingredi atria sua, de quibus præceperas, ne introirent Ecclesiam tuam. Viæ ejus lugent, eo quod nemo conveniat in die festo. Egressus est à facie ejus omnis decor & deliciæ: didicerunt vias asperas ambulare virgines ejus: & juvenes ejus, in aulis educati monasteriorum, abierunt in captivitatem Maurorum; dum lapides sanctuarii * ejus disperguntur, non tantum in capitibus omnium platearum, sed etiam in locis squalidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori ejus, habentes fiduciam supplicandi,

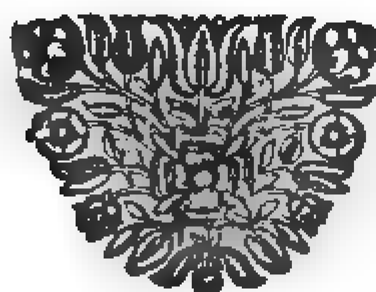
VICT
VITE
LIB.
Ps. 38
Ps. 1[illegible]
Thre[illegible]
Thre[illegible]
Hebr[illegible]
n. 2
Thre[illegible]
Thre[illegible]
17.
Thre[illegible]
Thre[illegible]
6.
* al. [illegible]
Thre[illegible]
Thre[illegible]

oniam tribulatur, & venter illius turbatus
letu ejus, quia sedit inter gentes, & requi
n invenit; nec est qui consoletur eam. Qua
à Patribus * Orientis qui simul contristaret
non fuit; consolantem, & non invenit: dt
anducaret in esca sua fel, & in siti sua pota
r aceto, sponsi & Domini sui passiones imita
, qui idcirco passus est pro ea, ut sequat
stigia ejus.

X X. Deprecamini sanctissimi Patriarchæ,
orum stirpe generis nata est, quæ nunc labor
terris. Orate sancti Prophetæ, cognoscen
lictam, quam antea vaticinante præconio
istis. Estote Apostoli suffragatores ejus, qu
aggregaretis, universum orbem, ascendente
bis Domino, ut equi velocissimi cursitast
æcipue tu, beate PETRE, quare siles pro o
s & agnis*, à communi magno Domino mag
i cautela & sollicitudine commendatis?
ncte PAULE gentium Magister, qui ab Hier

gelo percutienti: Sufficit, jam cohibe manum
m. Quis ignorat hæc nobis probrorum nostro-
ı scelera procurasse, aberrantibus à mandatis 2. Reg. 4. 16.
, & in lege ejus nolentibus ambulare? Sed Psal. 77. 10.
strati rogamus, ut non spernatis vestros mise-
peccatores *, per eum qui vos ad Apostoli- n. 207.
ı culmen provexit humiles piscatores.

XXI. Tenuit sceleratissimus Hunericus domi-
ionem regni annis septem, mensibus decem,
itorum suorum mortem * consummans. Nam n. 208.
refactus & ebulliens vermibus, non corpus,
partes corporis ejus videntur esse sepultæ.
t * ille legis datæ transgressor Rex quondam n. 209.
asinus sepultus est, ita iste in brevi simili
rte periit.

ADMONITIO

Passionem sanctorum LIBERA
Abbatis, & aliorum Monachorum
Martyrum.

HANC beatorum Monachorum Pa
ssionem Victoris Vitensis histor
bjungimus, universos, quotquot videre
t, codices manuscriptos & editos secuti,
ibus omnibus utrumque opus simul conjung
r. Et quidem in mss. codicibus plerisque h
ssio sub quarti, aut quinti libri Victoris hist
e titulo habetur: ita ut dubium esse non p

[redacted]

beatum Victorem, *&c. His adde quod* *altero Colbertino codice, numero 3119. in* *, uti jam à nobis observatum est in Præ-* *one, variæ aliquot alterius codicis lectio-* *repræsentantur in margine, post Victoris* *toriam statim subsequatur memorata Pas-* *hanc præ se ferens titulum :* Libellus ejus- n de Passionibus, *&c. In Colbertino ve-* *ertio, num. scilicet 1746. verba hæc iti-* *in margine è regione tituli addita sunt,* sequitur plene martyrium septem Mo- horum, sicut promiserat suprà, *&c.* *codex manuscriptus Cartusiæ Portarum, ut* *rvat Petrus Franc. Chiffletius, in ipso Pas-* *is titulo id ipsum exprimit, sub his verbis :* ipit Passio sanctorum superius promissa, apud Carthaginem passi sunt. *Locus* *in quo hanc Passionis narrationem promi-* *Victor, alius non est ab eo lemmate, quod* *laudato Colbertino codice tertio insertum,* *a in Notis ad Victorem Vitensem, inte-* *m suo loco proferemus, quod quidem & in* *ce Portarum, ut idem Chiffletius obser-* *, habetur in hæc verba :* Sed licet horum riosissimorum Martyrum in præsenti quiverimus explanare admiranda cer- mina, propter aliorum videlicet innu- rabilium multitudinem Martyrum, in tamen hujus operis nostri promitti- s, Domino adjuvante, nos ea narra- os. *Hæc illi codices, quæ etsi à Victore*

PASSIO SS. VII. MONACH.

putemus fuisse scripta, de iis tamen lecto
monere necessarium duximus.

Pæne omiseram Adonem Viennensem a
episcopum, & post eum Notkerum mona
m sancti Galli, eorumdem sanctorum Mona
rum martyrii narrationem Victori item n
attribuisse, ut patet ex ipsiusmet Passion
pendio, quod ex hac ipsa, quam exhibem
ratione verbo tenus excerptum, Victori Af
o episcopo, qui persecutionem Vandalica
cripsit, attribuunt. Sed eorum verba profe
juvabit. sic quippe habent in suis Martyr
is ad diem 17. Augusti. Apud African
tale sanctorum martyrum Liberati al
tis, Bonifacii diaconi, Servi & Rusti
odiaconorum, Rogati & Septimii m
chorum, & Maximi pueri. qui persec

o, adcremari. Cum autem pro volun- Passio SS. VII. Monachorum.
te infandi Regis, vel crudelium mini-
orum, extensis eorum manibus, & pe-
bus elevatis, lignis ignis fuisset injectus,
itim imperio divino, videntibus cunctis,
stinctus est: & dum sæpius renovaretur,
erum atque iterum exstinguebantur glo-
flammarum. Unde magis Tyrannus fu-
ore simul & pudore repletus, jussit eos
morum vectibus enecari, & ita singu-
s in modum canum, cerebris comminu-
s, perimi. Sicque speciosum cursum cer-
minis sui, coronante Domino, perfe-
erunt. Corpora eorum in mare jactata,
b eadem hora illæsa littoribus reddita,
Christiano populo reverenter sublata,
ræeunte clero, cum hymnis sollemnibus
ondita sunt in monasterio contiguo basi-
cæ, quæ dicitur Celerinæ. Scribit bea-
s Victor Africanus episcopus in Histo-
a ejusdem Vandalicæ persecutionis,
uam & ipse cum ceteris sustinuit, & fi-
eli atque illustri stylo digessit.

*3. Hæc fusius referre visum est, prout in il-
s auctoribus habentur, ut clarum sit, jam no-
o sæculo persuasum fuisse viris historiæ sacræ
udiosis, Victorem nostrum hujus sanctorum
Monachorum Passionis fuisse auctorem. Idem
nfirmari posset ex loquendi modis, qui iidem
n utroque opusculo passim occurrunt, styli si-
ilitudine, aliisque ejusmodi argumentis, quæ*

unicuique vel parum attendenti obvia sun
Sed hæc fusius persequi non vacat; præserti
cum etsi non fuerit undequaque certum, a
idem prorsus fuerit Historiæ & Passionis a
ctor, nemo tamen, ut quidem existimo, in
ciari potest, & istam ab antiquissimo, & qu
dem Victori, si is ipse non sit, æquali aucto
descriptam fuisse. quod vel ex ipsius lectione
quivis facile deprehendere potest.

Tempus martyrii.

4. Tempus quo sancti Martyres illi corona
ti fuerunt, satis indicat Passionis auctor, cu
eos anno Hunerici regis septimo martyrii pa
mam adeptos fuisse refert. Cum enim Hun
ricus anno CCCCLXXXIV. excesserit è vi
ta, completo fere octavo regni sui anno, mor
eorum anno præcedenti, scilicet CCCCLXXXII
consignanda est. Quo autem die martyrium il
compleverint, non satis inter se conveniunt au
ctores. Actis nempe si credamus, sexto Nona
Julii, id est secunda ejusdem mensis die, pa
fuerunt; eorum vero memoriam Martyrologi
recentiora simul & antiqua die 17. August
celebrant. Sed Passionis auctoritas videtu
præferenda Martyrologiis, quæ fortassis fest
vum horum Martyrum diem mutaverunt, o
aliquam eorum sacrarum Reliquiarum trans
lationem. quod alias sæpius contigit.

Locus.

5. Quonam tandem in loco, aut apprehen
fuerint, aut mortem subierint, non est opus u
hic fusius inquiramus, cum ex ipsa eorum
Passione constet, eos è monasterio territori

Passio SS. VII. Monach.

apsensis in Byzacena, ubi vitam monasti-
m ducebant, Carthaginem adductos fuisse,
ique martyrio coronatos. Sed occasione Cap-
nsis civitatis, in cujus vicinia eos commora-
s fuisse narrat Passionis auctor, mihi in
entem venit eos fortassis ipsos Martyres esse,
ui in vetustissimo Kalendario Africano Ca-
itani Martyres celebrantur. Certe eruditis-
mus vir Johannes Mabillonius, qui è ms. co-
ice Kalendarium istud eruit, & primus edi-
it, suspicatur pro Capitanorum legendum
sse Capsitanorum; observatque in epistola
3. Cypriani, ubi editi habent Capsensem,
anuscriptos codices habuisse Capensem. Et
uidem mirum videretur, hos sanctos Marty-
es, quos adeo apud Carthaginem celebres
uisse certum est, nullum in Kalendario illo,
uod circa eorum martyrii tempus concinnatum
uisse probat idem vir eruditus, locum ha-
buisse. Hæc tamen nonnisi conjectando profe-
rimus, quod nempe aliæ item sint civitates
Africæ, quibus æque Capitanorum nomen
attribui possit. Habemus quippe in Noti-
tia Africana Felicem episcopum Carpitanum
ex Proconsulari, ut nihil dicam de Primo Ca-
prensi, ex Mauritania. Quin & Tacape,
Tripolitanæ provinciæ nota civitas, in variis
Ptolemæi editionibus & codicibus manuscriptis,
excepto uno Palæstino, dicitur Cape. Accedit
quod Martyres nostri die 2. Julii passi in actis
dicuntur, quorum tamen memoriam, uti diximus,

vulgata Martyrologia die 17. Augusti recolunt: *at* Capitanorum *festivitas neutro ex his die, sed. .* Idus Novembris *consignatur in Kalendario Africano.*

6. Ceterum hanc Martyrum Passionis narrationem tanti fecit Lorichius, ut eam Victoris Historiæ præmittendam esse duxerit, quamvis in codice, quo usus fuerat, constitueret quartum ejusdem Historiæ librum, quod se fecisse testatur ob duas potissimum rationes, primo nempe quod eorum Martyrum mentio fiat in Victoris Historia, ut, cum huc Lector pervenerit, jam sit de eorum gloriosis certaminibus instructus. Et quidem est veluti brevis & perspicua sævitiæ, qua in Catholicos exarsere Ariani, expositio, unde magis placet altera ejus ratio, qua se eam Historiæ præmisisse dicit, ut vel unica lecta pagina, statim accipiat *Lector*, specimen constantiæ, qua fortes Christi Martyres in Historia sequenti mortem oppetere maluerunt, quam à Christo revelli. *Eam porro ad totidem codices manuscriptos & editos contulimus, quot Historiam Victoris, eos nempe in quibus Victoris Historia integra continebatur; manuscriptos scilicet Colbertinos tres, & unum sancti Martini à Campis, præter Cartusianum Portarum. De his autem & vetustis editis superfluum foret hic agere, cum nihil dicendum occurrat præter ea, quæ in præfatione ad Victorem observavimus.*

PASSIO

atissimorum Martyrum, qui apud Carthaginem passi sunt sub imperio regis Hunerici, VI. Nonas Julii.

PASSIO SS VII. MONACH.

Ad Codd. mss. & veteres editiones collata.

PRÆDICATURUS triumphos Martyrum beatorum, ad enarranda quæ gesta sunt cilium exposco divinum, ut qui illis præstitit erandi victoriam, mihi indigno & immerito antulacumque verborum porrigat ornamenta. nc etenim valebo quæ desiderata sunt indica-, si ipsi dignentur pro me misero Domino supcare.

II. Septimus namque agebatur annus crudeimi atque impiissimi regis Hunerici, & ecce tiquus hostis, veternosus utique anguis, trisul* linguæ venena vibrans, Cyrila quodam iomanitarum episcopo ministro usus est; subrtens & obtinens animum Regis cruenti, ut suaderet non posse eum pacatum, atque lonvum obtinere regnum, nisi nomen perderet iocentum. Qui tamen Dei judicio post non iltos dies turpissima morte præventus, scatens mibus exspiravit. Insectari cœpit ore cruenomnem Catholicorum multitudinem, quæ totam provinciam Africanam, in modum cut prædictum est Abrahæ patriarchæ) arenæ ris fuerat multiplicata, ut eam rebaptizatio sauciaret machæra, atque stolam illam singuis & puri baptismatis, quam Christus vino nis suæ purificans, prelo exprimens crucis

* *al.* trisulci.

Persecutio gravis in Africa.

Gen. 22. 17.

PASSIO SS. VII. MONACH. Nota I.

fecerat dealbatam, tetræ nigredinis turparet illuvie sordulenta. Accipiens quoque Tyrannus, ut erat ducibilis * & ferus, serpentinam suggestionem, feralibus edictis uno tempore totam cœpit Africam commovere. Primo sacerdotum & ministrorum copiosissimam & maximam turbam, in longinquas & extremas regiones exsilio crudeli detrusit. Quibus bis acutum * genus frumenti, quod jumentis solis edere concessum est, nequaquam industria molari contritum, sed manente furfuris cortice loricatum, pro miseratione dari præcepit. Post vero, crescente impietatis insania, etiam hoc auferri crudelissimus imperavit. Post modicum quoque temporis, universas simul ecclesias, præjudicatis venerabilibus portis, cæmentis ingentibus claudi mandavit. Universa namque monasteria virorum vel puellarum sanctarum gentilibus, id est Mauris, cum habitatoribus donari præcepit. Unus fuit omnibus ejulatus, unus pro Christo moriendi integer & plenus affectus. Paria currebant flumina lacrymarum; quia permiserat * Dominus cibari eos pane lacrymarum, & potari eos in lacrymis in mensura, aut forsitan sine mensura. Et si reperta est exiens de arca, inhians cadaveribus mortuis pars aliqua pereuntium corvorum, major est tamen in honore Trinitatis numerus felicium columbarum. Quanti nobiles & optimi viri, ampli & lati cæspitis dominici * terram cum cælo commutaverunt, & simul corpus cum substantia tradiderunt; atque delicatæ & nobilissimæ feminæ, contra verecundiam naturæ, spectante vulgo virgis cæsæ, variisque tormentis cruciatæ, victoriæ * tropæa portarunt? Quanti infantuli irridentes edicta feralia ante mundum contemserunt, quam in illecebrosam ejus semitam intoirent?

n. 2. (beside "deli detrusit")
n. 3. (beside "mina lacrymarum")
n. 4. (beside "viri, ampli")
* al. victricia.

III. Tunc apprehensi sunt & septem fratres, quantum pertinet ad concordiam dominicæ servitutis, in monasterio habitantes in unum: quia bonum est & jocundum habitare fratres in unum: id est BONIFACIUS diaconus, SERVUS * subdiaconus, RUSTICUS subdiaconus, LIBERATUS abba, ROGATUS monachus, SEPTIMUS monachus, & MAXIMUS monachus, in numero scilicet Macchabæorum germanorum, quos una mater Ecclesia catholica genuerat, & per viscera fontis æterni salubriter pepererat, de territorio Capsensis civitatis *, cui præfuit sanctus VINDEMIALIS sacerdos egregius, & Christi fidelis antistes. Quibus attractis ad urbem Carthaginensem, primo eis illecebrosis blandimentis serpens voluit sibilare, promittens honores caducos, & divitias ingentium voluptatum; necnon & Regis amicitiam, vel alia multa, quæ solent insipientium animas, aucupante diabolo, visco mundiali captare. Sed hæc omnia Christi milites ac si contagia respuerunt, clamantes uno ore: Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Nec poterit in nobis, adjuvante Domino, iterari, quod in sancto Evangelio semel præceptum est dari: quia qui semel lotus est, non habet necesse iterum lavari, quia mundus est totus. Facite quod vultis, inferte pœnas corporibus nostris. Melius est temporalia ad modicum sufferre supplicia, quam æterna pendere * & subire tormenta. Habete quæ promittitis, cum ipsis divitiis post paullulum perituri. Nobis vero nullus de postibus frontium valebit evellere, quod * in uno baptismate artifex Trinitas dignata est titulare.

PASSIO SS. VII. MONACH. Monachi VII. apprehensi. n. 5. n. 6. * al. pati. n. 7.

IV. Quid multa? Dum tali constantia divinitus munirentur, jussi sunt carcerali custodiæ mancipari, & ita crudelius onerati * ferri ponde-

In carcerem truduntur. n. 8.

PASSIO S. VII. MONACH.

ribus, tenebrosis deputati sunt locis, ubi nulla miseratio arrideret lenitatis. Sed populus memoratæ urbis, in Domino semper fidelis, dato munere carcerariis, die ac nocte Christi Martyres frequentabat, & ita ab eis doctrina & virtute fidei roborabatur, ut talia etiam ipsi pro Christi nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo persequentis facilia * supponerent colla. Hoc autem tyrannicas pervenit ad aures. qui ebrietate furoris accensus, jubet eos adhuc inauditis suppliciis adigi, & majoribus vinculis onerari, navimque imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis in medio pelago igne supposito concremari.

* al. facile.

Eorum fortitudo.

V. Eductisque illis de custodia, multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis quasi agnos innocuos ad victimam deducebat, & rigentium pondera catenarum, quasi quædam monilia pervidebat, quia non fuerunt illa vincula, sed ornamenta. Incedebant itaque cum fiducia ad supplicium, quasi ad epulas concurrentes, una voce per ambitus platearum Domino decantantes; Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Votiva nobis hæc dies est, & omni sollemnitate festivior. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, quando pro fide Domini Dei nostri perferimus præparatum supplicium, ne amittamus acquisitæ fidei indumentum. Sed & populis publica voce clamabant *: Ne timeatis, ô populi Dei, neque formidetis minas, atque terrores præsentium tribulationum; sed potius moriamur pro Christo, quomodo & ipse mortuus est pro nobis, redimens nos pretio sui sanguinis salutaris *. Unum tamen vehementi conatu, qui inter eos infantu-

n. 9.

n. 10. Præsertim unius infantuli.

ns videbatur, nomine Maximum, cupiebant auctores malorum à ſanctorum conſortio ſeparare, dicentes: Infantule, quid feſtinas ad mortem? dimitte eos, inſaniunt, & audi conſilium noſtrum, ut poſſis invenire vitæ remedium, & tanti Regis adire palatium. Tunc ille, ætate quidem puerili, ſenili tamen maturitate, clamabat: Nemo me ſeparat * à ſancto patre meo Liberato abbate, & fratribus meis, qui me in monaſterio nutrierunt. Cum ipſis ſum in timore Dei converſatus, cum ipſis deſidero paſſionem ſuſcipere, cum quibus credo me & futuram gloriam invenire. Nolite putare, quia poſſitis ſeducere pueritiam meam. ſimul nos Dominus ſeptem voluit congregare, ſimul dignabitur omnes uno martyrio coronare. Quomodo nemo perire potuit de ſeptenario illo numero felicium Macchabæorum, ita etiam ſeptenus noſtræ congregationis numerus nullum inveniet detrimentum. Nam ſi negavero eum, & ipſe negabit me; quoniam ab ipſo dictum eſt: Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui eſt in cælis: & qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui eſt in cælis.

PASSI[O] SS. VI[I] MONACH[ORUM]

* *Lor.* ſeparet.

VI. Perducti itaque cum feſtinatione ad navale ſupplicium, pro voluntate infandi Regis, vel crudelium miniſtrorum, extenſis manibus & pedibus, elevati potius feruntur quam ligati *. Quo dum ignis fuiſſet lignis injectus, ſtatim imperio divino videntibus cunctis exſtinctus eſt: & dum ſæpius renovaretur nutrientibus pabulis, iterum atque iterum exſtinguebatur rogus globo * flammarum. Et cum exinde magis tyrannus furore ſimul eſſet & rubore repletus, juſſit eos remorum vectibus enecari, & ita ſingulos

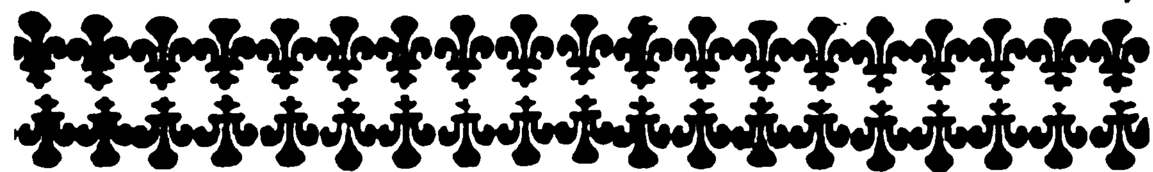
Palmam aſſequuntur.

n. 11.

n. 12.

modum canum cerebris comminutis exstingu
ui tali genere mortis debitum spiritum felic
r Domino reddiderunt : nec expaverunt lign
atientibus mortificari, quibus semper fuit om
s spes in ligno. Sed cum in mari venerabili
rpora jactarentur, ilico, quod contra naturan
t æquoris, eadem hora illæsa corpora pelagu
tori reddere maturavit : nec ausum fuit, u
oris est, triduana dilatione in profundo retine
, ne præcepto Dominico minime paruisset. A
od miraculi genus & ipse tyrannus, licet im
nitens, ut fertur, expavit. Gaudens auten
æ aderat multitudo, corpora sanctorum Ma
rum diligenti tradidit sepulturæ, præeunt
ero venerabili Carthaginensis ecclesiæ. Ub
am & prædicandi diacones, tertio jam Con
ssores effecti, SALUTARIS & MURITTA
ruli reliquiarum adfuerunt.

VII. Humatæ sunt igitur cum hymnis sol
nnibus lipsanæ beatæ Sanctorum in monaste

ADMONITIO

n Homiliam de ſancto Cypriano.

HOMILIAM ſequentem de beato martyre Cypriano, quæ in codicibus
nuſcriptis duobus vetuſtis, uno ſcilicet bi- othecæ Colbertinæ, & altero monaſterii ſan- Martini à Campis, habetur poſt relatam nobis ſanctorum VII. Monachorum Paſſio- m, huc etiam proferre viſum eſt; quod etſi rtaſſis Victoris noſtri non fuerit, ejus tamen ætatis, nec indigna eſt omnino, quæ ipſi tribuatur. Porro Cyprianum ſingulari animi votione coluerunt ſemper Afri, apud quos ijus ſancti Martyris feſtivitas adeo celebris at, ut dies qua recolebatur, ſimpliciter Cy- rianea, atteſtante Procopio libro 1. de Bel- Vandalico, appellaretur; quod etiam nomen tutæ, ut idem auctor affirmat, ad procellas, æ circa id tempus per ſingulos annos oriri lebant, tranſtulerant. Inter tot autem imma- a facinora, quæ à Vandalis poſt captam arthaginem commiſſa fuerant, id potiſſimum bhorrebant Catholici, quod præclariſſimam cleſiam, quæ ipſo in maris littore in ejuſdem ncti Martyris honorem conſtructa erat, ſub Iunerici principatu invaſiſſent Ariani, ubi,

Homilia de S. Cypriano.

lsis inde Catholicis sacerdotibus, nefario fu
u sacra peragebant.

:. Id cum ægre admodum ferrent veræ fi
cultores, sanctus Cyprianus, ut ex publica
na acceperat Procopius, qui id ipsum refer
libro 2. de Bello Vandalico, sæpius nocti
qui in fide orthodoxa constanter persevera
nt, per visum apparebat, eos ad patientiam
'hortandi gratia, pollicens sese tandem ali
ando, idque brevi, adversus fidei hoste
ndicaturum. atque eo temporis intervallo
n nempe maxime persecutio sæviret, præsen
homiliæ auctor sermonem habuit, ut ex eju
tione patebit. Et quidem paullo post rei even
s beati Martyris pollicitationum veritatem
nprobavit, ut idem scribit Procopius, qu
'ius gestis præsens aderat. Etenim cum R

HOMILIA

De sancto CYPRIANO episcopo & martyre, dicta tempore Vandalicæ persecutionis.

Ex duobus codicibus manuscriptis edita.

I. HODIE nos solitum deferre sermonem beati CYPRIANI natalitia festa compellunt. Quis enim possit tanti Martyris silere virtutes, tacere gloriam, merita non referre, nisi forte qui nunc mœroris * ejus propriæ sedis amissionem persentiunt. Non ille victoriarum suarum modo agit in cælestibus sic triumphos coronarum suarum, [nec] supernis infulis sic potitur, ut non laniati populi, dispersi cleri, fugati sacerdotii, perditæ castitatis, violati pudoris, polluti sanctuarii, altaris profanati grande vulnus cum ipsa viscerum suorum captivitate deploret. Ipse est qui & antè lapsos & ruinas suorum tali deflet affectu, dicens: *Et nos cum prostratis fratribus prostravit affectus* [a]. Antistes populum, pastor gregem, parens * patriam, martyr fidem non sine magno dolore perquirit. Exstingueretur barbarus, quia civis habetur exstinctus; nec teneret altaria perfidus, à quibus fidelis lugetur exclusus, vel ex parte solaretur ipse martyrum solitudo *, cui utique obsecuturus deerat, si devotus non insultabat, sacrilegus non instabat inlusor. Hoc diximus, fratres, ut probaremus iterum pati Martyrem, iterum Martyrem

* Col... tiens.

[a] Sic quippe loquitur Cyprianus initio libri de Lapsis: *In prostratis fratribus, & me prostravit affectus.*

nenta sentire, iterum pro omnibus carnifices
inere, qui pro se & de se, post tantas palmas
rat jam securus; tunc semel cæsus capite
ıc quotidie propriis punitur in membris, &
rum lætabatur obsequiis, eorum luctibus
ıc tenetur adstrictus.

I. Sed in his omnibus, fratres, erigamur ad
ninum, qui jacemus ex nobis; nec desperal
ıis exstinguamur incommodo, qui spei su
s remediis Christo vivificante salvati. Beatus
orianus in Deo & cum Deo liber est, qui
tivus habetur in nobis; & in supernis regnat
in terris hostibus videtur addictus. Adest si
nec nobis deest; pro peccatoribus apud ju
n judicem justus patronus adsistit *, apud
m Regem innocens advocatus exorat. Dici
mino: Domine, quare tradidisti adversarii
num tuam, inimicis hereditatem tuam? cu
fanis sancta, cur munda pollutis, & cur lu
agnos? Cur tradit bestiis gregem, pastorum

inem. Redde tibi tuam gloriam, terram tuam uis redde, redde meis oſſa mea; ut te triumphante, & hoſtes tui pereant, & nos in ſedibus noſtris noſtro ordine gaudeamus. Homili de S. C priano.

III. Adeſt & ſanctus Cornelius Romæ rbis antiſtes, qui hoc eodem die paſſus in tali auſa ſocium non relinquit, non deſerit in tali oſtulatione collegam.

ADMONITIO

In ſequens Chronicum.

Chron con ve- tus.

IN manuſcriptis codicibus duobus, ex quibus ſuperiorem Homiliam de ſancto Cypriano ruimus, habetur breve Chronicum, quod huc tiam referre viſum eſt, cum ex ejuſmodi monumentis aliquod ſemper rei litterariæ emoumentum accedat. Quiſnam vero fuerit ilius auctor, incertum eſt; at eum ſaltem d ſæculi ſexti finem perveniſſe patet, quod d illud uſque tempus opus ſuum protraxerit. orro opuſculum iſtud nihil aliud fere eſt quam uædam ex variis auctoribus, & Chronicis lis congeries, quorum textus, ne mutata quiem vocula, ſæpius adoptat. Unde præterquam uod aliqua refert, quæ aliunde non habenur, utile quoque erit ad confirmandas auctoum lectiones, quæ in codicibus variæ occurunt.

CHRONICON VETUS.

CHRONICON BREVE.

Ex duobus codd: manuscriptis.

EUGENIUS Carthaginis Africæ civitatis epi
copus, & confessor publicus, admonitus a
Nota 1. Honorico * Vandalorum rege catholicæ fidei ex
positionem, & maxime verbi omousii propric
tatem differere, cum consensu omnium Africæ &
Mauritaniæ & Sardiniæ atque Corsicæ Episcopo
rum & Confessorum, qui in catholica perman
serunt, composuit librum fidei, non solum san
ctarum Scripturarum sententiis communitum
& per collegas confessionis suæ porrexit: jan
vero adsportandus, pro fidelis linguæ remunera
tione, in exsilium, epistolas velut ammonitori
fidei & unius sacri & conservandi baptismatis
ovibus suis, quasi pastor sollicitus, dereliquit
Altercationes quoque, quas cum Arianorum præ
sulibus per internuntios habuit, conscripsit, &
relegendas per Majorem-domus eis transmisit
Similiter & preces pro quiete Christianorum eis
dem velut apologias obtulit. Vivere adhuc a
confirmationem Ecclesiæ dicitur.

n. 2. Arcadius filius Theodosii cum fratre Honorio
annis XIII. regnavit *.

Gothi Italiam, Vandali atque Alani Gallia
aggrediuntur.

n. 3. Honorius cum Theodosio minore fratris su
filios annis XV. *

Alaricus rex Gotthorum Romam invasit, par
temque ejus cremavit incendio VIIII. Kalen
das Septembris, anno conditionis ejus millesim
centesimo sexagesimo quarto, atque sic in terti
di

die qua ingressus fuerat deprædata urbe egressus est.* CHRONICON VETUS.

Lucianus presbyter, cui revelavit Deus septimo *Honorii** principis anno locum sepulcri & reliquiarum beati protomartyris STEPHANI, & GAMALIELIS, ac NICODEMI, qui in Evangeliis & Actis Apostolorum leguntur, scripsit ipsam revelationem græco sermone ad omnium ecclesiarum personas. quam revelationem Avitus presbyter, homo Hispanus genere, in latinum vertit eloquium, & adjecta epistola sua per Orosium presbyterum Occidentalibus dedit; qui etiam Orosius ad loca sancta perveniens, quò cum Augustinus ad Hieronymum pro discenda animæ ratione miserat, reliquias beati Stephani accepit, & patriam reversus primus intulit Occidenti. n. 4. n. 5.

HIERONYMUS presbyter obiit XII. Honorii* anno pridie Kalendas Octobris, anno ætatis suæ nonagesimo primo* n. 6. n. 7.

Theodosius minor, Arcadii filius, an. XXVI.* n. 8.

Valentinianus junior, Constantii filius, Ravennæ imperator creatur, Placidia mater ejus Augusta nuncupatur.

Effera gens Vandalorum, Alanorum, & Gotthorum *ab Hispaniis Africam transiens, omnia ferro, flammarum rapinis, simul & ariana impietate fœdavit: sed beatus AUGUSTINUS Hipponensis episcopus, & omnium doctor eximius ecclesiarum, ne civitatis suæ ruinam videret, tertio obsidionis ejus mense migravit ad Dominum V. Kalendas Septembris, cum vixisset annos LXXVI. in clericatu autem, id est * episcopatu, annos XL.* complesset. Quo tempore Vandali capta Carthagine Siciliam quoque deleverunt, cujus captivitatem Paschasinus Lilybitanus antistes in n. 9. *Marr. n. 10.

ıſtola*, quam de ratione Paſchali Papæ Leo
ripſit, meminit.

Eudoxia uxor Theodoſii principis ab Hieroſ
mis remeavit, beatiſſimi Stephani primi ma
ris reliquias, quæ in baſilica ſancti Laurenti p
æ venerantur, ſecum deferens.

Bledla & Attila fratres, multarumque gentiu
ges, Illyricum Thraciamque depopulati ſunt.

Martianus & Valentinianus annis VII. *

Hæreſis Pelagiana Britannorum turbat fidem
ui à Gallianis epiſcopis auxilium quærentes
ERMANUM* Autiſiodorenſem epiſcopum, &
UPUM Trecaſſenum, æque apoſtolicæ grati
tiſtites, fidei defenſores accipiunt: confirman
tiſtites fidem verbo veritatis ſimul & mirac
rum ſignis. Sed & bellum Saxonum Pictorum
e adverſus Brittones, eo tempore junctis vir
s ſuſceptum, divina virtute retundunt. Cu
rmanus ipſe dux belli factus, non tubæ clan
re ſed clamore alleluia totius exercitus voc

-e, unoque dictante, fuissent universa con- CHRONICON VETUS.
ipta.
Zenon annis XVII.
Odoacer rex Gotthorum Romam obtinuit, m ex eo tempore diutius eorum reges te- ere.
Mortuo Theoderico Atriarii filio, alius Theo- icus, cognomento Valamer, Gotthorum susce- regnum, qui utramque Macedoniam, Thessa- mque depopulatus est, & plurima regiæ civi- is loca igne succendens, Italiam quoque infe- s occupavit.
Honoricus rex Vandalorum arianus, in Afri- exsulatis diffugatisque plusquam trecentis tri- ita quatuor episcopis catholicis, ecclesias eo- n clausit, plebem variis affecit suppliciis, & dem innumeris manus abscidens linguas præs- it, nec tamen * loquelam catholicæ confessio- n. 15.
eripere potuit.
Anastasius annis XVII.* n. 16.
Transamundus Vandalorum rex catholicas ec- sias clausit, & ducentos viginti episcopos exsi- Sardiniam misit.
YMMACHUS papa inter multa ecclesiarum :ra, quæ vel à fundamentis creavit, vel prisca iovavit, ad beatum Petrum & beatum Paulum beatum Laurentium pauperibus habitacula ıstruxit, & omni anno per Africam vel Sar- iam Episcopis, qui in exsilio erant, pecunias vestes ministrabat.
nastasius, quia hæresi favens Eutychetis Catho- os insecutus est, divino fulmine periit.
ustinus senior annis octo.
OHANNES Romanæ ecclesiæ pontifex Con- itinopolim veniens, ad portam, quæ vocatur rea, populorum turbis ei occurrentibus, in con-

CHRONICON VETUS. ſpectu omnium roganti cæco lumen reddidit. Qui dum rediens Ravennam veniſſet, Theodericus eum cum comitibus carceris afflictione peremit, invidia ductus, quia catholicæ pietatis defenſor Juſtinus eum honorifice ſuſcepiſſet. quo anno idem conſulem Probum *, & Symmachum Patricium Ravennæ occiderat. Et ipſe anno ſequenti ibidem ſubita morte periit, ſuccedente in reggnum Athalarico nepote ejus.

* Boëtium.

Heldericus Vandalorum rex Epiſcopos ab exſilio reverti, & eccleſias inſtaurare præcepit, poſt annos ſeptuaginta quatuor hæreticæ profanationis.

BENEDICTUS abba virtutum gloria claruit, quas beatus papa GREGORIUS in libro Dialogorum ſcripſit.

Juſtinianus, Juſtini ex ſorore nepos, annos triginta octo.

Beliſarius Patricius, à Juſtiniano in Africam miſſus, Vandalorum gentem delevit. Carthago quoque anno exciſionis ſuæ viceſimo * recepta eſt, pulſis devictiſque Vandalis, & Geliſmero eorum Rege capto, Conſtantinopolim tranſmiſſo.

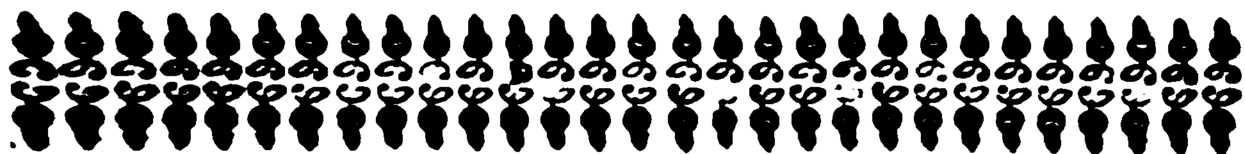
* a. 17.

Corpus ſancti ANTONII monachi divina revelatione repertum, Alexandriam defertur, & in eccleſia beati Baptiſtæ Johannis humatur.

Dionyſius Paſchales ſcribit circulos, incipiens ab anno Incarnationis Dominicæ quingenteſimo triceſimo ſecundo, qui eſt annus Diocletiani CCXLVIII. poſt conſulatum Lampadii & Oreſtis. quo anno Codex Juſtinianus orbi promulgatus eſt.

Victor quoque Capuanus epiſcopus librum de Paſcha ſcribens, Victorii arguit errores.

ADMONITIO
In hanc Notitiæ Africanæ editionem.

1. *EPISCOPORUM Catholicorum, qui pro fidei suæ ratione reddenda, præcepto Hunerici regis Vandalorum Ariani Carthaginem convenerant, catalogum, sub* Notitiæ provinciarum & civitatum Africæ *titulo, ex antiquo manuscripto codice Cathedralis ecclesiæ Laudunensis primus omnium publici juris fecit, vir ob antiquitatis sacræ studium & summam eruditionem clarissimus, Jacobus Sirmondus Societatis Jesu presbyter. Verum cum in eo codice fidei Libello, qui tertium Victoris Vitensis Historiæ librum constituit, Notitia ista subjungeretur, Petrus Franciscus Chiffletius ex eadem Societate, ansam inde accepit, eam integram Victoris Historiæ, in nova hujus auctoris editione, quam procuravit, inserendi; tribus potissimum, ut ipse ait in opusculo Elucidationum in Victorem capite 2. ad id faciendum rationibus inductus. Primo scilicet, quod, ut jam diximus, Notitia hæc fidei professioni, quæ apud Victorem habetur, subjecta in codice Laudunensi fuerit. Deinde quod non solum Episcoporum aut civitatum nomina ibi nude recenserentur, sed etiam monuerit*

ctor qui eam collegit, quid cuique antisti-
n acciderit, quinam scilicet perierint ex iis it
nere, aut remanserint, quive fugerint, alia
e ejusmodi peculiariter observata fuerint
æ colligere debuerat is, qui persecutionis hi
riam integram describendi provinciam in s
cepisset. Denique Abrahamus Ortelius, qu
Thesauro Geographico sæpe sæpius ex ma
scripto codice hanc Notitiam laudat, ean
ssim Victori Uticensi tribuit.

2. Verum licet ultro fateamur, Notitiæ Afri
m, prout à Sirmondo edita est, ac in codic
C. Laudunensi habetur, ad Vandalicæ perse
tionis historiam pertinere; non statim tame
ferendum esse putamus, eam à Victore adop
tam fuisse, præsertim cum alia monument
l idem argumentum pertinentia exstitisse cer

nare non licet: ſicut neque de aliis rebus, quæ ex libera hominum voluntate pendent, rationem reddere tenemur. Sufficit enim nobis, ut eam Notitiam ſeorſim à Victoris hiſtoria proferamus, quod in nullo prorſus manuſcripto codice, ſaltem ex iis qui hactenus nobis ſunt noti, Victoris hiſtoriæ inſerta habeatur. Nec multum nos movet, quod Abraham Ortelius hanc Notitiam ſæpius ſub Victoris Uticenſis nomine laudaverit. Veri ſimile quippe eſt eam in codice Halleri, à quo Ortelius illam acceperat, ſubjunctam fuiſſe fidei Libello, ut in codice Laudunenſi; quem quidem libellum cum Victorinæ hiſtoriæ partem eſſe deprehendiſſet Ortelius, totum ſimul Fragmentum Victoris appellavit. Eodem pacto Victorem dixit Uticenſem, quod nempe in editis eum ſic nominatum legiſſet.

3. Verum ut ut ſit ea de re, quæ ſane magni momenti eſſe mihi non videtur, manuſcriptis codicibus, virorum eruditorum conſilio, inhæſimus; nobiſque multo magis animo fuit tam pretioſi monumenti diligentem & accuratam editionem procurare, quam reſcire an revera Victor ipſum ſuæ hiſtoriæ inſeruerit necne. Quare cum jam ab aliquot annis in Campaniam profectus, Lauduno tranſirem, gaviſus ſum hanc occaſionem oportunam me nanctum fuiſſe inſpiciendi coram ipſum codicem manuſcriptum, cujus rei cum mihi ab humaniſſimis hujus urbis inſignis eccleſiæ Canonicis copia facta fuiſſet,

mondi editionem cum manuscripto, qui o
æ notæ est, & ab annis ad minus octin-
tis diligenti & accurata manu descriptus,
lo contuli, variasque lectiones annotavi,
s inferius in Notis referemus. Ut vero nihi
e desideraretur ex iis, quæ in mea potesta-
uissent, Abrahami Ortelii Thesaurum Geo
phicum, ab eo recognitum & auctum An
rpiæ anno 1596. evolvi; atque civitatum
ricanarum nomina, quæ in ea editione e
agmento Victoris Uticensis manuscripto pas
laudantur collegi, quæ cum simul cum No
a à Sirmondo edita contulissem, deprehend
ibusnam in locis convenirent, aut inte
discreparent codices illi duo, de quibus re
lectorem suo loco monere curabo. Fragmen
n porro illud sæpius sub Halleri codici

quo post recensita seorsim omnium Confessorum nomina, quantus fuerit eorum numerus exponit, exindeque quot ex eorum numero perierint, *quotve* permanserint, *aut in exsilium abierint indicat. Sicque litteras illas, quæ post episcoporum aliquot nomina habentur, nihil aliud significasse probabile est, quam hos ipsos, qui tali vocula à ceteris discernuntur, in via periisse; sicut & eos, qui in Corsicam relegati, aut fuga elapsi erant, his vocibus* Corsica, *aut* fug. *designati inveniuntur. Deinde veri simile non est, his litteris presbyteros, quod aliquando suspicabar, designari. Non enim presbyteri ad conventum illum venire jussi fuerant; nec tot occurrissent, qui pro suis episcopis comparerent, idque non impune tulisset Tyrannus. Accedit quod nonnumquam etiam post eorum nomina, qui priores recensentur, hæc vocula occurrat. Verum licet hæc omnia momenta ad mutandam codicis lectionem Sirmondum inducere potuissent, visum est tamen melius, rem prout in manuscripto habetur exhibere, relinquens ea de re, cuique prout voluerit, liberum judicandi arbitrium. Et quidem non semel deprehendi iisdem litteris in aliquot manuscriptis presbyteros fuisse designatos. quod potissimum observavi in cod. ms. Bibliothecæ Colbertinæ num. 3281. ab annis circiter octingintis scripto, & in altero ejusdem bibliothecæ annorum 600. num. 401. quamvis in isto sæpius his litteris* prbr. *vox presbyter scribatur. Plura de hac re proferre superfluum esset.*

NOTITIA AFRICÆ. *Fortassis aliquando codex aliquis occurret, cujus opera difficultas hæc elevari poterit.*

5. Denique numerus Episcoporum qui summatim in ejusdem Notitiæ fine repetitur, non congruit cum eo qui deprehenditur eosdem Episcopos seorsim enumerando. qua in re etiam manuscripti lectionem servavimus, cum fieri potuerit, ut aliquot nomina è Notitia exciderint. Ne tamen hoc aliquibus incommodum videatur, quod alius numerus in singulorum enumeratione habeatur, & alius in iis simul collectis: retenta manuscripti lectione, Sirmondi restitutiones inter ansulas apponi curavimus. Sic & titulum ab eodem viro docto huic monumento impositum, Notitia *scilicet* provinciarum *&c. ei qui in manuscripto habetur,* Incipiunt nomina *&c. præmisimus.*

NOTITIA

PROVINCIARUM ET CIVITATUM AFRICÆ.

Ad codices manuſcriptos, Laudunenſem unum, & Halleri alterum emendata.

INCIPIUNT NOMINA

Epiſcoporum Catholicorum diverſarum provinciarum, qui Carthagine ex præcepto regali venerunt, pro reddenda ratione fidei, die Kalend. Februarias, anno ſexto * regis Hunerici.

Nomina Epiſcoporum provinciæ Proconſularis, vel qui in exſilium miſſi ſunt.

1. EUgenius Carthaginienſis, Tamalleni.
Felix Abaritanus, exſilium.
Paulus Sinnarenſis, exſilium.
Felix Pienſis, Corſica exſilium.
5. Marianus Hippzaritenſis, ut ſupra.
Paſcaſius Gunelenſis, ut ſupra.
Sacconius Uzialenſis, ut ſupra.
Bonifacius Membroſitanus, fūg.
Guloſus Beneventenſis, Corſic.
10. Reparatus Utimmirenſis, ut ſupra.

Paſtinatus Puppitanus, ut ſupra.
Reparatus Puppianenſis.
Fortunatianus Araditanus, Corſic.
Deumhabet Thelenſis, Corſica.
15. Liberatus Mullitanus, ut ſupra.
Mannucius Duaſſedemſai.
Hirundinus Miſſuenſis, Corſic.
Jona Lapdenſis, ut ſupra.
Peregrinus Aſſuritanus, in exſilium h
20. Quintianus Urcitanus.
Creſconius Tennonnenſis, prbt.
Florentinus Uticenſis, Corſic.
Paſcaſius Migirpenſis, ut ſupra.
Cariſſimus Giſipenſis, in exſilium.
25. Gaïus Uzitenſis, prbt.
Exitzioſus Verenſis, Corſic.
Creſces Cicſitanus, in exſilium.

Florentius Seminensis, Corsic. Notit. Afric.
Honoratus Tagaratensis, prbt.
Vindemius Altuburitanus, exsilium.
45. Cyprianus Cellensis, in exsilium.
Augentius Uzipparitanus, in exsilium.
Cassosus Ausanensis, hîc.
Maximinus Maraggaritanus hic.
Felix Muzuensis.
50. Johannes Bullensium regio.
Cresciturus Titùlitanus.
Benenatus Tuburbitensis.
Victor Eudalensis.
Pascasius Tulanensis.
Sunt numero LIV.

Nomina Episcoporum provinciæ Numidiæ.

1. Felix Berceritanus.
Augentius Gazaufulensis, prbt.
Quodvultdeus Calamensis.
Honoratus Castellanus.
5. Leontius Burcensis.
Firmianus Centurionensis, prbt.
Rufinianus Vadensis.
Paulus Nibensis, prbt.
Martialis Girensis.
10. Victor Cuiculitanus.
Cresconius Amporensis.
Adeodatus Fesseitanus, prbt.
Vitalianus Bocconiensis.

umvirialis Damatcorenſis, prbt.
onatus Auſuccurenſis.
alladius Idicrenſis, prbt.
audentius Putienſis.
ctor Suggitanus.
nenatus Lamviritanus.
motheus Tagurenſis.
Ielior Foſſalenſis, Nã.
umentius Tuburſicenſis.
lix Lamſortenſis.
undius Tididitanus, prbt.
lentianus Montenſis, prbt.
deodatus Nobabarbarenſis.
Ieodatus Idaſſenſis.
orentius Nobagermanienſis.
llaticus de Caſis-medianenſis.
ſebius Suſicazienſis.
ctorinus de Noba-Cæſaris.
talianus Vazaritanus.
nior Tigillabenſis.
tulus Reſſanenſis, prbt.

45. Felix Nobasparsensis, prbt. *Notitia Africæ.*
Felicianus Metensis.
Domnicus Cæsariensis, prbt.
Candidus Nobasinensis, prbt.
Quodvultdeus Cælianensis, Nam.
50. Januarius Jacterensis.
Victorinus de Castello Tituliano.
Fructuosus de Giru Marcelli.
Cresconius Tharasensis.
Maximus Sillitanus, prbt.
55. Vigilius Hizirzadensis, prbt.
Victor Municipensis.
Servus Arsicaritanus.
Felix Casennigrensis.
Donatianus Veselitanus.
60. Pudentius Madaurensis.
Donatus Rusticianensis.
Donatus Villadegensis.
Cresces Buffadensis, prbt.
Adeodatus Sistronianensis, prbt.
65. Rusticus Tipasensis.
Simplicius Tibilitanus.
Stephanus Sinitensis.
Pascentius Cethaquensusca.
Donatianus Teglatensis.
70. Cresconius Zabensis.
Antonianus Mustitanus.
Reparatus Tubuniensis.
Anastasius Aquenobensis.
Victorinus Babrensis, prbt.
75. Felix Tebestinus.

Domninus Moxoritanus, metallo.
Secundus Tamogazienſis, prbt.
Victorinus Legienſis.
Quodvultdeus Reſpectenſis.
80. Januarius Veleſitanus.
Benenatus Mazacenſis, prbt.
Donatus Lugurenſis, prbt.
Victor Circenſis, prbt.
Pardalius Macomadienſis.
85. Januarius Legenſis, prbt.
Quodvultdeus ad Turres Concord
Maximus Lamfuenſis, prbt.
Marcellinus Vagrautenſis.
Domnicoſus Tigiſitanus.
90. Donatus Gilbenſis.
Fortunius Regianenſis, prbt.
Donatus Silenſis.

Honoratus Fatensis. NOTITI AFRICA
Mensor Formensis.
Peregrinus Muliensis.
110. Gedalius Ospitensis.
Fulgentius Vagadensis, prbt.
Secundinus Lamasuensis.
Crescentius Tacaratensis.
Benenatus Milevitanus.
115. Quodvultdeus Ullitanus.
Proficius Seleucianensis, prbt.
Proficius Vadensis, prbt.
Januarius Tagastensis, prbt.
Donatus Maximianensis.
120. Adeodatus Zaradtensis, prbt.
Felicianus de Giru-Tarasi.
Cardelus Lamiggigensis.
Flabianus Vicopacensis.
Sunt numero CXXV.*

Nomina Episcoporum provinciæ Byzacenæ.

Vassinassensis.*
Et aquis.
1. Liberatus prbt. Amudarsensis,
Mansuetus Afufeniensis.
Pascasius Septimunicensis.
Hortulanus Benefensis,
5. Victorinus Ancusensis.
Eubodius Mididitanus.
Terentianus Tubulbacensis.

Rogatianus Vadentinianenſis.
Bonifacius Maſclianenſis.
10. Victorinus Seberianenſis.
Victor Narenſis.
Leontius Decorianenſis.
Servus-Dei Tambeitanus.
Lætus Neptitanus.
15. Felix Cuſtrenſis, prbt.
Flabianus Bulelianenſis.
Decimus Theuzitanus.
Serbandus Putienſis.
Reſtitutus Thagamutenſis.
20. Præſidius Sufetulenſis, in exſilium.
Euſtratius Sufetanus.
Secundinus Garrianenſis, prbt.
Præfectianus Abaradirenſis, prbt.
Sabinicuus Octabienſis.

lius Feradimaienſis. NOTITIA AFRICÆ.
x Crepedulenſis.
ianus Unuzibirenſis.
centius Muzucenſis.
dius Maſſimanenſis, non occurrit.
r Vitenſis, non occurrit.
orinus Scebatianenſis.
datus Pederodianenſis.
nius Circinitanus.
ntinus Tuziritanus.
icianus Marazianenſis.
lfius Mattaritanus.
datus Præcauſenſis.
tutus Aquis-Albenſium.
Irpinianenſis.
rinus Uſulenſis.
etdeus Tamallumenſis.
ordius Cululitanus.
ıs Meneſeſſitanus.
tianus Caſulis-Carianenſis.
tutus Acolitanus.
demialis Capſenſis.
lvultdeus Durenſis, prbt.
dorus Cufrutenſis.
ellinus Taſbaltenſis.
natianus Cilitanus.
oratus Tizienſis.
acius Foratianenſis.
us Arſuritanus.
Frontonianenſis.
nſianus Febianenſis.

70. Julianus Vararitanus.
Bonifacius Frontonianensis.
Secundianus Mimianensis, in exsil.
Donatus Boanensis.
Bonifacius Maraguiensis.
75. Pirasius Nationensis.
Faustus Præsidiensis.
Rusticus Tetcitanus.
Primianus Gurgaitensis.
Bonifacius Filacensis.
80. Honoratus Macrianensis, prbt.
Frumentius Teleptensis.
Honorius Oppennensis.
Fortunatianus Tagarbalensis.
Simplicius Carcabianensis.
85. Donatus Rufinianensis.
Liberatus Aquarum regiarum, prbt.

NOTITI AFRICA

Donatianus Elienſis.
Stephanus Ruſfenſis.
Vinitor Talaptulenſis.
Hortenſius Autenteſis.
05. Tertullus Juncenſis.
Euſebius Jubaltianenſis, prbt.
Servitius Unuricopolitanus.
Donatus Aggaritanus.
09. Vigilius Tapſitanus.
Sunt numero CVII.

Et cathedræ quæ Epiſcopos non habue-runt.

10. Madaſſuma.
Dionyſiana.
Sulianis.
Orrea-Cælia.
Cunculiana.
15. Ticibus.
Sunt numero V *.

* leg. VI.

Nomina Epiſcoporum Mauritaniæ Cæſarienſis.

. Glorinus Juncenſis.
Teberianus Quidienſis.
Victor Sufaritanus.
Syrus Corniculanenſis.
;. Lucius Itenſis.
Honoratus Timicitanus.
Donatus Nobicenſis, prbt.
Patera Milianenſis.

Reparatus Girumontensis.
10. Avus Altabensis.
Donatus Panatoriensis.
Martialis Columpnatensis.
Subdatius Sucardensis.
Subitanus Idensis, prbt.
15. Donatus Tifiltensis.
Felicianus Idensis.
Onesimus Fidolomensis.
Victor Taborentensis.
Verecundus Nobensis.
20 Stephanus Zucabiaritanus.
Apocorius Cæsariensis.
Felix Rusubiritanus.
Donatus Subbaritanus.
Januarius Aquensis.
25 Martinus Marustagensis, prbt.

40. Palladius Bacanarienſis.
Balens Villenobenſis.
Paſſinatus Maſuccabenſis, prbt.
Longinus Pamarienſis.
Honorius Benepotenſis.
45. Burco Vardimiſſenſis, prbt.
Felix Ambienſis.
Æmilius Medienſis.
Arator Catulenſis.
Cæcilius Minnenſis.
50. Lucidus Cartennitanus.
Victor Regienſis.
Rogatianus Vannidenſis, prbt.
Primus Caprenſis.
Metcun Ruſuccuritanus.
55. Rufus Sfasferienſis.
Euſebius Obbitanus.
Securus Timidanenſis.
Donatus Frontenſis.
Victor Icoſitanus.
60. Quodvultdeus Tablenſis, prbt.
Reſtutus Lapidienſis, prbt.
Donatus Voncarienſis.
Bonifacius Ruſgunienſis.
Benantius Oppidonebenſis, prb.
65. Mattaſius Caſtelliiabaritanus.
Felix Aquiſirenſis.
Victor Caltadrienſis, prbt.
Creſces Tigabitanus.
Idonius Ruſaditanus.
70. Gelianus Reperitanus.

Ingenuus Ubabensis.
Petrus Oboritanus.
Faustus Castraseberianensis.
Vitalis Castranobensis.
75.Petrus Castellanus, prbt.
Quintasius Mutecitanus.
Paulinus Rubicariensis.
Pascasius Mammillensis.
Tacanus Albulensis.
80.Emptacius Siccesitanus.
Talasius Gratinopolitanus.
Victor Manaccenseritanus, prb.
Pannonius Bitensis.
Felix Flenucletensis, prb.
85.Campanus Bidensis.
Valentinus Castelli-Mediani.
Romanus Susaritanus.

NOTITIA AFRICÆ.

ʌaddanius Murconenſis.
Criſpinus Tabadcarenſis.
Quodvultdeus Summulenſis, prbt.
. David Tadamatenſis.
Candidianus Catrenſis, prbt.
Reparatus Ciſſitanus.
ʾœquarius Taſaccurenſis, prbt.
Quintus Tabunienſis, prbt.
).Maximus Tuſcamienſis.
Auxilius Gunugitanus, prbt.
Reparatus Sitenſis.
Saturninus Viſſalſenſis, prb.
Felix Maxitenſis, prb.
;.Gaïus Adſinnadenſis, prb.
Creſces Satafenſis, prb.
Saturninus Sertenſis, prb.
Victor Numidenſis, prb.
Cerealis Caſtelloripenſis.
ɔ. Lucius Tamazucenſis.

Sunt numero CXX.

Et cathedræ quæ Epiſcopos non habue-ınt.

Majucenſis.	Maurenſis.
Nabalenſis.	Tingarienſis.
Tubunenſis.	Oboritanus.

Num III.*

lomina Epiſcoporum provinciæ Mauritaniæ Sitifenſis.

, Rufinus Tamallumenſis.

Donatus Sitifensis.
Maximus Coviensis.
Domitianus Igilgitanus.
5. Honorius Aquæ-albensis.
Festus Satafensis.
Victor Horrensis.
Maximus Thugusubditanus.
Victor Jerasitanus.
10. Vadius Lesuitanus.
Pacatus Equizotensis.
Felix Castellanus, prbt.
Constantius Gegitanus.
Victor Eminentianensis.
15. Saturnius Sociensis, prbt.
Jacobus Lemelefensis.
Cresciturus Cellensis, prbt.
Emeritus Macrensis, prbt.

NOTITIA AFRICÆ.

ıticus Mozotenſis.
ıoratus Tamaſcanienſis, prbt.
ıs Acufidenſis, prbt.
ilius Aſvoremixtenſis.
lus Thuccenſis.
dius Suriſtenſis.
orinus Perdicenſis.
Ieſſor Zabenſis.
:aſius Salditanus.
ʼianus Vamallenſis.
ınt numero XLIV. * *

ımina Epiſcoporum provinciæ Tripolitanæ.

ɔides Leptimagnenſis.
Sabratenſis.
:inus Girbitanus.
conius Oenſis.
ilius Tacapitanus.
ıt numero V. * *

ıa Epiſcoporum inſulæ Sardiniæ. * *

fer Calaritanus.
tinianus de Foru-Trojani.
facius de Sanafer.
ırius de Minorica.
lis Sulcitanus.
: de Turribus.
ıas de Majorica.

NOTITIA AFRICÆ.

Opilio de Euuso.

Sunt numero VIII.

Ac sic fiunt omnes Episcopi diversarum provinciarum numero CCCCLXVI.*

Ex quibus perierunt numero LXXXVIII. id est,

De Proconsulari numero III. [IV.]

De provincia Numidiæ numero XXXIII. [XXXIV.]

[De provincia Byzacena numero X.]

De provincia Mauritaniæ Cæsariensis numero XXXII.

[De provincia Mauritaniæ Sitifensis numero VIII.]

Permanserunt numero CCCCLXXVIII. [CCCLXXVIII.]

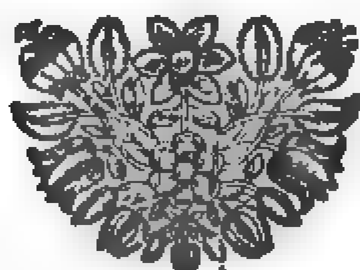
Corsica relegati numero XLVI.

Hic relegati numero CCCII.

Fugerunt numero XXVIII.

Passus numero I.

Confessor numero I.

NOTÆ

Notæ in Victor. Vitens.

IN VICTORIS EPISCOPI Vitensis Historiam de persecutione Vandalica.

IN PROLOGUM.

HISTORIARUM calathos *&c. Sic Orthodoxographia. Lorichius vero*, Historiæ calathos *&c. Ceteri fere codices manuscripti & editi*, exacuentes stylum ingenii sui, atque redolentes magisterii flores ignaris historiarum calathos *&c. Codex sancti Martini à Campis* redolentes magisterii flore ignaris, *&c. ut supra. Paulo aliter editio Beati Rhenani:* in quibus exacuerent.... flores ignaris historiæ alacriter offerrent. Notæ 1.

JUBENS inquirit *&c. Sic Orthodox. & Lorichius. Ceteri vero codices manuscripti & editi habent*, cupiens, inquirit *&c. quæ duo vocabula si retineantur, ista Præfatio videbitur esse potius alterius cujuspiam Victorem nostrum alloquentis, quam Victoris ipsius hujus Historiæ auctoris. Sic & infra iidem codices habent*, Poteris, ut voluisti. *omissa voce* inquis. *Sed quocumque tandem modo is locus exponatur, fatendum est præfationem hanc ita verborum ambagibus esse involutam, ut difficile sit verum illius auctoris sensum assequi. quod in causa est, cur eam depravatam esse, vel ex scriptorum negli-* n. 2.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS. n. 3.

gentia, vel ex alia quam ignoramus causa, suspicamur.

DIADOCHO. *Sic cum uno è manuscriptis tribus bibliothecæ Colbertinæ, ad quos historiam hanc contulimus, habent editiones Beati. Rhenani, & Chiffletii. Colbertinus alter habet,* Diacodo. *Cæteri,* Diacono. *Porro Chiffletius, qui ut rem certam supponit Victorem nostrum Constantinopoli agentem persecutionis Vandalicæ Historiam conscripsisse, infert statim eam Acacio Constantinopolitano patriarchæ fuisse ab eo* nuncupatam: cum, *inquit,* vix alius occurreret, cui *Victor* tantum deferr honoris vel potuerit vel debuerit. *Tum gradum faciens,* Diadochum *hic memoratum, quem hunc ipsum esse Diadochum episcopum Photices in Epi veteri à Photio in Bibliotheca laudatum cense facit Acacii Constantinopolitani magistrum, ei quæ in hac præfatione habentur possint aptar Cujus etiam Diadochi ætatem ex hoc Victoris loc antea obscuram se deprehendisse ait. At hæc nomi divinando scripsit vir eruditus. Victorem, cu Historiam scriberet, Constantinopoli non degi jam alias diximus, nec sane probabile est hunc a ctorem, qui tam præclara de Romani pontificis a ctoritate habet, historiam suam nuncupasse Acaci qui adeo tunc adversus Ecclesiam Romanam exca descebat. Scripta quippe est hæc Historia an* CCCCLXXXVII. *quo tempore fervebant maxi inter Felicem Papam, & Acacium Constantino litanum gravissima discidia. atque paullo post Ac cius ipse è vivis excessit à Romanæ ecclesiæ com munione segregatus. indeque natum schisma int utramque ecclesiam, Orientalem scilicet & Occide talem, quod tamdiu perseveravit. Haud magis c tum est Acacium Diadochi antistitis discipulum fui quem ex præfecto Orphanorum Hospitii ad sed*

Constantinopolitanam evectum fuisse scribit Evagrius. Nec scio an Acacio congruant, quæ in ista præfatione Victor attribuit ei, cui opus suum nuncupavit. Alium video, *inquit*, Timotheum *&c.* atque Lucam arte medicum, apostoli Pauli Doctoris gentium discipulum, *& alia quæ hic repetere non juvat. Hæc tamen paullo fusius prosecutus sum, ut Victorem nostrum, quem Acacii schismatici communione pollutum incaute dixit Chiffletius, ab hac labe vindicarem. Ceterum etsi affirmare non ausim,* Diadochum *hic memoratum, Photicensem episcopum fuisse, id tamen à verosimili multo non esse alienum, ultro fateor, maxime cum his temporibus Diadochum in Epiro-veteri episcopum habeamus, qui nempe sub* Didaci *nomine, inter alios ejus provinciæ Antistites, subscripsit epistolæ ad imperatorem Leonem data, quæ habetur in concilio Calchedonensi, parte 3. cap. 51.*

NOTÆ IN LIBRUM PRIMUM

Historiæ Victoris Vitensis.

TANTUS NUMERUS. *Procopius libro 1. de Bello Vandalico observat, à Genserico Vandalos* & Alanos sub ducibus non minus LXXX. quos Millenis præfectos vocabat, locis oportunis in præsidiis *locatos fuisse. quod nomen fucum omnibus fecit, cum nemo non crederet eos, qui sic appellabantur, hominibus revera mille fuisse præpositos. Unde* quamquam, *uti prosequitur ille auctor*, non plusquam quinquaginta millium esset exercitus utriusque gentis, octoginta tamen millium nomen fecerat ac speciem. n. 4.

PROPRIUM *&c. Nota hic bona ecclesiastica à* n. 5.

E IN OR ANS. *ceteris, quæ etiam à Clericis possidebantur,*
qui. Vide Codicem Canonum Ecclesiæ Africa
32. sive canonem 49. concilii tertii Carthagin

ILLUSTRIBUS. *Colb.* 1. *cum Chiffl. ad*
ris. Illustris *titulus erat magnæ dignitati*
Præfectis Prætorio, Quæstoribus &c. tribu
De hoc plura videsis apud Cangium in Glos

NULLAM sibi ab hospitibus misérico
Editorum aliquot lectionem retinuimus. Colb
bet hostibus. *Ceteri,* nullam sibi miserico
&c. præter Colb. alterum, in quo deest sibi

ALII. *Colb.* 3. *& Chiffl.* Aliis. *Quidam*
Alii parvulum pedibus *&c. Infra vero pr*
Sion. *Lorichius habet,* porta Sion.

THEATRA. *Editi tres,* sicut ibi Carth
dignam theatro ædem *&c. Et infra.* Cælest
2. quam Cælestem vocabant. *Porro cele*
apud Afros Cælestis *idolum, de quo Tertull*
Apologetico, Ambrosius contra Symmachum,
ra Salvianus libro 8. *de Gubernatione Dei.*

copo Carthaginensi purgatum, vero Deo consecratum fuerit; cui rei præsentem se fuisse auctor ille asseverat, quem ea de re fusius disserentem consulere potest, qui plura cupit discere. Variæ illæ deorum ædes sub Constantio Augusto & Placidia, Valentiniani tertii parentibus, destructæ fuerunt, insistente Urso Tribuno, *quarum locus in agrum conversus est* in mortuorum sepulturam, *ut laudatus auctor narrat.*

CELERINÆ. *Colb.* 2. Celerini. *Celerinæ basilicam memorat Augustinus sermone* 174. *De Celerina martyre, & ejus nepote Celerino agit Cyprianus epistola* 39. *edit. Oxonii, alias* 34. *Scillitanorum vero Martyrum, de quibus hic Victor, Acta protulimus inter Acta Martyrum sincera, ad annum* 200. *pag.* 75. *& Passionem sanctarum Perpetuæ & Felicitatis ad annum* 202. *pag.* 81. *Scillitani autem Martyres sic dicti sunt à Scilitana, Proconsularis provinciæ urbe, cujus episcopus* Pariator, *Synodicæ ejusdem provinciæ Antistitum subscripsit, ut videre est in concilio Lateranensi sub sancto Martino, Actione* 2. n. 10.

PAPINIANUS. *Sic editi* 4. *At Cod. Portarum habet* Pampinius. *Colb.* 1. Pampianus, *Colb. alter,* Pampinianus. *Orthod. & Lorichius cum Martin. & Colb. tertio,* Pampinias, *quod nomen uterque codex etiam in titulo capiti præfixo exhibet. Hujus, quem* Papinum *appellat*, & Mansueti episcoporum, *memoriam recolit vetus Kalendarium in Sanctuario Capuano Michaëlis Monachi, die* 28. *Novembris. qua item die in vulgatis Martyrologiis festivitas eorum celebratur. Ex his vero Usuardus & Ado priorem* Papinium *appellant, Florus* Papyrium. *Quo item die plures alios, qui passim in Victoris historia laudantur, simul in unum Ado conjungit. Cujus verba hic referre juvabit, sic quippe habet* n. 11.

post relatum sanctorum Papinii & Mansueti *m* *tyrium sub Genserici persecutione :* Quo temp etiam alii sancti Episcopi, videlicet Quodvu deus Carthaginiensis, Valerianus, Urban Crescens, & qui vocabatur Habetdeum, & l stachius, Crescentianus, & Cresconius, & lix, & Hortolanus, & Florentianus, prop eamdem prædicationis veritatem, gravissi damnati exsilio, in confessione pietatis cursi vitæ suæ consummaverunt. *Hæc Ado de sanctis i Confessoribus, de quibus suis locis singillatim agem*

n. 12. URICITANUS *sic Colb.* 1. *cum edit. Ch Balduin. &c. At Colb. alter cum Mart.* Viricitan *Colb. tertius cum Orthod. Lorichio & aliis edit.* Ju citanus. *Sed hanc sedem reperire non licuit. Urcit occurrit tum in Ind. Cyprianico, tum in Notitia A cana in provincia Proconsulari, cujus episcopus dicitur* Quintianus. *quo loco Harduinus in N ad cap.* 4. *lib.* 5. *Plinii, legendum esse censet* Qu tianus Ucitanus, *cujus nominis duas in Afr urbes fuisse certum est, vel ex Plinii loco lauda ubi ait :* Ucitana duo sunt, majus & minus. Octavianus episcopus Ucimajus *interfuit Col tioni Carthaginensi Cognitione* 1. *cap.* 133. *Tripol episcopus* ecclesiæ Ucitanæ *subscripsit Synod Proconsularium actione* 2. *Concilii Lateranensis.* *men in indice Cyprianico edit. Oxon. recensetur ter alias urbes Africæ,* Urci, *sed fortassis ex Notitiæ loco. Porro hic sanctus Antistes* in po incensus Fornitana *dicitur. quibus verbis, ut q dem mihi videtur, designatur Carthaginis por qua via erat ad urbem Furnitanam. Cujus loci* F rentinus episcopus Furnitanus *ex Donatistar secta interfuit Collationi Carthag. cap.* 198. *Et* meon episcopus plebis Furnitanæ *subscripsit c cilio Carthag. sub Bonifacio. qui idem Bonifa

pud Furnos *ecclesiam consecrasse dicitur in vita* *ncti Fulgentii cap. 29. Denique his omnibus anti-* *uior fuit* Geminius à Furnis, *qui pro rebaptizan-* *is hæreticis sententiam dixit in concilio Carthag.* *ub sancto Cypriano num. 59.*

IMPOSSIBILE EST. *In Colb.* 1. *qui annorum* *st circiter 700. interseruntur hic sex versus sub Epi-* *phii titulo, quos etsi nostri Victoris esse non existi-* *mus, huc tamen referre visum est.* n. 13.

PITAPHIUM S. AUGUSTINI.

Hic posuit cineres genitrix castissima prolis,
Augustine, tui altera lux meriti.
Qui servans pacis cælestia jura sacerdos,
Commissos populos moribus instituis.
Gratia vos manet, gestorum laude coronat,
Virtutum mater felicior sobolis.

aullo post, pro his verbis, truces impietatis insa-ias, *Colb.* 1. *cum edito uno habet*, trucis impieta-s insaniæ.

IN SERVITUTEM redegit. *Gensericus Car-* *aginem cepit die* 19. *Octobris anno* CCCCXXXIX. *ua de re fusius agimus in Commentario nostro histo-* *co capite* 5. *infra. De hujus vero urbis potentia &* *ariis Officiariis plura habet Salvianus libro* 7. *de* *ubernatione Dei, ubi observat, Carthagine, sicut* *r Romæ, Senatum variasque dignitates fuisse in-* *itutas, retentis etiam iisdem nominibus, quæ Ro-* *æ in usu erant.* Universa, *inquit*, penitus, qui-us in toto mundo disciplina Reipublicæ vel rocuratur, vel regitur, in se habuit. Illic enim mnia officiorum publicorum instrumenta... il-c copiæ militares, & regentes militiam pote-ates, illic honor proconsularis, illic quotidianus n. 14.

judex & rector, quantum ad nomen quidem Proconsul, sed quantum ad potentiam Consul; illic denique omnes rerum dispensatores, & differentes inter se tam gradu, quam vocabulo dignitates.

n. 15. EBUSUM *Colb.* 1. *&* *Mart.* Efesum. *Orthod. Rhenan. & Lorichius hanc vocem omittunt. Ebusum insula est maris Mediterranei, cujus episcopus,* Opilio de Evuso *recensetur infra in Notitia Africana omnium postremus. Inde patet eam quoque insulam Vandalis in Africa regnantibus subjectam fuisse, proindeque immerito hic eam in aliquot editionibus omitti. Vide autem quæ de ea, aliisque locis hic à Victore memoratis, observamus infra in Notis ad Notitiam Africanam. De Odoacro autem Herulorum rege, qui à Genserico Siciliam sub tributi debito hic dicitur accepisse, nihil observandum occurrit, cum ejus gesta ex vulgatis passim auctoribus nota sint. Primus est ex barbaris, qui, exstincto Occidentali Imperio, in Italia Regis nomen obtinuit. Eum secutus est Theodoricus Magnus, qui Ostrogotthorum regnum in Italia instituit.*

n. 16. QUODVULTDEUM. *Ejus memoria celebratur die 26. Octobris. Eum ceteris conjunxit Ado die 28. Novembris, ut diximus supra, Nota* 11. *De eo plura habes infra in Commentario historico capite 2.*

n. 17. HONORATORUM. Tres, *inquit Cangius in Glossario,* Honoratorum gradus occurrunt apud auctores, Illustrium, Clarissimorum, & Spectabilium. *De his plura vide apud hunc auctorem.*

n. 18. RESTITUTAM. *De hac basilica vide Baronium ad annum* CCCXCVII. *In ea nonnulla habita sunt synodi, ut videre est passim in Codice canonum Ecclesiæ Africanæ. De duabus vero infra memoratis, in honorem sancti Cypriani erectis, diximus in Admonitione ad ejusdem sancti Acta num. 17. in Acti*

Martyrum sinoeris pag. 203. Quo autem pacto in NOTÆ IN VICTOR. VITENS.
Catholicorum potestatem sub Belisario redierit ex iis
ma, quam Ariani violarant, fusius exponit Proco-
pius libro 2. de Bello Vandalico, qua de re nos
etiam disseremus infra in Commentario historico, capi-
te 12.

AUSI SUNT *&c. Colb. 2. & Mart. cum Or-* n. 19.
thodox. Rhenano, Lorichio & aliis, visi sunt.
Colb. tertius, usi sunt supplicationibus. *Et paullo*
infra, quibus... respondisse fertur. *Colb. 1. &*
edit. 1. habent, probatur. *Colb. alter, Mart. &*
Orthod. cum Rhenano & Lorich. quibus dixit Rex:
Decrevi *&c. Porro* Maxulitanum litus, *hic à*
Victore memoratum, *à* Maxulitana *Proconsularis*
provincia urbe, sic dictum fuisse putat Ortelius.
Ligulam *vero sic appellatam interpretatur, quod*
esset terra angusta admodum & longa, qua in mare
exporrecta, lingua exserta formam repræsentare vi-
deretur. Similia enim loca Cæsar in libro 3. de bello
Gallico Lingulas, *seu, ut aliæ editiones habent,*
linguas *appellat. Sed postea* ligulæ *nomen ita inva-*
luit, ut Martialis Grammaticos irrideat, qui lin-
gulæ *vocabulum retinere affectabant, cum jam apud*
ipsos etiam Senatores & Equites ita obsolevisset, ut
non aliter quam ligulæ, *aut pronuntiaretur, aut*
scriberetur.

SEBASTIANUS famosi illius *&c. Lorichius*, n. 20.
familiaris illius. *De Sebastiano plura habent Ida-*
tius & Prosper in Chronicis. Ipsius autem memoria
exstat in Martyrologio gallice edito Leodii anno
1624. ut testantur Bollandiani ad diem 27. Maii.
Alibi vero nusquam reperitur inter sanctos locatus:
nisi forte is ipse fuisse dicatur Sivastianus martyr,
qui in veteri Kalendario Carthaginensi die XIII.
Kal. Februarii recolitur. Ast is dies est natalis
magni Sebastiani, cujus memoria in tota Catholica

judex & rector, quantum ad non
Proconsul, sed quantum ad potentia
illic denique omnes rerum dispensato
ferentes inter se tam gradu, quam
gnitates.

a. 15. EBUSUM *Colb.* 1. & *Mart.* Efef
Rhenan. & Lorichius hanc vocem omitt
insula est maris Mediterranei, cujus epi
lio de Evuso *recensetur infra in Noti*
omnium postremus. Inde patet eam qu
Vandalis in Africa regnantibus subj
proindeque immerito hic eam in aliqu
omitti. Vide autem quæ de ea, aliisqu
Victore memoratis, observamus infra
Notitiam Africanam. De Odoacro
rum rege, qui à Genserico Siciliam su
buto hic dicitur accepisse, nihil observ
rit, cum ejus gesta ex vulgatis pass
nota sint. Primus est ex barbaris, qui,
cidentali Imperio, in Italia Regis no

Crescens *appelletur* Metropolitanus. *An Victor in exteris degens provinciis, eorum, cum quibus agebat, loquendi modum adhibuit? Certe in concilio Ephesino Capreolum Carthaginensem episcopum Patres* Metropolitanum *appellarunt. Et quidem Ferrandus, ut jam Chiffletius observavit, Africanis Primatibus attribuit, quæcumque de Metropolitanis in veterum Conciliorum canonibus statuta fuerant. Sed nec peregrinum omnino fuit apud Afros* Metropolitani *nomen. Eo quippe utitur Augustinus initio libri de gestis cum Emerito episcopo Cæsariensi Donatista, ubi* Deuterium *episcopum Catholicum ejusdem urbis*, Metropolitanum Cæsariensem *appellat. Jam vero quænam sit illa sedes* Aquitana, *nobis non liquet. In indice urbium Africæ operibus sancti Cypriani editionis Oxoniensis præfixo, memoratur* Aquitana, *quæ dicitur fuisse incertæ provinciæ. Plures erant in Africa* Aquenses episcopi. *Ex iis unus fuit è Mauritania Cæsariensi, cujus sedem hic designari censet vir eruditus Stephanus Baluzius, in Notis ad caput* 135. *collationis Carthagin. De ea vero in Notis ad Notitiam plura dicemus num.* 23. *de Episcopis hujus provinciæ.* NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

VICES SABRATENUM. *Colb.* 2. *Martin. Port. & Orthod.* Vicis Sabratenum. *Colb. tertius* Bricis Sambratenum. *Legendum forte* Vincentem Sabratenum. *Certe ex compluribus Notitiæ locis patet in scribendis ejusmodi nominibus sæpius litteram* n *omissam fuisse, sic ibi* Cresces, *pro* Crescens *non semel legitur. Ado sanctos Antistites recensens in Martyrologio die* 28. *Novembris, qui sub Genserico pulsi fuerant in exsilium, inter* Eustrathium, *quem* Eustachium *appellat, &* Cresconium, *locat* Crescentianum, *qui forte is ipse est, qui hic memoratur. Nam alias Crescentiani non meminit Victor. Et quidem eo ordine recenset* Crescentianum n. 23.

Ecclesia celebris semper fuit. Porro comparatio Bap-tismatis cum pane, quam hic adhibuisse dicitur Se-bastianus, habetur in Breviario fidei adversus Aria-nos, quod à Sirmondo cum aliis opusculis anno 163c *Parisiis editum est. Unde conjicere licet, libellu hunc Vandalis in Africa regnantibus scriptum fui-se, ut eo tamquam enchiridio adversus Arianos Ca-tholici uterentur. De Bonifacio autem*, Comite fa-moso, *cujus Sebastianus gener hic dicitur, plura i Commentario historico capite* 3. *dicturi sumus.*

n. 21. IMMOLANDI. *Ea voce Missæ sacrificium de-signatur, in quo vere Christum immolari semper cr-didit Ecclesia Catholica. Lorichius habet*, usqu-quaque orandi, vel immolandi.

n. 22. AQUITANIÆ. *Sic codd. tam editi quam m Ex istis tamen duo Colbertini, in margine aliter ha-bent, prior*, Episcopus Eqtame; *alter*, Equitan *Christianus Lupus in Dissertatione de appellation bus Ecclesiæ Africanæ cap.* 2. *legendum hic esse ce set*, Mauritaniæ civitatis. *quam opinionem impr bat V. C. Baluzius, quod nulla ejus nominis civ tas in Africa uspiam compareat. Baronius vero a annum* CCCCXLII. *pro* Aquitaniæ, *reposuit* Azu-ritanæ. *Erat autem* Assura *in Proconsulari; s hujus provinciæ metropolis, tum civilis tum eccl siastica sola erat Carthago, ut omnibus notum e In aliis autem provinciis, qui erat Episcopus ord natione senior obtinebat primatum, nulla civitatu facta distinctione, cui tamen* Primatis *aut* Metr-politani *nomen assumere non licebat, sed dicebat* Episcopus primæ sedis, *aut* Senex, *seu* Senio *qua de re inter viros eruditos jam nulla videtur e controversia, quamvis antea aliter nonnullis visu fuisset. Hæc vero ecclesiastica dispositio non vetaba quin provinciæ singulæ civiles suas metropoles hab rent. His præmissis, insolens hic videtur, qu

Crescens *appelletur* Metropolitanus. *An Victor in exteris degens provinciis, eorum, cum quibus agebat, loquendi modum adhibuit? Certe in concilio Ephesino Capreolum Carthaginensem episcopum Patres* Metropolitanum *appellarunt. Et quidem Ferrandus, ut jam Chiffletius observavit, Africanis Primatibus attribuit, quacumque de Metropolitanis in veterum Conciliorum canonibus statuta fuerant. Sed nec peregrinum omnino fuit apud Afros* Metropolitani *nomen. Eo quippe utitur Augustinus initio libri de gestis cum Emerito episcopo Cæsariensi Donatista, ubi* Deuterium *episcopum Catholicum ejusdem urbis,* Metropolitanum Cæsariensem *appellat. Jam vero quanam sit illa sedes* Aquitana, *nobis non liquet. In indice urbium Africæ operibus sancti Cypriani editionis Oxoniensis præfixo, memoratur* Aquitana, *quæ dicitur fuisse incertæ provinciæ. Plures erant in Africa* Aquenses episcopi. *Ex iis unus fuit è Mauritania Cæsariensi, cujus sedem hic designari censet vir eruditus Stephanus Baluzius, in Notis ad caput* 135. *collationis Carthagin. De ea vero in Notis ad Notitiam plura dicemus num.* 23. *de Episcopis hujus provinciæ.*

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

VIÇES SABRATENUM. *Colb.* 2. *Martin. Port. & Orthod.* Vicis Sabratenum. *Colb. tertius* Bricis Sambratenum. *Legendum forte* Vincentem Sabratenum. *Certe ex compluribus Notitiæ locis patet in scribendis ejusmodi nominibus sæpius litteram* n *omissam fuisse, sic ibi* Cresces, *pro* Crescens *non semel legitur. Ado sanctos Antistites recensens in Martyrologio die* 28. *Novembris, qui sub Genserico pulsi fuerant in exsilium, inter* Eustrathium, *quem* Eustachium *appellat, &* Cresconium, *locat* Crescentianum, *qui forte is ipse est, qui hic memoratur. Nam alias Crescentiani non meminit Victor. Et quidem eo ordine recensei* Crescentianum n. 23.

lo , quo in Victore Vices Sabratenus *habetu*
ne dubium mihi non est , quin hoc loco episcop
ul cum sede sua designetur. hic nempe Vic
os recensens Antistites , eos cum suis ipsorum
us nominat ; deinde in codd. mss. hæc vox in du
rtes dividitur. Idem postulat etiam hujus loci co
tus , ubi memorantur duo episcopi provinciæ Tr
itana , Sabratenus nempe , uti videtur , & Oe
. Sabrata vero & Oea notissimæ sunt istius pr
ciæ urbes , in Notitia Africana & in Collatio
rthaginensi memoratæ. Ex quibus liquet audie
n non esse Baronium , qui in Notis ad diem 2
vembris Martyrologii Romani , quo die Antist
n hic à Victore memoratorum festum recolitu
rentianum , quem infra cum Hortolano Vict
morat lib. 4. cap. 4. Vicessabratenum *episc*
n appellat , eumque sicut & Cresconium , (qua
iste in Notitia Africæ Oensis *episcopus diser*
atur , quod & ipse ibidem scribit Baronius ,)

CALCULIS. *sic Colb.* 1. *& editi tres. At Orthodox. & Lorichius*, claviculis. *Chifflet.* caliculis. *Paullo ante*, ut examen *&c. Lorichius habet*, ut examina apum cereas ædificantia *&c.* Not. Vic Ver n. 2

FAUSTI & Novarum *Orthodox. cum Lorichio & versione gallica Belforestii*, Fausti & Varii. *Colb.* 1. amplas, quæ in nomine Fausti erant constructæ, & Novarum. *Et paulla inferius, pro* cum lectulis, *Lorichius habet*, eorum lectulis. *Porro celebris erat apud Carthaginem Fausti ecclesia, in qua aliquot Africanæ ecclesiæ synodi celebratæ sunt. In ea sanctus Augustinus sermonem habuit 122. ubi etiam ordinatus fuit Deogratias sanctissimus antistes, cujus hic præclaras virtutes commemorat Victor. Tunc enim erat primaria & præcipua Catholicorum ecclesia apud Carthaginem, cum basilicam Restitutam Ariani, ut supra dictum est, occupassent. In ipsa etiam baptismales fontes erant, quod patet ex ipso Victore infra lib. 2. num. 17. Quin & compluribus sanctorum Martyrum reliquiis ditatam fuisse discimus ex antiquis Martyrologiis, Adonis, Usuardi &c. ubi Idibus Julii hæc habentur :* In Africa, civitate Carthagine, natalis sanctorum Catolini diaconi, & reliquorum Martyrum, qui requiescunt in basilica Fausti. *Pro* Fausti, *vetus Martyrologium sancto Hieronymo vulgo attributum, habet* sanctæ Faustæ. *Sed, ut jam à viris eruditis non semel observatum est, apud veteres frequenter occurrunt ista litterarum mutationes. Ceterum* Catulinus *hic memoratus, is ipse est absque dubio, de quo Augustinus habuit sermonem, qui* per Natalem Catulini *inscribitur. Ejus item memoria celebris est in Kalendario Carthaginensi, Idibus Julii. Denique post receptam à Justiniano imperatore Africam, Reparatus Carthaginensis antistes in basilica Fausti sedem restituit episcopalem, ut in Commentario histo-* n. 25

dicemus capite 12. Basilica Novarum *hic* ...
rata, ea ipsa videtur esse, quam Augustinus in
reviculo Collationis diei tertiæ cap. 13. *num.* 1...
ilicam Novorum *appellat.*

URBICI captivi. *Sic Optatus libro primo ad-*
sus Parmenianum, Zephyrinum Romanum pon-
cem Urbicum Episcopum *appellat. Et idem Op-*
us urbicam commorationem *dicit lib.* 2. *V.*
priani epist. 43. *al.* 40. *Ceterum pro* Urbici,
t. Lorichii habet Urbis.

Pro more *&c. Sic Lorichius, Orthod. & Belfor*
Chiffl. habet, dum moræ vacatur. *Rhenan.* dum
vacatur. *Porro sanctus Deogratias ordinatus fuerat*
Etio & Studio Consulibus, id est anno CCCCLIV
basilica Fausti. Ejus festivitas celebratur in
artyrologio Romano die 22. *Martii, & in Kalen*
rio Carthaginensi Nonis Januarii.

THOMAS. *Lis est inter auctores, an Thomas hi*
moratus in Episcoporum Carthaginensium Catalo

Hinc etiam Lorichius sic habet : Ordinatur qui-
dam sacerdotio nomine Thomas. *Tum titulus ca-*
pituli sequentis. Ordinatur quidam sacerdotio no-
mine Thomas. *Deinde Capitulum sic incipit :* Tho-
mas episcopus venerabilis, dum variis &c. *Porro*
lectionem duorum codicum Colbertinorum selegimus,
qui pæne conformis est ea, quæ in Colb. tertio & in
codice sancti Martini habetur, ubi ordinatur quon-
dam sacerdotio &c. *quod ceteris videatur textui*
conformior. Et quidem hoc me potissimum movet, ut
Thomæ nomen ex Carthaginensium antistitum cata-
logo expungam, quod nulla ipsius memoria in ve-
tustissimo Kalendario Carthaginensi habeatur, in
quo tamen ceteri istorum temporum Carthaginenses
Episcopi accurate recensentur. Et quidem in eo non
solum Aurelius, Capreolus, *aut* Deogratias, *qui*
in Africa è vivis excesserunt, sed & Quodvult-
deus & Eugenius, *in externis licet provinciis fato*
functi, memorantur. Deinde Ado sanctos Episcopos,
qui sub Genserici persecutione passi fuerant, recen-
sens ex Victoris historia, Thomam *hunc omisit.*

GIGITANUS. *Orthod. & Lorichius habent,* n. 29.
Vigitanus. *In Notitia Africæ occurrit* Vincentius
Ziggensis *in Proconsulari, quem hunc ipsum esse,*
qui hic memoratur, putat eruditus Baluzius in No-
tis ad caput 128. *Collationis Carthaginensis, ubi*
inter Catholicos antistites recensetur Quadratus
episcopus plebis Gegitanæ. *Videsis infra Notam*
41. *in episcopos provinciæ Proconsularis qui in No-*
titia habentur. Porro sedem hic à Victore memora-
tam esse Gegetu, *quæ ultra Naraggaram versus*
Numidiam sita est in Tabulis Peutingerianis, cen-
set Norisius in Censura notarum Garnerii in Ma-
rium Mercatorem. Hinc Anonymus Ravennas lib. 3.
num. 6. Gegetu *collocat in Numidia. Inter Episco-*
pos Mauritaniæ Sitifensis num. 13. *in Notitia Afri-*

a recenfetur Conftantius Gegitanus, *Sed h*
quem Antiftitem è Proconfularibus à Victore i
ari extra dubium eft.

SINNARITANUS. *Sic Colb. 2. cum Rhena*
aliis editis. At Mart. & Colb. 1. habent, Sit
itanus. *Edit. 2.* Sitmaritanus. *Noftra lection*
itas ex Notitia Africana confirmatur, ubi int
ifcopos provinciæ Proconfularis, num. 3. Paul
narenfis, *uti ex cod. Laudunenfi reftituimu*
urrit. Vide Notas in eum Notitiæ locum.

ÆDESSAM. *Lorichius*, Adeffam. *Ædeffa por*
s eft Macedoniæ in Æmathia, quæ vulgo V
na *appellatur. In Notitia Africæ inter Epifcop*
oconfularis recenfetur Quintianus Urcitanu
fortaffis is ipfe eft Quintianus, *quem hic Vict*
ter laudat.

SED ETIAM *&c. Sic Colb. 1. ceteri*, Sed etia
rtyria quam plurima effe.. ex quibus aliqua &

MARTINIANUS *&c. Orthod.* Maturianu
richius Mauritanus, *fed inferius femper fcrib*

ii. *Alii vero codices, quasi uni Maximæ id mi-* NOTÆ IN
ulum contigisset, sic habent : Post hoc artatur VICTOR.
ıxima dura custodia, cuspideque crudeli ex- VITENS.
ıditur, cui cum *&c. pro* cuspide. *aliqui ha-*
t, semper. *Porro nostra lectio confirmatur ex*
uardo, Adone & Notkero, qui compendium mar-
ii sanctorum Maximæ & sociorum ex Victoris
ratione texuere in suis Martyrologiis, die 16.
tobris. Adonis verba hæc sunt : Sanctorum Marty-
m Martiani & Satyriani cum duobus eorum fra-
bus, & egregiæ Christi ancillæ Maximæ virginis.
ii .... nodosis fustibus cæsi, & usque ad ossa
iiati, cum multo tempore talia paterentur,
uenti die semper incolumes reddebantur. Post
am dura carceris custodia damnati, cum fuis-
ıt artati in nervum, mira Dei virtute, in-
ntium lignorum putrescens soluta est forti-
do, *&c.*

PROPRIÆ VOLUNTATI. *Sic duo mss. Colber-* n. 36.
i cum Lorichio. Ceteri habent, propria volun-
te. *Nostram lectionem confirmat Ado, qui loco*
Nota superiori laudato, Maximæ martyrium ex
ictore sic prosequitur : Ad quod miraculum,
axima Christi famula, suæ libertati dimissa,
ater postmodum multarum Virginum Dei ef-
cta *&c.*

EXPLET cum gaudio *&c. Sic etiam habet* n. 37.
henanus, nisi quod pro construitur, *habet* con-
ituitur. *Colb.* I. Expletum est cum gaudio quod
tebatur. Ordinatur Pontifex *&c. Sic fere habet*
ter Colb. Sed Lorichius. Expletur gaudio ob id
od petebatur Pontifex Dei. Construitur eccle-
ı *&c.*

QUI CUM VINCTI *&c. Chiffletius & alii* n. 38.
es editi, qui cum è vicino currentibus Mauris,
se mutuo conspicerent. Vale *&c. Sic etiam*

;isse videtur Ado, qui loco jam laudato sic habe
.cinò currentibus indomitis equis, Vale fi
c. nihil dicens de Maurorum planctu. Sed & p
angentibus Mauris, *aliqui codices habent*, pla
ntibus Mauris. *Utraque lectio ferri potest. Na*
rbari illi, vel quod, ut supra dictum est, ad f
n essent conversi, vel naturali omnibus hominib
nmiseratione, ut alias sæpius in Martyrum agon
: evenit, ægre poterant videre homines tam atro
plicio afflictos, maxime quod illud adeo patient
rent Martyres. Plaudere etiam poterant præ ga
, quo affici solebant homines, cruentorum specta
orum certaminumque avidissimi. Porro quatu
rum fratrum simul & Maximæ festivitatem cel
unt vulgata Martyrologia die 16. Octobris, qui
: in nonnullis Martyrologiis alii 270. Martyr
jungunur, sed qui in alia persecutione passi fue
t.
Faustus Buronitanus. *Mart. Orth. & L*
bius, Faustinus. *Major est difficultas d*

ſynodica in Concilio ſancti Martini actione 2. *Sed* NOTÆ I
hic Epiſcopum aliquem è Mauritania indicare, uti VICTO
videtur, Victor voluit. VITEN

QUIBUS *&c. Lorichius*, Quis non poſſet n. 40. condolere clamantibus *&c. Et infra*, Ipſi rapaci. *Rhenan. & aliquot editi*, Ipſe *&c. in numero ſingulari. Et infra pro* palliis, *Mart. & Chifflet. habent* pallis.

ABBENZÆ. *Sic habent mſſ.* 3. *&* 2. *editi, ubi* n. 41. Habenſæ. *Lorichius* Habenſſæ. *Colb.* 2. Abenſe. *Rhenan. Chiffl. & alii*, Abenſis. *In Collat. Carthag. cap.* 133. *inter Catholicos antiſtites memoratur* Fortunatus epiſcopus plebis Abbenzenſis. *qui nullum ſibi adverſarium Donatiſtam habebat. Capite autem* 198. *inter Donatiſtas fuit* Lucius epiſcopus Habenſis. *Porro* VALERIANI *hîc memorati feſtum vulgata Martyrologia Adonis, Uſuardi & aliorum recolunt die* 15. *Decembris.* Valerianum *item cum aliis Epiſcopis Africanis, qui ſub Genſerico rege fuerunt exagitati, memorant Ado & Martyrologium Romanum die* 28. *Novembris, quem unum & eumdem cum priori eſſe putat Baronius in Notis ad eam diem; idque certum videtur.* Sancti Valeriani epiſcopi, *&* ſanctorum Euſtachii & ſociorum *feſtivitatem memorat Kalendarium vetus in Sanctuario Capuano Michaëlis Monachi, die* 15. *Decembris. qua item die in altero Kalendario, ab eodem auctore relato, memorantur* Euſtratius & ſocii Martyres. *Is eſt ipſe* Euſtratius *de quo ſupra Victor num.* 7. *Valeriani corpus cum ſancti Auguſtini reliquiis, ut putant, in Italiam allatum, aſſervatur Rodobii, quod oppidum eſt diœceſis Vercellenſis, ut obſervat Ferrerius in Hiſtoria Epiſcoporum Vercellenſium.*

PLUS LXXX. *Sic mſſ. omnes & editi, quos vi-* n. 42. *dere licuit, præter Chiffletium, qui habet* LXX. *Nobiſcum etiam conſentiunt Uſuardus Ado &c. in*

artyrologiis die 13. Decembris.

REGIA. *Mart. Lorich. & editi 3.* Reïa. *Duple*
s est in indice urbium operibus sancti Cypria
efixo, Regium *dicta. In Notitia Africæ recens*
inter Episcopos Mauritaniæ Cæsariensis Vict
giensis; *& in Numidia* Fortunius Regianens

ADDUIT. *Editi 4.* Andiot. *& 1.* Anduit, *L*
bius, Adiut, *Colb. 1.* Anduit. *Et infra Chi*
s Lorichio, congregatam armatorum manu
.

CECIDIT. *Hujus Lectoris & ceterorum*
moratorum festum recolit Martyrologium Rom
m die 5. Aprilis.

TINUZUDÆ &c. *Mirum est quantum in hu*
i nomine scribendo varient codices tam mss. qu
ti. Lectionem Colb. 1. retinuimus: alias hic ex
e visum est, ut quisque quam meliorem putave
gat. Editi complures, Sicut Thunazudæ contig
Galibus vico Ammoniæ, *Orthod. & Lorichi*
Tumi uda contigit Galbis, Vico, vel aliis &

[redacted]

non congruit. Legendum forte, in magalibus Ammonis. *Ptolemaus quippe lib. 4. cap. 3.* *ierans civitates, quæ inter duas Syrtes erant, re*-*ět* Ammonis.

MAGISQUAM &c. *Colb. 1. & edit. 1.* magis- exaratam, descendentes atque mugientes ensi sunt nervi, & ut fila &c. *Colb. alter &* *rt.* rugam magisque exaratam... ostenderunt vi. *Et infra pro* cannabinis, *Lorichius habet* allinis. n. 47.

THEODERICUS. *Duo mss.* Theudericus. *Alii*, ederichus *seu* Theodoricus. *Dicitur à Procopio* *o 1. Historia Vandal.* Theodorus, *& absque li*-*is defunctus. Vide infra Notam 64. Lorichius* *per*, Thederychus, *semel* Dederychus. *Id no*-*t, quod apud Septemtrionales populos Regibus &* *incipibus familiare erat, eorum lingua*, Theude-ch; *id est* populis pollens, *dicebatur*. n. 48.

ROMANI. *Romanorum nomine Catholicos fuisse* *ignatos, tum ab hæreticis ipsis, ut in hoc loco,* *etiam à Catholicis auctoribus probat multis* *mplis noster Mabillonius in præfatione ad Litur*-*m Gallicanam. His adjiciendus est Theodosius* *iior Augustus in epistola ad Acacium aliosque* *scopos & Anachoretas, quæ in Concilio Ephesino* *ertur, ubi eos adhortatur, ut sese* probatos Ro-manæ religionis sacerdotes *exhibeant. Vide Ba*-*rium tomo 5. Annal. ad ann. 402. & 432. Is au*-*mos potissimum invaluit, cum Barbari Ariana* *ta addicti Romani Imperii provincias devasta*-*nt. Vide infra Notam 199.* n. 49.

SUB ilice &c. *Sic Mart. Orth. & Lorichius.* *lii* sub siliquæ arbore &c. n. 50.

COMES. *Ex hac voce occasio sumta est Armo*-*stem in Romano Martyrologio* Comitem *appel*-*ndi, die 29. Martii, quasi vir iste sanctus* Co- n. 51.

mitatus *dignitate aliquando fuerit insignitus. At fallar, si voces illæ*, comes bonæ confessionis, *aliud hic signent, quam* in, *aut* cum bona confessione. *Unde Ado, Usuardus, aliique veteres Martyrologiorum scriptores, qui hac ipsa 29. Martii die festum ejusdem sancti Confessoris duorumque sequentium*, Archinimi *scilicet, &* Saturi, *seu* Satyri, *recolunt, nihil habent de hac* Comitis *dignitate.*

n. 52. ARCHINIMUM *&c. Chiffl.* Archimimum, nomine Masculam, *quasi nomen proprium hujus Confessoris fuerit* Mascula, *qui mimicæ arti præfectus fuisset. At unus Colb. omnium vetustior, & Mart. cum Lorichio & Orthod. habent* Archinimum, *qui & sic appellatur in Adonis Martyrologio edito, atque in tribus vetustis manuscriptis. cui etiam consentit Florus. Apud Usuardum vero, cujus autographum penes nos habemus, legitur*, Archiminus. *quam lectionem exhibent quatuor item alia Martyrologia, à Bollandianis die 29. Martii laudata. Codex Colbertinus secundus* Archiminium. *Notkerus autem in Martyrologio, quod à Canisio tomo 6. antiquæ lectionis vulgatum est habet*, Archimimus. *Quæ lectio est etiam codicis tertii Colbertinæ bibliothecæ, sed omnium recentioris. Martyrologium Leodiense* Arginimum *eum appellat. Jam vero exemplar vetustum à Baronio laudatum habet* Masculanum. *Cui suffragantur mss. 2. Colb. & edit. Rhenani, Balduini, Bignii, & Colon. ubi legitur*, Masculan. *Martin. habet* Masculum. *Lorichius Orthod. & Sur.* Archinimum nomine, Masculinum. *& Belfor. vertit* Masculin. *E quibus omnibus liquet, nomen hujus Confessoris proprium fuisse* Archinimum, *aut* Archiminum; *Masculam vero, quæ urbs fuit in Numidia celebris, ejus patriam. De qua urbe plura habes in Notis ad Episcopos Numidiæ, qui in Notitia recensentur, num. 94. Et

quidem ex omnibus Martyrologiis à me supra laudatis, quæ hunc Sanctum simul cum Armogaste & Saturo die 29. Martii commemorant, ne unicum quidem Masculæ *meminit, omnes è contrario* Archinimum *laudant. quod nempe istorum Fastorum scriptoribus persuasum fuerit, hac voce* Masculan, *non Confessorem ipsum, sed ejus patriam designari. Hinc emendandi recentiores, qui* Masculam, *professione* archimimum, *incaute in fastos sacros invexere.*

MARIVADO. *Mart.* Maurivado. *Orth. & Lorichius,* Mauridano. *Legendum forte* Varimado. *Vide Commentarium historicum cap.* 4. n. 53.

UNAMQUE infantulam quæ *&c. Mart.* unumque parvulum, qui *&c. in genere masculino. Sic fere Lorichius,* unaque infantulum, qui *&c.* n. 54.

VENETIA. *Orthodox. solummodo & Lorichius cum versione gallica Belforestii Venetiam hic recensent. Et pro his* veteri Epiro-veteri, vel Hellada, *Lorichius habet,* Epiro, Hellade. *vocula* veteri *omittitur quoque in editione Rhenani. De morte Genserici vide Commentarium historicum cap.* 7. n. 55.

NOTÆ IN LIBRUM SECUNDUM

Historiæ Victoris Vitensis.

HUNERICUS. *Codices mss. sancti Germani à Pratis, sancti Cornelii Compendiensis, & monasterii sancti Bernardi RR. PP. Fuliensium Parisiensium habent,* Nundricus. *Orthodox. & Lorichius,* Hunericus Nundrius. n. 56.

STATUIT sollicitius. *Orthod. & Lorichius,* sollicitus jubet esse requirendos. *Mart. & Comp.* sollicitius requirebat. *Infra pro* distraxit, *aliqui* n. 57.

habent destruxit. *Lorichius vero*, deduxit.

n. 58. Laudabilior. *Hæc vox deest in Mart. Germ. & Ful. qui infra habent.* Videbat ... qua cupiditate. *Lorichius vero sic habet*, propter quod magis memoratus tyrannus ludebat, in uno displicens quia *&c.*

n. 59. Rex egens magnus. *Colb.* 2. *Germ. Ful. & Comp. cum Lorichio*, Rex egens reditibus *&c. Mart. & Colb.* 1. magnos est calumniatus. *Orth. & Lorichius*, magna calamitas est. *Porro apud mediæ ætatis auctores hæc vox*, calumniare, *seu* calumniari, *idem significat ac litem intentare, seu pro aliqua re repetenda in jus vocare. Videsis Glossarium Cangianum.*

n. 60. Placidia. *Hæc erat Eudoxiæ Hunerici uxoris soror, quæ simul cum ipsa earumque matre à Genserico, Roma capta, in Africam abducta fuerat. De his plura in Commentario historico capite 6. Pro* Placidia *Lorichius semper habet*, Placida.

n. 61. Tractare. *Hac voce veteres exprimebant instructiones seu adhortationes ad populum, quas Græci vulgo Homilias dicebant, ut ipsemet Victor supra exposuit libro* 1. *num.* 3. *ubi inter alia sancti Augustini opera* Tractatus populares, quos Græci Homilias vocant, *memorat.*

n. 62. Cyrila. *Sic utplurimum scribitur. Alii* Gyrila, *aut* Cyrileas, *aliqui etiam*, Cyrillus; *& sic infra quotiescumque nomen istud occurrit. De hoc semel monuisse sufficiat.*

n. 63. Quod non contigit *&c. Nondum revera contigerat, cum hanc Historiam scriberet Victor, anno scilicet* CCCCLXXXVII. *sed postea tamen contigit, quando defunctis Guntamundo & Trasamundo, Hildericus, Hunerici ex Eudoxia filius, regnum obtinuit, pacemque reddidit Ecclesiæ Africanæ, ut fusius dicemus in Commentario historico capite* 12.

GENTONIS. *Alii scribunt* Gentunis. *Orthod.* Genzonis. *Sic eum quoque appellat Procopius libro* 1. *de bello Vandalico, ubi semel & iterum memoratur, eratque secundus Genserici filius. At fallitur iste auctor, qui loco laudato* Theodorum, *sic quippe Theodericum appellat,* postremum natu *ex Geizerici filiis,* neutrius sexus liberis relictis, *ante mortem patris* vitam explevisse *scribit. Ex hoc quippe Victoris loco patet Theodoricum ejusque filios post Genserici mortem fuisse superstites, quos Hunnericus adeo crudeliter afflixit.* n. 64.

CONSTITUTIONEM Genserici *&c. Ille testamento præceperat, inquit Procopius libro* 1. *Hist. Vandal. ut semper qui ex suis posteris prior omnium esset ætate, regnum obtineret, exclusis etiam ejus qui antea regnavisset filiis, si aliquos haberent egnatos seniores. Hinc Hunnerico, non Hildericus ejus filius, sed Guntamundus, deinde Trasamundus primo successere, postea Hildericus. Gilimer primus hanc legem violare aggressus est, suo damno, uti dicemus in Commentario historico, fusiusque exponit Procopius in libris duobus de bello Vandalico.* n. 65.

PATRIARCHAM. *Familiare fuit apud istos aliosque Barbaros præcipuum gentis suæ Episcoporum Patriarcham nuncupare. Hinc natum in nonnullis regionibus, quas aliquando illi coluere, Patriarchæ nomen. quod etiam posteri Ecclesiæ Catholicæ reconciliati retinuerunt. Vide hac de re fuse & erudite disserentem Ludovicum Thomassinum, Oratorii Gallicani presbyterum, lib.* 1. *Novæ & antiquæ Ecclesiæ disciplinæ, parte* 1. *cap.* 21. *Latinæ editionis.* n. 66.

AMPSAGAM. *Sic legendum,* alii Ausagam. *Fluvius ille nunc patria lingua dicitur* Suffegmar, *qui Africam propriam à Mauritania separat. Ob ejus fortassis magnitudinem in Colb.* 2. *& in edit.* n. 67.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS. *Rhenani* famosus *cognominatur*, *aliis tamen dicitur* fætilosus *aut* fecilosus. *Plinius*, *Pomponius Mela aliique auctores*, *qui hunc fluvium memorant*, *nusquam sic eum appellavere*.

p. 68. THEUCARIA. *Hæc in mss. Mart. Germ. & Ful. dicitur* Thevarica, *apud Orthod. & Lorichium*, Themaria. *Sic* Heldicum, *alii* Heldicam *appellant*, *&* Camut *ejus fratrem*, *quidam dicunt* Gamuth. *Lorichius*, Caniut Elidici fratrem *&c*.

p. 69. OTIOSUS. *Mart. Ful. & Germ.* odiosus. *Alii*, breve fuerat & caducum, omni ex parte otiosus *&c*.

p. 70. FAUSTI ecclesiam ... fulgentem *&c. Tres Colb. Mart. Orthod. Bald. Lorich. & Surius sic habent*, fulgentem; & dum lætaretur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, palliisque velaminum, ac lampadibus rutilantem, subito *&c. Et paullo infra*: Omnisque illa albatorum turba *&c. posuimus ex 4. mss. Mart. Germ. Ful. & Colb.* 1. *At Colb. alter pro* albatorum, *habet* oblatorum. *Chiffl. Bald. Sur. & Rhenan. cum Colb. tertio*, beatorum. *Lorichius* Abbatum. *De Fausti ecclesia supra egimus nota* 25.

p. 71. ZIQUENSIS. *Memoratur civitas Ziquensium in Africa*, *in epistola Constantini Magni ad Probianum*, *sicut & in Purgatione Cæciliani. Ceterum Lorichius habet*, supra montem Domini, qui Ziquensis *&c*.

p. 72. NUBES *&c. Colb.* 2. *Ful. Germ. Mart. Rhenan. Orth. & Sur. habent*, nubes quæ ingentes cœperunt lapides *&c. Colb.* 1. Sulphureas ingentesque nubes *&c. Lorichius*, turbatas sulphureas nubes, quæ ingentes cœperunt *&c*.

p. 73. ABSCONDERE aliquantulum. *Colb.* 2. *& Rhenan.* absconde te pusillum *&c*.

p. 74. QUINTIANUS. *Hunc Colb.* 1. *& edit* 25

Quintinianum *appellant; quem Siccensem episcopum fuisse censet Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die 23 Maii, ubi cum sanctis* Lucio, *&* Juliano *in persecutione Vandalica passus dicitur. Sed de his inferius plura dicemus, ubi de persecutione Guntabundi, in Commentario historico capite* 10.

NOTÆ IN VICTOREM VITENSEM

n. 75. SICCENSEM *&c. Sic Colb.* 2. *Germ. Port. Mart. cum Orthod. & Lorichio. Sed Colb.* 1. *& Ful. post* Larensem *addunt*, Laribus. *At Colb.* 1. *Rhenan. Chiffl. Bign. Bald. & Sur.* ollas, sicca Veneria, & Laribus, duas *&c. Sunt autem Sicca-Veneria & Lares civitates duæ olim episcopales in Africa proconsulari. Prioris episcopus subscripsit epistolæ Synodicæ patrum ejusdem provinciæ ad Paulum Constantinopolitanum episcopum, quæ lecta est in concilio Lateranensi sub sancto Martino act.* 2. *ubi Candidus Siccensis. Et adfuit conc. Carthag. anno* 525. *Vitulus episcopus plebis Larensis. Ex utraque item urbe episcopi, tum Catholici, tum Donatistæ, collationi Carthag. interfuere. In ea quippe* Fortunatianus episcopus ecclesiæ Catholicæ Siccensis *sæpe interlocutus est, & cap.* 139. *subscripsit.* Paulus *vero ejus adversarius cap.* 198. *inter alios Donatistas recensitus est.* Victorius *autem* Larensis episcopus *cum* Honorato *ejus adversario cap.* 131. *comparuit, &* Honoratus *iterum cap.* 197. *Adfuit & Restitutus episcopus Laritensis Donatista cap.* 208. *De harum urbium situ erudite disserit Henricus Norisius in Observationibus adversus Johannem Garnerium, quas consule. Denique in Concilio Carthag. sub sancto Cypriano sententiam pro hæreticis rebaptizandis tulit* Castus à Sicca *num.* 28. *Eam urbem notam reddidit famosa Urbanum inter & Apiarium controversia. Hilarense opidum, & Siccense memorat Augustinus epistola* 229. *An vero Paulus & Quintianus, hic à Victore memorati, ha-*

rum urbium episcopi fuerint, incertum est, cum id Victor reticeat, nec hæ duæ sedes in Africæ Notitia habeantur.

n. 76. QUINETIAM. *Sic Orth. & Lorichius. At Mart. Germ. & Ful.* Quod etiam. *Ceteri*, quodam tempore statuere *&c.*

n. 77. INSPICIENDA *&c. Colb. 1. Mart. & Orth. cum Lorichio*, ad inspiciendum & contrectandum contra jus verecundiæ & pudoris, ubi *&c. Harum Virginum memoriam recolit Martyrologium Romanum die 16. Decembris.*

n. 78. SEPTUAGINTA SEX. *Sic Colb. 2. Mart. Germ. Ful. Port. Lorichius & Orthod. cum Martyrologiis Adonis, Usuardi, Notkeri &c. At Colb. 1. Rhenan. Surius, Bald. Belfor. cum Baronio in Martyrologio Romano*, Sexaginta sex. *Chiffl. & Bign.* Sexaginta quatuor.

n. 79. ABBIRITANUS. *Sic Colb. 3. Orthod. & Lorich. quibus accedunt Mart. Ful. & Germ. ubi*, Abiritanus. *Port.* Harbiritanus. *At Chiffl. edit.* Abderitanus. *Rhenan. Sur. & alii editi*, Abdiritanus. *Porro in Africa urbs duplex fuit* Abbir *dicta; quarum altera* Abbir-majus *dicebatur. Utriusque episcopus Collationi Carthaginensi adfuit*, Felix *scilicet* episcopus Abbir-majus *cap.* 133. *ubi nullus ibi fuisse Donatista dicitur; & cap.* 215. Annibonius Catholicus episcopus Abbiritensis. *Concilio autem Carthaginensi anno* 419. *subscripsit* Candidus episcopus Germaniæ, *qui alias ibidem simpliciter* Abbiritanus *dicitur, ejus scilicet urbis, ni fallor, cujus* Successus ab Abbir-Germaniciana *habetur in concilio Carthag. sub sancto Cypriano. num.* 16. *Ab his urbibus diversa omnino erat* Abdera *seu* Abzera, *cujus episcopus* Fructuosus *memoratur in Collat. Carthag. cap.* 128. *Porro* Felix *hic à Victore laudatus, is ipse esse videtur, qui in*

Totitia Africana inter Proconſulares Epiſcopos um. 2. Abaritanus *dicitur. qua de re vide Notas in Votitiam. Ejus & ceterorum hic laudatorum memo-iam recolunt vulgata Martyrologia die* 12. *Octo-ris, Græci vero* 7. *Septembris.*

ALIÆ gaudentes, aliæ triſtes *&c. Lorichius* n. 80.
& Rhenan. non habent aliæ triſtes. *Et infra,* mo-endo. *Colb.* 1. moriendos. *Rhenan. Sur. Bign. & Bald.* morituros.

ZURITANÆ. *Germ. Ful. & Orthod. cum Lo-* n. 81.
ichio, Zurinanæ. *Mart.* Zurinatiæ. *Colb.* 1. Turi-anæ, *Sur.* Quiritanæ. *In Indice Oxonienſi jam lau-ato* Zura *incerta provincia dicitur. At ex Colla-ione Carthaginenſi diſcimus eam ex Proconſulari uiſſe. Etenim cum* Quintus, *ut vulgatæ editiones abent, nam V. C. Baluzius habet*, Qui ſupra, *ro* Paulino Zurenſi litteras neſciente, *qui præ-ens aderat, ſe ſubſcripſiſſe fuiſſet teſtatus, in Col-atione Carthag. cap.* 133. *Paulinuſque ipſe, Catho-icus epiſcopus, ſe habere unitatem profeſſus fuiſ-et*, Habetdeus diaconus Primiani epiſcopi *Car-haginenſis partis Donati*, dixit: Presbyter eſt il-ic noſter. Diœceſis noſtra eſt. *Recenſetur & eodem apite Collationis, ut jam diximus n.* 39. Donatus piſcopus plebis Buritanæ.

SED LOCUM. *Chiffl. cum aliquot editis &* n. 82.
ſſ. ratio non ſinebat loci; ſed ſtercoris *&c. Colb.* . *Rhenan. & Bald.* Loci, ſed ſtercora & urinam. *Et infra*, dantes ingentia *&c. Chiffl. & alii*, da-o ingenti munere. *Lorichius*, dando ingentia nunera *&c.*

UNIZIBIRENSIS. *Aliquot mſſ.* Unizibilinen- n. 83.
is. *Lorichius*, Unzibilinenſis. *Porro* Cyprianus *hic memoratus, idem ipſe eſt, qui in Notitia Africana nter Byzacenæ Epiſcopos recenſetur. De qua urbe ide Notas in Byzacenas urbes num.* 41. *Ejus, ſicut &*

liorum supra memoratorum, festum recolunt m
ata Martyrologia die 12. Octobris.

VEL lacrymis. *Hæc duo verba desunt in Ma*
orich. & Orthod. In aliis vero ista desunt,
udibus.

CANNAVA. *Chiffl.* cannaba. *Mart. Colb.* 1, *F*
Germ. ubi tunc navis erat *&c. Orth. & L*
bius, Ubi tunc Mauris erat præparata, labor
m caperemus mansionem. *Ceterum hac v*
Cannava, *apud media ætatis auctores designat*
am vinariam, aut similem locum subterran
uem gallice appellamus une cave, *quod huic*
ptime congruit. Vide Glossar. Cangianum.

PASCERE & nunc tali exsilio *&c. pro*
unc, *Lorichius habet* etiam. *Colb.* 1. pascere
unc familiam suam. His igitur tali exsilio m
ipatis, cogitat *&c.*

REGINO. *Mart. Ful. Germ. cum Orthod. S*
Lorichio, & Belfor. Rege non. *Colb.* 1. Rege
o Bign. & Bald. Regina. *Rhenan.* Legatus

infra habent Februariarum. *Et infra pro* Junias. *Germ. Ful. & Orth. habent* Julias. *Mart.* III. Kal. Julias. NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

QUASI diceret in provinciis noſtris, Catholicos eſſe nolumus. *Hæc deſunt in Colbert.* I. *Mart. Germ. Lorichio, & Orthod. Et infra, ubi ex Colb.* I. *poſuimus*, niſi ut à ſancto *&c. plerique editi habent*, niſi à ſancto *&c. Ceteri fere mſſ. cum Orthod. & Lorichio*, Tunc ſancto Eugenio rationabilis cauſa viſa eſt, ſi cor barbarum moliretur, ſuggerendo, ſi legenda daretur tali textu epiſtola conſcripta. n. 89.

NOBIS de merito *&c. Colb.* 2. *Ful. Germ. Mart. Port. & Orthod. cum Lorichio*, nobis merito religionis ac fidei. *Colb. tertius*, de merito religionis fidei ejus præceptum. n. 90.

CUBADUM. *Colb.* I. *cum aliquot editis*, Obadum. *Colb. alter*, Oubadum, *& ſic infra. Paullo ante*, iniquitatem gravius parturire. *Lorichius*, ut iniquitatem gravius parturiret. n. 91.

CAPUT EST *&c. Sic olim Cyprianus Romanam* Eccleſiam principalem *appellabat, epiſt.* 59. *edit. Oxon. alias* 55. *quem imitati ſunt alii Africani Patres. Optatus lib.* 2. *adverſus Parmenianum, Auguſtinus paſſim, & alii. Vide Mabillonii noſtri Præfationem in Liturgiam Gallicanam. Ceterum Julius Papa in epiſtola ad Orientales Epiſcopos conqueritur, ſe ab iis ad Concilium advocatum non fuiſſe. Vide Sozomen. lib.* 3. *Hiſt. eccleſ. cap.* 10. *Fulgentius & ceteri Epiſcopi exſules in Sardinia, epiſtola* 15. *ad Venerium & Joannem, laudant Hormiſdæ Pontificis Romani verba, ut oſtendant de gratia omnibus eſſe tenendum*, quid Romana, *inquiunt*, id eſt Catholica ſentit & ſervat Eccleſia. n. 92.

VIBIANENSE *&c. Sic editi fere omnes, niſi quod habent*, Vibianenſem. *Colb.* I. Vibianenſe n. 93.

cundum. *Sicut & Mart. Ful. & Germ. sed q*
fra pro episcopum , *habent* , episcopos , *qu*
undi nomine , episcopus hic quidam à Victore d
narstur Donatiano sociatus. Similiter Orthod.
richius habent : Vinianense , secundum , Don
num impositis centum ... episcopos ; & fu
ulense præsidium verum , acutum , *&c. sed h*
ctiones mendosissimæ sunt. Unicum quippe hic ta
mmodo designari Donatianum episcopum , liqu
vetustis Martyrologiis Usuardi , Adonis ,
otkeri , in quibus die 6. Septembris solus Don
nus *cum infra recensitis celebratur his verbi*
nctorum Donatiani , Præsidii , Mansueti , Ge
ani & Fusculi , qui *&c. quo item die in Roma*
artyrologio memorantur. Porro in Notitia Afr
ca quatuor Donatianos episcopos invenio ; Ves
anum *scilicet &* Teglanensem *in Numidia*
ensem *in Byzacena , &* Uzinadensem *in Mau*
nia Cæsariensi. Præsidius autem hic laudatus
... legitur Suffetulensis , *in Notitia Af*

ferunt. Alia tamen in aliis provinciis servabatur consuetudo. quod de Africa certum est. Idem in Orientalibus provinciis observatum fuisse liquet tum ex Græcorum Euchologio, tum ex Prato spirituali Johannis Moschi cap. 171. *Apud Cotelerium tomo* 2. *Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, ubi refertur, sacrum fontem singulis annis in vico quodam, die festo Theophaniorum sponte sudare solitum fuisse, ut ex ea aqua baptismus conficeretur.*

SUBDIACONO. *Editi.* Diacono. *priorem lectionem prætulimus, quæ videtur istorum temporum disciplinæ magis esse conformis. Subdiaconi quippe extra sacrarium stabant, ex concilio Laodiceno.* n. 95.

OB HOC *&c. Lorichius sic habet :* Ob hoc tantum miraculum populus excitatus, comprimere virum qui receperat lumen cœperunt. Fit postea *&c.* n. 96

PROVOCANTE. *Alii*, metante *aut* comitante. *Colb.* 1. mediante. *Orthod. & Lorichius*, provocante inæstimabilis *&c.* n. 97

LÆTUM. *Hic fuit episcopus Neptitanus in Byzacena, ut ex Notitia patet. Idem testatur Victor Tunnonensis in Chronico, & Isidorus in Historia brevi Vandalorum, Æra* 501. *Ejus memoriam simul cum supra recensitis Confessoribus celebrant vulgata Martyrologia die* 6. *Septembris. Victor tamen Tunnonensis in Chronico laudato eum die* IIX. *Calendas Octobris glorioso martyrio coronatum fuisse asseverat, Zenone Augusto consule. Ejusdem sancti viri apparitione bellum adversus Vandalos à Justiniano imperatore susceptum fuisse scribit jam laudatus Isidorus, æra* 560. *Ad quod tamen fuisse incitatum adhortationibus Episcopi cujusdam, qui Dei monitu ex Oriente Constantinopolim venerat, asserit Procopius libro* 1. *de bello Vandalico. Paullo infra* æstimans tali exemplo timorem incutiens *&c.* n. 98.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

Colb. 1. æstimans quod... timorem excitaret. *Mart. Ful. Germ. Sur. Orthod. & Lorichius*, quod.... timorem incuteret reliquis & læsuram.

n. 99. ILLA semper est &c. *Alii habent*, Illo est semper tractanda locutio, ubi *&c. Et infra:* Cognitoribus discernentibus. *Aliquot mss. & editi*, decernentibus. *Porro Cognitores dicebantur, qui recognoscendis Episcoporum sententiis committebantur. De his Augustinus in Breviculo Collationis. Plura vero habet Morinus lib.* 1. *Exercitationum ecclesiast. cap.* 20. *Eorum mentio passim in Conciliorum actis habetur, ex quibus facile quivis eorum officium dignoscere potest. Et infra*, prolata confirmet *&c. Ful. & Mart.* confirment, aut probra assumta refellant. *Germ.* confirmet aut probra *&c. Orthod. & Lorichius*, improbe assumta refellat.

n. 100. CYRILA dixit: Ad quod *&c. Hunc locum restituimus ex mss. Colb.* 1. *& Port. Interpellarunt quippe Catholici, cum hac verba,* Patriarcha Cyrila dixit, *Notarius pronuntiaret. Ferre enim non poterant, ut ille Cyrilam nuncuparet Patriarcham, unde sermonis ipsius filum interrupere. Colb. alter. Rhenan. Chiffl. Bald. & Bign. omissa una linea,* Cyrila dixit: Legatur *&c. Aliter habent Sur. Orthod. Lorichius, & cum eis Bald. in Prolegomenis, scilicet*, Patriarcha Cyrila dixit, aliquos vestrum superbe & illicite sibi nomen Catholicorum usurpasse. Nostri testati dixerunt: Legatur *&c. Sed ni fallor, vocem* Catholicorum *absque mss. posuerunt, quod alias sensus videretur eis esse nullus. Nam Ful. & Germ. qui hanc lectionem habent, pro* Catholicorum, *habent* Patriarchæ, *& Colb. tertius cum Comp. neutram. Porro familiare erat, ut jam supra observavimus, apud istos aliosq-

aros, præcipuum gentis suæ episcopum Pa- NOTÆ IN VICTOR. VITENS. n. 101.
n *nuncupare.*

INO volebat *&c. Sic habet Lorichius. At & ed.* omnino audientiam . . . decli-

Æ IN LIBRUM TERTIUM

Historiæ Victoris Vitensis.

JUTORIO. *Cod. Laudunensis & alii;* n. 102.
ıxilio. *Mart. Comp. Lor. & Orth.* fidem
redimus.

ILII. *Colb.* 1. *addit manu recenti*, & Spi- n. 103.
ıcti.

IÆ *&c. Sic Mart. Germ. Ful. & Chiffl.* n. 104.
. 1. *Comp. Lorichius, & Orthod. pro* suæ
ua. *Colb. alter & Laud. cum Bald. Rhe-*
Bign. sua proprietatis persona. *Sic &*
rtius in margine, qui in textu habet, sua
deitatis persona.

ILIO. *Hæc particula deest in Laud. & in* n. 105.
Rhenani. At in Colb. 1. *alia manu scripta*
n recapitulatione *infra num.* 21. *non habe-*
lat tamen in ceteris mss. & editis.

STANTIÆ. *Laud. addit.* meæ. *Infra au-* n. 106.
omp. & apud Lorichium sic habetur : Qui
splendor & figura substantiæ ejus, &
tiam noluerunt audire hæretici. Dixit alius
ta : Non audierunt vocem *&c. vox* hære-
est in Comp. Porro in Colb. unius margine
ba habentur : In Jeremia secundum LXX.
etes. *quod est verum. Ceterum pro* super
&c. Lorichius & alii habent, super mon-

P R O F E R T &c. *Plures mss. cum editis aliqua*
nilitudinem profert, æqualitatem distinctiom
rsonarum insinuat. *& infra*, similitudo disse
:ns, *Laud. habet* dissimilitudo dissentiens.

D O C U I T *&c. Chiffl. & alii*, docens. *Lo*
ius vero habet, docuit operari, & ut sic ipsi
m gratiarum *&c.*

E T H I T R E S *&c. In cod. Colb. annorum ci*
er 700. *hac habetur observatio in margine :* No
epistola beati Joannis ita legendum. *Ceteru*
: verba, Tres sunt qui *&c. quæ in nonnullis sacr*
n Bibliorum codicibus translatorum infidelita
cidisse conqueritur sanctus Hieronymus, vel qu
alius auctor, qui sub hujus sancti Doctoris n
ne Prologum edidit in epistolas Canonicas, rel
sius in codicibus Africanis conservata fuisse p
ex hoc loco, ubi Patres Africani in unum co
gati pro emittenda fidei professione ea adhibu
t. Nec umquam ea de re reclamasse legimus Ari
, qui regali tunc potentia freti, nihil non vo

De se gignente &c. *In plerisque deest* se. *Lorichius habet*, de gignente constat. Notæ in Victor. Vitens.

Natura &c. *Colb.* 1. naturalis substantiæ. *Mart. & Orth. cum Lorichio*, natura ac substan- n. 113.
tia. *Comp.* splendor à luce ac substantia. *Rhenan.* n. 114.
natura substantiæ.

Genitricis. *Omnes mss. præter Colb.* 1. & n. 115.
Port. generationis. *Sicut & editiones veteres Rhenani & Lorichii.*

Demontraretur. *Laud. Colb.* 2. *Rhenan.* n. 116.
Lorichius & Orth. insinuaretur.

Non intelligetis. *Hic locus est secundum ver-* n. 117.
sionem Septuaginta, ubi οὐδὲ μὴ συνῆτε: *Vulgata*, non permanebitis. *Ceterum ut plurimum textus Scripturæ proferuntur hic ex Versione* LXX. *plerumque nec istius versionis sunt, nec vulgata, ut consirenti patebit. Sic & loca novi Testamenti quandoque textui græco sunt conformia, aliquando nostræ vulgatæ, nonnumquam neutri. quod hic semel monuisse satis sit.*

Elementi &c. *Sic ex codd. Port. & Laud.* n. 118.
simul junctis legendum esse censuimus. Nam Laud. habet elementi signis fomenta. *Port.* Elementis propria fomenta. *Ceteri omnes mss. & editi*: ipse rudibus elementis, ignis proprii fomenta præstaret.

Unitatis &c. *Colb.* 1. *Mart. & Orth. cum* n. 119.
Lorichio, in sacramento unitas recurrit. *Quin & paullo ante, pro* plena brevitas, *Lorichius habet*, plana brevitas.

In Spiritu &c. *Laud. Mart. & Orth.* in spiri- n. 120.
tum reputetur. *Retinenda tamen nostra lectio, Tribus enim istis vocibus*, Domini, Verbo, & Spiritu *in psalmo laudatis, tres Trinitatis sanctissimæ personas expressas fuisse sanctissimi Confessores ostendunt.*

NOTA IN VICTOR. VITENS. n. 121. PROFERT &c. *Plures mss. cum editis aliquot:* similitudinem profert, æqualitatem distinctionis personarum insinuat. *& infra,* similitudo dissentiens, *Laud. habet* dissimilitudo dissentiens.

n. 122. DOCUIT &c. *Chiffl. & alii,* docens. *Lorichius vero habet,* docuit operari, & ut sic ipsarum gratiarum *&c.*

n. 123. ET HI TRES &c. *In cod. Colb. annorum circiter* 700. *hæc habetur observatio in margine:* Nota in epistola beati Joannis ita legendum. *Ceterum hæc verba,* Tres sunt qui *&c. quæ in nonnullis sacrorum Bibliorum codicibus translatorum infidelitate excidisse conqueritur sanctus Hieronymus, vel quivis alius auctor, qui sub hujus sancti Doctoris nomine Prologum edidit in epistolas Canonicas, religiosius in codicibus Africanis conservata fuisse patet ex hoc loco, ubi Patres Africani in unum congregati pro emittenda fidei professione ea adhibuerunt. Nec umquam ea de re reclamasse legimus Arianos, qui regali tunc potentia freti, nihil non poterant adversus Catholicos. Quin & Fulgentius paullo post in libro contra Arianos sub finem, eumdem locum adducit, non solum tamquam è Scriptura sumtum, sed & quem à beato Cypriano laudatum fuisse ait, sub testimonii ex Scriptura nomine:* Cyprianus, *inquit,* hæc testimonia de Scripturis inseruit. Dicit Dominus: Ego *&c.* Et iterum, De Patre & Filio & Spiritu-sancto scriptum est; & tres unum sunt. *Cyprianus autem eum laudavit tum in libro de unitate Ecclesiæ, tum in epistola ad Jubaïanum. Iterum eumdem locum laudat Fulgentius in libro de Trinitate, & in alio adversus Pintam episcopum Arianum scripto: quamquam istius auctorem alium à Fulgentio fuiße, ipsi tamen æqualem, censeant viri eruditi. Vide Mabillonii Appendicem* 2. *ad Liturgiam Gallicanam pag.* 246. *Ta-*

[redacted]

us Augustinus libro 2. contra Maximinum cap. 22. num. 3. ubi hæc verba ex beati Johannis epistola, Tres unum sunt, *discutit, codice usus fuisse videtur in quo testimonium istud* Patris *&c. expressum non erat. Idem dicendum de Facundo Hermianensi libro pro defensione trium Capitulorum. Sed opus istud Facundus extra Africam Constantinopoli degens conscripsit. Mirum est autem, quod in nonnullis etiam vetustissimis Bibliorum codicibus mss. præfigatur prologus supra laudatus Epistolis canonicis, & quidem sub sancti Hieronymi nomine, & tamen in textu versiculus ille omissus sit. Sed hanc controversiam accuratius discutiendam relinquimus sodalibus nostris, qui Hieronymi operibus recensendis operam navant.* NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

NUMQUID ait tres in differentiæ æqualitate n. 124. *&c. Alii codices habent,* in differenti æqualitate. *Lorichius* indifferentiæ qualitate. *Rhenanus,* in differenti æqualitate.

SCRUTATUR *&c. Colb.* 1. Scrutator est altitudinis. n. 125.

ECCE TERRIBILI *&c. Ful. Germ. Colb.* 1. n. 126. *Orthod. Lorichius &c.* Ecce terribilis sententia! Irremissibile *&c.*

REGNORUM. *Afri sæpius hunc titulum libris* n. 127. *Regum attribuerunt, ut patet ex Tertulliano lib. 2. contra Marcionem, beato Augustino passim, Concilio III. Carthaginensi, &c. Quin & sanctus Cyprianus, græca voce plerumque libros Basileion appellat. Idem faciunt etiam nonnulli ex aliis provinciis Patres, quod tamen improbare videtur sanctus Hieronymus in prologo Galeato. Et quidem Lorichius hic legit,* Regum.

JEREMIÆ. *Plures mss. & veteres editi habent* n. 128. Esaiæ. *Hic tamen locus est ex Jeremia desumtus.*

IN INFERNUM. *Colb.* 1. *& Lorichius,* ad in- n. 129.

fernum. *Et infra*, Si sumsero. *Laudun.* Si recipiam. *Pro* in directum *Colb.* 1. diluculo. *pro* extremis. *Colb. alter*, extremo. *pro* continebit. *Ful. Germ. & Lorichius*, tenebit.

n. 130. SPIRITUM SANCTUM *&c. Colb.* 1. Spiritum-sanctum vocat, cujus templum esse debemus.

n. 131. PARACLITUM. *Vulgata*, advocatum, *quod idem est. Græcus enim textus habet*, Παράκλητον, *à qua voce* Paraclitus, *etiam per litteram* ι. *breviter ut aiunt enuntiatam, derivari potest. ut pluribus probat, V. C. Joannes Baptista Thiers, in singulari de hac voce dissertatione.*

n. 132. JUXTA baptismi *&c. Quia in baptismo dicitur*, In nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, *quibus verbis unitas Trinitatis exprimitur.*

n. 133. DEUS sit, cum eum operum *&c. Sic Germ. Ful. Colb.* 1. *Lorichius & Orthodox. At ceteri habent*, Deus non sit, cum operum magnitudine, quod est ipse manifestet.

n. 134. EUM despicere non debemus *&c. Lorichius*, non denegemus eum. *Et inferius*, Spiritui-sancto restitistis. *In Scripturæ textu habetur*, resistitis. *Tamen in Breviario fidei apud Sirmondum, sicut & hic, legitur*, restitistis. *quare vocem hanc, quæ in editis & mss. habetur, retinuimus.*

n. 135. SED cum adoramus *&c. Lorichius brevius sic habet*, sed cum adoramus Patrem, credimus invocare Spiritum-sanctum: & cum Patrem rogamus, à Filio nos exaudiri confidimus *&c.*

n. 136. CONTEMTIO. *Sic Mart. quæ utique lectio videtur ceteris præferenda, quæ habent*, contentio. *Lorichii editio eamdem nostram lectionem confirmat, habet quippe*, contemtus.

n. 137. IN MYSTERIIS. *Inter Missarum sollemnia tum Græci, tum Latini, hymnum hunc cantare semper*

nsueverunt, quod cum nonnulli in Galliis extra Missas publicas negligerent, statuit synodus Vasensis anno 529. *can.* 3. ut in omnibus Missis, sive matutinis, sive quadragesimalibus, vel quæ in commemorationibus defunctorum fiunt, semper eo ordine quo ad Missas publicas *diceretur. De variis istis Missis videsis Mabillonium lib.* 1. *de Liturgia Gallicana cap.* 6. *vel de iis fusius differentem pia memoria Cardinalem Bona lib.* 1. *rerum Liturgic. cap.* 13. *& sequentibus. Cave autem ne confundas hunc hymnum, quem Græci* Ἐπινίκιον *seu* triumphalem *appellant, de quo Isaias cap.* 6. *& Joannes in Apocalypsi cap.* 4. *cum eo quem iidem* τρισάγιον *dicunt; quemque illi sæpius, Latini vero semel in anno, feria scilicet sexta Parasceves, cantare solent.* Sanctus Deus, sanctus fortis &c. *De his consule nostrum Hugonem Menardum in Notis ad Sacramentarium Gregorianum pagina* 10. *de his rebus fuse & erudite disserentem.*

AUCTORITATE firmata. *Desunt hæc duo verba in Colb.* 2. *Orthod. Rhenan. & Lorichio.* n. 138.

ZATTARENSEM. *Plerique mss.* Zatterensem. n. 139. *Colb.* 1. Zaitarensem. *In Notitia Africana in ms. Laud. dicitur* Jacterensis. *Vide quæ in Notis ad ipsam Notitiam observamus de hac urbe. Porro Lorichius pro* Januarium, *habet* Jenuarium.

GRATIANENSEM. *Colb.* 1. *Rhenan. & Bald.* n. 140. Gatianensem. *Port. & Orth. cum Lorichio,* Gazanensem. *Colb. alter, Mart. Ful. & Germ.* Gazanenensem. *In Collat. Carthag. cap.* 198. *inter Episcopos Donatistas recensetur* Victor episcopus Gratianensis. *Porro licet alii tres episcopi hic memorati recenseantur in Notitia Africana, ibi tamen desideratur* Bonifacii *hujus* Gratianensis *nomen: quod sane mirum est. Nisi is ipse sit, cujus primo loco memorati nomen excidit; tuncque pro* Vassinas-

nsis, ut ibi habetur, legendum esset Gratianen
. *Et quidem Petrus abbas in concilio Carthag*
nsi sub Bonifacio, meminit Bonifacii Gratianen
episcopi primæ sedis provinciæ Byzacenæ,
em recurrerat absente episcopo Carthaginensi,
masterium ejus nullo medio subjectum erat. B
facius tamen, qui huic libello fidei subscrisit,
detur fuisse Primas, cum post Bonifacium Foret
nsem subscripserit, qui quidem Bonifacius Fo
tmensis, in Notitia Africa, inter Patres Byza
s sexagesimus octavus memoratur.

OTÆ IN LIBRUM QUARTU

Historiæ Victoris Vitensis.

C ONTRARIA *&c. Lorichius & Orth*
secuta, personis prout eorum facta...

, *significatur. Porro à* mille *circiter episcopis a Catholicorum damnatum fuisse in Ariminensi io, seu apud Seleuciam, dicit hic Tyrannus: quam ipsomet Athanasio attestante, haud plures quadringenti Ariminum, Seleuciam vero cen- & sexaginta convenerint. Sed Ariani post quam m callidis artibus, partim vi Catholicos antisti- l suas partes inclinassent, aliquot ex se ipsis de- unt, qui per urbes provinciasque cursitando, pos qui absentes fuerant, ad subsignanda il- dogmata coëgerunt. Utraque autem illa syno- nno* CCCLIX. *coacta fuit, jubente Constan- ugusto, qui Occidentales Ariminum, Orien- vero Seleuciam Isauriæ urbem convenire man- at.*

ONCITATO populo. *Sic Orth. ceteri*, con- populi. n. 144.

OC videntur *&c. Colb. 2. Chiffl. Bald. Rhe- & Bign.* Hoc evidenter assumsere temeri- ransacta. *Mart. Ful. Germ. Comp. Lorichius, rth.* Hoc videntur assumsisse temeritate acta. n. 145.

IBUS provocantibus. *Chiffl. &c.* Quibus provocantibus. *Rhen.* Quibus hoc provo- s. n. 146.

VERSORUM *&c. Alii*, Imperatoribus di- *Port.* quas inductos secum in errorem Im- ores diversorum temporum promulgare contigit. *Leges quæ hic laudantur, ut pluri- habentur in Codice Theodosiano lib.* 16. *tit.* 5. *bus multis, quarum epitomen profert hic Van- , Ceterum paullo infra, pro* conceptio, *Orth. orichius habent*, contextio. *Et pro* exceptis, *& Chiffl.* superexceptis. n. 147.

OMMEANDI *&c. Hunc locum ex Lorichio, rthod. restituimus. Colb.* nec veniendi ad n. 148.

n. 149. *&c. Cæteri mss. & editi mendose*, commemorare quæcumque *&c.*

SI QUA *&c. Comp.* Si quæ minuisse vellent, minime *&c. Lorichius*, Si qua minus minime prævalerent.

n. 150. AURI pondo *&c. Colb. 2. Mart. Ful. Germ. Lorichius, & Orthod. omissa una linea*: Illustres singillatim auri pondo quadragena, populares *&c. Pro* singillatim. *Lorichius habet*, singuli. *In Colb. tertio, Comp. & Lorichio non recensentur etiam Senatores & negotiatores. Colb.* 1. *Rhenan. Lorichius, & Bald. pro* sacerdotes, *habent* sacerdotales. *& Rhen. non recenset negotiatores.*

n. 151. ARGENTI. *Sic Colb.* 1. *Ful. Germ. Comp. Lorichius, & Orth. Alii*, auri. *Nostra lectio melior: non enim isti dena auri solvissent, prioribus quina tantummodo solventibus.*

n. 152. MALÆ persuasionis *&c. Rhenan.* mali. *Orth. cum Lorichio*, malis persuasos ignis. *Colb.* 2. *& Comp.* malis persuasis ignis. *Et inferius*, ab omnibus *&c. Comp. Lorichius & Rhenanus*, ab hominibus. *Ful. Germ. Colb.* 1. *& Orthod.* hominibus.... obtinere. *Et pro*, diversis non intulisse. *Colb.* 1. *Mart. Comp. & Orthod.* adversis intulisse.

n. 153. JUSTE collatum est *&c. Id quoque, Imperatorum exemplis male usus Hunnericus decrevit, quod pro Catholicis adversus Donatistas juste factum fuisse probat non semel Augustinus, potissimum Tractatu 6. in Johannem num.* 25. *& libro* 2. *contra Petilianum cap.* 58. *& seq.*

n. 154. CARTHAGINE. *Hic in ms. Colb. num.* 1746. *ab annis circiter* 700. *scripto adjicitur sequens lemma, quod etsi Victoris nostri esse nobis non videatur, huc tamen referre opera pretium erit.* Hæc est lex, hoc præceptum iniquissimi regis & Deo odibilis

Hunerici, filii Geiserici, quam adversus piorum gentem, veluti draco bino ore sibilans, edidit. Sed jam tempus est, ut in quarto hoc Libello finem narrationis facere debeamus; quia indignum & indecens est, ut sub tyrannica collocutione sermo subjaceat divinus. Auditum ergo petimus ab auditoribus libenter accommodari, cum principium libri quinti in eorum sonuerit auribus, quoniam magna & miranda Martyrum certamina confidimus narratura, præstante ipso Jesu-Christo, qui laureis mirifice Sanctos coronat suos, amen. *Tum habet.* Incipit liber quintus. Post hæc *&c.*

TOXICATO transversa *&c. Aliquot mss. &* *editi*, toxicata transverso. *Ceterum Cyprianus* edicta *persecutionis* feralia *appellat epist.* 52. *ad Antonianum, quæ nunc est edit. Oxon.* 55. Feralia edicta *memorat quoque auctor Passionis septem Monachorum martyrum, superius à nobis relata.* n. 155.

NON tantum violenter omnino revocarentur. *Orthodox & Lorichius*, numquam omnino revocarentur. *Et infra*, maxime quia ubi *&c. Lorichius & alii*, maxime quia non reverterentur. Jam neque ulla erat Ecclesiæ substantia, vel omnibus occupatis. n. 156.

HORTULANUS & Florentianus. *Colb.* 2. *& Ful.* Hortalanus. *Alii sine adspiratione*, Ortulanus. *Fuit autem episcopus* Benetensis *in Byzacena, ut ex Notitia patet.* Florentianus *vero sic dicitur in Colb.* 2. *Ful. Mart. Port. Orth. Lorich. & Bels. Sicut & in Notitia Africa, ubi episcopus* Midilensis *in Numidia appellatur. Colb. tertius cum aliquot editis* Florentinianus. *Is porro simul cum Hortulano accensetur apud Adonem, & in Romano Martyrologio, aliis Confessoribus Africanis supra memoratis, die* 28. *Novembris; de quibus vide* n. 157.

supra Notam 11. *&* 23. *Porro hoc loco in aliquot mss. codicibus & editis interseruntur multa quæ ex superius relato Hunerici edicto detracta sunt, quæ suo loco, ut alii codices habent, & ordo rerum gestarum postulat retulimus.*

n. 158. QUIA contra &c. *Sic Lorichius. At Chiffl. & alii:* Quare contra .. voluistis? Jussit Rex &c. *Alii,* pro qua re jussit &c. *Et infra,* colonatus jure &c. *Comp. & Lorichius,* colonias jure ad excolendum agrum accipiatis.

n. 159. **Hic Chiffletius Notitiam Ecclesiæ Africanæ inseruit, quam visum est potius seorsim postmodum proferre. Dedimus eam supra pag.* 123. *in eam vero Notas fusiores, habes infra.*

NOTÆ IN LIBRUM QUINTUM

Historiæ Victoris Vitensis.

n. 160. BESTIA. *Bestiæ nomen persecutoribus tribuit passim Lactantius in libro de mortibus Persecutorum. Ita Neronem* malam bestiam *appellat num.* 2. *De Diocletiano ejusque collegis dicit num.* 16. Tres acerbissimæ bestiæ sæviebant &c. *Hoc autem optime persecutoribus congruere probat idem auctor lib.* 5. *divinarum Institutionum cap.* 11. *De his plura Baluzius in Notis ad cap.* 19. *prædicti libelli.*

n. 161. QUÆ cum pateretur &c. *Comp.* Quæ cum peteret, diceretque: De Deo sum secura &c. *Rhen. ut editi alii, nisi quod pro* pateretur, *habeat* peteret. *Paullo ante,* nisi sunt ... appetere. *Lorichius habet,* jussi sunt ... aptare.

n. 162. GERMANI. *Unicum Germanum, episcopum scilicet Peradamiensem in Byzacena, repræsentat Notitia Africæ, de quo superius mentio facta est. Si is*

est ipse qui hic memoratur, colligere possumus Victorem nostrum patria Peradamiensem fuisse, ex his scilicet verbis: Unam nostram Dionysiam &c. *Et quidem de Dionysia, aliisque Martyribus hic memoratis, tamquam de sibi magis notis loquitur. Tamen infra num.* 11. *Habetdeum*, nostrum episcopum *appellat. Porro horum omnium Martyrum memoriam simul recolunt vulgata Latinorum Martyrologia die 6. Decembris; Græci vero die sequenti. Usuardus sic habet:* In Africa sanctarum Dionysiæ, Dativæ, Leontiæ, & religiosi viri, nomine Tertii, Æmiliani & Bonifacii, cum aliis tribus, qui omnes &c. *In Martyrologio Romano his Usuardi verbis adjicitur separatim:* Ibidem sancti Majorici, filii sanctæ Dionysiæ, qui *&c. Et die sequenti:* Tuburbi sancti Servi martyris, qui *&c. At Ado trium ab Usuardo designatorum nomina recenset*, & Servilii, & Victricis, & Majorici. *Ex quibus verbis liquet* tres illos, *quorum Usuardus tacuit nomina, fuisse* Majoricum *filium sanctæ Dionysiæ,* Servum *Tuburbitanum, &* Victoriam *inferius memorandam, qui proinde, excepta Victoria, bis in Baronii Martyrologio commemorantur. Porro* Emilius, *quem alii* Emelium *dicunt, ab Usuardo & Adone* Æmilianus *appellatur. Paullo infra,* SIBIDENSIS. *Urbem hanc reperire non licuit. Forte legendum* Sicilibensis. *Hæc enim, ut observat Norisius, utrumque Tuburbum oblique respiciebat, à majori M. P.* XVIII. *distans. Cujus episcopus ex parte Donati,* Quadratianus *nomine, Collationi Carthag. interfuit cap.* 198. *Est & urbs* Cilibiensis, *cujus* Tertullus *episcopus item Donatista in eadem Collatione recensitus fuit cap.* 206. Zubedi fundum in territorio Fussalensi *memorat Augustinus libro* 22. *de civitate Dei cap.* 8.

SERVUS *&c. Variat in omnibus codicibus loci* n. 163.

hujus lectio. Chiffletianam retinuimus, quam *bent etiam Bign. Rhenan. & Bald. nisi quod* Servus, *habent* servi. *Port. Ful. Germ. Orth* *& Lorichius*, servus quoque Tuburbitana tatis Majorus, generosi & nobilis viri *&* *& Colb.* 1. *sed pro* Majorus, *habet* major *Comp.* Majoricus. *Colb. alter ut Chiffletius* *quod habet*, generosi & nobilis viri. *Colb* *tius in margine prima manu habet*, Majori *Porro erat in Africa duplex civitas* Tubu *dicta*, majus *scilicet &* minus. *Et quidem* *ex hoc Victoris loco Martyrem, qui* Servus *tur, agnoscunt laudata superius Martyr* *quamvis recentiores aliqui vocem* majoris *ad* Tuburbii *revocari debet, pro Confessoris* *accipientes, alterum martyrem, nomine* Maj *excogitaverunt. De alio item Martyre, huj* vi *occasione, Tiburi* in Italia confecto agen *Commentario nostro historico cap.* 6.

n. 164. TOTA *&c. Sic Colb.* 1. *& edit. duo. A* *nos*, totam per urbem. *quæ lectio confirmari* *ex sequentibus verbis, ubi sanctus Martyr* silices platearum *corruisse dicitur. Deducebat* *te ex platea in plateam. Infra, Comp. pro* sis, *habet* dimissus.

n. 165. CULUSITANA. *Urbs est in Proconsula* *jus* Æmilianus *episcopus in Notitia recensetu* *qua urbe plura habes in Notis ad Notitiam*

n. 166. AFFECTUM *&c. Colb.* 1. *& Orth. cum* *obio*, aspectum oculorum multo. *Colb. alt* fectu multo altius elevata.

n. 167. PROCONSULEM. *Hoc nomine intelli* *hic, ut puto, est magistratus aliquis à Rege* *tus, qui jus diceret, veluti umbra quædam* *norum Proconsulum in Africa. Victorianum* *cum duobus germanis infra laudatis celebra*

gata Martyrologia die 23. Martii. Iis interserit Galesinius Verolum *& alios, de quibus infra agemus in Commentario historico cap. 10. De his Bollandiani 21. Februarii & 23. Martii. quo item die in vetusto Kalendario Capuano, quod Michaël Monachus publici juris fecit in Sanctuario Capuano, festivitas indicatur* sancti Victoriani & sociorum ejus martyrum. *Porro Victoriani ejus de quo hic agimus reliquias aliquot se habere gloriantur Leodienses, ut testatur Saussayus in Martyrologio Gallicano, die 23. Martii. Adrumetum porro celebris erat urbs in Africa, Byzacena provinciæ caput, cujus Felix episcopus supra libro 1. num. 7. à Victore memoratur. Plura de hac urbe congerere inutile esset. Famosi fuere sancti Augustini temporibus Adrumetini monachi, ob motas de Gratia & Prædestinatione controversias, quorum gratia sanctus Doctor aliquot opuscula edidit. Denique hanc urbem,* Sissam-nigram *aliquando appellatam fuisse observat Oxoniensis operum sancti Cypriani editionis auctor, in Notis ad concilium Carthag. num. 3.*

NOTÆ IN VICTOR. VITENS. L

DOMESTICUM. *Hæc vox deest in Colb. 2. Mart. Lorich. Orth. Rhen. &c. At Colb. 1. habet;* quod eum carum præ omnibus haberet. *Et infra:* securus ego *&c. sic Lorichius. Ceteri,* securus de Deo .... Dico quæ Regi *&c. Mart. & Comp.* Hæc Regi *&c.* n. 168.

FACEREM *&c. Colb. 2. cum editis aliquot:* fecissem ad modicum ... gloriari. n. 169.

TAMBAÏENSEM. *Mart. Colb. 1. & Orth.* Tambadensem. *Colb. alter* Tambianensem. *Ful. & Germ.* Tambudensem. *Apud Augustinum libro 7. contra Donatistas cap. 44. memoratur* Secundinus episcopus à Tambais, *qui in concilio Carthag. sub sancto Cypriano num.* 80. *dicitur* Martyr Secundianus à Thambeis. *In Notitia Africæ inter By-* n. 170.

 Byzacenos patres recensetur Servusdei Tambeitanus. *De hac urbe & Aquis-regiensi, hic quoque memorata, vide Notas in Notitiam Africæ.*

n. 171. JURAVERUNT *&c. Ful.* intraverunt. *Rhenan. Chiffl. & alii editi*, juraverunt & rogaverunt. *Paullo infra exponitur quale fuerat eorum juramentum, cum eorum alter ad fratrem titubantem dixit:* Super corpus & sanguinem Christi juravimus. *Jam sub sæculi tertii medium Novatianus schismaticus suos jurare cogebat* super corpus & sanguinem Christi, *quod numquam ad Cornelii Pontificis partes transirent.*

n. 172. TYPASENSI. *In Africæ Notitia memoratur inter Episcopos Mauritaniæ Cæsariensis* Reparatus Tipasitanus. *Est & alia Typasa in Numidia, cujus episcopus* Rusticus *in eadem Notitia recensetur. De utraque agimus in Notis ad Notitiam Africæ.*

n. 173. CYRILÆ. *Rhenan. & Chiffl. cum aliquot mss. & editis* Cyrilam. *Orth. & Lorichius*, ex notario aulæ ad.

n. 174. LOQUENTEM *&c. De Confessoribus absque lingua loquentibus plura dicemus in Commentario historico cap.* 7.

n. 175. HODIEQUE *&c. Lorichius*, hodie cuique proposita in promtu demonstratur.

n. 176. URANIUM. *Germ. Ful. Mart. Comp. & Colb.* 1. Anium. *Orth. & Lorichius*, Avium.

n. 177. DAGILA. *Colb.* 1. *Comp. & Port.* cellarii Regis, nomine Dagilii, qui. *Orth. & Lorich.* Dagilli. *Ful. Germ. Mart. Colb. alter & Belfor.* Dagilium, qui *&c. ita ut maritus etiam aliquando Confessor fuerit.*

n. 178. FERE quingenti. *Horum omnium simul cum* Eugenio, Muritta & Salutari, *memoriam celebrant Martyrologia vulgata die* 13. *Julii. Murittam aliquot item Martyrologia singillatim memorant die* 24. *Martii.*

in Martyrologio die 23. Martii. Iis interseris NOTÆ IN
...fusius Verolum *& alios, de quibus infra age-* VICTOR.
...is in Commentario historico cap. 10. De his Bollan- VITENS.
...ni 21. Februarii & 23. Martii. quo item die in
...ipso Kalendario Capuano, quod Michael Mona-
...us publici juris fecit in Sanctuario Capuano, festi-
...us indicatur sancti Victoriani & sociorum ejus
...rtyrum. *Porro Victoriani ejus de quo hic agimus*
...ias aliquot se habere gloriantur Leodienses,
...estatur Saussayus in Martyrologio Gallicano,
...23. Martii. Adrumetum porro celebris erat urbs
...frica, Byzacena provinciæ caput, cujus Felix
...ionis supra libro 1. num. 7. à Victore memora-
...s Plura de hac urbe congerere inutile esset. Fa-
...fuere sancti Augustini temporibus Adrumetini
...nachi, ob motas de Gratia & Prædestinatione
...troversias, quorum gratia sanctus Doctor aliquot
...ula edidit. Denique hanc urbem, Sissam-ni-
...aliquando appellatam fuisse observat Oxo-
...sis operum sancti Cypriani editionis auctor, in
...is ad concilium Carthag. num. 3.

...DOMESTICUM. *Hæc vox deest in Colb. 2.* ...
...r. Lorich. Orth. Rhen. &c. At Colb. 1. habet,
...d eum carum præ omnibus haberet. *Et in-*
...securus ego *&c. sic Lorichius. Ceteri,* secu-
...de Deo .... Dico quæ Regi *&c. Mart. &*
... Hæc Regi *&c.*

...ACERBEM *&c. Colb. 2. cum editis* ...
...em ad modicum ... gloriari.

...NSEM. *Mart. Colb. ... & ...*
...*Colb. alter* Tambianensem. ...
...sem. *Apud Augustinum* ...
...p. 44. ...
...es, qu... Carthag ...
... 8 ...
...s. ...

quoque hæc verba : ipsius ejusdem urbis Carthaginis. *Eorum memoriam vulgata Martyrologia celebrant die 23. Martii.*

n. 185. SERVUS... Septimus *&c. Codex Port.* Servius.. Septiminus. *Horum porro sanctorum Martyrum Passionem retulimus supra pag.* 99. *ad calcem Historiæ Victoris Vitensis. quo loco plura de illis observavimus ; potissimum de additione, qua in codicibus duobus manuscriptis habetur, uno scilicet Cartusiæ Portarum, & altero Bibliothecæ Colbertinæ num.* 1746. *Colbertinus itaque, quem vidimus, post horum Martyrum recensita nomina sic habet :* Sed licet horum gloriosissimorum Martyrum in præsenti non quiverimus plenius explanare imitanda, vel admiranda certamina, propter aliorum videlicet innumerabilium multitudinem Martyrum; in fine tamen hujus operis nostri, promittimus, Domino adjuvante, nos ea narraturos. Nunc ergo hujus libelli quinti narrationis nostræ hic finis est. *Incipit autem liber sextus in isto codice sic :* Ex illo jam tempore crudelius *&c.*

n. 186. RELEGARI. *Eugenius* Tamallenum *relegatus fuisse dicitur in Notitia Africana. Nullum autem urbis nomen in tota Notitia occurrit quod propius ad istud accedat quam* Tamalluma, *quo etiam* Habetdeus *exsulasse infra dicitur. Duplex autem erat Tamalluma, una in Byzacena, altera in Mauritania Sitifensi. Erat &* Turris-Tamallumæ, *cujus episcopus Collationi Carthag. interfuit. Hanc vero eamdem esse ac Tamallumam Byzacenæ censet eruditus Baluzius. De his locis agimus in Notis ad Notitiam Africanam. Porro ex Victoris contextu patet, Antonium Tamalluma, uni scilicet ex his urbibus, præfectum fuisse. Pæne omiseram monere, in Colb. 1. hic haberi,* eremo Tamalbiniensi.

EXHIBUIT.

ELPIDOFORUS. *Colb.* 1. *& Port.* Helpidofo-
. *Orthod. & Lorichius*, Epidoforus.

SABANA. *Hac voce lintea designari, vel ex* n. 179.
Victoris loco, colligere licet. Consentiunt fere n. 180.
nes glossariorum scriptores apud eruditum Can-
um in Glossario, ubi à Græcis mutuata dicitur.
dem voce usus est non semel Gregorius Magnus,
issimum Dialogorum libro 4. cap. 55. ubi homini è
exeunti sabana *preparata fuisse refert. Et*
3. cap. 17. homo sabano *constrictus sepultus fuit.*
Collat. Carthaginensi Cognitione 2. cap. 53.
umque intra sabanum volumen *&c. Plura oc-*
runt passim hujus rei exempla. Vide Bolland.
vitam sancti Zozimi die 24. Januarii.

IN TUTELA virgineorum *&c. Sic Lorichius.* n. 181.
ii, in tela virgineorum *&c. aliqui post* mem-
rorum, *addunt* gestatus. *Sic & pro* tendicula.
& Bign. habent, tendiculas crucis, quas ex-
ens. *Colb.* 1. *post* crucis, *addit* manus. *Et in-*
pro cultum. *Ful. Germ. Comp. & Orthod. cum*
Lorichio habent, vultum. *Sur. Bign. Colb.* 1. *&*
non conspiciunt oculi mei characterem.

PARANTES *&c. Colb.* 1. *habet :* Parentes ita- n. 182.
e universi, dorsa sua verberibus habentes re-
ta, alacres *&c.*

EXLECTORE Theucario perdito. *In editis* n. 183.
itur ex Lectore. *videtur tamen legendum esse* ex-
tore *uno vocabulo, ut ostendatur hunc olim Eccle-*
Lectorem, postea apostatam spurcissimum fuisse.
Theucario, *Lorich. & Orth. habent* Theuco-
, *Bign.* Theucariæ. *Apud Bollandianos die 24.*
artii Theutorico. *Mart.* Theucario perdico.

ET ALIUS *&c. Colb.* 1. *paullo fusius :* & alius n. 184.
iliter ejus æquivocus Frumentius dicebatur,
ejusdem urbis Carthaginis, uno vocabulo,
iterque gratia simul egregio *&c. Port. habet*

n *quoque hac verba* : ipsius ejusdem urbis Carth
nis. *Eorum memoriam vulgata Martyrologia*
brant die 23. *Martii.*

Servus... Septimus *&c. Codex Port.*
vius.. Septiminus. *Horum porro sanctorum M*
tyrum Passionem retulimus supra pag. 99. *ad*
cem Historiæ Victoris Vitensis. quo loco plur
illis observavimus; potissimum de additione, q
codicibus duobus manuscriptis habetur, uno sol
Cartusiæ Portarum, & altero Bibliothecæ Col
tinæ num. 1746. *Colbertinus itaque, quem vidi*
post horum Martyrum recensita nomina sic ha
Sed licet horum gloriosissimorum Martyrum
præsenti non quiverimus plenius explanare
tanda, vel admiranda certamina, propter
rum videlicet innumerabilium multitudi
Martyrum; in fine tamen hujus operis no
promittimus, Domino adjuvante, nos ea
raturos. Nunc ergo hujus libelli quinti narra
nis nostræ hic finis est. *Incipit autem liber se*

EXHIBUIT. *Hic in Colb.* 1. *num.* 3119. *mar-[illegible] ista habentur.* Qui venerabilis vir per multas tribulationes, multasque patientiæ coronas, ad ultimum III. Idus Julii in pace quievit. Prædicandi vero Salutaris archidiaconus, & Muritta [illegible]cundus in officio ministrorum, tertio jam Con[illegible]fores erecti, gloriosæ in Christo perseveran[illegible] titulo illustrati sunt. *De Eugenio & sociis [illegible] agemus in Commentario historico cap.* 8. NOTÆ IN VICT. VITEN. n. 187.

ALIUM *&c. Aliquot mß. & editi :* Alio au[illegible] nostro episcopo Habetdeum relegato... in[illegible]i *&c. Comp. pro* Habetdeum, *habet apud [illegible] illum tamen infra* Habetdeum *appellat, & [illegible]* Tamallumensi, *habet* Adlumensis. *Habetdeus [illegible] Africæ Notitia Tamallumensis in Byzacena epis[illegible] dicitur, qui proinde ex urbe Tamalluma in [illegible] Tamallumam Mauritaniæ relegatus fuit.* n. 188.

[illegible]TANTIBUS. *Colb.* 1. *& Port.* micantibus. [illegible] *Comp.* *Lorichius, & Orth.* mittentibus. n. 189.

[illegible] : Ecce *&c. Colb.* 1. *Comp. & Mart.* Ec[illegible] jam, frater Habetdeum, nostræ Christia[illegible] *&c. In cod. autem Comp. & edit. Lorichii de[illegible] hæc verba :* Quid ultra *&c. usque ad,* Cui,

LUDUM *&c. Mß. fere omnes & editi :* Ludum [illegible] suæ hæreseos magis quam *&c. Comp. ta[illegible] habet,* potius. *Lorichius,* Ludum potius suæ [illegible]reseos aquam, quam *&c.* n. 190.

TALI *&c. Colb.* 1. *& Port.* Talis violentia... [illegible]gine facta est : Filius *&c.* n. 191.

CHRISTIANUS *&c. Ful. Germ Comp. Colb.* [illegible] *Port. & Mart.* per sanctum Stephanum Chri[illegible] sum. *Nemo nescit sanctum Stephanum tunc [illegible]poris in Africa celeberrimum fuiße, ob miracu[illegible]a, quæ per ejus sacras Reliquias ex Palæstina alla[illegible], crebrius in ea provincia fiebant. Augustinus* n. 192.

 pro harpagaret, *habet*, arriperet.

n. 202. SACERDOTES ejus & seniores. *His v Victor Episcopos & Presbyteros, uti videtur signat. Sacerdotis nomen frequentius olim Ep pis, quam presbyteris tribuebatur, ut videre Glossario Cangiano, & passim apud auctores quos. Sic auctor Vitæ sancti Fulgentii sanctum virum à Fausto episcopo presbyterum fuisse natum, his verbis exprimit:* Repente eum Sa dos consecrat presbyterum. *Tamen, & quiden sis prioribus Ecclesiæ sæculis, Sacerdotis n presbyteris tributum est in Africa, ut vider apud Cyprianum epistola* 67. *alias* 68. *Immo C tùs lib.* 1. *diaconos in* tertio sacerdotio constit *dicit; Episcopos* primo, *presbyteros* secundo cerdotii gradu *concludens. Quin & apud A Primates sæpius vocabantur* senes, *quod nomen etiam Episcopis nonnumquam tribuebant, ut o vat Cangius in Glossario. Ceterum hæc verba C quentia fere omnia ex Threnis seu Lamentat bus Jeremiæ sumta sunt, ut ad textus margin nobis observatum est.*

n. 203. PATRIBUS Orientis. *Colb.* 1. *& Mart.* tibus. *Et fortassis melius. Nam, ut infra dicem Commentario historico, sæpius Imperatores, potissi Orientis, Africam è Barbarorum manibus eripe nati sunt; sed incassum usque ad Justiniani te ra. Africanos autem ab Episcopis Orientalibu xilium poposcisse nusquam legimus.*

n. 204. PRO OVIBUS & agnis. *Non quippe popu lum, sed & ipsæ oves, id est populorum pastores ti Petri curæ commissæ sunt. Ambrosius lib.* 1 *Lucam num.* 176. *tres fidelium ordines Petro mendatos fuisse testatur, primo quidem* agnos *cunda vice,* oviculas. *tertio denique* oves. *conjiciunt nonnulli in textu Johannis pro voce*

quæ secundo loco legitur, olim scriptum fuisse αὐθ-*ἀδεία. Hæc tamen lectio nullo codice ms. nititur, saltem cognito, ut patet tum ex editione Regia, tum ex Oxoniensi. Ceterum tres illos gradus interpretantur nonnulli, populos, presbyteros & episcopos.* Ideo *enim, ut ait ibidem Ambrosius num.* 175. quia solus profitetur ex omnibus, *Petrus*, omnibus antefertur. *De cura omnium beato Petro commissa, plura habet Bernardus lib. 2. de Consideratione cap.* 8.

TU PETRI *&c. Hæc verba usque ad* universique, *desunt in mss. Colb.* 1. *Mart. Ful. Germ. & in editis Sur. Bald. Bign. Orthod. & Belfor. Tamen erga sanctum Andream, singulari devotione affectos fuisse Africanos, colligi potest ex veteri Kalendario Carthaginensis ecclesiæ, in quo ex apostolis solus* Andreas, *qui ibi* apostolus & martyr *dicitur, cum Jacobo, præter forte Apostolorum principes, celebratur.* n. 205.

SED SCIMUS *&c. Huc referendum quod de Afris habet Salvianus in libris de Gubernatione Dei, potissimum lib.* 7. *&* 8. *ubi eorum depravatissimos mores, ac præsertim luxuriam, spectaculorum aviditatem, hominum Deo sacratorum contemtum aliaque id genus vitia, quibus illi in sese ipsos Dei vindictam commoverunt, egregie describit ac deplorat.* n. 206.

PECCATORES. *Legendum forte* precatores. *Porro Colb.* 1. *Port. Germ. Ful. & Chiffl. habent*, peccatores, ut illum pro nobis deprecari dignemini, QUI VOS *&c.* n. 207.

MORTEM consummans *&c. Lor. habet* morte consummatus. *Et infra soli Comp. Orth. & Lorichius habent* putrefactus. *Ceteri mss. & editi* putrefactum. n. 208.

SICUT ILLE *&c. Hunc locum sic ope Orthod.* n. 209.

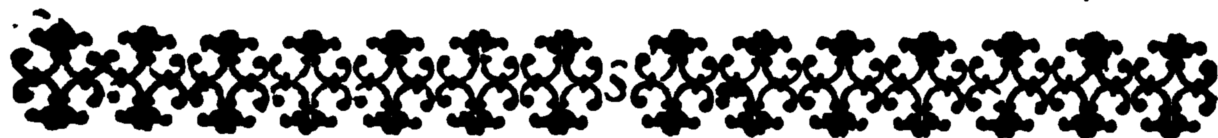
Æ IN TOR. ENS. *supra Notam 11. & 23. Porro hoc loco in mss. codicibus & editis interferúntur multa superius relato Hunerici edicto detracta sun suo loco, ut alii codices habent, & ordo reri starum postulat retulimus.*

QUIA contra &c. *Sic Lorichius. At Ch alii:* Quare contra .. voluistis? Jussit Re *Alii*, pro qua re jussit &c. *Et infra*, col jure &c. *Comp. & Lorichius*, colonias p excolendum agrum accipiatis.

* *Hic Chiffletius Notitiam Ecclesiæ African ruit, quam visum est potius seorsim post proferre. Dedimus eam supra pag. 123. in ea Notas fusiores, habes infra.*

NOTÆ IN LIBRUM QUINT

Historiæ Victoris Vitensis.

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ,

INDEX LOC. SCR. A VICT. LAUD.

Quæ in Historia persecutionis Vandalicæ à Victore Vitensi laudantur.

IN OR. NS. *supra Notam 21. & 23. Porro hoc loco in mss. codicibus & editis interseruntur multa superius relato Hunerici edicto detracta sun suo loco, ut alii codices habent, & ordo reru starum postulat retulimus.*

QUIA contra &c. *Sic Lorichius. At Ch alii:* Quare contra .. voluistis? Jussit Re *Alii,* pro qua re jussit &c. *Et infra,* col jure &c. *Comp. & Lorichius,* colonias j excolendum agrum accipiatis.

* *Hic Chiffletius Notitiam Ecclesia African ruit, quam visum est potius seorsim pos proferre. Dedimus eam supra pag. 123. in ea Notas fusiores, habes infra.*

NOTÆ IN LIBRUM QUINT

Historiæ Victoris Vitensis.

jus lectio. Chiffletianam retinuimus, quam exhi-
it etiam Bign. Rhenan. & Bald. nisi quod, pro
rvus, *habent* servi. *Port. Ful. Germ. Orth. Su-*
Lorichius, servus quoque Tuburbitanæ civi-
tis Majorus, generosi & nobilis viri *&c. Si-*
Colb. 1. *sed pro* Majorus, *habet* majoris. *&*
mp. Majoricus. *Colb. alter ut Chiffletius, nisi*
od habet, generosi & nobilis viri. *Colb. tam-*
in margine prima manu habet, Majori man-
rro erat in Africa duplex civitas Tuburbium
lla, majus *scilicet &* minus. *Et quidem unicum*
hoc Victoris loco Martyrem, qui Servus *diceba-*
r, agnoscunt laudata superius Martyrologia
uamvis recentiores aliqui vocem majoris, *qua*
Tuburbii *revocari debet, pro Confessoris nomine*
cipientes, alterum martyrem, nomine Majorum
cogitaverunt. De alio item Martyre, hujus Ser-
occasione, Tiburi in Italia conficto agemus *in*
mmentario nostro historico cap. 6.
Tota *&c. Sic Colb.* 1. *& edit. duo. Alii om-*

OC. *Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit*
A *lius revelare.*

XII. 31. & 32. *Omne peccatum & blasphemia*
mittetur hominibus: qui autem blasphemaveri
Spiritum-sanctum non remittetur ei neque in
saeculo, neque in futuro.

XVI. 17. *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia ca*
sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus,
in caelis est.

XVIII. 18. *Quaecumque solveritis super terr*
erunt soluta & in caelis.

20. *Ubicumque fuerint duo vel tres collecti in n*
ne meo, ibi & ego sum in medio eorum.

XXII. 10. & seq. *Amice quomodo huc venisti,*
stem non habens nuptialem?

13. *Mittite in tenebras exteriores, ubi erit f*
oculorum, & stridor dentium.

XXVI. 39. *Pater, si fieri potest, transeat*
calix iste.

modo tu dicis, Ostende nobis Patrem? 45.
Quidquid petieritis Patrem in nomine meo,
faciam; ut honorificetur Pater in Filio.
Alterum Paraclitum mittet vobis Pater.
Pater major me est.
v. 4. *Manete in me, & ego in vobis.*
VII. 10. *Omnia mea tua sunt, & tua mea.*
CT. V. 2. *Anania, Quare satanas replevit*
tuum, ut mentireris Spiritui-sancto?
Non es mentitus hominibus, sed Deo. 55.
I. 51. *Vos semper Spiritui-sancto restitistis,*
& Patres vestri.
III. 2. *Hæc dicit Spiritus-sanctus: Segrega*
mihi Barnabam & Saulum in opus quo voca
eos.
Ipsi missi ab Spiritu-sancto descenderunt Sel
ciam.
x. 28. *Attendite vobis & universo gregi, in*
vos Spiritus-sanctus constituit episcopos.
XI. 11. *Hæc dicit Spiritus-sanctus.*
OM. XII. 15. *Gaudentibus collætari, & cum*
gentibus lamentari.
COR. II. 10. *Spiritus enim omnia scrutatur*
tiam altitudines Dei.

oc. I. PET. I. 12. *Spiritu-sancto misso de cælis,*
r. A *concupiscunt Angeli prospicere.*
R. II. 21. *Passus est, ut sequatur vestigia eju*
I. JOAN. I. 54. *Quia Deus lux est, &*
in eo non sunt ullæ.
II. 1. *Hæc scribo vobis ut non peccetis; s*
quis peccaverit, Paraclitum habemus a
trem, Jesum-Christum justum.
IV. 13. *Ex hoc scimus quia in nobis est,*
Spiritu suo dedit nobis.
V. 7. *Tres sunt qui testimonium perhibent*
Pater, Verbum, & Spiritus-sanctus, &
unum sunt.
20. *Ut simus in vero Filio ejus.*
Ibid. *Hic est Deus verus, & vita æterna*
APOC. XIII. 16. & 17. *Nulli licebit*
emere aut vendere, nisi qui habuerit cha
bestiæ in fronte sua, & in manu sua.

NOTÆ

NOTÆ IN PASS. SS. MONACH.

N PASSIONEM SANCTORUM Monachorum, quæ habetur supra pag. 101.

DUCIBILIS. *Codices* 2. *Colb.* docibilis, *quibus favent editi Orthodoxographia & Lorii*, *ubi*, docilis. *Codex Portarum habet* nocibi-. *Paullo inferius*, uno tempore. *aliquot editi ha-* pro tempore. Nota 1.

BISACUTUM. *Colb.* 1. bisactum. *Et infra pro* lis, *quidam habent* solum. n. 2.

PERMISERAT. *Colb.* 2. *cum Orthodox. & Lokio*, promiserat. n. 3.

DOMINICI. *Sic Rhenanus. Alii* Domini. lb. 1. cæspites Domini. n. 4.

SERVUS &c. *Port. & Notkerus in Martyrogio*, Servius. *Orthod. cum Lorichio*, Serus. *Et fra pro* Septimus, *Colb.* 1. *& Port. cum Notkero bent*, Septiminus. *Ado vero legit* Septimius. *rro in recensendis horum Martyrum nominibus*, iberatus *nominatur post eos qui sacris initiati rant, ob Ordinis reverentiam. Postea statutum est, t Abbates sacris essent Ordinibus insigniti. Obrva item eos, qui aliquo Ordine insigniti erant, misso monachi nomine, hic titulo suæ dignitatis fuisse designatos. quæ erat Veterum consuetudo. Hinc sanctus Hieronymus, Beda Venerabilis, aliique viri sancti, presbyteri solummodo passim appellantur, uos tamen vere monachos fuisse constat. Unde* n. 5.

ÆIN *Gennadius cap.* 59. Leporius adhuc mo
S. SS. postea presbyter *&c.*
NACH. CAPSENSIS *&c. Hæc urbs in By*
erat, de qua, & Vindemiali *beatissimo*
plura habes in Notis ad Notitiam infra in
zacenos num. 60.

QUOD IN UNO *&c. Colb.* 1. *Lorich.*
quos in uno *&c. Alii* quod in ... Trin
gnatus est *&c. nonnulli pro* quod, *haben*

ONERATI. *Aliquot codices haben*
Et quidem sic legit Ado, qui, in huju
compendio sic habet: crudelibus ferri po
artati *&c.*

CLAMABANT. *Alii habent,* sed &
publica voce clamabat.

PRETIO SUI *&c. Lorichius habet,*
sanguine salutari.

CLAVATI *&c. Colb.* 1. *cum Chiffleti*
vatis potius feruntur quam ligatis. *At L*

NOTÆ

NOTÆ IN PASS. SS. MONACH.

IN PASSIONEM SANCTORUM Monachorum, quæ habetur supra pag. 101.

DUCIBILIS. *Codices 2. Colb.* docibilis, *quibus favent editi Orthodoxographiæ & Lorichii, ubi,* docilis. *Codex Portarum habet* nocibilis. *Paullo inferius,* uno tempore. *aliquot editi habent* pro tempore. Nota 1.

BISACUTUM. *Colb.* 1. bisactum. *Et infra pro* n. 2. solis, *quidam habent* solum.

PERMISERAT. *Colb. 2. cum Orthodox. & Lo-* n. 3. *rickio,* promiserat.

DOMINICI. *Sic Rhenanus. Alii* Domini. n. 4. *Colb.* 1. cæspites Domini.

SERVUS *&c. Port. & Notkerus in Martyro-* n. 5. *logio,* Servius. *Orthod. cum Lorichio,* Serus. *Et infra pro* Septimus, *Colb.* 1. *& Port. cum Notkero habent,* Septiminus. *Ado vero legit* Septimius. *Porro in recensendis horum Martyrum nominibus,* Liberatus *nominatur post eos qui sacris initiati erant, ob Ordinis reverentiam. Postea statutum est, ut Abbates sacris essent Ordinibus insigniti. Observa item eos, qui aliquo Ordine insigniti erant, omisso monachi nomine, hic titulo suæ dignitatis fuisse designatos: quæ erat Veterum consuetudo. Hinc sanctus Hieronymus, Beda Venerabilis, aliique viri sancti, presbyteri solummodo passim appellantur, quos tamen vere monachos fuisse constat. Unde*

Gennadius cap. 59. Leporius adhuc mon: postea presbyter *&c.*

n. 6. CAPSENSIS *&c. Hæc urbs in Byzace erat, de qua, &* Vindemiali *beatissimo Po plura habes in Notis ad Notitiam infra int zacenos num.* 60.

n. 7. QUOD IN UNO *&c. Colb.* 1. *Lorich. &* quos in uno *&c. Alii* quod in ... Trinita gnatus est *&c. nonnulli pro* quod, *habent* (

n. 8. ONERATI. *Aliquot codices habent Et quidem sic legit Ado, qui, in hujus P compendio sic habet:* crudelibus ferri ponc artati *&c.*

n. 9. CLAMABANT. *Alii habent*, sed & p(publica voce clamabat.

n. 10. PRETIO SUI *&c. Lorichius habet*, pı sanguine salutari.

n. 11. CLAVATI *&c. Colb.* 1. *cum Chiffletio* vatis potius feruntur quam ligatis. *At Lo cum Orthodox.* elevari potius feruntur qu gari. *Ado habet, supra pag.* 97. manibus (sis, & pedibus elevatis, lignis *&c.*

n. 12. EXSTINGUEBATUR *&c. Duo Colb Martin.* exstinguebantur rogi globo flamm *Lorich. & Orthod.* ignei globi flammarum. *fletius & alii*, exstinguebantur globi fla rum. *quod idem habet Ado.*

n. 13. BIGUÆ. *Sic & Ado in Martyrologio.* ' *Colb.* 2. *Port. Lorich. & Orthod. non hab* guæ. *& pro* contiguo. *Colb. duo, Port. M cum Bignio, Rhenano, & Balduino habent* con *Basilicam Celerinæ memorat item Victor lib.* 1 3. *& de ea vide Notam* 10. *in eumdem auctor pra pag.* 145.

vero annos circiter triginta. Notæ in Chronic.

MANI. *Sanctissimi hujus ecclesiæ Gallica-* n. 13.
is vitam fuse descripsit Constantius ejus dis-
quam habes apud Surium, die 31. Julii,
festivitas in antiquis & recentioribus fastis
recolitur. Sed præterea in veteri Martyro-
atiæ sanctæ Mariæ de Quadraginta Cano-
regularium Ordinis sancti Augustini, quod
esterii Reomaensis in Burgundia fuisse vide-
Kal. Octobris, *habetur:* In civitate Auti-
adventus & exceptio corporis sancti
i episcopi & confessoris ab Italia. *De*
m legatione plura habet Beda Venerabilis
ia Anglorum libro 1. qui & in Martyrolo-
o die prima Augusti beatissimi hujus Pon-
um recolit, ubi eumdem in Britanniam se-
erum transmisisse dicit. Lupum vero, Ger-
adem legatione collegam, iidem quoque au-
brarunt, ejusque festum die 29. Julii eadem
ogia commemorant. Celebris etiam fuit Lu-
rvatam à furore Attilæ Hunnorum regis
vastantis, Trecarum urbem, cui tunc præe-
ibus eumdem pontificem celebrat Sidonius
is, cui parem *fuisse dicit* Anianum *Au-*
n episcopum, quod iste etiam civitatem
Attilæ obsessam tutatus fuisset. De Ger-
ul & Lupi in Britanniam itinere fusius
. C. Henricus Norisius libro 2. Historiæ
um cap. 12.

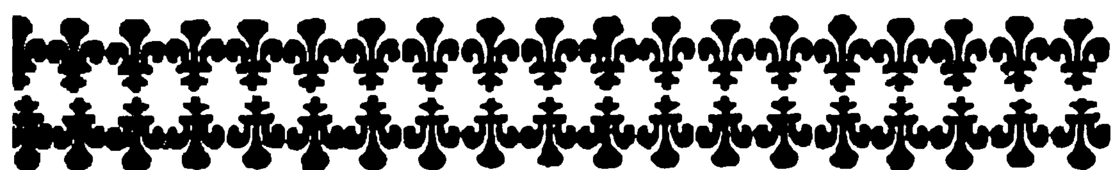
s XVII. *Mart.* decimo octavo. *Utrum-* n. 14.
i est. Nam Leo aliquot menses supra an-
peravit, & sic decimo octavo imperii an-
us recte dicitur. Quæ porro de Calchedo-
ilio hic narrantur, iisdem prorsus verbis
apud Marcellinum & Victorem Tunnonen-

OTÆ IN CHRONIC. NEC TAMEN &c. *Cod. Mart. habet* ...
Catholicæ confessionis fidem eripere p...

15. - ANNIS XVIII. *lege* XXVIII. ...
16. 27. *cum aliquot mensibus imperavit Ana*...

17. VICESIMO. *Lege* nonagesimo sexto ... *bet Marcellini Chronicon, ex quo hic loc*... *tus est. Tyronis Chronicon ab exordio regi*... *ci, usque ad receptam à Belisario Carthag*... *merat annos* XCIII. *De hac re agemus* ... *mentario historico cap.* 12.

NOTÆ

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC.

T OBSERVATIONES in Notitiam Ecclesiæ Africanæ.

VOTITIAM Africanæ ecclesiæ, superius à nobis editam, ad manuscriptos codices conferre non satis esse visum est, nisi ea quoque tis & observationibus illustraretur: ne nuda urm opidorumve nomina lectoribus exhiberemus. apropter rem nemini ingratam me facturum eßo istimavi, si quæcumque ex antiquis monumentis, n sacris quam profanis, colligere licuit, huc prorem, ad illustrandam Africæ geographiam sacram. unc vero laborem eo libentiori animo suscepi, quo no hactenus id operis aggressus est; tametsi non do semel & iterum, sed sæpius recusa fuerit Notia Africana, ex quo ab eruditissimo viro Jacobo rmundo è tenebris eruta, primam lucem aspexit. quidem sperare fecerat libri titulus, quem sub cclesiæ Africanæ *nomine ab aliquot annis evulvit vir clarissimus Emmanuel Schelestratus: sed io cogitationem vertit, nec de Episcopalibus Afriurbibus illustrandis quidquam curasse visus est.*

Rem porro arduam, viribusque imparem meis à susceptam fuisse, etsi ante opus tentatum mihi n satis fuisset persuasum, sane in ipso operis devsu omnino expertus sum, adeoque incunctanter eptum laborem abjecissem, nisi hunc virorum uditorum, qui de Africanis urbibus egere, commarii relevassent. Et quidem cum ex hominum

Notæ in Notit. Afric.

doctorum discidiis semper aliquod reipublicæ litterariæ commodum accedat; id mihi contigisse non diffiteor ex controversia, quæ orta est inter eruditos viros Johannem Garnerium è Societate Jesu presbyterum, & Henricum de Noris Augustinianæ familiæ, Bibliothecæ Vaticanæ nuper à Beatissimo Pontifice Innocentio XII. præfectum. Hac enim occasione dum Norisius Garnerii Notas in Inscriptiones Epistolarum synodalium, quæ inter Augustinianas tunc erant XC. & XCI. jam vero in nova editione Benedictina num. CLXXV. & CLXXVI. habentur, severius vexat, multa non minus erudito quam subtili calamo de Africanis urbibus, abstrusa prius & multis ambagibus involuta, explicuit & detexit. Haud minus utiles mihi fuere eruditæ observationes & notæ, quibus vir clarissimus Stephanus Baluzius Collationem Carthaginensem, in tomo primo novæ Collectionis Conciliorum à se editam, illustravit. Alios viros eruditos qui mihi subsidio fuere, cum sese opportuna obtulerit occasio, suo loco absque grati animi testificatione abire non permittam.

Ceterum hic Lectorem monitum velim, me si quando plus æquo conjecturis indulgere videar, id semper in primis attendisse, ut in referendis urbium, opidorum, aut certe ipsorum hominum nominibus, ea semper, prout in manuscriptis codicibus, aut saltem in editis habentur, repræsentarem: ratus unius litterulæ mutatione res aliquando ita perturbari, ut urbs una ex provincia in alteram provinciam transferatur, aut certe una confletur ex duabus, aut altera dividatur in duas, aliaque id genus incommoda oriantur, quos in scopulos viros etiam eruditos aliquando incautos impegisse diffiteri non possumus. Sic, ut alia exempla prætermittam, Victor noster ex Vitensi factus est episcopus Uticensis, ex Byzacena in Proconsularem provinciam translatus, & ex

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC.

ili forte vico aut opido cui praeerat, in celebris *[illegible]* *coloniæ sedem evectus. Certe, quamvis* *[illegible] cautela in omnibus rebus adhibenda sit, reli-* *[illegible]fius tamen in describendis urbibus Africanis te-* *[illegible]da est. quippe cum, ut ait Plinius initio libri* *[illegible]inti*, populorum vel opidorum *Africæ* no-ina vel maxime ſint ineffabilia, præterquam [illegible]orum linguis; *ex pronuntiationis similitudine,* *[illegible] in aliena lingua reperitur, vix ac ne vix qui-* *[illegible] aliquid certi erui potest.*

ANNO SEXTO. *Sic habet codex mſ. ecclesiæ* * *[illegible]dunensis, sed mendose. Certum quippe est ex* *[illegible]ttore ceterisque antiquis scriptoribus, edictum pro* *[illegible]piscoporum conventu, mense Februario anni se-* *[illegible]ntis apud Carthaginem habendo, datum fuisse* [illegible]III. *Kalend. Junias, anno* VII. *regni Hunerici.* *[illegible]de merito emendavit Chiffletius* VIII. *pro sexto.*

AD PROVINCIAM Proconſularem.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS. I.

[illegible]UGENIUS CARTHAGINIENSIS, TA-MALLENI. *De Eugenio illustrissimo Christi* *[illegible]nfessore multa habes apud Victorem Vitensem li-* *[illegible]. 2. & sequentibus, & adhuc plura inferius in no-* *[illegible] Commentario historico, capite 8. De Carthagi-* *[illegible] vero, quam Solinus Polyhistoris capite* 30. alte-[illegible]m poſt Romam orbis terrarum decus *appel-* *[illegible], plura congerere superfluum esset. Nam, ut Sa-* *[illegible]lii in libro de bello Jughurtino verbis utar*, de [illegible]rthagine ſilere melius puto, quam pauca di-[illegible]e. *Ejus excidium paucis exponit Victor noster* *[illegible] 1. de quo plura dicemus in Commentario nostro* [illegible]. 5. *Loci autem, hic* Tamallenum *appellati,*

quo Eugenius exsul actus est, situm describit Victor, libro 5. num. 11. *quem* Tamallumensem civitatem *fuisse numero sequenti indicat, de qua urbe fusius agemus infra, ubi de Tamallumensi episcopo, inter Byzacenos num. 55.*

2. FELIX ABARITANUS. *Is ipse videtur esse, qui apud Victorem libro 2. num.* 8. Felix Abbiritanus *appellatur. in quem locum plura de urbe* Abbir *observavimus nota* 79. *supra pag.* 168. Abaritanam *tamen* provinciam *memorat idem Victor lib.* 1. *num.* 4. *& quidem à Proconsulari diversam. Etenim ibidem* Abaritanam, *aliasque provincias sibi reservasse dicitur Gensericus, exercitui suo* Zeugitana seu Proconsulari *dimissa. Et Plinius libro* 16. *cap.* 36. *Arundinem* piscatoriam Abaritanam ex Africa, *tamquam ceteris præstantiorem laudat.* Castellum Aboritanum *laudat Ortelius ex Victore, ut ait, Uticensi; sed cum* Abaritanam *urbem ex eodem Victore iste auctor memoret, non unum & eumdem locum his vocibus voluit designare. Haud tamen improbabile est* Aboritanus *hic in Notitia pro* Abaritanus *legendum esse. Habemus nempe* Aboram *urbem in Africa, quam ad Proconsularem provinciam pertinuisse certum est ex epistola synodica ejusdem provinciæ episcoporum ad Paulum Constantinopolitanum episcopum, quæ lecta fuit in concilio Lateranensi contra Monothelitas sub sancto Martino, actione seu secretario* 2. *Huic enim subscripsit* Felix episcopus sanctæ ecclesiæ Aborensis. *Praterea Carthaginensi Collationi anno* 411. *in Donatistarum causa habita, cognitione* 1. *cap.* 133. *interfuit* Trifolius episcopus Aborensis *catholicus. Denique apud Plinium lib.* 5. *cap.* 4. Aboriense opidum memoratur.

3. PAULUS SINNARENSIS. *Hic episcopus laudatur à Victore lib.* 1. *num.* 9. *ubi sedes ejus*

...rie in variis codicibus scribitur, ut observavimus
...nota 30. ad hunc Victoris locum supra pag. 156.
...inuarensis vero restituimus ex codice Laudunensi,
...m alias editi habebant Sinuarensis. Nostra autem
...tio confirmatur ex Concilio quinto generali, cui
...bscripsit Victor episcopus municipii Sinna,
...rovinciæ Proconsularis. Ad utramque lectionem
...lecti potest ea quæ habetur in Collatione Carthag.
...bi cap. 133. inter Catholicos antistites recensetur
...tephanus episcopus plebis Sinnuaritensis. Ali-
...ui tamen editi habent, Simuaritensis & paullo
...ost Ad Sinuar. Licet vetus codex, ut testatur vir
...uditus Stephanus Baluzius, habeat Ad Sinnar.
...e qua voce vide infra inter Mauritaniæ Cæsarien-
...s urbes, num. 115.

4. ...PIENSIS. Hunc locum ex Halleri codice repe-
...re non licuit apud Ortelium. Legendum fortassis
...icensis. Etenim in Tabulis Peutingerianis Picus
...emoratur. Habetur etiam inter Proconsularis pro-
...inciæ episcopos, qui Synodicæ supra num. 2. lauda-
...subscripserunt, Felix episcopus Pariensis, an
...c revocandus? Apud Polybium memoratur locus,
...ion dictus, ubi Hamilcar Carthaginensium dux
...endium, aliosque rebelles fudit & cepit.

5. HIPPZARITENSIS. Mirum est quantum va-
...nt auctores in hujus urbis nomine describendo, non
...um diversi, sed etiam quandoque unus & idem.
...pud Ptolemæum lib. 4. cap. 3. ἵππον Διάῤῥυτος ap-
...latur, quam urbem sic à Græcis nominari obser-
...t Plinius libro 5. cap. 4. propter aquarum irri-
...a. Eodem cognomine designatur apud Pomponium
...elam lib. 1. de situ orbis cap. 7. idque jure, ut
...bat Vossius in Notis ad hunc Pomponii locum,
...tra Salmasium, qui id infitiari ausus est contra
...nium fere scriptorum fidem. Eadem porro civitas
...ppozarrhutus dicitur ab Antonino; & in Tabulis

ÆIN TIT. RIC. CONS.

Peutingerianis Ipponte-Diarito. *Apud* ...
Ravennensem Geographum, quem è Regia ...
theca codice mſ. edidit noſter domnus Placid ...
cheron, lib. 3. num. 6. appellatur Hippone ...
ton *& lib. 5. num. 9.* Yppone-zareſtum. ...
Uticenſium & Hippacritarum civitates ...
gini vicinas paſſim laudat Polybius libro ...
riarum. Haud minus variant monumenta ...
ca, quam profana. In concilio Carthagin ...
ſancto Cypriano, pro rebaptizandis hæretic ...
72. *ſententiam tulit* Martyr Petrus ab Hi ...
Diarrhito, *cujus objectionem ſolvit Auguſt* ...
7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 35.* ...
nomine civitas iſta deſignatur. quamquam ...
aliquot, & in omnibus manuſcriptis, ut ...
nova hujus Sancti operum editione obſerv ...
habeatur, Hippone-zarito. *Ipſe tamen Aug* ...
lib. 16. de Civitate Dei cap. 8 Hipponem-Di ...
tum *appellat. Epiſtolæ ſynodicæ Proconſularis* ...
tiſtitum in concilio Lateranenſi ſubſcripſit D ...

lubet Justellum in cap. 78. Codicis ecclesiæ Africanæ, Norisium Historia Pelagianæ libro 2. cap. 3. & in Observationibus adversus Garnerii Notas, Baluzium passim in Notis ad Collationem Carthaginensem, potissimum in cap. 139. tomo 1. Collectionis novæ Conciliorum. & in cap. 6. Lactantii de mortibus persecutorum; Johannem Harduinum in Notis ad Plinium; Garnerium, Chiffletium, aliosque passim auctores, quos fusius recensere non vacat. Denique etsi nemo nesciat alium præter hunc Hipponem *fuisse, cognomento* Regium, *cui nempe præfuit Augustinus; non tamen erit inutile hic observasse, utramque hanc urbem à Strabone libro 17.* Hipponem regium *fuisse appellatam. De utraque Solinus in Polyhistore cap.* 30. Hipponem, Regium postea dictum, item Hipponem alterum, de interfluente freto, Diarrhiton nuncupatum, nobilissima opida equites Græci condiderunt.

6. GUNELENSIS. *Codex Halleri apud Ortelium* Gunelmensis. *urbs sub utroque nomine æque mihi ignota.*

7. UZIALENSIS. *Sic uterque codex mss. Editi autem habent* Uzalensis, *& quidem melius. Celebris est apud Augustinum epistola 33. & alibi passim* Evodius Uzalensis episcopus, *quem laudant omnia fere istius ævi sacra monumenta. Hunc vero miratur Baluzius inter alios episcopos, qui Collationi Carthaginensi anno* CCCCXI. *interfuerunt, non fuisse recensitum; cum ex adverso* Felix *ejusdem urbis episcopus cap. 204. inter Donatistas comparuerit. Evodii nomen, quod in laudata Collationis Cognitione 3. cap. 141. depravatum fuerat ex codice mss. restituit idem Baluzius, ubi antea* Emædio, *seu* Ennodio *legebatur.* Mustulus episcopus, *item* Uzalensis, *subscripsit concilio Carthaginensi sub Bonifacio. Uzalis situm designat Augustinus lib. 22.*

de civitate Dei cap. 8. ubi urbem hanc Utic
nia proximam fuisse restatur. Uzalitanum
Latinum *appellat Plinius lib. 5. cap. 4.*

MEMBROSITANUS. *Codex Halleri ap*
telium, Membresitanus. Memblosa *&* Mem
seu potius Membressa, *duæ sunt ejusdem fere*
nis urbes in Africa, à se invicem diversa
victe probat adversus Garnerium Henricus N
in Animadversionibus ad ejusdem Garnerii N
Marium Mercatorem. Et quidem in Collatio
thag. cap. 133. memoratur Theasius episcop
bis Memblositanæ, *qui* unitatem Eccle
tholicæ *apud se haberi testificatus est. Lic*
antea recensitus fuisset Gennadius episcopu
Membressitanæ *catholicus, cui ex parte*
cap. 198. *opponitur* Restitutus. *Fateor hun*
tutum in vulgatis editionibus episcopum ple
mingitensis *appellari, sed mendose, ut anim*
tit eruditus Baluzius, qui eo loci verba alia
ter ansulas adjecit, ut duos Restitutos, hic e

Nota in Notit. Afric. Procons.

Bonifacius, hic in Notitia memoratus, in codi- Laudunensi & in editis Membrositanus appelle- r, quæ vox tam ex Memblosa, quam ex Mem- esa deduci potest, quod utrobique unica solummodo tera mutanda sit: incertum relinquitur, cuinam duabus istis urbibus ille Antistes præfuerit. Balu- us quidem Gennadium Membressitanum episco- m, & paullo post Theasium Memblositanum in tis ad cap. 133. Collationis Carthaginensis, pro- ncia Proconsularis Antistitibus, ex Notitia, ut t, Africana accenset. Sed cum in ipsa Notitia icus occurrat episcopus Membrositanus, alteruter mmodo debebat ex hoc argumento Proconsularibus tribui. quamvis utramque hanc urbem ad Procon- larem Provinciam pertinuisse infitiari nolim. Ve- m si accurate descripta fuerunt schedæ, quas ex dice Halleri Ortelius acceperat, in quibus Mem- sitanus habetur; Bonifacium Membressitanum isse episcopum potius crediderim, quam Memblo- anum. Nec obstat quod nonnulli Membressam ad umidiam pertinuisse existimaverint: cum Victo- m episcopum ecclesiæ Membressitanæ habea- s, qui inter ceteros Proconsularis provinciæ epis- s, synodica jam laudata subscripsit in concilio teranensi sub sancto Martino, actione 2. & Pas- asius, Membressitanus item episcopus, interfue- synodo Carthaginensi sub Bonifacio, anno DXXV. m & Membresa, ut in codice Halleri, cum uni- s scribitur in concilio Carthag. sub sancto Cy- iano, in quo pro rebaptizandis hæreticis Confessor cius à Membresa sententiam dixit. Ejusdem ur- , quam Membrissam appellat, meminit Proco- s libro 2. de Bello Vandalico, ubi eam Carthagi- trecentis & quinquaginta stadiis distitisse scribit. am vero in Numidiæ & Proconsularis finibus m fuisse ex Antonino liquet.

NOTA IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

9. BENEVENTENSIS. *Sic codex ms. Laudunensis cum vulgatis editionibus. Codex tamen Halleri apud Ortelium habet* Benenentensis. *Unde suspicatur eruditus Baluzius in Notis ad caput* 128. *Collationis Carthaginensis*, Beneventensem *seu* Benenentensem *urbem, hic in Notitia memoratam, eam ipsam esse cui praerat* Adeodatus episcopus plebis Benecennensis, *inter Catholicos antistites in Collationis capite laudato recensitus. Jam antea Garnerius* Bencennensis *pro* Beneventensis *legendum esse censuerat; sed hac sententia Henrico Norisio non placuit, qui ea de causa Garnerium redarguit in Censura adversus ipsius Notas in inscriptionem epistolæ synodicæ Carthaginensis concilii. Contendit quippe Norisius, Bencennam & Beneventum duas fuisse in Africa urbes omnino diversas: quarum priorem ex Collatione Carthaginensi notam fuisse dicit: alteram vero non solum in Notitia, sed etiam in percelebri concilio Arelatensi, quod anno* CCCCXIV. *celebratum fuit, memorari. Et quidem huic synodo, inter alios antistites qui cum Cæciliano Carthaginensi* ex Africa *convenerant, subscripsit* Anastasius episcopus de civitate Beneventina.

10. UTIMMIRENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 126. *memoratur* Severus episcopus plebis Utimari, *an huc revocandus? Porro sæpe laudatus Baluzius pro* Utimmirensis, *legendum censet* Utimminensis, *cui loco præfuisse putat* Octavium episcopum plebis Utimmensis, *in Collatione cap.* 133. *memoratum. Huic sententiæ favet codex Halleri, in quo pro* Utimmirensis, *ut observavit Ortelius, legitur* Utimiensis. *Sed forte non advertit vir eruditus, urbem Utimmirensem, hic in Notitia memoratam, jam ab eo cum* Utmensi *conjunctam fuisse. Nam cap.* 126. *dictæ Collationis, ubi antea legebatur* Timianus episcopus plebis Utinensis, *cum* Felice *ejus adversario,*

adversario, pro Utinensis *restituit* Utmensis, *eo quod inferius, capite scilicet* 133. Isaac episcopus Utinensis *catholicus cum* Feliciano *Donatista recenseretur; & in Notis ad hunc locum infert* Utmam *ad Proconsularem provinciam pertinuisse, quod episcopus in Notitia vulgata* Utimmirensis *dictus, in codice Halleri, quo usus est Ortelius*, Utimiensis *appellatus occurrat. Verum cum hæc quasi subdubitando ille dixerit, nihil aliud voluisse videtur quam suas conjecturas in medium proferre, ut quisque postea, quod sibi melius visum fuerit, amplecti possit. Ceterum Leo Allatius, & Henricus Norisius, duas urbes* Utinas *in Africa admittunt, ex quibus alterutra cum adspiratione* Uthina *scribi debet. Deinde veteres Collationis editiones Octavium*, episcopum plebis, *non* Utimmensis, *sed* Utinunensis *appellant; & cap.* 198. Bonifacius *ejus ex parte Donati adversarius*, Utunnensis episcopus *dicitur. Præferenda tamen videtur Baluzii lectio quæ habet* Utimmensis.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

PUPPITANUS. *In Collatione Carthaginensi cap.* 126. *inter Patres catholicos recensitus fuit* Pannonius episcopus plebis Puppitensis. *Et* Fortunatus episcopus plebis Puppitanæ *interfuit Carthaginensi synodo, quæ sub Bonifacio anno* DXXV. *celebrata fuit. Primus omnium epistola synodica Proconsularium, sæpius jam memorata, subscripsit* Gulosus episcopus Puppitanus. *Sic & in plerisque aliis conciliis & monumentis ecclesiasticis passim occurrit episcopus* Puppitanus, *aut* ecclesiæ Puppitanæ. *Tamen Antoninus urbem hanc* Putput *in Itinerario appellat. Dicitur in Tabulis Peutingerianis* Pudput. *Anonymus Ravennas lib.* 5. *num.* 5. *habet* Pulpu. *quam lectionem confirmat noster Placidus Porcheron ex Prisciani libro sexto de partibus orationis, ubi hac Titi Livii verba ex libro* 113. *ut observat Ortelius*, II.

NOTA IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

deperdito, laudat iste auctor. Et ipse circa Pulpud oram tuebatur.

12. REPARATUS PUPPIANENSIS. *Is ipse dedicavit monasterium in Byzacena provincia, pro cujus asserenda libertate Petrus abbas tantopere desudavit in concilio Carthaginensi sub Bonifacio: cui concilio subscripsit Reparati successor* Gaudiosus episcopus plebis Pupianensis. *Huc quoque revocandus est* Bonifacius episcopus Pappianensis, *qui Synodicæ Proconsularium antistitum in concilio Lateranensi sub sancto Martino lectæ subscripsit. His omnibus antiquior fuit* Victor senex Puppianensis, *laudatus in concilio Carthaginensi sub Aurelio anno* CCCXCVII. *cujus concilii canones in Codice ecclesiæ Africanæ referuntur à Justello pag.* 346. *In Concilio autem quod sub Genethlio in eadem urbe habitum fuit,* Victor Pupputanensis *dicitur in quibusdam codicibus, in aliis vero* Puppianensis. *Vide tom.* 2. *Concil. editionis Labbei col.* 1158. & 1828.

13. ARADITANUS. *Sic uterque codex ms. cum editis. Hunc Ortelius sic dictum fuisse suspicatur* ab Aradi Sardiniæ, quam, *inquit, insulam* Victor sub Africæ diœcesi *computat. Sed fallitur vir eruditus. Sardiniæ quidem episcopi tunc temporis ex Africana diœcesi erant, sed inferius seorsim recensentur; nec umquam ad Proconsularem provinciam pertinuerunt. Concilio Carthaginensi sub Bonifacio anno* DXXV. *habitæ adfuit* Æmilianus episcopus plebis Araditanæ. *Occurrunt passim in Orientalibus synodis episcopi* Aradi; *sed isti ex Phœnicia fuerunt.*

14. THELENSIS. *Eidem urbi præfuit* Bonifacius episcopus Telensis, *qui epistolæ Synodicæ, in concilio Lateranensi sub sancto Martino laudatæ, inter antistites Proconsularis provinciæ subscripsit.* Natalicus episcopus Telensis *Donatista interfuit concilio Cabarsussitano; jam quippe inter omnes viros*

eruditos constat sic istud concilium appellari debere, quod antea editi Cavernense dicebant, cujus occasione confinxerant nonnulli Cavernas-Susis, locum Carthagini propinquum. De hac re vide Baluzium in nova Canonum Collectione col. 95. & 256. aliosque passim auctores. Ceterum Felix Telensis ex eadem Donatistarum secta Collationi Carthag. interfuit cap. 208. quo ex loco Baluzius argumentum deducit ad probandum Telam & Zelam, duas fuisse in Africa urbes à se invicem diversas. Nam in eadem Collatione cap. 136. Natalicus Donatista adversarius esse dicitur Donatiani episcopi plebis Zellensis catholici. & rursus cap. 163. idem Natalicus episcopus Zellensis inter Donatistas comparuit. In hac itaque sententia dicendum est Felicem successisse Natalico, qui Cabarsussitana synodo subscripsit, à quo diversus fuerit Natalicus, qui hic in Collatione memoratur. Denique celebris est synodus Telensis sive Zellensis, ob controversias de ejus sinceritate aut falsitate hoc sæculo commotas.

MULLITANUS. Interfuit Collationi Carthaginensi cap. 133. Candorius episcopus plebis Mullitanæ, cum Marcellino Donatista suo adversario, qui & cap. 198. memoratur. Segetius ejusdem urbis antistes, post restitutam ecclesiæ Africanæ pacem, subscripsit synodo Carthaginensi sub Bonifacio habita anno DXXV. 15.

DUASSEDEMSAI. sic uterque codex mſ. cum editis. Garnerius legit Duassendelmai. Sed ex proprio marte. Nec felicius censuit ea voce Dionysianam urbem designari, cum infra inter Byzacenæ provinciæ urbes, quæ episcopis erant destitutæ, memoretur Dionysiana. Norisius vero in observationibus adversus eumdem Garnerium hic designari putat sedem Assenemsalensem, cujus episcopus ex parte Donati Fortunatianus Assenemsalensis, seu 16.

potius, ut habet editio Baluziana, à Senemſalis *interfuit Collationi Carthag. cap.* 201. *Et in concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, inter Proconſulares recenſetur* Patronianus Senemſalenſis, *& in ſynodo Lateranenſi ſub ſancto Martino* Julianus Senepſalitanarum. *quibus vocibus eamdem urbem deſignari cenſet vir eruditus. Verum rem, ut quidem mihi videtur, acu tetigit Baluzius, in emendandis veteribus monumentis ſagaciſſimus, qui hic legendum eſſe monet*, Duas-Senemſal. *id eſt* duarum Senemſalenſium. *Sic* Julianus *ſupra memoratus, in laudato Lateranenſi concilio ſubſcripſit Proconſularium epiſtola ſynodica ad Paulum Conſtantinopolitanum data, ſub hac formula*, Julianus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ duarum Senepſalitinarum, *ſeu potius*, Senemſalitanarum. *Duplex igitur erat, uti videtur, locus ejuſdem nominis, unicum habens epiſcopum, qui hac de cauſa quandoque* Senemſalitanus *dicebatur, aliàs vero* duarum Senemſalitanarum, *ut hic in Notitia, aliquando etiam* à Senemſalis, *uti ſupra obſervavimus ex Collatione Carthaginenſi. Alia porro fuit ejuſdem pæne nominis urbs in Proconſulari, cui præfuit* Felix Selemſelitanus, *in concilio Carthaginenſi ſub Genethlio memoratus. De quo & Gratianus loquitur* 16. q. 1. c. Felix, *uti monet Baluzius in notis ad cap.* 201. *Collationis Carthag. occaſione* Creſconii epiſcopi Silemſilenſis, *ex Donatiſtarum ſecta, qui ibidem memoratur.*

17. MISSUENSIS. Miſſuam *memorant Antoninus in Itinerario, & Anonymus Ravennas lib.* 5. *At Tabula Peutinger. Plin. lib.* 5. *cap.* 4. *& alii auctores hanc urbem* Miſuam *appellant, Ptolemæus vero* Niſuam. Miſſuam Carthaginenſium navale *appellat Procopius lib.* 2. *de Bello Vandalico.* Servuſdei epiſcopus Miſſuenſis *ſubſcripſit concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* DXXV. *Habetur & inferius num.* 49. Muzua.

LAPDENSIS. *Ejusdem loci videtur fuisse* Rufinus episcopus Labdensis *ex parte Donati in Collatione cap.* 198. *memoratus.* Victor *item* Lapdensis *episcopus interfuit concilio Carthaginensi sub Bonifacio. Et infra inter antistites Mauritaniæ Cæsariensis*, Restitutus Lapidiensis episcopus. *num.* 61. 18.

ASSURITANUS. *In concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano, pro rebaptizandis hæreticis sententiam tulit num.* 68. Confessor Victor ab Assuris. *Et idem Cyprianus* Epicteto fratri, *id est episcopo, ni fallor,* & plebi apud Assuras consistenti *scripsit epistolam, quæ est in nova editione num.* 65. *Eidem urbi præfuit* Evangelus episcopus ecclesiæ Assuritanæ, *in concilio Carthaginensi sub Aurelio memoratus in Codice canonum ecclesiæ Africanæ, apud Justellum pag.* 346. *qui & affuit Collationi Carthag. cap.* 120. *Porro* Prætextatus episcopus Assuritanus *Donatista subscripsit concilio Cabarsussitano anno* CCCXCIII. *& anno sequenti in Bagaïensi synodo è sede sua dejectus est.* Rogati, *quem iidem Donatistæ Prætextato subrogaverant, meminit sanctus Augustinus libro* 3. *contra Cresconium cap.* 56. *cui postea ad unitatem Catholicam converso, ut idem sanctus Doctor narrat in libro de gestis cum Emerito num.* 9. *Circumcelliones manus & linguam præciderunt.* Assuras *haud semel memorat Antoninus in Itinerario, quam urbem* Assurus *Ptolemæus appellat, Tabulæ Peutingerianæ* Assures. *Eamdem porro urbem esse* opidum Azuritanum, *seu, ut alii codices habent,* Absuritanum *à Plinio lib.* 5. *cap.* 4. *laudatum, vult Harduinus. cui favet Synodica Proconsularium in concilio Lateranensi sub sancto Martino: ipsi enim subscripsit* Victorinus episcopus *ecclesiæ* Auziritanæ. *Tamen præter* Evangelum Assuritanum *episcopum, quem supra diximus in Collatione Carthaginensi inter Catholicos comparuisse cap.* 120. 19.

Victor episcopus Azurensis *catholicus interlocutus est capite* 187. *Sed nodum hunc solvit Baluzius, qui observat, Victorem istum Cognitione* 2. *cap.* 15. Ajurensem *episcopum appellari. Et quidem cum cap.* 187. *laudato Victor affirmet se in urbe Rotariensi ecclesiam habere, ad Numidiam videtur pertinuisse.* Felix *quippe* à Rotario, *apud Optatum libro* 1. *memoratus, ex Numidis erat. Vide infra* Servium Arsuritanum *inter Byzacena provinciæ episcopos num.* 67.

20. URCITANUS. *Codex Halleri apud Ortelium habet* Uracitanus. *Et apud Victorem libro* 1. *num.* 3. *laudatur* Mansuetus Uricitanus, *qui jubente Genserico rege* in porta incensus est Fornitana: *cujus occasione plura de hac urbe observavimus in nota ad hunc locum, supra pag.* 146. *n.* 12. *Ejusdem urbis episcopum fuisse censet Baluzius* Bonifacium Urugitanum, *qui ex Donati parte Collationi Carthaginensi interfuit cap.* 187.

21. TENNONENSIS. Optatus episcopus Tonnonensis *subscripsit concilio Carthaginensi sub Bonifacio, anno* DXXV. *sed celebrior fuit* Victor *ejusdem urbis antistes, Chronici, quod sub ejus nomine vulgatum est, auctor. Is pro trium Capitulorum defensione cum aliis Africanis episcopis, imperante Justiniano, exsilium aliaque graviora incommoda pertulit, ut ipsemet in laudato Chronico attestatur.*

22. UTICENSIS. Urbes Utica & Carthago, *inquit Pomponius Mela libro* 1. *cap.* 7. ambæ inclytæ, ambæ à Phœnicibus conditæ: illa fato Catonis insignis, hæc suo. *Uticam* altera veluti Africæ claustra *appellat Florus libro* 4. *cap.* 2. Morte Catonis nobilem *Plinius libro* 5. *cap.* 4. *quam haud procul Carthagine distitisse ex Antonini Itinerario, Tabulis Peutingerianis, Polybio, aliisque auctoribus facile colligi potest.* Victor episcopus Uticensis

cum Gedalio *Donatista ipsius adversario interfuit Collationi Carthaginensi capite* 128. *Plura de hac urbe, apud sacros simul & profanos scriptores celebri, congerere superfluum esset.* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

MIGIRPENSIS. *In concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano, secundus pro rebaptizandis hæreticis sententiam dixit* Primus à Misgirpa, *seu potius, ut observat editor Oxoniensis,* Felix *eo nomine* primus à Misgirpa. *non enim aliter quam* Felix à Migirpa *ab Augustino appellatur, præsertim libro* 6. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 6. *ubi illius objectiones solvit. Videsis quæ ad hunc locum nostri in notis observarunt.* Victor episcopus plebis Migirpensis *catholicus cum* Glorioso *suo adversario comparuit in Collatione Carthaginensi cap.* 126. *Sed & idem Gloriosus iterum cap.* 198. *inter Donatistas recensitus fuit. Habemus &* Titum *seu* Tutum Migirpensem episcopum, *qui concilio Carthaginensi sub Aurelio interfuit anno* CCCXCVII. *apud Justellum in Codice canonum ecclesiæ Africanæ pag.* 346. 23.

GISIPENSIS. *In Collatione Carthaginensi cap.* 133. *recensitus fuit inter Catholicos Patres* Januarius episcopus ecclesiæ Gisipensis-majoris, *qui nullum adversus se Donatistam habebat. An vero ex hoc loco colligi possit duas fuisse in Africa civitates, quarum una* majoris *additamento ab altera discerneretur, affirmare non ausim. præsertim quod nullum ejus rei argumentum in monumentis antiquis mihi occurrat.* Redemtus Gisipensis *interfuit concilio Carthaginensi sub Bonifacio anno* DXXV. *celebrato; & epistolæ synodali Proconsularium Patrum ad Paulum Constantinopolitanum episcopum, in concilio Lateranensi sub sancto Martino laudatæ, subscripsit* Mellosus episcopus ecclesiæ Gisipensis. *Cave autem ne Gisipensem urbem cum Ginesitensi confundas cum Garnerio, qui gravem inde Norisii censuram incurrit.* 24.

UZITENSIS. *Norisius hic legendum p*
Ucitensis, *ab* Uci *urbe, quæ duplex erat ej*
minis in Africa, ut ex Plinio observavimus in
12. *ad Victorem Vitensem. Erat tamen in A*
opidum Uzita *dictum, quod laudat Hirtius in*
de Bello Africano At opidum istud ad Byza
pertinuisse contendit Norisius, idque ex ipsius
tii verbis posse evinci putat. Ibi enim Uzita d
à portu Leptis-parva millia sex passuum *abs*
Leptis autem erat in Byzacena supra Adrum
versus Tripolim millia passuum decem & oct
testatur Antoninus in Itinerario, proindeque lo
à Proconsulari dissita, quam ut ei provincia
bui possit. Huic etiam sententiæ favet Ptolemæus
libro 4. cap. 3. inter urbes, quæ sub Adrumeto
Uzitam *commemorat. Quis autem nescit Adru*
tum ad Byzacenam pertinuisse? Ceterum Balu
Uzitensi huic urbi in Notitia recensita præfuisse
tat Paulum episcopum plebis Uzittarensis, *qu*
Collatione Carthaginensi cap. 128. cum aliis Cath

In Collatione Carthaginensi cap. 209. inter Donatistas comparuit Flavosius episcopus Cissitanus. cum jam paullo superius, cap. scilicet 206. Quodvultdeus episcopus Cessitanus ex eadem secta recensitus fuisset. qui tamen Quodvultdeus in aliis editionibus, quæ scilicet Baluzianam præcesserunt, Cissitensis, & in Labbeana cap. 207. Gessitensis appellabatur. Alteruter fortassis ex his duobus Cicsitanam sedem hic in Notitia memoratam occupavit. An vero alter ad Mauritaniam, in qua provincia etiam Cissitana civitas infra num. 107. habetur, pertinuerit, incertum est. Suspicatur Baluzius Flavosium in Quodvultdei, qui in itinere defunctus fuerat, locum à Donatistis substitutum fuisse. quod tamen etiam ipsimet Baluzio difficile videtur, ob hoc potissimum quod amborum istorum episcoporum nomina, uno & eodem die in Collatione recitata fuerint, nihil ad Flavosi Cissitani episcopi nomen dicentibus Catholicis, qui paullo ante, cum Quodvuldeus jam defunctus recenseretur, gravem controversiam ea occasione adversus Donatistas commoverant. Ceterum in concilio Carthaginensi sub Grato laudatur Elpidoforus Cuisitanus, qui huc poßet revocari, nisi aliunde eo loci Cuiculitanus legi debere nobis constaret. Vide infra inter Numidas num. 10.

BOLITANUS. Ptolemæus inter alias urbes, quas 28.
libro 4. cap. 3. sub Carthagine fuiße commemorat, Vol secundam recenset. Huic præfuit Crispulus episcopus ecclesiæ Volitanæ, qui cum Quodvultdeo Donatista ipsius adversario, Collationi Carthaginensi interfuit cap. 128. Quodvultdeus item comparuit cap. 208. in quem locum V. C. Stephanus Baluzius emendat, quæ ad caput 128. de Volitana plebe dixerat, quam scilicet eo loci cum Volis Mauritaniæ Tingitanæ populis lapsu calami confuderat. Monet idem vir eruditus in caput 135. Volitanam

urbem à Vallitana distinguendam esse. Co-
titiæ lectio confirmari potest ex Vita sancti
capite ultimo, ubi Paulinus Muranum e-
Bolitanum *laudat. Bolitanos Martyres*
celebres fuisse ex Augustino patet, qui in
tali die sermonem habuit in basilica Grat-
sermo 13. de Verbis Apostoli. Sanctorum
rum *memoria celebratur in vetustissimo*
nensi Kalendario, die XVI. Kalend. No-

29. CARPITANUS. Carpis *à Ptolemæo*
lib. 4. cap. 3. Hanc urbem Plinius appell-
Carpos *vero memorat Optatus Milevitan-*
adversus Parmenianum. Secundinus à Ca-
suit hæreticos esse rebaptizandos, in concil-
ginensi sub sancto Cypriano num. 24.
sanctus Augustinus libro 6. de Baptismo c-
natistas cap. 31. Antonius episcopus pleb-
tanæ, *cum suo adversario ex parte Donat-*
Veratiano, *recensitus est in Collatione*
nensi cap. 126. Idem Veratianus *cap. 223.*

ginensi sub Genethlio Numidius Massylitanus *memoratur capitulo 6. quod est in Codice Africanæ ecclesiæ cap. 8. At in Collatione Carthaginensi capite* 112. *comparuit item* Numidius episcopus ecclesiæ Catholicæ Maxulitanæ, *simul cum* Felice *ipsius adversario ex secta Donatistarum. Denique alius* Numidius *ejusdem urbis antistes concilio Carthaginensi sub Bonifacio, anno* DXXV. *subscripsit.* Sanctorum Maxulitanorum *festivitas in veteri Kalendario Carthaginensi celebratur die* XI. Kal. Augusti. *De iis duos habemus sancti Augustini sermones, qui* de sanctis martyribus Massylitanis *inscribuntur.* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

31. BONUSTENSIS. *Inter Catholicos Patres, qui ad Collationem Carthaginensem convenere, memoratur capite* 133. Rufinianus episcopus Bonustensis.

32. TINNISENSIS. *In Tabulis Peutingerianis occurrit* Tumsa, *fortassis pro* Tunisa. Tumissam *&* Tunizam *memorat Anonymus Ravennas libro* 3. *num.* 6. *Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 3. Thinissam *laudat, & inter urbes, quæ sub Carthagine erant* Thernissam *&* Uthinam. *Præcedenti autem capite jam* Tenissam *memoraverat, sed in Cæsariensi-Mauritania.* Tunes *celebris est apud Polybium, cujus situm libro* 14. *describit his verbis:* Tunes Carthagine abest stadia ferme 120... ex omni ferme parte Carthaginis potest conspici. *Hanc urbem ex Carthaginis ruinis crevisse veri simile est, etiamnunc regni, seu potius reipublicæ ipsi cognominis caput.* Sextilianus Tuneiensis *seu* Tuniensis episcopus, vices *egit* Primosi episcopi Carthaginis *in concilio V. Generali. Suspicatur Baluzius Tinnisensi urbi, hic in Notitia memoratæ, præfuisse* Valerium episcopum plebis Utinisensis, *in Collatione Carthaginensi capite* 126. *inter Orthodoxos patres recensitum. Editiones tamen, quæ Baluzianam præcessere, habent* Utinicensis. *Sed hæc varietas lectionis viri eruditi*

sententiæ non adversatur, si quidem & codex [illegible] *in Notitia pro* Tinnisensis, *habebat* Tinic[illegible] *ut ex Ortelio colligitur, qui* Tinicam *ex* [illegible] *ms. codicis Halleri laudat. Ceterum in jam* l[illegible] *Collatione capite* 180. *inter Donatistas* co[illegible] Colonicus episcopus Thinistensis, *ubi* B[illegible] *legendum esse censet* Thinissensis. *Sed hanc* se[illegible] *Numidiam revocari debere arbitratur cum* B[illegible] *Denique in concilio Carthaginensi sub sancto* C[illegible] *no inter rebaptizantes num.* 29. *sententiam* [illegible] *tiavit* Confessor Venantius à Tinisa, *cuj*[illegible] *jectionem solvit Augustinus libro* 7. *de Baptis*[illegible] *tra Donatistas cap.* 13.

Culsitanus, *seu potius* Culusitanus. [illegible] *bus quippe* Culusitanus *memoratur in concili*[illegible] *thaginensi sub Grato. Celebris fuit* Vincentius [illegible] copus ecclesiæ Culusitanæ, *qui fuit unus è* [illegible] *Catholicis episcopis, qui in Collatione Cartha*[illegible] *electi sunt, pro tuenda Ecclesiæ Catholicæ* ca[illegible] *versus schismaticos Donatistas: recensitus* [illegible]

Culcitanensis. *Urbem tamen* Culucitanam *à* Cusitana *distinguendam esse contendit Norisius adversus Garnerium. Nam Antoninus in Itinerario, & Tabula Peutingeriana* Culucitanas *in media Numidia locant. cum tamen certum sit ex omnibus testimoniis quæ supra laudavimus,* Culusitam *ad Proconsularem pertinuisse.* Culuciam *memorat Anonymus Ravennas libro 5. num. 4. Nec immorari licet refellendo alteri Garnerii errato, qui eamdem Culusitanam urbem cum Curobitensi confundit. Ex his quippe quæ inferius de Curubi dicemus num. 36. patebit has omnino diversas fuisse. Denique Culusitanam civitatem laudat Victor Vitensis libro 5. num. 3. in qua tot Martyres ac Confessores sub Vandalica persecutione floruerunt, ut* impossibile *fuerit eos,* homini supputare. *Præ ceteris laudat* Victoriam *matronam illustrem, de qua vide notam 165. in hunc Auctorem.*

BULLENSIS. Confessor Therapius à Bulla *tulit sententiam adversus hæreticorum baptisma in concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano, num. 61. cujus argumento respondet Augustinus libro 7. de Baptismo contra Donatistas cap. 25. Huc forte revocandus quoque est* Victor Bulnensis, *qui Synodali epistola Proconsularis provinciæ episcoporum jam sæpius laudatæ subscripsit, ut videre est in concilio Lateranensi sub sancto Martino actione 2.* Bulæ campum *semel & iterum memorat Procopius libro 1. de Bello Vandalico, qui erat in itinere versus Numidiam.* Campi Bullensis *meminit quoque sanctus Augustinus epistola 65. Vide inferius num. 50.* Bullensis-regior. 34.

NEAPOLITANUS. *Omnium postremus* Junius à Neapoli *pro rebaptizandis hæreticis sententiam dixit, in concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano.* Fortunatianus Neapolitanus episcopus *subscripsit* 35.

concilio Carthaginensi, quod anno CCCCX
Aurelio celebratum fuit; idemque interfuit G
Carthaginensi capite 126. *cum* Ampelio *Don*
sius adversario, qui Ampelius iterum capite
ter ejusdem secta episcopos recensitus est.
urbe agunt Hirtius in libro de bello A
Pomponius Mela, aliique auctores, quam
Peutingeriana mediam fere inter Clypeam
put locant. Consentit Antoninus in Itiner
Putput, Curubis, Neapolis, Clypea.
Ptolemaus Neapolim coloniam *appellat;*
opidum *Plinius. Aliæ erant in aliis provi*
bes, Neapolis *dicta.*

6. CURBITANUS. *Huic lectioni favet*
semel laudata synodica Proconsularis provin
coporum, in concilio Lateranensi sub sancto
no approbata, cui subscripsit Benenatus gra
episcopus sanctæ ecclesiæ Curbitanæ. *Freq*
tamen veteres Curubim *scribebant. In C*
Carthaginensi cap. 198. *inter Donatistas re*

natur Baluzius hic in Notitia scriptum fuisse Simminensis, *& inferius num.* 42. Seminensis *pro* Simitensis. *quod in Collatione Carthaginensi cap.* 126. *interfuerit inter Patres Catholicos* Benenatus episcopus ecclesiæ Simittensis; *& alter* Benenatus episcopus ecclesiæ Semitensis *subscripserit cum aliis Proconsularis provinciæ Patribus synodicæ jam sæpius laudatæ, quæ approbata fuit in concilio Lateranensi sub sancto Martino. Sane varii modi, quibus variis in locis civitas hæc scribitur, ansam præbent conjecturis indulgendi.* Opidum Simittuense *memorat Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *Antonino dicitur* Simittu. *In concilio Carthaginensi editionis Labbeanæ, quod anno* CCCCXIX. *sub Aurelio celebratum est, interfuit* Adeodatus Simituensis, *seu* Sumitensis, *seu* Simoethensis. *qui in Codice canonum ecclesiasticorum ex Dionysio Exiguo apud Justellum col.* 169. *& in Codice canonum ecclesiæ Africanæ col.* 396. *dicitur* Adeodatus Simidicus, *seu, ut habet textus græcus*, Σιμιδικίτης. *Cave tamen ne unam & eamdem urbem esse existimes* Simittu *&* Simidicam. *Duas enim esse omnino diversas probat Norisius in Observationibus adversus Garnerium, jam sæpe laudatis. Et quidem id facile evinci potest ex Collatione Carthaginensi, ubi cap.* 126. Benenatus Simittensis *jam memoratus, testatur, nec* alium secum *episcopum*, nec hæreticos *sibi adversarios habere. Et cap.* 135. *item inter Catholicos recensitus est* Adeodatus episcopus plebis Simidicensis, *qui pariter unitate catholica gaudebat. Hinc collige aut in subscriptionibus Labbeanis restituendum esse* Simidicensis *pro* Simitensis, *aut certe Adeodatum in isto Carthaginensi concilio memoratum, alium prorsus esse ab Adeodato Simidicensi, in Collatione cap.* 135. *laudato, qui Benenato successerit, ut vult Norisius. Vide infra num.* 42. *ubi de* Seminensi *episcopo agemus.*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

38. CLIPIENSIS. *Eodem modo ſcribitur nomen* Stephani epiſcopi eccleſiæ Clipienſis, *qui ſubſcripſit Synodicæ Proconſularium in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, actione 2. Et* Creſcens Clipienſis epiſcopus *interfuit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *Tabulæ Peutingerianæ habent etiam* Clipeis. *Sæpius tamen veteres ſcribebant* Clypeam *aut* Clupeam. *Sic quippe habent Ptolemæus libro 4. cap. 3. Cæſar libro 2. de Bello civili, Hirtius libro de Bello Africano. Plinius, Antoninus in Itinerario, Pomponius Mela, Solinus, Polybius, & alii paſſim auctores. Ejus rei rationem reddit Silius Italicus lib. 1. quod nempe in clypei modum eſſet exſtructa. Collationi Carthaginenſi interfuit* Laodicius epiſcopus plebis Clypienſis, *qui cap.* 133. *cum* Geminio *ſuo adverſario memoratus eſt.* Geminius *iterum cap.* 198. *cum veteris Donatiſtis comparuit. Hæc urbs prima omnium Africanarum in Romanorum poteſtatem devenit ſub Regulo, ut obſervat Polybius libro 1. Hiſtoriarum, Florus libro 2. Hiſtoriæ Romanæ cap. 2. Herculem in ea cum Anthæo Afrorum rege decertaſſe veteres putabant, ut refert Procopius libro 2. de Bello Vandalico. De Anthæo autem plura habent fabulæ, ſed quæ hic recenſere non vacat.*

39. MEGLAPOLITANUS. *Sic legendum eſſe compluribus exemplis probat Noriſius, qui Garnerium reprehendit, quod* Megalopolitanus *abſque ullius codicis auctoritate ſcripſerit. Codex Halleri apud Ortelium habet* Megapolis; *ſed pro Noriſio ſtat codex Laudunenſis annorum* 800. *Et quidem licet in Labbeana Conciliorum editione capite* 133. *Collationis Carthaginenſis memoretur* Romanus epiſcopus plebis Megapolitanæ; *in editione tamen Albaſpinei habetur* Meglapolitanæ, *cui lectioni reſpondere veterem codicem manuſcriptum monet Baluzius in*

nota ad hunc locum. Editio Papirii Massoni habet Neglapolitanæ. *Ceterum nostra lectioni favet etiam synodalis epistola ex concilio Lateranensi sub sancto Martino jam sapius laudata, cui inter provincia Proconsularis episcopos subscripsit* Reparatus episcopus ecclesiæ Meglapolitanæ.

40. TIMIDENSIS. Felix episcopus ecclesiæ Timidensis *recensetur inter episcopos Proconsularis, qui synodica subscripserunt eidem Concilio act.* 2. *&* Timidensium martyrum *memoria celebris olim fuit in Africa, ut ex vetusto Kalendario Carthaginensi patet, in quo* 11. Kalendas Junii sanctorum Timidensium *festivitas memoratur. Hac eadem urbs est, qua vulgo* Timida-regia *dicebatur, cujus episcopum* Faustum Confessorem *laudat Augustinus libro* 7. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 22. *qui longe antea in concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano pro hareticis rebaptizandis num.* 58. *sententiam dixerat.* Restitutus episcopus Timidensium-regiorum *subscripsit concilio Carthag. sub Bonifacio anno* DXXV. *Porro huic etiam urbi prafuisse* Januarium episcopum plebis Tunudensis, *qui in Collatione Carthag. cap.* 126. *memoratur, censuerunt aliqui viri eruditi: contra quos insurgit Norisius in observationibus adversus Garnerii notas, qui sedem Tunudensem à* Thunu *ex Tabulis Pentingerianis, aut à* Tunuba *ex Ptolemaicis, aut certe ab opido* Tunudisensi, *quod Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *in Proconsulari locat, potius esse repetendam censet.* Tunudisensis *reposuit Baluzius in notis ad hunc Collationis locum, quod* Victorianus *Donatista, qui ibi Januarii adversarius dicitur, infra cap.* 201. *ejusdem Collationis appelletur* episcopus Tunusudensis. Thunusdam *memorat Ptolemaus lib.* 4. *cap.* 3. *Sed de urbe Tunusudensi plura diximus in nota* 46. *ad Victorem Vitensem pag.* 160. *Porro id viros eruditos impulerat*

ut hic Tunudensis *pro* Timidensis *scriptun*
censuerint, quod veteres Collationis editione
rent Tumidensis, *quod mendum etiam viro e*
qui sancti Cypriani Oxoniensem novissimam
nem curavit, fucum fecit.

41. VINCENTIUS ZIGGENSIS. *In Co*
Carthag. cap. 97. *inter Donatistas comparuit*
tus episcopus Zicensis, *quo nomine sedem Z*
sem *hic in Notitia memoratam designari pu*
C. Baluzius in notis ad hunc Collationis locum
que reprehendit Holstenium, qui Zicensem ha
bem cum Siccensi eamdem esse putavit, cum
Paulus Siccensis *episcopus ex Donatistis c*
quenti memoretur. Et quidem Fortunatianu
censis Catholicus episcopus *cap.* 139. *pr*
ita unitatem Catholicam in urbe sua haberi, i
copus Donatista, qui ibi morabatur, vix nom
tus esset. Ceterum Vincentium, *qui hic in I*
Ziggensis *episcopus dicitur, eum ipsum esse*
Baluzius, qui apud Victorem Vitensem lib. 1
9. *appellatur episcopus* Gigitanus. *de quo v*
tam 29. *in hunc auctorem supra pag.* 155. *Sed*
cto urbs Zicensis, *seu, ut vult Baluzius*, Zig
in Collatione memorata, alia erit ab ista Zi
de qua agimus, quam tamen eamdem cum C
na *esse dicit. Nam in Collatione* Quadratu
copus plebis Gegitanæ *catholicus cap.* 128.
tetur numquam in sua urbe ullum fuisse Don
rum episcopum; proindeque Donatus Zicensis
uti diximus, cap. 197. *inter Donatistas adfu*
versarius ejus esse non poterat. Denique in A
Itinerario inter Carthaginem & Tuburbum-mi
catur Cigisa. *Et Anonymus Ravennas memor*
3. *num.* 6. Gegite *inter urbes, quæ in Procon*
& Numidiæ finibus jacent. Candidus epi
Sicensis *subscripsit synodicæ Proconsularium*

lio Lateranensi sub sancto Martino actione 2. Sed
'e fortassis Siccæ-Veneriæ *episcopus fuit, quæ ci-*
itas ut plurimum Sicca *absque ullo addito diceba-*
r. De hac vide notam 75. in Victorem Vitensem
g. 167.

SEMINENSIS. *Hic* Seminensis *& supra* Sim- 42.
ininensis *pro* Simitensis *scriptum fuisse censet Ba-*
zius. Adfuit tamen, ut ipsemet fatetur, concilio
arthagin. sub Bonifacio anno DXXV. Junianus
piscopus Siminensis. *qui & alias scribitur* Sim-
iinensis. *Vide supra num. 37.*

TAGARATENSIS. *In Collatione Carthag.* 43.
p. 128. memoratur Lucius episcopus civitatis
agaratensis, *cum* Quinto *ipsius adversario, qui*
rum inter Donatistas recensitus fuit cap. 208.
rtelius ex ms. Halleri Tagarensem *urbem in Pro-*
nsulari memorat. Habemus inferius inter Numidiæ
ntistites num. 113. Crescentium Tacaratensem.

ALTUBURITANUS. *Sic ms. Laudun. Codex* 44.
ro Halleri Altubaritanus. *At editi* Altaburitanus.
'ostram lectionem firmant Tabula Peuting. & veteres
iique Geographi. In Collat. Carthag. cap. 128. *inter*
'atholicos recensetur Basilius episcopus plebis Al-
buritanæ, *cum* Augustali *ex parte Donatistarum,*
ui cap. 197. *iterum memoratur. Ex eadem secta*
'ictor episcopus Altiburitanus *concilio Cabarsussi-*
no interfuit. At Catholicus fuit Constantinus
piscopus ecclesiæ Altoburitanæ, *qui synodica Pro-*
nsularium subscripsit in concilio Lateranensi sub
ancto Martino. Eadem urbs, ni fallor, memoratur
n Antonini Itinerario, ubi Altieuros *locus occur-*
it medius fere inter Carthaginem & Cirtam.

CELLENSIS. *Occurrit infra inter Patres Mau-* 45.
ritaniæ Sitifensis num. 17. Cresciturus Cellensis.
Ad alterutram urbem referendus est Honorius epis-
copus plebis Cellensis, *qui interfuit Collationi*

Carthag. cap. 126. *cum* Casto *Donatista, qui è cap.* 187. *memoratur.*

46. Uzipparitanus. *In tabulis Peutingeriæ nis habetur* Uzippira. *Et in Collatione Carthag cap.* 131. *recensetur* Marianus episcopus Utzippa ritanorum. *Nostram tamen lectionem confirman alia vetera instrumenta. nam concilio Carthag. su Bonifacio anno* DXXV. *affuit* Sementius Uzippa rensis.

47. Ausanensis. *Sic codex uterque mſ. cum edi tis. Legendum forte* Ausafensis. *Nam concilio Ca barsussitano anno* CCCXCIII. *inter alios Donati stas subscripsit* Salvius Ausafensis episcopus, *qu anno sequenti in synodo Bagaïensi è sua sede dejectu fuit. Et quidem iste Salvius in editione Labbean* Ausacensis, *seu, ut in margine habetur,* Ausanen sis *appellatur. Ipsum tamen ad Sitifensem provin ciam pertinuisse veri similius est; ubi* Assafa, *de qua urbe vide infra Sitifenses num.* 24.

48. Maraggaritanus. *Sic codex Laudun. cum editis. Scribendum tamen absque dubio* Naraggaritanus. *Et quidem Halleri codex apud Ortelium habet* Naraggaritensis, *quam tamen urbem auctor iste incaute Numidiæ attribuit. Porro* Naraggara *civitas est ex Ptolemæo, Antonino, Tabulis Peutingerianis, aliisque auctoribus nota, cujus episcopus ex Donatistarum secta, nomine* Faustinus, *in Collatione Carthag. cap.* 208. *memoratur. Concilio Carthag. sub Bonifacio anno* DXXV. *subscripsisse legitur* Victorinus episcopus plebis Nagargaritanæ, *pro* Naraggaritanæ. *Inter alios Proconsularis provinciæ Patres, qui sæpius jam laudatæ epistolæ synodali subscripserunt in concilio Lateranensi sub sancto Martino, occurrit* Benenatus gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ Naraggaritanæ. *Denique Polybius libro* 15. *Historiarum* πόλιν Μάργαρον

memorat in Africa, quem locum Casaubonus vertit simul & interpretatur Margarum sive Nadagaram. *Sane iste Polybii locus nostræ favet lectioni, cum alias litteram* M *pro* N *librariorum incuria irrepsisse nobis visum fuisset.* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

MUZUENSIS. *In Collatione Carthaginensi capite* 128. *comparuit* Rufinianus episcopus plebis Muzuensis, *qui professus est unitatem Catholicam se habere. Is est ipse Rufinianus, ut monet eruditus Baluzius, qui concilio Carthaginensi sub Aurelio anno* CCCCXIX. *interfuit. quamquam ipsius sedis nomen varie in variis codicibus, tam editis quam manuscriptis, scriptum reperitur. Nam in Labbeana editione tomo* 2. *Conciliorum col.* 1603. *&* 1605. *dicitur* Rufinianus Muzutensis, *seu* Mustensis. *col. autem* 1670. Rufinus episcopus ecclesiæ Mazensis *appellatur. Apud Justellum in Codice canonum ecclesiæ Africanæ primo col.* 396. *dicitur* Rufinianus Muzucensis: *at postea, scilicet in Concilii subscriptionibus col.* 399. Rufianus Maxensis *appellatur; & in alio codice, ut monet idem Justellus,* Rufinianus episcopus Mazensis: *tertius codex habet* Mugensis. *In Collectione autem Dionysii Exigui apud eumdem col.* 169. *dicitur* Rufinianus Muzubensis. *Porro etsi in tanta lectionum varietate genuina lectio non facile discerni possit, ceteris tamen potior nobis videtur ea, quæ* Rufinianum *appellat* Muzuensem episcopum. *Certum quippe est aliquem è Proconsularibus episcopis hic recenseri. At* Muzucensis *sedes ad Byzacenam pertinebat, de qua & de* Muzulensi, *infra inter istius provinciæ episcopos num.* 42. *dicemus.* Mustensis *vero ad Numidiam, ut ex Antonini Itinerario aliisque auctoribus certum est. &* Antonianus Mustitanus *infra inter Numidas num.* 71. *recensetur. Et quidem licet fuerit in Proconsulari urbs Mustensis dicta, à Muzuensi distingui debet, ut* 49.

ex Collatione certum est. Rufinianus quippe Muzuensis ibi, ut jam diximus, testatus est se unitatem Catholicam habere. Et Victorianus Mustitanus, quem Norisius contendit ex Proconsulari fuisse, duos habebat adversus se episcopos Donatistas. Vide infra Numid. num. 71. Mazensis *vero*, Maxensis, *aut* Mugensis, *seu* Muzutensis, *aut* Muzubensis *urbes ex aliis monumentis nobis notæ non sunt.* Madensem *quidem in Notitia habemus, sed ex Numidia num.* 37. *Denique concilio Cabarsussitano subscripsit* Latinus Mugiensis, *at è qua fuerit provincia nos latet; & quidem* Rusticianus Mutigensis, *de quo agit sermo sub nomine sancti Augustini in fine tomi* 9. *edit. Benedictinæ è Numidia videtur fuisse. Denique omnes codices græci, sive in concilii prologo, sive in subscriptionibus, constanter habent* Ρουφιανὸς Μουζουενσιανὸς, *unico excepto qui semel habet*, Μαζίμους. *Sed hæc fortassis fusius quam res postulabat.*

50. BULLENSIUM-REGIO. *Legendum est* Bullensium-regiorum. *Cujus loci antistes aliquando simpliciter* Bullensis episcopus *dicebatur, ut ex Collatione Carthaginensi patet, ubi capite* 208. *inter Donatistas recensetur* Felix episcopus Bullensis, *qui tamen antea cap.* 135. *dictus fuerat adversarius* Dominici episcopi plebis Bullensium-regiorum. *In concilio Carthaginensi sub Genethlio memoratur* Epigonius episcopus Bullensium-regiorum, *ut emendatum est ex codice ms. Lucæ Holstenii. nam antea legebatur* Bullensium-regionum, *ut videre est in tomo* 2. *Conciliorum Labbeanæ edit. col.* 1161. *& in Appendice col.* 1830. Bullam-regiam *memorant Antoninus in Itinerario, Tabula Peutingeriana, & Plinius libro* 5. *cap.* 3. *qui eam*, liberum opidum *appellat. Eadem est, ni fallor, quam Ptolemæus* Bullariam *appellat libro* 4. *cap.* 3. *ubi hanc urbem sub* Legione Augusti 3. *constitutam fuisse*

morat. Et fortassis pro Bulleriensis *legendum est* NOTÆ IN
illaiensis *in subscriptionibus synodica Proconsula-* NOTIT.
in concilio Lateranensi sub sancto Martino, ubi AFRIC.
ellosus episcopus Bulleriensis *occurrit.* PROCONS.

TITULITANUS. *Inter Donatistas qui in Col-* 51.
tione Carthaginensi capite 202. *comparuere, me-*
ratur Victor episcopus Titulitanus, *qui jam*
pite 126. *dictus fuerat adversarius* Cresconii epis-
opi plebis Tituli. *Unde conjicimus urbem hanc*
itulum *fuisse appellatam.* Victorinus de Castello-
ituliano *infra inter Numidas habetur num.* 51.

TUBURBITENSIS. *Duplex erat in Africa,* 52.
t sciunt omnes, urbs Tuburbium *dicta, qua* ma-
oris, *aut* minoris *additamento distinguebantur.*
traque tamen promiscue Tuburbium *simpliciter*
uandoque dicebatur, quod ex Collatione Carthagi-
nsi patet. In ea quippe cap. 203. Maximinus
Donatista episcopus Tuburbitanus *dicitur, qui*
tea, capite scilicet 133 *adversarius* Victoris epis-
opi Tuburbitanorum-minorum *fuerat appellatus.*
c Rufinianus episcopus Tuburbitanus *item Do-*
tista sine addito capite 201. *memoratur, qui ad-*
rsarius erat Cypriani episcopi plebis Tuburbi-
norum-majorum *catholici, ut patet ex capite*
. *ubi dicitur* Rufinus. *Alterutrius episcopi fuere*
datus à Tuburbo, *qui in concilio Carthaginensi*
sancto Cypriano inter Rebaptizantes sedit, lo-
usque est num. 18. *&* Faustus episcopus de ci-
ate Tuborbitana, *unus ex Africanis antistitibus,*
i cum Caciliano Carthag. ad concilium Arelatense
unum convenere, ut ex ejusdem synodi subscriptioni-
s patet. Tuburbim coloniam *habet Plinius libro* 5.
p. 4. Tuburbominus *inter Bullam-regiam & Ci-*
lam locat Antoninus in Itinerario. Utriusque ve-
situm exhibent Tabula Peutingeriana. Tuburbo
morat Ptolemaus. alios auctores omitto. *Eidem*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

fortassis urbi præfuit Germanus, *qui synodicæ Proconsularium subscripsisse dicitur in concilio Lateranensi sub sancto Martino, ubi* episcopus sanctæ ecclesiæ Ciumtuturbo *appellatur, forte pro* civ. m. *id est* civitatis majoris, *aut* minoris Tuburbii. *sane episcopalium sedium nomina in hac epistola ut plurimum sunt depravata. Servum illustrem Confessorem* Tuburbitanæ civitatis majoris *laudat Victor noster libro* 5. *num.* 2. *supra pag.* 73. *de quo vide notam* 163. *ad eumdem locum.* Tuburbitanas Martyres *celebrat vetus Kalendarium Carthaginense* III Kal. Agusti. *quod nomen aliqui celebribus Martyribus Felioitati & Perpetuæ attribuerunt. Alii vero Maximæ & aliis ejus consortibus. De his eruditè noster Johannes Mabillonius in Notis ad prædictum Kalendarium. quam quidem quæstionem nos quoque agitavimus in Admonitione ad Passionem sanctarum Perpetuæ & Felicitatis in Actis Martyrum sinceris pag.* 81. *Vide & pag.* 495.

53. EUDALENSIS. *Sic uterque codex mſ. cum editis. Mallem tamen legere cum viris eruditis, Stephano Baluzio in notis ad Collationem Carthag. & Johanne Harduino in notis ad Plinium*, Theudalensis. *Certe Victor Vitensis libro* 1. *num.* 7. *laudat* Habetdeum episcopum Teudalensem *à Genserico relegatum, de quo vide Byzacenos num.* 55. *Collationi Carthag. cap.* 126. *adfuit* Urbanus episcopus plebis Theudalensis. *Eudalam tamen à Theudala distinguit Carolus à sancto Paulo in Geographia sacra, sed ex hoc Notitiæ loco.* Theudale *memoratur à Ptolemæo lib.* 4. *cap.* 3. *quod à Plinio lib.* 5. *cap.* 4. immune opidum *appellatur.*

54. TULANENSIS. *Non habetur apud Ortelium. In concilio Carthag. sub Grato adfuit* Metus Taccanensis, *an huc revocandus? in alio cod. vocatur* Caunensis. *Sed ejusmodi conjectationibus hærere non vacat.*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

Porro hic quinquaginta tantummodo & quatuor episcopi in provincia Proconsulari memorantur, quamvis longe plures in ista provincia olim fuisse certum sit. Sed populis in varias regiones dispersis, urbes quamplurimæ, *ut ait noster Victor lib.* 1. *num.* 3. aut raris, aut nullis habitatoribus incolebantur. *Certe* numerum eorum centum sexaginta quatuor fuisse *idem auctor asseverat num.* 9. *libri laudati, cum post Deogratias* Carthaginensis episcopi obitum *Gensericus* Zeugitanæ & Proconsulari provinciæ episcopos interdixit ordinandos. *Synodica epistola istius provinciæ episcoporum ad Paulum Patriarcham Constantinopolitanum, quæ lecta fuit in concilio Lateranensi sub sancto Martino actione* 2. *sexaginta & octo Patres subscripsisse memorantur. Nec tamen ibi aut Carthaginis, aut complurium aliarum urbium, quæ hic in Notitia habentur, recensentur episcopi.*

AD PROVINCIAM Numidiæ.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID. I.

BERCERITANUS. *Codex Halleri*, Becerritanus. *Eidem sedi præfuisse censet V. C. Baluzius* Fortunatum episcopum Vesceritanum, *qui in Collatione Carthag. cap.* 187. *inter Donatistas recensetur. Ortelius tamen & Carolus à sancto Paulo* Vesceritanam *urbem in Collatione memoratam eam esse putant, quæ à Ptolemæo* ὑισκιθὴρ *dicitur, in Mauritania. Inter Numidiæ civitates quæ in Notitia Leonis Sapientis, de qua infra num.* 3. *habentur, occurrit* Κάςελ Βίδερε, *seu* Castrum Bedere, *ut vertitur in editione Beveregiana: at Goaris versio habet* Castra-vetera.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID. 2. GAZAUFULENSIS. *Sic dicitur apud Au-num, ubi* Gazaufula. *Adversus hæreticorum bap-tismum in concilio Carthaginensi sub sancto Cypri-sententiam protulit num.* 76. Martyr Salvianus Gazaufala; *cujus objectionem solvit Augustinus li-bro 7. de Baptismo contra Donatistas capite* Gazophyla *appellat Procopius lib. 2. de Bello Van-dalico, quem locum* bidui iter à Constantina *stitisse scribit.* Gazaupala *habetur in Tabulis Peu-tingeri nis.*

3. CALAMENSIS. *Memoratur frequenter urbs apud Augustinum, utpote quæ non longe ab Hip-poneregiensi distabat ex libro 22. de civitate Dei 8. Idem sanctus Doctor* Megalium *Calamensem episcopum, tunc temporis Numidiæ primatem, laudat, à quo ad episcopalis dignitatis apicem evectum fuisse professus est in Collatione Carthagi-nensi cognitione 3. cap. 247. Idem refert Possidius Megalii post Crescentianum in Calamensi sede suc-cessor. qui Collationi Carthaginensi inter Patres Ca-tholicos capite 129. comparuit, cum jam antea ca-55. cum aliis sex Episcopis pro tuenda adversus Do-natistas Ecclesiæ causa fuisset electus. Celebris est antistes ob vitam Augustini à se litteris mandatam quo nomine inter scriptores sacros locum jure adep-tus est. Crispinum habuit adversarium ex Donatista-rum secta, ab Augustino passim memoratum, paullo ante Collationem defunctus est, ut in ea ficatus est Petilianus capite 139 jam laudato.* natus Calamensis *episcopus ex eadem secta Optatum libro 1. inter Traditores recensetur, Cirtensi synodo sub Secundo primate Tigisitano fuerant. Ceterum celebris adhuc erat Calamensis vitas sæculo nono exeunte, utpote quæ prima re-setur inter ceteras Numidiæ urbes in Notitia, imperante Leone Sapiente conscripta fuit.*

Notæ in Notit. Afric. Numid.

Notitiam omnium primus græce & latine edidit Ca-
rolus à sancto Paulo, sed mutilam, ut conqueritur
Guillelmus Beveregius, qui eamdem ex codice ms.
bibliotheca Bodleianæ Oxonii integram typis Schel-
tonianis publici juris fecit anno 1672. in annotatio-
ibus ad canones concilii Trullani tomo 2. Synodici
s Pandectarum Canonum Apostolorum &c. Sed
merito vir ille, alias eruditus, Catholicis, quos
more hæreticorum Papistas appellat, pravæ fidei
men impingit, eis exprobrans hanc Notitiam in
um codicibus aut corruptam fuisse, aut saltem ab
haud fideliter editam, idque factum fuisse dicit
ratiam Romanorum Pontificum, propterea quod
a longe plures episcopatus Constantinopoli-
) quam Romano patriarchæ subjecti enume-
:ntur, & fines illi præscriberentur, qui do-
iium & potestatem in totum Christianum or-
ı sibi arroganter vindicat. *quasi vero Romanæ*
:siæ Pontificum prærogativa, ex majori aut mi-
episcoporum numero, qui ei, ut aiunt, patriar-
o jure subjiciuntur, repeti debeant; & non po-
ex Primatu Petro supra ceteros Apostolos, à
isto concesso, quem ad ejus sedis successores trans-
isse fuisse perpetua ac constanti traditione semper
idit, uti etiam nunc credit Ecclesia Catholica;
iere sancti Patres, Græci simul & Latini,
scebantque Græci ipsi eo tempore quo ab eis No-
hæc descripta fuit; in cujus initio Patriarcha-
ordo ita dispositus habetur, ut primum locum
neat Romanus Pontifex. Denique non erat quod
eregius adversus Catholicos adeo commoveretur,
multo ante quam scriberet tempore, eadem No-
, integra prorsus & insecta, à viro Catholico &
lito, Jacobo scilicet Goare è familia sancti Domi-
, edita fuisset anno 1648. in Appendice ad Codi-
ı Curopalatem, qui unus est ex auctoribus, qui

OTA IN in perceleb ri Byzantina Historia scriptor
OTIT ctione typis Regiis Lutetia Parisiorum
RIC. Sed his diutius immorari non vacat.
UMID. Notitiam in posterum laudabimus sub L
titiæ nomine, cujus ut varia editiones discer
earum alteram Jacobi Goaris, alteram ver
gii, aut, ut jam à viris eruditis passim
Notitiam Bodleianam appellabimus. Basil
ni Notitia à nonnullis etiam dicta fuit, qu
veregiana editione Matthæus quidam A
eam descripsisse professus fuerit.

4. CASTELLANUS. Inter Donatistas qu
lationem Carthaginensem convenere, memor
180. Severinus Castellanus episcopus.
tum est utrum hic ex Numidia fuerit, cu
aliis Africa provinciis urbes passim occurr
stellum dictæ. Vide infra inter Mauritan
riensis urbes num. 75. & inter Sitifenses
Castellum locum munitissimum, in quo Jugh
midarum regis divitia asservabantur, desc

gustinum libro 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 34. ubi sanctus Doctor illius argumenta refellit. Et quidem à Buruc *deduci potuit* Burucensis. *Tamen in Collatione Carthag. cap.* 201. *memoratur inter Donatistas* Lucianus episcopus Burugiatensis.

CENTURIONENSIS. *Uterque codex ms. habet* Centurianensis. *Editorum lectionem retinuimus, quæ veteribus monumentis magis consentanea est. Nam in Collatione Carthaginensi cap.* 202. *inter Donatistas recensitus fuit* Ianuarius episcopus Centurionensis. *Apud Optatum lib.* 1. *memorantur* Felix à Rotario & Nabor à Centurion. *Codex ms. archimonasterii Remigiani apud Remos habet*, Felix à Ratorio, & Nabor a Centurionis. *quæ verba eodem quoque modo habentur in altero cod. ms. monasterii nostri sancti Theoderici prope eamdem Remorum urbem. sed pro* Ratorio *legendum est* Rotario, *ut habet codex ms. sancti Germani à Pratis. Ex his autem Optati verbis emendandus est Actorum Cirtensis synodi locus, qui apud Augustinum libro 3. contra Cresconium laudatur cap. 27. ubi* Secundus *Primas dixit* Felici à Rotaria Centurioni *&c. quæ lectio eodem modo depravata habebatur in veteribus Optati editionibus. Duas autem urbes his verbis designari tum apud Optatum, tum apud Augustinum, confirmatur ex Collatione Carthaginensi, ubi præter episcopum Centurionensem, uti diximus, cap.* 202. *memoratum, cap* 187. *inter Donatistas occurrit* Victor episcopus Rotariensis. *Quin & Centurionensis hujus episcopi occasione liceat mihi illustrare locum ex Passione sanctorum Iacobi & Mariani, quam inter Acta Martyrum sincera & selecta ad annum circiter* CCLIX. *pag.* 225. *protuli. Ibi autem n.* 5. Centurionum & Cirtensium magistratus *in auxilium advocati fuisse dicuntur* 6.

à Stationario, qui sanctos Martyres cruc... *loco Henschenius pro* Centurionum ... centuriarum, *quasi alias nullus esset s...* *vero veterum codicum lectionem retinui...* *non venerat in mentem hac voce* Centuri... *cujus urbis nomen signari. quod tamen* ... *nibus perspicuum esse debet. Quin &* ... *Actorum loco Centurionensis urbis situm di...* *ibi haud procul Cirta seu Constantina*, ... *bri, &* Muguis, *quæ erat ejusdem Ci...* loniæ suburbana vicinitas, *eam distiti...* *Acta testentur num. 2. & seqq.*

7. VADENSIS *sic uterque codex ms...* *tis. Duas hujus nominis urbes in Numidia* ... *ex hac ipsa Notitia colligitur. nam pr...* nianum Vadensem *hic memoratum*, ... *ferius num.* 117. Proficius Vadensis. *P...* *sius in Observationibus adversus Garne...* densis & Vagensis *nomine idem signifi...* *mat. cujus sententia confirmari potest ex N...*

exemplar Vaticanum, Bagensis Episcopus. *In Collatione autem Carthaginensi cap.* 180. *inter Donatistas comparuit* Pancratius episcopus Badiensis, *quem Baluzius censet adversarium fuisse* Potentii episcopi Bladiensis, *capite* 121. *inter Catholicos recensiti; putatque vir eruditus, his vocibus* Badiensis *aut* Bladiensis *Vadensem urbem hic in Notitia memoratam designari. Sed in eadem Carthaginensi Collatione cap.* 215. *duo episcopi Vagenses catholici memorantur* Ampelius & Primulus, *quorum cum unum Vadensem, alterum Vagensem appellari debere censuisset Garnerius, à Norisio reprehensus est, quod certum sit duas fuisse hujus nominis urbes in Africa ex Plinio lib.* 5. *cap.* 4. *Consentit Ptolemaus, qui primam libro* 4. *cap.* 2. *in Mauritania Cæsariensi, alteram vero in Numidia locat, quam nempe* sub Cirtesiis *fuisse scribit capite sequenti. Prioris situs ex Tabulis Peutingerianis discitur.* Badam *in Mauritania Gaditana habet Anonymus Ravennas libro* 3. *num.* 11. *Sed etiam si duæ non essent in Africa urbes, Vaga dictæ, nihil tamen hic in Collatione esset emendandum; cum unica solummodo urbs Vaga hoc loco designetur, quæ duos simul habebat Catholicos episcopos, Ampelium scilicet, qui à Catholicis fuerat electus & ordinatus, & Primulum, cui, cum antea fuisset in ea urbe Donatistarum episcopus, ad unitatem catholicam converso, episcopalis honor & locus reservatus fuerat, ut ipse Ampelius testificatus est in eadem Collatione cap.* 176. *ubi affirmat ex eo tempore unitatem catholicam semper in Vagensi ecclesia integram inviolatamque perseverasse. Quare alterius urbis fuisse dicendus est* Privatus Vagensis episcopus *in eadem Collatione cap.* 177. *inter Donatistas memoratus. Et quidem iste cap. præcedenti* episcopus Ausagensis *dictus fuerat. Hincque infert Norisius Vagam fuisse urbem unam in Africa, quæ*

Ausaga cognomen habuerit. Immo cum & cap. [...] *duas fuisse Auzaggas dicatur, unam cui* Januari[...] *alteram cui* Privatus *ex Donatistis præfuerin[...] quatuor in Africa Vagas fuisse colligit vir erudit[...] Verum Ausaggam nonnisi ex errore pronunciati[...] pro Vaga hic acceptam fuisse acute observavit [...] ditus Baluzius in notis ad ejusdem Collationis cap[...] 176. Quippe cum Notarius recitasset* Privatus ep[...]copus Ausagensis, *seu, ut veteres manuscripti [...] bent, & uti videtur, sicut pronunciabant A[...]* Ausvagensis; *Ampelius qui Vagensis episcopus [...] non audita priori syllaba, putavit Vagensem [...] suam recenseri, statimque interlocutus est in sua [...] vitate perfectam unitatem esse. Unde cum de sua [...] ius civitate non fieri mentionem postea intellexi[...] controversia ilico sopita est. Norisio tamen fa[...] quod non semel postea Privatus simpliciter* Vage[...]sis episcopus *in eadem Collatione nominatus occ[...] rat. Ceterum ibidem cap.* 135. *memoratur* Valen[...]pus episcopus Vatensis *ex Catholicis, & cap.* [...]

fessore congessit. Ceterum Donatianus Bagaïensis episcopus, sed Donatista, adfuit etiam Collationi Carthag. cap. 176. sicut & Felix à Bagaï *concilio Rebaptizantium sub sancto Cypriano. num.* 12. *Ex his autem omnibus quæ protulimus, quivis facile intelligere potest, quam difficile sit inter tot ambages aliquid certi de istarum civitatum nominibus statuere. Vagæ in Numidiæ provincia urbis situm discimus ex Actis sancti Mammarii sociorumque Martyrum, quæ ex celebri Bibliotheca Principalis monasterii Benedictini sancti Galli apud Helvetios eruta, tomo* IV. *veterum Analectorum à Domno Johanne Mabillonio edita sunt. Ibi Mammarius apud* Vagensem civitatem *in Numidia apprehensus dicitur, non longe à Lambese, altera ejusdem provinciæ nota civitate, à quibus etiam haud procul distitisse* Tamugadim, Tigisim & Boseth *cognomento* Ansorariam *ex iisdem actis colligitur. Mihi fere exciderat monere in vetustissimo Carthaginensi Kalendario* IV. Kalendas Novembris Vagenses *martyres celebrari, quos sibi ignotos esse fatetur idem Mabillonius. Sed suspicari fortasse quis posset eos esse Mammarium sociosque ejus, quorum Acta modo laudabamus. Licet enim in civitate Boseth fuerint consummati, Mammarius tamen, qui omnium erat veluti pater & præcipuus, apud Vagam primus omnium comprehensus fuit, indeque per varias urbes cum aliis circumductus; omnes apud Vagam interrogati sunt & in carcere reclusi à Comite; unde tandem ad Anulinum missi, qui erat in civitate Boseth,* Vagenses *dici extunc potuerunt, quod nomen etiam ad posteros transmissum est. Ut ut sit,* MAMMARII *& sociorum ejus memoriam, quam ubique ignotam esse existimaverat idem vir eruditus, deprehendimus celebrem esse in Lotharingia, ut testis est Andreas Saussayus Tullensium in eadem provincia antistes,*

qui in Martyrologii Gallicani supplemento habet pag. 1131. Quarto Idus Junii. In Lothar natalis sancti Mammarii & sociorum Marty quos in una confessione summæ Deitatis per tes, ferus persecutor trucidavit. Quæ opti Actis Mabillonianis congruunt, in quibus iidem Martyres hora sexta IV. Idus Junii p cumtur. Porro Notkerus die 14. Martii inter Africanos Martyres Mammarium recenset; sociorum nomina, nec dies ejus festivus cum componi possunt. De istis vide Bollandianos ad dem 14. Martii diem.

NIBENSIS. Suspicatur V. Cl. Baluzius dem sedi præfuisse Justum episcopum Nicibensem inter Donatistas Collationi Carthag. adfuit cap Memoratur in eadem Collatione cap. 197. Q vultdeus Nebbitanus, de quo inter Byzacen fra num. 14. ubi de Lato Neptitano. Ortelius in Thesauro Geographico pro Nibensis, legendum esse putat Nobensis. Attamen non editi solum,

litanæ *Catholicus*, *qui testatus est adversarium* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID.
m è corpore exivisse. Elpidoforus episcopus
iiculitanus provinciæ Numidiæ *laudatur in con-*
io Carthaginensi sub Bonifacio, *ex altera synodo*
Grato habita : indeque emendanda istius synodi
aque editio tomo 2. *Conc. Labb. ubi col.* 717. *cap.*
Elpidophorus Cuizitanus, *seu* Chuzitanus, *aut*
iicialitanus. *& col.* 1825. *ex cod. Vaticano* Cuic-
litanus *nominatur.* Crescus *seu* Cresconius epis-
pus Cuiculi *subscripsit Concilio V. generali. Sed*
omnibus antiquior est Pudentianus à Cuiculi,
pro rebaptizandis hæreticis sententiam tulit in
cilio Carthag. sub sancto Cypriano num. 71, *cu-*
objectionem ex responsionibus, *quas ad aliorum*
iones jam fecerat, *solvit Augustinus lib.* 7. *de*
ptismo contra Donatistas cap. 35. *Hujus urbis*
ntio habetur in Antonini Itinerario.

AMPORENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 198. 11.
er Donatistas recensitus fuit Servatus episcopus
nphorensis, *quem hunc ipsum esse putat Norisius*
i cap. 121. Donati episcopi ecclesiæ Anburensis
versarius dicitur. Anburam & Amporam *seu*
nphoram *unam & eamdem esse urbem præter No-*
ium, *asserunt etiam viri eruditi Joannes Garnerius*
Notis ad Marium Mercatorem, *& Stephanus*
luzius in Notis ad Collationem Carthag. qui loco
dato pro Anburensi, *legit* Amburensi, *mo-*
que frequentes esse in mss. codicibus litterarum p
b, *aut* o & u *permutationes. Hinc non audiendus*
cas Holstenius, *qui pro* Anburensis, *legendum*
putat Abbirensis.

FESSEITANUS. *Sic codex ms. uterque cum edi-* 12.
. *Hunc locum legenti primum in mentem venit*
zza *urbs his temporibus in hodierna Barbaria ce-*
ris, *cum regno sibi cognomine* ; *quam putant esse*
lubilem *urbem à Ptolemæo*, *Antonino*, *aliisque*

R ij

antiquis memoratam. At Volubilis, totumque zanum regnum ad eam Africæ partem spectat, olim Mauritania Tingitana appellabatur, & urbs Fezza in maris littore versus Hispaniam est, proindeque longe distans a Numidia, ad Fesseitana *urbs hic memorata attinebat.*

13. BOCCONIENSIS. *In Collatione Carthag. 198 inter Donatistas occurrit* Donatus episc Bucconiensis, *haud dubie huc revocandus.*

14. DAMATCORENSIS. *Legendum, admo erudito Baluzio,* Bamaccorensis, *vel* Vama rensis, *cujus loci* Cassianus episcopus *adfuit lationi Carthag. cap.* 128. *cum* Donato *ipsius a sario. Mirum autem eidem Baluzio videtur, Donatus cap.* 187. *ejusdem Collationis dixerit lum sese adversarium habere in plebe sua, ni lum* Absalonem, cum, *inquit vir eruditus in ad hunc locum,* Cassianus cap. 128. episcopus maccorensis Catholicus nominatus sit, & nato agnitus. *Sed fallor, si Donatus nomine salonis hic alium voluerit designare præter ipsu Cassianum, quem Absalonem appellat, id e lium rebellem, quod, cum antea ejus presbyte natista fuisset, ad unitatem Catholicam conv eidem ac ipse ecclesiæ, à Catholicis præfectus Unde Donatus cap.* 128. *ait;* Agnosco illum *sianum,* presbyter meus fuit. *& cap.* 187. *idem Donatus dixisset,* Nullum habeo adv rium nisi solum Absalonem, *Aurelius Ma diensis catholicus episcopus subjunxit:* Hic est copus præsens Cassianus. *Porro hujus episco casione locum concilii Carthaginensis sub sanct priano habiti corruptum emendat idem Baluzius jam editor Oxoniensis subodoratus fuerat. Qu ibi* Felix ab Amaccura *aut* Amachorra *in v tis editionibus trigesimus octavus sententiam*

amaccura *appellari debet. Eodem modo emendum est istius urbis nomen apud Augustinum li.* 6. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 40. *ubi lus Doctor ejusdem Felicis objectionem solvit. Dee Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *memorat* Vamacures *citem, quam eam ipsam esse, de qua hic agimus, Baluzius existimat. Aliud tamen videtur nni Harduino, quos auctores tu, si lubet, con- Non enim decet inter tantos viros me judicem ponere.*

USUCCURENSIS. *Sic uterque codex mss. &* 15.
. *Dissimulare non licet, quod* Felix ab Amaa, *num. præcedenti ex Cypriano & Augustino oratus, in plerisque Augustini codicibus mss. & s dicatur* Felix ab Accura *aut* Acurra. *ex quo* urrensis, *seu* Ausucurrensis *deduci potuisse ulli fortassis existimabunt.*

ICRENSIS. *In vulgatis editionibus Cartha-* 16.
nsis Collationis cap. 128. Marcianus *recensetur* copus Idierensis *dictus, & in editione Masso-* Idurensis, *cui opponitur* Martialis *Donatista. error est scriptoris. Nam idem Martialis cap. in omnibus editis dicitur* Idicrensis: *quin & in uziana editione, quæ omnium est castigatissima, bique dicitur* Idicrensis. *Sic & apud Optatum* 1. Felix *Donatista in mss. codice Remigiano dici-* Edierensis, *& paullo post* Idicrensis. *Hujus m Felicis nefaria facinora fusius prosequitur Ops libro laudato.* Idicram *memorat Antoninus in erario.*

UTIENSIS. *Chiffletius habet* Puriensis, *sed* 17.
dose. Nam Sirmondus, ex quo Notitiam hanc exosit, diserte habet Putiensis, *sicut & codex mss. sia Laudunensis; Ortelius vero ex Halleri co.* Putiensis, *&* Putientis. *Infra inter Byzaceprovinciæ civitates iterum habetur* Putiensis *num.*

18. *Porro in Collatione Carthaginensi cap.* 204. *inter Donatistas comparuit* Felix episcopus Putiensis, *quem eumdem esse Felicem censet Baluzius, qui cap.* 133. *ejusdem Collationis adversarius dicitur* Ambibii episcopi *Catholici* plebis Pisitensis. *Quin & capite* 149. *memoratur item ex Donatistarum secta* Florianus episcopus plebis Putiziensis, *seu, ut addit idem Baluzius in Notis ad hunc Collationis locum*, Putiensis in provincia Byzacena, ut patet ex Notitia. *Verum etsi daretur* Putiensis, & Pisitensis, *seu* Putiziensis *nominibus, Puteam urbem promiscue in Collatione designatam fuisse, haud tamen assentiri possum, Felicem Putiensem capite* 204. *memoratum, hunc ipsum esse Felicem, qui cap.* 133. *dictus fuerat adversarius Ambibii Pisitensis. Felix quippe Putiensis Collationi præsens adfuit*, accessit, mandavit, & subscripsit. *At Felix Ambibii adversarius, teste Valentiniano diacono Donatista capite* 133. *abfuit à Collatione*, litterasque excusatorias misit senectutis causa. *Quin &* Ambivium Pisitensem, *de quo hic agimus, ex Proconsulari provincia fuisse censet eruditus vir Henricus Norisius in Observationibus adversus Garnerium, eumdemque præfuisse putat* Pisitanæ civitati, *quæ libro primo de Miraculis sancti Stephani, sub nomine Evodii Uzalensis, cap.* 13. *memoratur. Ab ea itaque alia erat* Pisita *seu* Pisida, *quam in confinio provinciarum Tripolitanæ & Byzacenæ sitam fuisse probat eruditus Baluzius ex Tabulis Peutingerianis, ubi inter Puteam Byzacenæ urbem, & Sabratam in Tripolitana Pisida locata est. Unde cum nec* Pisida *Norisii, utpote quam in Proconsulari sitam fuisse dicit; nec etiam Baluziana* Pisita *seu* Pisida, *quam nempe in Byzacenæ & Tripolitanæ finibus locat, Putiensi urbi, hic in Notitia memoratæ, possint aptari: aliundeque idem vir eruditus Putiziensem Flo-*

ad Byzacenam revocaverit; supereſt ut ſo- NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID.
ix, qui capite 204. Collationis inter Dona-
memoratur, Putienſi Numidiæ urbi, de qua
mus, præfuiſſe dici poſſit.

ÌGITANUS. Memoratur in Collatione Car- 18.
nſi capite 209. Creſconius epiſcopus Sigui-
ex Donatiſtarum ſecta, huc fortaſſis revocan-
ldfuit eidem Collationi cap. 187. Paſchaſius
ous Tuggenſis item Donatiſta, ſed iſtum eru-
aluzius cenſet præfuiſſe municipio Togiæ,
oci Victor epiſcopus inter Proconſularis pro-
patres ſubſcripſit Synodicæ in concilio Late-
ſub ſancto Martino laudatæ Actione 2. Por-
in Numidia urbs Sugus dicta, quæ forte hic
itia deſignatur. Eam non ſemel Antoninus in
rio memorat, quæ à Cirtenſi colonia provin-
tropoli M. P. XXV. diſtabat. Sigus dicitur
ulis Peutingerianis.

MVIRITANUS. Sic codex Laudunenſis. 19.
us ex Halleri codice Jamviritanus. Sed in
lis mſſ. codicibus littera L & I niſi ex ſenſu
ſtingui poſſunt. Editi Lambiritanus. In Col-
Carthaginenſi cap. 206. Creſcentilianus
pus Lambiritanus Donatiſta palam profeſſus
ud ſe non haberi Traditores. ſic illi ſchiſmatici
licos appellabant. Anonymus Ravennas libro 3.
5. inter Numidiæ civitates recenſet Lambrete
mbridin. Habetur & in Tabulis Peutingeria-
mbridi. Erat in eadem provincia Lambeſe
, paſſim apud veteres memorata. Quin & duo
i, à Lambeſe dicti, habentur inter Rebapti-
in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano
iis Oxonienſis, ſed mendoſe, vide infra num.
mitto Felicem Lambienſem epiſcopum Dona-
, de quo plura in Collatione cap. 201.

ÀGURENSIS, ſeu Tagorenſis, ut videtur. 20.

OTÆ IN OTIT. FRIC. UMID. *Duplex autem erat Tagora. Nam in Co thag. cap.* 133. *memoratur* Posthumiani plebis Tagorensis, *qui unitatem se h tur ; & cap.* 143. Restitutus episcopus *licus* Tagorensis *recensetur, qui erat c rum. Unam ex his in Numidia fuisse Notitia loco patet : quod item ex Antoni colligitur, sicut & ex epistola* 59. *sanc ni, ubi Xantippus episcopus Tagorensis primatu cum Victorino contendisse memor vis in nova sancti Augustini operum ed tippus iste dicatur episcopus* Tagosensi *dem à Tagora diversam fuisse suspica libro* 2. *Historia Pelag. cap.* 8. *Et quid observarunt in Notis ad laudatam epi nes fere mss. hunc episcopum Tagosensem unus habet* Tagonensis. *Lovanienses* T *reposuerunt pro* Tagosensis, *sed mend ri eruditi jam non semel monuere. & mend*

NOTA IN NOTIT. AFRIC. NUMID.

nit *epistola* 209. *ubi hanc urbem ab Hipponensi* *draginta tantum millibus abesse scribit. quamque* *proeciam Hipponensis ecclesia aliquandiu per-* *isse ibidem testatur. Miracula ibidem sancti Ste-* *ni meritis edita narrat idem sanctus Doctor lib.* *de Civitate Dei cap.* 8.

TUBUSICENSIS. *Sic uterque codex ms. at* 22.
habent Tubursicensis. *Et quidem* Tubursicum *norat Antoninus in Itinerario. Dicitur à Plinio* *b.* 5. *cap.* 4. Tuburnicense opidum. *Meminit* *gustinus epistola* 44. Fortunii Tubursici episco- *ex secta Donatistarum. In Codice canonum ec-* *ia Africana capite* 100. *laudatur* civitas Thu- sicensis *in Numidia, ibique agitur de Mauren-* *piscopo, quem eidem ecclesia præfuisse discimus* *ollatione Carthaginensi capite* 143. *ubi* Mauren- episcopus ecclesiæ Tubursicensis *comparuisse* *ur, cum* Januario *ipsius ex secta Donatistarum* *rsario; Januarius item recensetur capite* 201. *ibi-* episcopus *appellatur* de Tubursico-Numidia- *, ut urbs ista distinguatur à* Tubursico-Buræ, *antistes* Servusdei episcopus plebis Tubur- -Buræ *habetur in eadem Collatione cap.* 121. *Is* *, quem Augustinus libro* 3. *contra Cresconium* *e* 43. Servum *episcopum Catholicum* à Tubur- ure *appellat. Hanc vero ecclesiam ad Procon-* *em pertinuisse probatur ex concilio Carthagi-* *sub Bonifacio, cui inter ceteros istius provin-* *piscopos subscripsit* Reparatus episcopus Tu- cuburensis. *Buram autem Tubursici agnomen* *modo fuisse constat ex Collatione. nam Dona-* *pite* 121. *adversarius* Servidei Tubursici-Buræ *ur, & capite* 207. *simpliciter* episcopus Thu- icensis, *ut jam adversus Garnerium observavit* *sius. Familiare autem erat Afris voces duas* *unum conjunctas efferre, ita infra episcopus* *iminensis &c.*

23. LAMSORTENSIS. *Codex Halleri apud Ortelium habet* Jamsortensis. *retinenda tamen est vulgata lectio. Etenim Collationi Carthaginensi capite* 149. *interfuit* Antonianus episcopus Lamsortensis *Donatista, qui iterum sub* Antonii *nomine recensetur cap.* 163. *ubi nullum sibi adversantem Catholicum habuisse palam professus est. De Antoniano Lamsortensi plura habet Norisius adversus Garnerium. Fallitur tamen vir eruditus, cum ait Antonianum hunc nusquam* Antonium *dictum fuisse: at jure Garnerium reprehendit, qui hunc pessimum Donatistam pro Catholico episcopo intruserat. Ceterum* Florentius episcopus *Catholicus* Lamsortensis *subscripsit concilio Carthaginensi sub Bonifacio anno* DXXV. *Inter episcopos Mauritaniæ Sitifensis infra num* 21. *habetur Vindemius Lemfoctensis.*

24. TIDIDITANUS. *Codex Halleri* Tiditanus. *In Collatione Carthag. cap.* 135. *inter Catholicos recensitus fuit* Lampadius episcopus plebis Tisseditensis *cum* Donato *ipsius adversario, ut restituit Baluzius ex capite* 198. *ubi inter Donatistas comparuit* Donatus episcopus Tiseditanus. *Jam vero Garnerius ex Notitia emendandum esse Collationis textum contendit; è contrario autem Norisius ex Collatione emendari debere Notitiam asseverat; proindeque hic reponendum esse* Tisiditanus. *Rem in medio relinquit Baluzius: & quidem satis est quod uterque unam & eamdem esse urbem consentiant. Favet Norisio Salustius, qui* Tisidium *describit in libro de bello Jughurtino cap.* 62. *At pro Garnerio stare videtur Notitia Leonis imp. superius memorata: in qua ex latina Goaris editione, inter Numidiæ civitates recensetur* Tididita, *quæ græce appellatur* τίτιον. *Sed editio Beveregii Græce & Latine habet* τιτίστη.

25. MONTENSIS. *Eidem, uti videtur, urbi præ-*

fuit Donatianus episcopus Montenus, *qui inter Catholicos antistites memoratur in Collatione Carthag. cap. 121. In Tabulis Peutingerianis occurrit* Ad Mercure.

26. NOBABARBARENSIS, *seu* Nova-Barbarensis, *ut habet codex Halleri.*

27. IDASSENSIS. *Codex Halleri* Idacensis.' Rogatianus episcopus Idassensis *Donatista Collationi Carthag. cap.* 182. *comparuit, quo ex loco hanc urbem non longe Macomadia abfuisse colligimus. Nam cum Rogatianus nullum adversum se Catholicum episcopum habere professus fuisset, Aurelius episcopus Macomadiensis interlocutus est se ibi presbyterum Donatianum habere, donec huic sedi episcopus ordinaretur.*

28. NOBAGERMANIENSIS. *Codex Halleri habet* Nobagermanensis, *id est*, Nova-Germania, *sic dicta, ut à* Germania *civitate distinguatur, de qua inferius num.* 97. Seniores Novæ-Germaniæ *bis & iterum memorantur in Codice canonum ecclesiæ Africanæ cap.* 100. Confessor Jambus à Germaniciana *in concilio Carthag. sub sancto Cypriano memoratus eidem civitati præfuit, si hujus Sancti operum editori Oxoniensi credamus. At potius revocari debet ad* Germaniam *infra memoratam num.* 97. *ut ibi dicemus.*

29. VILLATICUS DE CASIS-MEDIANENSIS. *Unus fuit ex Episcopis, qui libellum fidei Hunerico regi obtulerunt, ut ex libro 3. Victoris Vitensis patet, supra pag.* 62. *Pro* Januario episcopo plebis Casarum-Medianensium *subscripsit Honorius episcopus in Collatione Carthag. cap.* 135. *Comparuit tamen Januarius, & declaravit se habere ex parte Donati adversarium, nomine* Æmilianum. *qui Æmilianus recensitus est inter Donatistas capite* 198. *ibique* episcopus Casensium-Medianensium

dixit Januarius à Vico-Cæsaris. Pa...
eo loco Vici-Cæsaris *nomine* Jol. *si*...
Cæsaream *in Mauritania designari scri*...

V A R A R I T A N U S. *Interfuit Collatio*...
cap. 188. Calipodius episcopus Vazari...
Donatistas, qui cap. 129. *dictus fuerat*...
Adeodati episcopi plebis Bazaritanæ. ...
cum Vararitana *Byzacena urbe de qua in*...
incaute confudit vir alias perquam eru...
Vazaritani *mentio fit in capite* 54. *Codi*...
ecclesiæ Africanæ. Sed is locus ad Procon...
tinuisse videtur. Nam ibi Epigonius ...
regiorum episcopus conqueritur adversu...
quod clericum à se baptizatum, & in ...
ecclesia Lectorem constitutum, Julianus d...
non ordinasset, ea specie quod loci Vaza...
esset; atque in sui patrocinium Victoris ...
ordinatione antiquissimi auctoritatem a...
gonius autem & Victor Puppianensis, ex ...
ribus erant. Sed tamen cum ibi non dicat...
provincia fuerit Julianus, Bullensium ...
cesis Numidiæ fuerit contermina, nil inde

[redacted]

i *jam antea, cap. scilicet* 133. *dictus fue-*
rius Regini episcopi Tigillavensis.

NENSIS. *Ejusdem loci fuit* Octavianus 34.
plebis Ressanensis, *qui unitatem Catho-*
bere professus est in Collatione Carthag.
'onquestus tamen est Verissimus Taca-
iscopus *Donatista cap.* 121. *quatuor epis-*
plebe à Catholicis fuisse ordinatos, inter
'ianum *recenset, quem Baluzius eum*
existimat, qui Ressanensis *cap.* 126. *di-*

ENSIS. *Huic procul dubio urbi præfuit* 35.
in Collatione Carthag. cap. 126. *memo-*
dicitur episcopus ecclesiæ Cath. *id est*
Auguritanæ, *quem vulgata editiones,*
verba in unum conflantes, Cathaugu-
clesiæ *episcopum appellaverant, ut monet*
n Notis ad hunc Collationis locum. Au-
dus *ab Augustino memoratur lib.* 22. *de*
cap. 8.

BENSIS. *Inter Patres Byzacena provin-* 36.
. habetur Albinus Octabensis. *&* *num.*
cuus Octabiensis. *Neutrum tamen ex his*
lius ex codice Halleri, quamvis Octa-
n aliis ex auctoribus commemoret. In con-
ag. sub sancto Cypriano sententiam dixit
Victor ab Octavo. *Apud Optatum lib.*
ur locus Octavensis, *in quo Circumcel-*
rimi occisi fuerunt.

NSIS. *Sic mss. & editi.* Limitis Madensis 37.
ber Notitiarum Imperii sect. 55.

ARENSIS. *Interfuit Collationi Carthag.* 38.
Honoratus Matharensis episcopus *Ca-*
qui nullum contra se habebat episcopum
s.

ENARIENSIS. Cresconius episcopus 39.

Centenariensis *in Collatione Carthaginensi inter* *Patres Catholicos recensitus est cap.* 133. *quamvis in*-*firmitate corporis prapeditus adesse non potuit.* Centenarias *recenset Anonymus Ravennensis lib.* . *n.* 6. Ad Centenarium *habent Tabula Peutin*-*geriana segmento* 1. *&* 2.

GILBENSIS. *Est & infra num.* 90. Donatus Gilbensis. *Unde conjici potest duas fuisse hujus nominis urbes in Numidia. In concilio Carthag. sub sancto Cypriano inter Rebaptizantes septimus sententiam dixit* Lucius à Castro-Galba. *In quem locum observat editor Oxoniensis*, Galba *&* Gilba *idem signari, ejusque nominis urbes duas fuisse, quarum altera* Castri *additamento distinguebatur. In Collatione Carthag. cap.* 201. *inter Donatistas recensitus fuit* Victor episcopus Gibbensis. *Apud Victorem Vit. lib.* 1. *num.* 7. *laudatur* Urbanus Girbensis, *qui forte ad alterutram ex his urbibus revocandus est. Non enim erat ex Tripolitana, ubi etiam habemus episcopus* Girbitanus *Nam Victor ibi* Urbanum

finus presbyter *comparuit & subscripsit cap.* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID.

ABUDENSIS. *Huic urbi præfuit* Victorinus scopus plebis Tabudensis, *uti restituit Balu-s in Collatione Carthag. cap.* 133. *Ibi enim an-legebatur* Tabudesenensis. *Certe paullo post ip-et Victorinus se* Tabudensem *episcopum dicit, cap.* 202. Argutus *adversarius ejus ex Dona-arum secta*, episcopus Tabudensis *appellatur.* abudeos *habent Tabulæ Peutingerianæ.* Paulus scopus Tabucensis *inter Proconsularis provin-episcopos subscripsit Synodicæ, quæ lecta fuit in cilio Lateranensi sub sancto Martino actione* 2. 42.

CASENSI-CALANENSIS. *In Collatione rthag. cap.* 133. Fortunatus *dicitur* episcopus :i Casensis-Calanensis. *Porro* Casæ-Calaneæ *itas memoratur in Notitia Leonis imperatoris à are edita, quæ tamen in editione Beveregii di-ur* Cascala. *Et quidem utrobique græcus textus bet* Κασκάλα, *omissione scilicet ultimarum utriusq-e voculæ syllabarum.* 43.

PUNENTIANENSIS. *Sic uterque ms. cum itis. Legendum tamen absque dubio,* Pudentia-:nsis. *Nam in Collatione Carthag. cap.* 201. *me-rratur* Cresconius episcopus Pudentianensis *ex rte Donati. Et Gregorius Magnus epistola* 33. *.* 2. *Indictione* 10. *meminit* Maximiani ecclesiæ udentianæ in Numidia constitutæ episcopi, *qui m pecunia corruptus fuisset, episcopum Donatistam sua ipsius civitate ordinari permiserat.* 44.

NOBASPARSENSIS. *Codex Halleri* Nobas-artensis. *tamen paullo ante Ortelius memorat* No-am-Sparsam; *&* Novæ-Sparsæ *meminit Antoninus Itinerario, ex quo patet hanc urbem haud pro-ul à Sitifi sitam fuisse.* 45.

METENSIS. *Eidem urbi præfuit* Gratianus 46.

episcopus plebis Metensis *in Collatione Carthag. cap. 126. ut ex veteri codice ms. emendavit Baluzius, cum antea* Metenensis *legeretur. quæ emendatio ex hoc firmatur, quod* Fortunatianus *qui cap. 126. dicitur adversarius Gratiani, cap. 187. in aliis quoque editionibus* Metensis episcopus *appelletur. Apud Anonymum Ravennensem libro 5. num. 6. habetur* Mata.

47. CÆSARIENSIS. *Urbem Cæsariensem in Numidia fuisse colligi potest ex sancti Maximiliani Actis, quæ inter alia Martyrum Acta sincera edidimus pag. 309. Ibi autem memoratur* Præpositus Cæsariensis *qui adfuit coram Dione Proconsule in foro apud Tevesten. Thebeste autem, ut omnibus notum est, ad Numidiam pertinebat. Ceterum in Collatione Carthag. præter* Deuterium *episcopum Cæsariensem in Mauritania, qui cap. 143. cum* Emerito *ex parte Donati memoratur, occurrit cap. 188.* Crescontius episcopus Cæsarianensis *Donatista; qui tamen videtur fuiße ex Mauritania Sitifensi. Nam cap. 189. Novatus episcopus Catholicus Sitifensis presbyterum Catholicum in ea urbe haberi testatur, fusiusque exponit quanta mala ibi Donatistæ patraverint.*

48. NOBASINENSIS. *In Collatione Carthag. cap. 121. recensetur inter Catholicos* Restitutus episcopus plebis Novasinnensis, *cum* Felice *ipsius adversario ex parte Donati; sed & iste inter Donatistas cap. 187. & 208. iterum memoratur.*

49. CÆLIANENSIS. *Sic ms. uterque cum editis.*

50. JANUARIUS JACTERENSIS. *Sic uterque codex ms. Editi autem habent* Zactarensis. *quæ lectio videtur esse alteri præferenda, non solum quod Zactara urbs sit Numidiæ notissima, verum etiam quod ex episcopis quatuor, qui fidei professionis libellum Hunerico regi obtulere, unus fuerit* Januarius Zattarensis

ɪrenſis è *Numidia, ut teſtatur Victor Vitenſis li-* NOTÆ IN
ro 3. *pag.* 62. *de quo vide Notam* 139. *pag.* 180. *ubi* NOTIT.
ro Zattarenſis, *aliqui codices mſſ. habent* Zatte- AFRIC.
nſis. *In Collatione Carthag. cap.* 128. *inter Patres* NUMID.
atholicos recenſitus fuit Licentius epiſcopus ple-
s Zattarenſis. Felix *item* Zactarenſis epiſcopus
gatus Numidiæ *interfuit concilio Carthag. ſub Bo-
facio anno* DXXV. *& alteri in eadem urbe ſub Re-
rato archiepiſcopo anno* DXXXIV. *Habemus
iam* Creſconium epiſcopum Zattarenſem pro-
nciæ Numidiæ, *qui adfuit concilio V. Generali,
videre eſt apud Baluzium tomo* I. *nova Collectio-
r conciliorum col.* 1498. *Si tamen aliquis* Jacte-
nſem *epiſcopum, qui hic in Notitia juxta manu-
 riptos codices memoratur, à Bonifacio Zattarenſi,
i libellum fidei Hunerico obtulit, voluerit diſtin-
ere, ſuam ipſius ſententiam poterit Bonifacii Gra-
unenſis exemplo tueri, qui licet à Victore fuerit
ɪenſitus inter eos, qui eumdem libellum regi obtule-
nt, nuſquam tamen in Notitia comparet. Deinde
nuarius Zactarenſis, qui libellum fidei obtulit,
tiquior erat Villatico Caſa-Medianenſi, cui à
ictore loco laudato præponitur: & tamen hic in
otitia Januarius num.* 50. *recenſetur, cum jam
ius, num. ſcilicet* 29. *Villatici nomen fuerit deſcrip-
m.*

DE CASTELLO-TITULI. *Codex Halleri* 51.
aſtello-Titulitano. *Huic ſedi aliquando præfuiſſe*
reſconium epiſcopum plebis-Tituli *inter catho-
os Collationis Carthag. cap.* 126. *memoratum,
uſuit Johannes Garnerius. Sed ea de re à Noriſio
prehenſus eſt. Nam* Victor *qui ibidem Creſconii
lverſarius dicitur, cap.* 202. *appellatur* epiſco-
ıs Titulitanus. *Titulitanus autem epiſcopus ex
oconſularibus erat, ut vidimus ſupra inter iſtius
ovincia epiſcopos num.* 51.

52. DE GIRU-MARCELLI. *Ortelius ex I*
codice habet Giga-Marcellæ. *Locus sub utroq*
mine mihi æque ignotus. Huic fortassis præfuit
dus episcopus Marcellianensis, *qui in Col*
Carthag. cap. 133. *inter Donatistas comparuit*
fuit & concilio Carthag. sub sancto Cypriano
nus à Marcelliana, *qui apud Augustinum l*
de Baptismo contra Donatistas cap. 30. *in*
nonnullis & plerisque mss. à Marcellina *appell*

53. THARASENSIS. *Infra inter Patres Byz*
occurrit n. 32. Domninus Tarasensis. *Orteli*
dat ex Codice Halleri urbem Tarazensem *à I*
Uticensi laudatam: sed provinciam non indicat.
concilio Carthag. sub sancto Cypriano Zozi
Tharassa; *cujus objectioni respondet Augusti*
7. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 20.

54. SILLITANUS. *Eidem urbi præfuit* Fau
episcopus plebis Sillitanæ, *qui Collationi Ca*
cap. 128. *cum* Possidonio *suo adversario com*
Et hunc quidem Possidonium Baluzius non
guit à Possidio Sililitensi, *seu, ut ipse legit*
tensi, *qui cap.* 197. *inter Donatistas rece*
Porro idem vir eruditus Squillacium episc
ecclesiæ Scillitanæ *cum Donato ipsius adv*
cap. 143. *ejusdem Collationis memoratum, N*
quoque adscribit, ex Notitia, ut ait; quamq
Notitia Scillitanus episcopus nusquam, Sil
vero semel tantummodo habeatur. Quin & S
nam urbem ad Proconsularem pertinuisse pa
epistola synodica ejusdem provinciæ episcopor
Paulum Constantinopolitanum scripta, quæ i
cilio Lateranensi sub sancto Martino actione
tata est: cui inter alios, ut jam in Notis ad V
observavimus, Pariator episcopus sanctæ ec
Scilitanæ *subscripsit. His adde Speratum, a*
Martyres, sub Scillitanorum nomine celebe

rthaginem Proconsuli oblatos, ac ab eo dam- NOTÆ IN
rtyrium complevisse, ut ex eorum Actis pa- NOTIT.
ua inter Acta Martyrum sincera edidimus AFRIC.
. Fatendum tamen est in Leonis Augusti No- NUMID.
:er Numidiæ civitates haberi Σκίλλι, *quæ in*
versione dicitur Scilita. *At divisiones pro-*
m tunc temporis fuisse mutatas, vel ex eo
uod Carthago ibi sub Byzacena statuitur.

IRZADENSIS. *Sic uterque codex & editi.* 55.
n loci fuit, ut censet Baluzius, Felix episco-
irianensis *in Collatione Carthag. cap.* 133.
tus. Sed an Notitia ex Collatione, aut Col-
Notitia sit emendanda, incertum est.

NICIPENSIS. *Nescio quo pacto Johanni* 56.
io, viro erudito, exciderit, ut urbem hanc
optensi Sitifensis provinciæ municipio confun-
Mopta *enim, seu potius* Mopti, *non alia*
municipium *dicitur, quam quod non esset*
a, *seu, ut loquuntur,* urbs latio donata, *sed*
vebat lege municipali, ut observat eruditus
us. Hinc Felix *Donatista qui cap.* 143. *Col-*
Carthag. adversarius Leonis episcopi mu-
Moptensis *dicitur, postea cap.* 180. *inter*
stas episcopus Moptensis *absque ullo addito*
itur.

ICARITANUS. *Sic editi & mss.* 57.

ENNIGRENSIS. *Codex Halleri* Casseni- 58.
s. *Nemini notus non est famosus* Donatus à
igris, *præcipuus Donatistarum nascentium*
nanus, & à quo illi, ut plerisque viris eru-
lacet, nomen assumsere. Inter omnes Dona-
n Collatione Carthag. cap. 149. *prior recen-*
Januarianus episcopus Casensium-Nigren-

SELITANUS. *Codex Halleri* Vesolitanus. 59.
ndum absque dubio Vegeselitanus. *Duæ fue-*

runt hujus nominis urbes in Africa. Nam in C
tione Carthag. cap. 135. memoratur Reginus
copus ecclesiæ Vegeselitanæ cum Gavino Do
sta ipsius adversario; & antea cap. scilicet 133.
recensitus fuerat inter catholicos Privatianus
copus plebis Vegeselitanæ. Unam ex illis ad
midiam spectasse certum est tum ex hoc Notiti
co, tum ex concilio Carthag. sub Bonifacio, c
se & pro Januario Masculitano subscripsit Janu
episcopus Vegesilitanus provinciæ Numidiæ
ipsa procul dubio urbs est Megesela, quam
Masculam Antoninus in Itinerario locat. Pri
Vegesilitanus episcopus adfuit concilio Carthag
si sub Grato; & Vigisilitanam plebem laud
gustinus epistola 64. quod episcopum in ple
Africa concilio exauctoratum suscipere const
renuisset. Vegeselæ item in Numidia possessio
ubi Marculus famosus Donatista, & alii eju
secta à Macarianis, ut ipsi aiebant, male habiti
mentio est in ejusdem Marculi passione, quam
dit noster Mabillonius tomo IV. Analectorum. q
quam ibi habeatur Vægessselæ, sed in cod. ms.
beïensi, ad quem hanc passionem contulimus, le
Vegesele. Alteram vero Vegeselam ad Byzac
pertinuisse probat eruditus Baluzius, ex Ant
Itinerario, in quo Vegesela, seu Vegersalla
Amudarsam, Autentum, Sufetulam, & Mene
seu Menesem Byzacenæ urbes statuitur. Id i
confirmat ex Collatione, ubi Privatianus supra
datus fatetur se episcopum Cillitanum Dona
adversarium habere; & quidem Donatus Cilli
accedens agnovit Privatianum, & testatus est
selam ex sua fuisse diœcesi. At Cillitana civit
Byzacenam pertinebat, inquit Baluzius, quo
ex ipsa Notitia certum est; siquidem inter
provinciæ patres infra num. 64. Fortunati

copus Cilitanus *memoratur. Verum ibi ostende- duas admitti posse Cilitanas urbes, quarum inde una ad Byzacenam pertinere potuit, altera ad alteram provinciam, Numidiam scilicet, si mque Vegeselam ab Numidiam pertinuisse aliun- probari possit. Et quidem si* Januarius Velesi- us *infra num.* 80. *recensitus alteri Vegesela præ- it, duæ admittendæ erunt istius nominis in Afri- urbes. Nec obstabit Antonini locus supra lauda-, ex eo nempe, uti observavit Norisius, nihil id deduci potest, quam Vegeselam in Byzacii & midiæ confinio sitam fuisse.*

MADAURENSIS. *Urbs ob Apuleii natale ce- is, sed multo felicior, quod in ea Augustinus tras didicerit, ut ipsemet testatur libro* 2. *Confes- num cap.* 3. *Vide & ejusdem epistolam* 232. *Mar- es Madaurenses idem sanctus Doctor vindicat versus Maximum grammaticum epistola* 17. Ma- rum sub legione Augusti 3. *locat Ptolemæus* o 4. *cap.* 3. Antigonus *episcopus Madaurensis uit concilio Carthaginensi sub Grato. Collationi* o *Carthaginensi cap.* 126. Placentinus episco- s *catholicus* plebis Madaurensis *comparuit cum* nato *ipsius adversario ex Donatistarum secta. vro in notis ad hunc Collationis locum monet & bat eruditus Baluzius immerito nonnullos Ma- urum urbem cum Quidia confudisse.* 60.

RUSTICIANENSIS. Leontius episcopus Ru- cianensis *Donatista in Collatione Carthag. cap.* . *comparuit, nullumque contra se adversarium bere professus est.* Rustici *habent Tabula Peutin- iana.* Macomadia Rusticiana *inferius memoratur num.* 84. 61.

VILLADEGENSIS. *Sic codex uterque ms. Le- dum* Villaregensis; *cujus loci* Felix episcopus n Victore *Donatista suo adversario interfuit Col-* 62.

lationi Carthag. cap. 128. *edit. Baluziana. Iterum cap.* 207. *memoratur idem* Victor *inter Donatistas. Et capp.* 48. *& 77. Codicis canonum ecclesiæ Africanæ* Cresconius Villaregensis *in Numidia episcopus reprehenditur, quod propria sede relicta, Tubiensem ecclesiam invasisset.* Candidum Villaregiensem episcopum, *cui ex Donatista facto Catholico honor episcopalis servatus est, laudat Augustinus libro 2. contra Cresconium Donatistam cap.* 10.

63. BUFFADENSIS. *Suspicatur V. C. Stephanus Baluzius hujus loci episcopum fuisse* Hilarum, *qui in Collatione Carthag. cap.* 120. episcopus ecclesiæ Bofetanæ, *seu, ut aliæ editiones habent,* Bofet *dicitur. Sed melius forte ibi legeretur,* Boset. *Nec obstat quod inferius cap.* 126. *recenseatur* Palatinus episcopus Bosetensis, *cum* Felice *ipsius adversario, qui* Vosetanus *cap.* 202. *dicitur. Nam Palatinus ex Proconsularibus erat, uti infert idem Baluzius ex Epistola Proconsularium in concilio Lateran. sub sancto Martino act.* 2. *relata, cui subscripsit* Cresciturus episcopus ecclesiæ Busitanæ, *seu, ut habet cod. ms. Bellovacensis,* Bositanæ. *At habemus aliam civitatem* Boseth *in Numidia ex Actis sanctorum Mammarii & Sociorum, à nostro Johanne Mabillonio tomo* 4. *Analectorum vulgatis. in quibus civitas ista ter memoratur, prima vice dicitur* civitas Boseth-Anforiaria, *secundo* civitas Boseth, *tertio denique* civitas Boseth-Amphoriaria. *Quam urbem ad Numidiam pertinuisse colligimus, ex eo quod prædicti Martyres per varias Numidiæ civitates, scilicet Vagam, Lambesem, Tamugadim & Tigisim circumacti, ab ipsis tandem* Numidiæ militibus Boseth *perducti sunt, ubi martyrium consummavere.*

64. SISTRONIANENSIS. *Sic editi & mss.*

65. TIPASENSIS. *Habetur infra inter episcopos Mauritaniæ Cæsariensis num.* 99. Reparatus Tipasi-

ius. *Tipasam in Numidia memorant Tabula Peu-* NOTÆ IN
geriana, Antoninus in Itinerario, & Anonymus NOTIT.
vennas libro 3. num. 6. Firmus episcopus eccle- AFRIC.
Tipasensis, *Numi lia provincia* Legatus, *subscrip-* NUMID.
concilio Carthaginensi sub Bonifacio anno DXXV.
em, vel illius nominis simul & sedis successor,
rmus episcopus Tipason Africanæ provinciæ
fuit concilio V. Generali.

TIBILITANUS. *Codex Halleri apud Ortelium* 66.
blitanus. *Huic urbi præfuisse* Donatum Tisilita-
um episcopum, *qui in Collatione Carthag. cap.*
:. *inter Catholicos recensitus est, contendit Johan-*
Garnerius. At contra insurgunt viri eruditi
enricus Norisius, & Stephanus Baluzius, Tibi-
anam urbem à Tisilitana distinguendam esse in-
te probantes ex hoc ipso Collationis loco, quem
sua sententia stabilienda protulerat Garnerius.
am ibi Donatus Tisilitanus nullum habere adversus
Donatistam episcopum palam professus est, nemine
lamante. Et tamen capite 197. Sallustius episco-
s Tibilitanus *inter Donatistas comparuit, qui &*
nullum contra se Catholicum episcopum habere
everavit. Ceterum Florentius episcopus Tisi-
nsis *adfuit concilio Carthaginensi sub Bonifacio*
no DXXV. *Sed gravior est difficultas an Tibi-*
ana civitas hic memorata ab Aquis-Tibilitanis di-
ngui debeat. Marinus ab Aquis-Tibilitanis *Do-*
tista occurrit apud Optatum libro I. *is scilicet ipse,*
i synodo Cirtensi inter alios Donatistas Traditores
erfuit, ut ex ejusdem concilii Actis narrat Au-
stinus libro 3. contra Cresconium Donatistam cap.
. *Et idem Augustinus libro 22. de civitate Dei*
p. 8. *refert miraculum, quod* apud Aquas-Tibili-
nas in memoria sancti Stephani *contigerat sub*
oculo ejusdem loci episcopo. Tibili *habet Anony-*
s Ravennas, sed non memorat Aquas-Tibilitanas.

Cum tamen Thibilim habeant Tabulæ Peutin
simul & Aquas-Tibilitanas, facile credid
fuisse civitates à sese invicem diversas.

57. SINITENSIS. Testatur Possidius in sermonem Siniti contra Donatistas à beato no habitum fuisse. In Collatione Carthag. Cresconius episcopus Sinitensis ex part comparuit. Erat prope Hipponensem urbem lum Sinitense ex Augustino lib. 22. de civi cap. 8. Vide ejusdem epistolam 105. n. Marcellino ejusdem loci episcopo agitur, men ex Collationis Carthaginensis gestis suspicatur Baluzius. Sunitu coloniam hab bula Peutingeriana.

58. CETHAQUANSUSCA. Monet erudi zius monstrosum istud nomen ex eo natum e cum in veteri exemplari scriptum esset Cethaq studiosus aliquis advertens primam hujus syllabam mutandam esse in ca, duas ha in margine apposuerit, quas posteri ex

ABENSIS. *Hunc memorat quoque Codex Hal-* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID.
Fuit & in Mauritania Sitifensi Zabensis *urbs,*
is antistes inter istius provinciæ episcopos num.
recensetur. Alterutrius fuit Lucius episcopus 70.
ensis *ex parte Donati, qui Collationi Carthag.*
198. *interfuit. In Notitia jam laudata à Goare*
e, sub provincia Byzacena, quæ urbes aliquot è
consulari, Numidia & Byzacena complectitur,
rrit Zabi. *quæ in editione Beveregiana appella-*
Subiba, *& utrobique græce habetur* Σούβιβα.
stenius putat hanc esse Zamam *urbem regiam.*
MUSTITANUS. *Memoratur in Collatione Car-* 71.
r. cap. 121. Victorianus episcopus plebis Musti-
e, qui ibidem duos adversarios Donatistas se ha-
conqueritur, Felicianum *nempe* Mustitanum,
Donatum Turensem. *De his agit Augustinus*
breviculo Collationis primæ diei cap. 12. *Verum*
episcopos è Proconsularibus fuisse contendit Hen-
r Norisius in observationibus adversus Garne-
i, qua in provincia Mustensem & Turrensem
s invenit. Priorem quidem ex epistola synodica
um provinciæ Proconsularis, quæ laudata est in
ilio Lateran. sub sancto Martino actione 2. *cui*
alios subscripsit Januarius misericordia Dei
copus sanctæ ecclesiæ Mustitanæ. *Et quidem*
ianus in Collatione cap. 122. *interrogatus fuit an*
munionem haberet cum Primiano, qui scilicet erat
Donati secta episcopus Carthaginensis, proinde
ex Proconsulari. quamquam, ut nihil dissimule-
, non ibi de provincia agebatur sed de schisma-
uod inter ipsos Donatistas ortum fuerat, aliis
iano, aliis vero Maximiano adhærentibus. Ille
ianus ex iis unus erat, qui anno CCCXCIII.
ilio Cabarsussitano interfuerat, & anno sequen-
synodo Bagaïensi fuerat condemnatus. Musti-
orum *simul &* Assuritanorum *mentio frequenter*

apud Augustinum occurrit in libris [illegible] tistas. Assuritani autem ad Proconsula[illegible] bant, ut supra vidimus pag. 229. M[illegible] *nini Itinerario in utriusque provinciæ, [illegible] scilicet & Numidia, confinio sita era[illegible] mi fallor, quæ* Mubsi *dicitur in Tabulis P[illegible]* Muste vicum inter duas Syrtes *mem[illegible] lib. 4. cap. 3. Porro* Thurris *Sicilib[illegible] Tabulis Peutingerianis, eidem Procon[illegible] cia attributa videtur. Sed de hac urb[illegible] mus infra, ubi de Byzacenis num. 2[illegible] Norisius Mustitanam in Proconsulari pr[illegible] admiserit, haud tamen infitiatur ali[illegible] minus in Numidia quoque exstitisse [illegible] pus ex Donatistarum secta, nomine [illegible] Collationi Carthag. cap. 206. interfui[illegible] episcopus* Musti. *At admissa hac sen[illegible] cienda erit Baluzii emendatio, qui* M[illegible] *ibi pro* Musti *posuit. Sed id, ut vir [illegible] monet, ex conjectura. fatetur quippe [illegible]*

Rebaptizantes sententiam dixit ... sub sancto Cypriano, cujus objectiones ... Augustinus lib. 6. de Baptismo contra ... cap. 12. Apud Tubunas *colloquium ha... Augustinus cum Bonifacio comite, qui tunc ... rebus omnibus vitam monasticam ... ipse ad deteriora lapso in memoriam ... Augustinus epistola 220. Ceterum Ortelius ... ut ais, Uticensi ms.* Tubaniam in Nu... *memorat. Sed* Tubaniam *pro* Tubu... *calami hic irrepsit.*

NOA. 31 NOT. 17. AFRIC. NUMID.

...NOBENSIS. Felicianus episcopus ... *inter Donatistas comparuit in Colla... cap.* 198. 73.

...ENSIS. *Sic quoque codex Halliani apud* 74.

...

...YNUS. *Celeberrima fuit* colonia The... *martyrio praeclaro illustravit beata ... cujus Acta ex duplici ms. codice monaste... sancti Theoderici prope Remos protulimus ... Martyrum sincera ad annum* CCCIV. ...acius à Thebeste *in Concilio Carthagi... Cypriano, pro haereticis rebaptizan... dixit num. 31. cui respondet Augusti... de Baptismo contra Donatistas cap.* 38. Thebestensis *adfuit concilio Carthagi... Carthaginensi autem Collationi cap.* ... Urbicus episcopus plebis Thebesti... cum Perseverantio *illius adversario,* ... 180. *inter Donatistas recensito, ubi* Tevestinus *appellatur, sub quo nomine ... concilio jam antea subscripserat. Quin* ... Thevestinam *Donatistarum memorat ... 2.* Theveste *dicitur à Ptolemaeo lib. 4. ... & in Antonini Itinerario, atque in ... Peutingerianis. Plura de hac urbe ex ...* 75.

quas scriptoribus congerere superfluum esset. ... rum itinere Carthaginensi ab urbe distitisse ... Procopius libro 2. de Bello Vandalico ... fert idem auctor, Romani cum Mauris iniere ... in quo Salomon, quem Justinianus imperat... præfecerat, occisus fuit. Denique in Noti... leiana inter Numidiæ urbes memoratur Teb... Goaris editio latina habet Telepte, gr... πλέπτε.

76. Moxoritanus. Sic codex Lau... editis; codex tamen Halleri apud Orteli... Maxoritanus.

77. Tamogaziensis. Thamogada, ... scribunt, Thamugada celebris inter cetera... dia urbes fuit, de qua plura congessit ... phanus Baluzius in Notis ad Acta purgati... ciliani tomo 2. Miscellaneorum pag. 480. ... à Tamugade in concilio Carthaginensi su... Cypriano num. 4. hæreticos esse Rebaptiza... fuit, cujus objectionem refellit sanctus Au...

, ut testatur Procopius libro 2. de Bello
'o, sed brevi postea restauratam fuisse colli-
eodem auctore, qui paullo inferius copiam
naximam in ea exstitisse scribit.

ENSIS. Infra num. 85. memoratur Janua- 78.
jensis. Et ex Collatione Carthag. colligimus
in Africa fuisse Legensem urbem. Nam cap.
:ianus episcopus plebis Legensis catholi-
mavit nullum se habere Donatistam adver-
Capite vero 187. Cresconius episcopus Le-
r parte Donati, adversarium nec se habere,
iam habuiße professus est. Fortassis in alter-
lationis loco Legiensis pro Legensis legen-
; aut certe in Notitia utrobique Legensis
bet. Porro diœcesim Legensem, cui praerat
:s, ex Tacaratensi distractam fuisse existi-
uzius in notis ad cap. 121. Collationis.

ECTENSIS. Sic mss. & editi. 79.

ISITANUS. Sic mss. & editi. Vide qua 80.
servavimus de Veselitano num. 59. Habe-
'abulis Peutingerianis Velesi, segmento 3.

ACENSIS. Apronianus episcopus eccle- 81.
olicæ Mazacensis mandato, cui per absen-
i subscripserat, consensum praebuit, in Colla-
rthag. cap. 215.

URENSIS. Sic ms. Laudun. cum editis. 82.
ex ms. apud Ortelium habet, Jugurensis.

CENSIS. Sic codex ms. uterque. Editi vero 83.
Cirtensis. Et quidem nullus alias in hac
Cirtæ, seu Constantinæ episcopus memo-
, quæ tamen erat provinciæ metropolis, ut
ur in Codice canonum ecclesiæ Africanæ cap.
vetusta Antonini Itinerarii editione Lugdu-
pro Cirta fere semper Circa habetur. Episto-
gustini 130. Circensibus pro Cirtensibus
um fuisse monet Pamelius in Notis ad Conci-

urbes alias ignotæ , & è contrario non
not ſſimæ omittantur ; fortaſſis quod tunc
cerent , ut Adrumetum , Hipporegius &
Proconſulari quinquaginta tantummodo
epiſcopales civitates Notitia exhibet , &
ctor Vitenſis libro 1. *num.* 9. *affirmat eo te*
Vandali in Africam tranſmiſerunt, Epiſc
conſulari centum ſexaginta quatuor fuiſſ
inter eos Antiſtites , qui concilio Calched
fuerunt , memoratur Abramius epiſcopus
Sed ille , uti videtur , ex Afris non erat.
rem pertinet Rufinus Principalis Cir
epiſtola 139. *alias* 158. *memoratus ab*
quamvis enim noſtri Cirtenſis *repoſueri*
runt tamen in codicibus mſ. 3. *totide*
Circenſis *haberi.*

84. PARDALIUS MACOMADIENSIS
Pardalius *epiſcopus , uti videtur, qui Rom*
cum tribus aliis Africanis epiſcopis int
CCCCLXXXVII. *Tres porro hujus no*
in Africa diſtinguit Henricus Noriſius ,
tus ex Antonino facile colligi poteſt. Pri

e discimus, quod etiam patet ex Plinii libro 5. Nota in Notit. Afric. Numid.
.4. *ubi Byzacii urbes commemorans, habet*; Rhuſ-
ia, Thapſus. Inde Thenæ, Macomades, Ta-
pe, Sabrata. *Urbes hic recenſitæ ante Macoma-*
ex Byzacena erant, quæ vero poſtea ſequuntur
Tripolitana. Hinc Limes Macomadienſis *in*
itia Imperii occidentalis ponitur ſub cuſtodia
ucis Tripolitani. *Tertio denique urbs* Macoma-
es Syrtis *in Itinere à Lepti-magna Alexandriam*
currit, proinde omnino diverſa ab iis quas ſupra
memoravimus. Porro in Collatione Carthaginenſi
pius interlocutus eſt Aurelius epiſcopus eccleſiæ
Macomadienſis, & comparuit inter Patres Catho-
cus cap. 116. *cum ſuo adverſario ex parte Donati,*
eluſtio. *Illum vero ex Numidia fuiſſe patet ex cap.*
. *ubi ſe Preſbyterum habere teſtatus eſt in urbe*
daſſenſi, *dum illic epiſcopus ordinaretur. Idaſſa*
m ad Numidiam pertinebat, ut ex hac ipſa No-
itia certum eſt. Ad Byzacenam itaque referenda
ſ altera Macomadia, quæ in eadem Collatione me-
oratur. Nam Macomadiam duplicem in Numidia
llus excogitavit Garnerius abſque ullo auctoris,
ive antiqui ſive recentioris teſtimonio. Iſtam vero
Ruſticianam *dictam fuiſſe diſcimus ex Collationis*
ap. 197. *ubi cum* Proficentius epiſcopus Maco-
mazienſis *Donatiſta comparuiſſet, ſeque nullum*
habere adverſarium fuiſſet profeſſus; Fortunatianus
epiſcopus Catholicus ex qua eſſet Macomadia inter-
rogavit, cui cum Proficentius, ex Ruſticiana *reſ-*
pondiſſet, nihil amplius Fortunatianus interlocutus
eſt. Caſſius à Macomadibus *in concilio Carthag.*
pro rebaptizantibus ſtetit num. 22. *cujus objectionem*
ſolvit Auguſtinus libro 6. *de Baptiſmo contra Dona-*
tiſtas cap. 29. Donatum Macomadienſem *epiſco-*
pum, qui relicto Donatiſtarum ſchiſmate, ad Eccleſiæ
Catholicæ unitatem tranſierat, laudat idem Augu-

inus lib. 2. contra Cresconium cap. 10. Ptolem
Macodamam *habet lib. 4. cap. 3. pro* Macomad
LEGENSIS. *Vide supra* Legiensis *num. 78.*
odice Halleri non habetur.

AD TURRES-CONCORDI. *Apud Ortel*
x cod. Halleri dicitur Turris-Concordiæ.

LAMFUENSIS. *Ortelius ex Halleri codice*
t Jamfuensis. *In codice Laudunensi quem vidim*
t efformata est prima littera, ut Jamfuensis
t Lamfuensis *legi possit. Pro vulgata edit*
ctione stat Collatio Carthaginensis, in qua capite
nter Catholicos Patres recensitus est Safargius
opus plebis Lampuensis. *Quin & concilio C*
haginensi sub Bonifacio anno DXXV. *subscri*
ontius episcopus plebis Lamfuensis. *Dubitat*
m V. C. Stephanus Baluzius an Lamfoc
pidum *ab Ammiano Marcellino lib. 29. laudat*
dem fuerit cum hac Lamfuensi urbe. Sed hunc scr
ulum amovebimus in Notis ad Sitifenses episcop
m. 21 ubi Lemfoctensem *urbem ex codicibus*

Carthag. cap. 137. *& seqq. ut patet ex Indice,*
eruditus Baluzius tomo 1. *nova Collecti nis*
iliorum edidit. Sed ipsa gesta excidere, qua ta-
aliquatenus suppleri possunt ex ejusdem Collatio-
Breviculo sancti Augustini, in quo multa de Se-
o Tigisitano cap. 13. *& seqq. Collationis diei*
ibentur. Porro dua erant in Africa urbes Tigisis
: *Nam infra inter Mauritania Cæsariensis Pa-*
num. 27. Passitanus Tigisitanus *memoratur.* Ti-
& Thigisi, *prater* Thiges, *h bentur in Tabulis*
ingerianis. Et quidem in Collatione Carthagi-
prater. Sollemnium episcopum plebis Tigisi-
catholicum, & Paschasium *Donatistam illius*
rsarium cap. 135. *memoratos, recensitus est cap.*
Gaudentius episcopus loci Tigisitani *ex*
atistarum secta; pro quo, cum ex infirmitate in
re remansisset, subscripsit Cresconius episco-
Siguitanus. *Quinam vero ex istis Numidia tri-*
dus sit, incertum est. Baluzius Sollemnium Nu-
m fuisse infert, quod Restitutus, qui, *inquit,*
; esse non potest quam Novasinnensis *in Nu-*
a episcopus, pro eo subscripserit. At pro Gau-
io Cresconius Siguitanus subscripsit. Sugus *au-*
erat in Numidia M. P. XXV. *Cirta distans, ut*
Antonini Itinerario certum est, & ex Tabulis
ingerianis, ubi segmento 2. *Tigisi media locatur*
Sigus *& Cirtam. segmento* 3. *memoratur* Si-
e. *Quin & supra num.* 18. *recensitus est* Victor
gitanus. *Erat tamen in Mauritania Casariensi*
colonia *apud Ptolemaum libro* 5. *cap.* 2. *quam*
minus Sigam municipium *appellat, ex qua*
ssis nonnulli Cresconium appellatum fuisse S gui-
m *opinabuntur.*

ILBENSIS. *Jam recensitus fuit supra num.* 40. 90.
x Gilbensis. *ubi plura de hac urbe diximus.*

EGIANENSIS. *Hunc quoque memorat Orte-* 91.

lius ex Victore. Sirmondus nudum nomen
at in Laudunensi codice ms. additur prbt.
raque aliorum nomina. Gregorius Magnus
epist. 32. scribit ad Columbum Numidiæ ep
occasione Paulini *cujusdam* Regensis episco
apud sanctissimum Pontificem accusatus fuera
vero Regianensi *ecclesiæ præfuisse crediderim*
quam Regiensi, *infra in Mauritania Cæsarie*
recensita, quod de episcopo ex Numidia
Gregorius eo loci agere videatur. V. Sitif.

SILENSIS. *Huc revocari posse* Saturn
tensem *episcopum Donatistam cap. 197. Co*
memoratum, suspicatur Baluzius. At Siten
copus ad Mauritaniam Cæsariensem pertine
inter istius provinciæ episcopos num. 112. inf
betur.

GAUDIABENSIS. *Sic editi & mss.*
latione cap. 201. inter Donatistas recensitus
turtanus episcopus Gazabiarensis. Glaudi
[illegible]

nium ex Actis synodi Cirtensis, cui ille cum aliis Traditoribus ex eadem secta intererat. Archinimum Masculanum laudat Victor Vitensis libro 1. num. 15. De quo vide notam 52. pag. 162.

CENTURIENSIS. *Memoratur in codice canonum ecclesiæ Africanæ cap. 87.* Quodvultdeus episcopus Centuriensis, *is ipse, ni fallor, qui in Collatione Carthaginensi cap. 126. inter Catholicos recensitus est, cum* Cresconio *illius adversario ex parte Donati. Testis est Procopius libro 2. de Bello Vandalico castellum,* Centuriæ *dictum, in Numidia exstitisse.* 95.

SUABENSIS. *Sic editi ex codice Laudunensi. Codex Halleri habet* Suavensis, *quod idem est.* Litorius episcopus plebis Suavensis *catholicus adfuit Collationi Carthag. cap. 133. quem male Garnerius* Suanensem *appellavit, ut eum* Sugunensem *episcopum faceret. qua de re à Norisio reprehensus est.* 96.

GERMANIENSIS. *Anonymus Ravennensis lib. 3. num. 6. meminit urbis* Germani, *& in Tabulis Peutingerianis habetur* Ad Germani. *Supra num. 28. recensitus est* Florentius Noba-germaniensis. *cui loco* Innocentium episcopum ecclesiæ Germaniensis *catholicum, in Collatione Carthaginensi memoratum, præfuisse putat auctor editionis Oxoniensis operum sancti Cypriani, qui &* Confessorem Jambum à Germaniciana *unum è rebaptizantibus, qui concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano interfuere, eidem loco tribuit. quos tamen ad hanc Germaniensem urbem, de qua hic agimus, revocari debere veri similius est. Sed & fallitur idem vir eruditus attribuens* Germanicianam, *ut ait,* novam *Byzacenæ provinciæ; cum ex hac ipsa Notitia certum sit, tum Germaniam-Novam, tum alteram quæ simpliciter* Germania *dicebatur, ad Numidiam pertinuisse. Germanicianam tamen in Byzacena admittere videtur An-* 97.

nensis-Germanicianorum ecclesiæ, &
concilii prologo dicitur Candidus Abbi
editione autem Labbeana tomo 2. *Concil*
Abbiritanus, *seu* Abderitanus, *& col.*
biritanus, alias Germanicianorum.
vero inter Proconsularis provinciæ episc
censetur. Huic urbi præfuit Successus ab
maniciana *in concilio Carthag. sub sanc*
memoratus num. 16. *Vide notas in Vict*
sem supra pag. 168.

98. VADESITANUS. *Sic codex uterq*
editis. Huic urbi, ut opinatur V. C. Ba
fuit Cresconius episcopus Baiesitanus
tistis in Collat. Carthag. cap. 201. *memo*
eumdem esse censet Cresconium, *qui c*
versarius dicitur Fortunati episcopi
clesiæ Undesitanæ, *quare idem vir*
emendavit Vadesitanæ.

99. GAURIANENSIS. *Sic scribitur*
ms. cod. & editis. Apud Ptolemæum lib
memoratur Garra. *& infra in Byzace*
memoratur Secundinus Garrianensis.

ctio, quamvis inferius iterum habeatur episcopus Lamiggigensis. *Duas quippe hujus nominis urbes in Africa fuisse ex Collatione Carthag. patet, ubi cap.* 133. Innocentius Lamiggigensis *recensetur cum* Juliano *Donatista ipsius adversario, qui & iterum comparuit cap.* 198. *Et cap.* 187. *memoratur* Recargentius episcopus Lamiggigensis *Donatista, qui profitetur se nullum habere adversarium. Ex hac lectione restituta solvitur scrupulus eruditi Baluzii, qui in notis ad hoc* 187. *Collationis caput, suspicatur pro* Lamiggigensis *ibi debere legi* Lamiggizensis. *Sic quoque in recentioribus Catalogis, in quos invecta est* Lamiggiza, *restitui debet* Lamiggiga. *Ceterum in cod. Halleri, ut refert Ortelius, una earum civitatum dicitur* Lamigginensis, *altera* Jamigginensis. *V. Greg. M. lib.* 1. *ep.* 82. *ubi* Argentius Lamigensis.

GARBENSIS. *Adfuit Collationi Carthag. cap.* 209. Felix Garbensis *celebris Donatista, qui in vulgatis Optati Millevitani episcopi editionibus libro* 1. *appellatur* Garbiensis. *aut* Gabriensis, *& in mss. codicibus, uno scilicet sancti Remigii Remensis, & altero sancti Theoderici prope eamdem urbem,* Gardensis, *in tertio, qui est sancti Germani à Pratis,* Gabrensis *dicitur. At Victor ab iisdem Donatistis Romam missus, ut ibi eorum secta episcopatum obtineret, in iisdem Optati editionibus libro* 2. Garbiensis *dictus, in laudatis mss.* Garbensis *appellatur.* Victor à Garbe *dicitur in Actis synodi Cirtensis apud Augustinum libro* 3. *contra Cresconium cap.* 27. 102.

VAGARMELITANUS. *Codex Halleri* Vagormelitanus. *Scribendum est* Magarmelitanus, *ut recte monet Baluzius in notis ad cap.* 126. *Collationis Carthag. ubi* Secundus episcopus plebis Magarmelitanæ *recensitus fuit, cum* Felice *ipsius adversario, qui & cap.* 198. *inter Donatistas adfuit. Secundus vero hic in Collatione memoratus is ipse* 103.

TAIN *est, ni fallor, qui Leporii libello emendat*
TIT. *Sirmondum edito, subscripsit his verbis:* S
RIC. episcopus ecclesiæ Aquensis sive Megari
MID. *& in epistola quæ ea occasione ad episcop*
canos scripta fuit, Secundinus *appellatur.*
tia vero, quæ sub Leone Sapiente conscripta
betur inter Numidiæ civitates Vagarmelit
tione Goaris. Græcus tamen textus habet
λέων. *quem locum editio Beveregii in*
distinguit βάδιω & Μηλέων; *latine* Bades & M
quæ num. 6. & 7. recensentur.

94. FORMENSIS. *Inferius num.* 108. *iterum* F
sis *episcopus habetur. Alterutrius fuit* Just
mensis *episcopus Donatista, pro quo ægrota*
scripsit Martialis Idicrensis *in Collatione* C
cap. 209. *Idem dicendum de* Urbano For
episcopo Donatista, de quo Optatus lib. 2.

5 DE TURRES-AMMENIARUM. *Aliis,*
nec Carolus à sancto Paulo in Geographia

:ilio *Cabarsussitano subscripsisse* Latinum
:m episcopum *ex Donatistarum secta.*
betur in Tabulis Peutingerianis.
TENSIS. *Seu, uti videtur*, Hospitensis. 110.
Collatione Carthag. occurrit Benenatus
s plebis Hospitensis *catholicus, qui cum*
affirmasset, nullum alium in suo loco *epis-*
:, Lucullus episcopus *Donatista* dixit:
.o semper me fugavit. *& cap.* 198. *idem*
episcopus ab Hospitiis *duos adversus se*
itholicos professus est, quorum unus modo
linatus, quod scilicet, cum forte Lucullus
iis fugatus, sese recepisset in aliquod opi-
dem diœcesis, ibi & Catholici episcopum
int, qui ei resisteret. Ceterum Carolus à
ulo hic in Notitia pro Ospitensis *legendum*
Ospinensis, *laudatque* Leonem episco-
pinensem *in concilio* 7. *Carthag. memora-*
idem auctor, ubi de Mauritania Cæsariensi
ea provincia locat Oppinum, *à Ptolemæo*
:ap. 1. *memoratum, eique loco præfuisse ait*
Oppini *episcopum, qui concilio Carthag.* 7.
t. Unicus vero Leo Oppini subscripsit huic
& quidem ex Tingitana, ut dicemus infra
'zacenis num. 82. *& in Sitifensibus num.* 33.
m Mozotensis.
DENSIS. *Codex Halleri* Vagradensis. 111.
forte loci fuit Donatus episcopus Vagea-
Collatione Carthag. inter Donatistas cap.
oratus. Ceterum Bagrada *celebris est Afri-*
s, qui urbem cognominem habebat, ubi Ro-
Legatos à Carthaginensibus contra jus gen-
prehensos fuisse scribit Livius. Bagradas *ur-*
agradam *fluvium memorat Anonymus Ra-*
lib. 3. *num.* 6. *Placet eorum sententia qui*
sem urbem hic memoratam, Bagaïense opi-

versario, qui cap. 187. Lamasbenus *au*
sillus *ejusdem urbis episcopus interfuit co*
thaginensi sub sancto Cypriano pro rebapti
reticis, cujus objectionem solvit Augusti
de Baptismo contra Donatistas cap. 39. *H*
editione Oxoniensi dicitur Pusillus à Lan
errore, ut arbitror, Amanuensium, etei
editiones simul cum Augustino habent à
& quidem in eadem synodo num. 6. *jam*
fuerat Januarius à Lambese.

TACARATENSIS. *Nescio quo pacto*
& Harduinus in Notis ad Plinium lib. 5.
episcopum sic à Tacatua *urbe dictum fuisse*
Erat quippe Tacarata urbs in Numidia,
cesis adeo ampla erat, ut Verissimus, *illi*
parte Donati episcopus, *in Collatione Ca*
121. *conquestus fuerit, quod in sua diœce*
quatuor Episcopos constituissent. Ex his
pidius episcopus plebis Tacaratensis
Ceteros fuisse Datianum *Legensem*, O
Restianensem *&* Fortunatum *Casense*
sem, qui Collationi interfuerunt, viri era

r Rusicadam & Hipponem-regium si- Antonini Itinerario colligimus. Habe- ıratam ab his diversam, de qua inter ; num. 43. Taguram in Numidia num. riatam in Byzacena num. 37.

TANUS. *Illustrem hanc sedem fecit evitanus episcopus, cujus libros ad Par- schismate Donatistarum sæpius excusos vit. Nomen ejus in Martyrologio Ro- unii inter sanctos Confessores inscriptum es in eadem urbe habitæ sunt synodi, lebris est ea, quæ anno* CCCCXVI. *in ı causa habita fuit: cujus synodalis epi- centium papam inter Augustinianas epi- um.* 176. *eamque confirmavit idem Pon- pistolis* 182. *&* 183. *editionis Benedicti-* us episcopus Milevitanus *è Donatista- aliis sex episcopis electus est ad agendam sam contra Catholicos in Collatione Car- in qua sæpius interlocutus est.* Severus *ı urbis episcopus Catholicus, paullo an- ccesserat, ut dicitur cap.* 215. Mileum *inus in Itinerario;* Mileu coloniam *ingerianæ, & in synodo Cirtensi Secundus urium à Limata objurgavit, quod duos lios occidisset Milei, quam urbem à Mi- Carolus à sancto Paulo; sed alii viri gantur.* 114.

NUS. *Codex Halleri apud Ortelium* anus, *forte pro* Vallitanus, *ut censet ı Adnotationibus ad Carolum à sancto quidem* Bonifacius episcopus plebis *ter Catholicos patres in Collatione Car- pite* 135. *recensitus est. Victori Garbensi, n Romano episcopo, ut ipsi aiebant,* Eallitanus *successit apud Optatum libro* 115.

2. *At* Vallim *in Proconsulari Antoninus & Tabula Peutingeriana locant. Certe in concilio Carthag. sub Bonifacio subscripsit* Restitutus episcopus plebis Vallitanæ. *Sed in eadem synodo memorantur* Restitutus Viltensis *&* Porphyrius Vallensis, *quorum fortassis alteruter huc esset revocandus, si è Numidia esset.*

116. SELEUCIANENSIS. *Ortelius ex codice Halleri habet* Seleuciamensis. *In Collatione Carthag. cap.* 121. *comparuit* Terentius episcopus Seleucianensis *catholicus, cum* Messiano *Donatista ipsius adversario, qui iterum cap.* 206. *memoratur. ita tamen ut in editione Papirii Massoni cap.* 121. *habetur* Solencianensis, *& cap* 206. Seleuciamensis, *ex quo fortassis ultimo loco Ortelius nomen hujus urbis exscripsit. nam Collationem Carthag. simul cum Victore ms. laudat.*

117. VADENSIS. *Plura de hac urbe diximus supra num.* 7.

118. TAGASTENSIS. *Codex Halleri apud Ortelium* Tagartensis. *Celebris & fortunata civitas, quæ Magno Augustino ortum præbuit, &* Alipium *ejusdem Augustini amicum habuit Antistitem. Iste variis Africanæ ecclesiæ conciliis interfuit, passimque in Collatione Carthaginensi interlocutus est, in qua unus è septem fuit episcopis, qui pro tuenda Ecclesiæ catholicæ causa adversus schismaticos electi fuerant. Firmi Tagastensis episcopi constantiam laudat idem Augustinus libro de Mendacio cap.* 13. *quod nec mentiri voluerit, nec tormentis etiam atrocissimis umquam adigi potuerit ad hominem, quem occultaverat prodendum. Celebratur ejus memoria in Martyrologio Romano die* 31. *Julii. Plura vero de Tagasta proferre supervacaneum esset. In Antonini Itinerario inter Hipponem-regium & Naraggaram media locatur.*

119. MAXIMIANENSIS. *Codex Halleri* Maximi-

s. *Petrus abbas in concilio Carthag. anno* DXXV.
onifacio, pro tuenda monasterii sui libertate
lum attulit Baccensis monasterii, *quod licet*
nianensi ecclesiæ vicinum *fuerit*, ad con-
onem tamen Primatis provinciæ Byzace-
conferebat. Maximianenses *memorat Libe-*
Primas Byzacenæ in epist. ad Bonifacium Car-
in concilio Juncensi. Hanc vero urbem à Rus-
haud procul abfuisse colligitur ex Vita sancti Ful-
cap. 29. ubi sanctus ille Pontifex ob compres-
itimarum plebium rixas laudatur, & potissi-
quod Maximianensis animositatem plebis,
rdinatum sibi episcopum recipere nolebat,
rit. Synodica Patrum provinciæ Byzacenæ,
cta est in concilio Lateran. sub sancto Marti-
one 2. *inter alios subscripsit* Bonifacius epis-
sanctæ ecclesiæ Justini & Maximiensis.

RADTANSIS. *Sic uterque codex mss. editi vero* 120.
tensis. *Laudat Baluzius concilium Carth. anni*
. sed ibi subscripsit episcopus Zactarensis. *At*
atione Carthag. cap. 128. *recensitus fuit* Cres-
s episcopus plebis Zaraitensis, *cum* Rogato
adversario, qui & cap. 203. *inter Donatistas*
uit. Apud Ptolemæum memoratur Zaratha,
inter Mauritaniæ urbes recenset. Huic loco
convenit Zarat *urbs in Numidia, quam nem-*
pe Lamasbam locat Antoninus in Itinerario.

GIRU-TARAZI. *Hanc urbem apud Orte-* 121.
c codice Halleri reperire non licuit.

MIGGIGENSIS. *De hac sede actum est su-* 122.
m. 101.

COPACENSIS. *Hujus opidi nomen est, ni* 123.
Vicus-Pacis. *Cod. Halleri habet*, Vicus-
is. *Adfuit Collationi Carthag. cap.* 143. As-
episcopus plebis Vicensis. *cum* Urbano
o Donatista, qui cap. 206. episcopus Vicensis

dicitur, nec tamen sese alterutrum noverant. His in locis suspicatur Baluzius Vici-pacensis *episcopum designari, quamvis, ut ipsemet prosequitur, alia sint urbes in Africa* Vici *dicta. Melius huc revocatur* Florentianus Vicopacatensis *ex Numidia legatus in concilio Carthaginensi sub Bonifacio anno* DXXV. *qui & ibi dicitur* Vicopacensis.

* NUM. CXXV. *Tamen nonnisi* CXXIII. *recensentur. nonnulli fortasse per amanuensium incuriam excidere.*

AD PROVINCIAM Byzacenam.

* VASSINASSENSIS ET AQUIS. *Hæc verba in editis referuntur post aliquot puncta, veluti si quod prius erat in codice legi non potuisset. At nos ea retulimus eo prorsus modo quo in ms. Laudunensi habentur, in quo nihil omnino detritum aut lacerum apparet, relinquentes unicuique, quid ea de re voluerit, judicandi libertatem. Vix tamen dubium esse potest quin his vocibus duæ sedes designatæ aliquando fuerint. Porro Ortelius citat* Africæ locum episcopalem, *nomine* Vassitanum, *ex* Victore Uticensi. *qui alias in Notitia non occurrit. Concilio Calchedonensi act. 15. subscripsit* Valerianus Bassianensis *ex Africa.*

1. AMUDARSENSIS. *Sirmondus sic habet:* Liberatus Amudarsensis, per. *At in cod. ms. Laudunensi sic habetur,* Liberatus prbt. Amudarsensis. *In Collatione Carthag. editionis Massoni hæc leguntur cap. 126.* Maius episcopus Plenius Auvidarsensis, *alia edit.* Amudarsensis. *quem locum Baluzius sic emendavit,* Maius episcopus plebis

Amudarsensis, *ejusdem scilicet urbis, quæ hic in Notitia memoratur. Et quidem nota est apud veteres* Amudarsa, *quam, ut idem vir eruditus observat, Ptolemæus & veteres Itinerarii Antonini editiones* Amurdasam *appellant. Bertii editio Antonini* Amudarsam *habet.*

MANSUETUS AFUFENIENSIS. *Sic codex uterque mſ. cum editis. Is autem Mansuetus ipse videtur esse, quem Victor Vitensis laudat libro 2. num. 16. de quo vide Notam 93. supra pag. 172.* 2.

SEPTIMUNICIENSIS. *Sic editi & mſſ.* Septimuniciam *memorat Antoninus in Itinerario. Et Ferrandus aliquot refert concilii Septimunicensis canones in Breviatione.* 3.

BENEFENSIS. *Urbis hujus situm discimus ex cap. 14. Vitæ sancti Fulgentii, ubi laudatur monasterium* Vicensi, *seu, ut habent alii codices,* Juncensi proximum litori, Benefensi autem maxima ex parte contiguum, *in quod sese Fulgentius recepit, quod ibi* rigidi propositi disciplina antiqua *servaretur. Concilio Cabarsussitano Donatistarum subscripsit* Guntasius Benefensis episcopus. *Collationi autem Carthag. cap. 133. adfuit* Æmilianus episcopus ecclesiæ Bennefensis *catholicus, eo ipso die quo* Maximianus *illius adversarius defunctus est, ut ibidem, & cap. 198. Donatistæ affirmarunt.* 4.

ANCUSENSIS. *Ejusdem loci episcopus fuit ex Donatistarum secta* Donatus episcopus Ancusensis, *in Collatione Carthag. cap. 208. memoratus, quem eumdem Donatum esse putat Baluzius, qui cap. 126.* Gududi episcopi Aniusensis, *seu,* Avinsensis, *adversarius in vulgatis editionibus dicitur. Hinc ipse pro* Aniusensis, *reposuit* Ancusensis. 5.

MIDIDITANUS. *Is est forte qui in cod. Halleri* Meditlitanus *dicitur. In Collatione Carthag. cap.* 6.

208. *inter Donatistas recensetur* Liberalis episcopus Milidiensis. *pro quo suspicatur Baluzius legendum esse* Mididiensis. *Sic & in Vita sancti Fulgentii cap.* 12. *ubi in editis memoratur* civitas Ididi, *monet idem vir eruditus in antiquo cod. ms. Colbertino haberi* Mididi. *Porro in Collatione Carthaginensi cap.* 142. *memoratur* Serenianus episcopus Miditensis, *quem fortassis nonnulli huc revocari posse censebunt. Pertinebat enim iste ad Byzacenam provinciam. nam cum sese habere* Catholicam *unitatem professus fuisset*, Peregrinus Sufetanus *episcopus Donatista interlocutus est :* Presbyterum illic habeo Victorem. diœcesis mea est. *Sufetam autem ex Byzacena fuisse nemo infitiari potest. memoratur quippe infra num.* 21.

7. TUBULBACENSIS. *Codex Halleri* Tubolbacensis. *Nostra lectio potior. Etenim in Collatione Carthag. cap.* 126. *memoratur* Januarius episcopus *catholicus* plebis Tubulbacensis.

8. VADENTINIANENSIS, *seu*, Valentinianensis. *Etenim epistola synodica concilii Byzaceni ad Constantinum Augustum, qua in concilio Lateranensi sub sancto Martino actione seu secretario* 2. *lecta fuit, inter alios subscripsit ultimus* Rodibaldus gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ Valentinianensis. *In codice Halleri memoratur episcopus* Vadecinienfis in Africa.

9. MASCLIANENSIS. *Codex Halleri, si bene legit Ortelius, habet* Masdianensis. Mascliana*s memorat Antoninus in Itinerario. Collationi Carthag. cap.* 208. *interfuit* Plutianus episcopus Mascliananensis *Donatista, in quem locum observat eruditus Baluzius, concilio Carthag. sub sancto Cypriano inter rebaptizantes adfuisse* Julianum à Mascliani*s. Sed hunc invenire non licuit in editis, nec eum memorat Augustinus in libris de Baptismo contra Donatistas,*

ruibus *Antistitum, qui concilio isti interfuerunt,* ·ctiones *singillatim refellit. Et quidem fallor, si* anus *iste à Baluzio memoratus, alius sit à* Ju- io à Marcelliana, *qui apud Cyprianum & Au-* linum *memoratur, ut diximus nota* 52. *in Numi-* . *Neque dicas Marcellianam & Masclianam eam-* *urbem fuisse. Nam in Collatione Carthag. cap.* Lucidus episcopus plebis Marcellianensis & itensis, *ait apud se Catholicam unitatem haberi,* *tamen, ut mox dicebamus,* Plutianus episcopus sclianensis *Donatista cap.* 208. *comparuit. Erro-* *item librariorum* Numidicus, *qui in concilio Car-* *g. sub Genethlio memoratur,* Masclianitanus *ap-* *latus est, tomo* 2. *Concil. edit. Labb. col.* 1160. *n ille episcopus fuit* Massylitanus, *ut ex ejus-* *n tomi appendice, ubi concilium istud ex cod.* *ticano correctum habetur, & ex capite* 8. *Codi-* *canonum ecclesiæ Africanæ patet.*

iEBERIANENSIS. *Sic editi simul & mss.* 10.

NARENSIS. Naram *memorat Antoninus in Iti-* *ario. Et* Januarius episcopus Narensis *ex Do-* *tistarum secta interfuit Collationi Carthag. cap.* 6. 11.

DECORIANENSIS. *Urbis hujus nomen unica* 12. *tera aliter scribitur in synodica Patrum Byzace-* *num ad Constantinum imperatorem contra Mono-* *elitas, quæ recitata est & approbata in concilio* *teranensi sub sancto Martino actione, seu Secretario* *cui inter alios subscripsit* Paschasius misericor- a Dei episcopus sanctæ ecclesiæ Detorianensis.

TAMBEITANUS. Tambaïensem civitatem 13. *morat Victor Vitensis lib.* 5. *num.* 5. Martyr Se- ndianus a Thambeis *adfuit concilio Carthag. sub* *cto Cypriano num.* 80. *cujus objectionem solvit* *ugustinus libro* 7. *de Baptismo contra Donatistas* *p.* 44. Gemelius episcopus a Tambeis *cum ceteris*

Donatista secta episcopis subscripsit concilio Cabarsussitano. Denique in Collatione Carthag. cap. 198. Faustinus *item Donatista*, episcopus Tambeiensis *comparuit. qui is ipse procul dubio est, qui cap.* 128. Sopatris episcopi plebis Tambalensis *catholici adversarius appellatur. Hinc ibi eruditus Baluzius* Tambaïensis *restituit.*

14. LÆTUS NEPTITANUS. *Hic est celebris Martyr, quem laudat Victor Vitensis libro 2. num.* 18. *de quo plura diximus nota* 98. *supra pag.* 173. Nepte *ab Anonymo Ravennensi memoratur libro* 3. *num.* 5. *Eidem vero urbi præfuisse suspicatur Baluzius* Quodvultdeum episcopum Nebbitanum, *qui in Collatione Carthaginensi cap.* 197. *inter Donatistas recensitus fuit.*

15. CUSTRENSIS. *Codex Halleri* Custensis. *Editi* Castrensis. *Lectionem cod. ms. Laudunensis retinere visum est, dum mutandi ratio suppetat.* Castra *habetur in Tabulis Peutingerianis, sed extra Byzacenam.*

16. FLABIANUS BULELIANENSIS. *Editi habent* Flavianus Bubelianensis, *ex quibus, uti videtur, Index operibus sancti Cypriani præfixus memorat* Bubeliam. *quam habet quoque Ortelius ex Halleri codice.* Bululam *opidum Africæ interioris idem auctor memorat à Cornelio Balbo expugnatum, cujus rei testem laudat Plinium. At Plinius libro* 5. *cap.* 5. *inter opida, quorum simulacra Cornelius Balbus in triumphum duxit*, Bulubam *recenset &* Bubeium nationem.

17. THEUZITANUS, *seu* Theuditanus. *Familiaris quippe erat, ut jam observavimus, apud Afros litterarum* z *&* d *permutatio. Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *inter alia opida libera* Theudense *memorat. Ceterum codex Halleri habet* Zteusitanus.

18. SERBANDUS PUTIENSIS. *Editi* Servandus.

De

De urbe Putiensi plura habes supra pag. 261. *ubi de* Gaudentio Putiensi *inter Numidas num.* 17. *Iis adde apud Anonymum Ravennensem lib.* 3. *num.* 5. Putea, *&* ad Putea *inter Africanas civitates recenseri.* Puteam *recenset Ptolemæus inter urbes, quæ* sub Adrumeto *constituta erant, proinde huc revocandam.*

THAGAMUTENSIS. *Huic loco præfuit* Milicus episcopus plebis Tagamutensis, *inter Catholicos antistites in Collatione Carthag. cap.* 126. *memoratus. quam urbem cum Tadamatensi, infra inter Mauritaniæ Cæsariensis urbes num.* 105. *recensita, eandem esse dixit Baluzius.* 19.

PRÆSIDIUS SUFETULENSIS. *Laudatur hic Antistes apud Victorem Vitensem libro* 2. *num.* 16. *supra pag.* 38. *& in nota* 93. *in hunc locum pag.* 172. Privatianus a Sufetula *sedit in concilio Carthag. sub sancto Cypriano inter Rebaptizantes num.* 19. *Et* Jocundus episcopus plebis Subfetulensis, *cum* Titiano *ipsius adversario Collationi Carthag. interfuit cap.* 127. Titianus *item inter Donatistas comparuit cap.* 208. *Quin & idem* Jocundus *legatus fuit provinciæ Byzacenæ ad concilium Carth. anno* CCCCXIX. *ut ex eadem synodo, & ex Codice canonum ecclesiæ Africanæ cap.* 127. *discimus. Concilium Sufetulense laudat Ferrandus cap.* 2. Sufetulam *denique memorat Antoninus in Itinerario.* 20.

EUSTRATIUS SUFETANUS. *Codex ms. habet* Enstrasius. *Lectionem tamen vulgatam retinuimus, quod eam confirmet ipse Victor Vitensis lib.* 1. *num.* 7. *pag.* 10. *ubi Eustratius laudatur. Dicitur tamen* Eustachius *ab Adone, sicut & in Martyrologio Romano, die* 28. *Novembris. In concilio Carthag. sub sancto Cypriano num.* 20. *sententiam tulit* Privatus a Sufibus: *cui & Privatiano Sufetulensi, num. præcedenti memorato, respondet Augustinus* 21.

libro 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 26. & 27. In Collatione Carthag. cap. 142. cum nominatus fuisset Serenianus episcopus Miditensis, *statim* Peregrinus *Donatista episcopus Sufetanus, qui & sic cap. 187. appellatur, interlocutus est, asserens hunc locum è sua esse diœcesi, ubi presbyterum, nomine Victorem habebat. Capite autem* 215. Maximinus Sufetanus, *aut, ut aliæ editiones habent*, Sufetus *episcopus, inter Catholicos qui nondum subscripserant, occurrit. Ceterum* Sufi *memoratur in Antonini Itinerario. In* synodo Suphetana *beatus Fulgentius patres supplex oravit, ut Quodvultdeo episcopo prior supra se ipsum locus concederetur, ut in ejus Vita narratur cap.* 29. Suffectanos Martyres sexaginta *memorat Augustinus epistola* 50. *qui hujus opidi incolæ ob confractum Herculis simulacrum trucidarant. Horum memoriam celebrat Martyrologium Romanum die* 30. *Augusti.*

22. GARRIANENSIS. *Ortelius ex codice Halleri habet* Garrensis, *quæ lectio favet sententiæ editoris Oxoniensis operum sancti Cypriani, qui putat* Victorem à Gor *in concilio Rebaptizantium num.* 40. *memoratum, ad urbem istam Garrianensem posse revocari.* Garrham *habet Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 2. *sed inter Mauritaniæ civitates. Porro V. C. Stephanus Baluzius hic legendum esse censet* Gattianensis, *quod in Collatione Carthaginensi cap.* 198. *recensitus fuerit* Victor episcopus Gatianensis *Donatista; & ex episcopis quatuor, qui fidei professionem Hunerico regi obtulerunt apud Victorem Vitensem sub finem libri 3. unus fuerit* Bonifacius Gattianensis. *Sed hæc sententia id habet incommodi, quod episcopus Gattianensis, qui libellum fidei Hunerico porrexit, apud Victorem dicatur* Bonifacius; *Garrianensis vero antistes, hic in Notitia memoratus, dicitur* Secundinus. *Nec facile quis sibi persuadeat Secun-*

um tunc Bonifacio successorem datum fuisse cum NOT. IN
otitia hac fuit scripta. Nam, ut vel ex titulo pa- NOTIT.
, episcopi in ea recensentur qui ad conventum AFRIC.
rthaginensem jussu Hunerici regis convenerant: BYZAC.
nde Secundinus ex antiquioribus erat, utpote
i ex centum & septem vigesimus saltem secundus
it: Si tamen alicui V. C. Baluzii sententia magis
icuerit, eidem quoque sedi præfuisse dicendus erit
nuarius gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ
ırianesis, *qui synodica Byzacenorum patrum sub-*
ipsit in concilio Lateranensi sub sancto Martino
tione 2. V. Notas in Victor. pag. 181.

ABARADIRENSIS. Abaradiram *Africæ epis-* 23.
patum habet Ortelius ex codice Halleri.

SABINICUUS OCTABIENSIS. *Editi* Sa- 24.
nianus. *Vide Numidas num. 36. ubi* Pascentius
ctabensis.

MACTARITANUS. *In Concilio Carthag. sub* 25.
ncto Cypriano inter Rebaptizantes Marcus à Ma-
ari *sententiam dixit num. 38. cujus objectionem fu-*
us refellit Augustinus lib. 7. de Baptismo contra
onatistas cap. 2. In Collatione autem Carthaginensi
p. 202. inter Donatistas recensitus fuit Compara-
or episcopus Mactaritanus: *Denique Plinius lib.*
cap. 4. inter opida libera computat Matterense,
od idem esse ac Mactaritanum *censet vir eruditus*
annes Harduinus. Sed fortassis Matterense *quod,*
t fatetur Harduinus præferunt omnes codices, me-
us Mattaritano *opido inferius num. 50. recensito,*
uam Mactaritano *congrueret.*

AQUIABENSIS. *cod. ms. Laud. habet solummo-* 26.
do Aquiaben. *Inter Donatistas qui concilio Cabar-*
ussitano subscripsere, fuit Januarius Aquenensis
piscopus.

ANTACIUS MEDIANENSIS. *Editi habent* 27.
Antacius. Donatus episcopus à Medianis Zabu-

niorum *inter Donatistas recensitus fuit in Collatione Carthag. cap. 202. Sed ad Mauritaniam Sitifensem pertinuisse videtur. Nam ibi* Novatus episcopus ecclesiæ catholicæ Sitifi *se presbyterum in ea urbe supra mortui episcopi Catholici corpus ordinasse professus est, qui ecclesiam hanc regeret, donec ibi quam primum episcopus consecraretur. Ceterum infra inter episcopos Mauritaniæ Cæsariensis num. 86. habetur Valentinus episcopus Castelli-Mediani. quem locum apud Ammianum Marcellinum memorari censet Hadrianus Valesius, ut ibi dicemus.*

28. TURRENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 121. *memoratur* Maximianus episcopus plebis Turensis *Catholicus, qui nullum se habere adversarium Donatistam declaravit. Tamen cap.* 197. *inter Donatistas comparuit* Paschasius episcopus Turensis, *quem lapsu memoriæ Baluzius Numidis ex Notitia attribuit. Nam in Notitia* Turrensis *unicus hic inter Byzacenos, nullus vero in Numidia recensetur. Non tamen audemus infitiari* Turensem episcopum *unum in Numidia fuisse. Nam* Donatus Turensis, *&* Felicianus Mustitanus *adversarii dicuntur* Victoriani episcopi plebis Mustitanæ *Catholici, in Collatione Carthag. cap.* 121. *Mustitana autem civitas ad Numidiam pertinebat, aut certe ad Proconsularem, ut supra à nobis expositum est in notis ad Numidas num.* 71. *Unde Donatus iste tertiæ Turensi à duabus supra recensitis diversæ præerat. Tres itaque ex Collatione habemus Turrenses episcopos in Africa, & quidem ex diversis provinciis. Ex iis unum ad Byzacenam pertinuisse, vel ex hoc Notitiæ loco quem illustramus, certum est. Secundum ad Sitifensem Mauritaniam revocat Baluzius ex Notitia Bodleiana, in qua inter Mauritaniæ secundæ civitates recensetur* Turris, *seu ut Goaris editio habet,* Tures. *Sed, ni fallor, Turris ista quæ in Bodleiana Notitia*

memoratur, extra Africam erat, adeoque non potest ad Sitifensem provinciam revocari. Ea enim est quæ inter Sardiniæ insulæ urbes infra num. 6. recensetur. quod ex ipsamet Bodleiana Notitia evinci potest, ubi cum Turri Calaris metropolis, *&* Sulci, *quæ certo certius ad Sardiniam pertinebant, recensentur. Nec in ista Notitia Mauritaniæ secundæ nomine intelligi debet Mauritania Sitifensis, cum ipsa Sitifis extra illam provinciam recenseatur, scilicet in Numidia. Sicut nec quæ* Mauritania prima *hic appellatur, fuit Mauritania Cæsariensis, cum sola urbs* Rhiconorura, *seu potius ut in editione Goaris, & in utriusque textu græco,* Rinocorurum *recenseatur. Alia denique Turensis urbs fuit, quæ ex Mustitana diœcesi à Donatistis avulsa fuerat. quæque aut ad Proconsularem, aut ad Numidiam, uti diximus, revocari debet. Isti videtur præfuisse* Samsucius episcopus plebis Turrensis, *de quo Augustinus agit epist.* 34. *&* 83. *Denique lectorem monitum velim,* Turrensem *aut* Turensem *episcopum promiscue in auctoribus scriptum reperiri, quod multis argumentis evinci posset. Unicum exemplum sufficiet, Donati scilicet, qui in Collatione Carthag. cap.* 121. Turensis *dicitur episcopus, & in Breviculo ejusdem Collationis apud Augustinum die* 1. *cap.* 12. Turrensis.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

AGGARITANUS. *Iterum infra num.* 108. *occurrit* Aggaritana civitas. *Alterutri præfuit* Æmilianus episcopus Aggeritensis, *qui inter Catholicos antistites in Collatione Carthag. cap.* 126. *comparuit, cum Candorio suo ex Donatistarum secta adversario.* Candorius *item memoratur capp.* 149. *&* 163. Agar opidum *in Byzacena memorat Hirtius in libro de Bello Africano.* Aggar *habetur in Tabulis Peutingerianis, à qua non procul sita cernitur* Aggar-Selnepte, *tum* Agarsel; *& juxta priorem* Aggar *visitur* Aggersel, *qui tamen locus in Pro-* 29.

consulari videtur situs fuiße. Porro apud Plinium lib. 5. cap. 4. inter opida libera recensetur Acharitanum, seu, ut alii codices habent, Accharitanum, seu Accaritanum. quo nomine V. C. Johannes Harduinus indicari censet Aggaritanam civitatem, cui præfuit Donatus, in Notitia memoratam. Ea est ipsa quæ inferius num. 108. habetur. Ad alterutram Plinii locum revocari poße ultro fateor; sed quam è duabus Plinius indicare voluerit, divinare non licet.

30. EGNATIENSIS. Sic uterque mss. cum editis. Hanc urbem nusquam reperire licuit.

31. GERMANUS PERADAMIENSIS. Is ipse est qui laudatur apud Victorem Vitensem libro 2. num. 16. de quo vide Notam 93. supra pag. 172. Eadem urbs est, ni fallor, quam Hirtius Paradam appellat in libro de bello Africano, ubi miserabilem illius sortem describit. Porro Lucas Holstenius suspicatur hanc urbem esse Feradum-minus, cui præfuit Felicianus episcopus plebis Feraditanæ-minoris, in Collatione Carth. cap. 133. inter Catholicos memoratus.

32. ERMIANENSIS. Celebrem hanc ecclesiam fecit Facundus Hermianensis, qui duodecim libros pro trium Capitulorum defensione ad imperatorem Justinianum scripsit. Benadus episcopus Hermianensis subscripsit synodicæ patrum Byzacenorum in concilio Lateran. sub sancto Martino, act. 2. Hæc autem urbs sæpius scribitur cum adspiratione, ut ex allatis exemplis patet, & ex Collatione Carthag. cap. 133. ubi Secundinus episcopus plebis Hermianensis occurrit cum Maximiano ipsius adversario. Iste tamen Maximianus in veteribus editionibus cap. 187. dicitur Ermianensis. Procopius lib. 1. de Bello Vandalico Hermionem Byzacii locum commemorat.

33. TENITANUS. Codex Halleri Tevitanus. Thenas cum adspiratione scribunt Plinius lib. 5. cap. 4. Antoninus in Itinerario, & Anonymus Ravennas

ib. 3. qui libro 5. habet Thænas. *Sic apud Gruterum pag. 363. ubi* Mercurialis Thænit. *memoratur. Ptolemæus scribit* Theænæ. *Concilium* Thenitanum *laudat Ferrandus in Breviatione Canonum. In concilio Carthag. sub sancto Cypriano sententiam tulit inter Rebaptizantes num.* 29. Euchratius à Thenis. *Et in synodo Lateran. sub sancto Martino act. 2. lecta fuit epistola synodica Episcoporum Byzacenæ provinciæ, cui inter alios subscripsit* Felix episcopus civitatis Thenisiis. *In Collatione tamen Carth. cap.*133. *tribuitur* Latonius episcopus ecclesiæ Tenitanæ, *cujus adversarius cap.* 201. Securus episcopus urbis Tenitanæ *appellatur. Denique Pontianus episcopus Thenitanus memoratur in Vita sancti Fulgentii cap.*29.

TARASENSIS. *Eidem fortassis urbi præfuit* Secundus episcopus sanctæ ecclesiæ Tagasensis, *qui synodicæ Byzacenorum sæpius laudatæ subscripsit in concilio Lateran. sub sancto Martino: quæ tamen sedes melius forte congrueret opido* Tagestensi, *seu, ut alii codices habent,* Tagesensi, *quod Plinius inter opida libera Africæ recenset lib. 5. cap. 4. Sed eidem synodicæ subscripsit* Theodorus episcopus ecclesiæ Tamazeni; *& Lucas Holstenius laudat* Stephanum Taracensem *ex eadem epistola, qui in editis dicitur* Taraquensis. *Porro recensitus est supra inter Numidas num.* 53. Cresconius Tharasensis. 34.

TROFINIANENSIS. *Collationi Carth. cap.* 133. *inter Catholicos antistites interfuit* Probantius episcopus plebis Trofimianensis. *quam lectionem alteri præfert Lucas Holstenius.* 35.

LEPTIMINENSIS. *Codex Halleri* Leptimiensis, *id est* Leptis-minoris : *Ptolemæo* λέπτις μικρὰ, *Antonino* Leptis-minor, *Anonymo Ravennensi post Tabulas Peutingerianas,* Lepte-minus. *In concilio Carthag. sub sancto Cypriano pro rebaptizandis hæreticis sententiam tulit* Demetrius à Leptiminus, 36.

num. 36. Et Collationi Carthag. cap. 121. *interfuit* Romanus episcopus plebis Lepiminensis *cum* Victorino *ejus adversario, qui & cap.* 187. *inter Donatistas comparuit, ubi mendose in editionibus Baluzianam antecedentibus* episcopus Eptiminensis *appellatur. Hanc vero urbem,* Leptim *absque addito aliqui nominarunt, ut Pomponius Mela, qui libro* 1. *de situ orbis cap.* 7. *in Africa minori* Leptim *recenset, & paullo post* Leptim alteram. *Sic omnino Plinius, qui tamen post vocem* alteram *addit,* quæ vocatur magna. Hipponem, Adrimetum, Leptim, *aliasque urbes in ora maritima à Phœnicibus conditas fuisse dicit Salustius lib. de Bello Jughurtino.* liberam civitatem Leptin *appellat Hirtius de Bello Africano.* λέπτιν *Polybius sub finem libri* 1. *Historiarum. Leptim urbem memorat Titus-Livius libro* 34. *in ora Syrtis minoris sitam, quam adeo potentem fuisse dicit, ut* singula in dies talenta vectigal Carthaginensibus *daret. Hanc fuisse Leptim-magnam veri similius est. Contraria tamen opinioni favet, quod ipsam Massanissa Numidiæ rex ad regnum suum pertinere contenderet. Denique in concilio Lateran. sub sancto Martino act.* 2. *synodica patrum Byzacenorum subscripsit* Criscintinus gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ civitatis Leptis. *De Lepti-magna dicemus ubi de Tripolitanis num.* 1.

37. TAGARIATANUS. *Sic codex ms. Laudun. Editi habent* Tegariatenus. *Erat in Proconsulari* Tagarata *ut in Nota* 44. *ad illius provinciæ episcopos vidimus. Erat in Africa* Tagora, *seu* Tagura *duplex, de quibus vide Notam* 20. *ad Numidas. Denique erat &* Tacarata *in eadem provincia, de qua num.* 113. *De* Tagariata *autem seu Tegarieta nihil dicendum occurrit, nisi quod in Collatione Carthag. cap.* 201. *ex Donatistis adfuerit* Felix episcopus Tagaraïensis. *an ejusdem loci? Ortelius ex ms.*

lleri Tagaritanum *opidum memorat, quod* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.
ad hunc locum pertinet. Et Ptolemaeus inter
ta sub Adrumeto *erant*, Targarum *recen-*
indeque in Byzacio.

ABENSIS. *Vide inter Numidas num.* 36. 38.

ADIMAÏENSIS. *Ejusdem urbis fuit* Vin- 39.
us episcopus plebis Feraditanæ-majoris *in*
e Carthag. cap. 126. *memoratus. Alia erat*
na, minor *dicta ex cap.* 133. *ejusdem Colla-*
bi occurrit Felicianus episcopus plebis Fe-
æ-minoris, *& in utraque civitate unitas*
bolica. Vide supra num. 31.

PEDULENSIS. *In Collatione Carthag.* 40.
. *memoratur inter Catholicos antistites* Bar-
s episcopus Creperulensis. *Notitia lectio-*
firmat synodica patrum Byzacenorum in con-
teran. sub sancto Martino act. 2. *cui sub-*
Spes gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ
dulensis. *Scriptum erat, uti videtur*, epis-
. E. Crepedulensis, *id est* sanctæ ecclesiæ
exscriptor simul conjunxit, & verba sanctæ
iterum alius fortassis postea addidit, quod
us aliis subscriptionibus haberentur.

RIANUS UNUZIBIRENSIS. *Is ipse est* 41.
l Victorem lib. 2. *num.* 11. *laudatur, de quo*
umdem locum Notam 83. *Synodica patrum*
orum in concilio Lateran. jam sæpius lauda-
ripsit Donatus misericordia Dei episcopus
ecclesiæ Uniziverensis. *Eidem item urbi*
ex parte Donati Maximinum episcopum
ensem, *in Collatione Carthag. cap.* 201. *re-*
, *opinatur Baluzius in notis ad eum locum.*
hanc urbem à Ptolemaeo οὐνιζίβιῤῥα *dictam*
onet. Occurrit & apud Plinium lib. 5. *cap.*
oppida libera Africa, Ulusubritanum.

ZUCENSIS. *Reprehenditur à Norisio Joan-* 42.
rnerius, quod Maxensem, Muzuensem *&*

[redacted]

ııs *cum* ıdaxıo *ıpjıuı auverjarıo* , *qu* ı
206. *comparuit*. *In concilio Carthag. sub*
priano sententiam dixit pro rebaptizand
num. 34. Januarius Muzulensis. *ubi in*
beiensi , *ut observat Rigaltius* , *legitur à*
Holstenius è vetustissimo ms. contendit leg
Muzuca , *ut refert Baluzius* , *qui & ip*
cod. Colbertino legi Modulensis. Muzul
Augustinus lib. 6. de Baptismo contra Don
41. *ubi Januarii objectionem solvit*. Mu
observat editor Oxoniensis , *exhibent T*
tingeriana. Plinius inter majores civitate
tiones dici possent , *lib. 5. cap. 4.* Misul
ut alii codices habent , Musulanos *mem*
cito lib. 2. Annalium Muzulanorum val
solitudinibus Africæ propinqua *dicitur*
ro lib. 3. cap. 1. Mulucham urbem *hab*

43. MASSIMANENSIS. *Id est* Maxi
ut monet V. C. Lucas Holstenius. Und
candum esse putat Bonifacium episcopu
Justini ac Maximiensis , *qui inter alios*
patres Synodica subscripsit in concilio

ATIANENSIS. *Sic uterque codex mſ.* NOTÆ IN
bent Sebaſtianenſis. NOTIT.
AFRIC.
.ODIANENSIS. *Sic habent mß. codices* BYZAC.

45.

INITANUS. *Codex Halleri* Circitanus. 46.
ne inſulam Circinam *deſignari putat Chif-* 47.
n quam ſanctus Fulgentius paullo ante mor-
it, ut in ipſius Vita narratur cap. 29. Cer-
nſulam *ejuſque incolas Cercinnates, non ſe-*
rat Hirtius; & Ptolemaus Cercinam in-
civitatem *inter inſulas quæ Africæ adja-*
enſet. & Polybius Cercinam Africæ inſu-
orat libro 3. *Sita dicitur* inter Siciliam &
in Antonini Itinerario maritimo, à Tacapis
ſtadia DCXXII. *Eamdem haud longe ab*
Thapſo remotam fuiße colligitur ex Tito-
. 33.

RENTINUS TUZIRITANUS. *Editi* 48.
ius. *Ex Ptolemæi libro* 4. *capite tertio tres*
ſub Adrumeto civitate, *proindeque in*
a provincia urbes, quæ, licet nomine ali-
conveniant, à ſe tamen invicem ſunt diſtin-
priuſquam de Tuziritana ſede hic memora-
id ſcribamus. Hæ ſunt Turzo, Tiſurus,
drus: *à quibus etiam diſtingui debet* Thuru-
conſulari, & fortaſſe Tuzurus *in Arzugita-*
mibus iſtis urbibus ſingillatim agendum, quod
uas, vel etiam tres aliquando nonnulli in
ſtarint. V. C. Johannes Harduinus in notis
m opinatur Tuſdritanum, *quod inter* opi-
a recenſet Plinius lib. 5. *cap.* 4. *idem eſſe ac*
nam urbem, hic in Notitia memoratam. deinde
faciens, Aptum, qui in Collatione Cartha-
ap. 187. Tuzuritanus epiſcopus *dicitur,*
quoque Tuſdritanum opidum revocat. Ve-
nonnullis forte videretur Florentium Tu-

ziritanum *æque ad* Thusdrum *ac ad* Tisurum *revocari posse, cum littera d & z apud Afros promiscue usurpari solerent; nemo tamen infitiari potest aliam fuisse urbem Tuzuritanam, cui Aptus præerat, à Tuziritana quam Tusdritanam fuisse censet Harduinus. idque duobus argumentis evinci potest ex Collatione Carthaginensi petitis, in qua Tusdritanus episcopus à Tuzuritano aperte distinguitur.* Aptus *nempe* Tuzuritanus *ab Harduino memoratus is est ipse, qui cap.* 187. *inter Donatistas comparuit, & jam cap.* 120. *dictus fuerat adversarius* Asselici episcopi *catholici* ecclesiæ Tuzuritanæ. *Proindeque alius est qui in ipsa Collatione cap.* 206. *habetur inter Donatistas* episcopus Tusdritanus, *nomine* Honoratus. *Quin & ejusdem urbis episcopum catholicum detexit vir perspicacissimus Baluzius. Nam cap.* 121. *ejusdem Collationis memoratur inter Patres orthodoxos* Navigius episcopus Dydritanus, *pro quo* Tusdritanus *reponendum esse monuit vir eruditus, quod* Honoratus *qui ipsius Navigii ex Donatistarum secta adversarius ibi dicitur esse, is ipse sit quem* Tusdritanum *cap.* 207. *appellatum fuisse diximus. Alterum argumentum suppeditat nobis idem Baluzius, quod nempe Tuziritana seu Tusdritana civitas hic memorata, non ejusdem provinciæ fuerit ac Tuzuritana quæ Aptum habuit episcopum. Certe Thusdrum, nemine diffitente, ad Byzacenam pertinebat, quod ex Antonini Itinerario haud procul ab Adrumeto, Lepti-minore & Usulis situm fuisse novimus. At Aptus erat ex Arzugitana provincia, ut ipsemet Asselicus cap.* 208. *Collationis declarat, his verbis :* Sub testificatione omnipotentis Dei... dico nos sic esse de Arzugibus profectos die tertio Kalendarum Maiarum. *Arzugitana autem Tripolitanæ provinciæ pars erat, aut certe ipsi contigua, ut patet ex cap.* 49. *Codicis canonum ecclesiæ*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

fricana, ubi In Tripoli forte & in Arzuge in-
:rjacere videntur barbaræ gentes. *Et quidem licet*
yzacena contermina fuerit, Tusdrum in altera By-
acena parte versus Proconsularem sita erat, ut ex
ntonino vidimus. Quin & Tusdrum nemo unquam
xtra Byzacium locavit. Opidum Tisdre *memorat*
irtius in libro de Bello Africo; & Synodica inter
teros Byzacena provinciæ episcopos subscripsit Be-
erius episcopus ecclesiæ Turditanæ. Θύσδος *est*
Herodiano lib. 7. Porro præter hos omnes habemus
em Turuzitanæ plebis episcopum, *nomine* Sero-
inum, *in Collatione Carthag. cap.* 133. *inter Ca-*
holicos memoratum, quem cum Thurza aut Turzo
Byzacena urbi, supra à nobis ex Ptolemæo lau-
data, præfuisse scripsisset Garnerius, à Norisio re-
rehensus est, quod à Thurza Thurusitanus *minus*
ecte declinaretur, putatque hunc antistitem potiori
ure ad Proconsulares esse revocandum. Nam cum
pse Serotinus nullum adversus se Donatistam habere
ixisset, reposuit Habetdeum diaconus Primiani Car-
haginensis: Presbyter illic est Cattus. *At certum*
st, ipsomet Norisio fatente, Habetdeum aliquando,
tiam cum de aliis provinciis ageretur, fuisse inter-
ventum. Ceterum Thusuros *in Proconsularis & By-*
zacenæ finibus exhibent Tabulæ Peutingerianæ, &
Helpidius Tusdritanus *episcopus Donatista sub-*
scripsit concilio Cabarsussitano anno CCCXCIII.

MARAZIANENSIS. Marazaniam *appellat* 49.
Antoninus in Itinerario. Ejusdem, ut puto, loci
uit Felix à Marrazana, *qui adfuit concilio Carthag.*
sub sancto Cypriano inter Rebaptizantes num. 46.
In Collatione Carthag. cap. 133. *recensitus fuit* Eu-
nomius episcopus plebis Marazanensis, *cujus*
adversarius Habetdeus *ex Donatistarum secta ibidem*
multum conqueritur, quod nec ipse nec ejus præces-
sor unquam fuerint in civitatem admissi, ad quam

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

tamen ordinati fuerant. Marazanense concilium laudat Ferrandus in Breviatione canonum. Huic item urbi præfuisse censet Lucas Holstenius Saturninum episcopum ecclesiæ Miricianensis, *qui cum aliis Patribus Byzacenæ provinciæ subscripsit synodicæ in concilio Lateran. sub sancto Martino act. 2.*

50. MATTARITANUS. *In Collatione Carthagin. cap. 133. memoratur* Cultasius episcopus plebis Matartanæ, *qui unitatem se habere professus est. Vide supr.* Mactaritanus *num.* 25. Marcus a Mactari *ex Carthaginensi concilio apud Augustinum memoratus, in libro 7. de Baptismo contra Donatistas cap. 2. ut diximus supra num. 25. in plerisque Augustini codicibus mss. dicitur* à Mattari. *Plinius lib. 5. cap. 4. habet* opidum Matterense, *pro quo Hermolaus* Madaurense *obtrusit, contra omnium mss. fidem, ut conqueritur Harduinus, nota 17. quam lectionem alii incaute adoptaverunt. Eidem urbi præfuit, ut censet Holstenius, Victor Martyritanus episcopus Afer, qui apud Cassiodorum libro de divinis institutionibus cap. 29. Cassiani Collationes expurgasse dicitur. Certe mss. codices, ut noster Johannes Garetius observavit in nova hujus auctoris operum editione, habent* Martaritanus. *Editio Parisiensis anni 1529. Martyritanum quidem habet in textu, sed in margine laudat codicem, qui habebat* Mattaritanus.

51. PRÆCAUSENSIS. *Sic mss. & editi. Suspicatur Holstenius huc posse revocari monasterium* Præcisu *in concilio Carthag. sub Bonifacio memoratum occasione immunitatis, quam monasterio suo asserere conabatur Petrus abbas. Ex ejusdem tamen abbatis libello supplici monasterium Præcisu intra Leptis minoris diœcesis fines situm fuisse colligi potest. Vide infra num. 92.*

52. AQUISALBENSIUM. *Inter Donatistas* Januarius episcopus Aquæ-Albensis *adfuit Collationi*

thag. cap. 197. *At incertum est an isti urbi præ-*
it, aut alteri ejusdem nominis inferius in Mau-
nia Sitifensi recensita num. 5.

RPINIANENSIS. *Paullo aliter scribitur in* 53.
latione Carthag. cap. 133. *ubi* Barbarus episco-
s plebis Hierpinianensis, *editioni Labbeana*
erpiniacensis, *inter Orthodoxos Patres recen-*
ur.

USULENSIS. Cassianus Usulensis *episcopus* 54.
erfuit concilio Carthaginensi sub Grato : & Theo-
rus Usulensis *famosus Donatista, de quo passim*
gustinus in libris contra Cresconium agit, concilio
barsussitano subscripsit anno CCCXCIII. *atque*
no sequenti in Bagaiensi synodo condemnatus est.
verò in codice ms. Colbertinæ bibliothecæ, ut monet
luzius, Uculensis *dicitur, quamvis Usulensem*
hem ab Uculensi diversam fuisse certum videatur.
enim in Collatione Carthag. cap. 126. *comparuit*
ivatus episcopus plebis Usilensis *è Catholicorum*
mero, & cap. 128. Cericius episcopus plebis
culensis *item Catholicus memoratur, qui unitatem*
tholicam apud se haberi professus est. Hunc vero
Proconsulari fuisse discimus ex Synodica epistola
ius provinciæ patrum, quæ in concilio Lateranensi
sancto Martino lecta fuit, cui Crisconius epis-
pus ecclesiæ Uculensis *subscripsisse legitur. Syno-*
ca Byzacenorum, quæ in eodem Lateranensi conci-
laudata fuit, subscripsit Laurentius episcopus
vitatis Usilabis, *huc forte revocandus. Sedit inter*
iscopos concilii Carthag. sub sancto Cypriano Con-
ssor Irenæus ab Ululis, *quem Usulensem episco-*
m fuisse censet operum sancti Cypriani editor Oxo-
ensis : & quidem jam antea Lovanienses apud Au-
gustinum libro 6. de Baptismo contra Donatistas, ubi
nctus Doctor argumenta Irenæi pro rebaptizandis
ereticis solvit, pro Ululis, *ediderant* Usulis. *Sed*

hunc locum ad manuscriptorum fidem nostri restituerunt. οὔσσαλα à Ptolemæo memoratur, Antoninus inter Tusdrum & Thenas Usulam civitatem locat. Usyla dicitur ab Anonymo Ravennensi lib. 3. num. 5. & iterum lib. 5. num. 5. Denique in Tabulis Peutingerianis media inter Ruspem & Taparuram Municipium Usilla statuitur. Cave autem ne Zellensem urbem cum Usillensi confundas. Illas vero diversas esse vel ex eo evinci potest, quod in Collatione Carthaginensi præter Usulensem & Uculensem episcopos supra laudatos, habeatur cap. 135. Donatianus episcopus plebis Zellensis catholicus, cum Natalico ipsius adversario, qui iterum inter Donatistas cap. 163. memoratur.

55. Habetdeus Tamallumensis. Duæ saltem erant in Africa urbes Tamalluma dictæ. Nam infra Rufinus Tamallumensis primus inter Mauritaniæ Sitifensis episcopos recensetur. In Collatione Carthag. cap. 127. memoratur Gregorius episcopus Tamamallensis, pro quo V. C. Baluzius posuit Tamallensis, & quidem recte, nam Lucius Donatista qui ibidem Gregorii adversarius dicitur, cap. 208. nominatur episcopus Tamallensis. Præter hunc cap. 126. occurrit Sabratius episcopus plebis Turre-Tamallumensis cum Jurata ipsius adversario, qui iterum comparuit inter Donatistas cap. 208. Baluzius censet Gregorium cap. 127. memoratum, fuisse episcopum Tamalluma in Sitifensi provincia; Tamallumam vero hic in Notitia memoratam aliam non fuisse à Turre-Tamallumensi, cui Sabratius præfuit, apud quam etiam Eugenium episcopum Carthaginensem fuisse relegatum putat. Certe Turrem-Tamallumam in Byzacena exstitisse nemo inficiari potest. nam inter alios provinciæ Byzacenæ episcopos, qui Synodica ad imperatorem Constantinum scripta in concilio Lateranensi sub sancto Martino act. 2. subscripserunt, habetur

tur Pentasius episcopus sanctæ ecclesiæ Tur-ı-Tamulus, *seu* Turrium-Tamal. *ut ex codice Bellovacensis ecclesia emendat idem Baluzius.* ıallumensis ecclesiæ plebes *invaserat* Vincen-Girbitanus, *ex concilio Juncensi: unde conjicitur urbem in extremis Byzacena partibus fuisse si-versus Tripolitanam, ad quam Girba pertinebat. tuidem in limite Tripolitano Turrem Tamalleni n fuisse docet Antoninus in Itinerario, ubi hic ius occurrit:* Iter quod limitem Tripolitanum Turrem-Tamalleni à Tacapis Leptim-magnam it. *Tum recensens opida:* A Tacapis ad Aquas, rlabas, Turrem-Tamalleni, Ad Templum

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

Porro Tamalleni *nomen, hic ab Antonino usur-tm, Baluzii sententiam confirmat, Eugenium apud rem-Tamalluma exsulasse scribentis. Eugenius ipse in Notitia* Tamallenum *relegatus dicitur. Si m Turris-Tamalluma à Tamallumensi Byzacena tate non distinguatur; Habetdeus, hic in Notitia ıeratus, alius esse dicendus est ab Habetdeo, quem tor libro 5. num. 12. laudat. nam ipse in pro-im suam civitatem relegatus fuißet, quod nemo le admiserit. Nullus tamen præter istum, Habet-s in Notitia occurrit. Nec dicendum Victorem lo-audato loqui de Habetdeo Theudalensi, quem libro 1. num. 7. laudaverat. Iste enim, nisi om-prorsus temporum ordinem perturbaverit Victor, defunctus erat, si quidem Victor Theudalensis, pro* Eudalensis *legendum censet ipse Baluzius, Notitia recensetur inter Proconsularis provincia copos. Fortassis* Turris-Tamallumæ *aut* Tamal-i *a Tamallumensi civitate Byzacii distinguenda, quod innuere videtur Victor, Antonium* fuisse *ens in* civitate proxima eremo, *& statim subjun-is Eugenium* in ipsis eremi partibus *fuiße relega-s; numero tamen sequenti* Habetdeum similiter

relegatum in civitate *ipsa* Tamallumensi *scribit. quæ verba ideo de Tamalluma Byzacena in Tamallumam Mauritaniæ Sitifensis infra recensitam interpretatus sum Nota* 188. *in Victoris Historiam. quod tamen à Victoris sensu videtur alienum. Nam de Tamalluma loquitur, quæ vicina erat Tripolitanæ provinciæ; at Tripolitanam inter & Mauritaniam Sitifensem interjacebant Byzacena & Numidia. Has difficultates sagacioribus solvendas relinquo.*

56. CULULITANUS. *Forte huc revocandus est R*estitutianus episcopus plebis Sululittanæ *inter Catholicos recensitus in Collatione Carthag. cap.* 135. *Vide infra num.* 93. *Eamdem urbem esse* Chullabi, *cujus antistes* Aurelius *concilio Carthag. sub sancto Cypriano adfuit, putat editor Oxoniensis.* Cululim *recenset Procopius libro* 6. *de ædificiis Justiniani inter urbes mediterraneas Byzacenæ, quas hic Imperator adversus Mauros munierat. In Notitia Bodleiana à V. C. Guillelmo Beveregio edita, inter* provinciæ Byzaciæ *urbes, occurrit num.*12. Colules. *græce* κολεύλυς, *quo nomine Cululitanam civitatem hic memoratam designari patet ex ejusdem Notitiæ editione à Goare procurata, ubi habetur latine* Cululi, *quamquam græcus textus præferat* Κινκούλης.

57. MENEFESSITANUS. *In Collatione Carthag. cap.* 135. *memoratur* Mensurius episcopus plebis Medefessitanæ, *vulgari littera* n *in* d *mutatione. Nostra autem lectio confirmatur ex Procopio lib.* 2. *de bello Vandalico capite* 23. *ubi* Menefesen *in Byzacio urbem memorat.* Menegesem *habet Antoninus in Itinerario, inter* Vergersallam & Thevesten *sitam.*

58. CASULIS-CARIANENSIS. *Huic urbi præfuit, ut putat V. C. Baluzius*, Silvanus episcopus Carianensis *in Collatione Carthag. cap.* 126. *memoratus. Ibi tamen Holstenius legit* Cartanensis, *ut*

tennam *urbem inveniret, sed perperam.* Casu-
l *memorat Antoninus, in Proconsulari provincia*
m. In alterutra ex istis urbibus, studiosus qui-
s contulit codicem mss. operum sancti Hilarii,
nte saeculo sexto, ut apparet ex veteri inscriptio-
quam ex eodem codice delineatam domnus Johannes
billonius in libro 5. de Re Diplomatica pag. 355.
dit. Contuli in nomine Domini Jesu-Christi
t Kasulis constitutus, anno quarto decimo
isamundi regis. *Porro idem Mabillonius & D.*
chaël Germanus in Itinere Italico pag. 143. testan-
se Romæ vidisse pretiosum istud sacræ antiquitatis
numentum, ab annis fere mille & ducentis, id est
lio circiter saeculo antequam conferretur, scriptum.
d in bibliotheca Vaticana ecclesiæ propria asser-
ari.

59\. Acolitanus. *Scribitur quandoque cum adspi-*
one Achola. *Sic Ptolemæus lib. 4. cap. 3. Strabo*
17\. Acholam *inter civitates liberas recenset:*
in Tabula Peutingeriana inter Tapsum & Ruspam
nit. Quintus episcopus Acolitaneus *synodicæ*
zacenorum subscripsit in concilio Lateranensi sub
ito Martino actione 2. Acolam *recenset Anony-*
s Ravennas lib. 5. num. 5. Hanc esse Acillam *ab*
tio memoratam putant Holstenius in Notis ad
olum à sancto Paulo, & Harduinus in Notis ad
nii lib. 5. cap. 4. ubi opidum Acolitanum *inter*
ra recensetur. Sed ea de re subdubitat Ortelius
Thesauro Geographico. Holstenio & Harduino
re videtur Titus-Livius, qui lib. 33. Acyllam
d longe à Thapso & à Cercina insula fuisse scri-
Thapsus autem in Byzacena erat, & ad eam-
provinciam revocabatur Cercina, ut patet ex
ipsa Notitia, supra num. 47. Unde Sigonius &
reanus in Notis ad hunc Livii locum Acholam
Acyllam eamdem esse urbem asseruerunt. Ejusdem

loci cives fuisse Aquilitanos apud Gruter
cum Leptitanis & Usallitanis junctos
Holstenius.

VINDEMIALIS CAPSENSIS. D
ctissimo antistite plura dicentur in Comment
rico cap. 8. prater ea quæ habentur in Pass
rum Monachorum, qui in Capsensi teri
morabantur, supra pag. 103. Porro hic pr
sis, codex ms. habet Cabsensis, sed idem
vero urbs celebris fuit, quam Ptolemaus lib
inter urbes sub Adrumeto constitutas rec
nitam fuiße ex eo patet, quod in ea Jugh
thesauri, teste Strabone lib. 17. asservar
eadem urbe Salustius in libro de Bello Jugh
hit: Erat inter ingentes solitudines o
gnum atque valens, nomine Capsa: ipsa
postea describit, sicut & Florus lib. 3. cap.
vero lib. 5. cap. 4. Capsitanos memorat e
non civitates tantum, sed pleræque eti
nes jure dici possunt. Capsam coloni
Peutingeriana Tabula. Capsensis civit

RENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 197.
ᵎ*onatistas memoratur* Antonianus episcopus
sis, *& cap. sequenti* Bebianus episcopus
sis, *quin & cap.* 197. Paschasius episcopus 61.
nus, *omnes ex Donati parte. An aliquis ex*
rensis *fuerit, alii divinabunt.*

ᵎRUTENSIS. *Codex Halleri* Cufratensis. 62.
nostra alteri praferenda est. Nam Felicianus
pus plebis Cufrutensis *affuit concilio Car-*
nno CCCCIII. *qui & Collationi Carthag.*
8. *inter episcopos catholicos recensitus est.*

SBALTENSIS. *seu* Tasvaltensis. *Hinc qui* 63.
onis gesta exscripsere, V *in* f *mutato, quod*
n redderent sonum, posuerunt Julianus epis-
plebis Tasfaltensis, *qui cap.* 128. *inter Ca-*
s recensitus est. Nostra lectio confirmatur ex
Carthag. sub sancto Cypriano editionis Oxo-
, in quo pro rebaptizandis hæreticis sententiam
um. 35. Adelfius à Thasbalte. *cui Augustinus*
dit in libro 6. *de Baptismo contra Donatistas*
2. *ubi nonnulli codices habent* à Thasvalte,
& Cypriani editiones à Pamelio & à Rigaltio
ata. Adspirationem addit quoque codex Hal-
ud Ortelium, ubi Thasbaltensis *legitur. An-*
s in Itinerario Tabaltam *memorat inter urbes*
ena. Et Innocentius Thebaltensis *inter ce-*
Donati secta episcopos subscripsit concilio Ca-
sitano anno CCCXCIII.

LITANUS. *Ejusdem loci fuisse videtur* Ter- 64.
episcopus plebis Cillitanæ *in Collatione Car-*
cap. 128. *recensitus, cum* Donato *ipsius adver-*
cap. 187. *iterum inter Donatistas memorato.*
rivatianus episcopus Vegeselitanus Catholicus
33. *ait se habere adversarium* Donatum epis-
m Cillitanum, *qui Donatus ibidem ait* Ve-
um *sua esse diœceseos, seque ibi presbyteros*

habere. unde infert V. C. Baluzius Vegeselam in Byzacio urbem admittendam esse. Fieri tamen potuit, ut Donatus Cillitanus, Tertioli adversarius, alius fuerit à Donato Cillitano, quem suum adversarium appellavit Privatianus Vegeselitanus; atque eo pacto duæ admittendæ essent Cillitanæ urbes. Ceterum inter patres Byzacenos, qui Synodicæ subscripserunt in concilio Lateranensi sub sancto Martino, occurrit Fortunius episcopus Cellensis, *forte pro* Cillensis. Cellas-Picentinas *in Byzacena & Tripolitanæ confinio habet Antoninus, qui paullo post* Cellas-vicum *memorat. utraque à Tacapa M. P. XXX. distabat. Idem forte locus est sub duplici nomine. Memorat idem auctor* Cilio *in Byzacena.*

65. TIZIENSIS. *Censet V. C. Stephanus Baluzius urbi huic præfuisse* Aptum episcopum plebis Tigiensis, *qui Collationi Carthag. inter Catholicos cap.* 120. *interfuit. Tamen in Notis ad caput* 126. *in quo item inter Catholicos occurrit* Pascasius episcopus plebis Tijucensis, *monet* Honoratum episcopum Tiziensem *in Notitia haberi. Tum laudat Augustinum, qui lib. contra Donatistas post Collationem cap.* 22. *meminit urbis* Tizicæ, *quam in Proconsulari locari innuit. Deinde aliis judicandum relinquit, an* Tizica *sit eadem urbs ac* Tujuca. *Sane in ejusmodi dubiis satius est ea quæ in auctoribus antiquis habentur, in medium proferre, suspensa interim sententia. Vide Maurit. Cæsar. num.* 27.

66. BONIFACIUS FORATIANENSIS. *Codex ms. Laudun.* Fortianensis, *Halleri vero* Forianensis. *Vulgatam tamen lectionem retinuimus, quæ conformis est Victori Vitensi, apud quem* Bonifacius, *unus scilicet ex quatuor episcopis, qui fidei Professionem Hunerico regi obtulere,* Foratianensis *in omnibus tam editis quam manuscriptis appellatur. Hinc mirari subit* Foratianam *in Indice sancti Cypriani*

operibus præfixo incertæ provinciæ sedibus annume-rari.

SERVIUS ARSURITANUS. *Sic codex mſ. Lau-dunensis. Editi vero* Servus. *V. C. Johannes Har-duinus in Notis ad Plinium lib. 5. cap. 4. hic in No-titia scribendum eße censet* Apſiritanus, *ut inveniat* Abziritanus, *cujus loci* Fructuoſus *episcopus Colla-tioni Carthaginensi interfuit cap. 128. At urbs Ab-deritana ad Proconsularem pertinebat; eadem enim est quæ Abdera alias dicitur. Abdera autem nemine resistente in Proconsulari erat, quam* ſub Carthagi-ne conſtitutam *dicit Ptolemæus lib. 4. cap. 3.* Ab-deritanam *vero &* Abziritanam *eamdem esse urbem probatur non solum quod litteræ* d *&* z *promiscue passim ad eamdem rem designandam assumantur, ut alias ipse Harduinus probat, sed etiam ex concilio Carthag. sub Genethlio, ubi* Victor *in editis & ali-quot mſſ.* Abziritanus *dicitur, in aliis vero* Abderi-tanus, *ut observarunt viri eruditi Norisius & Baluzius. quod etiam in Conciliorum Labbeana edi-tione in margine notatum est. Cave tamen ne Abde-ritanam seu Abziritanam urbem cum* Abbiritana *confundas, eas enim esse omnino diversas probat No-risius adversus Garnerium. Præter has Plinius memi-nit etiam opidi* Azuritani, *quo nomine* Aſſuras *de-signari monet idem Harduinus. De ista urbe plura diximus, ubi de Proconsularibus num. 19. Ceterum in Indice sancti Cypriani operibus præfixo,* Arzuri *in Byzacena locatur, sed forte ex hoc Notitiæ loco. Non est autem contemnenda Caroli à sancto Paulo conjectura, qui in Geographia sacra putat hujus* Arſuritanæ *urbis episcopum fuiße Bonifacium, qui synodica patrum Byzacenorum in concilio Latera-nensi sub sancto Martino act. 2. laudata, sic sub-scripsisse reperitur,* Bonifacius gratia Dei epiſco-pus ſanctæ eccleſiæ Saſuritanæ. Saſſura-vicus

habetur in Tabulis Peutingerianis.

FORONTONIANENSIS. *Codex Hall* *Ortelium* , Ferontonianensis. *Infra num. 71*

68. Bonifacius Frontonianensis.

69. FEBIANENSIS. *Haud dubium quin ei* *præfuerit* Salustius episcopus sanctæ eccle bianensis , *qui cum aliis Byzacenis patrib* *dica subscripsit , in concilio Lateranensi su* *Martino act. 2. Synodicam ex hoc Notitia l* *dandam esse putat Holstenius.*

70. VARARITANUS. *Distinguenda est h* *à* Vazaritana *Numidiæ urbe , de qua in* *istius provinciæ episcopos num. 32. egimus.* *dem in Tabulis Peutingerianis habetur in* Bararus municipium ; *& inter urbes , q* Adrumeto *fuisse scribit Ptolemaus , occurri* rus.

71. FRONTONIANENSIS. *Codex Halleri* nianensis. *Habetur supra num.* 68. Foro nensis.

oanensi. Beïanum Baïanensem *Do-*
laximianistis in synodo Bagaïensi ex-
e quoque revocat eruditus vir Lucas

IIENSIS. *Codex Halleri* Maragui- 74.
m forte loci fuit Stephanus episcopus
iæ Taraquensis, *qui Synodica inter*
nos subscripsit in concilio Lateranensi
rtino actione 2. *Quanam autem lectio*
incertum est. tametsi mendosiores sunt
bscriptiones, quam in Notitia. Cete-
ca pro Taraquensis, *Holstenius legit*
t diximus supra num. 34.

NSIS. Faustinus episcopus Natio- 75.
onatistas memoratur in Collatione Car-
3.

S PRÆSIDIENSIS. *Iste* Faustus 76.
tur esse, qui non procul à sua sede
s, monasterio præfuit, in quod sese
ius recepit, ut in ipsius Vita narra-
eo plura habes infra in Commentario
:1. Leontius episcopus Præsidiensis
us recensitus est in Collatione Carthag.
sidium non semel occurrit in Tabulis
, *sed ut plurimum per modum adjuncti,*
pium, colonia *&c. Segmento* 1. *ha-*
m, *& Segm*. 4. Præsidio.

NUS. *Sic duo mss. & editi. In Noti-* 77.
dispositione Ducis Tripolitanæ habe-
s limitis Teuchitani.

ENSIS. *Sic uterque codex ms. cum* 78.
gendum Gurgitensis. *Etenim in con-*
sub sancto Cypriano pro rebaptizan-
ntentiam tulit num. 74. Felix à Gur-
eodem modo appellatur à sancto Au-
de Baptismo contra Donatistas cap. 38.

ubi sanctus Doctor istius antistitis object

Filacensis. *Hanc urbem apud Or*
perire non licuit, quod forte in codice H
esset.

Macrianensis. *Ejusdem loci fe*
cem episcopum plebis Macrianensis - m
Collatione Carthag. cap. 125. memoratum,
luzius, quam tamen urbem lapsu memoria
attribuit ex Notitia. In ea quippe M
duo tantum episcopi habentur, unus in By
quo agimus, alter vero in Mauritania
num. 23. Porro ex Collatione tres hujus no
fuisse in Africa colligimus ex totidem s
copis Catholicis Macrianensibus, qui in
tur. Etenim prater Ferocem supra landat
sius ex parte Donati adversarium, nomin
nium, *in Cabarsussitana synodo memora*
Varius *cap. 133 memoratur, qui profitet*
habere adversus se Donatistam; & cap.
episcopos Catholicos, qui antea non comp

ELEPTENSIS. *In ea civitate natus est san-* 81.
Fulgentius. Julianus à Telepte *sententiam di-*
concilio Carthag. sub sancto Cypriano. Et Do-
nus episcopus ecclesiæ Teleptensis *cum* Bel-
ipsius adversario Donatista interfuit Collationi
hag. cap. 121. *Bellicius iterum cap.* 198. *memo-*
. *Tamen cap.* 208. *rursus inter Donatistas com-*
t Datianus episcopus Teleptensis, *quod Ba-*
is hæreticorum impudentiæ tribuendum esse cen-
qui falsos episcopos intrudebant, nisi mendum
od in hunc locum irrepserit. Fortasse legendum
aleptulensis *seu* Talaptensis. *Istius quippe no-*
antistes occurrit infra num. 103. *Ceterum* Do-
nus Teleptensis episcopus primæ sedis *By-*
æ passim in conciliis memoratur. de Talapta &
te in Notitia Leonis Imperatoris memoratis
infra num. 103. Telepten *urbem in Byzacena*
erraneam muniit Justinianus Augustus, ex Pro-
lib. 6. *de Ædificiis.*

PPENNENSIS. *Editi habent* Openuensis, 82.
dex Halleri apud Ortelium Opemiensis. *In-*
eographicus operibus sancti Cypriani præfixus,
lectioni ex codice Laudun. conformis, memo-
)ppenna. Leo Ospinensis, *seu* Opinensis
Labbeum tomo 2. *Concil. coll.* 1603. & 1605.
io Carthaginensi sub Aurelio anno CCCCXIX.
ipsit. Sed iste episcopus erat è Mauritania
tana, ut dicemus infra num. 33. *ad Sitifenses.*
num *nempe, seu ut habet codex Palatinus,*
um *inter Mauritaniæ Tingitanæ opida recen-*
olemæus libro 4. *cap.* 1.

AGARBALENSIS. *Codex Halleri* Targabo- 83.
. *In Antonini itinerario inter Tacapem &*
m-Tamalleni in limite Tripolitano occurrit
labas.

RCABIANENSIS. *Concilio Cabarsussensi* 84.

ter alios Donatistas anno CCCXCIII. *subscrip*
Victorianus Carcabianensis episcopus,
anno sequenti in Bagaiensi synodo, vigente gravi
r Donatistas schismate, è sede sua dejectus fu
de illo agit Augustinus epistola 108. *& passim*
bris contra Cresconium Donatistam, sicut &
rmone 2. *in psalmum* 36. Donatianus *Victori*
ccessor ex eadem secta interfuit Collationi Carth
ap. 201.

RUFINIANENSIS. *Codex Halleri* Rufi
ensis. *Ejusdem loci fuit* Marianus episcopus p
is Rufinianensis, *ut restituit Stephanus Baluzi*
Collatione Carthag. cap. 128. *memoratus.*
tim, ut idem vir eruditus monet, in codice scrip
let Marianus episcopus plebis Rufinianus,
rte Rufinian. *putavit Pithœus voce* Rufinian
uempiam episcopum designari, aliquidque ab
riptore fuisse omissum: unde sic edidit episc. ple
is .... Rufinianus. Idem dixit *&c. Sane in edi*
one Papirii Massoni unicum est punctum

Victor Vitensis libro quinto num. 5.

QUÆSTORIANENSIS. *Codex Halleri apud Ortelium*, Quęstorianensis, *sine diphtongo. Inter Patres Byzacenæ provinciæ qui synodicam scripserunt ad Constantinum Augustum, in concilio Lateranensi sub sancto Martino, act.* 2. *habetur* Beatus Stephanus Spesindeo misericordia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ Quæstorianensis.

RUFINIANUS VICTORIANENSIS. *Is ipse est, ni fallor, quem ex Africa profugum, in insula Siciliæ vicina monasticam vitam agentem consuluit sanctus Fulgentius, ut narratur in ejusdem sancti viri Vita cap.* 13. *quam consule. Porro* Saturninus à Victoriana *pro iterando hæreticorum baptismo sententiam tulit in concilio Carthag. sub sancto Cypriano num.* 51. *cujus argumento respondet Augustinus lib.* 7. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 15. Getulicus Victorianensis episcopus *subscripsit concilio Cabarsussitano inter Donatistas. Cujus etiam secta fuit* Saturninus *episcopus Victorianensis, in Collatione Carthag. cap.* 201. *memoratus.* Restitutum Victorianensem *laudat Augustinus epist.* 105. *quem ex Donati schismate ad unitatem catholicam conversum schismatici variis pœnis exagitarunt. Alia fuit* Victoriana villa *de qua idem Augustinus lib.* 22. *de civitate Dei cap.* 8. *Ab utraque autem diversa fuit* Victoria *à Ptolemæo recensita inter Mauritaniæ Cæsariensis urbes, lib.* 4. *cap.* 2.

GUMMITANUS. *In Collatione Carthag. cap.* 215. *inter episcopos Catholicos qui non subscripserant, & postea comparuerunt, memoratur* Johannes Gummitanus episcopus. *Sæculo undecimo cum ob barbarorum illuvies quinque solummodo superessent in Africa episcopi, unus ex iis erat* Gummitanus, *qui forte cum esset ceteris ætate senior, Primatis Africæ nomen & honorem ambiebat contra Carthagi-*

ensis ecclesiæ privilegia, cujus conatus retudit s… Aus Leo nonus Papa epistolis 3. & 4. *Haud dub… quin ejusdem urbis fuerit* Stephanus episcopus … lesiæ civitatis Gummafis, *qui cum aliis Byza… e provinciæ episcopis Synodicam scripsit ad C… antinum Augustum, quæ exstat in concilio L… anensi sub sancto Martino act.* 2. *Huc quoque … ocat V. C. Stephanus Baluzius* Sabinianum ep… opum plebis Gummenartarum, *qui concilio C… hagineni sub Bonifacio anno* DXXV. *interfuit & … ubscripsit.*

MATERIANENSIS. *Sic quoque in Hal… s. dicitur, Ortelio teste.*

MOZOTCORITANUS. *Sic uterque codex … in editis legitur* Moroteoritanus. *In Indice … bus sancti Cypriani præfixo occurrit* Moroteri… *yzacena.*

VICOATERIENSIS. *Sic etiam subscripsit S… odicæ Byzacenorum Patrum, in concilio Latera… … sub sancto Martino act.* 2. Fbalius episcopus

ut refertur in Collectione Conciliorum Baluziana col. NOTÆ IN
98. Idem testatur sanctus Augustinus passim in libris NOTIT.
3. & 4. contra Cresconium. Restitutianum *episcopum* AFRIC.
plebis Sulullitanæ, in Collatione Carthag. cap. 135. BYZAC.
inter catholicos memoratum, huc revocat Holstenius, sicut & Hilarum Sullitanum *Donatistam, qui cap. 201. comparuit. Hoc tamen de alterutro dici non potest, cum Restitutianus unitatem catholicam se habere professus fuerit. Istum è Mauritania fuisse veri similius videtur Baluzio, quem ad urbem Cululitanam, supra num. 56. recensitam, revocari posse suspicati sumus. Ceterum habemus ex Procopio libro 1. de bello Vandalico* Syllectum maritimum opidum, *in quod primum appulit Belizarius Africam à Vandalis vindicaturus, cum antea loci Antistitem cum primoribus urbis sibi conciliasset. Quin & ex hoc loco ejus situm discimus. nam Romani exinde per Leptim & Adrumetum Grassam pervenere, postea Decimum, qui locus septuaginta prope stadia Carthagine aberat.*

IRENSIS. *Franciscus Chiffletius vir eruditus,* 94.
in notis ad Ferrandum hic legendum esse censet Idirensis, *cujus loci, inquit, episcopus Collationi Carthag. interfuit. Habetur quidem in Collatione cap. 128. Macrianus episcopus* Idicrensis, *qui in veteribus editionibus dicitur* Idierensis. *& in ea, quam Papirius Massonus vulgavit,* Idurensis, *Sed iste ad Numidiam pertinebat, de quo egimus in notis ad illius provinciæ episcopos num. 16. Verisimilius est* Irensem *urbem eamdem esse ac Irinensem, ut putat Carolus à sancto Paulo ex Fuliensi episcopus Abrintensis, cujus antistes in Collatione Carthag. cap. 215. inter episcopos Catholicos qui initio Collationis non subscripserant, recensetur, appellaturque* Tertullianus episcopus Hirenensis. *Certe iste ad Byzacenam pertinebat, nam in concilio Lateranensi sub*

OTÆ IN *sancto Martino actione 2. Synodicæ cum ali*
OTIT *bus Byzacenis subscripsit* Theodorus hum
RIC. copus sanctæ ecclesiæ Hirinensis.
ZAC.

95. TICUALTENSIS. *Ejusdem loci, uti Baluzius post Holstenium*, *fuit* Asmunius *veteres editiones habent*, Sumnius episc gualensis, *in Collatione Carthag. cap.* 126. *tus, qui conquestus est duos in sua diœcesi zistis ordinatos fuisse episcopos*, Gaianum Privatum. *è quibus* Gaianus *eodem capit fra cap.* 186. *comparuit, quique antea jam in concilio Cabarsussitano anno* CCCXCIII *tamen Tagastensis episcopus Catholicus in pro* Asmunio *interlocutus est; sed exinde m dum est quod fuerint ejusdem provinciæ.*

96. AUZEGERENSIS. *Memoratur in C Carthag. cap.* 208. Donatus episcopus Au sis *Donatista.*

97. TEMONIARENSIS. *Legendum absq* Temonianensis. *nam Collationi Carthag.*

ITUTUS SEGERMITANUS. *Codex* 99.
isis Restutus. *Alius* Restitutus episcopus
anus *Donatista interfuit Collationi Car-*
cap. 198. qui jam comparuerat cap. 126.
episcopus plebis Segermitensis *Catholi-*
ceretur. Inter Rebaptisantes sententiam di-
medes à Segermis *num. 9. in concilio Car-*
sancto Cypriano, cui respondit Augustinus
e Baptismo contra Donatistas cap. 16.

ARITANUS. *Codex Halleri* Gaunari- 100.
ollationi Carthag. cap. 128. interfuit Roga-
opus Gaguaritanus, *qui ex Donatistis ad*
Catholicam transierat.

NSIS. *Sic etiam scribitur in Collatione* 101.
n. ubi cap. 126. memoratur Fuscinullus
plebis Eliensis. *Apud Anonymum Ra-*
n libro 3. num. 5. habetur Elie, *sicut & in*
dicibus mss. Itinerarii Antonini, quamvis
ant Elices, *ut monet noster Placidus Por-*
Notis ad hunc Anonymi locum, ubi laudat
Peutingerianas, quæ habent Æliæ. *Inter Pa-*
cenos, qui Synodica in concilio Lateranensi
Martino laudata subscripserunt, occurrit
tinus episcopus sanctæ ecclesiæ Helien-

ENSIS. *Sic codex Laudun. At Ortelius* 102.
ri codice habet Rufensis. *Editi* Ruspensis.
ss. Laudun. lectionem retinuimus, quamvis
lectio melior videatur. Hæc autem varietas
isi penes scribendi modum. Etenim littera
, aut sola littera p *indifferenter olim adhi-*
, ut Trophæa *pro* Tropæa. Typhus *pro*
r alia ejusmodi. ph *vero &* f *juxta nostrum*
endi modum idem sonant, inde ex Ruspen-
um est Ruphensis; *& postmodum* Rusfen-
ctum & scriptum est. Jam vero nemo est in

Historia ecclesiastica ita hospes, qui Rusp[illegible]
vitatem ignoret, celebrem in primis ob [illegible]
Fulgentium, sanctitate vitæ, gloria Confess[illegible]
scriptis illustrem: de quo plura diximus in [illegible]
tario historico, potissimum capp. 11. & 12. [illegible]
episcopus sanctæ ecclesiæ Ruspensis *su*[illegible]
Synodica Patrum provinciæ Byzacenæ, quæ [illegible]
in concilio Lateranensi sub sancto Martino [illegible]
Porro Ruspinam *à* Ruspe *non distinguit* [illegible]
Harduinus Nota XIII. *in librum* 5. *Plini*[illegible]
magna, *inquit*, apud *se* non sit unius Pto[illegible]
auctoritas, *qui eas lib.* 4. *cap.* 3. *diversa*[illegible]
cum tamen alii auctores nonnisi alterutram [illegible]
At pace viri eruditi, utramque Tabula P[illegible]
riana repræsentant, sicut & Anonymus R[illegible]
lib. 5. *Alterutrius fuit* Secundus episcopus [illegible]
siæ Ruspitensis, *qui inter Catholicos cap.* 12[illegible]
lationis Carthag. recensetur. quem incaute [illegible]
Garnerius Numidis attribuit, ut adversus [illegible]
probat Henricus Norisius. Ruspina celebri[illegible]

oarem, sed videtur esse potius Thebeste, ut diximus NOTÆ IN
pra num. 75. *de Numidis.* NOTIT.
AUTENTESIS. *Codex Halleri* Autenienſis, AFRIC.
o Autentensis. Autentum *in Byzacena locat An-* BYZAC.
ninus in Itinerario. Optatus episcopus ſanctæ 104.
:clesiæ Autentensis, *cum aliis ejusdem provinciæ*
iscopis, subscripsit Synodicæ laudatæ in concilio
ateranensi sub sancto Martino actione 2.
JUNCENSIS. *Adfuit Collationi Carthag. cap.* 105.
;7. *inter Donatistas* Valentinianus episcopus
ıncenſis, *ut ex veteri codice mſ. restituit V. C.*
aluzius, cum antea haberetur Inucenſis. *Posterio-*
m tamen hanc lectionem retineri debere censet Hen-
cus Norisius in Censura Garnerii, Juncenſem &
ıucenſem *urbes distinguens, quarum priorem in*
yzacena, alteram vero, cui præerat Valentinia-
us, in Proconsulari locat. Inuca *habetur in Tabu-*
s Peutingerianis haud procul à Majori-Tuburbo,
uam prope urbem Carthaginem locat Antoninus in
tinerario, ubi Unuca *dicitur, media inter Vallem*
r Carthaginem ipsam. Consentit Anonymus Ra-
ennas lib. 3. *num.* 5. Junces *in Notitia Bodleïana*
ter Byzaciæ *urbes memoratur, quæ in Goaris edi-*
ione Junca *dicitur. Græcus textus habet* Ἰούγκη.
'elebris fuit synodus Juncensis sub Liberato Byza-
enæ provinciæ primate anno DXXIV. *ineunte, id est*
Hilderici regis primo, è qua legati ad concilium
Carthaginense, sub Bonifacio anno sequenti habendum
nissi fuere. Ejusdem synodi canonem refert Ferran-
dus diaconus in sua canonum Breviatione num. 26.
In ea item synodo, quamvis editi quidam habeant
*V*incenſi, *sed mendose ut monent viri eruditi, (Co-*
dex noster annorum 800. *habet* Juncenſi.) *sanctus*
Fulgentius Quodvultdeo episcopo prælatus est; cui
tamen locum cessit paullo post in concilio Sufetano,
ut narrat ejusdem Sancti Vita auctor cap. 29. *Huic*

re *est.* *Pane omiseram mo*
Fulgentii Vita memoratur
proximum, *ut diserte hab*
jam laudatus, & Benefen
inter Mauritaniæ Cæsariensi
infra Glorinus Juncensis

106. JUBALTIANENSIS.
cap. 128. *interfuit* Geta epi
nensis, *qui is ipse est Geta*
zius, qui legatus fuit ex
concilium Carthag. anno c
codice Canonum ecclesiæ A
viro docto & Holstenio ultro
ejusdem loci episcopum fuisse
tutum, *qui dicitur* episcop
beclidiensis, *vel, ut habet c*
vacensis, Jubalidiensis, *in*
ca Byzacenorum antistitum
sub sancto Martino act. 2.

107. SERVITIUS UNURIC
ti habent Servilius. *Codex*
tanus.

VIGILIUS TAPSENSIS. *Celebris scriptor, ujus opera edidit & illustravit vir eruditus Petrus Franciscus Chiffletius Societate Jesu presbyter, qui multa de eodem antistite & de ipsius operibus scitu digna observavit, cum antea paullo obscura esset jus memoria, ut patet ex Bellarmino in libro de Scriptoribus ecclesiasticis ad annum* CCCCXCV. & *Labbeo in Dissertatione historica de eodem argumento. Excusari non potest Casimirus Oudinus, qui post Vigilii editionem Chiffletianam, ipsum anno* DLX. *floruisse scripsit in Supplemento Bellarmini. Porro urbis istius nomen sæpius apud auctores cum adspiratione scriptum occurrit.* Thapsum *nempe habent Ptolemaus, Titus-Livius libr.* 29. & 33. & *Lucius Florus libro* 4. *Historia Rom. cap.* 4. Thapsum oppidum maritimum *appellant Hirtius libro de Bello Africo, & Plinius libro* 5. *cap.* 4. Tapsum *tamen habent Tabula Peutingeriana, Epitome libri* 114. *Titi-Livii deperditi, & Anonymus Ravennas. Celebre autem fuit istud opidum ob fugam Juba regis aterorumque Julii Cæsaris hostium. qua occasione situm ejus egregie describit Dio Cassius libro* 43. *Historiarum Romanarum.* 109.

SUNT NUMERO CVII. *Sic codex Laudunensis & Sirmundi editio. Chiffletius tamen posuit* CXI. *quod præter* CIX. *antistites, qui hic recensentur, sint etiam duo, quorum nomina initio videntur excidisse.* *

MADASSUMA. *Codex Halleri* Madyssumma. *Apud Antoninum in Itinerario dicitur* Mardarsuma. *Huic urbi pro Donatistis præfuit* Primulianus episcopus Mandasumitanus, *in Collatione Carthaginensi cap.* 187. *memoratus, qui & videtur interfuisse Concilio Cabarsussitano, nam inter eos qui subscripsere habetur* Primulianus episcopus, *cujus sedes non designatur. Notitia Leonis imperatoris à Goare* 110.

ITÆ IN *edita inter Byzacena civitates memorat* M
TIT. ma. *Græcus tamen textus ibidem, sicut*
RIC. *mul & græca editio Beveregiana habet* Ma
ZAC
III. DIONYSIANA. *Codex Halleri* D
Confessor Pomponius à Dionysiana *pr*
zandis hæreticis sententiam protulit in conc
thag. sub sancto Cypriano num. 48. *cujus ob*
solvit Augustinus lib. 7. *de Baptismo contr*
tistas cap. 12. Fortunatus *item* Dionysiane
copus *cum aliis Donatistis subscripsit con*
barsussitano anno CCCXCIII. Victor
secta, episcopus *item* Dionysianensis, *re*
in Collatione Carthag. cap. 198. *sed non c*
quod tunc ægrotaret, ut testatus est Prim
copus Carthaginensis Donatista.

III. SULIANIS. *Codex Halleri* Sulianæ.
tassis revocandus est Urbanus episcopus Su
qui inter Donatistas comparuit in Collati
thag. cap. 201. *At Holstenius* Sulianis *lo*
esse putat qui in Antonini Itinerario dic

legendum est, ut restituit eruditus Baluzius, Horreæ-Cæliensis. *Denique* Hilarinus episcopus Orreocælensis, *synodo Carthagin. sub Aurelio anno* CCCCXIX. Legatus provinciæ Byzacenæ interfuit; *qui in Codice canonum ecclesiæ Africanæ post cap.* 127. *dicitur* Hilarianus episcopus Horreocellorum, *in alio codice* Horreicæliensis, *ut monet Justellus; græce autem* Ὀῤῥεοκελίων, *& in subscriptionibus* Horreocellensis, *græce* Ὀῤῥεοκίλης.

CUNCULIANA. *Huic proculdubio urbi præfuit* Januarius episcopus plebis Cenculianensis, *inter Catholicos Patres in Collatione Carthag. cap.* 128. *memoratus, quem Baluzius lapsu calami Numidiæ attribuit. In Notitia à Goare edita sub Byzacena provincia memoratur* Cenculiana, *græcus textus habet* Καντικιλέως, *quam vocem in duas dividit Notitia Bodleiana à Beveregio edita, duasque urbes commemorat latine* Campsa & Cileos; *græce autem* Χαμψία & Χίλεως. 114.

TICIBUS. *Eodem modo appellatur in synodica Patrum Byzacenorum in concilio Lateranensi sub sancto Martino act.* 2. *cui inter alios subscribit* Romulus episcopus sanctæ ecclesiæ civitatis Ticibus. Tices *in Getulia memorat Anonymus Ravennas lib.* 3. *num.* 9. Ticenam *urbem habet Ptolemæus. Et in Collatione Carthag. cap.* 121. Gallus episcopus Ticensis *inter Catholicos comparuit. Si tamen Ticensi urbi præfuerit* Candidus patriæ Dicensis episcopus, *qui laudata Byzacenorum Synodica subscripsit, Ticensis civitas à Ticibus erit distinguenda, alias duo ejusdem urbis episcopi Synodicæ subscripsissent. quod nemo facile admissurus est.* 115.

AD PROVINCIA
Mauritaniæ-Cæsariensis.

JUNCENSIS. *Vide quæ supra diximus de* censi *episcopo, inter Byzacenos num.* 105

TEBERIANUS QUIDIENSIS. *Editi* rianus. *Hanc urbem Ortelius ex Victore U* *mſ. laudat, ſed in Numidia, quod lapſu memori* *tigiſſe crediderim.* Quidam *vero &* Quizian Quizam *eamdem urbem eſſe diverſis nominib* *pellatam nemo poteſt infitiari, cum litteræ* *ab Afris indifferenter adhiberentur, uti jam* *mel monuimus; idque ſpeciatim de hac urbe e* *poteſt ex Collatione Carthagin. cap.* 143. *ubi* Priſcus epiſcopus eccleſiæ Quidienſis *inter* *tholicos Patres recenſitus atteſtatus fuiſſet, con*

Antonino in Itinerario, & colonia à Ptolemæo lib. NOTÆ
cap. 2. ubi Buiza, *& ex codice Palatino* Cuiza NOT
appellatur. Porro Vir clarissimus qui operum sancti AFRI
Cypriani novam editionem Oxonii procuravit, suspi- MAU
catur Secundinum à Cedias, *qui undecimus inter* CASA
*Rebaptizantes in concilio Carthag. sub sancto Cypria-
no locutus est, Quidiensi urbi præfuisse, ita ut* Ce-
dias *pro* Quidias *scriptum sit. At si hæc con-
jectura admittatur, jam duæ Quidiæ urbes recipien-
dæ erunt. nam præter Priscum jam laudatum, qui
in Collatione Carthag. cap. 143. ut diximus, affir-
mavit se adversarium tunc non habere, quod & Do-
natistæ fassi sunt, occurrit cap. 163.* Fortis episco-
pus Cediensis *ex Donati parte, qui nullum contra
se catholicum habere protestatus est.* Secundinus
*vero concilii Cyprianici etiam apud Augustinum lib.
6. de Baptismo contra Donatistas* à Cedias *dicitur,
ubi sanctus Doctor ejus objectioni respondet, pro qua
tamen voce mss. duo, ut nostri in nova editione obser-
varunt, habent* à Cezas, *alii plures* à Chezas. *Sic
fere Pamelius in Notis ad Cyprianum. Sed hæc lectio-
num varietas difficultatem non solvit.*

SUFARITANUS. *Inferius num. 87. iterum re-* 3.
citatur episcopus Sufaritanus. *In codice tamen Hal-
leri semel* Sufaritanus *occurrit. nam alter* Susarita-
*nus dicitur. Ceterum si nostra lectio admittatur, aut
duas fuisse hujus nominis urbes in hac provincia di-
cendum erit; aut certe duos in una civitate fuisse
catholicos antistites, ex quibus alter fortassis è schis-
mate ad unitatem conversus, locum & dignitatem
episcopi retinebat. Eidem porro ecclesiæ praerat tem-
pore Collationis Carthag. ut censet eruditus Baluzius,*
Reparatus episcopus plebis Sufasaritanæ, *qui inter
catholicos antistites comparuit cap. 135. Quin & cap.
188. ubi antea legebatur* Reparatus episcopus ec-
clesiæ Catholicæ Sifaitensis, *qui interlocutus est,*

idem Baluzius reposuit Susasaritanæ. *Ceterum in Antonini Itinerario semel & iterum inter Mauritaniæ urbes memoratur* Susasar, *quæ civitas ab Anonymo Ravennensi* Susasa *dicitur. In Notitia Leonis imperatoris à Goare edita inter Mauritaniæ secundæ urbes locum habet* Suffara, *sed quæ in editione Beveregiana* Sanaphas *appellatur. Vide inferius in provincia Sardiniæ* Sonafer *num.* 3.

4. CORNICULANENSIS. *Sic editi codices simul & mss.* Corniclano *meminit Anonymus Ravennensis lib.* 3. *num.* 4. *sed* in Mauritania, quæ dicitur Cyrenensis. *Habetur iterum lib.* 5. *num.* 6. *cujus situm ex Tabulis Peutingerianis melius disces.*

5. ITENSIS. *Nihil occurrit de hac urbe.* Tertullus Abitensis episcopus *inter Donatistas sedit in concilio Cabarsussitano; sed revocari potius debet ad Proconsularem, in qua provincia apud Antoninum* Abitta *locatur. Quam urbem Ptolemæus inter illas, quæ sub* Legione Augusta tertia *erant, recenset.*

6. TIMICITANUS. *Interfuit Collationi Carthag. cap.* 135. Victor episcopus plebis Timicitanæ, *qui habebat adversarium è Donatistis* Optatum, *ibidem & inferius cap.* 197. *memoratum. Plinius lib.* 5. *cap.* 2. Timici *inter* civitates *memorat, Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 2. Timice *cum aliis Mauritaniæ Cæsariensis urbibus recenset, & cap. sequenti occurrit item* Timica *inter ea loca, quæ* sub Legione Augusti tertia *erant.*

7. NOBICENSIS. *Sic quoque appellatur in codice Halleri, pro* Novicensi, *ut putat Ortelius.*

8. MILIANENSIS. *Eidem procul dubio urbi præfuit* Victor episcopus plebis Malianensis, *qui recensitus est in Collatione Carthag. cap.* 135. *cum* Nestorio *Donatista ipsius adversario, qui & iterum inter alios sectæ suæ episcopos cap.* 208. *comparuit.* Mallianam *habet Antoninus in Itinerario inter Su-*

Tigavas-castra Mauritaniæ Cæsariensis ur-
aga *habet editio Bertii, sed mendum est li-*
cripsit Augustinus epistolam, quæ est in no-
ne 236. alias 74. ad Deuterium episcopum,
Victorini *cujusdam* ſubdiaconi Mallia-
e Manichæorum secta.

IMONTENSIS. *Codex Halleri* Girumen- 9.

ABENSIS. *Sic mss. & editi. Antoninus* 10.
in Numidia locat. Notitia Leonis Sapien-
ejusdem provinciæ civitates, in latina Goa-
ne, habet Altaba. *græcus vero* Ἀλκάβους. *In*
a vero græce & latine locus iste Leradus
r. In Collatione Carthag. memoratur epis-
ſabenſis, *de quo vide infra inter Sitifenses*

TORIENSIS. *Suspicatur eruditus Balu-* 11.
dem loci fuisse Pelagium epiſcopum Va-
ſem, *qui inter Donatistas cap. 187. Colla-*
rthag. recensetur, ubi profitetur se adver-
on habere. Certe pro Panatorienſis, *scrip-*
erat Banatorienſis, *littera vero* b *&* u *in-*
r pro alterutra apud veteres adhibebantur.

IMPNATENSIS. *Liber Notitiarum Im-* 12.
. 54. memorat Præpoſitum Limitis Co-
nſis, *exscriptor addidit litteram* p. *ut non-*
bebant Dompnus *pro* Domnus.

ARDENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 13.
atum fuit nomen Pompeiani epiſcopi Sucar-
atholici, pro quo, cum ægrotaret, respon-
ius. Ipsius quoque adversarius Donatus
ſis *ægrotabat, ut testatus est Marinianus*
cap. 210.

SIS. *Ortelius ex Victore, uti vocat, Uti-* 14.
lensem in Mauritania Cæsariensi episcopum
At non dicit utrum semel aut bis in Hal-

... *supplicatur Holstenii*
Tisilitanum, *qui in Colla*
inter Catholicos patres rece
pag. 279.

16. IDENSIS. *Jam supra nu*
bitanus Idensis. *& num.* 5.

17. FIDOLOMENSIS. *Sic*

18. TABORENTENSIS. *I*
nensi cap. 115. Marinus, *seu*
tholicæ Taborensis *comparu*
ipsius adversario, qui & ite
sua episcopos recensitus est. A
ex provincia Proconsulari fu
gumentis. Primo, quod inte
antistites, qui epistola Synodic
nopolitanum in concilio Latera
no actione 2. *relata subscripseru*
tinus gratia Dei episcopus I
rensis. *Altero, quod cum ca*
tionis Felix episcopus plebi
adversarium non habere, Vic
tis Taborensis, *ille scilicet I*
moratus est dixit ...

eruditus. Unde, si vera sit ejus sententia, alia
orentensis ecclesia quæ in Mauritania fuerit,
enda est, cui præfuerit noster Victor hic in No-
laudatus.

ERECUNDUS NOBENSIS. Verecundum 19.
oensem *habet quoque codex Halleri, teste Or-*
. Vide infra num. 93. *ubi* Mingin *item* Noben-
Alterutrius episcopus fuit Felix episcopus No-
sis *Catholicus, in Collatione Carthag. cap.* 215.
moratus. In concilio Carthag. sub sancto Cypriano
iterando hæreticorum baptismo sententiam tulit
. 60. Rogatianus à Nova. *Cujus objectioni res-*
det Augustinus libro 7. *contra Donatistas cap.* 24.
bentur in Africa plures ejus nominis urbes sed cum
uo addito, ut Nova-sparsa, Nova-cæsaris *&c.*
quibus suis locis dicendum. Ad Novas *habet*
toninus in Itinerario, haud procul ab Opido-
o *infra num.* 64. *in hac ipsa provincia memorato.*

UCABIARITANUS. *In Collatione Carthag.* 20.
135. *inter Catholicos patres recensitus est* Maxi-
inus episcopus plebis Zugabbaritanæ, *qui in*
ribus editionibus ante Baluzianam Suboabburi-
sis *mendose dicebatur. At sic emendavit eruditus*
uzius, quod Germanus, *qui hic Maximiani*
ersarius ex Donatistarum secta dicitur, cap. 182.
rte episcopus Zugabbaritanus *nominetur. Ve-*
s Plinii editiones lib. 5. *cap.* 2. Succubar *memo-*
ant, quem locum Johannes Harduinus ex omni-
manuscriptis, *uti ait, emendavit, habetque*
cabar, *quæ urbs ibi dicitur* Colonia Augusta.
quoque appellatur in Thesauro Golstii pag. 238.
mmianus vero lib. 29. municipium Sugabarita-
n *memorat* monti Transcellensi adcline. *Ptole-*
us lib. 4. *cap.* 2. *habet ex cod. Palatino apud Ber-*
n Zuchabari. *Editi antea habebant* Buchambari.
ic urbi Fortunatum à Tucchabori, *qui inter*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. MAUR. CÆSAR.

Rebaptizantes in concilio Carthag. sub sancto Cypriano num. 17. adfuit, præfuisse arbitratur Pamelius in Notis ad sanctum Cyprianum, sed perperam. Nam Stephanus episcopus Tuccaboriensis *inter Proconsulares habetur qui synodica subscripserunt in concilio Lateran. sub sancto Martino act. 2.*

LI. CÆSARIENSIS, *urbs totius provinciæ nobilior, ex qua dicta est Mauritania Cæsariensis. Paucis verbis elogium ejus absolvit Plinius lib. 5. cap. 2.* Oppidum ibi celeberrimum Cæsarea, antea vocitatum Jol, Jubæ regia, à divo Claudio coloniæ jure donata ejusdem jussu deductis veteranis. *Dicitur à Ptolemæo lib. 2. cap. 4.* Jol-Cæsarea, *ab Antonino* Cæsarea-colonia, *à Pomponio Mela lib. 1. cap. 6.* Jol ad mare aliquando ignobilis, nunc quia Jubæ regia fuit, & quod Cæsarea vocitatur illustris. *Bocchi quoque regiam fuisse contendit Solinus.* Prius, *inquit cap. 28.* Bocchi regia, postmodum Jubæ indulgentia populi Romani dono data. *Dicitur à Procopio* μεγάλη ϗ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ οὖσα. *Ceteros prophanos omitto qui plura de hac urbe congesserunt, quæ hodie superest, ut multis placet, sub Algerii nomine, celebris regni cognominis caput: quam tamen opinionem Samson aliique Geographi eruditi rejiciunt. Olim civilis erat totius provinciæ metropolis, quod nomen ad ejus quoque episcopum transtulit sanctus Augustinus, qui, ut jam alias observavimus,* Deuterium, episcopum metropolitanum Cæsariensem *appellat initio libri de gestis cum Emerito Cæsariensi Donatistarum episcopo. Porro hic Emeritus unus è septem fuit episcopis, quos Donatistæ pro sua causa defensione agenda in Collatione Carthaginensi elegerant, qui passim in ea interlocutus legitur. Idem præsens erat cum totius provinciæ episcopis & universa plebe, quando Augustinus sermonem habuit apud Cæsaream, quem* totum, *ut*

ipsemet Augustinus refert libro 2. Retractationum cap. 51. non inveniens quid responderet, Emeritus tamquam mutus audivit. *At vero* Deuterius *ejusdem urbis Catholicus episcopus in eadem Collatione unus fuit è custodibus tabularum: simulque comparuerunt & sese invicem agnoverunt cap.* 143. *Ceterum ex hoc Notitiæ loco falsi convincitur eorum opinio, qui putabant eos Africæ Primates, etiam in aliis à Proconsulari provinciis, pro sedium suarum dignitate, non vero secundum ordinationis tempus fuisse constitutos: quæ opinatio jam ab omnibus explosa est.*

RUSUBIRITANUS. Rusubus *apud Ortelium ex Victore Uticensi ms. memoratur. Ptolemæus habet lib.* 4. *cap.* 3. Rusicibar, *vide infra num.* 77. Rusippisim municipium *exhibent Tabulæ Peutingerianæ.* 22.

SUBBARITANUS. *Codex Halleri* Subarritanus. *Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 1. *memorat inter Tingitanæ civitates* Subur, *ex qua* Maximianum *in Collatione Carthag.* episcopum Suburitanum *dictum fuisse scribit Carolus à sancto Paulo. At* Maximianus Suburitanus *nullus est in Collatione Carthag. Nam Maximianus, qui cap.* 135. Suboabburitensis *dicitur in editionibus Baluzianam antecedentibus, non* Suburitanus, *neque* Subbaritanus, *sed* Zuggabaritanus *appellari debet, uti emendavit Baluzius. Vide supra num.* 20. Martyrum Suburbitarum *mentio habebatur in sermone* 32. *sancti Augustini à Sirmundo edito, qui est novæ editionis* 345. *de quibus vide Admonitionem nostram in passionem sanctarum martyrum Perpetuæ & Felicitatis num.* 3. *in Actis Martyrum sinceris pag.* 82. 23.

AQUENSIS. *Complures erant hujus nominis urbes in Africa, etiam præter eas quæ aliquo additamento distinguebantur. Secundus, qui Leporii libello subscripsit, sese* ecclesiæ Aquensis, sive Me- 24.

garmitanæ *episcopum appellat; sed hic erat ex Numidis, ut diximus in Notis ad ejus provinciæ episcopos num.* 103. *Affuit Collationi Carthag. cap.* 208. Victorinianus episcopus Aquensis *ex Donatistarum secta, quem ad Arzugitanam provinciam pertinuisse colligitur ex eodem Collationis loco, ubi* Asselicus episcopus catholicus municipii Tusuritani *interloquitur se de* Arzugibus die III. Kalendarum Maïarum profectum fuisse, *ac Victorinianum in via Donatistarum factione fuisse ordinatum. Recensetur & cap.* 198. *item ex Donatistis* Cresconius episcopus Aquensis; *sed Numidis istum accenseri debere facile colligi potest ex eodem loco. nam cum ibi Cresconius* traditorem *se non habere dixisset, interlocutus est Aurelius episcopus catholicus Macomadiæ, & dixit:* Habemus hic presbyterum. nam & episcopus ibi fuit, modo defunctus est, & in loco ejus necdum est ordinatus. *Aurelium autem Macomadiæ Numidicæ episcopum fuisse probavimus supra in notis ad istius provinciæ episcopos num.* 84. *Sed præter hos omnes habemus adhuc episcopum Aquensem ex Collatione, qui, ut videtur, hujusce Aquensis Mauritaniæ urbis episcopus fuit. Is est* Helpidius episcopus plebis Aquensis, *qui cum* Reparato *suo adversario cap.* 135. *recensitus est, qui Reparatus iterum inter Donatistas cap.* 197. *comparuit.* Aquas *inter Sufasar & ipsam Cæsaream habet Antoninus in Itinerario, cui loco videtur Aquensis episcopus hic memoratus præfuisse. Ceterum V.C. Stephanus Baluzius urbem Aquensem hic laudatam eam ipsam esse censet* civitatem Aquitaniæ, *cujus Crescens in lib.* 1. *Historiæ Victoris Vitensis num.* 7. Metropolitanus *fuisse dicitur. Qua de re plura diximus in Notis ad hunc Victoris locum num.* 22. *Certe* Aquitani *ab* Aquis *in Gallia dicti sunt, ut observat Johannes Harduinus in lib.* 4. *Plinii cap.* 19. *qui ideo*

indifferenter Aquenses & Aquitani; *ut vult* NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. MAUR. CÆSAR.
ius, dicebantur. Baluzio etiam favet, quod
ns centum & viginti episcopis *præfuisse di-*
: totidem enim Mauritaniæ Cæsariensis antisti-
bentur in Notitia, præter sex alias sedes; quæ
emporis episcopos non habebant.

RUSTAGENSIS. *Sic mss. & editi.* 25.

GALITANUS. *Eidem urbi præfuit ex parte* 26.
ti Miggin episcopus Vagalitanus, *in Colla-*
Carthaginensi capite 208. recensitus. Vagal
Mauritaniæ opida memorat Antoninus in Iti-
o.

GISITANUS. *Jam vidimus inter Numidiæ* 27.
os num. 89. Tisigitanum *episcopum, quo loco*
nus ea quæ de utraque urbe cognomine colli-
cuit. quæ consulas. Ortelius Tigisitanum *me-*
& Tigistanum *ex Victore, ut loquitur, Uti-*
Tigis *inter Mauritaniæ Cæsariensis urbes ha-*
olemæus libro 4. cap. 2. Tigisim *Anonymus*
nas lib. 3. num. 8. Aptum Tigiensem *in Col-*
Carthaginensi cap. 120. episcopum Catholi-
nc revocari debere censet Lucas Holstenius.
tamen Tiziensi in Byzacena civitati præfuisse
luzius, ut diximus num. 65. inter Byzac.

LLABENSIS. *Hanc urbem non memorat Or-* 28.
, quod in fragmento Halleri fortassis non ha-
r.

INADENSIS. *Codex Halleri* Usidanensis. 29.

UMENZERITANUS, *Sic editi & mss.* 30.

STELLOMINORITANUS. *Hunc non ha-* 31.
telius ex Halleri Fragmento.

STITUTUS FLORIANENSIS. *Sic editi.* 32.
Laudunensis habet Restutus. *quæ varia le-*
pius in hac Notitia contingit. Ptolemæus libro
. 2. inter Mauritaniæ Cæsariensis urbes memo-
loryiam, græcus textus habet φλωρύια, *ex*

qua dubio procul Phloryanensis, *seu* Florianensis *vox derivata est.*

33. ALAMILIARENSIS. *Sic hujus loci nomen Ortelius ex Victore scribit, ac si ex duabus vocibus fuerit compositum, scilicet* Ala-Miliarensis. *Et quidem non semel in Notitia Imperii* Ala-Miliaria, *seu* Ala-Miliarensis *habetur; atque exinde fortassis urbs ista nomen sortita est, ut à Germanis* Germania.

34. TIGAMIBENENSIS. *Codex Halleri* Tigamibemensis.

35. AMAURENSIS. *Sic editi & mss. Anonymus Ravennas inter urbes quæ* ad aliam partem Mauritaniæ Sitifensis sunt, Amabu mune, *id est municipium memorat, ex quo forte* Amauvensis, *tum* Amaurensis *vox deducta est:*

36. SESTENSIS. *Sic mss. simul & editi; & infra num.* 117. *habetur* Sertensis. *Porro Ortelius suspicatur hic esse legendum* Septensis, *quamvis nihil afferat de urbe Septensi, quæ tamen notissima est. Septum sic appellatum fuisse refert Procopius libro* 1. *de Bello Vandalico, quod juxta illam urbem septem tumuli attollerentur, à qua alteram Herculis columnam haud procul sitam fuisse scribit. quod idem fere repetit libro* 2. *Testis est idem Procopius libro* 6. *de ædificiis cap.* 7. *castrum istud post expulsos ex Africa Vandalos à Justiniano augusto restauratum fuisse, quo jubente exstructum est ibi templum in Deiparæ virginis honorem. In Notitia Bodleiana semel & iterum memoratur* Septum *inter Mauritaniæ secundæ urbes, ubi tres istius provinciæ priores civitates sic exhibentur: primo quidem* Septum *simpliciter; altera vice* Septum ad partem Thenissi. *tertio denique loco habetur*, Spanias, *cui conformis est textus græcus ibidem relatus. At in Goaris editione omnia hæc unico articulo concluduntur, græce quidem sic:* Βεπτὸν εἰς τὸ μέρος Ἰσπανίας; *latina autem versio hæc*

, Benepota in parte Hispaniæ.

RNAMUNENSIS. *Ejusdem loci fuit ex par-natistarum* Sarmentius episcopus Ternamu-, *in Collatione Carthag. cap.* 180. *memoratus in iana editione. nam alia habent, & quidem cap.* 37.
Cernamusensis, *& Massoniana* Cerramusen-*a est dubio procul civitas, quæ ab Antonino* Taranamusa-castra; *unde infert Baluzius Notitia legendum esse* Ternamusensis *pro* munensis. *quin & in Notis ad laudatum ionis locum fusius, & quidem pro more suo e, disserit de variis litterarum mutationibus currere solent in veteribus monumentis, potis-Africanis.*

PUT-CILPENSIS. *Memoratur ab Antoni-tinerario, ubi* Caput-Cila *dicitur. Et in No-Imperii sect.* 54. Præpositus limitis Caput-nsis *notatur sub dispositione Ducis Maurita-esariensis.* 38.

ISBINCENSIS. *Codex Halleri apud Orte-* Narbincensis. 39.

CANARIENSIS. *Sic habet uterque mss. simul ditis.* 40.

LENS VILLENOBENSIS. *Sic codex ms. un. At editi* Valens. *Codex Halleri* Baleus. *Ortelius ait in Victore mentionem fieri* Balei nobensis. 41.

ISUCCABENSIS. *Sic Laudun. & editi; littera aliter codex Halleri apud Ortelium,* ccabensis. 42.

MARIENSIS. *Hunc quoque laudat Ortelius Elore.* Palmariam insulam *habet Antoninus in ario maritimo sitam inter Africam & Sardi-* 43.

NEPOTENSIS. *Sic uterque ms. & editi. num.* 36. *vidimus in Notitia Leonis impera-* 44.

toris recenseri inter Mauritania secund
Benepotam.

45. VARDIMISSENSIS. *Huc revoca*
ctor episcopus plebis Bartimisiensis
Catholicos antistites recensitus fuit in
Carthag. cap. 135.

46. AMBIENSIS. *Maximus martyr in*
cibus mss. passus dicitur apud Ambiense
ciani, *ut observavimus in admonitione*
Sancti Acta num. 2. in Actis Mart.

47. MEDIENSIS. *Hunc non memorat*
Halleri codice. Ad Medias *habent Tab*
geriana segmento tertio, sed, ni fallor,
taniam.

48. CATULENSIS. *Sic mss. & edit.*
jam observavimus, memorat Antoninus
Sed quando hic locus haud procul Carthagi
huc revocari non potest. Cerealis episcopus
librum adversus Arianos edidisse dicitur
nadium cap. 9. episcopus Castulensis

ıuctoris nomine describendo : dicitur quippe
' Carthenæ in codice mſ. monaſterii Fiſcam-
in noſtro autem vetuſtiſſimo appellatur Mau-
ırtennæ. Quod vero ille pietatem & Scriptu-
ſcientiam ſimul cum ardore fidei conjunxerit
ſt Gennadius, qui alia ipſius opuſcula ibidem
ıdat. Ex his eſt Libellus conſolatorius ad
m quemdam de morte filii, quem hunc ip-
ė exiſtimant viri eruditi, qui ſub titulo de
laıione in adverſis inter opera ſancti Baſi-
gni in nonnullis editis habetur. Scripſit præ-
'brum de Pænitentia Publicani, aut potius de
:ntia publica, ut habet noſtrum Gennadii exem-
ım laudatum, quod ab annis circiter centum
mi'le exaratum eſt. In codice Fiſcamnenſi an-
circiter 600 dicitur de Pænitentia ſine ullo
nento, qui fortaſſe verus eſt titulus. Nam in
dice operum ſancti Ambroſii editus eſt liber
nitentia, cujus auctor ſeſe ipſe Victorem
ıt, eumque eſſe cenſent viri eruditi, quem
:dius loco laudato commemorat. In codice ta-
ırbonico opus iſtud ſub ſancti Ambroſii nomine
r. ſed perperam. Plerique autem viri eruditi
Victori Tunnonenſi epiſcopo tribuendum eſſe
ant, quod in uno codice majoris eccleſiæ Re-
, & in altero Herivallenſis monaſterii, iſtum
ferat titulum, Incipit liber ſancti Victoris
ıſis Tonenſis epiſcopi, hiſtoriographi. Co-
ro Remenſis optima notæ ab annis ſaltem 800.
ıtus eſt, quem Hincmarus archiepiſcopus huic
: donavit, ut non ſemel in ipſo codice indica-
'itulus autem ſupra laudatus prima manu deſ-
eſt. Porro Ruſticum Cartenitanum epiſco-
:tholicum ſanctus Auguſtinus memorat initio libri
is cum Emerito Cæſarienſi epiſcopo Donatiſta.
ıs eſt Rogatus epiſcopus Cartennenſis, qui in

Donatistarum schismate factioni Rogatistarum dedit. Successit ei Vincentius, cujus epistolai futat Augustinus epistola 93. quæ merito inter locum obtinere posset. Cartennas memorat Ptol libro 4. cap. 2. & Antoninus in Itinerario. C: nam, habet Pomponius Mela, seu Cartinnan dum, ut ex mss. codicibus monuit Isaac Vossius. dem urbem Coloniæ Augusti titulo donatam refert Plinius libro 5. cap. 2. Kalendarium C ginense vetustissimum die IIII. Nonas Feb sanctorum Carteriensium memoriam recoli quorum die festo sermonem habuit Augustinus Natale Cartheriensium inscriptum, ut t Possidius Indiculi cap. 9. quos quidem Martyi picatur noster Mabillonius, tomo 3. Anale pag. 421. ad Cartennam Mauritaniæ civitaten revocari. Viri eruditi conjecturæ favet locus Fiscamnensis supra memoratus. Jam supra mon in Notis ad Byzacenos num. 58. Carianensem & tennensem, duas in Africa urbes episcopales vero viro erudito in unam fuisse conflatas, quo antea Holstenius fecerat.

51. REGIENSIS. Apud Victorem Vitensem num. 13. memoratur locus quidam, nomine Reg quo Ariani armata manu ecclesiam violarunt, damque Lectorem in pulpito canentem inte sagitta confoderunt. Duplex autem urbs est in Cypriani operibus præfixo Regium dicta, q altera Mauritaniæ attribuitur. Ea fortassis est in Antonini Itinerario dicitur ad Regias. Via midas num. 91. ubi episcopus Regianensis.

52. VANNIPENSIS. Sic uterque codex mss. autem VAUDINENSIS.

53. CAPRENSIS. Eremum Capra-picta dicta morat ipse Victor Vitensis. An ex ea, aut ce aliquo opido ipsi cognomine episcopus Caprensis,

recepit? Certe nova ecclesia in hac regione excitata memoratur apud laudatum auctorem libro 1. *num.* 11. NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. MAUR. CÆSAR.

METCUN RUSUCCURITANUS. *Editi* Metcur. *Eidem urbi præfuit* Fortunatus episcopus plebis Rusuccurritanæ *catholicus, qui in Collatione Carthag. cap.* 135. *recensitus est cum* Optato *illius adversario, iterum inter Donatistas cap.* 176. *memorato. Huc etiam revocandus est* Nicellus Rusurrensis, *aut* Rusurrianensis, Mauritaniæ Cæsariensis legatus *ad concilium Carthag. anno* CCCCXIX. *sub Aurelio, ut refertur in codice Africanæ ecclesiæ. Et quidem lectio Labbeana magis nobis favet, ubi habetur* Nivellus Ruscuriensis, *& in margine* Rusuccurrensis *vel* Rusocorensis *tomo* 2. *col.* 1603. *&* 1605. *Ceterum Plinius lib.* 5. *cap.* 2. *ait* Rusucurium civitate honoratum *fuisse* à Claudio. Coloniam *appellant Antoninus in Itinerario, & Tabula Peutingeriana. Ab aliis item auctoribus memoratur, apud Ptolemæum lib.* 4. *cap.* 2. Rusuccore *dicta.* 54.

SFASFERIENSIS. *Sic uterque mſ. cum editis.* 55.

OBBITANUS. *In Collatione Carthag. cap.* 193. *inter Donatistas comparuit* Felicissimus episcopus Obbensis. *Interfuit etiam concilio quinto generali* Valerianus episcopus Obbæ, Africanæ provinciæ, *ut habetur in nova conciliorum Collectione Baluziana; in editione Labbeana dicitur* provinciæ Proconsularis, *& in margine* Africanæ. *Sed his omnibus antiquior est* Paulus Confessor ab Obba, *qui in concilio Carthag. sub sancto Cypriano pro baptismo hæreticorum iterando sententiam dixit num.* 47. *Aliquot mſſ. & editi habent* à Bobba, *quo etiam modo legitur apud Augustinum lib.* 7. *contra Donatistas cap.* 11. *quam lectionem editor Oxoniensis operum sancti Cypriani confirmari posse ait ex Plinio,* qui, *ut ipse in Notis refert,* in Mauritania à 56.

Lixa 40. M. P. in Mediterraneo Augusti C…
Bobbam collocat.

TIMIDANENSIS. *Codex Halleri* Timidi…

FRONTENSIS. *Sic scribitur in utroq…
& in editis.*

ICOSITANUS. *Sic diserte habet codex … dunensis. Editi vero mendose* Lcositanus. … *dem nemo non novit* Icositum, *celebrem apu… res tum sacros tum profanos urbem, qua… nomine & privilegiis gaudebat. Eam à Ve… donatam Latio fuisse scribit Plinius lib.* 5… *Hanc memorat Ptolemaeus, Pomponius-Me… toninus, Ammianus-Marcellinus lib.* 29. *A… Ravennas, & alii passim. Nomen ipsi & … tribuisse viginti Herculis socios narrat S… Polyhistore cap.* 28. *cum nempe* Hercule illa… seunte, *ut ille auctor habet,* viginti ab … mitatu descivissent, locum deligunt, … mœnia; ac ne quis imposito à se nomine…

4. cap. 2. ubi de Mauritaniæ urbibus agit: quæ tamen vox melius Lapdensi, *seu, ut in quibusdam codicibus legitur,* Labdensi *urbi competeret, cujus episcopus supra inter Proconsulares num. 18. recensetur, ni impediret provinciarum distantia.*

VONCARIENSIS. *Memoratur in Collatione Carthag. cap.* 208. Felix episcopus Boncarensis *ex Donatistarum secta, quo nomine absque dubio* Voncariensis *civitas hic memorata designatur.* 62.

RUSGUNIENSIS. *Mirum est quam varie hujus urbis nomen apud varios auctores, immo apud eosdem in variis codicibus, scriptum reperiatur, uti fuse dißerit eruditus Baluzius in notis ad caput* 180. *Collationis Carthaginensis, occasione vocis* Ternamusensis. *Porro* Numerianus Rusguniensis *episcopus, unus è Legatis Mauritaniæ Cæsariensis, adfuit concilio Carthag. sub Aurelio anno* CCCCXIX. *Eadem civitas memoratur in Antonini Itinerario* Coloniæ *nomine donata, ubi, sicut & apud Anonymum Ravennatem lib. 3. & 5. dicitur* Rusguniæ. *Hanc Harduinus putat eße* Coloniam Augusti Rusconias *à Plinio lib. 5. cap. 2. memoratam. Dicitur à Ptolemæo* Rustonium: *& quidem in Indice Cypriani operibus præfixo* Rustonio *&* Rusgonia *idem significari dicitur.* 63.

BENANTIUS OPPIDONEBENSIS. *Sic codex ms. Laudunensis. Editi autem* Venantius. *Orteliu vero ex Halleri codice,* Benantius opidonoensis. *quo nomine designatur* Opidum-novum, *de quo Plinius libro 5. cap. 2. Antoninus in Itinerario, Anonymus Ravennas & alii, quibus adjungendus est Ptolemæus libro 4. cap. 2. ubi* Ὀππιδονεον, *latine* Oppidoneum, *quod* Coloniæ *titulo ibi insignitur, sicut & apud Antoninum.* 64.

CASTELLI-JABARITANUS. *Illud est forte* Castellum-Aboritanum, *quod ex Victore Uti-* 65.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. MAUR. CÆSAR.

censi laudat Ortelius in Thesauro geographico. qui alias ex eodem Auboritanum episcopum in Mauritania Cæsariensi *memorat. Vide infra num.* 72.

66. AQUISIRENSIS. *Huic, ut veri simile est, loco ex secta Donatistarum præfuit* Honoratus episcopus Adquesirensis, *in Collatione Carthag. cap.* 188. *memoratus.*

67. CALTADRIENSIS. *Sic mss. & editi.*

68. TIGABITANUS. *Inter Catholicos antistites, quos initio libri de gestis cum Emerito recenset Augustinus, occurrit* Palladius Tigabitanus *episcopus. Eidem sedi paullo post præfuit Honoratus, ad quem egregiam epistolam scripsit idem sanctus Augustinus, novæ editionis* 228. *in qua fusius disserit, an liceat Pastoribus, fervente persecutione, plebes proprias deserere. Hanc epistolam fere integram refert Possidius in Vita sancti Augustini. In Codice canonum ecclesiæ Africanæ cap.* 97. *mentio fit* civitatis Thiganensis *in Mauritania, cui, uti videtur, præerat* Primosius; *& quidem ms. codex, ut monet Holstenius, habet* Tigavensis, *græcus textus in editis* τῆς Θιγαβενῶν πόλεως. *Apud Ptolemæum lib.* 4. *cap.* 2. *dicitur* Tigava, *codex Palatinus habet* Pigava. *Civitas* Tigavæ *memoratur à Plinio lib.* 5. *cap.* 2. Tigavias *laudat Ammianus Marcellinus lib.* 29. *cap.* 5. *Porro duplicem nominis istius locum in Mauritania fuisse ex Antonini Itinerario patet, ubi* Tigavas municipium, Opidum-novum colonia, Tigava castra. *Tamen editio Bertii habet* Tivagas castra.

69. RUSADITANUS. *Legendum putat Harduinus* Rusadiranus, *seu potius* Rusadiritanus, *quod ex Plinio lib.* 5. *cap.* 2. *in Mauritania Tingitana* Rusadir opidum & portus *habeatur. Dicitur* Rusadder colonia *apud Antoninum in Itinerario, à Ptolemæo vero lib.* 4. *cap.* 1. Ῥυσσάδειρον. *Et Pomponius Mela* Rusadir & Sigam parvas urbes *in Mauritania Tingitana*

m alias, inquit, nihil sit in hac provin-
tu dignum. Verum, ni fallor, Rusadita-
us hic in Notitia recensitus sic dictus fuit
Erat autem Ru'azus colonia Augusti,
o inferius ipse Plinius in Mauritania Ca-
enset. Dicitur ab Antonino Rusazus mu-
à quo sicut & à Ptolemæo libro 4. *cap.*
provincia locatur. Et quidem præter lo-
avet etiam nobis Afrorum familiaris scri-
, qui, ut ex ipso Harduino aliisque viris
n non semel observatum est, litteras d *&*
ter adhibebant; ita ut Rusazus *&* Ru-
sint.

.ITANUS. Opidum Reperitanum *ex* 70.
bet Ortelius. Anonymus Ravennas lib. 3.
petinianam *urbem memorat in Maurita-*
nsi, pro qua noster Placidus Porcheron
legendum esse Reperitana.

INSIS. Ubadam *in Mauritania Cæsa-* 71.
rat Ortelius ex Victore Uticensi. Habe-
ita *in Africa propria ex Ptolemæo, quam*
Adrumeto *fuisse dicit lib.* 4. *cap.* 3. *quæ*
Byzacenam revocari debet. Ubasa castel-
ur in Tabulis Peutingerianis, sed in Nu-
uidem mihi videtur. Porro Ubabam eam-
esse cum Baba *à Ptolemæo & Stephano*
censet Holstenius.

ITANUS. *Inter hujus provinciæ sedes,* 72.
is episcopos tunc non habuisse dicuntur,
ricæ episcopi Carthaginem mandato Regis
ussi sunt, numeratur loco 6. Oboritana.
ribus autem urbibus quas ex Victore, Uticen-
Ortelius, una est cui præfuit Auboritanus
in Mauritania Cæsariensi, *quem iste au-*
he Aubureum *dicta sic appellatum fuisse*
go vero hac voce nullum alium à Petro

Oboritano, hic in Notitia memorato, designari existimo. nec obstat quod ex eodem Victore Oboritanam urbem memoret ipse Ortelius, cum infra, ut mox dicebamus, altera ejusdem nominis sedes habeatur.

73. Castraseberianensis. Castrorum-Seberianensis mentionem ex Victore facit Ortelius.

74. Castranobensis. Codex Halleri Castronobensis. Ea est urbs quam Antoninus in Itinerario Castra-nova appellat. Ejusdem nominis urbem memorat Anonymus Ravennensis in Tingitana lib. 3. num. 9.

75. Castellanus. Hanc sedem aliis plerisque hujus provinciæ urbibus notiorem fecit Voconius Castellani Mauritaniæ opidi episcopus, qui à Gennadio inter scriptores ecclesiasticos in Catalogo cap. 78 computatur, ibique laudatur, quod præter ea quæ contra Judæos, Arianos, aliosque Ecclesiæ inimicos scripsit, ediderit etiam Sacramentorum egregium volumen. Hic antistes, ut Miræus observat, ab Honorio & Trithemio dicitur Buconius, quam lectionem habet quoque vetus exemplar Gennadii ex Bibliotheca Fiscamnensi. In nostro autem vetustissimo codice dicitur Vuconius. De Cereali Castellano, qui etiam inter scriptores ecclesiasticos locum meruit, vide infra num. 119. Porro in Collatione Carthag. cap. 180. Severinus episcopus Castellanus ex Donatistarum secta recensitus est, quem se nescire ait Baluzius in nota ad hunc locum, an è Numidia fuerit aut è Mauritania Cæsariensi. Tamen supra, ad cap. scilicet 135. ejusdem Collationis, ubi Severinus episcopus Donatista testimonium reddit in negotio quod ad Cæsarienses spectabat, eum Castellanum in Mauritania episcopum fuisse fassus est. Castellum inter Mauritaniæ Cæsariensis urbes memorat Anonymus Ravennensis lib. 3. num. 8.

CITANUS. *In Carthaginensi Collatione* 76.
memoratur Leontius episcopus plebis Mu-
, pro quo suspicatur V. C. Baluzius legen-
Mutecitanæ. *Et quidem Ortelius in The-*
raphico Mutecitanam *urbem ex Collatio-*
g. laudat, quam tamen nusquam reperire
t. Idem auctor paullo inferius Muicita-
nitem in Mauritania Cæsariensi *laudans*
Votitiæ, ubi habetur sect. 54. *monet in co-*
braneo pro Muticitani *haberi* Mauticita-
cum Leontius *supra ex Collatione lauda-*
s nullum se habere Donatistam adversarium
it, Habetdeus diaconus respondit Cresco-
do fuisse pro ea urbe ordinatum. Unde in-
izius Cresconium Donatistam qui inferius
episcopus Mustitanus *dicitur, ipsummet*
conium, *quem Habetdeus memoraverat;*
le, ibi pro Mustitanus, *reponendum esse*
anus. *quod & fecit. Sed, ut supra diximus*
ad Episcopos Numidiæ num. 71. *& ad By-*
num. 28. *Henricus Norisius contendit* Cres-
istum vere Mustitanum in Numidia episco-
e, duasque ejus nominis urbes in Africa ex-
ibit, quarum altera ad Proconsularem, al-
ad Numidiam spectabat. Denique in Ka-
Carthaginensi VI. Id. Octobris *fit memoria*
uintasi, *quem hunc ipsum esse* Quintasium
r domnus Johannes Mabillonius, qui hic in
Mutecitanus *episcopus dicitur. At in vul-*
rtyrologio Hieronymiano, ut idem vir eru-
ervat, eadem die inter alios Afros recolitur
is. *In isto autem Martyrologio pauciores*
oribus sanctis occurrunt prima manu de-

ICARIENSIS. *Sic & codex Halleri. In* 77.
. Collatione cap. 197. *inter Donatistas* Con-

stantius episcopus Rusubiccariensis *comparuit, quem ad Mauritaniam Cæsariensem pertinuisse ex Notitia se colligere ait Baluzius. In Notitia vero* Rusubiccariensis *episcopus nusquam habetur, nisi eo nomine* Rubicariensem *urbem, de qua hic agimus, aut certe* Rusubiritanam, *superius num. 22. recensitam, designare voluerit vir eruditus.* Subicarense castellum *in Mauritania situm memorat Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 5. quod ab hoc* Rusubiccariensi, *seu* Rubicariensi, *opido aliud non esse veri simillimum est. Certe Cl. vir Hadrianus Valesius, cui Baluzius se ultro assentiri profitetur, eo loci apud Ammianum* Rusubbicarense *legi oportere suspicatur. Si tamen Notitiæ lectio, qua* Rubicariensis *habet, melior fuerit, potius retinenda erit vulgata Ammiani lectio, cum propius* Rubicariensis *vox ad* Subicarensis *accedat, quam ad* Rusubiccariensis. *Porro* Rusubricari *habet Antoninus in Itinerario,* Rusubeser *Ptolemæus libro 4. cap. 2. &* Rusicibar *cap. sequenti. In Tabulis Peutingeri* Rusibricari.

78. MAMMILLENSIS. Victor episcopus Mammillensis, *cum* Sereniano *suo adversario cap. 208. item memorato, adfuit Collationi Carthag. cap. 135. An huc revocari posset* Mammæ regio, *in qua Maurorum principes castra habuiße dicuntur apud Procopium lib. 2. de Bello Vandalico? alii judicabunt. Videtur tamen ad Byzacium pertinuisse: & quidem Mammam Byzacenæ urbem mediterraneam habet idem auctor libro 6. de ædificiis cap. 6.* Mamillam *inter Byzacenæ civitates memorat Notitia Leonis Imperatoris apud Goarem, sed græcus textus habet* Μάμιδα; *editio autem Bodleiana græce & latine* Μάμιδα.

79. ALBULENSIS. *Sic habet uterque codex mss. cum editis. hæc urbs* ad Albulas *in Antonini Itinerario appellatur.* Albulas *in Mauritania Sitifensi memorat Anonymus Ravennas lib. 3. num. 8.*

:CESITANUS. *Sic editi cum utroque codi-* *Nomen istud à* Sicca-veneria *celebri urbe de-* *putat Ortelius. At fallitur. nam in Collatio-* *rthag. prater* Fortunatum *episcopum Catho-* Siccensem *sæpius memoratum, &* Paulum 80.
ex parte Donati adversarium, ut diximus in *ad Episcopos provinciæ Proconsularis num.* 41. *Donatistas comparuit* Martinus episcopus itanus. *cap.* 197. *Adde quod Siccam nemo* *ius Mauritaniæ attribuerit. Melius forte à* Si- *Mauritaniæ urbe, quæ juxta Dionem Xyphi-* *Macrini imperatoris patria fuit,* Sicelitanus *tur, indeque* Siccesitanus.

RATINOPOLITANUS. *Hac in urbe sedit* 81.
cius episcopus Gratianopolitanæ plebis, *in* *tione Carthaginensi cum* Deuterio *Donatista* *adversario cap.* 135. *memoratus. Altera ejus-* *nominis urbs fuit cui* Philadelphus episcopus anopolitanus *praerat, tempore concilii Ephe-* *qui inter alios ejusdem synodi Patres subscrip-* *nvenitur.*

ANACCENSERITANUS. *Sic etiam habet* 82.
· *Halleri.*

TENSIS. Tertullus Abitensis episcopus *sub-* 83.
sit concilio Cabarsussitano, ut jam diximus su- *um.* 5.

LENUCLETENSIS. *Hic apud* Ortelium *ex* 84.
eri codice non habetur.

IDENSIS. *Hanc urbem à* Vindensi *distinguen-* 85.
non esse censet Baluzius in Notis ad cap. 208. *tionis Carthag. ubi inter Donatistas occurrit* iratus episcopus Vindensis. *At Bidensis epis-* *s hic memoratus, sic dicitur à Bida, urbe & colo-* *quam Ptolemæus libro* 4. *cap.* 2. *inter Mauritaniæ* *riensis civitates commemorat. In Notitia Imperii* *me* 54. *habetur* Limes Bidensis *sub dispositio-*

ne Ducis Mauritaniæ Cæsariensis. Biddam municipium *in Mauritania Cæsariensi locat Anonymus Ravennas lib. 3. num. 8. Ab his distinguenda est Bina, cujus episcopus,* Faustinus Binensis *Donatista concilio Cabarsussitano subscripsit; & ex Catholicis* Victor episcopus plebis Vinensis *in Collatione Carthag. cap. 128. recensitus est. Hanc enim urbem ad Proconsularem pertinuisse patet ex Synodica istius provinciæ Episcoporum in concilio Lateranensi sub sancto Martino actione 2. cui subscripsit* Fructuosus Vinensis episcopus; *& ex concilio Carthag. anni* DXXV. *ubi refertur Bonifacii epistola ad quosdam Proconsularis provinciæ antistites, inter quos memoratur* Cresconius Binensis. *Quin & illius situm discimus ex Antonini Itinerario, ubi media locatur inter Carthaginem & Putput.*

86. VALENTINUS CASTELLI-MEDIANI. *Hunc ipsum esse censet Mabillonius noster, qui in Kalendario Carthaginensi Idibus Novembris recolitur. Porro jam supra inter episcopos provinciæ Byzacenæ num. 27. habetur* Antacius Medianensis. *Apud Ammianum Marcellinum libro 29. cap. 5. mentio occurrit* Munimenti nomine Mediani, *quod ad Mauritaniam Cæsariensem revocari posse censet Valesius. Et quidem Marcellini narratio ferre non potest, ut hunc locum de* Mediano *Byzacenæ urbe interpretemur.*

87. SUFARITANUS. *Jam supra num. 3.* Sufaritanus *episcopus recensitus est. ubi nonnulla observavimus de hac urbe. Ceterum, ut jam ibi monuimus, in codice Halleri alter eorum* Sufaritanus *dicitur. Sed Ortelius, qui hujus manuscripti lectiones nobis servavit, non monet quinam ex his duobus* Sufaritanus, *aut* Sufaritanus *dictus fuerit.*

88. MAURIANENSIS. *Sic quoque scribitur apud Ortelium ex mss. Halleri. Huc* Mallianam *urbem*

revocari

revocari posse censet Holstenius, de qua plura diximus supra num. 8.

BULTURIENSIS. *Sic mſ. uterque & editi.*

MATURBENSIS. Maturbum *memorat Ortelius ex Victore.* 89.

BALIANENSIS. *Adjecit Sirmondus voculam* 90.
per. *nihil tamen habet codex mſ. Concilio Cabarsussitano anno* CCCXCIII. *habito subscripsit inter ceteros Donatistas* Pancratius Balianensis episcopus; *quam urbem à Baïanensi distinguendam esse infert eruditus Baluzius, quod anno sequenti in famosa Bagaïensi synodo* Beïanus Baïanensis *cum aliis nonnullis è sede sua fuerit dejectus. Certe in laudato Cabarsussitano concilio affuit quoque* Donatus episcopus Belianensis. *quibus vocibus diversas urbes designari certum est. nisi quis affirmare voluerit in una atque eadem urbe complures simul unius Donatistarum secta episcopos fuisse. quod nemo facile sibi persuadebit.* 91.

SEREDDELITANUS. *Hunc quoque ex Victore Ortelius laudat.* 92.

NOBENSIS. *Jam supra num.* 19. *habetur* Verecundus Nobensis. *Et quidem in codice Halleri duplex urbs* Nobensis *memoratur, quarum episcopi fuere* Verecundus & Paulus, *ut testatur Ortelius.* Verecundus *autem, ut jam diximus, supra recensitus est; at alter tum in editis, tum in codice Laudunensi* Mingin *dicitur. quod nomen apud Afros inusitatum non erat, ut compluribus exemplis probare difficile non eßet. Unde vereor ne Nobensem urbem cum Nibensi confuderit Ortelius. Etenim inter episcopos Numidiæ supra num.* 8. *habetur* Paulus Nibensis. *Nibensem autem ex manuscripto Halleri laudat idem Ortelius, sed statim monet legendum fortassis esse* Nobensem; *inde conjicio Ortelium id quod prius subdubitando dixerat, postmodum affirmate scripsisse.* 93.

CASTELLI-TATROPORTENSIS. *Hunc apud Ortelium ex Halleri codice reperire non licuit.*

ARSINNARITANUS. *Sic uterque codex mſ. quamvis editi habeant* Arſinuaritanus, *ſed mendoſe.*
94. *Etenim Plinius lib. 5. cap. 2.* Arſennariam *memorat*
95. opidum Latinorum, *quod à Ptolemæo lib. 4. cap. 2.* Arſenaria colonia *dicitur, ab Antonino, & ab Anonymo Ravennenſi* Arſenaria. *Eamdem urbem* Arſinnam *appellat Pomponius Mela libro 1. de ſitu orbis cap. 6. quam Iſaac Voſſius in hunc Melæ locum, vulgo* Arſenariam *dici obſervat. In Collatione Carthag. cap. 133. mentio fit* Adſinnar. *ſed hic locus revocari debet ad urbem Sinnaritanam, ut ſupra diximus in Notis ad Epiſcopos provinciæ Proconſularis num. 3.*

96. VASSINUS ELFANTARIENSIS. *Editi* Vaſſiuus. *Concilio Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII. *ſubſcripſit* Miggin ab Elefantaria epiſcopus *Donatiſta, qui anno ſequenti in Bagaïenſi concilio exauctoratus fuit. De eodem Auguſtinus paſſim agit in libris 3. & 4. contra Creſconium. Occurrit in Tabulis Peutingerianis* Elefantaria, *ſed in Proconſulari, ut videtur, non procul ab Utica. Et quidem duas hujus nominis in Africa urbes fuiſſe indicat Anonymus Ravennenſis, qui* Elefantariam *inter Numidiæ ſeu Proconſularis urbes habet lib. 3. num. 6. Et poſtea num. 8. recenſens Mauritaniæ Cæſarienſis opida* Helepantariam *memorat.*

97. CATABITANUS. *Sic mſſ. cum editis.*

98. VINCEMALUS BAPARENSIS. *Codex Laudunenſis* Vincemalos. *Ptolemæus lib. 4. cap. 2. inter Mauritaniæ Cæſarienſis civitates memorat* Vabar, *ex qua* Vabarenſis, *& inde fortaſſis Baparenſis urbs dicta eſt.*

99. TIPASITANUS. *Jam ſupra inter Numidiæ epiſcopos numero 65. recenſitus fuit* Ruſticus Tipaſenſis.

ud Thipaſam Cæſarienſis Mauritaniæ civita-
1, *teſte Optato lib.* 2. Urbanus Formenſis, *&*
ix Idicrenſis, duæ faculæ incenſæ livoribus,
que Donatiſtæ nihil non adverſus Catholicos auſi
runt. Lacerati ſunt viri, tractæ ſunt matronæ,
antes necati, abacti ſunt partus. *Quin &, ut*
illo inferius Optatus narrat, iidem Epiſcopi, quod
rendum eſt, juſſerunt Euchariſtiam canibus
idi; *ſed iſti ſtatim* accenſi rabie, ipſos dominos
os, quaſi latrones ſancti Corporis reos, den-
vindice laniaverunt. Ampulla *vero* ſancti
riſmatis, *quam* per feneſtram *projecerant*, an-
lica manu ſubvecta, inter ſaxa illæſa conſedit.
uſdem urbis civium fidem egregiam laudat Victor
tenſis lib. 5. *num.* 6. *Ceterum urbem hanc memo-*
Ptolemæus, lib. 4. *cap.* 2. *Occurrit & in Anto-*
ii Itinerario coloniæ *titulo decorata.* Latio data
itur à Plinio lib. 5. *cap.* 2. Tipoſa *errore, ni fal-*
, librariorum, pro Tipaſa *legitur apud Ammia-*
m Marcellinum lib. 29. *cap.* 5.

TAMADENSIS. *Sic codex Halleri. At editi* 100.
m cod. Laudunenſi Tamadempſis. *Fluvium* Ta-
udam *memorat Pomponius Mela lib.* 1. *cap.* 5.
undem fluvium ſimul cum urbe ſibi cognomine lau-
t Plinius lib. 5. *cap.* 2. *quam Carolus à ſancto*
ulo Tanudam *appellari debere cenſet poſt Orte-*
, cujus epiſcopus Donatus Tanudatenſis *in-*
Donatiſtas Collationi Carthag. cap. 197. *inter-*
t. Sed hic locus videtur à noſtra Tamada *differre.*
quidem editi habent, Donatus Tanudaïenſis.

VONCARIANENSIS. *Supra jam recenſitus* 101.
Voncarienſis *num.* 62. *& uterque habetur etiam*
codice Halleri.

MURCONENSIS. *Sic uterque codex mſ. cum* 102.
itis. Tamen in Collatione Carthag. cap. 135. Auxi-
ıs epiſcopus plebis Nurconenſis *inter Catholicos*

antistites comparuit, qui se ex Mauritania Cæsariensi fuisse indicavit.

103. TABADCARENSIS. *Codex Halleri* Tababcarensis. *Paullo item aliter scribitur in Collatione Carthag. cap.* 135. *ubi* Victor episcopus plebis Tabaïcarensis, *&* Marcianus *ejus ex parte Donati adversarius recensentur.*

104. SUMMULENSIS. *Codex Halleri* Sumulensis. *Notus est* Silvanus episcopus Summensis, *seu* Zummensis, *sed hic erat ex Numidia, cujus provinciæ primas fuit, passimque apud Augustinum dicitur* Senex Silvanus. *Vide epist.* 141. *Huc revocari posse locum* Subbulensem, *ab Optato Milevitano lib.* 3. *memoratum, existimat Holstenius. Sed id ex conjectura, Optatus noster ms. ut editi, habet* loco Subbulensi.

105. TADAMATENSIS. *Codex Halleri* Tadamensis. *quæ lectio non favet sententiæ V. C. Baluzii, qui Tadamatensi opido præfuisse censet* Milicum episcopum plebis Tagamutensis, *in Collatione Carthag. cap.* 126. *inter Catholicos memoratum. Vide supra Byzacenos num.* 19.

106. CATRENSIS. *Sic uterque codex ms. cum editis. Mavult tamen Carolus à sancto Paulo legere* Castrensis, *quod apud Antoninum locus* Castra *dictus memoretur, qui item habetur in Tabulis Peutingerianis. Non tamen licuit, ex sola conjectura, manuscriptorum simul & editorum lectionem mutare.*

107. CISSITANUS. *Ptolemæo* κισσὴ. *Tabulæ Peutingerianæ habent* Cissi municip. *una litterula aliter Antoninus in Itinerario* Cisi municipium. *Huc absque dubio revocandus est* Flavosus episcopus Cissitanus, *qui in Collatione Carthaginensi cap.* 207. *inter Donatistas recensitus fuit. De isto & Quodvultdeo, qui etiam aliquando dicitur episcopus Cissitanus, vide supra Proconsulares num.* 27.

ACCURENSIS. *Sic uterque codex. Apud* *m in Itinerario* Tasagora *inter Mauritaniæ* *urbes memoratur, quam ab hac Tasaccur-* *m non esse arbitramur.*

UNIENSIS. *Hunc quoque Ortelius ex Vi-* 108.
et. Thabenenses *memorat Hirtius* in ex- 109.
gni *Jubæ* regione maritima locatos. *Sed* *Mauritaniam Sitifensem pertinuisse fuse &* *robat Henricus Norisius.*

AMIENSIS. *Codex Halleri habet* Tusca- 110.

IGITANUS. *Editi* Gunagitanus. *Codex* 111.
lleri Gunaitanus. *Melior tamen nostra le-* *e est codicis Laudunensis. Nam coloniam* Gunugi *memorat Plinius lib. 5. cap. 2. Ha-* *n in Itinerario Antonini & apud Anonymum* *tem lib. 3. & 5. ubi* Gunugus.

NSIS. *Hujus loci fuit* Saturnus episcopus 112.
Donatista, in Collatione Carthag. cap. 198. *is. Hinc levanda Baluzii suspicio, qui Sa-* *unc* Silensi *in Numidia urbi præfuisse in* *hunc Collationis locum innuit.*

ALSENSIS. *Codex Halleri* Vissalensis. 113.
habetur in Tabulis Peutingerianis, sed in

ITENSIS. *Sic & codex Halleri apud Or-* 114.
ui ex Trogo Hiarbam Maxitanorum re- *dat.* Mazices *passim laudat Ammianus* *nus libro* 29.

INNADENSIS. *Editi* Adsinuadensis. *In* 115.
yprianico habetur Adsinvada. *An* Cypria- *tista, qui memoratur in cap.* 133. *Collationis,* *voc ndus, incertum est, quod locus in edi-* *f sit ita corruptus, ut nullum sensum pati* *habet:* Cyprianus dicitur episcopus qui endit adsinuar. *seu ut mss. habent,* Ad-

sinnar. *Vide Baluzii notam in hunc locum.*

116. SATAFENSIS. *Infra inter Sitifenses num. 6. habetur* Festus Satafensis. *Alterutrius loci fuit* Adeodatus episcopus plebis Satafensis, *qui Collationi Carthag. cap.* 128. *comparuit cum* Urbano *ipsius adversario, inter Donatistas iterum cap.* 187. *recensito.* Salaphitanum *opidum memorat Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *quod sibi ignotum esse fatetur Harduinus: quare varias conjectationes proponit, ex quibus una est, qua suspicatur legi posse* Sataphitanum, *ut eo pacto locus iste intelligi possit de Satafensi urbe, quæ in hac Notitia memoratur.* Donatum Salicinensem *in Mauritania Cæsariensi episcopum, ex Novati secta ad unitatem catholicam conversum, laudat sanctus Leo Magnus papa epist.* 1. *alias* 87. *quem Satafensem fuisse contendit Lucas Holstenius, quod & in vetustissimo codice ms. Vaticano num.* 1342. *appelletur* episcopus Satacensis.

117. SERTENSIS. *Sic uterque codex ms. cum editis. In Collatione Carthaginensi capite* 135. *memoratur* Proculus episcopus plebis loci Serrensis, *quem locum eumdem esse ac Sertensem, hic in Notitia memoratum, censet V. C. Baluzius. Præter hunc duo item occurrunt in Collatione episcopi,* Zertenses *dicti, nempe* Gaudentius episcopus Zertensis *ex parte Donati cap.* 187. *recensitus, qui nonnisi presbyterum ex Catholicis adversarium habebat. & cap.* 201. *iterum inter Donatistas* Salustius episcopus Zertensis *comparuit. Alteruter forte ex Proconsulari erat: nam inter hujus provinciæ antistites synodicæ ad Paulum Constantinopolitanum scriptæ subscripsit* Florentius gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ Zentensis. *An vero alter è Mauritania fuerit, incertum est. Certe neuter ex istis Proculi adversarius erat, si quidem ipse loco laudato se unitatem habere professus est. Quin immo, si vera sit lectio epistolæ* 141. *sancti*

Augustini, *erat item in Numidia urbs* Zerta, *quæ Zertensi concilio adversus Donatistas habito in Numidia nomen dederit.*

NUMIDENSIS. *Ejusdem urbis* Januarius episcopus Numidiensis *ex parte Donatistarum Collationi Carthag. interfuit cap.* 188. *qui se ex Mauritania Cæsariensi fuiße professus est. Eamdem sedem à sua diœcesi excisam fuisse ibidem conquestus est* Reparatus episcopus ecclesiæ Catholicæ Sifaitensis, *sive*, *ut emendat Baluzius*, Sufasaritanæ. *Ceterum Ortelius ex ms. Halleri laudat episcopum* Nuooidensem *ex Victore ms. quo nomine*, *ut puto*, Numidensis *intelligendus est.* 118.

CEREALIS CASTELLO-RIPENSIS. Castellum-Ripense *ex codice Halleri memorat Ortelius. Lucas Holstenius in Annotationibus ad Carolum à sancto Paulo putat Cerealem hic memoratum hunc ipsum esse* Cerealem *episcopum Afrum*, *quem Gennadius inter scriptores ecclesiasticos laudat in Catalogo cap.* 96. *ob libellum*, *quem contra Maximinum episcopum Arianum conscripsit. Opusculum istud habemus in bibliotheca Patrum*, *ubi auctor sese ipsum* Cerealem Castellanum episcopum *appellat*, *cui proinde potius fides est habenda*, *quam scriptori Anonymo de* XII. *scriptoribus ecclesiasticis*, *aut aliis posteriorum temporum auctoribus*, *qui illum* Castulensem, *aut* Castalensem *episcopum scribunt. Gennadius sedis ipsius nomen non retulit. Scripsit eo tempore quo Vandali capta Carthagine in Africa regnabant.* 119.

TAMAZUCENSIS. *Codex Halleri* Tamazensis. *Tamazensem tamen episcopum*, *ab Ortelio ex Victore Uticensi laudatum*, *Byzacenæ attribuit Carolus à sancto Paulo*, *quod ejusdem provinciæ episcoporum Synodicæ*, *in concilio Lateranensi sub sancto Martino laudatæ*, *subscripserit* Theodorus episcopus Tamasenus. *At inter Byzacenos nullus est Ta-* 120.

TÆ IN TIT RIC OR SAR. *mazensis episcopus ex hac Notitia. Forte* [illegible] *præfuit* Dacianus episcopus Tamicensis, [illegible] *natistas in Collatione Carthag. cap.* 163. [illegible] *Iste enim non erat* Tinicensis, *de qua* [illegible] *num.* 6.

[illegible]1. MAJUCENSIS. *Sic etiam Ortelius ex* [illegible] *ut ait, Uticensi.*

122. NABALENSIS. *Hæc est secunda cathe*[illegible] *quæ tunc episcopos non habebant. Tamen Or*[illegible] *in codice Halleri* Nabalensis episcopi *menti*[illegible] *ri, sed lapsu, uti videtur, memoria.* [illegible] *Mauritaniæ Cæsariensis gentem memorat* [illegible]

123. TUBUNENSIS. *Vide quæ de hac urbe* [illegible] *in Notis ad Episcopos Numidiæ numero* [illegible] *Mauritaniæ Cæsariensis urbes recenset* [illegible] Thubunam *lib.* 4. *cap.* 2. *Anonymus Ra*[illegible] *lib.* 3. *num.* 8. Tubonis.

124. MAURENSIS. *Sic editi & mss. Forte ei*[illegible] *præfuit ex Donatistarum secta* Crescentianu[illegible] rensis, *aut, ut alii habent,* Murensis, *qu*[illegible]

D PROVINCIAM
Mauritaniæ Sitifensis.

AMALLUMENSIS. Tamullumam *ex Victore, ut appellat, Uticensi memorat Ortelius* *esauro geographico, ubi ait in Mauritania* *iensi ex Tabulis Peutingerianis haberi* Tamanm *aut* Tamaununam. *Et quidem ibi legitur,* mnnuna municipium & castellum. *Ceterum Byzacenæ urbes supra memoratas num.* 55. *ha-* *item episcopus Tamallumensis. quo loco plura* *urbibus diximus.* 1.

TIFENSIS. *Nota est hæc civitas vel ex eo,* *toti provinciæ nomen dederit.* Novatus *Siti-* *antistes laudatur ab Augustino epist.* 229. *sius vitæ finem scripta; suæ provinciæ Legatus* *concilio Carthag. anno* CCCCXIX. *& non* *in Collatione Carthag. interlocutus est, in qua* 143. *cum* Marciano *suo adversario comparuit.* :us *item* Sitifensis *laudatur in epistola Bonifa-* *rthaginensis concil. tom.* 4. *col.* 1633. *Optatus* *ous in epistola* 185. *sancti Augustini memoratus,* *n fuit Sitifensis episcopus, aut inter duos No-* *sedit.* Sitifa Colonia *dicitur à Ptolomæo lib.* . 2. Sitifi *passim in Antonini Itinerario occur-* *llios auctores prætermitto. Ceterum sub Numi-* *ovincia, in Notitia Leonis imperatoris à Goa-* *ta occurrit* Sitiphi, *quamquam græcus textus* *, & græcus simulque latinus in Beveregii edi-* *habeat* Σίτιφος. 2.

VIENSIS. *Nihil de hac urbe habet Ortelius.* *esse* Coba municipium *ab Antonino memora-* *cile crediderim. Ad Sitifensem quippe provin-* 3.

ciam istud opidum pertinuisse Antoninus ipse indicat in Itinerario, ubi Coba inter Saldim & Igilgilim notas Sitifensis provinciæ civitates locatur. Choba municipium *habent quoque Tabulæ Peutingerianæ, quibus consentit Anonymus Ravennas qui libro 3. num. 6.* Choba mune, *id est* municipium, *inter alia Mauritaniæ loca recenset.*

4. IGILGITANUS. *Codex Halleri* Igillitanus. *Scribendum absque dubio* Igilgilitanus. *Celebris quippe est* colonia Igilgili, *quam laudant Ptolemæus, Plinius libro 5. cap. 2. & Anonymus Ravennas. Habetur quoque in Tabulis Peutingerianis, in Antonini Itinerario &c. Notitiæ tamen lectioni favet Ammianus Marcellinus libro 29. cap. 5. ubi* Sitifensis Mauritaniæ littus *memorat, quod appellant accolæ* Igilgitanum. *Codices tamen mss. quos laudat Valesius, habebant* Gilgitanum; *& in Sitifensi provincia fuit urbs* Gegitana, *cujus antistes infra habetur num.* 13. *Denique in Collatione Carthag. cap. 121. recensitus fuit inter Patres orthodoxos* Urbicossus episcopus plebis Eguilguilitanæ, *quo loco viri eruditi censent legendum* Igilgilitanæ.

5. AQUÆ-ALBENSIS. Aquæ-Albensium loci episcopalis in Mauritania Sitifensi *ex Victore* Uticensi *laudat Ortelius. Jam supra inter Patres Byzacenæ provinciæ numero 52. recensitus est episcopus* Aquis-albensium; *ubi Januarii episcopi Aquæ-Albensis Donatistæ, in Collatione Carthag. cap. 197. memorati, fecimus mentionem.*

6. SATAFENSIS. *Jam supra inter Mauritaniæ Cæsariensis patres num. 116. memoratus fuit* Cresces Satafensis *Satafensem hanc posteriorem in Antonini Itinerario memorari ex loci situ patet. nam auctor ille* Satafi *inter Sitifensem & Ficensem urbes locat.*

7. HORRENSIS. *Eamdem sedem memorari in Collatione Carthag. cap. 198. censet Baluzius, ubi inter*

ſtas comparuit Creſconius epiſcopus ab a-Aninicenſi, cum Horrea, quæ Cælia co-rabatur, ad Byzacenam pertinuerit. Sed erat Horrea urbs in Proconſulari. nam inter hujus cia epiſcopos, qui Synodica ad Paulum Con-opolitanum in concilio Lateranenſi ſub ſancto no act. 2. ſubſcripſerunt, occurrit Donatus pus Orreenſis, ut ex codice Bellovacenſi re-Baluzius. nam editi habent Ortenſis. Certe mus Ravennas lib. 3. num. 7. & lib. 5. num. 4. m in Sitifenſi memorat, & aliam ejuſdem s lib. 3. num. 4. mediam inter Proconſularis & ;enæ urbes, quæ videntur in Tabulis Peutinge-indicari; ubi prior Ad Horrea Orbita, alte-ro Muſiubio Horreta appellatur. Denique o Carthagin. ſub Bonifacio ſubſcripſit Avus pus plebis Horreenſis. Sed Horream Siti-perſpicue habemus in Antonini Itinerario de-tm, ubi inter Sitifim & Tubuſubtum locata ·, M.P. XVIII. à priore diſtans.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. M. SITIF.

UGUSUBDITANUS. Sic editi cum utroque 8.
ſſ. Harduinus tamen in Notis ad Plinii lib. . 2. monet legendum eſſe Tubuſubditanus. num Tubuſubditanum ex hac ipſa Notitia Valeſius in Notis ad Ammianum Marcelli-Et quidem in Notitia provinciarum ſectione 20. r Præpoſitus limitis Tubuſubditani. Vete-nen Tubuſuptum ſcribebant. Sic Ptolemæus cap. 2. Plinius loco laudato, Antoninus in rio, Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 5. i. Anonymus Ravennas habet lib. 3. Tubuſu-In Collatione Carthag. cap. 187. memoratur tinus epiſcopus à Tubuſuptu Donatiſta, in locum cenſet Baluzius, eamdem urbem in Ta-Peutingerianis appellari Subuttuta, quæ haud Leptimagna ibi indicatur. At Tubuſupti ſitum

discimus ex Antonini Itinerario, ubi semel & iterum prope Saldas *locatum memoratur, ab ista civitate M. P.* XVIII. *dissitum. Certe apud Ammianum loco laudato* Tubusuptum oppidum Ferrato contiguum monti *dicitur. Mons autem Ferratus, ut ex Peutingerianis Tabulis patet, à Rusuccurro colonia Saldas usque pertingebat.*

9. JERAFITANUS. *Codex Halleri* Gerafitanus.

10. LESUITANUS. *Ex Donatistis Collationi Carthag. cap.* 198. *adfuit* Romanus episcopus Lesuitanus. *Medio fere itinere inter Saldas & Sitifim* Lesbi *habetur in Antonini Itinerario, M. P.* XXV. *à Tubusupto distans.*

11. EQUIZOTENSIS. *Codex Halleri* Equotensis. *Tabula Peutingeriana* Equeheto. *In Collatione Carthag. cap.* 201. *memoratur* Victor episcopus Equizetensis *Donatista. Priores Baluziana editiones habent* Eguizetensis. *quibus verbis eamdem urbem designari nemo infitiabitur.*

12. CASTELLANUS. *Castelli nomen familiare erat apud Afros. De isto singulare nihil dicendum occurrit. Vide supra Numidas num.* 4. *& Cæsarienses num.* 75. *Sed assentiri non licet Holstenio, qui putat Castellum istud idem esse cum Castello Mauritaniæ Cæsariensis civitate, supra inter istius provinciæ urbes recensito num.* 75.

13. GEGITANUS. *In Collatione Carthag. cap.* 128. *habetur* Quadratus episcopus plebis Gegitanæ *inter Catholicos. Sed incertum est an ex Sitifensibus fuerit. Vide Notam* 29. *in Victorem Vitensem supra pag.* 155. *&* 41. *in Proconsulares supra pag.* 242.

14. EMINENTIANENSIS. *Haud improbabilis est eorum opinio, qui in Collatione Carthag. cap.* 208. *locum hunc corruptum* Marcianus episcopus Eminentius episcopus in itinere remansit, Felix Novasinnensis subscripsi pro eo, *sic sanari posse*

Marcianus episcopus Eminentianensis in remansit &c. *Porro Marcianus & Felix* *)rati è Donatistarum secta erant.*

ENSIS. *Hunc ex Victore ms. Mauritaniæ si tribuit Ortelius, sed lapsu memoriæ, ni* 15.

EIBFENSIS. *Sic codex ms. uterque cum Dubitat Ortelius num ista urbs ea fuerit,)ptato lib. 2. dicitur* Lemellense castellum. *t loci situs. nam Januarius Flumenpiscensis Diabensis Donatistæ episcopi, qui illuc culicuntur, ex Sitifensi provincia erant. Len episcopum Catholicum, nomine* Primosum, *udat Optatus, qui ejusdem urbis ecclesiam tistis violatam fuisse refert, qua occasione* plurimi *cum* altare defenderent cruen-:, *& ex iis duo,* Primus *scilicet &* Donaisi *fuere; quorum memoria die 9. Februarii yrologio Romano recolitur.* 16.

LENSIS. *Vide supra inter Proconsulares ubi habetur* Cyprianus Cellensis. Cellas *nsi memorat Antoninus in Itinerario, ubi media inter Perdicen & Macri visitur.* 17.

:RENSIS. *Interfuit Collationi Carthagin.* . Maximus episcopus Macrensis *Donatista. ut mox dicebamus, prope* Cellas *in Antonini :o habetur.* Magri *habent Tabulæ Peutin-* 18.

3ALICIANENSIS. *Sic quoque appellatur Ialleri. Urbis nomen videtur fuisse* Nova- 19.

LATENSIS. *Sic mß. & editi. Memoratur 'olemæum* Zalapa, *sed inter urbes quæ sub to erant, proindeque ad Byzacenam perti-* 20.

FOCTENSIS. *Sic uterque codex ms. At* 21.

editi habent Lemfactensis; *ex quo fortassis loco*
dex Cypriani operibus præfixus Lemfactan exhib
Nostra autem lectio confirmatur ex Ammiano Ma
cellino libro 29. cap. 5. ubi Lamfoctense opid
inter Tyndensium & Massinissensium gentes p
situm memoratur. Porro si ista restitutio nota V
lesio fuisset, Lamfoctense opidum Ammiani hoc
sum esse quod hic in Notitia habetur, ultro asseru
set, quod nonnisi subdubitando proferre ausus
Sic & Baluzius suspicatus non fuisset Lamfoct
opidum Ammiani idem esse cum Lamfuensi By
cena urbe, de qua supra pag. 288.

FICENSIS. Felix episcopus Ficensis Cath
cus comparuit in Collatione Carthag. cap. 215.
Tabulis Peutingerianis memoratur Ad Ficum,
locus in Antonini Itinerario inter Satafam &
gilim situs dicitur.

RESTUTUS MACRIANENSIS. *Editi* Re
tutus. *Erat item in Byzacena civitas Macrianensis*
cujus episcopus num. 80. *inter illius provinciæ*

37. Salvius Ausafensis *episcopus Donatista sub-* *sit synodo Cabarsussitanæ anno* CCCXCIII. *anno sequenti in concilio Bagaïensi fuit exaucto-* *r. de quo passim Augustinus agit in libris con-* *Cresconium Donatistam. Vide* Ausanensem *in-* *Proconsulares num.* 47.

LUMENPISCENSIS. *In Collatione Carthag.* 25.
205. *inter Donatistas comparuit* Victor episco- Flumenpiscensis. *Exinde viri eruditi censue-* *t, apud Optatum libro* 2. *ubi memoratur* Janua- Flamen Pistensis, *legi debere* Flumenpiscen- *quod certum esse ex tribus mss. codicibus nobis* *stat, uno scilicet monasterii Remigiani apud Re-* *, altero ex monasterio sancti Theoderici prope* *dem urbem, tertio denique nostra bibliotheca san-* *Germani à Pratis.*

INVENTINUS MARONANENSIS. *Editi* 26.
entinus Marovanensis. *Codex Halleri apud Or-* *um*, Maronensis. *Quænam vero ex istis lectio sit* *ferenda, divinare non licet.*

MOLICUNZENSIS. *Sic codex Laudunensis.* 27.
elius vero ex Halleri codice, Molicuntensis. *At* *i habent* Melicbuzensis. *& ex iis, ni fallor, In-* *Cyprianicus* Melicbuzam recenset.

ERTEITANUS. *Sic uterque codex ms. Editi* 28.
Sertcitanus. *Nostra lectio firmatur ex Colla-* *Carthag. ubi cap.* 80. *memoratur* Maximianus teitanus episcopus *Donatista; capite vero* 215. lix Serteitanus episcopus Catholicus pedem ere *dicitur. quamquam iste in prioribus editioni-* Serterensis *aut* Sertirtensis *appelletur.*

EDAMUSENSIS. *Sic uterque ms. sed editi* 29.
ent Cadamusensis. *Index Cyprianicus memorat* damum. *Procopius libro* 6. *de Ædificiis memo-* *urbem* Cidamam *à Mauris inhabitatam, sed in* *ite Tripolitano.* Cydamum *habet Plinius lib.* 5.

cap. 5. è regione Sabratæ, proindeque in Tripolitana. Ceterum lectio nostra favet erudito Baluzio, qui suspicatur legendum esse Ceramusensem. cujus loci Severianus episcopus Ceramunensis Catholicus Collationi Carthag. interfuit cap. 133. De hac re fuse disserentem Baluzium consule in Notis ad laudatum Collationis locum.

30. THAMAGRISTENSIS. In cod. Halleri scribitur absque adspiratione Tamagristensis. Sic habetur in Collatione Carthag. cap. 128. ubi Primulus episcopus plebis Tamagristensis catholicus memoratur cum Saturnino Donatista ipsius adversario, iterum cap. 197. recensito.

31. PRIVATENSIS. Privatum locum episcopalem ex Victore laudat Ortelius. Villam-magnam & Villam-privatam habet Antoninus, sed in Tripolitana. Cyprianus episcopus Villæ-magnensis subscripsit Synodicæ Proconsularium in concilio Lateran. sub sancto Martino.

32. PARTENIENSIS. Sic quoque scribitur apud Ortelium ex Victore.

33. MOZOTENSIS. Sic mss. & editi. Ea est absque dubio civitas, quæ alias Moctensis, aut Moptensis dicitur. Mopti municipium habetur in Tabulis Peutingerianis, quod occasionem præbuit Garnerio urbem istam cum Municipio Numidiæ civitate confundendi. quam ob rem Norisii censuram incurrit. In Collatione Carthaginensi cap. 143. inter Patres catholicos recensitus est Leo Moptensis episcopus, qui Felicem ex Donati parte adversarium habebat. & idem Felix cap. 180. inter Donatistas comparuit. Porro is idem est Leo, qui provinciæ Sitifensis legatus adfuit concilio Carthag. sub Aurelio anno CCCCXIX. quamquam in editis non semel confunditur cum Leone Oppinnensi episcopo, qui ad eamdem synodum è Mauritania Tingitana legatus missus fuerat. Et quidem

eonem Moctenſem *diſerte habet textus* *ɔdicis eccleſiæ Africanæ, tum in Concilii* *, tum in ſubſcriptionibus. In ſubſcriptioni-* *græcis* Λέων ἀπὸ Μόκτης; *ſed in præfatione* ιστανὸς *dicitur. In Labbeana editione tomo* *col.* 1603. *duo pariter Leones occurrunt:* *ctus* legatus Mauritaniæ Tingitanæ, vel *; ibique poſterioris ſedes non indicatur,* *citur* epiſcopus Oſpinenſis, *& in mar-* *tatur* al. Moctenſis, *quaſi his duabus* *ıica urbs indicaretur. Sed cum certi ſimus* *r Moctum duas fuiſſe civitates ab invicem* & Legatum Tingitanæ, *aut* Sitifenſis *n & eumdem epiſcopum non fuiſſe; haud* *quin ex his duobus Leonibus, unus Opi-* *Tingitana legatus Mauritaniæ majoris le-* *it, de quo inter Byzacenos num.* 82. *&* *:enſis è Sitifenſi provincia. Hæc fortaſſe* *patebunt, ſi aliquando occurrat codex*

.

SCANIENSIS. *Ejuſdem proculdubio lo-* 34.
ıatus epiſcopus Tamaſcaninenſis *ex ſe-* *ſtarum, in Collatione Carthag. cap.* 197. Tamaſcani municipium *exhibent Ta-* *ıgeriana.*

DENSIS. Acufidam *ex mſ. Halleri lau-* 35.
s.

.EMIXTENSIS. *Sic codex uterque mſ.* 36.
n Aſuoremixtenſis. *Hinc in Indice Cy-* *ſuoremita. Carolus à ſancto Paulo lau-* *n mſ. in quo legitur* Aſaoremixtenſis. *forte Librarii erratum. Nec puto alium* *Halleriano, quem Ortelius laudat, Ca-* *o Paulo viſum fuiſſe.*

ENSIS. *Sæpius abſque adſpiratione ſcri-* 37.
a. Quatuor vero hujus nominis urbes in

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC M. SITIF.

Africa fuisse probat Norisius in Censura adversus Garnerium. Sitifensis, de qua hic agimus, situm accurate describit Plinius lib. 5. cap. 2. his verbis: Opidum Tucca impositum mari & flumini Ampsagæ. *Ampsaga autem Numidiam à Mauritania Sitifensi separabat. Hinc Tabulæ Peutingerianæ habent*, Tucca fines Mauritaniæ & Africæ; *& Anonymus Ravennas lib. 3. num. 6.* Civitas Tuca, quæ juxta mare magnum dividit Numidiam & Mauritaniam Sitifensium. *Alia erat* Tucca, *cognomento* Terebinthina, *quam in extremis provinciæ Proconsularis & Byzacenæ finibus exstitisse indicat Antonini Itinerarium. Concilio Carthag. sub sancto Cypriano duo adfuere episcopi Tuccenses, nempe* Confessor Saturninus à Thucca, *num.* 52. *&* Honoratus à Tucca, *num.* 77. *præter* Fortunatum à Tuccabori, *num.* 17. *memoratum, quo nomine Tuccam-Terebinthinam designari putat Editor Oxoniensis. Et quidem episcopus Tuccaboritanus erat ex Proconsulari, ut diximus nota* 20. *de Mauritania Cæsariensi. Recentior erat episcopatus* Tuccensis, *aut* Tuncensis *in Numidia, cui tempore Collationis Carthag. præerat* Sabinus episcopus *catholicus. nam ibi cap.* 65. *&* 130. Adeodatus episcopus Milevitanus *Donatista conquestus est opidum istud à sua diœcesi fuisse avulsum.* Tuccam *in Numidia nova memorat Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 3. *& aliam* sub Legione Augusta 3. *Huc revocat Holstenius* Paulinum Tuggensem *in Numidia episcopum, de quo Gregorius Magnus lib.* 10. *epist.* 32. *agit. Sed iste nusquam* Tuccensis *dicitur, immo nec forte* Tuggensis. *In editione Gussanvillæi idem Paulinus dicitur episcopus* Tegestis civitatis, *ex plerisque mss. ut iste auctor observat; alii codices cum editis* Tegesis. *Apud Labbeum tomo* 5. *Conciliorum* Regensis, *ut diximus in Notis ad Numidiam num.* 91. *Laudat idem Holstenius* Metum Tuccanen-

M. SITIF.

ex concilio Carthag. sub Grato : sed iste Tac- ensis, *aut* Caunensis *dicitur in vulgatis editio- ib. Vide Proconsulares num.* 54. *Habemus item* cam-castellum, *quod in Proconsulari à Justiniano eratore ædificatum est, ut refert Procopius libro* 6. *Ædificiis. Denique Tuccam inter Mauritaniæ nda civitates exhibet Notitia Leonis imperato- ì Goare edita. Græcus tamen textus habet* Κατ૭ν *i, cui editio Beveregiana conformis est, ubi græ- r latine dicitur* Castrum-Tutar.

URISTENSIS. *Sic editi simul & mss.* 38.

ERDICENSIS. *Antoninus in Itinerario* Per- em *memorat inter* Zarat *& ipsam* Sitisim, *ab ista P.* XXV. *dissitam.* Silvanus episcopus plebis dicensis *Collationi Carthag. adfuit cap.* 121. *cum gato Donatista ipsius adversario, qui & iterum paruit cap.* 187. Silvanus *legatus provinciæ Mau- niæ Sitifensis in concilio Carthag. anno* CCCCIII. *moratur, quem hunc ipsum esse censet Holstenius, in Collatione Perdicensis episcopus dicitur.* 39.

ABENSIS. *Jam hujus nominis civitas recensita n Numidia num.* 70. Sabi *memorat Antonini Iti- erium inter opida* Macri *&* Aras, *quorum prius ra num.* 18. *habetur. Hujus urbis episcopus fuit* Fe- Diabensis, *cum* Januario Flumenpiscensi, *apud tatum libro* 2. *memoratus : licet enim in editis, im- & in codicibus mss. Remigiano, & sancti Theo- ici appelletur* Diabensis, *codex noster sancti Ger- ni à Pratis diserte habet* Zabensis. *Et certe no- t omnes litteras di & z apud Afros indifferenter tas fuisse. An ad hanc quoque sedem, aut ad Za- sem Numidiæ urbem revocandus etiam sit* Fiden- s episcopus Dianensis *Donatista, qui Collatio- Carthag. cap.* 198. *adfuit, incertum mihi est.* Dia- n *quippe in Numidia exstitisse ex Itinerario An- ini certum est, quam urbem Baluzius commemorat* 40.

in Notis ad eumdem Collationis locum. Zaben regionem, cui caput Sitiphis, *memorat Procopius lib. 2. de Bello Vandalico, quæ forte ab hac Zabensi civitate nomen habuit.*

41. SALDITANUS. *Hæc sedes ex Halleri codice non habetur apud Ortelium, qui tamen* Saldas coloniam *laudat ex Ptolemæo, ubi libro 4. cap. 2. inter Mauritaniæ Cæsariensis civitates memoratur. Eodem* coloniæ *titulo donatur in Tabulis Peutingeri, & in Antonini Itinerario.* Coloniam Augusti Salde *appellat Plinius libro 5. cap. 2.* Donatum episcopum Sayensem, *cap. 126. Collationis Carthag. memoratum huc revocari posse suspicatur Holstenius.* Donatus Saiensis *dicitur in editione Baluzii, & quidem forte pro* Suensis, *uti ille existimat, quod* Maximus episcopus Suensis *inter Proconsulares subscripserit Synodicæ in concilio Lateranensi sub sancto Martino.*

42. VAMALLENSIS. *Sic mss. & editi. Huc revocari posset opidum Gemellense, ni ab omnibus Numidiæ tribueretur. Quippe cum litteræ V & G sæpe sæpius pro eadem re signanda adhibeantur apud veteres, pro* Gemellensis *scribi potuisset* Vemellensis. *Sane in Sitifensis Mauritaniæ & Numidiæ finibus* Gemellas *urbem sitam fuisse colligitur ex Antonini Itinerario, ubi media inter Novam-Sparsam, quæ ad Numidiam pertinebat, & ipsam Sitifim locatur, ab ista M. P.* XXV. *distans, quod & articulo sequenti repetitur, ubi sita est inter Novam-Petram & eamdem Sitifim. An vero alia sit, quæ inter Thebesten Numidiæ urbem, & Capsam Byzacenæ paullo inferius in eodem Itinerario recensetur, aliis judicandum relinquo.* Littæus à Gemellis *fuit unus è rebaptizantibus in concilio Carthag. sub sancto Cypriano num. 82. & apud sanctum Augustinum libro 7. de Baptismo contra Donatistas.*

Num. XLIV. *Et tamen* XLII. *solummodo recensentur : aliquot fortassis nomina excidere.* *

AD PROVINCIAM Tripolitanam.

Notæ in Notit. Afric. Tripol. I.

Leptimagnensis. *Leptis-magna urbs est apud veteres notissima, quæ Tripolitanæ provinciæ civilis metropolis erat. Magna dicebatur, quod altera* Leptis *civitas*, minor *scilicet dicta, in Africa haberetur, de qua egimus inter Byzacenas num.* 36. Leptis-magna, *inquit editor Oxoniensis operum sancti Cypriani in Notis ad concilium Rebaptizantium, erat* urbs Tripolitanæ ex tribus urbibus Taphri, Abrotono, & Lepti-magna conflata. *quæ mutuatus est ex Julii Solini Polyhistore, ubi capite* 30. *hæc habentur :* Tripolim Achæi lingua sua signant de trium urbium numero Taphræ, Abrotani, Leptis-magnæ. *At quod de provincia seu regione dixit Solinus, id ita Oxoniensis editor interpretatus est, quasi de ipsa urbe dictum fuisset. Porro Harduinus in Notis ad Plinii librum* 5. *cap.* 4. *aliter refert Solini verba.* Tripolim, *inquit*, Achæi lingua sua signant de trium urbium numero, Oeæ, Sabratæ, Leptis-magnæ. *Plinius tamen loco laudato littus inter duas Syrtes describens, ait :* Ibi civitas Oeensis, Cynips fluvius ac regio. Opida Neapolis, Gaphara, Abrotonum, Leptis altera, quæ cognominatur Magna. *Sed Harduinus fatetur in Notis fusioribus num.* 14. *omnes* libros *pro* Gaphara *habere* Taphra; *se tamen* Gaphara *posuisse ex Ptolemæo*, quod nullum, *inquit*, sit in tota Africa opidum quod Taphra vocetur. *Verum nec ille Ptolemæum secutus est : iste enim habet* Garapha portus

libro 4. cap. 3. Paullo etiam aliter habet Scylax, ipso attestante Harduino, nempe Γαφάρα πόλις. Ubi vides Harduinum Taphram urbem, quam Solinus & Plinius diserte habebant, sustulisse, ut Gapharam induceret, etiam reclamantibus, quos in sui patrocinium adduxit, Sylace & Ptolemæo. Ceterum Ptolemæus loco laudato, præter portum Garapha supra memoratum, Neapolim, Tripolim, & ex Palatino codice Leptim-magnam, unius urbis tria nomina commemorat. Tripolitana civitas etiam nunc celebris est cum regno sibi cognomine in Africa, vulgo dicta Tripoli de Barbarie. Leptim-Magnam non semel habet Antoninus in Itinerario, cujus episcopus Dioga in concilio Carthag. sub sancto Cypriano memoratur. & Victorinus episcopus Leptimagnensis Donatista subscripsit conc. Cabarsussitano an. CCCXCIII. Salvianus ejusdem urbis item ex Donatistarum secta episcopus, Collationi Carthag. adfuit cap. 208. ubi Leptitanus simpliciter episcopus dicitur. Lepti autem magnæ ipsum præfuisse ex eo colligimus, quod Victorinus Donatista Leptiminensis episcopus in eadem Collatione habeatur, ut diximus num. 56. ad Byzacenos. Ammianus Marcellinus libro 29. cap. 6. eamdem etiam urbem Leptim sine addito appellat. Leptim-magnam, Tripolim & Pentapolim memorat Procopius libro 2. de Bello Vandalico. Leptim fuisse patriam Severi Augusti testatur Aurelius Victor, quod de Lepti-magna intelligendum esse didicimus ex libro 6. Procopii de ædificiis.

2. SABRATENSIS. Sabratam laudant Ptolemæus libro 4. cap. 3. Antoninus in Itinerario, Tabula Peutingeriana, Plinius libro 5. cap. 4. & alii. Sabatram appellat Procopius lib. 6. de Ædificiis. Nados episcopus Sabratensis catholicus interfuit Collationi Carthaginensi cap. 133. ubi dixit: E diverso habui, sed modo non habeo. Adversarium scilicet habuerat

natum, *qui cum aliis Donatistis Cabarsussitano* Nota in Notit. Afric. Tripol.
cilio subscripserat anno CCCXCIII. *& anno se-*
nti in Bagaiensi synodo fuerat exauctoratus. De
passim Augustinus in libris contra Cresconium.
mposius *episcopus Sabratensis erat tempore sancti*
priani, ut dicemus infra num. 4. *Denique* Vices
ratenus *habetur apud Victorem libro* I. *num.* 7.
quo plura diximus in Nota 23. *ad eumdem aucto-*
r.

GIRBITANUS. *In concilio Carthag. sub sancto* 3.
priano Monnulus à Girba *rebaptizandos esse hæ-*
icos probare conatus est num. 10. *cujus objectiones*
futat Augustinus libro 6. *de Baptismo contra Do-*
istas cap. 17. Proculus Girbitanus episcopus
natista subscripsit concilio Cabarsussitano, & ex
lem secta in Collatione Carthag. cap. 199. *recen-*
us est Evasius episcopus Girbitanus, *quem hunc*
um Evasium esse censet Baluzius, qui cap. 126.
versarius dicitur Quodvultdei episcopi Givir-
nsis, *seu, ut ipse legit*, Girbitani. *Sæculo sequen-*
anno scilicet DXXV. *concilio Carthag. sub Bo-*
acio adfuit Vincentius episcopus plebis Gervi-
næ, *seu* Girbitanæ, provinciæ Tripolitanæ le-
tus. *Idem in concilio Juncensi anno præcedenti ac-*
satus fuerat plebes Tamallumensis ecclesiæ *in-*
fiße, ut patet ex ejusdem synodi titulo apud Lab-
um tomo 4. *Concil. col.* 1627. *& ex Bonifacii Car-*
aginensis episcopi epistola ibidem col. 1644. *Vide*
umidas num. 40. *Porro Girba episcopalis sedes*
isse dicitur insulæ Lotophagites, *quam urbem*
olemæus libro 4. *cap.* 3. Gerram *appellat.* Girbam
sulam *habet Antoninus in Itinerario maritimo.*
irbam, Tipasam, *& alia loca in insula repræsen-*
nt Tabula Peutingeriana. Denique in Notitia Im-
rii sect. 42. *memoratur* Procurator Baphii Girbi-
ni, provinciæ Tripolitanæ. *Gallus & Volusianus*

in insula Menynge, quæ nunc Girba *est*, *imperatores creati dicuntur in Epitome Sexti Aurelii Victoris*.

4. CRESCONIUS OENSIS. *Hunc ipsum à Genserico in exsilium relegatum fuisse scribit noster Victor Vitensis libro 1. num. 7. Sed mirum est quam varii sint auctores in hujus urbis nomine scribendo, quod tamen codicum exscriptoribus tribuere malim; ut patet ex his quæ in nota 23. ad laudatum Victoris locum observavimus supra pag. 152.* Oceam *habet Antoninus in Itinerario*, Heoam *Ptolemæus libro 4. cap. 3. Dicitur à Plinio* urbs Oeensis. *Agrum* Oeensem *in Tripolitana provincia memorat Ammianus Marcellinus libro 29. cap. 6. Statuam* apud Coenses *habuisse dicitur Apuleius in epistola 138 alias 5. Augustini ad Marcellinum, sed* Oeenses *legi debet, quod non solum ex duobus mss. qui ita habent, sed ex ipso etiam Augustini contextu probatur. Nam post hanc vocem sequitur*, ex qua civitate uxorem habebat; *Pudentilla autem Apuleii uxor, ipso Apuleio teste in Apologia, Oeensis erat, ut observavit Hadrianus Valesius in notis ad Ammian. Marcellin. Ceterum* Oeam *seu* Eam *passim laudat Augustinus, varie in variis codicibus mss. scriptam, ut à nostris observatum est. Porro* Natalis ab Oea *tam pro se, quam pro suis comprovincialibus* Pompeio Sabratensi & Dioga Leptimagnensi *locutus est in concilio Carthag. sub sancto Cypriano. Rationes quas pro rebaptizandis hæreticis attulit, confutat Augustinus libro 7. de Baptismo contra Donatistas cap. 47.* Marinianus episcopus ab Oea *ex parte Donati interfuit Collationi Carthag. cap. 201.*

5. TACAPITANUS. Tacape *memorat Ptolemæus lib. 4. cap 3. ex codice Palatino, alii habent* Cape. *Dicitur in Tabulis Peutingerianis* Colonia Tacape, & Tacapas coloniam *appellat Antoninus in Itine-*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. TRIPOL.

rario, Plinius vero libro 5. cap. 4. Tacapc *simpliciter. De hac quoque Procopius lib. 6. de Ædificiis.* Dulcitius episcopus plebis Tacapitanæ *catholicus interfuit Collationi Carthag. cap. 133. qui* Felicem *adversarium habebat ex Donatistarum secta: sed iste infirmitate præpeditus comparere non potuit. Porro ex hoc Collationis loco, ut monet Baluzius, nota fit sedes Dulcitii episcopi, qui in concilio Carthag. anni* CCCIII. *Tripolitanæ provinciæ legatus dicitur.* Gaïus *ejusdem urbis episcopus, & provinciæ suæ legatus subscripsit concilio Carthag. sub Bonifacio anno* DXXV. *qui tamen in concilii actis* Gallus *appellatur.*

NUM. V. *Non plures erant in hac provincia Aurelii temporibus antistites. nam cum in concilio Carthaginensi Honoratus & Urbanus episcopi petiissent, ut synodus statueret, ne episcoporum ordinationes nonnisi à duodecim episcopis celebrarentur; respondit Aurelius, formam antiquam servari debere, ut* non minus quam tres sufficiant: *alias rem futuram valde incommodam iis, qui Tripolitanam incolebant, cum in ea provincia,* ut asseritur, episcopi sint tantummodo quinque: *

AD PROVINCIAM Sardiniæ.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. SARDIN.

NOMINA episcoporum insulæ Sardiniæ. *Addendum est & vicinarum insularum, quarum episcopi hic Sardiniæ attribuuntur, quod Calarim, præcipuam illius insulæ urbem, metropolim haberent. Ceterum Justinianus Præfecto Prætorio Africæ septem provincias assignavit, è quarum numero ultima* Sardinia *appellatur Cod. tit. 27. Constit. 1.* *

LUCIFER CALARITANUS. *Bona simu...
mala fama celebris est alius Lucifer Calaritanus e...
copus, qui post innumeros pro Christi divin...
propugnanda superatos labores, exsiliaque diu...
ma, carceres, & graviora incommoda pro caus...
clesiæ, sub Constantio imperatore Ariano perp...
tandem schismati occasionem, aut saltem nom...
buit. An vero hac labes talis fuerit, ut exinde ...
ipsius è sanctorum Confessorum catalogo exp...
debeat, gravis est, potissimum inter recenti...
controversia. Luciferi sanctitatem ex Calaritan...
clesiæ traditione & ex antiquis ædibus sacris, ...
sub ejus nomine passim in Sardinia habentur, ...
conatur Ambrosius Machinus ejusdem urbis Ar...
piscopus, cujus sententiam amplexus est erudit...*
Daniel Papebrochius die 20. Maii Bollan...
quo die Luciferi Calaritani nomen in sacris ...
scriptum legitur. At Luciferum, quem uti sa...
colunt Sardi, hunc ipsum esse suspicatur Na...
Alexander sæculo 4. ... quem sub Vand...

2. DE FORU-TROJANI. *Editi habent* de Foro-Trajani. *Retinuimus tamen codicis ms. lectionem. Quamvis enim urbs ista notior sit sub* Fori-Trajani *nomine, aliquot tamen codices, ut monet Ortelius, passim habent* Forum-Trojani. *Hanc urbem muris cinxit Justinianus Augustus, ut refert Procopius lib. 6. de Ædificiis.*

3. DE SANAFER. *Hunc locum in Notitia Leonis imperatoris editionis Beveregianæ memorari existimamus, ubi inter alias civitates Mauritaniæ secundæ, quæ Sardiniam vicinasque insulas complectitur, recensetur* Sanaphas *num.* 10. *sicque dicitur etiam græce. Goaris tamen editio habet* Suffara, *græce* Σουφάρρα.

4. DE MINORICA. *Una est ex Balearibus insulis à Majorica stadiis* DC. *dissita, ut habet Antonini Itinerarium maritimum. Habemus Severi hujus insulæ episcopi epistolam de miraculis sancti Stephani, quæ edita est in Appendice tomi 7. operum sancti Augustini editionis Benedictinæ. Ex hac porro epistola discimus duo in ea insula opida fuisse, quæ unicum solummodo habebant episcopum. Inter episcopales sedes quæ sub Mauritania secunda provincia habentur in Notitia Leonis imperatoris à Goare edita, memoratur* Minorica, *quæ græce dicitur* Μινοϰα νῆσος. *Eodem modo græce scribitur in Beveregiana editione: at latine* Menyca insula *pro* Minorica *vertitur.*

5. SULCITANUS. *Sulcitanos memorat Plinius libro 3. cap. 7. Pomponius Mela libro 2. de Situ orbis cap. 7. ait,* Urbium antiquissimæ Calaris & Sulchi *&c.* Sulchi *item memoratur in Notitia Leonis superius laudata, & quidem eodem modo in utraque editione latine & græce.* Sulcei *memorat Antoninus in Itinerario.* Sulci *dicitur in Tabulis Peutingerianis. Celebratur passim apud auctores. Sulcitana sedes*

S IN Villam, sive Vallim-ecclesiæ primo translat
IT. qua postmodum penitus exstincta, diœcesis S
SC na Calaritana ecclesiæ adjuncta est.
N.

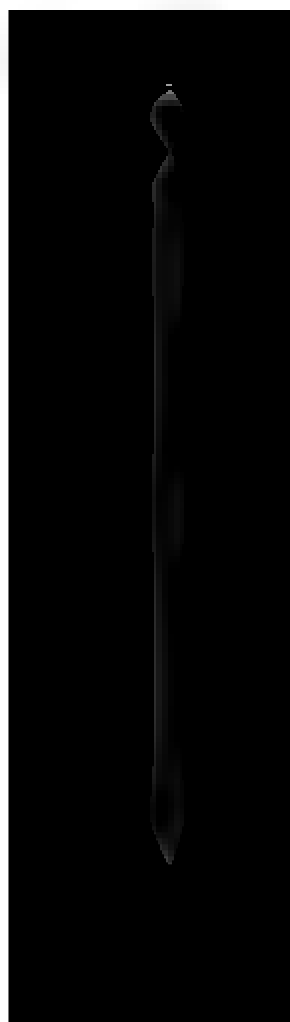
De Turribus. Ad Turrem inter Sa
opida memorat Antoninus in Itinerario. T
Libysonis Plinius habet libro 3. cap. 7. qua
mæo libro 3. cap. 3. est Turris-Byssonis. An
Ravennas insulas quæ Siciliæ vicinæ sunt sic re
Turribus, Sibrorum, Cunculari, Ficari
Turribus habent Tabulæ Peutingerianæ inter
lim & Nubam. Complures ibi Martyres p
passos Martyrologia vulgata passim comme
Hanc quoque civitatem inter Mauritaniæ sec
bes computat Notitia Leonis imperatoris, in
editione. Archiepiscopali postmodum dignita
fuit, quæ Sassarim tandem translata est.

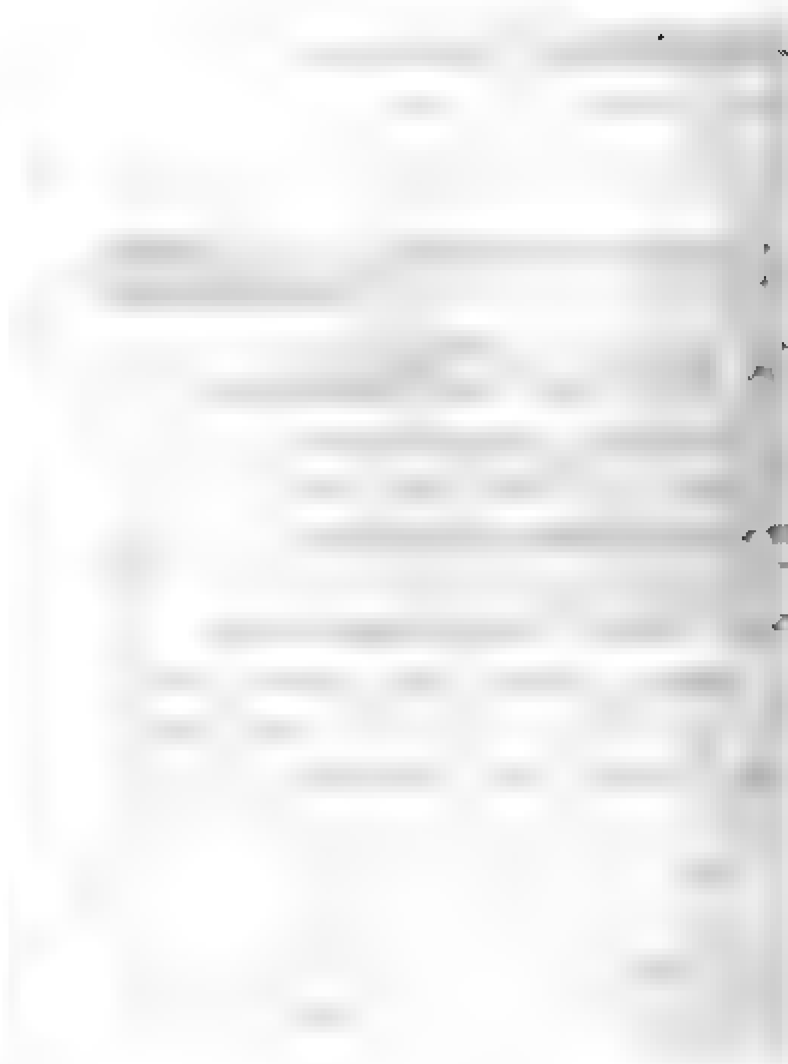
De Majorica. Insula sic dicta, quod
bus Balearibus sit major. Africæ Eparcho
parebat tempore Leonis Sapientis, ut ex Noti
prius laudata patet, ubi inter civitates, quæ M

DE EVUSO. *Ebusum insula Mediterranei maris, una est ex duabus Pytiusis, prope Majoricam sita, quam Hispani vernacula lingua* Yvica *appellant. Procopius libro* 1. *de Bello Vandalico scribit*, interno in mari Ebusam *videri*, veluti in ejus vestibulo, septem prope dierum navigatu ab Oceani illapsu, *juxta quam* Majoricam & Minoricam *fuisse dicit. Libro autem* 2. *tres easdem insulas* ab Oceani faucibus non ita multum *distitisse refert*. Ebusos *in Itinerario maritimo Antoninus commemorat. De eadem insula loquitur noster Victor libro* 1. *num.* 5. *Singulare autem est hujus insulæ privilegium, ut uno ore omnes historici prædicant, quod in ea nullum animal venenatum aut gigni possit, aut aliunde allatum enutriri.*

CCCCLXVI. *Non tamen memorantur plusquam* CCCCLXI. *nisi addantur duo Numidæ, ut diximus supra pag.* 300. *& aliquot Byzaceni, quorum fortassis nomina exciderunt. vide pag.* 129. *&* 300. *Ceterorum vero numerorum quivis facile emendabit errata, quæ vel ex librariorum incuria, vel alia occasione irrepserunt. Ceterum, ut jam monuimus, codicis Laudunensis lectiones accurate descripsimus; quæ vero Sirmondus emendavit, retulimus inter ansulas.* *

FINIS.

HISTORIA

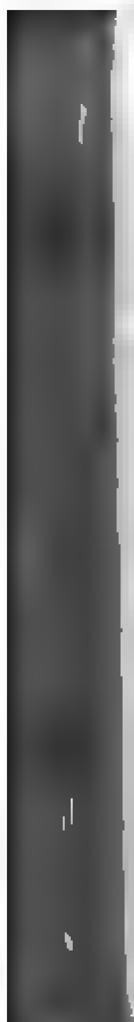
RSECUTIONIS VANDALICÆ.

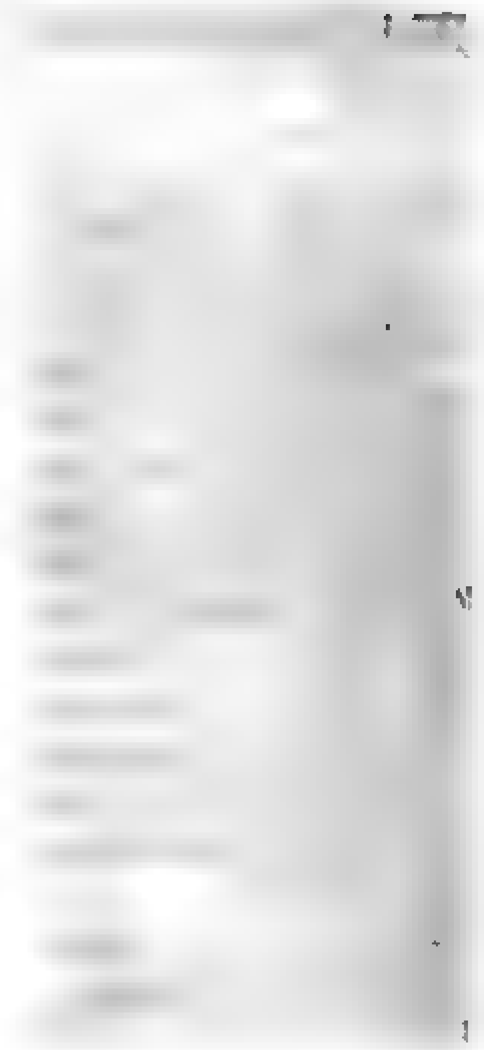
PARS SECUNDA,

SIVE

OMMENTARIUS HISTORICUS

de ejuſdem perſecutionis ortu, progreſſu & fine.

COMMENTARIUS HISTORICUS DE PERSECUTIONIS Vandalicæ ortu, progressu, & fine.

QUAMVIS ex Victoris Vitensis Historia, quam modo exhibuimus, præcipua quæque Vandalicæ persecutionis capita haurienda sint, rem tamen nemini ingratam nos esse facturos arbitrati sumus, ea quæ passim in probatis & vetustis auctoribus de eodem argumento occurrunt, hic in unum congerantur, ut hoc subsidio non solum ea quæ ...te à Victore paullo strictius narrata fuerunt, ...ius exponantur, sed ut ipsa etiam, quæ ab ...dem auctore fuerunt omissa, quatenus in tan... rerum ac temporum longinquitate licet, quo...nque modo à nobis suppleri possint. Et qui...m cum Arianicæ in Africa per Vandalos per...cutionis describendæ provincia nobis obtigerit, nobis non licuit quidquam prætermittere, quod ...d tam nobilem historiæ ecclesiasticæ portionem ...ustrandam conducere videretur. Verum ut ...sque ulla confusione narratio procedat, visum ... operæ pretium eam in aliquot capita partiri.

CAPUT PRIMUM.

Vandalorum in Gallias irruptio.

Vandalorum origo.

1. NOn una est auctorum de Vandalorum origine sententia. Hi, teste Procopio libro 1. de Bello Vandalico, Gotthicæ nationis portio, Arii placitis, sicut & ceteræ nationes barbaræ, addicti, ad Mæotidem olim sedes habuere: quibus ob rerum necessariarum penuriam dimissis, adscita secum Alanorum gente, primum in eas regiones, quæ circa Rhenum sitæ sunt, tunc à Francis possessas, irrupere; tum paullo post simul cum aliis feris & barbaris nationibus in varias Imperii Romani provincias ingressi, eas penitus devastarunt. At Hadrianus Valesius initio libri 3. Rerum Francicarum mirum sibi videri ait, hanc de Vandalorum origine opinionem cuiquam potuisse probari, quam nimirum omnium antiquorum testimoniis plane oppositam esse contendit: cum, ut ipse ait, Vandalos, quos alii Vindilos, alii Vandilos, alii Vandalios appellant, Plinius Secundus inter genera Germanorum quinque; Tacitus inter antiquas Germaniæ gentes numeret: cumque Dio-Cassius in libro 72. Julius Capitolinus, Eutropius, Tabula Theodosiana ac Hieronymus eos Marcomanis & Quadis Germanorum populis confines circa Danubium & Albis caput ponant. Sed idem auctor postea innuit, Procopii sententiam Salviani, Sidonii, aliorumque scriptorum auctoritate confirmari posse: unde cum isti iis temporibus floruerint, quibus Vandali in variis Imperii Romani provinciis adhuc grassabantur, hanc opinionem

posteriorum saltem Vandalorum origine tunc Pars II.
:eptissimam fuisse nemo diffiteri potest. Cap. I.

2. Hos omnes Barbaros Stiliconis perfidia evo- Gallias in-
:os fuisse affirmant veteres simul & recentio- vadunt.
s Historici, quorum opera ad imperium Eu-
:rio filio suo conciliandum uti volebat : atque
perfidus ille, inquit Paulus Orosius sub libri
finem, ut unum puerum purpura indueret,
:ius generis humani sanguinem dedit. Porro
ındalorum conatibus primi obstitere Franci,
os, viginti ex illis ferme millibus ferro per-
ıtis, Godigiscloque eorum rege occiso, usque
internecionem delevissent, nisi Alanis ad
ındalorum auxilium accurrentibus, ipsi post
›dum Franci fugati fuissent. Inde Vandali si-
ıl cum Alanis conjuncti, substituto in Gode-
cli locum Gunderico ejus filio, Rhenum tran-
re, & Gallias, quas Stilico præsidiis destitue-
, invasere. Id Arcadio VI. & Probo consuli-
s, sub anni scilicet CCCCVI. finem & sequen-
initium, contigisse tradunt nonnulli veteres
toriarum scriptores, Prosper, Cassiodorus &c.
am tamen cladem biennio post, Basso &
ilippo consulibus, duobus scilicet annis an-
ıquam Roma ab Alarico Gotthorum rege cape-
ıır, alii cum Paulo Orosio & Marcellino Co-
te evenisse volunt. In hoc autem consentiunt
ınes, ea tempestate Gallias primo, tum His-
nias, ac tandem Africanas provincias exagi-
tas fuisse. quæ clades eo atrociores fuere, quo
si, qui eas inferebant, animis efferatiores erant.
enim præter eam, quam invehit hæretica
ıus, crudelitatem, nulla naturali lenitate, nullo
banitatis succo Vandalorum mores, uti apud
›manos, erant conditi.

3. Qua vero sævitia, quove furore in Gallias Eorum sævitia.

primo irruperint, describit testis omni exceptione major sanctus Hieronymus in epistola ad Agerruchiam, ubi sic loquitur: *Præsentium miseriarum pauca percurram. Innumerabiles & ferocissimæ nationes universas Gallias occuparunt. Quidquid inter Alpes & Pyrenæum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, &, ô lugenda Respublica! hostes Pannonii vastarunt. Etenim Assur venit cum illis.* Deinde recensens nobiliores Galliarum civitates, quæ ea occasione excisæ aut direptæ fuerunt, sic prosequitur. *Magontiacum, nobilis quondam civitas, capta atque subversa est, & in ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsidione deleti, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremique hominum Morini, Tornacus, Nemetæ, Argentoratus translati in Germaniam. Aquitaniæ, Novemque populorum, Lugdunensis & Narbonensis provinciæ, præter paucas urbes, populata sunt cuncta, quas & ipsas foris gladius & intus vastat fames. Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ ut huc usque non rueret, sancti episcopi Exsuperii merita præstiterunt.* Alias in Stiliconem invehit idem sanctus Hieronymus, quem *semibarbarum proditorem* appellat, quod nempe ille è Vandalorum gente originem ducens ad primas Imperii dignitates evectus, *nostris*, inquit, *contra nos opibus armasset inimicos.* In epistola ad Heliodorum de ejusmodi Barbarorum incursionibus loquens, matronas nobiles & virgines Dei ludibrio habitas, Episcopos captos, presbyteros & diversos clericorum gradus interfectos, ecclesias eversas, equos ad altaria stabulatos, Martyrum effossas reliquias, & alia similia commemorat, quibus Romanus orbis

am ante Urbis Romæ excidium fuerat obrutus. Pars II. Cap. I.

4. Easdem vero Galliarum calamitates deplo-at Salvianus presbyter Massiliensis, qui & ipse ebus gestis præsens aderat. Sic enim inter alia le iis qui urbium excidia evaserant, loquitur li-ro 6. de Gubernatione Dei: *Omnis civitas bustum rat, malis & post excidia crescentibus. Nam quos ho-lis in excidio non occiderat, post excidium calamitas bruebat: cum id quod in excidio evaserat morti, ost excidium non superesset calamitati. Alios enim mpressa altius vulnera longis mortibus necabant; lios ambustos hostium flammis, etiam post flammas œna torquebat. Alii interibant fame, alii nudita-e; alii tabescentes, alii rigentes; ac sic in unum xitum mortis per diversa moriendi genera corrue-ant. Et quid plura? excidio unius urbis affige-antur quoque aliæ civitates. Jacebant siquidem pas-im, quod ipse vidi atque sustinui, utriusque sexus adavera nuda, lacera, urbis oculos incestantia, avi-us canibusque laniata: lues erat viventium fœtor unereus mortuorum, mors de morte exhalabatur; c sic etiam qui excidiis supradictæ urbis non inter-uerant, mala alieni excidii perferebant.* Nec ea utandum est à Salviano more oratorio dicta fuisse cum exaggeratione, ut populos ad pæ-nitentiam provocaret: cum ea omnia quæ nobis supersunt istorum temporum monumenta idem prorsus attestentur. Hujus rei testem locupletis-simum adducimus auctorem libri de Providentia divina, qui sub sancti Prosperi nomine vulgatus est. Hic autem extrema quæque in his cladibus Gallos pertulisse affirmat in ejusdem opusculi prologo, ubi patriæ suæ, quas præ oculis habe-bat, calamitates deplorat. Nullam urbem, nul-lum opidum; non castella aut arces, immo nec ipsos agros excidium evasisse ait: uno verbo,

Si totus Gallos sese effudisset in agros
Oceanus, vastis plus superesset aquis.

Nec minus in homines, quam in urbes sævitum fuisse scribit idem auctor, nulli ut sexui aut ætati barbari parcentes, obvios quosque trucidarent.

Nec querar exstinctam nullo discrimine plebem:
Mors quoque primorum cesset ab invidia.
Quid pueri insontes? quid commisere puellæ,
Nulla quibus dederat crimina vita brevis?
Quare templa Dei licuit popularier igni?
Cur violata sacri vasa ministerii?
Non honor innuptas devotæ virginitatis,
Nec texit viduas relligionis amor.
Ipsi desertis qui vitam ducere in antris
Suerant laudantes nocte dieque Deum,
Non aliam subiere necem, quam quisque profanus:
Idem turbo bonos sustulit atque malos
Nulla sacerdotes reverentia nominis almi
Discrevit miseri suppliciis populi.
Sic duri cæsi flagris, sic igne perustis
Inclusæ vinclis sic gemuere manus.

5. His calamitatibus decennio integro Gallias afflictatas fuisse laudatus auctor testatur. quod tamen de Gotthis potissimum intelligi debet. Vandalos autem ceterosque barbaros eorum socios aliquamdiu in Galliis substitisse tradit Paulus Orosius libro 7. cap. 28. quod Pyrenæi jugis præpediti fuerint, ne cito in Hispanias pertingerent. *Excitatæ per Stiliconem*, inquit, *gentes Alanorum, Suevorum, Vandalorum, multæque cum his aliæ Francos proterunt, Rhenum transeunt, Gallias invadunt, directoque impetu ad Pyrenæum usque perveniunt; cujus obice ad tempus repulsæ, per circumjacentes provincias refunduntur.* Laudat præcipuè idem auctor Didymum & Verinianum fratres duos

biles atque locupletes, qui cum servis suis, isque, quos tumultuatim collegerant, rusticis litibus, Honorio principi fide servata, Hispa-us non solum à Constantino tyranno, sed etiam Barbarorum incursionibus, quamdiu vixere, tu-:i sunt; sed isti interea per Gallias diffusi, om-ı ferro flammaque depopulabantur.

PARS II. CAP. I.

Martyres in Belgica.

6. Porro cum istæ nationes barbaræ Ariana labe ectæ, aut variis gentilium superstitionibus huc addictæ essent, non minus animarum am corporum saluti insidiabantur; nec du-ım est quin his temporibus ob fidei integrita-n servandam multi ex nostris Gallis graviora rpessi fuerint supplicia. Et quidem licet nemo his rebus singulares commentarios, saltem i ad nos usque pervenerint, ediderit, nonnulla nen adhuc tum in historiis, tum in Fastis ec-:siasticis vestigia supersunt, ex quibus facile lligitur & frequentia tunc temporis, & il-stria fuisse complurium sanctorum martyria. ıc certe revocari possunt quæ supra ex prolo-ı libri de Providentia divina retulimus num. Celebrat autem ecclesia Remensis die 14. De-mbris beatissimi NICASII pontificis sui fe-ım, qui cum virgine EUTROPIA ipsius so-re, FLORENTIO diacono & JOCUNDO store in ipso ecclesiæ limine martyrium glo-ısum fecit. qua item occasione complures om-s sexus, ætatis, & conditionis Barbarorum ma-bus occubuerunt. Quorum mortem, etsi non-ılli ad Attilæ Hunnorum regis tempora referre ınentur; cum scilicet post annos circiter XLIII. :morum urbs ab eodem Rege iterum expugna-ı fuisse dicitur: manet tamen inconcussa nobi-s istius ecclesiæ traditio, quæ Nicasium, cete-ısque ejus socios Martyres à Vandalis fuisse

interemtos constanter asseverat; quam quidem traditionem jam sæculo nono & decimo pro antiqua habitam fuisse ex Hincmaro & Flodoardo colligi potest. Quin & cum innumeræ fere barbaræ nationes istis temporibus Gallias inundarint, mirum non est quod alii Vandalos, alii Hunnos, aut Alanos ejusmodi cladium fecerint auctores. Ceterum Barbari per varia Remorum ditionis loca discurrentes, quos forte habebant obvios interficiebant: è quorum numero nonnulli, qui postea miraculis claruerunt, martyrum titulo condecorati sunt. Ex his est ADERIUS in Chaniaco vico passus, cujus reliquiæ sub Gervasio pontifice sæculo undecimo miraculis detectæ, magna postmodum in veneratione à circumstantibus populis habitæ fuerunt. Celebrior fuit ORICULUS, cum duabus sororibus suis ORICULA & BASILICA interemtus apud Sindunum Dulcomensis pagi vicum; quorum sacra corpora ob bellorum tumultus in urbem allata, in percelebri archimonasterio Remigiano religiosissime asservantur. Colitur apud Attrebates DIOGENES, quem aiunt à Romano pontifice directum, & à beato Nicasio primum istorum populorum antistitem consecratum, in communi Galliæ Belgicæ clade trucidatum fuisse. At nulla hanc in rem habentur veterum testimonia, ut observarunt Bollandiani tomo 1. Februarii die 6. in Præmissis ad sancti Vedasti vitam. Eadem quoque tempestate involutam fuisse Veromanduorum Augustam nonnulli tradiderunt; at Laudunum seu, ut veteres scribunt, Lugdunum clavatum, à Barbaris oppugnatum quidem fuisse, sed minime expugnatum, testis est auctor antiquus libri de vita sanctæ Salabergæ.

7. Eamdem quam Remorum civitas sortem

altera Belgicæ metropolis, Augusta scilicet Trevirorum, experta est: quam etsi non recensuerit Hieronymus loco laudato inter præcipuas Galliarum civitates, quæ tunc à Barbaris direptæ fuerunt, communem tamen hanc cladem pertulisse extra dubium videtur, cum, teste Salviano initio libri 6. de Gubernatione Dei, in istis Barbarorum incursionibus usque quater direpta & eversa fuerit. Id diserte asserit vetus auctor, qui primorum istius urbis episcoporum gesta descripsit, in vita sancti Materni. Et quidem in hac ipsa Vandalorum irruptione, de qua nunc agimus, VALENTINUM Trevirensem episcopum Barbarorum gladio occubuisse tradit Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano die 16. Julii. qua item die Valentini Trevirensis episcopi memoria in Romano Martyrologio celebratur, sed absque ulla de ipsius mortis tempore aut aliis circumstantiis facta mentione. Nec Valentini meminit Browerus, qui Trevirenses Annales conscripsit, in quibus tamen multa de Vandalis habet.

Pars II. Cap. I.

8. Post Belgicarum regionum devastationes, *totum* etiam *corpus omnium Galliarum*, ut loquitur Salvianus libro 7. *Vandalorum incendio exarsit*. Et quidem in varias earum provincias diffusi, quo furore apud Belgas sævierant, in ceteris quoque regionibus debacchati sunt. Bisuntini, Maximæ Sequanorum provinciæ gens præcipua, ANTIDIUM episcopum & martyrem à Vandalis occisum celebrant die 17. Junii. In Pseuduno castro apud Æduos in prima Lugdunensi, ut probat noster Mabillonius in sæculi quarti Benedictini parte 2. pag. 494. passi sunt FLORENTINUS & HILARIUS martyres, die 27. Septembris in vulgatis Martyrologiis celebrati, quos non-

Alii Martyres.

nulli ex nominis similitudine decepti apud Sedunum, quod nunc est Valesiæ superioris caput, martyrium complevisse arbitrati sunt. At Pseudunum diserte habent vetera Martyrologii Usuardi exemplaria mss. ipsumque autographum, quod penes nos habemus. Quin & in vetustissimo codice ms. monasterii Remigiani apud Remos, ab annis circiter 800. scripto, habetur Passio integra eorumdem Martyrum, in qua apud Pseudunum castrum in finibus Æduorum martyrii coronam adepti fuisse dicuntur. Ad eamdem quoque persecutionem revocant Constantienses, secundæ Lugdunensis populi, HETERIUM martyrem die 16. Julii, quem in insula Gersuo occisum tradit Saussayus in Martyrologio Gallicano. Idem auctor alios quoque trecentos sexagint. sex Martyres, quos eadem persecutio in Vastinensi quartæ Lugdunensis pago percelebri sustulit, die 26. Decembris commemorat. Quin & FRATERNUS episcopus Autisiodorensis ipsa consecrationis suæ die à Barbaris urbem suam devastantibus martyrio coronatus est, ex vetustissimis Autisiodorensium Annalibus, inquit Papirius Massonus in Historia calamitatum Galliæ, quo loco Barbaros ibi memoratos non alios à Vandalis fuisse censet. His etiam adjungendus est DESIDERIUS Lingonensium episcopus, quem cum innumera cleri & populi sui multitudine interemtum à Vandalis fuisse tradunt, cujus festivitas die 23. Maii in Fastis Ecclesiæ recolitur. Passi quoque iisdem temporibus dicuntur VALERIUS Desiderii archidiaconus, & PRUDENTIUS martyres, quorum Martyrologium Gallicanum, prioris quidem die 21. Octobris, alterius vero 6. ejusdem mensis festum commemorat. Desiderii episcopi item à Van-

cciſi celebris eſt memoria apud Genuenſes PARS I
æ populos, teſte Ferrario in Catalogo ge- CAP. I
Sanctorum Italiæ die 23. Maii. Sed is ipſe
ii à Lingonenſibus celebratur, ut videre eſt
Bollandianos die 23. Maii. Quin & eum-
ipſum etiam eſſe ſuſpicor, quem Sauſſayus
9. ejuſdem menſis, & alii etiam cum illo
ores apud Carnotenſes paſſum commemo-
t. Huc etiam revocari forſitan debet Au-
NIUS martyr Engoliſmenſis; quamvis enim
lgo ſub rege Chroco Valeriani temporibus
artyr occubuiſſe dicatur, quæ tamen de eo
rrantur, videntur melius hiſce temporibus
ongruere. Apud Arceyas Trecenſis diœceſis
pidum die 16. Auguſti recolitur feſtum ſancti
ALSEMII, quem pariter aiunt ſub Vandalis
artyrio coronatum. Sed ſi vera ſit hæc traditio,
lius iſte dicendus eſt à Balſemio ſancti Baſoli
epote; cum conſtet Baſolum diu poſt hanc
erſecutionem, Ægidii ſcilicet archiepiſcopi
emporibus, Remos acceſſiſſe.

9. Alii denique Martyres aliis in locis vene-
ationi habentur, quos ſub Vandalis martyrio
oronatos paſſim ferunt, ſed de quibus fuſius
gere non vacat. Et quidem ex iis nonnulli ſub
hroco rege, quem imperatoris Valeriani tem-
oribus in Gallias irrupiſſe volunt, paſſi dicun-
ur; quamvis non deſint, qui & hæc Chroci
empora ſimul cum iſtis de quibus agimus Van-
alorum perſecutionibus commiſceant. Iſtorum
uippe temporum monumenta tot rebus dubiis
 incertis, immo & quandoque certiſſime fal-
is permiſta ſunt, ut vix illis, maxime quæ ad
hronologiam ſpectant, adhiberi poſſit tuta fi-
es. Neminem tamen infitiari poſſe exiſtimo,
os ſanctos, quos unanimi omnium conſenſu

11. Vandalorum gladiis occubuisse profanæ fu
sacræ veteres historiæ referunt, ad hanc
qua agimus, persecutionem ut plurimum
revocandos. Nec obstat quod eorum pleriq
Vandalis adhuc gentilium superstitionib
dictis passi memorentur; cum certum
nationes barbaras, etiam postquam Chri
religioni nomen dederunt, diutius aliquo
ganorum superstitiones retinuisse. Quin
eosque ex illis adhuc gentium erroribus tun
poris fuisse detentos dubium non est. Sed
transeundum. jam quippe de istis paullo
quam par erat egimus. quamquam ea om
fas non fuit, quæ ad nostræ gentis Martyr
nihil illustrandos conferre poterant.

CAPUT SECUNDUM

Hispaniæ à Vandalis occupatæ & ...

ısulibus, ideſt æræ Chriſtianæ anno CCCCIX. PARS II. CAP. II.
:is eſt Proſper in Chronico, cum Caſſiodoro
aliis. Conſentit Idacius in Faſtis conſulari-
; in Chronico autem non conſules ſolum aut
m, ex quibus annus colligi poteſt, ſed ip-
n etiam diem, quo iſta calamitas patriæ ſuæ
ıtigerat, exprimit his verbis: *Alani, & Van-*
i, & Suevi Hiſpanias ingreſſi æra CCCCXLVII.
IV. *Kalendas, alii* III. *Idus Octobris memo-*
t die 4. *tertia feria, Honorio VIII. & Theodo-*
Arcadii filio III. conſulibus.

ı. Eo autem furore quo in Galliis ſævierant Ubi ſæviunt.
ndali, Hiſpanias aggreſſi ſunt. quod uno verbo
ıonit Salvianus, illorum temporum ſcriptor
ertiſſimus, cum libro 7. de Gubernatione Dei
lem *flammis quibus arſerant Galli, Hiſpanos*
um arſiſſe refert. Sed has calamitates paullo
ius exponit Idacius Lemicenſis in Gallæcia
iſcopus, qui rebus geſtis ut plurimum præſens
fuit. Sic quippe inter alia habet: *Debacchanti-*
s per Hiſpanias Barbaris, & ſæviente nihilomi-
s peſtilentiæ malo, opes & conditam in urbibus
bſtantiam tyrannicus exactor diripit, & miles
haurit: fames dira graſſatur, adeo ut humanæ
nes ab humano genere vi famis fuerint devoratæ:
tres quoque necatis, vel coctis per ſe natorum ſuo-
n ſint paſtæ corporibus. Beſtiæ occiſorum gladio,
ne, peſtilentia, cadaveribus aſſuetæ, quoſque ho-
num fortiores interimunt, eorumque carnibus paſtæ
ſſim in humani generis efferantur interitum. Et
ıidem ſanctus Auguſtinus ab Honorato Thi-
ıvenſi epiſcopo interrogatus, quid in Barba-
ırum irruptione paſtoribus eccleſiarum agen-
ım eſſet, exemplum Hiſpanorum antiſtitum
ı verbis proponit, ex quibus colligere licet
agnas tunc temporis in Hiſpania clades con-

gisse. Etenim urbes penitus eversas, & pop
os in captivitatem abductos, aliasque ejusm
alamitates commemorat. *Ita enim*, inquit
ns Doctor in epistola ad eum quem laud
tus Honoratum, novæ editionis 228. alias
*uidam sancti Episcopi de Hispania profuge
riis plebibus partim fuga lapsis, partim p
artim obsidione consumtis, partim captivitate
ersis: sed multo plures, illic manentibus p
nos manerent, sub eorumdem periculorum den
ansferunt.*
13. Diuturniorem vero in Hispaniis Vand
um moram fuisse nemo ambigit. Si quidem
evictis Romanorum copiis *sub Godigiscle d*
tâ narrat Procopius libro 1. de Bello Vandal
ed scribendum est Gunderico, in Hisp
onsederunt. Romanos sub Castino magistro m
um à barbaris in Hispania devictos fuisse
orio XIII. & Theodosio X. consulibus, id
ræ Christianæ anno CCCCXXII. cum B

lorum ſervituti mancipati fuerint Paulus Oroſius libro 7. cap. 28. fuſius exponit. At Barbari Hiſpaniarum provincias inter ſeſe ſorte dividentes, Gallæciam, ut ſcribit Idacius, Vandali & Suevi occupavere, Alani Luſitaniam & Carthaginenſem provinciam, Vandali, cognomento Silingi, Bœticam; Hiſpanis, qui in caſtellis & civitatibus communem cladem evaſerant, Barbarorum per diverſas provincias dominantium imperio omnino ſubjectis. Quin & Hugo Grotius in Prolegomenis ad Hiſtorias Vandalorum Gotthorum &c. in ipſo Andaluſiæ Hiſpaniarum provinciæ nomine, imperii Vandalici veſtigia ſupereſſe apud Hiſpaniam aſſeverat, quam nempe regionem olim *Vandaluſiam*, ſeu Vandalico idiomate W*andaloth*, ab iſtis Barbaris appellatam fuiſſe contendit. Laudat autem Paulus Oroſius loco laudato Barbaros, quod poſt initum fœdus ita mites facti fuerint, ut eos tot cladibus Hiſpanias affeciſſe pæniteret, & quidam invenirentur Romani, qui ſub Vandalorum dominio *pauperem libertatem* habere mallent, *quam inter Romanos tributariam ſollicitudinem ſuſtinere*. Sed quam brevis pax illa fuit, ſi tamen umquam fuiſſe dicenda eſt. Quam enim pacem Barbari cum aliis habuiſſent, à quibus natura, moribus, & religione adeo erant alieni; qui nec eam inter ſeſe umquam habere potuerunt?

PARS. II. CAP. II.

4. Varios bellorum tumultus, quibus tunc temporis Hiſpaniæ exagitatæ fuerunt, deſcribere ad noſtrum non pertinet inſtitutum: ſed intactam prætermittere non licet graviſſimam perſecutionem, quam adverſus Orthodoxos in Hiſpania eo tempore fuiſſe commotam aſſeverat Gregorius Turonenſis antiſtes libro 2. Hiſtoriæ Francorum cap. 2. in hoc tamen falſus, quod

Perſecutio.

PARS II. CAP. II.

regem, sub quo illam fuisse excitatam scribit, appellat *Trasimundum*. Sed hoc nomine Gensericum ab eo semper designatum fuisse ex narrationis serie, & potissimum ex capite sequenti facile colligitur, ubi successorem Trasimundi *Honoricum* nominatum scribit. quod qua ratione contigerit, parum interest fusius inquirere; sed persecutionem illam acerbissimam fuisse patet, ex eo quod Tyrannus, attestante eodem Gregorio, Orthodoxos per *totam Hispaniam, ut Arianæ perfidiæ consentirent, tormentis ac diversis mortibus impelleret.*

Puellæ martyrium.

5. At idem auctor loco laudato narrat nobilis cujusdam puellæ martyrium, quod huc ipsius verbis referre visum est. *Factum est*, inquit, *ut puella quædam religiosa, prædives opibus, & secundum sæculi dignitatem nobilitate senatoria florens, &, quod his omnibus est nobilius, fide Catholica pollens, Deoque omnipotenti irreprehensibiliter serviens, ad hanc quæstionem adduceretur. Cumque Regis fuisset oblata conspectibus, cœpit eam primum ad rebaptizandum blandis sermonibus inlicere. Quæ cum venenosum ejus jaculum fidei parma propelleret, præcipit Rex facultates ejus auferri, quæ jam mente possidebat regna paradisi: deinde suppliciis applicatam sine spe præsentis vitæ torqueri. Quid plura? post multas quæstiones, post ablatos terrenarum divitiarum thesauros, cum ad hoc frangi non posset ut beatam scinderet Trinitatem, ad rebaptizandum invita deducitur. Cumque in illud cœnosum lavacrum vi cogeretur immergi, ac proclamaret: Patrem cum Filio ac Spiritum-sanctum unius credo esse substantiæ essentiæque; digno aquas unguine cunctas infecit, id est fluxu ventris adspergit. Ex hinc ad legitimam deducta quæstionem, post eculeos, post flammas & ungulas, Christo Domino capitis decisione sacratur.*

Hæc

læc Gregorius, quæ procul dubio ex vetustiori-us monumentis excerpserat. Idque conjicere icet ex *legitimæ quæstionis* voce, quam vetus uctor Hispanus Passionis sancti Vincentii, alii-que scriptores antiqui, qui Martyrum agones escripsere, ad designandam quæstionem cete-is sæviorem adhibuerunt. Hoc autem potissi-num ægre ferimus, quod sacræ istius Virginis omen Gregorius reticuerit. Ipsam quidem 'INCENTIAM appellant vulgati auctores His-ani apud Tamayum Salazarem in Martyrologio lispanico die 15. Martii, sed ex Dextro, idest uppositiτio, & nullius prorsus fidei auctore; uam aiunt anno CCCCXXIV. Cauriæ marty-ium consummasse. Ejus tamen festivitatem die 6. Maii commemorat Higuera. Ceterum Cauria ivitas est Lusitaniæ haud ignobilis, episcopatus èdes, Emeritensi olim, nunc vero Compostel-anæ metropoli subjecta. Verum etsi cetera quæ b illis auctoribus de Vincentia proferuntur, itcumque tolerari possent, nullo tamen pacto omponi potest annus ab iis assignatus cum Gun-derici successore, quem persecutionis istius au-ctorem Gregorius indicat. Idacius nempe Gun-lerici mortem ad quartum Valentiniani impe-ratoris annum revocat, quam uno scilicet anno contigisse scribit, antequam Gensericus ejus successor in Africam transmitteret: sed nemo an-te annum CCCCXXVIII. aut saltem CCCCXXVII. Vandalos in Africam ingressos fuisse dixerit; proindeque ista virgo ante annum CCCCLXXXVII. aut CCCCLXXXVI. passa dici non potest.

6. Ceterum ad eamdem quoque Vandalorum in Hispaniis persecutionem VICTORIÆ cu-jusdam viduæ martyrium revocaremus, quam idem Tamayus Ilorci in Hispania sub Vandalis Victoria an martyr?

[redacted]

tas, ut loquitur Idacius in Chronico
que Carthaginem-Spartariam, tum Hi
bilissimas urbes, uno verbo *post Hisp*
tus deprædatas, in Africam à Bonifa
acciti sunt, ea occasione quam sequen
posituri sumus.

CAPUT TERTI

Vandalorum in Africam ingr

in 1. QUæ causa fuerit Vandaloru
cam adventus, Procopii ve
nendum est, qui libro 1. Historiæ Va
verbis rem narrat. *Africa calamitas*
Duo Romani duces erant, Ætius &
validi ambo, bellique rerum peritia se
sua nemini. His æmulatus circa civile re
cedebant. Ceterum tanta erat animi mag
tutesque alia, ut si quis utrumvis Roma
mum dicat, à vero non sit abiturus. Ita

ostendebat. Nondum enim in apertum odia prorupe-rant, sed sub persona amicitiæ tegebantur. Profectum jam in Africam Bonifacium criminari apud Placidiam Ætius cœpit ut regni appetitorem, & ipsi & Imperatori Africam erepturum. Neque rem exploratu difficilem. Si enim Romam Bonifacium vocaret, non venturum. Hæc ut audiit femina, laudatum Ætii consilium sequitur. At occuparat jam Ætius clam scribere Bonifacio, matrem Imperatoris insidias ipsius in exitium struere: ejus rei indicium prædixit, fore ut sine causa subito revocaretur. Hæc erant quæ litteris ipsius continebantur. Quibus neutiquam spretis Bonifacius, simul aderant qui ipsum ad Imperatorem accirent, negavit se aut Imperatori aut matri ejus pariturum, Ætii monita silentio premens. His Placidia intellectis tam Ætium fidissimum Principi credidit, quam suspectum habuit Bonifacium. Hic vero nec parem se Imperatoris potentiæ sentiens, nec salutem sperans si Romam proficisceretur, consultare cœpit quomodo Vandalos sibi adjungeret, qui Africæ propinquam Hispaniam obtinebant. Mortuo ibi Godigisclo, filii successerant duo, natus justa matrefamilias Gonthаris, Gizerichus aliter genitus, quorum ille ætate & ingenio secors, alter vero ad bella plurimum exercitus, & sollertia eximius. Missis igitur in Hispaniam Bonifacius de amicorum numero potissimis, cum ambobus Godigiscli filiis æquum iniit fœdus, ut cuique ipsorum tertia pars Africæ cederet. quod si quis bello impeteretur, commune periculum eßet. Hæc pacti, Vandali fretum ad Gades transvecti in Africam venere.

2. Ex hac autem Procopii narratione colligi poteſt, Bonifacium, vivente adhuc Gunderico, fœdus cum Vandalis iniiſſe, quamvis illi nonniſi poſt ipſius mortem in Africam transfretarint. Nec ab ea ſententia alienus videtur fuiſſe Idacius,

[redacted]

in hac parte omni exceptione major
ex eo sanctus Isidorus in brevi Van
storia. Aiunt quippe illi auctores, G
capta Hispalensi urbe, omnia sibi lice
tem, in civitatis basilicam, quam sa
tio sacram fuisse Isidorus Grotii & R
firmant, manus irreverenter immisi
quod scelus divina manu punitum
timque in ipsis templi foribus à d
reptum & miserabiliter exagitatu
exhalasse scribunt. Alii tamen, ut
Vandalis accepisse testatur Procopiu
rium, sic ille Gundericum appellare
serici fratris sui dolis occisum fui
bant. At, ut ut sit ea de re, comm
nium sententia Vandalos sub Gen
Africam occupasse, nec ea de re
puto, infitiari potest.

3. Hic autem mirari subit, Idaciu
& iterum Vandalorum Africæ invasi

habet auctor Historiæ miscellæ, quæ vulgo sub Pauli diaconi nomine circumfertur. Sed paullo inferius culpam omnem in solum Bonifacium rejicit. *Bonifacius vero*, inquit lib. 14. *sentiens se non posse tuto Africam tenere, cernensque periculum instare; in perniciem Reipublicæ effervescens, Vandalorum Alanorumque gentem cum Genserico suo rege ab Hispaniis evocatos Africæ intromisit, qui cunctam pæne Africam ferro, flamma, rapinis crudelissime devastantes, catholicam insuper fidem Ariana impietate subvertêre.* His accedit Jornandes de rebus Geticis cap. 33. ubi refert, *Gizerichum* regem Vandalorum à Bonifacio, ut in Africam veniret, fuisse invitatum, cum in Valentiniani Augusti offensam incurrens, non aliter quam Reipublicæ malo vindicare se potuisset. Vandalos à Gotthis ex Hispania pulsos in Africam transmisisse Hierio & Ardabure consulibus scribit Cassiodorus in Chronico.

4. Verum etsi illi auctores nullam penitus facinoris, quo Ætius Augustam simul & Bonifacium delusit, mentionem fecerint, non tamen hanc historiam à Procopio aut confictam fuisse, aut ex falso rumore acceptam inferendum esse putamus. Immo, si paullo accuratius ea, quæ ab Idacio aut à Prospero ea occasione referuntur, discutere lubet, aliquot forsitan istius rei vestigia reperientur in eorum verbis, ex quibus veritatem expiscari licebit. Prosper nempe Bonifacio bellum *publico nomine* illatum fuisse ait, non solummodo, quod ejus *intra Africam potentia gloriaque augeretur*, sed etiam *quia ad Italiam venire abnuerat*. Illum vero invitum ab Imperatoris obsequio defecisse vel ex eo patet, quod in ipso belli initio ad Romanorum partes redierit, ubi sese prima obtulit occasio; immo, ut

narrat Idacius, *in æmulationem Ætii de Africa per Placidiam evocatus in Italiam, ad palatium rediit*; & statim amoto Ætio, Magister militum factus est. resque eo tandem devenere, ut aperto prœlio Bonifacius & Ætius in sese invicem dimicarent, idque Placidiæ Augustæ instinctu, si Marcellino Comiti credamus. quæ sane omnia Procopii narrationem egregie confirmant. nam, uti ex Procopio infra dicturi sumus, Placidia tandem cognitis Ætii fraudibus, erga Bonifacium semper se benevolam præbuit.

Bonifacii lapsus.

5. At licet Bonifacii inimicorum pessimam voluntatem excusare animus non sit, eum tamen sua ipsius culpa ejusmodi struendis adversus se calumniis occasionem præbuisse fatendum est. quippe cum defuncta priore conjuge sua, alteram ex Vandalorum gente duxisset, & æmulis eum calumniandi ansam, & Imperatoribus mala de ipso suspicandi locum præbuit. Id forsitan ipsi etiam vitio vertebatur, quod Castinum Magistrum militum in Hispania adversus Vandalos moventem, ob privatas quasdam simultates, ante aliquot annos dimisisset, indeque res Romanorum infelicem habuissent exitum. Quam vero male audierit etiam apud amicos Bonifacius, occasione nuptiarum, quas ut diximus, cum uxore Vandalica contraxerat, discimus ex sancto Augustino, qui alias ejus virtutes tantopere commendaverat. Ipsum enim ob id facinus graviter reprehendit sanctissimus antistes epistola novæ editionis 220. ubi conqueritur, quod licet uxorem istam, nonnisi post ejuratam Arianorum sectam, & emissam fidei catholicæ professionem, sibi conjunxisset, exinde tamen Ariani adeo in ejus domo prævaluerant, ut filiam ex ea, ut quidem videtur, susceptam Ariano-

rum ritu baptizari obtinuissent: quin & *nisi*, inquit, *fama falsa fuerit, quædam ancillæ Deo dicatæ* per eosdem hæreticos rebaptizatæ fuerunt. Hæc Augustinus, qui amicitiæ, quam olim cum Bonifacio habuerat, memor, eum priusquam Vandalos in Africam introduxisset, ad meliorem frugem reducere conabatur. Id etiam sanctum virum maxime angebat, quod populi ex extremis Africæ partibus barbari, qui numquam Romanorum armis subjici potuerant, occasionem oportunam nacti, in Romanorum provincias effusi essent, easque penitus devastarent: ex quibus rebus, tum Ecclesiæ, tum etiam reipublicæ innumera propemodum incommoda consequebantur. Sed hæc omnia nonnisi levia quædam gravissimarum calamitatum, quæ paullo post contigerunt præludia fuere.

6. Bonifacius itaque, qui Ætii proditione Romani Imperii publicus hostis dictus fuerat, cum bellum adversus se indictum sustinere propriis viribus non posset, pacto cum Vandalis inito, eos in sui ipsius & Reipublicæ exitium in Africam accersivit. Illos ex omni ætate & conditione octoginta hominum millia numero tunc fuisse scribit Victor Vitensis libro 1. num. 1. Cumque eo animo venissent, ut exstinctis aut penitus servituti redactis incolis, in ea provincia figerent sedes, universa penitus depopulabantur, nec ætati, nec sexui parcentes. Et quidem Idacius Vandalos *omnes simul cum eorum familiis*, in Mauritaniam & Africam relictis Hispaniis transmisisse observat. quod mense Maio, Olympiade CCCII. anno V. Valentiniani III. contigisse scribit. Sed certior videtur Consulum nota, quæ in Prosperi Chronico habetur, ubi Gensericus rex Vandalorum ex Hispania in Africam transiisse

[redacted]

virtus, persuadere sibi non potera
rum regnandi cupidine abreptum
perio defecisse. Quare communi
augusta consilio, quidam ex illi
Procopius libro laudato, Carthag
cuntur, rem propius exploraturi.
cum Bonifacio, visis etiam frau
litteris, reque uti erat omnino co
sime in Italiam revertuntur, univ
seriem, quove artificio subornata
ditio, Augustæ atque etiam ceteri
cessariis relaturi. Omnia Ætii fra
gisse tunc primum intellexit Plac
men cum potentiam reformidaret
haberet industria ad sustentandas
cillantis vires, factum dissimula

...scit
...facius.

negotio Comitis Bonifacii amicis
obtestata est, ut Bonifacium in I
dem & obsequium revocare modis
narentur, sese ipsam gravi jureju
gens, numquam ei pro defectior
Et quidem, ni fallor, huc revoca

ſua fruſtratus eſt Darius. nam, uti proſequitur Procopius, & rerum geſtarum ſeries ſatis probat, Auguſtæ amicorumque precibus libenti animo paruit Bonifacius, ſtatimque ſocietatis cum Barbaris initæ pænitentia ductus, qua precibus, qua promiſſis eos interpellavit, ut in Hiſpanias reverterentur. quod cum illi facere præfracte detrectarent, bello aperto dimicatum eſt. At cum in eo Bonifacius Comes ſimul cum Aſpare Orientalium copiarum Duce victus atque fugatus à Barbaris fuiſſet, tota pæne Africa in Vandalorum poteſtatem devenit.

8. Rem porro plane admirabilem ea occaſione contigiſſe Marciano, qui poſtea Imperator fuit, narrat Procopius, quam hic referre libet. Is tum Aſparis domeſticus, cum aliis multis Romanorum à Vandalis in prœlio captus fuerat. Cum vero quadam die ſub dio inter alios captivos dormiret Marcianus, Genſericus vidit aquilam alis extenſis ſuper eum volitantem, ne ab æſtu ferveſcente aliquid pateretur incommodi. Re diligenter perpenſa, conjecit Barbarus Marcianum aliquando ad Imperii faſces perventurum. quare eum liberum abire permiſit, jurejurando obligatum, numquam ſe adverſus Vandalorum gentem militaturum. Unde, inquit idem auctor, ille *Theodoſio poſtea mortuo ad Imperium provectus, optimum ſe cetera principem præſtitit; at res Africæ quales invenerat reliquit.* Eamdem hiſtoriam habet Evagrius ſcholaſticus libro 2. Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 1. ſed quam ex Procopio deſcripſit. Marcianum tamen, ut *Imperatorem decebat,* commotum adverſus Vandalos, ad bellum ſe paraſſe aſſeverat Thedorus Lector lib. 1. cum ſcilicet ea didiciſſet, quæ Genſericus in excidio urbis Romæ adverſus Auguſtas patra-

PARS II. CAP. III. Gensericus Africam vastat.

verat. re tamen infecta è vivis excessit.

9. At Gensericus fugato Bonifacio, more barbarorum victoria abutens, cuncta simul, sacra scilicet & profana, in Africanis provinciis devastabat; idque tanta cum atrocitate, ut & ipsi barbari ad crudelius, quam innata eorum feritas soleret, cum Afris agendum, occulta quadam vi sese stimulatos faterentur. Id testatur Salvianus libro 7. de Gubernatione Dei. *Illa utique celestis manus*, inquit, *quæ eos*, Vandalos scilicet, *ad punienda Hispanorum flagitia illuc traxerat, etiam ad vastandam Africam transire cogebat. Ipsi denique fatebantur non suum esse quod facerent, agi enim se divino jussu ac perurgeri. Ex quo intelligi potest, quanta sint mala nostra, ad quos vastandos atque cruciandos ire barbari compelluntur inviti.* Idem innuit Jornandes de rebus Geticis cap. 33. scribens *Gizerichum* in Africa *ad divinitatem, ut fertur, accepta potestate diu regnasse.* Idem auctor Genserici corporis habitum moresque animi & ingenium egregie representat loco laudato, cujus verba huc proferre juverit. neque enim cuiquam ingratum fore existimo, hominis adeo famosi imaginem veris ac nativis coloribus depictam aspicere. *Erat*, inquit, *Gizerichus Romanorum clade in Urbe notissimus, statura mediocris, & equi casu claudicans, animo profundus, sermone rarus, luxuriæ contemtor, ira turbidus, habendi cupidus, ad sollicitandas gentes providentissimus, semina contentionum jacere, odia miscere paratus.* Eumdem Idacius atque Isidorus locis superius à me laudatis, *ex fide catholica apostatam effectum in Arianam transiisse perfidiam, ut aliquorum relatio habet*, observant. quod an sit verum, divinare non licet. Certe Vandalos hæresi Arianæ, quam à Gotthis popularibus suis hauserant, ad-

diɑiſſimos fuiſſe ex Procopio jam ſupra diximus: cui Salvianus paſſim, aliique auctores conſentiunt. Pars II. Cap. III.

10. Quiſnam vero tunc fuerit Africæ ſtatus, ex Poſſidio diſcendum eſt, in Vita ſancti Auguſtini, ſuæ patriæ calamitates his verbis deplorante capite 28. *Divina*, inquit, *voluntate & poteſtate provenit, ut manus ingens diverſis telis armata & bellis exercitata immanium gentium Vandalorum & Alanorum, commixtam ſecum habens Gotthorum gentem, aliarumque diverſarum perſonas, ex Hiſpaniæ partibus tranſmarinis, navibus Africæ influxiſſet & irruiſſet, univerſaque per loca Mauritaniarum, etiam ad alias noſtras tranſiens provincias & regiones, omni ſæviens crudelitate & atrocitate, cuncta quæ potuit exſpoliatione, cædibus, diverſiſque tormentis, incendiis, aliiſque innumerabilibus & infandis malis depopulata eſt; nulli ſexui, nulli parcens ætati, nec ipſis Dei ſacerdotibus vel miniſtris, nec ipſis eccleſiarum ornamentis, ſeu inſtrumentis, vel ædificiis.* Et paullo inferius: *Videbat ille homo Dei*, ſanctus Auguſtinus, *civitates excidio perditas, pariterque cum ædificiis villarum habitatores, alios hoſtili nece exſtinctos, alios effugatos atque diſperſos; eccleſias ſacerdotibus ac miniſtris deſtitutas, Virgineſque ſacras & quoſque continentes ubique diſſipatos; & in his alios tormentis defeciſſe, alios gladio interemtos eſſe, alios in captivitate perdita animi & corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hoſtibus deſervire; hymnos Dei & laudes de eccleſiis deperiſſe, ædificia eccleſiarum quamplurimis locis ignibus concremata, ſollemnia quæ Deo debentur de propriis locis deſiſſe ſacrificia, ſacramenta divina vel non quæri, vel quærenti qui tradat non facile reperiri; in ipſas montium ſilvas & cavernas petrarum & ſpeluncas confugientes, vel ad quaſque munitiones,*

Infelix Africæ ſtatus.

alios fuisse expugnatos & interfectos, alios ita necessariis sustentaculis evolutos atque privatos, ut fame contabescerent, ipsosque ecclesiarum præpositos & clericos, qui forte Dei beneficio vel eos non incurrerant, vel incurrentes evaserant, rebus omnibus exspoliatos atque nudatos, egentissimos mendicare; nec eis omnibus ad omnia, quibus fulciendi essent, subveniri posse: vix tres superstites ex innumerabilibus ecclesias, hoc est Carthaginensem, Hipponensem, & Cirtensem, quæ Dei beneficio excisæ non sunt, & earum permanent civitates, & divino & humano fultæ præsidio; licet post ejus obitum urbs Hipponensis incolis destituta ab hostibus fuerit concremata. Hæc ille de Vandalorum invasione, qui Hipponem, uti paullo inferius narrat, quatuordecim mensium spatio obsessam tenuerunt, defuncto Augustino tertio ejusdem obsidionis mense, Theodosio XIII. & Valentiniano III. consulibus, id est anno æræ Christianæ CCCCXXX. die V. Kalendas Septembris. cum annos vixisset LXXV. menses IX. dies XV.

II. Ceterum hanc Africanæ regionis cladem accurate ac sincere à Possidio fuisse descriptam confirmari potest ex Capreoli Carthaginensis antistitis epistola excusatoria ad Ephesinæ synodi generalis Patres, qua nec ipsum, nec ex Africanis episcopis quemquam ad eam synodum occurrere potuisse asseverat, ob miserrimum totius Africæ statum, cum nequidem intra Africæ limites, ut ea de re tractarent, in unum convenire ipsis licuisset. *Omnis*, inquit, *hac tempestate via aditus præclusus est. Etenim effusa hostium multitudo, & ingens ubique provinciarum vastatio, quæ incolis partim exstinctis, partim in fugam actis, absolutam desolationis speciem, quoquoversum longe lateque porrigitur, oculis offert, promtam illam*

Capreolus episc. Carthag.

beundi facultatem ademit. Laudarunt Cyrillus ac um eo universi Patres Capreoli in servanda fidei integritate sollicitudinem, cujus epistolam nihil aliud spirantem, quam *ut expugnata novitate*, inquit Vincentius Lirinensis in secundo Commonitorio, *antiquitas defenderetur*, publicis synodi gestis inseri mandavit Cyrillus Alexandrinus, synodi præses, actione 1. ob idque Bessula Capreoli diaconus inter Patres concilio interfuit. Aliam item ejusdem Capreoli epistolam adversus Nestorianos ad Vitalem & Constantium, seu potius Tonantium, Hispanos, è codice ms. monasterii Herivallensis erutam primus integram edidit Jacobus Sirmondus, quæ postea sæpius recusa est. Denique *Capreoli* cum *sancti* titulo, quem ipsi etiam Vincentius loco laudato tribuit, memoria in veteri Carthaginensis ecclesiæ Kalendario, ... *Kal. Agusti* recolitur. quod hic observare visum est, cum non omnes alii Antistites in isto Kalendario designati hac sanctitatis nota honorentur. Pars II. Cap. III.

CAPUT QUARTUM.

Genserici Vandalorum regis persecutionis initia.

1. Cum inclinatis Imperii rebus Valentinianus impar esset ad compescendos Vandalorum conatus, pax cum illis per Trigetium legatum eo pacto sancita est, ut una Africæ portio barbaris relinqueretur, altera sub potestate Romanorum permanente. Alteram pacis hujus conditionem memorat Procopius lib. 1. Pax cum Vandalis.

Historiæ Vandalicæ, quod ſcilicet Genſericus annuum Valentiniano imperatori tributum penderet, dato ei in obſidem Hunerico filio; quem tamen poſt modum firmata inter utrumque amicitia Valentinianum ad patrem remiſiſſe idem auctor aſſeverat. Hæc omnia ſacramento confirmata fuiſſe ſcribit Iſidorus in Vandalorum brevi hiſtoria æra 467. Sed locum & tempus initi fœderis ſignat Proſper in Chronico, hanc pacem Hippone III. Idus Februarii factam fuiſſe ſcribens, Theodoſio XV. & Valentiniano IV. Conſulibus, id eſt æræ vulgaris anno CCCCXXXV. quod & ex Caſſiodori Chronico confirmatur.

Perſecutionis initia.

2. Verum ſi pacis hujus beneficio Orthodoxi, qui ſub Romanorum ditione remanſerant, utcumque ſecuri à barbarorum inſultibus fuere, gravior inde adverſus illos, qui Vandalis ſubjecti fuerunt, exorta eſt tempeſtas, quos nempe Genſericus vi aperta ad Arianorum hæreſim pertrahere conatus eſt. Perſecutionem hanc altero poſt initum fœdus anno conſignat Proſper ſub Ætio II. & Sigiſvulto Conſulibus, anno ſcilicet CCCCXXXVII. ubi hæc habet: *Geizerichus rex Vandalorum intra habitationis ſuæ limites volens Catholicam fidem Ariana impietate ſubvertere, quoſdam noſtrorum Epiſcopos eatenus perſecutus eſt, ut eos privatos jure baſilicarum ſuarum etiam civitatibus pelleret, cum ipſorum conſtantia nullis ſuperbiſſimi regis terroribus cederet.* Horum Antiſtitum tres recenſentur in editione Chronici Proſperi Labbeana tomo I. Bibliothecæ novæ pag. 51. quorum nomina in ceteris deſiderantur. Ii ſunt POSSIDIUS, NOVATUS & SEVERIANUS, qui ibidem dicuntur *ceteris* fuiſſe *clariores*. Quinam vero fuerint illi præſules, divinare non licet. Celebres tunc fuere Poſſidius Calamenſis in

Numidia antistes, ob vitam sancti Augustini ab eo editam nemini ignotus, & Novatus, Sitifensis in Mauritania cognomine episcopus, qui Collationi Carthaginensi in causa Donatistarum adfuerunt, & concilio Carthaginensi adversus Pelagianos sub Aurelio episcopo subscripserunt. Certe Novatum Sitifensem adhuc superstitem fuisse sub Augustini vitæ finem ex ejusdem sancti viri epistola 229. ad Darium comitem superius laudata certum est.

3. At vero non solum adversus Episcopos hanc persecutionem commotam fuisse patet ex iis, quæ idem Prosper de Arcadio ejusque sociis subjungit, quos diversis pœnis exagitatos martyrio tandem glorioso vitam finiisse idem auctor testatur. Is ipse est Arcadius, ad quem pro fide orthodoxa exsulantem exstat epistola Antonini Constantinæ episcopi, qua eum ad martyrium fortiter pro fidei Catholicæ defensione subeundum adhortatur. quam quidem epistolam diversam esse ab ea, quæ à Gennadio tribuitur Honorato Constantinæ episcopo, suspicatus est Baronius ad annum Christi 447. propterea quod in editis sub Antonini nomine vulgata sit. Idem titulus Auberto Miræo fucum fecit in Auctuario Scriptorum ecclesiasticorum capite 114. ubi recenset Antoninum Constantiniensem episcopum, qui *scripsit epistolam consolatoriam ad Arcadium actum in exsilium à Genserico Vandalorum rege* &c. quasi alius esset ab Honorato, quem Gennadius in Catalogo commemorat. Eum tamen unum & eumdem fuisse jam consentiunt viri eruditi, qui *Antoninus Honoratus* appellabatur. Omnem sane dubitandi locum tollit antiquus codex manuscriptus bibliothecæ nostræ sancti Germani à Pratis, ab annis circiter centum supra mille

charactere Merovingico seu Franco-Gallico conscriptus, in quo Gennadii Catalogus Hieronymiano subjungitur; atque in eo auctor illius, de qua agimus, epistolæ, sine ulla falsi suspicione *Honoratus Antoninus* dicitur. Sic quippe habet numero CCXXV. qui capiti 96. editionis Miræi respondet: *Honoratus Antoninus Constantiæ civitatis episcopus, scripsit ad Archadium, qui pro confessione fidei Catholicæ in Africæ partibus à Genserico rege missus exsulabat, epistolam ad labores pro Christo ferendos cohortatoriam, & exemplis præsentibus, & Scripturarum relationibus roboratam; & quod confessionis fidei perseverantia non solum purget peccata, sed & meritum procuret martyrii.* Ibi tamen pro *Constantiæ* legendum est *Constantinæ*, quod nomen ista civitas habuit à Constantino Magno, cum alias Cirta appellaretur. Etiam nunc sub eodem Constantinæ nomine celebrem esse scribit vir de re litteraria optime meritus Gisbertus Cuperus, in notis ad Lactantii librum de mortibus persecutorum ad cap. 43. ubi ejus iconem æri incisam exhibet, curiosisque observationibus illustrat.

4. Porro Antoninus successisse videtur Fortunato ejusdem Constantinæ civitatis antistiti, qui anno CCCCXI. Collationi Carthaginensi inter Catholicos & Donatistas habitæ interfuit, & anno CCCCXVI. synodo Milevitanæ. Sed quo anno in Cirtensis ecclesiæ thronum conscenderit mihi plane incompertum est. Solius ejus epistolæ ad Arcadium meminere tum Gennadius, tum Honorius Augustodunensis; sed etsi brevior sit, ea est tamen, quæ suo auctori locum inter ecclesiasticos scriptores jure merito acquisierit. quod nemo qui eam legerit infitiabitur. Vix enim aliud reperire est in isto sæculo scriptum

quod

quod magis priorum temporum venam, apostolicumque vigorem spiret. quare hanc exhibere hic integram visum est operæ pretium, maxime quod ad Martyrum Vandalicæ persecutionis historiam plane pertineat. Pars II. Cap. IV.

HONORATI ANTONINI

Constantinæ in Africa episcopi Epistola cohortatoria,

Ad Arcadium pro fide exsulantem, sub Genserico Vandalorum rege ariano.

I. *Perge fidelis anima, perge, & Confessor unitatis* * *gaude, quia pro nomine Christi pati meruisti contumeliam, sicut Apostoli cum flagellati sunt. Ecce jam serpens ille sub pedibus tuis jacet: ipse confligere potuit, sed ipse cecidit, quia te elidere non potuit. Rogo te, preme caput ejus: non surgat iste in agone martyrii: nemo te commoveat. Ecce gaudet Christus, & inspicit te: lætantur Angeli, & adjuvant te. Turba dæmonum calcaneum tuum observat. Ne deficias; ne* * *dæmones qui nunc lugent, gaudeant. Tecum est omnis chorus Martyrum præcessorum tuorum: exspectant te Martyres, & defendunt, & coronam extendunt. Rogo te, tene quod tenes, ne alter accipiat coronam tuam. Quantum temporis est, quo pugnaturus eris! & quantum temporis erit, quo in æternum victurus eris! Jam cœpisti, perfice: Hodie apparet cur pateris: Dominum nihil latet: non te fallat diabolus in causa, cum tibi ingerit nebulam; hoc vult ne carissimus patiaris.*

* al. edit. Trinitatis.

Act. 5. 41.

* al. Et.

II. *Verum, frater, habes certamen, integ*
ista confessio : si mortuus fueris, certus esto,
tyr eris. Job non attendit uxorem, & ideo vi
non familias, non divitias, non amicos, &
superavit. Adam mulierem suam plus satis dil
& ideo tam lacrymabiliter cecidit. Sic dicit D
nus : Qui non dimiserit patrem, aut matrem,
uxorem, aut filios, aut familias propter me,
est meus discipulus. *Quid si conditione vita*
tuus esses ? uxor te aut familia habuit rev
Nam quem tenuisti ipsum attende, ipsi hare,
eum fortiter, ne dimittas, ne respexeris retr
uxorem, aut divitias, aut familias. Sursum
perfectam inchoasti pugnam. Ipse tecum Arch
lus qui cecidit, dimicat, ipse tecum luctatur,
tecum est Pater & Filius & Spiritus-sanctus.
ne timeas, adjuvat te ut coronet te. Septem fi
Macchabaea mater pro Christo [a] *misit ad mort*
ante eam cruciabantur, & ipsa magis eos hortaba
ut morerentur : ipsa autem, post filios occisos,

dimissa sunt tibi peccata tua, & omnes iniquitates tuas Deus pro hac pugna delebit, quæcumque usque hodie committere potuisti. Audi de hac re Ezechielem dicentem : Quacumque die iniquus conversus fuerit ab iniquitate sua, & fecerit justitiam, omnes iniquitates ejus non memorabor ultra, dicit Dominus. *Justitia tua, fides tua : quia* justus ex fide vivit. *Tribulatio, exspoliatio, exsilium remissionem tibi contulit peccatorum, mors autem aperit tibi regna cælorum. Qualis eris, cum te cum sancto Stephano*[a] *videris? Qualis eris cum Petrum & Paulum, quos rogare solebas ut patronos, habebis amicos? Christum mox tua anima videbit; & corpus tuum erit in refrigerio resurrectionis, ut & ipsa caro videat*[b], *quod tua anima, cum exierit, mox videbit.*

Ezech. 33.

Rom. 1. 17. & Hebr. 10. 38.

a Sanctorum invocatio.

b

IV. *Fremit diabolus, gaudet Christus. Roga, plora, posce auxilium, & mox accipies in mente solatium. Time pœnas æternas, ubi semper ardetur, ubi semper in tenebris & corpus & anima cruciatur, ubi cum diabolo anima & corpus in æternum exuritur. Gehennas expavesce, & Christum modo tene. Modo est ut aut vivas, aut pereas. Nemo te recuperabit, si in ista pugna defeceris. Et quid tibi prodest si diabolo consenseris, & mox corpus amiseris? Aut nescis quia vita corporis tui in potestate est Dei tui, qui tibi confestim auferre potest carnem, si*

[a] Familiare tunc erat Afris S. Stephani exemplum, ob recentem ejus reliquiarum in Africam translationem, & miracula crebra.

[b] Unaquæque scilicet suo modo. De visione Dei oculis corporeis in resurrectione Sanctorum fusius disputat Augustinus epistola 474. quæ alias *liber de Videndo Deo* dicitur, & epistola 475. ad Fortunatianum Siccensem episcopum, & clarius libro 22. de Civitate Dei, ut ipsemet S. Doctor attestatur lib. 2. Retractationum cap. 41.

[redacted]

quia virtus animi superat dolores. Si
invocata fuerit Divinitas, mitigatu
acerbitas. Ecce pro Domino tentus e
*non perdes * fidem, etiam si amiseris*
be Deo hanc perseverantiam, & no
pœnam; aut enim grandis est, & c
levis erit, & non valde cruciabitur

V. *Tu autem exora, quia lucta*
defecisti: martyrium inchoasti, custodi
Adjuro te per Trinitatis unitatem, p
mortem, serva cor tuum, & confirma
sanctum, quem in te exsufflare ᵇ volu
in te honorasti. Conflige fortiter per
tismi, quod contemnere noluisti. Secu
rona, securus pugna, donec volueris
terminare victoriam. Probat modo
tuum: ibi est oculus Dei, contempla
in horam quid agas, quid cogites, q
quomodo stes. Si firmum te viderit
adjuvat; si infirmum, succurrit & fa
tem certa pro veritate usque ad mort
solum tibi, sed & ceteris in salute

Deus exiget tuam animam & alienas. Signifer es Christi, in acie primus ambulas: si tu cecideris, ab aliorum morte non eris immunis. Hæc time. nam & si viceris, pro multorum salute pugnasti, & coronam multiplicem accepisti.

Exponit fidem SS. Trinitatis & Incarn.

VI. *Deus unus est, Deus non potest esse minor, Deus non potest immutari. Scis ista: tene fortiter veritatem. Audi autem breviter quod præmisi. Deus unus est, Pater & Filius & Spiritus-sanctus, & tamen ad solum Christum pertinet caro. Nempe aliud est anima, aliud ratio: & tamen in anima est ratio. Et una est anima; sed aliud anima agit, aliud ratio: anima vivit, ratio sapit. Ad animam pertinet vita, ad rationem pertinet sapientia; & tamen nec anima est sine ratione, nec ratio sine anima: & cum unum sint, anima sola suscepit vitam, ratio sola suscepit sapientiam. Sic Pater & Filius, licet unum sint, & unus Deus sit: tamen ad solum Christum pertinet caro, sicut ad solam rationem pertinet sapientia, licet non recedat ab anima. Ecce igitur in sole calor & splendor in uno radio sunt; sed calor exsiccat, splendor illuminat; aliud suscipit calor, aliud suscipit splendor, licet ab invicem calor & splendor non possint separari. Suscepit ergo splendor illuminationem, non fervorem; suscepit autem calor fervorem, non illuminationem. Aliud ergo singulariter agunt, & tamen ab invicem non recedunt. Sic & Filius suscepit solus carnem, & tamen non deseruit Patrem, nec se divisit à Patre. Filius itaque suscepit carnem in proprietate, & tamen Pater & Spiritus-sanctus non defuerunt majestate. In divinitate æqualitas, in carne Filii proprietas; nec tamen ab eo Patris aut Spiritus-sancti recessit divinitas. Carnem suscepit Christus; numquid à Patre aut Spiritu-sancto recessit? Ergo vera est unitas. Implevit autem carnem Christi & Pater & Spiritus-*

PARS II. CAP. IV. *sanctus, sed majestate, non susceptione. Vis scire quia in eo fuit Pater?* Non sum solus, *inquit Christus*, Joan. 16. 32. sed & Pater mecum est. *Audi de Spiritu-sancto, quia quod cum eo erat, Evangelista referat:* Luc. 4. 1. Jesus plenus Spiritu-sancto regressus ad Jordanem [a]. *Ecce solus Christus suscepit carnem, & tamen Pater & Spiritus-sanctus non defuerunt majestate: si cælum & terram implent, carnem Christi deserere non potuerunt, quando in Divinitatis unitate transierunt. Ad hanc * citharam respice: ut musicum melos* (* f. hæc.) *sonis dulcibus reddat, tria pariter adesse videntur, ars, manus & chorda. Ars dictat, manus tangit, resonat chorda: tria operantur, sed sola chorda resonat quod auditur: nec ars, nec manus sonum reddunt, sed eum cum chorda pariter operantur. Sic nec Pater, nec Spiritus-sanctus suscipiunt carnem, sed tamen cum Filio pariter operantur. Sonum sola chorda excipit; carnem solus Christus suscepit. Operatio in tribus constat: sed quomodo pertinet ad solam chordam soni redditio, sic pertinet ad solum Christum carnis humanæ susceptio.*

VII. *Hæc à parvo in grandi mærore posito, ut quæcumque dicta sint vix cordi meo occurrere potuerunt. Hæc est recta regula fidei: pro hac si quid tibi contigerit, martyrium perfecisti. Christus alapas accepit, Christus sputa aliena sustinuit, Christus felle & aceto potatus est, Christus spinis coronatus est, & inter latrones iniquos deputatus est Justus, Christus lancea perforatus est, Christus mortuus est, Christus hæc pro culpa tua: quanto magis tu firmus stare debes pro anima tua, ut nemo tollat coronam tuam? Jam in stadio es, calca fortiter; ne timeas, nihil paveas, nihil penitus pertimescas; quia omnis pro te Ecclesia deprecatur, ut vincas. Ex-*

[a] Text. habet: *regressus est à Jordane.*

spectat te Ecclesia Catholica Martyrem suum, ut honorificet sicut Stephanum suum. Vide ne confundas nos in hoc saeculo, vide ne humilies nos in conspectu adversariorum. Sustinet tecum Dominus Christus, sustinet tecum Ecclesia. Esto securissimus de corona: non timeas penitus praeterita quaecumque committere potuisti peccata.

Arcadius &c. Martyres.

5. His Honorati litteris excitatus Arcadius, gloriosum agonem, quem pro fide orthodoxa exsulans jam incœperat, pretioso fine consummavit. Contemtis nempe quibus affluebat ingentibus divitiis, rejectaque ea, quæ ipsi offerebatur, & qua adeo antea valuerat, Regis amicitia, immo & pro nihilo ducens conjugis affectum, post superata forti animo diversa tormentorum genera, quibus ejus constantia tentata fuit, gloriosa tandem morte pro Christo illustre martyrium complevit cum tribus aliis suis contribulibus, ut refert Prosper in Chronico his verbis. *Ætio II. & Sigisvulto Consulibus*, id est, secundum nostrum computandi modum, anno CCCCXXXVII. *per idem tempus quatuor Hispani viri*, ARCADIUS, PROBUS, PASCHASIUS, *&* EUTYCHIANUS, *dudum apud Gensericum merito sapientiae ac fidelis obsequii cari clarique habebantur; quos Rex ut copulatiores sibi faceret, in Arianam perfidiam transire praecepit. Sed illi hoc facinus constantissime respuentes, excitato in rabidissimam iram barbaro, primum proscripti, deinde in exsilium acti, tum atrocissimis suppliciis excruciati, ad postremum diversis mortibus interemti, illustri martyrio mirabiliter occubuerunt.* His subjungit idem auctor Paulilli pueri Catholici certamen, qui maluit ex aulico ditissimo vile pro Christi nomine mancipium fieri, quam

PARS II. CAP. IV. Paulillus Conf.

ejurare fidei Catholicæ professionem. *Puer autem,* inquit, PAULILLUS *nomine, frater Eutychiani & Paschasii, pro elegantia formæ atque ingenii admodum Regi acceptus, cum à professione atque amore Catholicæ fidei nullis minis deturbari posset, fustibus diu cæsus, & ad infimam servitutem damnatus est: ideo, ut apparet, non interfectus, ne de superata sævitia impii Regis etiam ætas illa gloriaretur.*

6. Horum Sanctorum memoriam celebrant veterum simul & recentiorum Martyrologiorum scriptores, ex quibus Ado locum Prosperi integrum Martyrologio suo inseruit, ad diem 13. Novembris. quod & postea in Romano quoque Martyrologio factum est. At Usuardus solum ea retulit quæ ad quatuor priores attinent, nihil de Paulillo commemorans, sicut nec Florus, in cujus Martyrologio iidem sancti pariter recensentur, sed die præcedenti. Ibi etiam, sicut & in Canisiana Prosperi Chronici editione, qui inter ipsos quartus sub nomine Eutychiani recensetur, appellatur *Eutychius*. Eorumdem Christi Martyrum festivitatem, veluti suorum concivium, celebrant Hispaniæ scriptores. Et merito quidem. Eos enim Hispanos fuisse, vel ex Prosperi loco, quem supra descripsimus, constat. Plura præ ceteris habet de iis Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico, ubi eorum Acta ad diem 13. Novembris ex variis auctoribus consarcinavit. Quin & ibi Epitaphium eorum sepulcro, uti refert, inscriptum laudat, in quo Arcadius Toleti, ceteri Salmanticæ nati dicuntur, vocanturque Martyrum Vandalicæ persecutionis in Africa PRIMITIÆ. Postremum hunc titulum eis esse debitum, ex epistola Honorati Antonini, quam supra retulimus, nemo potest infitiari. Ibi enim

Arcadium sic Honoratus alloquitur num. 5. *Signifer es Christi, in acie primus ambulas. Si tu cecideris, ab aliorum morte non eris immunis* &c. Sed quæ præterea de istis Martyribus ex recentioribus narrat idem auctor, nemo facile admittet absque aliquo vade certioris fidei. Pars II. Cap. IV.

7. Ceterum multo plures hac tempestate Martyres & Confessores pro Christi asserenda divinitate in Africa decertasse auctores laudati innuunt, quamvis paucorum solummodo nomina brevitatis studio recensuerint. Nec etiam defuere sanctissimi præsules, qui sese veluti muros æreos pro domus Domini defensione Genserici conatibus opponerent: ex quorum numero aliquot laudat Gennadius in Catalogo Scriptorum ecclesiasticorum, qui accepto calamo, fidei Catholicæ veritatem contra Arianos scriptis egregie propugnarunt. Celebris inter alios fuit Victor Cartennæ in Mauritania episcopus, qui librum à se adversus Arianos editum ipsimet regi Genserico offerri curavit, ut se didicisse testatur Gennadius cap. 77. ex ejusdem libri prologo. De hoc vide supra pag. 356. Ad idem quoque proculdubio tempus revocari debet Breviarium fidei adversus eosdem Arianos conscriptum, quod cum aliis quatuor veterum auctorum opusculis edidit Jacobus Sirmondus anno 1630. Et quidem jam supra observavimus in nota 20. ad Victorem Vitensem pag. 150. Sebastianum Comitem à Genserico sollicitatum ut patriam religionem abnegaret, ex isto Breviario responsionem hausisse, qua tyranni conatus irritos fecit. Iisdem temporibus prodiit in lucem *Liber* seu *Declaratio quorumque locorum de Trinitate contra Varimadum Arianæ sectæ diaconum*, quod quidem opus editum est in Bibliotheca Patrum, ubi ipsius

Scriptores adversus Arianos.

auctor in præfatione operi præfixa se apud Nea-
polim Campaniæ urbem constitutum scripsisse
testatur eo tempore, *quo Ariani de infidelium re-
gum gloriabantur superbia.* quem librum, velut
armarium instructissimum, Catholicis contra
Arianos proponit, ut exinde quid hæreticorum
cavillationibus respondeant, haurire possint, cum
ab iis impeterentur. Immo Varimadus diaconus
Arianus, adversus quem liber iste scriptus est,
non alius videtur esse, uti suspicatur Sirmondus
in præfatione ad opuscula quinque dogmatica
superius laudata, quam Marivadus diaconus,
quem, teste ipsomet Victore Vitensi lib. 1. num.
16. adhuc vivente Genserico Hunericus *singula-
riter honorabat.* Porro ejusdem operis auctorem
facit Petrus Franciscus Chiffletius Vigilium Tap-
sensem episcopum, in Opusculo 2. de Vindiciis
hujus Africani episcopi elucubrationum, quod
etiam hoc nomine edidit in libros tres distribu-
tum. Sed refragantur codices mss. qui ipsum

Anthemii annum perduxit, se rebus gestis quæ narrat præsentem ut plurimum fuisse passim estatur.

8. Paullo post istud tempus, cum scilicet Carthaginem jam Gensericus invasisset, Cerealis Castellensis episcopus librum adversus Maximinum arianæ sectæ episcopum conscripsit, qui exstat in Bibliotheca Patrum, laudaturque à Gennadio cap. 96. Idem Cerealis in Notitia Africana recensetur inter Mauritaniæ Cæsariensis episcopos, qui Hunerici regis mandato Carthaginem convenerunt pro reddenda fidei suæ ratione, de quo supra diximus pag. 375. Floruit in eadem provincia Voconius Castellanus, seu, ut habet nostrum vetus exemplar, *Castallana* Mauritaniæ urbis episcopus, cujus varia opuscula recenset Gennadius cap. 78. vide supra pag. 364. Denique *grandi opinione celebris* apud eumdem auctorem cap. 73. dicitur Asclepius Afer *in docendo ex tempore*, qui etiam adversus Arianos, sicut & contra Donatistas, multa scripsisse memoratur. Sed illius sedis nomen varie varii codices scribunt, ita tamen ut nullus à corruptione videatur immunis. Editi habent, *Asclepius Afer in Bagaïensi territorio vici non grandis episcopus*; nostrum vero Gennadii exemplar vetustissimum habet, *in Gabaensi territorio Vicinagrantis* &c. alia manu, non tamen adeo antiqua, *Vicine civitatis*. Priorem tamen lectionem confirmat codex Fiscamnensis, ut monuit me noster dominus Guillelmus *Fillastre*, ubi *in Navigensi territorio Vicinigrandis episcopus* dicitur. Honorius cap. 72. eumdem simpliciter *in Baïensi territorio episcopum* appellat. Et quidem hic forte nomen alicujus vici designatur. Episcopos enim *in villis & in fundis, & per agros* in Africa fuisse nemo nescit, quod ex Col-

latione Carthaginensi cap. 181. & 182. aliisque vetustis monumentis absque magno negotio probari posset. Sed his diutius immorari non vacat. Ceteros vero auctores qui subsequentibus temporibus floruere prætermitto, inter quos enituit potissimum beatus Fulgentius, de quo plura suo loco dicturi sumus.

CAPUT QUINTUM.

Gensericus capta Carthagine in ipsius cives sævit.

1. GEnsericus, de cujus fide ob pacem sacramento, uti diximus, confirmatam, securus videbatur Imperator, videns Romanis alio detentis, eas urbes quæ sibi ipsi non parebant, se haud magno negotio invasurum, repentino impetu Carthaginem advolans, eam suo subjecit imperio, ratus, capta totius Africæ urbe præcipua, cum senatum, virosque nobiles in sua haberet potestate, fore ut nulli deinceps sibi resistendo pares essent. At tanta cum sævitia in istius miserrimæ urbis cives exarsit, ut nisi omnes fere istius ævi auctores testes eorum quæ hac occasione Gensericus patravit haberemus, omnem prorsus fidem excedere viderentur. Rem aliorum verbis exponere juvat, ne quis forte me celeberrimæ civitatis calamitates exaggerasse existimet. Sic itaque de hoc excidio loquitur Prosper in Chronico. *Theodosio XVII. & Festo Consulibus*, id est æræ vulgaris anno CCCCXXXIX. *Ætio rebus quæ in Galliis componebantur intento, Gensericus de cujus amicitia nihil metuebatur*, XIV.

Carthaginis excidium.

Kalendas Novembris Carthaginem dolo pacis invadit, omnesque opes ejus, excruciatis diverso tormentorum genere civibus, in jus suum vertit; nec ab ecclesiarum despoliatione abstinens, quas & sacris vasis exinanitas, & sacerdotum administratione privatas, non jam divini cultus loca, sed suorum jussit esse habitacula; in universum captivi populi ordinem sævus, sed præcipue Nobilitati & Religioni infensus, ut non discerneretur, hominibus magis an Deo bellum intulisset. Hanc autem captivitatem Carthago subiit, anno postquam Romana esse cœperat DLXXXV. Eadem habet Isidorus in Historia Vandalorum æra 467. *Ille violata sacramenti religione Carthaginem dolo pacis invadit*, &c. ut Prosper, quibus addit: *Arianam pestilentiam per totam Africam intromittit, sacerdotes Ecclesiæ pellit, Martyres plurimos efficit; &, juxta prophetiam Danielis, demutatis mysteriis sanctorum Ecclesias Christi hostibus tradidit.* Quæ ultima verba ex Idacii Chronico mutuatus est. Diem vero notat Marcellinus Comes X. Calendas Novembris, quo asserit Carthaginem à Genserico occupatam fuisse. At præferenda est Prosperi & Idacii auctoritas.

Pars II. Cap. V.

2. De Africanarum provinciarum, ipsiusque Carthaginis excidio plura habet Salvianus Massiliensis presbyter in libris de Gubernatione Dei, quorum sextus & duo sequentes fere sunt toti de hoc argumento. Has vero calamitates *divinæ severitati tribuendas non esse*, dicit idem auctor, *sed Afrorum sceleri deputandas*, qui Vandalos *gravi, antequam illuc pergerent, ac longa iniquitate* traxerant. Eorumdem Afrorum vitia & depravatos mores ita exaggerat, ut *nullum* apud ipsos *bonum*, sed *totum malum* fuisse asseverare non dubitet, quod nempe *exclusa natura originalis sin-*

Afrorum vitia.

PARS II CAP. V.

ceritate, aliam quodammodo in his naturam vitia fecissent. Eorum potissimum impudicitiam insectatur libro 7. At libro sequenti in eos maxime invehit, quod nulla in servos Dei, potissimum monachos, *Sanctos Dei* appellat, reverentia tenerentur, quos contra *irridebant, maledicebant, detestabantur, insectabantur, ea omnia in illos pene facientes, quæ in Salvatorem, nostrum Judæorum impietas ante fecit, quam ad effusionem ipsam divini sanguinis perveniret.* Tum paullo post subjungit: *Inter Africæ civitates, & maxime intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum, & recisis comarum fluentium jubis usque ad cutem tonsum videre, tam infelix ille populus quam infidelis sine convicio atque exsecratione vix poterat. Et si quando aliquis Dei servus aut de Ægyptiorum cœnobiis, aut &c. ad urbem illam officio divini operis accessit, statim ut populo apparuit, contumelias, sacrilegia & maledictiones excepit. Nec solum hoc, sed improbissimis flagitiosorum hominum cachinnis, & detestantibus ridentium sibilis quasi taureis cædebatur, vere, ut si quis ea inscius rerum fieri videret. non aliquem hominem ludificari, sed novum inauditumque monstrum abigi atque exterminari arbitraretur.* Hæc & alia plura Salvianus more suo populos ad pœnitentiam provocandi desiderio abreptus. Sed de hac Carthaginis clade consulendus est potissimum Victor Vitensis libro primo: ex quo discimus Quodvultdeum Carthaginis episcopum cum maxima cleri sui parte, vetustæ navi impositum, ut undis absorberentur Neapolim Campaniæ feliciter appulisse. De isto agemus infra cap. 9.

Civiũ Carthaginis calamitas.

3. Ceterum quo nobiliores erant Carthaginensis urbis cives, eo miserabilior fuit illorum casus. Cum enim timeret Gensericus, ne, si illi vel modicum quid ex pristina auctoritate reti-

ierent, aliquando ſibi infenſiores eſſent futuri, iniverſos qui aliqua dignitate pollebant, vel generis nobilitate ceteris præſtantiores utcumque videbantur, bonis omnibus ſpoliatos trans nare navigare compulit, niſi maluiſſent ad viliorum mancipiorum conditionem redigi. Priorem ſortem beati Fulgentii avum paſſum fuiſſe diſcimus ex ejuſdem Sancti vita cap. 1. ubi Gordianus, ſic enim appellabatur, ex ſenatorum Carthaginenſium numero *impoſitam peregrinationem* libenti animo ſuſcepiſſe dicitur, *volens ſaltem facultatibus perditis non perdere libertatem.*

Cæleſtianũ Theodoritus commendat.

4. Aliorum quorumdam fortunam docent nos Theodoriti epiſtolæ, qui è patria profugi, poſt peragratas varias Orientis provincias in Syriam uſque pertigerunt. Celebris inter ceteros fuit Cæleſtiacus, aut, ut aliæ editiones habent, Cæleſtianus quidam, quem idem Theodoritus Apellioni commendat epiſtola 29. in qua Carthaginenſium vices deplorans, egregie urbis iſtius cladem deſcribit. *Quæ Carthaginenſes*, inquit, *paſſi ſunt, Æſchyli & Sophoclis tragœdia egerent, atque horum quoque linguam fortaſſe vinceret malorum magnitudo. Illa enim à Romanis ipſis quondam vix capta, immo quæ cum maxima Roma de principatu ſæpe certarat, eamque in ſummum diſcrimen adduxerat, ludibrium modo facta eſt barbarorum. Et qui celeberrimam ejus curiam ornabant, orbe toto nunc errant, vitam ex hoſpitalium hominum manibus ſuſtentantes, cientque ſpectantibus lacrymas, & rerum humanarum inſtabilitatem volubilitatemque declarant. Alios equidem vidi complures inde profectos, & timui: neſcio enim, quod ait Scriptura, quid ſuperventura pariat dies.* Tum Appellioni Cæleſtiacum ſpeciali affectu commendat, qui magnum ex calamitatibus, quibus affligebatur,

Prov. 27. 1.

faciebat in pietate proventum. *Veneror autem*, inquit, *in primis præstantissimum & magnificentissimum Cælestiacum, qui & calamitatem æquo fert animo, & felicitatis mutationem in occasionem vertit philosophiæ, universorumque Rectorem laudat, & hoc conducere arbitratur, quod ille aut fieri jussit, aut ne fieret non prohibuit. Ineffabilis namque est Divinæ providentiæ ratio. Hunc una cum uxore ac filiis peregrinantem Abrahamitica benevolentia excipiat magnificentia tua. De animi enim tui magnitudine confisus hospites istos introduco, & liberalem dexteram tuam ostendo.*

5. Exstant apud eumdem Theodoritum variæ litteræ ad Episcopos nonnullos, aliosque viros nobiles datæ de eodem argumento, in quibus laudat summam Cælestiaci in his calamitatibus perferendis patientiam. *Paupertatem autem*, inquit epistola 34. ad Patricium Comitem, *facile ita fert, quomodo pauci divitias.* Utitur etiam hac occasione piissimus Antistes, ut rerum humanarum fragilitatem ob oculos poneret eorum ad quos scribebat. Sic ad Stasimum Comitem & primatem loquitur epistola 33. *Exponto magnificentiæ tuæ patriam illi*, Cælestiaco, *esse omnibus olim decantatam Libyam, civitatem vero spectatissimam Carthaginem, tribum & familiam in senatu clarissimo, tum opes magnas, & supra quam opus erat affluentes. Verum hæc omnia fabula nunc sunt, & rebus destituta narratio.... Talis nimirum est hominum felicitas* &c. Eadem ferme repetit in epistola 30. ad Arium Sophistam, & in epistola 32. ad Theoctistum Beroeæ episcopum. Sed observatione digna sunt quæ de eodem Cælestiaco scribit ad Domnum Antiochenum episcopum, epistola 31. *Præstantissimo*, inquit, *& magnificentissimo Cælestiaco patria quidem celeberrima Carthago, genus vero*

vero quod in illa fuit spectabile. At nunc ex ea pulsus exteras oras peragrat, & Dei amantium manus circumspicit. Habet praeterea onus necessarium, quod illi curas auget, uxorem & filios & famulos, quorum causa pluribus eget impensis. Ego vero illius animum admiratus sum. Sic enim quasi secundis ventis ferretur, Gubernatorem laudat, & gravem tempestatem nihili facit. Pietatem namque ex calamitate sua lucratus est, felicissimumque hunc illi fructum infelicitas attulit. Nam dum prospera fortuna uteretur, hujusmodi sermones non admittebat: illa vero spoliatus, simul abjecit impietatem, & pietatis divitias nunc possidet, quarum gratia adversitatem istam contemnit. Hæc paullo fusius referre visum est, ut exinde pateat calamitates & vitæ hujus miserias ut plurimum illis esse pernecessarias, qui saluti suæ consulere volunt, cum aliàs divitiis & honoribus affluentibus ne de ea quidem cogitare in mentem veniat.

6. Sed & alios quoque Africanos cives è patria extorres, litteris suis commendare curavit idem Theodoritus. Exstat ex iis una, numero scilicet 52. ad Ibam Edessæ episcopum, sicut & sequens ad Sophronium episcopum Constantinæ, in quibus episcopum quemdam ex Africa ob barbarorum crudelitatem profugum, nomine *Cyprianum*, eorum pietati committit. Sed hic omittere non licet, quod ejusdem Africanæ persecutionis occasione scribit idem Theodoritus epistola 70. ad Eustathium Ægarum antistitem pro *Maria* nobili puella, quæ in communi patriæ clade in servam vendita, in Syriam usque pervenerat. Res est ipsius verbis exponenda, quæ interpretatione non indigent. *Tragœdia dignum est quod de Maria nobilissima narratur. Hæc enim, ut ipsa refert, & alii quidam testati sunt, filia est magnificentissimi*

Item & alios.

Mariæ fortuna varia.

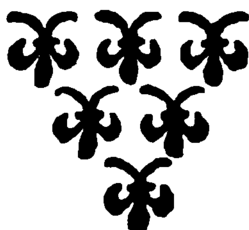
*Eudamonis, sed in illa calamitate quæ Africam vastit, avitam libertatem amisit, & mancipata servituti. Mercatores vero eam à barbaris ... popularibus quibusdam nostris vendiderunt. V... porro est una cum ipsa & puella, ipsius olim fa... domestica. Itaque acerbum servitutis jugum pa... ducebant ancilla & domina. Ceterum discrimen ... rare famula noluit, nec oblita est pristinæ do... tionis, sed benevolentiam in calamitate reserv... & post communium dominorum famulatum, fa... batur etiam illi quæ conserva putabatur, p... abluens, lectulum sternens, & reliqua similiter o... cia procurans. Res ad emtorum notitiam perv... inde vulgata per urbem hujus libertas & pr... ancillæ. Quæ cum didicissent qui apud nos de... milites fidelissimi, ego enim tunc aberam, pretio... toribus restituto, illam à servitute vindicarunt. ... vero post reditum, & de calamitatis casu & ... dabili militum studio certior factus, illis quidem f... sta precatus sum, nobilissimam vero puellam, ... dam è religiosissimis diaconis * commendavi, & ...*

olim erat episcopalis sedes sub Anazarbensi metropolita, in extrema Ciliciæ parte, ad quam negotiatores ex diversis orbis partibus solebant convenire. PARS II. CAP. V.

7. Huic vero historiæ aliam adjungit Baronius JULIÆ cujusdam virginis, quæ non solum, sicut Maria, post captam à Vandalis Carthaginem pariter in Syriam abducta & vendita fuit, sed præterea servitutem, aliasque calamitates glorioso tandem martyrio complevit. Hæc est Julia virgo celebris, cujus agonem idem Baronius ex Adonis Martyrologio, seu potius, ut ipsemet observat in Notis ad Martyrologium Romanum, ex Adonis Appendice profert ad annum 440. Nos vero ejus passionis gesta integra ex codice manuscripto, quem cum Bollandiana editione contulimus, nacti, ea operæ pretium duximus hic exhibere. quamvis enim non ab iis scripta fuerint, qui rebus gestis præsentes adfuere; non tamen iis deneganda omnino fides, qui res prout eas à patribus suis acceperant, absque ullis fictionum additamentis posteritati mandare satagerunt. Nec quemquam movere debet, quod in his Julia à paganis deorum sacrificia curantibus passa dicatur. Non enim adeo erant exstirpati tunc temporis gentiles, ut in locis saltem dissitis sacrificia consueta plane omiserint. Et quidem sæculo sequenti sanctus Pater Benedictus, attestante Gregorio Magno libro 2. Dialogorum cap. 8. ethnicos prope Casinum montem demorantes ad fidem adduxit, eorumque delubrum Apollini sacrum, silvamque eorum superstitioni dicatam, quæ adhuc supererant, plane evertit ac destruxit. Quin & Cyrus, homo gentilis, eo ipso tempore, quo Carthaginem invaserunt Vandali, primas Romani Imperii dignitates obtinebat,

Sancta Julia.

qui & altero post captam hanc urbem anno consul renunciatus fuit. Non multùm postea Marcellianus, & ipse ethnicus, dux Romani exercitus adversus Gensericum cum Heracliano constitutus fuit sub Leone imperatore. Sed quid externa quærere exempla opus est? cum ex sancto Gregorio constet adhuc suo tempore gentiles plurimos fuisse in Corsica insula, ubi ipsa Julia passa dicitur. Is enim lib. 7. Indict. 1. epistola 2. Petro Corsicæ episcopo gratulatur, quod gentilium conversioni procurandæ sollicite incumberet, quorum multos ejus opera ab idolorum cultu jam revocatos fuisse testatur. Porro sanctæ Juliæ virginis & martyris memoria celebris est in Martyrologiis tum antiquis, tum recentioribus, quæ ejus festum diem 22. Maii recolunt. Hac item die memoratur à Ferrario in Catalogo generali Sanctorum Italiæ, ubi ait Juliam apud Bonifacium Corsicæ opidum fuisse occisam. Sacrum vero ipsius corpus in insula Gorgona remansit usque ad annum DCCLXIII. quo à Desiderio Langobardorum rege Brixiam translatum est, ubi in monasterio Benedictino, à se Ansæ uxoris suæ suasionibus magnificentissime constructo pro Angelberga eorum filia, collocatum fuit, ibique hactenus summa populi devotione celebratur.

PASSIO

Sanctæ JULIÆ virginis & martyris.

Ex cod. ms. Archimonasterii sancti Remigii Remensis cum editis collato.

INCIPIT PROLOGUS.

I. SCriptum est, fratres carissimi, *Narrabunt ea filiis suis, ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur quæcumque operatus est Deus in Sanctis suis.* Illis namque diebus, requirentibus nobis à senioribus qualis fuit vita sancta martyris JULIÆ, vel quod trophæum ejus passionis obtinuerit palma * martyrii, hoc nobis plena fide gestorum retulerunt sibi à parentibus suis ita fuisse relatum. quod nos idem posteritati qualicumque paginula, non tam elegantia sermonis, quam simplicitate fidelissima, lectoribus credimus transmittendum; ne fortasse senescente fide, in occultis tanta Martyris passio impendatur [a], quæ à Capite Corsica [b] effusione sanguinis in amore Domini nostri Jesu-Christi totam provinciam consecravit.

Psal. 77. 6. & seq.

* Boll. palmam.

a b

INCIPIT PASSIO.

II. In tempore illo cum civitas Carthago capta fuisset, tunc beata Julia ex ea captiva ducta est, atque sortito in servitium pervenit cujusdam viri, nomine Eusebii. Sed venerabilis Martyr Apostolicum observabat præceptum. Serviebat domino carnali, non quasi ad oculum serviens, sed tamquam

Eph. 6. 6. & Col. 3. 22.

[a] Cod. Remig. *inoccultus tanta martyris impendatur*. Forte, *nullus cultus tantæ martyri* &c.

[b] *Capo-Corso*, promontorium in Corsicæ insulæ finibus versus Italiam. Tota nunc insula subest Genuensium dominio.

Pars II. Cap. V. *Deo omni imperio sublimi subdita* [a] *famulabatur. E licet paganus* [b] *fuisset dominus ejus, admirabatu tantam ejus servitii virtutem: propter quod etia in aliquo venerabatur constantiam ejusdem religioni At ubi expleto servitio famulatus sui requies ei dat fuisset, aut lectioni vacabat, aut orationibus insiste bat. Igitur cum se cibi contritione in amorem De adfigeret* *, *nullatenus à domino suo nec blandimen tis, nec monitionibus, vel unius diei, ut fertur, je junio potuit relaxari, nisi solum Resurrectionis do minicæ* [c] *diei. Pallebat vultus ejus jejunio, sed fide firma durabat: arescebant membra afflictione, sed men cælo intenta verbis Dei quotidie pascebatur; palle bat violis abstinentiæ, ardescebat* * *liliis castitati*

* Boll. affligeret.

* f. albescebat.

III *Itaque dominus ejus carnalis Eusebius, ci vis Syriæ Palæstinæ, ad Gallias cum pretiosissimi mercimoniis properans, inopinantibus nobis, qu pretiosum habuit Capite-Corsica reliquit. Igitur cu ibidem fortissimis remigiis navim suam anchoris fige rent, vident eminus ritus sacrificiorum ibidem à pa ganis impendi. Statim præceps Eusebius cum su omnibus ad sacrificandum descendit. eadem vero d taurum dæmonibus suis immolabant. Interea cum il crapulis baccharentur, sancta vero Julia propter il lorum errorem de imo pectoris alta suspiria protrahe ret, nunciatum est Felici* [d] *à satellitibus suis, in nav*

[a] Boll. *imperio subdita publice famulabatur.*

[b] Papebrochius censet reponi debere *Arianus*, aut *Sa racenus*. At tota passionis series exigit ut legatur pagan

[c] His verbis quaslibet Dominicas dies intellige, ut i plerisque sequioris ævi auctoribus. Vide epistolam xi. S Leonis editionis Quesnelianæ quæ est ad Dioscorum Ale xandrinum

[d] Cod. Bodec. apud Boll. addit, *qui major erat inter turba immolantium.* In Adonis appendice dicitur *Princeps*, quo forte præcipuus esset loci illius. Infra dicitur *Felix Saxo* forte *Sago*, à Sagona Corsicæ urbe nunc diruta, ut su p catur Papebrochius Apud Ferrarium in Catalogo Sancto rum Italiæ dicitur Felix Tribunus.

esse puellam, quæ cultum Deorum irrideret. Alloquitur Eusebium filius serpentis, dicens: Quare non omnes qui tecum sunt, ad cultum deorum nostrorum descenderunt? Præterea audio ibi esse puellam, quæ nomina deorum nostrorum deridet. Ad hæc Eusebius respondit: Puellam quam dicis, nullomodo à cultu vel superstitione Christianorum amovere prævalui, neque sub interminatione ad nostram religionem adducere potui; & nisi mihi fidelissimo servitio famulatus sui necessaria esset, jam eam pœnis afficerem. Tunc Felix Saxo dixit ad eum: Aut eam diis nostris vota solvere compelle, aut certe dabo tibi de meis quatuor ancillas *, quæ tibi placuerint meliores; aut pretium quod taxatum fuerit, tantum da mihi eam. Ad hæc Eusebius respondit: Si mihi integrum censum tuum dare volueris, non poterit ad ejusdem meritum servitii comparari. PARS II. CAP. V. * C. Rem. ancillis.

IV. Tunc habito consilio venenatissimus serpens convivium præparavit, ubi Eusebius poculis crapulatus, alto somno sopitus est. Statim Gentilium turba furens navim conscenderunt, atque exinde sanctam Juliam ad litus deposuerunt. Tunc Felix Saxo dixit ad eam: Sacrifica diis, puella, ego pro te domino tuo quantum petierit dabo, & nexum tuæ conditionis absolvo. Sancta vero Julia respondit: Libertas mea Christi servitium est, cui ego quotidie pura mente deservio. Ceterum istum vestrum errorem non solum non veneror, verum etiam & detestor. Tunc Felix Saxo jubet eam alapis cædi. Sancta vero Julia ait: Si Dominus meus Jesus-Christus propter me sputa & alapas in facie accepit, quare non ego propter me ipsam * alapis cædar, & pro sputis lacrymis meis maxillæ meæ rigentur? Iterum sævissimus draco jussit eam crinibus torqueri. Venerabilis Dei Martyr torquetur, flagellatur. Illa vero in confessione sua clamabat: Illum confiteor qui * f. propter ipsum.

PARS II. CAP. V.

propter me flagellis casus est. nam si Dominus meus propter me spinis est coronatus, & trophæum crucis suscepit, quare non ego per mollitiem capillorum meorum, & per ejus vexillum fidei sustineam hujus passionis certamina, ut merear pervenire ad martyrii palmam?

V. *Itaque festinus draco, ne sævitiæ suæ damna pateretur, statim jussit sanctam Christi famulam in patibulo crucis imponi, & expergefacto Eusebio ibidem maxima perdomuit carnis certamina victrix ultima. Cumque* [a] *ille soporis frena laxasset, sancta illa anima carne soluta, martyrii palma roseata, ad astra cælorum latum cum Angelis petit volatum, ibidem in talamo crucis dotalia sua, adstantibus Angelis, plena fide confessionis recitavit, & sanguinis sui effusione subscripsit: atque per eos divina dispensatione in insula Margarita* [b] *nunciatum est sanctorum congregationi monachorum. Qui confestim navim conscenderunt, & levantes vela, præstante sibi vento solatium, subito pervenerunt in Capite-Corsicæ, & requirentes ita invenerunt, sicut eis ab Angelis fuerat revelatum. Qui eum omni reverentia deponentes corpus sanctæ Martyris Christi de cruce, posuerunt eam in navi, & levantes vela navigaverunt sub omni celeritate regredientes præstante sibi vento*[c].

VI. *Tunc obviaverunt eis monachi cum navi de*

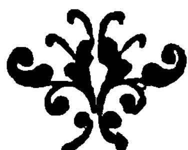
[a] Lectionem cod. Bodecensis retinuimus. Florentinus & Remig. habent. *Cumque laxassent claustra sepulcri subjecta meritis, ex ore ejus columba rapido petiit astra volatu. Ibidem* &c.

[b] Cod. Remig. addit, *quæ nunc vulgo Gorgona dicitur.* Est autem inter Corsicam insulam & oram Tusciæ sita, olim Pisanorum, nunc, sicut & Pisa ipsa, magno Etruriæ Duci subdita. De Gorgonæ insulæ monachis Gregorius Magnus in lib. 1. epist. 50.

[c] Cod. Bod. *prospero vento pervenerunt ad monasterium suum* &c.

la, quæ dicitur Capraria [a] *præstante sibi vento* PARS II. CAP. V.
num solatium; & mirati sunt quod contra ven-
rtitudinem in modum volucrum vela plena iter
agerent. Qui accedentes & diligentissime requi-
es, quæ virtus Dei esset in navi, exposuerunt eis
ia per ordinem sicut gesta fuerant, & postulan-
ib eis reliquiarum benedictionem impetraverunt,
egressi sunt in sua. Illi autem pervenerunt in in-
n Gorgonensem, & deponentes corpus ejus de
, & condientes eam aromatibus posuerunt in
mento cum gaudio magno. Gesta autem sunt hæc
Kalendas Junii. In quo loco florent orationes
orum ad laudem Domini nostri Jesu-Christi, cui
onor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

a Insula Capraria media est inter Corsicam & Gorgo- Hujusce insulæ monachos ob conversationem san- laudat Augustinus epist. 48. ad Eudoxium eorum ab- a data. Mascezel adversus fratrem suum Gildonem in a rebellantem pugnaturus, noctes in orationibus cum triæ insulæ monachis transegit; quin & eorum ali- secum in Africam duxit, ut ipse armis, illi vero pre- pugnarent. Post noctem *in hymnis & orationibus* per- m transactam *munitus ipsis cælestium sacramentorum iis* prœlium iniit, atque cum parva militum manu tem rebellium exercitum in fugam vertit, ut narrat s Orosius, auctor illorum temporum, lib. 7. cap. 25. chos Etrusci maris insularum à Fabiola visitatos fuisse t Hieronymus in ejusdem Fabiolæ Epitaphio. Vide ium & auctores ab eo laudatos ad annum 398. Cete- odex Bodec. nihil habet de hoc Capraria monacho- occursu.

CAPUT SEXTUM.

Gensericus Romam invadit. Variasque Imperii provincias devastat.

Gensericus Siciliam vexat.

1. CUm Gensericus capta Carthagine nihil sibi in Africa metuendum esse sciret, Siciliam aggressus est, idque eodem anno, quo Carthaginem invaserat, ut scribit auctor Chronici Paschalis; sed eam irruptionem cum Idacio, Prospero & Cassiodoro, anno sequenti potius consignandam esse censent viri eruditi, Valentiniano scilicet Augusto V. & Anatolio consulibus, id est anno vulgaris æræ CCCCXL. Hæc est procul dubio patriæ suæ calamitas, quam Paschasinus Lilybitanus in Sicilia episcopus deplorat in epistola ad Leonem Magnum Pontificem, in qua nuditatem & alias ærumnas, *amarissima captivitate faciente*, se incurrisse conqueritur. Et quidem gravem fuisse istam Siciliæ calamitatem ex aliis quoque auctoribus, qui ea de re scripserunt, colligi potest. Testatur quippe Isidorus in brevi Vandalorum Historia, æra 467. Gensericum direpta omni Sicilia etiam Panormum, totius insulæ caput, obsidione cinxisse. Id vero hausit ex Idacii episcopi Chronico, qui gravem ea occasione persecutionem adversus Catholicos in eadem provincia à barbaro Rege commotam fuisse scribit, instigante scilicet Maximino arianæ sectæ fautore, quod ab Orthodoxis antistitibus paullo antea fuisset condemnatus. Hæc sunt Idacii verba: *Gaisericus Siciliam deprædatus, Panormum diu obsedit: qui damnati à Catholicis episcopis*

Maximini, apud Siciliam Arianorum ducis, adversum Catholicos præcipitatur instinctu, ut eos quoquo pacto in impietatem cogeret Arianam: nonnullis declinantibus, aliquanti durantes in Catholica fide consummavere martyrium. Eam tamen provinciam, sicut & Brutios, Gensericum invadere numquam potuisse testatur Theodoricus rex Gotthorum, apud Cassiodorum lib. 1. Variarum epist. 4. quod eas Cassiodorus avus fortiter tutatus fuisset. Pars II. Cap. VI.

2. Totus itaque huic expeditioni incumbebat Gensericus, *Siciliam*, inquit Prosper in Chronico, & post eum Cassiodorus, *graviter affligens*, cum cœptum opus, audito Sebastiani Comitis in Africam adventu, interrupit: veritus quippe, ne tantus vir sibi absenti aliqua negotia facesseret, statim Carthaginem rediit. Verum nihil aliud Sebastianus quam saluti propriæ consulere fuga quærebat. Hic enim post Bonifacii, cujus filiam duxerat, mortem, socero suo substitutus, paullo post Ætio locum cedere coactus fuerat, à quo statim è palatio, ut Idacius scribit, expulsus est. Elapsis deinde aliquot annis *exsul & profugus*, eodem Idacio teste, *ad palatium Orientis navigavit*, exindeque simili fortuna fugatus, ad *Theodoridem*, sic ille Theodoricum appellat, Gotthorum regem confugit, ac tandem in Africam ad Vandalos transiens, post aliquod temporis intervallum, confictis adversus eum calumniis, Genserici jussu apud Carthaginem occisus est. quæ omnia variis in locis ab Idacio commemorata, uno articulo Marcellinus Comes concludit, ad annum CCCCXXXV. Prosper vero ejus ex Hispania in Africam adventum anno CCCCXL. consignat. Laudanda autem in ipso potissimum est summa ejus in conservanda orthodoxæ fidei Sebastianus Comes.

puritate constantia, de qua Victor Vitensis
1. num. 6. unde occasionem sumserunt non
ipsius nomen in fastis ecclesiasticis inscribe
ut diximus in nota 20. ad Victorem, supra p
149.

3. Cum autem hæc in Africa & Sicilia ge
rentur, Theodosius Augustus, comparata
genti classe, adversus Vandalos bellum mo
sed infelici exitu, ut Prosper refert ad an
CCCCXLI. quo Cyrus consulatum gerebat. A
binda nempe, & alii Duces, quos Imperator
si præfecerat, *negotium longis cunctationibus*
rentes, Siciliæ magis oneri, quam Africæ pr
fuerunt. Quin & cum anno sequenti, Diosc
scilicet & Eudoxio consulibus, Hunni sub At
rege in Thraciam & Illyricum ingressi, has p
vincias depopularentur, Theodosius exerci
revocare coactus est, quem in Vandalos du
xerat. An vero istam in Orientales provin
irruptionem proprio motu susceperit Attila,
certe à Genserico, viro callidissimo, ad id

pertinebat. Numidiæ partem adjicit Victor Vitensis libro 1. num. 4. ubi Byzacenam, Abaritanam, atque Getuliam, & partem Numidiæ Gensericum sibi reservasse scribit, data exercitui Proconsulari, seu Zeugitana, *Ceteras*, inquit, *provincias licet exterminatas Valentiniano adhuc defendente*. Hic porro in memoriam revocare juvat Leonis, rebus gestis plus quam nomine Magni, Romani pontificis pro Ecclesia Dei sibi commissa summam solicitudinem, qui veritus ne inter tantos bellorum tumultus, quibus agitabatur Africa, ecclesiasticæ disciplinæ vigor aliquod dispendium pateretur, pacis obtentu, quam inter Imperatorem & Gensericum confirmatam fuisse mox dicebamus, opportunam esse censuit occasionem mittendi in istas regiones legati, qui vice sua rebus omnibus provideret. *Potentium episcopum*, ad id opus à beato Pontifice electum fuisse, atque in Africam transmisisse discimus ex ipsius epistola ad Episcopos per Mauritaniam Cæsariensem constitutos data, quæ in prioribus editionibus ordine 87. in Quesneliana vero editione omnium prima est. In ea vero epistola reprehendit vigilantissimus Pontifex Mauritaniæ episcopos, quod vel ob *temporum perturbationes*, aut *ambientium præsumtiones*, aut certe ob *populares tumultus* indulgentiores facti, indignos aliquot ad pastorale fastigium evexissent, quos ex ordine dejici imperavit, servata tamen ea moderatione, quam temporis acerbissimi necessitas exigebat. Ibidem præscribit quid *famulabus Dei*, *quæ integritatem pudoris in oppressione barbarica perdiderant*, faciendum esset. Concilio Calchedonensi, quod durante hac tranquillitate contra Eutychetem habitum est anno CCCCLI. nonnulli ex Africanis episcopis adfuerunt. Ex his duo, scili-

PARS II. CAP. VI.

cet *Valerianus Bassianensis*, & alter *Bassianus Afrus*, subscripsere actione 16. Jam antea actione 6. memorati fuerant *Aurelius episcopus Adrumetinus*, & *Rusticianus episcopus Africanus*.

Gensericus in suos sævit.

5. Respirabant itaque paullulum in altera Africæ parte veræ fidei cultores, qui sub Valentiniani ditione remanserant. At qui Genserici subjacebant imperio, extrema quæque patiebantur, ut vix quidem iis tuto *respirare* liceret, ut fusius narrat Victor Vitensis lib. 1. num. 7. Non minus in suos sæviit tyrannus, cum optimates quosdam è suis vitæ suæ insidiatos fuisse intellexisset; immo ut aliorum præveniret conatus, quos ad idem audendum, data occasione, pronos fore suspicabatur, plurimos variis suppliciis vexatos interimi jussit. Et *tam multis*, inquit Prosper ad annum CCCCXLII. quo Consules erant Dioscorus & Eudoxius, *Regis suspicio exitio fuit, ut hac sui cura plus virium perderet, quam si bello superaretur.*

Deogratias episc. Carthag.

6. Valuit tamen aliquid apud regem barbarum Valentiniani augusti nomen, quo nempe *supplicante*, ut loquitur Victor Vitensis lib. 1. num. 8. *Carthaginensi ecclesiæ post longum silentium desolationis episcopum ordinari* Tyrannus permisit, annis scilicet circiter tredecim, postquam Quodvultdeus navi vetustæ impositus in exsilium pulsus fuerat. Ad hanc dignitatem evectus est Deogratias, vir sanctissimus, cujus egregias virtutes, & potissimum summam adversus eos, qui ex urbe Roma in Africam captivi deportati fuerant, caritatem pluribus laudat Victor noster libro laudato num. 8. Ejus inaugurationis diem & annum, immo & ipsum locum notavit auctor Chronici, quod ex msſ. codice Augustano sub Tironis Prosperi nomine publici juris fecit Ca-

ius tomo I. antiquæ lectionis. Sic ibi legitur: *PARS II. CAP. VI.*
tio & Studio consulibus, id est juxta nostrum
lgarem numerandi modum, anno CCCCLIV.
*rthagine ordinatur episcopus Deogratias in basi-
l Fausti, die Dominico*, VIII. *Kalendas Novem-
r.* quem ecclesiæ Carthaginensi, & quidem dif-
illimis temporibus, annis tribus præfuisse scri-
Victor laudatus, indeque ipsius obitum an-
circiter CCCCLVII. contigisse colligimus.
stum ejus diem, ut in nota 26. ad Victorem
cimus, supra pag. 154. Martyrologium Roma-
um 22. Martii celebrat, at in Kalendario Car-
aginensi, quod paullo post ipsius obitum con-
riptum est, *Nonis Januarii* beatissimi hujus an-
titis *depositio* consignatur.

7. Is erat in Africa rerum status, cum Ætio & *Valentiniani cædes.*
tudio consulibus, id est anno CCCCLIV. Va-
ntinianus Maximi secretis artibus, cujus uxo-
ipse vim intulerat, impulsus, Ætium sub spe-
e rerum novarum occidit. Hoc tamen facinus
eraclio Spadone instigante Augustum admisisse,
x vulgari fama scripsit Prosper in Chronico;
ed Heraclii opera utebatur Maximus, ut ex Mar-
ellino comite colligitur, qui Ætio sublato jam
eminem sibi adversaturum ratus, Valentinia-
um ipsum sequenti anno interfecit, statimque
on solum Imperium invasit, verum etiam
nortua, ut refert Procopius, priori sua uxore,
Eudoxiam Valentiniani relictam matrimonio,
uamvis invitam, sibi copulavit. Inde natum
Romanæ Reipublicæ excidium, atque ipsius Ur-
bis clades. Nam cum aliquando Maximus Eudo-
xiæ totam rerum gestarum seriem enarrasset,
fassusque esset Valentinianum sua opera interfe-
ctum fuisse, ejus, ut inquiebat, ducendæ deside-
rio, hæc furore, quem tamen dissimulare cona-

as II. batur, accensa, mariti necem, quam ab
VI. curatam nonnulli suspicabantur, quoqu
ulcisci constituit. tum moræ impatiens
Gensericum Carthaginem misit barbar
plicans, ne proditorem homicidam Vale
principis optimi, quem vivum inter ami
buerat, cæde gaudere impune sineret, si
tyrannide ipsa quoque cum toto Imperio
bat; cuncta se illi prodituram pollicita,
in rerum angustia opem ferre vellet.

8. Eudoxiæ consiliis facile aurem ac
davit Gensericus, vir suo gentisque toti
avarissimus, oblatamque Italiæ, ac Urb
diripiendæ occasionem ambabus, ut aiu
nibus arripiens, copiis quas ad piratica
cendam, repentinasque expeditiones hab
sueverat, congregatis, & ingenti classe
comparata, in Italiam transmisit. Romam
profectus, neminem ibi sibi resistentem
niens, Urbe simul & palatio potitus e

*toëgit. Sed hac incontinentia non diu potitus est. Nam post alterum mensem, nunciato ex Africa Genserici regis adventu, multisque nobilibus ac popularibus ex Urbe fugientibus, cum ipse quoque, data cunctis abeundi licentia, trepide vellet abscedere, à famulis regiis * dilaniatus est, & membratim dejectus in Tyberim sepultura quoque caruit. Post hunc Maximi exitum confestim secuta est multis digna lacrymis Romana captivitas, & Urbem omni præsidio vacuam Gensericus obtinuit, occurrente sibi extra portas sancto Leone episcopo, cujus supplicatio ita eum, Deo agente, lenivit, ut cum omnia in potestate ipsius essent, tradita sibi civitate, ab igne tamen & cæde atque suppliciis abstineret. Per quatuordecim igitur dies secura & libera scrutatione omnibus opibus suis Roma vacuata est, multaque millia captivorum, prout quique aut ætate, aut arte placuerunt, cum Regina & filiabus ejus Carthaginem abducta sunt.* Hæc Prosper, cui cum ceteri auctores qui de eadem Romana clade scripsere consentiant, ipsorum verba referre supervacaneum foret. Infelicem Petronii Maximi sortem, qui *non sustinebat dominus esse, cum antea non sustinuerat esse sub domino*, luget Sidonius Apollinaris lib. 2. epist. 13.

Pars II. Cap. VI.

*Ed. Canis. Reginæ.

9. At Evagrius Urbem à Genserico incensam fuisse scribit libro 2. Historiæ cap. 7. quem aurum, argentum, ceterasque regias gazas navibus impositas Carthaginem revexisse asseverat Procopius libro 1. de Bello Vandalico, ex quibus unam simulacris onustam naufragio periisse, fama attestante, refert. Denique idem auctor asserit, nihil, quod alicujus momenti in regia domo fuerit, à barbaro intactum remansisse: *Ne æs quidem*, inquit, *aut quidquam aliud unde pretium fieri posset in palatio reliquerat. Diripuerat & Ca-*

...o II. ...VI.

pitolium, Jovis templum, tegularumque p...
stulerat alteram, quæ ex ære purissimo fa...
que largiter oblitæ, magnificam plane mir...
speciem præbebant. In his vero spoliis e...
auctore discimus libro 1. ea fuisse, *quæ...*
tis Jerosolymis Romam pertulerat Titus Ve...
quæ sæculo sequenti Justinianus imperat...
perata Carthagine, Jerosolymis restitui...
ipse Justinianus in Constitutione de offi...
fecti prætorio Africæ, inter alia quæ à ...
co Roma capta, in Africam delata fu...
memorat, recenset *Imperialia ornam...*
item capto Gilimere Constantinopoli...
sunt.

...sericus ...asilic.s ...rit.

10. Fama est apud vulgatos auctores ...
posterioris ævi, recepta, Gensericum t...
cipuis Romæ basilicis pepercisse, quan...
gentiam Leonis papæ precibus & monit...
tam volunt. Quin & addit auctor libri...
cum, vasa ab Imperatore Constantino ...
cis sacris Romæ consecrata, in tres ...

ne Leonem Magnum sermonem habere cen-, de Urbis sub Genserico direptione omnino elligenda esse probat Quesnelius, ex ipso totius monis contextu. Et quidem Leo hanc Urbis *erationem*, non solum *ineffabili omnipotentis Dei ericordia* deputat, *qui corda furentium barbaro-n mitigare dignatus est*; sed & *sanctorum cura* ribuit, quæ *Urbem reformavit saluti, à capti-ate ernit, à cæde defendit*. quæ quidem verba tilanæ minus recte, Genserici vero irruptio- optime congruunt. Favet etiam temporis à icto Leone designati circumstantia. Quippe m in die Octava festivitatis Apostolorum de glecta Urbis liberatæ commemoratione con-estus sit, patet hanc circa illud tempus Romæ lebrari solitam fuisse. At hoc ipso tempore Ur-m è Genserici tyrannide liberatam fuisse inde lligitur, quod occiso pridie Idus Junii Maximo, tia die sequenti Gensericus Romam invaserit, iam tandem per quatuordecim dies direptam expilatam, ut ex Prospero diximus, demum liquit, in Africam transmissurus. Nec obest iod eo in sermone ludis Circensibus, qui ne-aquam mense Junio celebrabantur, magis quam nctorum cultui addictos fuisse Romanos dicat nctissimus Pontifex: cum ex ipsius verbis in-rri non possit, ipso tempore, quo hæc loque-tur, ejusmodi ludos celebratos fuisse.

11. Ceterum Gensericus Carthaginem redux idoxiam juniorem Hunerico filio suo uxorem dit; Placidiam vero ipsius sororem, quæ Oly-io desponsata fuerat, cum Eudoxia Augusta rum matre Constantinopolim ad Leonem im-ratorem direxit, ut sæpe laudatus Procopius rrat. Evagrius tamen lib. 2. cap. 7. eas Mar-ano redditas à Genserico fuisse scribit, ut eum

Augustas Imp. restituit.

placaret, ira excandeſcentem tum ob
cendium, tum quod Auguſtæ tanta c
affectæ fuiſſent. Procopio conſentit
Alexandrini ſeu Paſchalis auctor, qu
niano Auguſto VIII. & Anthemio conſ
fert has principes feminas à Leone Im
è Genſerici captivitate redemtas fuiſſe.
temporis vivebat adhuc Marcianus. E
anno ſexto Leonis imperatoris Conſt
lim *remiſſam* fuiſſe ſcribit Idacius in C
poſtquam ſcilicet per aliquot annos in
Genſerico detenta fuiſſet. Hæc tame
num varietas ita componi poteſt, ut
ob tantam injuriam imperatoriæ famil
excandeſcenti, Auguſtas dimittere
fuerit, quamvis id, exſtincto paullo po
no, non niſi poſt aliquot annos ſit e
Certe jam ſupra, cap. ſcilicet 4. num. 8.
doro lectore obſervavimus, Marcianu
ſus Vandalos exercitum comparaſſe

torum veteribus dominis, liberis quidem, sed age- PARS II.
ate pressis, abire quo vellent licebat.... Deteriores CAP. VI.
rras veteribus relinquebat dominis, sed tanto sub In Africa
ibuto, ut illis de suo nihil rediret. Hinc, inquit, sævit.
ctum ut fugerent multi, multi & interficerentur
iminibus variis, uno frequentissimo, quod pecunias
cultare dicerentur. Ita omnis Africa gravissimis
lamitatibus implicita est. Persecutionem hanc
ssius describit Victor Vitensis libro 1. à num. 9.
sque ad libri finem; ubi etiam quorumdam
artyrum agones refert, qui in variis provin-
iis consummato martyrio claruerunt. Sed hæc
x ipso Victore repetenda sunt, quæ videsis su-
ra pag. 12. & sequentibus.

13. Non minus autem extra Africam sæviebat Et alibi.
ienfericus, ut testatur idem auctor, qui libro
udato num. 17. tredecim provincias recenset,
n quibus crudelissimus ille tyrannus acerbissi-
iam persecutionem commovit. *Quæ vero*, in-
uit, *in Hispania, in Italia, Dalmatia, Campa-
ia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Bru-
is, Venetia, Lucania, Epiro-veteri vel Hellada
esserit, melius ibi ipsi qui passi sunt miserabiliter lu-
endo narrabunt.* Non enim sese continebat intra
fricæ terminos barbari regis sævitia. Singulis
empe annis piraticam exercens, Siciliam, Ita-
iam, ceterasque Romanorum provincias, quas
ræsidio destitutas languente Imperio sciebat,
epopulabatur. De hac re conqueritur Sidonius
pollinaris Carmine 2. in Panegyrico Anthemii
mperatoris, his versibus.

Hinc Vandalus hostis
Urget, & in nostrum numerosa classe quotannis
Militat excidium, conversoque ordine fati
Torrida Caucaseos infert mihi Byrsa furores.

14. Ejusdem rei testem luculentissimum habe-

PARS II. CAP. VI.

Vandalorum clades.

mus Procopium, qui libro 1. de bello Vandalico, ejuſmodi irruptiones poſt Valentiniani obitum frequentiores fuiſſe refert; cum nempe præter Alanos Mauri quoque ſeſe Vandalis in his expeditionibus adjunxere. Genſericus, inquit, *Maurorum auxilio validior factus, poſtquam Valentinianus fatis conceſſerat, quoties ver redierat, nunc Siciliam, nunc Italiam populabundus vexabat, oppida alia in ſervitium trahens, diruens alia, cuncta rapinis exhauriens, donec inde ipſa vaſtitate locorum rerumque penuria fugatus ad Orientis imperatoris ſubdita ſe vertit, Illyricumque omne, & Peloponneſum, eique adjacentes inſulas, aliaque græci nominis invadit. Inde Italiam Siciliamque repetens, ſi quid nuper relictum fuerat, diripit.* Certe Mauros ſimul cum Vandalis commiſtos in Italiam irrupiſſe memorat ſupra laudatus Sidonius Apollinaris Carmine 5. Ubi Majoriano Auguſto gratulatur ob Victoriam in iſtas gentes barbaras relatam.

Campanam flantibus auſtris
Ingrediens terram, ſecurum milite Mauro
Agricolam aggreditur, pinguis per tranſtra ſedebat
Vandalus, opperiens prædam quam juſſerat illuc
Captivo capiente trahi; ſed veſtra repente
Inter utrumque hoſtem dederant ſeſe agmina planis.

Magnam hac occaſione cladem Vandalis illatam deſcribit idem auctor, diſſipato penitus & fugato Barbarorum exercitu, cui à Genſerico præfectus fuerat ſororis ſuæ maritus. Ingentem quoque victoriam ſub Avito in Vandalos relatam memorat Idacius in Chronico, ubi magnam eorum multitudinem à Ricimere circumventam cæſamque fuiſſe aſſerit, qui cum ſexaginta navibus *ad Gallias vel Italiam moverant.* Id in Corſica inſula contigiſſe articulo ſequenti teſtatur.

15. Ceterum Majorianus omnes, inquit Procopius, qui antea Romanis imperaverant, virtute superans, Africæ damnum numquam leviter perferre potuit, nihilque non audere paratus erat, ut partem hanc terrarum orbis Imperio Romano restitueret. Eo animo in Africam mutato habitu transmeasse dicitur, Genserici vires aliaque per semetipsum, priusquam bellum susciperet exploraturus. *Aliquantas etiam naves*, ut in Idacii Chronico legitur, in Hispania præparari curaverat *ad transitum*, hucque in Africam statim transmissurus jam properabat, cum illas Vandali per proditores commoniti corripuere; sicque Imperator re infecta in Italiam reversus est. quæ duobus Augustis, Leone scilicet & Majoriano, consulibus, id est anno Christi CCCCLVIII. contigisse Cassiodorus tradit. Verum etsi tanto classis suæ damno perculsus fuisset Majorianus, ab incœpto tamen opere minime deterritus est, qui numquam propositum Africæ recuperandæ abjecit, Romanis idipsum ex Imperatoris virtute sperantibus: cum è contrario Gensericus nihil non moveret ad pacem ab eo impetrandam, quam per legatos paullo post ereptas, quas supra memoravimus, naves, postulasse ab Imperatore observat Idacius. Verum cum huic expeditioni totus incumberet Majorianus, *repentino viscerum morbo absumitur*, inquit Procopius, *vir in subditos moderatus, in hostes terribilis*. Eum tamen à Ricimere interfectum fuisse latini auctores produnt, quorum potior, ut ait Papirius Massonus in Historia calamitatum Galliæ, hac in parte debet esse auctoritas. Et quidem his favet, præter locorum viciniam, ipsa temporum circumstantia. Idacius quippe, qui id diserte habet, sicut Ennodius Ticinensis, & Cassiodorus,

PARS II. CAP. VI. Majorianus Imp.

es II. eodem quo Majorianus tempore viveba
, VI. cum indicant Comes Marcellinus &
Aventinensis seu Lausannensis episcopus
nicis, cum Jornande in libro de rebu
cap. 45. ubi Majoriani mortem Derton
amnem contigisse testantur. Hanc p
serici artibus ipsi accersitam fuisse ni
millimum reddit ipsa hominis improb
quitia, qui multo plura fraudulentis
bus, quam virtute bellica aut magnitu
mi ausus est. Ceterum post Majoria
quæ Dagalaifo & Severino consulibus
anno vulgaris æræ CCCCLXI. contigi
tim Republica ad interitum vergente
versus Vandalos ipsius successores
quos ne vix quidem nomine sibi notos
tetur Procopius, cum, inquit, nec diu
ipsis, nec rebus gestis insigne fuerit impe

16. Cum itaque Gensericus nullum jam
ret sibi resistentem, impune Romani

Ita nullis de causis, subjicit idem auctor, *in quosvis hostiliter incurrebat.* Vandalos ideo *repentinum & sævum hostem* appellat Theodoricus rex apud Cassiodorum libro 1. Variarum epist. 4. quod absque causa & ulla belli indictione provincias quasque, prout ipsis placebat, depopulandas aggrederentur. PARS II. CAP. VI.

17. Ad aliquam porro ex his annuis Barbarorum excursionibus revocare conantur nonnulli auctores celebre illud Paulini Nolani episcopi factum, quod à Gregorio Magno in libro tertio Dialogorum capite 1. relatum est. Ibi sanctissimus Pontifex narrat se à senioribus accepisse, beatum Paulinum, cum in redimendis captivis, egenisque sublevandis res suas omnes prorsus consumsisset, à paupere quadam vidua sollicitatum fuisse de pretio, quo filium suum à Vandalis Campaniam devastantibus captum, atque in Africam deportatum redimere posset. Cui cum nihil erogandum superesset, sese ipsum pro viduæ filio in servitutem commutandum dedisse. Verum cum hæc omnia, aliaque, quæ ibi narrantur sancti Paulini gesta, cum eo tempore, de quo hic agimus, componi prorsus non valeant, alia salvandæ hujus narrationis via quærenda est. Paulinum à barbaris Campaniam devastantibus vexatum fuisse scribit sanctus Augustinus lib. 1. de Civitate Dei cap. 10. Cum enim illi Nolam, cui beatus Paulinus præerat episcopus, devenissent, comprehensum variis tormentis affecere, ut locum ubi opes suas reconditas haberet, ab eo extorquerent. Sed cum ille ex immensis quas olim possederat divitiis nihil omnino sibi reservasset, his vocibus, uti loco laudato refert Augustinus, Deum deprecabatur: *Domine non excrucier propter aurum & argentum, ubi enim sint* Paulinus Nolanus.

ars II. ap. VI.

omnia mea tu scis. Sed hæc eo temp
Gotthi post captam sub Alarico Urbe
rias Italiæ provincias diffusi omnia dep
tur, contigisse consentiunt universi;
men Historiam narrationi à sancto Gre
quam ex vetusta seniorum traditione
cum præbuisse existimarem, nisi mul
à sanctissimo Pontifice referuntur de
ab hac sententia me dimoverent. Erg
ronius Paulinum revera in Africam
fuisse sub Gunthari Genserici fratre c
annum CCCCXXXI. Sed hunc ipse
Hispania occisum fuisse supra dixi
quam Vandali in Africam transmit
ista Paulini captivitate fuse agunt C
libro, cui titulus est *Paulinus illustrat*
dus in præfatione in Poema Gallicum d
sancto Paulino, & auctor qui novam
sancti viri operum editionem anno 168
prodi avit, quos, aliosque, cui de hac

19. Iisdem Genserici temporibus MAJORII, Tiburtini cujusdam nobilis viri servus erat, rtyrium contigisse, mihi aliquandiu veri si- e visum est, quamvis apud Petrum Equili- n episcopum in Catalogo lib. 9. cap. 104. & rarium in Catalogo generali Sanctorum Italiæ die Octobris, dicatur *in persecutione Vanda- sub Hunerico rege* comprehensus. Hunericus ppe Tiburi nullam umquam habuit potestatem. rios cruciatus, quibus in eum barbari sæviere, dunt illi auctores. *Primum*, inquiunt, *fusti- diu mactatus, trocleis deinde in altum pluries atus, & deorsum celerrime demersus, super silices uebat. Tum lapidibus illi plagæ usque adeo con- mtur, donec nudata viscera cernerentur & dif- rent. Quibus in suppliciis nihil de constantia re- tens, quin etiam cum in fidei Catholicæ confessio- onstantior appareret, novissime gladio cæsus no- martyrium absolvit nono Calendas Novembris. us corpus ibi*, Tibure, *sepultum adhuc perseve-* Hæc illi: sed cum hæc verba exscriberem, ii in mentem venit apud istos auctores non m hic indicatum, quam *Servum* Tuburbii-ma- s in Africa martyrem, quem revera sub Hu- ico passum laudat Victor Vitensis initio libri nti, ut jam in notis ad hunc locum præmo- nus. Et quidem si quis illorum verba cum Vi- is textu comparare voluerit, facile intelliget ıdem re ipsa esse martyrem, quem ob *Tubur-* & *Tiburi* nominum similitudinem Ferrarius, um incaute secutus, Catalogo suo Sanctorum iæ inseruit. Cautius egit Cardinalis Baronius, *Servum* hunc à Victore memoratum, absque usquam Majorii Tiburtini martyris mentio- die 7. Decembris celebravit in Martyrolo- Romano. Ex hoc tamen aliisque similibus

PARS II. CAP. VI. A1 Majo- rius.

...s II. ...p. VI. locis intelligere possumus, quo pacto ... auctores, ob levem quandoque conjectur... tyres alienis locis aut temporibus con... vera cum falsis permiscendo, ut conje... suas faciant veri similiores. Hinc pertu... storiæ; & Martyrum gesta, quæ alias ... erant, auctoritate sua excidunt.

... item ...stu. 10. Sed & aliud ejus rei exemplum ... lubet. Hoc enim ad nostrum pertinet in... ut res gestas Martyrum, qui sub Van... persecutionibus passi dicuntur, pro mo... stro illustrare satagamus. Idem Petrus ... lib. 11. Catalogi Sanctorum cap. 59. vitæ ... dium refert sancti *Habetdeum* martyr... Lunensem episcopum fuisse asseverat. Ide... lus tomo 1. Italiæ sacræ col. 892. prim... ejusdem ecclesiæ Antistites *Habetdeum* rec... Cujus festivitatem eo nomine ecclesia Sar... sis, in quam Lunensis episcopalis sedes tr... est, celebrat singulis annis die 1... Februari

talia ob Catholicæ fidei defensionem occisum suspicantur. Hic enim, ut mihi quidem certum videtur, alius non est ab Habetdeo episcopo, qui, referente Victore Vitensi libro 5. num. 12. in Tamallumensem urbem relegatus, ibi ab Antonio rebaptizatus, eademque passus est, quæ Petrus Equilinus de suo Lunensi martyre narrat. Hinc dubio procul Habetdeus Lunensis nullum in Romano Martyrologio locum invenit. Ex eadem Petri officina prodiit Victor Carthaginensis episcopus, quem ille auctor in Catalogo Sanctorum libro 4. cap. 70. floruisse scribit Anastasii imperatoris temporibus, eique attribuit universa opera, quæ Gennadius à Victore Cartennensi in Mauritania episcopo edita fuisse commemorat. Porro etsi nihil hoc errore turpius sit, Victorem tamen Carthaginensem inde recentiores aliquot suis Martyrologiis inseruere. Vide Admonitionem in Victorem Vitensem num. 7. Falluntur denique qui putant, iisdem quoque Vandalorum incursionibus Lirinensem insulam cum celeberrimo sancti Honorati monasterio à Genserico direptam fuisse. Qui enim Porcarium abbatem, innumerosque istius insulæ monachos, ea occasione Martyrium pertulisse asserunt, fabulas venditant, ad quos refellendos, si quis argumenta cupit, adeat Baronium ad annum 453. aut certe Mabillonium tom. 3. Actorum Sanctorum Ordinis nostri Benedictini, pag. 525. & 526. Jam ad id unde divertit, orationem revocemus.

21. Leo imperator tot cladium, quas quotidie à Genserico variis provinciis illatas accipiebat, pertæsus, his tandem Imperii calamitatibus remedium adhibere volens, ingentes copias adversus Vandalos parat, quos terra marique simul

Leo imp. Vandalos aggreditur.

...s II. aggredi constituit. Jam Marcellianus
... VI. dente Patricius eos è Sardinia insula
expulerat; jam Heraclius alter belli Du
urbe regia in Africanam Tripolim ab
re missus fuerat, agentes ibi Vandalos
prœlio vicerat, suosque recta ducebat
nem, brevi eam occupaturus: cum
qui imperatoriæ mille & centum navi
præerat, socordia, aut, ut aliis place
tione, tam præclara initia fœdissimum
habuerunt. Rem sic evenisse tradunt
Græci. Basiliscus, Verinæ augustæ fr
impietates & hæresim Eutychianam,
vebat, celebris, cum Aspare & Arda
bus militum Arianæ sectæ addictissim
occultum iniit sub his conditionibus, ut
Aspar & Ardaburius, qui erant ceteris
eminentiores, Basilisco procurarent imp
quo ille adepto eis rependeret, ut Arian
ipsis [illegible] liceret tuto propagare.

.i paullo antea videbatur animo con- 'reſtris Romanorum exercitus milites, ɔotiundæ Carthaginis plane dejectos, lo circumventos cecîdit, partim vi frica, uti fuſius narrat Procopius lib.) Vandalico. Sicque Leonis expeditio

PARS II. CAP. VI.

d feliciores fuere Anthemii conatus, :ſtatur idem Procopius, Leo ad capeſ- ccidentis Imperium auctor fuerat, ut contra Vandalos uteretur. Primum adverſus illos conatum, ſtatim atque um evectus eſt, inutilem fuiſſe *meta- mmutatione atque importunitate naviga-* łatur Idacius in Chronico. Vandalos ca illud tempus in Sicilia fuſos atque ıiſſe ſub duce Marcellino ex eodem cimus: ſed victoriam hanc poſtea fœ- cellini cædes, quem ab ipſis Romanis uiſſe tradit Marcellinus Comes, cum rthaginem properantibus opem ferre 'et. quod in Sicilia contigiſſe Anthe- :onſule, id eſt anno CCCCLXVIII. us ſcribit. Sed & poſtea ipſe Anthemius Marciano conſulibus, id eſt anno XII. à Ricimere ſublatus eſt: nec dein- ıid ulterius adverſus Vandalos Occi- ıperatores aggreſſi ſunt.

Et Anthe- mius.

: animo elatus Genſericus, magis etiam :ea, inquit Procopius, res Romanas Iniquo animo eum tuliſſe ſcribit idem]uod Anthemius, rejecto Olybrio, à æfectus Imperio Occidentali fuiſſet. ı quippe Genſericus multis precibus, : ſtudio commendarat, ob neceſſitudi- m cum eo habebat per Placidiam Va-

Genſericus fit ſævior.

PARS II. CAP. VI.

lentiniani III. filiam, Eudoxiæ Hun
sororem, quæ Olybrio nupserat, ut
observavimus. Hanc itaque repulsam
sericus, in Imperii provincias atroc
cœpit, vir alias ad rapinas semper par
rendum est quod de ejus crudelitate
auctor sub libri primi finem. Cum eni
do idem Tyrannus Peloponneso inhian
appulisset, indeque multis suorum
sset ejectus, paullo post Zacynthum
multis quos ibi repererat interfectis,
vero primorum in servitutem abduct
littore: sed cum jam medium tenere
omnium istorum corpora in frusta
jici in mare imperavit. Hæc in spec
mei [illegible] crudelitatis Procopius refert. Cum
sævi hostis irruptiones continuas imped
posset Zeno, qui tunc temporis imperiu
nihil [illegible] ad pacta tandem, inquit Pro
[illegible]

:icus, qui paullo antea videbatur animo con- Pars II. Cap. VI.
dissе, terrestris Romanorum exercitus milites, sua spe potiundæ Carthaginis plane dejectos, rtim dolo circumventos cecîdit, partim vi ecit ex Africa, uti fusius narrat Procopius lib. de Bello Vandalico. Sicque Leonis expeditio rita fuit.

22. Haud feliciores fuere Anthemii conatus, Et Anthemius.
ii, uti testatur idem Procopius, Leo ad capessndum Occidentis Imperium auctor fuerat, ut us opera contra Vandalos uteretur. Primum nthemii adversus illos conatum, statim atque l Imperium evectus est, inutilem fuisse *metalarum commutatione atque importunitate navigaonis*, testatur Idacius in Chronico. Vandalos amen circa illud tempus in Sicilia fusos atque igatos fuisse sub duce Marcellino ex eodem lacio discimus: sed victoriam hanc postea fœavit Marcellini cædes, quem ab ipsis Romanis ccisum fuisse tradit Marcellinus Comes, cum sdem Carthaginem properantibus opem ferre ontenderet. quod in Sicilia contigisse Anthenio II. consule, id est anno CCCCLXVIII. Cassiodorus scribit. Sed & postea ipse Anthemius esto & Marciano consulibus, id est anno CCCLXXII. à Ricimere sublatus est: nec deinceps aliquid ulterius adversus Vandalos Occilentis Imperatores aggressi sunt.

23. Hinc animo elatus Gensericus, magis etiam Gensericus fit sævior.
quam antea, inquit Procopius, res Romanas aptabat. Iniquo animo eum tulisse scribit idem uctor, quod Anthemius, rejecto Olybrio, à Leone præfectus Imperio Occidentali fuisset. Olybrium quippe Gensericus multis precibus, nultoque studio commendarat, ob necessitudinem quam cum eo habebat per Placidiam Va-

Pars II. Cap. VI. lentiniani III. filiam, Eudoxiæ Hunerici u
sororem, quæ Olybrio nupserat, ut jam
observavimus. Hanc itaque repulsam passu
sericus, in Imperii provincias atrocius :
cœpit, vir alias ad rapinas semper paratus.
rendum est quod de ejus crudelitate narra
auctor sub libri primi finem. Cum enim al
do idem Tyrannus Peloponneso inhians Tæ
appulisset, indeque multis suorum occisi
set ejectus, paullo post Zacynthum ven
multis quos ibi repererat interfectis, quin
vero primorum in servitutem abductis sc
littore : sed cum jam medium teneret Jo
omnium istorum corpora in frusta concis
jici in mare imperavit. Hæc in specimen C
rici crudelitatis Procopius refert. Cum ve
sævi hostis irruptiones continuas impedire
posset Zeno, qui tunc temporis imperium
nistrabat, *ad pacta* tandem, inquit Proc
cum Genserico *venit, fœdusque perpetuum f*
ne quid umquam hostile Vandali in Romanos c
rent, aut à Romanis paterentur. quod fœd
Pax cum eo inita. que ad Justiniani tempora, ut subjungit
auctor, perseveravit. hic enim suscepto a
sus Vandalos bello, Africam ab eorum ser
liberavit. Ceterum Theodoricus Gotthoru
in Italia à Cassiodoro laudatur in Chro
quod, inter alia præclare in Reipublicæ b
gesta, Siciliam à Vandalorum continuis d
dationibus liberaverit. Cujus rei alium qu
testem habemus locupletissimum Ennodiu
cinensem episcopum, in Panegyrico, quem e
Theodorico regi dixit, ubi sic eum alloqu
Quid castigatas Vandalorum, ventis parentib
quas depradationes, quibus pro annua pensione
est amicitia tua? Evagari ultra possibilitaten

tiunt, duce sapientia affines esse meruerunt, quia obedire non abnuunt. Sed id multo post Genserici obitum contigit, anno scilicet CCCCXCI. Olybrio consule. Ceterum pacti fœderis intuitu Gensericus, supplicante per Patricium Severum Zenone, ut scribit Victor libro 5. n. 17. pacem utcumque Ecclesiæ restituit. Reserata quippe est ecclesia Carthaginensis, ut idem auctor testatur, quam antea, dissipatis atque dispersis per diversa exsiliorum loca presbyteris & ministris, claudi jusserat; & sic universi ab exsilio redierunt. PARS II. CAP. VI.

CAPUT SEPTIMUM.

Genserico Hunericus succedit, sub quo multi claruere Martyres & Confessores, hi potissimum qui praecisa lingua loquebantur.

1. PAullo post initam cum Zenone imperatore pacem, Gensericus, *post multarum provinciarum clades*, inquit Victor Tunnonensis in Chronico, *& Christiani apud Africam populi spolia atque neces*, è vivis excessit, anno, ut auctor est Procopius, post captam Carthaginem trigesimo septimo, nempe quadragesimo regni sui anno, *Olybrio & Rustico consulibus*, id est æræ vulgaris anno CCCCLXIV. ut scribit Victor Tunnonensis loco laudato: sed utrumque à vero aberrasse nemo ambigit. tametsi eumdem errorem secutus est Isidorus in brevi Vandalorum Historia, ubi Victoris verba descripsit: in hoc etiam falsus, quod Romæ excidium, Augustarumque captivitatem post Majoriani imperatoris mortem contigisse existimavit. Rei veritas ex Historia Vi- Genserici obitus.

PARS II. CAP. VII.

ctoris Vitensis potius est repetenda, qui in fine libri 1. Gensericum *in regno annis triginta septem & mensibus tribus durasse* testatur, post captam scilicet Carthaginem, ut ex Procopio jam observavimus. alias sane Zenone nondum imperante defunctus fuisset, quod nemo umquam dixerit. Itaque cum ex omnium consensu Carthaginis excidium anno CCCCXXXIX. mense Octobri contigerit; recte colligitur Gensericum anni CCCCLXXVII. initio è vivis abiisse. Quin & cum in veteri Fragmento, quod Prosperi Chronico subjungitur in codice Augustano apud Canisium tomo 1. antiquæ lectionis, *dies sex* supradicto numero addantur, aliundeque, ut diximus cap. 5. num. 1. certum sit Carthaginem XIV. Kalendas Novembris captam fuisse, recte Genserici obitus à V. C. Henrico Norisio anno CCCCLXXVII. diei XXV. Januarii consignatus est libro 2. Historiæ Pelag. cap. 11.

Hunericus succedit.

2. Genserico Hunericus ex ipsius filiis natu maximus successit, ob ipsius in Orthodoxos, potissimum ecclesiarum antistites, crudelitatem famosus. Hoc quippe solo nomine apud auctores notus est, quippe quem nec res in bellis præclare gestæ, nec ulla magnarum rerum expeditio, ut in patre contigerat, illustrem fecerunt. Sic brevi inter alios ejus vitam compendio condidit Procopius libro 1. de Bello Vandalico. *Fuit hic Honericus*, inquit, *in Africam habitantes Christianos omnium qui umquam fuere sævissimus iniquissimusque. Vi enim in Arianorum vos placita pertrahere volens, quos sibi obnitentes repererat, flamma aliisque cruciatibus enecabat. Multis & linguas exscindebat è faucibus, qui mea etiam ætate Byzantii ambulabant, integro utentes sermone, nihilque de tortore pœna persentiscentes: è quis duo, postquam se prostitutæ pudoris feminis miscuerant, loqui desiere.*

Octo ille annos regni cum explesset, morbo exemtus est rebus humanis.

Pars II. Cap. VII.

Confessores sine lingua loquuntur.

3. Africanos istos Confessores, qui lingua excisa recte loquebantur, alii quoque auctores, etiam Procopio antiquiores, celebrarunt; ex quibus fuere Victor Vitensis episcopus, & Æneas Gazensis, qui Zenone imperatore floruerunt. Victoris verba ex quinto ejus historiæ libro num. 5. repetenda sunt, ubi testatur hoc ipso tempore quo scribebat, unum adhuc ex illis Confessoribus, nomine Reparatum, subdiaconum, superstitem fuisse, quem in Zenonis palatio commorantem, ob hoc miraculum Regina summopere venerabatur. Cetera quæ de hac re habet iste auctor, videsis supra pag. 76. Haud minoris est auctoritatis Æneæ testimonium. Quæ enim in Africa contigerant refert Victor; iste vero quæ Constantinopoli probe noverat, scriptis commendavit in libro de immortalitate animæ & corporum resurrectione, in dialogo scilicet, qui *Theophrastus* inscribitur, ubi postquam de *magna Libya*, sic Africam Græci appellabant, nonnulla præmisisset, quam ait *dura premi tyrannide*, hæc postea subjungit: *Tyrannus criminis in loco ducit eorum, qui ejus Imperio subsunt, pietatem: jubetque illud tam præclarum & bonum dogma Sacerdotes abnegare; iis qui non obtemperant, pro scelus! caram Deo linguam exscindit ... Illi vero ipsius naturæ Conditorem implorant, qui recentiorem eis naturam die tertia post largitur, non dato quidem alterius linguæ, sed facultatis sine lingua articulate, quam umquam antea, quod vellent eloquendi munere.* Tantum porro miraculum non vulgari rumore, aut ex aliorum quorumpiam relatione accepisse se dicit iste auctor; sed rem à se ipso diligentissime exploratam fuisse testatur, ne ullus

testatur *hos venerabiles viros, qui abscissis radicitus linguis pœnas suas miserabiliter loquebantur.* Quam Justiniani Augusti Constitutionem laudat Evagrius lib. 4. cap. 14. ubi suæ Historiæ ea ipsa inseruit, quæ ex Procopio de his sanctis viris supra retulimus.

6. Eosdem Confessores Constantinopoli sepultos fuisse scribit Victor Tunnonensis in Chronico sub Consulatu Zenonis Augusti, ubi ait, *quod linguis abscissis perfecte finem ad usque locuti sunt, Urbs regia attestatur, ubi eorum corpora jacent.* Et sub finem Chronici idem auctor testatur, Theodorum Cebarsusitanum, episcopum Africanum, qui cum ipso ob causam trium Capitulorum in exsilium missus fuerat, tuncque in Urbe regia agentem post mortem, *juxta Confessores quibus Ugnericus Vandalorum rex linguas absciderat*, sepultum fuisse. Ipsorum vero, quos sexaginta numero fuisse aiunt, memoriam celebrant Græci, tam in Menologio, quam in magnis, ut loquuntur, Menæis, ubi λογάδαστοι appellantur. In Menologio quod è versione Cardinalis Sirleti Canisius tomo 2. lectionis antiquæ inseruit, complures simul memorantur apud Carthaginem partim interfecti, partim amputatis linguis in exsilium ejecti sub Hunerico rege. Sic res ibi narratur: *Eodem die*, VII. scilicet Decembris, *sancti trecenti Martyres in Africa gladio consummati sunt, sub Zenone imperatore & Hunerico Ariano rege, propter orthodoxa fidei Confessionem apud urbem Carthaginem obtruncati, cum Arianis sentire non passi. Sacerdotibus autem majora excogitantes supplicia, duos incenderunt, sexaginta vero eloquentioribus linguas exciderunt, qui dispersi per omnem Romanorum regionem, Dei ipsius vim in efficiendis miraculis maximam sine lingua prædicabant, ita*

distincte, & aperte, & articulata verba proferentes, ut hæc videntes & audientes obstupescerent: ex quibus unus quispiam post gratiam Confessionis Christi lapsus in peccatum carnis, divinam gratiam à se ipso fecit discedere. Pars II. Cap. VII.

7. Verum etsi apud auctores etiam antiquos, inter Confessores, qui post præcisam linguam expedite loquebantur, potissimum laudentur episcopi, qui hoc immani supplicio affecti fuerunt, adeo ut vix ceterorum mentio fiat; (quod contigisse putamus, vel quod isti ob dignitatem magis essent conspicui, vel quod postea in varias Imperii Romani provincias dispersi, notiores ceteris fuere, potissimum in urbe regia ubi eorum plerique commorabantur;) multos tamen alios fuisse etiam promiscui sexus, quibus hoc supplicium illatum est, indubium videtur. Hujus rei testem habemus omni exceptione majorem Victorem Vitensem, qui libro 5. num. 6. refert plerosque Typasitanæ urbis cives in Hispaniam aufugisse, cum Arianum episcopum suæ civitati ordinatum fuisse accepissent; ceteris vero qui residui fuerant, quod mysteria divina catholico more celebrassent, linguas simul & dexteras manus amputatas fuisse. *quod cum factum fuisset,* inquit ille, sanctissimi illi Confessores, *præstante Spiritu-sancto, ita locuti sunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur.*

8. Fuerunt & alii plurimi Confessores, qui vel in Africa martyrium consummarunt, aut certe ex patria sponte, vel persecutorum violentia extorres facti, per varias orbis plagas absque certis sedibus vagari coacti fuerunt. Quin & complures item fuisse certum est, qui in ipsa Africa dura captivitate mancipati, gloriosum certamen inierunt pro Christi divinitatis defen- Alii Martyres.

pos ejusmodi exsilio tunc tem
fuisse, quod hoc pacto persecutor
ctos illos antistites variis incom
divexandos, & ad veram fidem a
ducendos crederent : cum alias i
esset, si illi extra Africæ termino
res, inter Catholicos versarentur.
Sacerdotibus, inquit ille, *hoc Huni*
secutoris astuta malignitas ordina
patriam propriam peregrinationis in
nentes, ad negandum Deum facile fi
autem his in exsiliis ab hæretico
bus minime securi fuerint sancti il
idem auctor, cum postea, capite i
dem Fausto subjungit, ipsum ree
secutione *per diversas latebras c*
barbarorum insultibus pateret. Ut
est, si plerique maluerint apud ex
vitam quiete transigere, quam in
esse calamitatibus. Ex istis ind
nianus, Byzacenæ provinciæ epi
ex Africana persecutione fuga ela

Historia sic loquitur: *Hunericus Ariano suscitatus furore Catholicos per totam Africam atrocior patre persequitur. Ecclesias tollit, sacerdotes & cunctos sacri Ordinis Clericos exsilio mittit, Monachos quoque atque laicos quatuor circiter millia exsiliis durioribus relegavit. Martyres fecit, Confessoribus linguas abscidit, qui linguis abscissis usque ad finem perfecte locuti sunt.* Eamdem persecutionem Victor Tunnonensis, Isidoro antiquior, in Chronico duobus locis commemorat; sed perturbat temporum ordinem, cum illam prima vice revocat ad tertium Leonis Augusti consulatum, id est æræ vulgaris annum CCCCLXVI. decennio scilicet & amplius antequam Hunericus patri successerit. Ibi tamen Hunericum Ariano furore suscitatum Catholicos præ patre persecutum fuisse scribens, hæc subjungit: *Christianorum ecclesias tollit, Sacerdotes exsilio mittit.* At aliquot post annis eamdem persecutionem jam plane effervescentem in ceteros etiam Orthodoxos sæviisse narrat; cujus verba proferre operæ pretium duximus, cum ibi loca quædam, in quæ sancti Confessores relegati fuerunt, recenseantur, quæ alias nobis ignota erant. sic vero habet: *Zenone Augusto consule*, id est anno Christi CCCCLXXIX. nam hic Victor de tertio Zenonis Augusti Consulatu agit, *Hunericus Vandalorum rex persecutioni per totam Africam nimis insistens, Tibunnis, Macri & Nippis* *, *aliisque eremi partibus Catholicos, jam non solum Sacerdotes, & cuncti Ordinis clericos, sed & monachos atque laïcos, quatuor circiter millia exsiliis durioribus relegat, & Confessores ac Martyres facit, Confessoribusque linguas abscidit*, &c. *Tunc Lætus Neptensis ecclesiæ episcopus glorioso martyrio coronatur* IIX. *Calendas Octobris, & Eugenius episcopus Cartha-*

* al. Nippii.

exscripsit. Porro Fragmentum Tyr
co assutum, quod ex Canisii editi
semel laudavimus, hanc Hunerici p
anno regni ejus septimo consigna
In fine anni VII. *regni sui catholica*
cutionem fecit, omnesque ecclesias clau
Domini Sacerdotes cum Eugenio Cart
copo exsilio relegavit. qui Dei judic
mibus vitam finivit.

ctore 10. At tota persecutionis ab Hu
i. series repetenda est ex Victoris Vite
ubi illius initium, variaque increm
genter observavit, & accurate desc
pit paullo post Eugenii Carthagin
ordinationem, quæ anno CCCCL
sequenti dicemus, celebrata est.
uti narrat laudatus auctor lib. 2. nu
fama ubique celebris esset, Arianor
Tyranno suggesserunt, ut beatum A
pulo verbum facere non pateretur
eo exigeret, quæ religioni nostræ co

Victor describit, quibus tyrannus *semitam nitebatur invenire, per cujus aditum publicam faceret persecutionem*. Num. seq. ad. 13. egregie describit iter infinitorum propemodum Confessorum, qui tyranni jussu in exsilium deportati sunt. Sed hæc præludia fuere majoris persecutionis. *Cogitabat* quippe Hunericus, inquit Victor num. 13. *acriora adversus Ecclesiam Dei, ut qui membra aliqua absciderat, totum laniando perderet corpus.* Ea de causa universos Africæ episcopos Carthaginem evocat, ad Collationem de rebus fidei Catholicos inter & Arianos anno sequenti habendam. Datum est autem Edictum mense Maïo, anno septimo Hunerici, qui anno vulgaris æræ CCCCLXXXIII. respondet.

PARS II. CAP. VII.

II. Anno itaque CCCCLXXXIV. Eugenius cum ceteris Orthodoxæ fidei defensoribus ad diem venit præstitutum, ut cum Arianis conferret. Verum Tyrannus, qui in suo edicto pollicitus Catholicis fuerat omnia tuta, fidem statim infringit, iis qui bona fide venerant manum injiciendo; deinde in doctissimos potissimum sævit, eorumque nonnullos necat, è quibus celebris est Lætus, qui hac occasione martyrium felici agone complevit, ut dicitur num. 18. Alios item recenset Victor num. 16. quos fustibus cæsos jam antea in exsilium detrudi jusserat. Nec tamen his injuriis fracti animo fuere episcopi Catholici, sed qui superstites remanserant ad locum conveniunt, collationem de rebus fidei habere parati. quod cum ferre non possent Ariani, tumultu concitato Catholicos calumniis variis affecere, *Tuncque*, inquit Victor, *universi Ecclesiæ catholicæ filii, qui aderant, centenis fustibus tundi jubentur.* Orthodoxi itaque nihil verbis se facturos advertentes, fidei libellum, quem antea

Collatio Carthag.

scripserant, protulerunt, sicque finita est Colla-
1. tio. nam Ariani qui suam vicissim edere debuissent
fidei professionem, cum se victos fuisse eos pude-
ret, clamarunt Omousianos, sic Catholicos appella-
bant, seditiosos esse & procaces, idque suo Hune-
rico ita persuasere, ut ille deinceps iniquissimo
semper animo adversus Orthodoxos fuerit. Jubet
itaque Tyrannus ecclesias Catholicas claudi in
universa Africa, atque earum, Episcoporumque
bona suis attribui imperat, edicens adversus
Orthodoxos, quæcumque à Catholicis Impera-
toribus adversus hæreticos variorum temporum
statuta fuerant. Edictum integrum refert Victor
lib. 4. Nec his contentus, Episcopos omnes qui
Carthaginem convenerant in exsilium pelli ju-
bet, qui statim in hospitiis, ubi degebant, ex-
spoliati foras muros propelluntur. cum vetitum
fuisset sub gravissimis pœnis, ne eos quisquam aut
hospitio reciperet, aut alicui cibum præberet,
ut narrat idem Victor lib. 4. num. 3.

ut Gregorii Turonensis verbis utar, exhorruisset. De hac porro eclipsi, quam tunc temporis sol passus est, consulendus V. C. Henricus Norisius lib. 2. Historiæ Pelag. cap. 21. & potissimum in emendandis, quæ ad calcem operis habentur.

Papa & Imp. frustra moventur.

13. Porro tantis Africanæ ecclesiæ calamitatibus Felicem pontificem Romanum condoluisse discimus ex Evagrio, qui libro 3. Historiæ ecclesiasticæ cap. 20. litteras Felicis papæ ad Zenonem imperatorem scriptas laudat, *quibus eum commonebat de persecutione, qua in Africa excitata fuerat ab Hunerico.* Sed exciderunt pontificiæ illæ litteræ, quibus tamen paruisse Imperatorem inde conjicimus, quod Uranius Zenonis ad Hunericum legatus, apud Victorem libro 5. num. 7. *sese pro defensione Catholicarum ecclesiarum Carthaginem venisse jactitarit.* Sed quantum ista legatio apud Hunericum profuerit, ex eodem Victore discendum est. *Ut* enim, inquit, *illi ostenderet Tyrannus se neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus legatis moris est, ascendendo ad palatium & descendendo transire, ad opprobrium videlicet ipsius Reipublicæ &c.*

CAPUT OCTAVUM.

De sancto Eugenio episcopo Carthaginensi, aliisque nonnullis Confessoribus & Martyribus, qui sub Hunerici persecutione vexati fuerunt.

1. MUlta licet in Victoris Vitensis Historia de beato Eugenio Carthaginensi epis-

[redacted]

celebraverint. Lambinus est u

alios Gregorius Turonensis ant
libri 2. Historiæ Francorum ol
ætate Martyrum aut Confessoru
qui in Vandalica persecutione cl
nes conscriptas fuisse, quarum
testatur, ex quibus nonnulla e
storiæ inserenda. At sane meliu
fuluisset posteritati, si excerpt
tentus, tam pretiosa monument
commendasset. Etenim aliud à
præter Victoris Vitensis Histor
solo evinci potest, quod ex pa
Passionibus à se delibata comme
ra occurrant, quæ in Victoris lib
Unde etiamsi aliquando hæc in
ria exstiterint, ut nonnulli fi
Victoris opus ad nos integrum
volunt; non minus tamen nob
ad supplendos saltem istos Vic
hiatus. Verum ut ut sit de rebus
nobis persuasum est, ea scilicet,

quas jam ſcriptas invenerat Gregorius priuſquam Hiſtoriam ſuam ſcriberet, initio ſaltem ſui ſæculi editæ non fuerint. Quin & , ſi conjecturis indulgere liceat, veri ſimile eſt tam pretioſa monumenta ab Eugenio ejuſque ſociis in Gallias allata fuiſſe, patrum ſcilicet ſuorum hac in re, ſicut & in perſecutionum tolerantia exemplum imitantibus, qui ſæculo tertio in exſilium pro fide detruſi, præclaræ ſancti Cypriani Confeſſionis Acta præ manibus ſemper habebant, ut eorum lectione ad martyrium erudirentur, quod jam obſervavimus in Actis Martyrum ſinceris pag. 193. Et quidem Eugenii epiſtolam ad ſuos, cum in exſilium deportaretur, ſcriptam aliunde non habuiſſe exiſtimamus. Hinc patet nihil adverſus horum geſtorum veritatem concludi poſſe, quod Gregorius in recenſendis Vandalorum regum nominibus lapſus fuerit. Hæc enim ex proprio fundo, cetera vero quæ de Eugenio aliiſque Confeſſoribus Africanis profert, ex antiquioribus atque certis monumentis hauſerat. Ceterum ea omnia quæ de hac perſecutione tam in Hiſtoria Francorum, quam in libro de Gloria Martyrum refert, ſuo loco inferius exhibebimus, cum nonnulla præmiſerimus, quæ de illis ſanctiſſimis Confeſſoribus alii auctores habent.

2. De Eugenii ordinatione ſic loquitur Victor Tunnonenſis epiſcopus in Chronico: *Viviano V. C. & Baſilio conſulibus Carthaginenſis eccleſiæ poſt Capreolum, Quodvultdeus, Eugenius epiſcopus ordinatur.* Annus his conſulibus deſignatus apud Victorem Æræ Chriſtianæ anno CCCCLXIII. reſpondet, quo ſane Eugenii ordinatio conſignari nequit. Etenim ex alterius Victoris, Vitenſis ſcilicet Hiſtoria, certum eſt

Eugenii ordinatio.

Pars II. Cap. VIII.

Eugenium huic ecclesiæ præfectum fuisse sub Hunerico rege, cum nimirum iste barbarus ad Zenonis imperatoris Placidiæque Olybrii relictæ preces, Catholicis Carthaginensibus permisisset episcopi electionem, ut fusius narrat auctor libri 2. initio. At anno CCCCLXI Gensericus Hunerici pater & præcessor adhuc vivus agebat, & Zeno his temporibus consenderat imperialem thronum, uti est, & ex ipso Victoris Tunnonensis probari posset. Sane ex aliis compluribus hujus Chronici locis certum est hunc au cum Episcopos diversarum sedium recen in unum annum plures congessisse, quos riis & plurimum dissitis temporibus fuisse nemo infitiabitur. Sic paullo infe rium, Simplicium & Felicem pontifices in unum congerit, sicut & Gennadium, A & Acacium episcopos Constantinop &, ut ceteros taceam, Alexandrum, M & Julianum Antiochenos. Adde Victor ci nullam Deogratias episcopi fecisse nem: quem tamen inter Quodvultdeum fide in exsilium pulsus est, & Eugeni siæ Carthaginensi præfuisse constat. At ordinationis tempus ex longe certiori mentis colligere licet, ex iis scilicet quæ cap. 6. num. 6. de beato Deogratias ejus de re observavimus. Cum enim ex his pateat gratias anno circiter CCCCLVII. ad sup abiisse, aliundeque ex Victore Vitensi lib. 1. 1. certum sit ecclesiam Carthaginensem XXIV. post ipsius obitum episcopo destit mansisse; patet quoque Eugenii ordinatio qui, ut ex eodem auctore discimus, beato D gratias successit, anno circiter CCCCLXX de

ıſignari. Et quidem hoc anno nondum t gravis illa perſecutio, qua Huneri- ı tam graviter Africanam turbavit ec- ıt ſupra cap. præcedenti num. 10. & ſe- ɔoſuimus.

Pars II. Cap. VIII.

Victor Tunnonenſis loco laudato obſer- nium *poſt dira eremi exſilia plurimis af- pœniſque clarum apud omnes* fuiſſe, quod ı etiam ejuſdem ævi illuſtriorum ſcrip- timoniis confirmari poteſt. De his quæ io Tamallumenſi Arianorum epiſcopo apud eum conſtitutus pertulit, non rimus teſtem præter Victorem Viten- n conſulere licet lib. 5. num. 11. Animi s magnitudinem plurimum commendat apa in epiſtola 13. ad Epiſcopos Darda- ıs Eugenii collegarumque illius exem- oculos ponit, ut è re Sacerdotum eſſe Principum conatibus obſiſtere, cum oritate firmare nituntur ea, quæ adver- æ leges fiunt. *Ecce*, inquit, *nuper Ho- Vandalicæ nationis, vir magnus & egre- los Eugenius Carthaginenſis epiſcopus, um eodem Catholici Sacerdotes conſtanter ſævienti, cunctaque extrema tolerantes, erſecutoribus reſiſtere non omittunt.* Eum- iſſimum antiſtitem *Confeſſoris publici* ti- nat Gennadius Maſſilienſis in Catalo- orum eccleſiaſticorum, quem vivente genio ſcribebat: ibi enim cap. 97. Eu- *dhuc ad Eccleſiæ confirmationem vivere* ɔcum integrum referre ab re non erit, ſcimus tanti viri elucubrationes, qui- ſiam Catholicam illuſtravit. Sic autem vetuſtiſſimo noſtræ bibliothecæ ſancti codice manuſcripto, litteris Franco-

Eugenii opera.

[redacted]

fide, compoſuit librum fidei, non
Scripturarum, ſed & Patrum teſti
tum; & per collegas confeſſionis
portandum. [Editi *perrexit. Jam ver*
pro fidelis linguæ remuneratione in ex
commonitoria fidei, & unius ſacri
baptiſmatis ovibus ſuis, quaſi paſtor
quit. Altercationes quoque, quas con
ſules per internuntios habuit, conſcri
das per Majorem-domus Chunerico d
& preces pro quiete Chriſtianorum
logias obtulit. Vivere adhuc ad con
cleſia dicitur. Ex his autem Euge
Gennadio recenſitis, præter fide
librum, qui totus Victoris Hiſtor
& *ſuggerendam* Hunerico regi
eumdem auctorem, unica ſupere
la, quam in exſilium abripiendu
Carthaginenſes conſcripſit, ut e
tholica confirmaret. Hanc porro
libus hac voce *commonitoria*, ſeu,
epiſtolas deſignari dubium non eſ

lebere consignari. Et quidem hoc anno nondum perta erat gravis illa persecutio, qua Hunericus postea tam graviter Africanam turbavit ecclesiam, ut supra cap. præcedenti num. 10. & sequenti exposuimus. Pars II. Cap. VIII.

3. Porro Victor Tunnonensis loco laudato observat, Eugenium *post dira eremi exsilia plurimis afflictionibus pœnisque clarum apud omnes* fuisse, quod ex aliorum etiam ejusdem ævi illustriorum scriptorum testimoniis confirmari potest. De his quæ ab Antonio Tamallumensi Arianorum episcopo in exsilio apud eum constitutus pertulit, non alium quærimus testem præter Victorem Vitensem, quem consulere licet lib. 5. num. 11. Animi vero ipsius magnitudinem plurimum commendat Gelasius papa in epistola 13. ad Episcopos Dardaniæ, quibus Eugenii collegarumque illius exemplum ante oculos ponit, ut è re Sacerdotum esse ostendat, Principum conatibus obsistere, cum regia auctoritate firmare nituntur ea, quæ adversus justitiæ leges fiunt. *Ecce*, inquit, *nuper Honorico regi Vandalicæ nationis, vir magnus & egregius sacerdos Eugenius Carthaginensis episcopus, multique cum eodem Catholici Sacerdotes constanter restiterunt sævienti, cunctaque extrema tolerantes, hodieque persecutoribus resistere non omittunt.* Eumdem sanctissimum antistitem *Confessoris publici* titulo exornat Gennadius Massiliensis in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum, quem vivente adhuc Eugenio scribebat: ibi enim cap. 97. Eugenium *adhuc ad Ecclesiæ confirmationem vivere* asserit. Locum integrum referre ab re non erit, ex quo discimus tanti viri elucubrationes, quibus Ecclesiam Catholicam illustravit. Sic autem habet in vetustissimo nostræ bibliothecæ sancti Germani codice manuscripto, litteris Franco- Eugenii opera.

[redacted]

hanc generalem exsilii relaxatio
tabundum interiisse scribit, nul
cutionis mentionem. Unde conji
Jam re vera ab eo Rege excitata
deque alterum Eugenii exsilium
Samundi tempora esse revocandu
regem gravissimam adversus Or
cutionem commovisse nemo est q
te Gelasius pontifex Romanus,
Episcopos Dardaniæ, jam à nob
datam, *Victore*, seu potius *Via*
id est anno CCCCXCV. conscrip
adhuc tempore quo scribebat,
ceteris Africanis episcopis pers
tisse. quod sane de Eugenio in
non dixisset.

5. Celebris est beati Eugenii m
tyrologiis tam recentioribus, qu
quibus ipsius festivitas die 13. J
adjunctis ipsi ceteris Cleri Cart
fessoribus, quos in Hunerici per

uos quam plurimi erant Lectores [&] *infantuli* PARS II.
audentes in Domino, procul exsilio crudeli extrusi CAP. VIII.
int. Tum Salutarem & Murittam ex V.ctoris
Iistoria notissimos laudat; quæ quidem omnia
pud Usuardum & Notkerum totidem verbis re-
eruntur, sicut & in hodierno Martyrologio Ro-
nano. Notkerus tamen post hanc vocem *Con-*
ssorum, habet; *immo & victoriosorum Martyrum.*
Iuic vero *infantuli*, adjungit conjunctivam *que*,
e aliquis existimet eosdem *lectores fuisse & in-*
antulos qui hic commemorantur. Hoc autem ob-
ervare visum est, quod Baronius ita apud Usuar-
lum legendum monuerit in Martyrologii Roma-
i Notis ad hanc diem, quam quidem illustrissimi
Cardinalis conjecturam Notkeri auctoritate ful-
am esse deprehendimus: quamquam fatendum
st in Usuardi autographo dilucide scriptum, *le-*
tores infantuli. quæ verba ex Victoris Vitensis
ib. 5. num. 9. desumta sunt. Recentiorum Mar-
yrologiorum verba singillatim proferre super-
acaneum foret. Galesinius pro Eugenio, *Euse-*
ium Carthaginensem episcopum habet.

6. Ceterum etsi tanta auctorum nubes in hoc Dies obi-
onveniat, ut pro Eugenii festo, die 13. Julii ce- tus.
ebrando, omnes consentiant: inde tamen col-
igere non licet, hunc fuisse sancti hujus viri de-
ositionis diem: siquidem in vetustissimo Ka-
endario Africano, quod certe paullo post ipsius
nortem conscriptum est, *Nonis Januarii deposi-*
io sanctorum Episcoporum Deogratias & Eugenii
elebratur. Ejus vero in Gallias adventum com-
nemorat Andreas Saussayus in Corollario Mar-
yrologii Gallicani die 1. Januarii, his verbis: *Al-*
iga in Aquitania Adventus sancti Eugenii episco-
i Carthaginensis & Martyris. quæ ex veteri Al-
igensis ecclesiæ traditione, ut videtur, desumsit.

[redacted]

forte ex ejusdem ecclesiæ Albien
quam ex quocumque alio instr
posset. cum enim ibi fato functus
simus ille pontifex, ejusque sac
semper venerationi habitæ fuerin
est festum ejus diem hunc ipsum
qui aliquando ei supremus fuerat,
est sextus mensis Septembris, quo
festivitas in Albiensi ecclesia etiam
duplici celebratur, idque ex ve
sæculorum traditione, ut patet
codice bibliothecæ Colbertinæ, i
sancti Eugenii ex Gregorio Turo
quam infra exhibebimus, præmi
lus: *Incipit vita sancti Eugenii ep*
in vico Viancio VIII. Idus Septe
dem vero obitu hæc in Albiensi Br
tur: *Eugenius ... in Galliam pulsu*
pago ad Veram amnem, juxta sep
thi martyris consedit; ubi ædificat
laboribus ærumnisque perfunctus, m
que sepulcrum gloriosum fuit. cete

um Viancii *salvum fore in posterum* decernit PARS II.
honorem sancti Confessoris Christi Eugenii, CAP. VII
sancti Amerandi martyris, & ceterorum san-
rum qui ibi requiescunt. *Data est .. rege Lo-
rio defuncto anno secundo, quo filius ejus Ludo-
us cœpit regnare*; atque in ea laudantur *Ade-
lus abbas Viancii, Aymerius præpositus, Ame-
capiscola, & alii canonici*. Hanc avi sui dona-
nem confirmat *Raymundus Comes Tolosanus, Il-
nsi Comitis filius*, apud eumdem Catellum loco
dato; & hoc pariter in honorem sancti Eu-
iii & aliorum sanctorum, qui in Viancio re-
escunt. Sæculo duodecimo contentio orta est
er monachos Auriliacenses & episcopum ac
onicos ecclesiæ Albiensis, occasione *ecclesiæ
incii*, quam utrique sibi vindicabant. Rem
nmisit Alexander papa episcopis Ruthenensi
Cadurcensi, ut patet ex ejusdem Pontificis
stola, quam ex cod. ms. Colbertino edidit
C. Stephanus Baluzius libro 4. Miscellaneo-
n pag. 466. Et quidem Auriliacenses monachos
sa cecidisse colligimus ex Actis visitationis
æ à Simone de Bello-loco archiepiscopo Bi-
icensi, apud eumdem Baluzium libro lauda-
Ibi enim Simon archiepiscopus anno 1286.
nse Aprili Albiensem diœcesim visitans, *apud
incium prioratum ecclesiæ Albiensis* venisse di-
ır, ubi à præposito prædicti loci receptus &
ocuratus est. Anno 1291. idem Antistes rursus
oiensem diœcesim visitavit, qui receptus est
antea apud *Viancium præposituram de ecclesia
biensi*. Tandem Ludovicus de Ambesia Albien-
episcopus, *sanctorum Eugenii, Vindemialis, Lon-
i, Amaranthi martyrum & Charissimæ virginis
pora, quæ ab ipsa illorum morte in ecclesia
ancii in territorio Albiensi reposita fuerant*, in

[redacted]

ſamundus Eugenium relegaverit
biam, in regno Gotthorum ſitam
Traſamundo haud ſubjectam, ut
longo terrarum mariſque interv
eſſet. Cur non potius eum in Sa
tari juſſit, littora Africæ contra ſ
in extremas Africæ ſolitudines
veri ſimile eſt datum Eugenio f
exſilii. nam ſi illud ipſi conceſſu
arbitror prælaturum Italiæ fuiſſe
rum, quos fidei catholicæ adver
ignorabat. Nulla vero hujus rei p
ſa nobis occurrit, quam antiqua
cum Gotthis affinitas, & eadem
gio: quæ ratio Eugenii perſecuto
is à collegis ſuis diſtractus, inter
tinaciſſimos videlicet Ariani do
ſores, quibus tunc Alaricus impe
ſerabiliorem, quo longiorem vita

Martyr? 10. Aliam item quæſtionem m
li, utrum ſcilicet Eugenio Marty
beatur? Sed his immorari parum

solum concedatur, ipsi tamen martyrii meritum & præmium non defuisse nemo non fatebitur. In veteribus scriptis quæ supra laudavimus, *Confessor* dicitur; in hodierno autem Albiensis ecclesiæ Breviario appellatur *Martyr*, sed paullo latiori significatione, quippe cum ei responsorium istud assignetur, quod pro iis, qui sanguinem suum non fuderunt, solet recitari. Pars II. Cap. VIII.

11. Præter Eugenium, tres alios Confessores commemorat Gregorius Turonensis, LONGINUM scilicet, & VINDEMIALEM episcopos, atque OCTAVIANUM archidiaconum, de quibus pauca, deficientibus vetustis monumentis, hic dicenda occurrunt. In Notitia Africana, quam post Victoris Historiam supra pag. 123. exhibuimus, inter alios diversarum provinciarum antistites, qui Hunerici mandato ad conventum Carthaginensem occurrerunt, recensentur Longinus Pamariensis episcopus ex Mauritania Cæsariensi, num. 43. & Vindemialis Capsensis episcopus ex provincia Byzacena, num. 60. Idem Vindemialis in Passione sanctorum Monachorum num. 3. supra pag. 103. *sancti* titulo donatur, appellaturque *Sacerdos egregius, & Christi fidelis antistes*. Hos vero ipsos esse qui à Gregorio laudantur, etsi omnino affirmare non audeamus, veri simile tamen nobis videtur. Neque enim alii occurrunt horum nominum antistites in antiquis monumentis, qui cum Eugenio Carthaginensi adversus Hunericum & Cyrilam pro fide Christi decertare potuissent. Eosdem in Galliam cum Eugenio venisse putant Albigenses, qui ipsos apud Viancium sepultos fuisse commemorant. Legimus in Breviario Albiensi ad diem 2. Octobris, sanctorum Vindemialis & Longini martyrum corpora, simul cum sancti Eugenii sacris

Eugenii socii.

reliquiis ex vico Viancio in Cathedralem ecclesiam Albiensem translata fuisse: & quidem in chartis Comitum Tolosanorum, quas ex Catello supra laudavimus, non solum Eugenius & Amaranthus in Viancii ecclesia requiescere dicuntur, sed & alii quoque sancti, quorum nomina reticentur. Vindemialem item & Eugenium episcopos celebrant Itali scriptores, de quibus, cum nonnulli ipsos eosdem esse existimaverint cum Eugenio Carthaginensi, & Vindemiali à Gregorio Turonensi memoratis, accuratius hic agendum est.

Eugenius &c. in Italia.

12. Tarvisium urbs est in Italia celebris, quæ toti Marchiæ Tarvisinæ nomen tribuit. Ejus incolæ præcipuos patriæ suæ protectores ac patronos colunt sanctos FLORENTIUM & VINDEMIALEM episcopos, quorum istum natione Afrum, atque EUGENII, itidem Africani episcopi, socium fuisse commemorant. Hos laudat Petrus de Natalibus, in eadem Marchia Equilinus episcopus, in Catalogo sanctorum lib. 4. cap. 116. ubi eorumdem corpora ex insula Corsicæ, cum à Sarracenis devastaretur, Tarvisium à Titiano ejusdem urbis episcopo advecta fuisse scribit. Hujus vero Translationis meminit quoque Ughellus tomo 5. Italiæ sacræ in Tarvisianorum episcoporum Catalogo, ubi Titianum anno circiter quadringentesimo huic ecclesiæ præfuisse scribit. Sed quantum in designanda hujus Antistitis ætate à vero deflexerit, vel ex eo convinci potest, quod Vindemialis, cujus Titianus vitam scripsisse dicitur, conventui Carthaginensi cum Arianis, jubente Hunerico, habito interfuisse memoretur. Et quidem licet Ughellus Hunericianæ hujus Collationis diserte non meminerit, eam tamen satis designasse videtur, cum Eugenium & Vin-

demialem *Carthaginienſi contra Arianos concilio* Pars II.
adfuiſſe, atque eoſdem *ex Africa perſequentibus* Cap. VIII.
Arianis in Italiam deſcendiſſe ſcribit.

13. Verum de iſtius auctoris ſenſu fuſius diſputare nihil intereſt, cum habeamus tomo 1. Maii Bollandiani, die 2. ejuſdem menſis, horum Antiſtitum vitam, à Godefrido Henſchenio è manuſcripto codice Chriſtinæ Sueciæ reginæ erutam, ex qua, cum ab ipſo Titiano ſcripta fuiſſe dicatur, aliquid forte expiſcari licebit, tum de tempore quo idem Titianus Tarviſinæ eccleſiæ præfuit, tum de Eugenio & Vindemiali, quos Itali celebrant. Sic vero incipit: *Dum univerſalis ſynodus apud Carthaginem ab Honerico rege congregaretur, ex omnibus regnis atque inſulis, quæ ſub ejus regimine tunc temporis degebant, die Kalendarum Februariarum, ſexcenti ſeptuaginta Epiſcopi in unum ſunt pariter congregati, pro fide ſanctæ & individuæ Trinitatis certaturi; quos ipſe deceptus Arianorum perfidia, omnes exſilio damnare juſſit; è quibus Carthaginenſis epiſcopus Eugenius, & Vindemialis ſummæ ſcientiæ, ſummæque ſanctitatis inter alios emicuerunt, & fidem ſanctæ & individuæ Trinitatis inviolabiliter conſtantiſſima voce edocuerunt. Qua de re à propriis ſedibus expulſi, peregrinationis cauſa ad Transmarina convolarunt &c.* Hæc in Vita. In opuſculo vero de Vindemialis & Florentii tranſlatione ab eodem auctore conſcripto, iſta leguntur: *Florentii vero atque Vindemialis, licet ortus eorum, vita atque tranſitus apud illos floruiſſent, nobis tamen Dominus venerabilia corpora eorum, tempore quo voluit, revelavit* &c. De Florentii vita nihil habet, ſed de Vindemiali atque Eugenio, ſic reſumit: *Igitur beatiſſimus Vindemialis Africano ſolo ortus, atque nutritus eſt, ſed à beato Confeſſore Chriſti Appiano epiſcopo edoctus, & cæleſti conver-*

satione, fide ac religione imbutus, presbyterii dignitatem adeptus, in quo digne Deo militans ad episcopatus onus usque pervenit. ubi & in partibus Africæ una cum Eugenio, multa per illos signa magnifica & innumerabilia omnipotens Dominus operari dignatus est. Deinde vero tam peregrinationis causa quam & prædicationis ob amorem Christi, ad insulam Corsicam pervenerunt, ubi dum fidem Domini nostri Jesu-Christi prædicarent &c.... sanctus vero Vindemialis ex præfatis partibus regrediens, maritimaque litora circuiens, procellosis fluctibus ultra progrediens, usque ad castrum Sauvense pervenit una cum sanctissimo Eugenio, cum quo & multa miracula in partibus Africæ atque Carthagine egit. Indeque venientes usque ad castrum Vadense, in illis partibus plurimam populi multitudinem sua prædicatione Domino nostro Jesu-Christo acquisierunt. Tum sanctus Eugenius *in insula prope Vadense castrum, duabus inde milliaribus* distante, vita functus dicitur, *ad cujus tumulum*, inquit Titianus, *multa & innumerabilia omnipotens Dominus dignatus est operari miracula. Sanctus vero Vindemialis à præfato castro recedens, Corsicam properans, ibi in sancto proposito incontaminatum reddidit spiritum.* Tum de Translatione à se facta sic narrationem prosequitur: *Postquam à Sarracenis captam Corsicam, multasque ecclesias Dei à fundamentis destructas relatu multorum comperissemus, ego Titianus sanctæ Tarvisianæ ecclesiæ episcopus, nutu divino ad præfatam perveni insulam, ubi tam à nautis, quam à loci illius incolis didicimus, ubi beatissimorum Confessorum Christi in sarcophagis posita corpora fuerant, Vindemialis utique ac Florentii episcoporum .... Inde corpora eorum levantes, ad Tarvisianum solum pervenimus ..., collocavimus in ecclesia sancti Johannis baptistæ.*

14. Hæc autem paullo fusius retulimus, utpote necessaria ad illustrandam istorum sanctorum historiam. Ex hac quippe Titiani narratione complura colligere licet. Primo ipsummet Titianum sæculi quinti initio, ut Ughellus existimavit, non vixisse: siquidem Vindemialem & Eugenium conventui Carthaginensi, qui sub Hunerico rege anno CCCCLXXXIV. coactus est, interfuisse refert. Sed & ejusdem rei aliud præbet nobis argumentum, cum se sanctorum Florentii & Vindemialis corpora suam in urbem transtulisse narrat, eo tempore, quo post captam à Saracenis Corsicam insulam, dirutæ erant ecclesiæ: quæ sane septimo aut octavo sæculo, quibus Sarraceni insulam istam, aliasque regiones vicinas depopulabantur, potius videntur congruere, quam quarto aut quinto: quippe cum ea tempestate Corsica Romanorum, aut certe Vandalorum dominio subesset. Deinde ex Titiani narratione deducimus, ipsummet Titianum multa de Eugenio, Vindemiali &c. conscripsisse, quæ non ei satis comperta erant, immo & à veritate aliena. Nam ut de Vindemiali nihil dicam, Eugenium à se laudatum, ipsum esse putat celebrem Carthaginensem episcopum, qui conventui Carthaginensi interfuit: quod tamen certis & indubitatis historiæ monumentis repugnat. Legantur quæ de Eugenii Carthaginensis exsilio & ærumnis, quas ab Antonio apud Tamallumam passus est, scripsit testis integræ fidei Victor Vitensis libro 5. num. 11. nemoque non advertet, ea cum iis, quæ de suo Eugenio narrat Titianus, componi nullatenus posse. Deinde Eugenius Carthaginensis ex Gregorio Turonensi, auctore suppari, atque ob locorum viciniam minime suspecto, in Albigensi Aquitaniæ civitate defunctus est, ubi

ARS II. CAP. VIII. Colb. ibi. *scandalum inter utrumque oritur populum, propinqui sibi * erant .... Post hæc prof Alamannis usque ad Traductam, transit dali per totam Africam ac Mauritani persi.*

unerici persecutio. II. *Sed quoniam eorum tempore pe Christianos invaluit, videtur ut aliqua circa Dei ecclesias intulerant, vel quema regno expulsi sunt, memorarem. Def Trasimundo* [a], *post scelera quæ in Sanctis cuit, Honoricus mente crudelior African regnum, atque ex electione Vandaloru ponitur. cujus sub tempore quanti Christi puli pro ipso Christi sacratissimo nomin ab hominibus non potest comprehendi. T men Africa quæ misit, & Christi dexter mis immarcessibilibus coronavit. Legi quorumdam ex ipsis Martyrum Passione bus quædam replicanda sunt, ut ad ea q dimus veniamus.*

III. *Igitur Cirola falso vocatus*

ioris commemorationi; atque ita unum ex duo- PARS II.
is conficientes, neutrum rite recolendum pro- CAP. VIII.
ɔſuere. Sic quippe ibi laudatur: *Sancti Vinde-ialis episcopi.* hæc de Corſicenſi dicta erant. lditum eſt quod de Vindemiali altero Grego-us ſcripſit, *& Martyris, qui una cum ſanctis* ›*iſcopis Eugenio & Longino, doctrina & miraculis dverſus Arianos decertans, ab Hunerico rege ob-*'*uncari jubetur.* Et quidem Ferrarius, quaſi nul-ı hic eſſet Vindemialis Corſicenſis mentio, ip-ım eumdem cum Eugenio, inter ſanctos, qui ı Martyrologio Romano non habentur, recen-ſuit in Catalogo die item 2. Maii.

17. Denique eo modo quo Eugenius & Vin-lemialis in Corſica celebres, incaute pro Euge-ıio Carthaginenſi & Vindemiale Capſenſi epiſ-:opis habiti ſunt, ſic Florentius inter Africanos ›ræſules à Maurolico, Galeſinio & Ferrario, ıliiſque recentioris ævi ſcriptoribus recenſitus :ſt, quod ejus corpus ſimul cum Vindemialis Afri-:ani reliquiis ex Corſica Tarviſium tranſlatum ſuerit: quamvis Titianus, qui, ut ſupra vidimus, :ranſlationem hanc curavit, ejuſque hiſtoriam ſcriptis edidit, nihil uſquam dixerit, ex quo vel evis oriri poſſit iſtius opinionis ſuſpicio. Quin & contrarium omnino innuit Petrus Equilinus lib. 4. Catalogi cap. 116. ad diem 2. Maii, ubi ex-ɔoſita varia Eugenii & Vindemialis epiſcopo-um Africanorum fortuna, ex Titiani, ut vi-letur, narratione accepta, Vindemialem in Cor-ſicam reverſum, ibi defunctum fuiſſe teſtatur & *ſepultum, ubi & olim ſanctus Florentius quieſcebat:* ıihilque amplius ſive Titianus, ſive Petrus de :juſdem Florentii rebus geſtis habent. Hinc, ſi :onjecturis in re tam obſcura indulgere licet, ſuſpicari poſſumus, Florentium antiquum Corſicæ

us II.
.P.VIII.

satione, fide ac religione imbutus, presbyte- tatem adeptus, in quo digne Deo militans copatus onus usque pervenit. ubi & in parti- ca una cum Eugenio, multa per illos signa ca & innumerabilia omnipotens Domin dignatus est. Deinde vero tam peregrinati quam & prædicationis ob amorem Christi, ad Corsicam pervenerunt, ubi dum fidem Dom Jesu-Christi prædicarent &c.... sanctus demialis ex præfatis partibus regrediens, que litora circuiens, procellosis fluctibus gradiens, usque ad castrum Sauvense per cum sanctissimo Eugenio, cum quo & mu- cula in partibus Africæ atque Carthagine que venientes usque ad castrum Vadense, tibus plurimam populi multitudinem sua ne Domino nostro Jesu-Christo acquisierunt sanctus Eugenius *in insula prope Vadense duobus inde milliaribus* distante, vita fun citur, *ad cujus tumulum*, inquit Titianus

[redacted]

nomen ejus Martyrologiis inscripserunt. Hos PARS II.
secutus Baronius ipsius elogium die 22. Martii CAP. VIII.
Romano Martyrologio inseruit his verbis: *Carthagine sancti Octaviani archidiaconi, & multorum millium Martyrum, qui ob fidem Catholicam à Vandalis cæsi sunt.* Alterius Carthaginensis Archidiaconi, nomine Salutaris, meminit Victor Vitensis lib. 5. num. 9. cui vel successit Octavianus, vel certe ipse Octaviano. Tunc enim unus erat solummodo in singulis ecclesiis archidiaconus; qui vero eum sequebatur *secundus erat in officio ministrorum*, ut de Muritta loco laudato Victor loquitur. Sed jam Gregorium Turonensem de Vandalorum in Africa persecutione loquentem audiamus. cujus quidem fragmentum ad tres manuscriptos codices contulimus, unum scilicet è Regia Bibliotheca, alterum è Colbertina, & tertium, quem penes nos habemus, in quorum duobus posterioribus sub titulo *Passionis sancti Eugenii* descriptum est. quem titulum retinuimus. Habetur vero apud eumdem Gregorium Turonensem libro secundo Historiæ Francorum capite 2. & sequentibus.

PASSIO

Sancti Eugenii Carthaginensis episcopi, & aliorum Confessorum, qui in Africa sub Hunerico Vandalorum rege passi sunt.

Ex Gregorio Turonensi, ad codd. mss. collata.

I. V*Andali à loco suo digressi cum Gunderico rege in Gallias ruunt, quibus valde vastatis Hispanias appetunt. Hos secuti Suevi, id est Alamanni, Galliciam adprehendunt. Nec multo post*

[redacted]

iis sanctissimis Antistitibus, q
& Gregorium Turonensem su
bus celebrantur, nihil nobis
occurrit, nisi quod forte fuerin
fessorum numero, qui ex Afric
persecutionem extorres facti,
venerunt, ubi in Christi divin
defuncti, celebres evaserunt. I
quias post aliquot sæcula nactus
sianus antistes, eorum vitam
publica regionis istius fama vu
etiam ex iis quæ sibi aliunde c
Eugenii Carthaginensi præclar
cinavit, vera scilicet cum falsis
permiscens; indeque apud au
modum in istis partibus floru
opinio, Eugenium & Vindemia
rabantur, eosdem esse cum Eu
nensi, ac Vindemiali Capsensi
tantopere veteres historici celeb

16. Eamdem fere fortunam e

EPISTOLA
Sancti Eugenii episcopi Carthaginiensis, Ad cives suos, Pro custodienda fide Catholica.

Dilectissimis & in Christi amore dulcissimis filiis & filiabus Ecclesiæ mihi à Deo[a] *commissæ, Eugenius episcopus. Regalis emanavit auctoritas, & pro exercenda fide Catholica edicto nos ad Carthaginem*[b] *venire præcepit. Et ideo ne abiens à vobis Ecclesiam Dei in ambiguo, hoc est in suspenso dimitterem, aut oves Christi non verus pastor silentio relinquerem, necessarium duxi has pro me vicarias vestræ dirigere sanctitati, in quibus non sine lacrymis peto, hortor, moneo, & satis abundeque obtestor per Dei majestatem & per tremendum Judicii diem, atque adventus Christi terribilem claritatem, ut fixius teneatis Catholicam fidem, asserentes*[c] *Filium Patri esse æqualem, & Spiritum-sanctum eamdem habere cum Patre & Filio deitatem. Servate itaque unici baptismatis gratiam, custodientes Chrismatis unctionem*[d]*. Nemo post aquam revertatur ad aquam, renatus ex aqua*[e]*. Nutu enim Dei sal in aqua conficitur, sed si in aquam redactum fuerit, omnis species ejus con-*

a b c d e

[a] Sic codex Regius & editi. alii mss. duo, *in Domino*. ex quibus alter, *commissis*.

[b] Sic mss. 2. editi habent *à Carthagine*. Baronius ad ann. 484. *è Carthagine*.

[c] Ms. 1. *asserentes Patrem & Spiritum-sanctum eamdem habere cum Filio deitatem*.

[d] Salvianus ejusdem ævi auctor lib. 3. de Gubernatione Dei, bona quæ Christianis Deus assignat, recensens, commemorat *sancti baptismatis gratiam, divini Chrismatis unctionem*, quod *Chrisma ecclesiasticum* paullo post appellat.

[e] Colb. addit, *& Spiritu-sancto*.

quam antiqua episcopalis sedes
à sancto Florentio medio milli
modum translata fuit. Unde quis
sanctum Florentium Nebbiensem
se. quæ tamen à nobis ita dicta
ut infitiari nolimus Florentium
forte unum esse ex eorum Confe
qui sub Hunerico rege ex Afr
relegati fuerunt. Id fortasse n
similius videbitur, quod in N
id est in Catalogo eorum anti
Hunerico fidei causa vexati
Proconsularis provinciæ episc
Uticensis & Florentius Seminensis
legati recensentur, præter alios
nominis sanctissimos Antistites,
tur ex aliis provinciis. Ceterum
rologio, sicut & in antiquo Roma
nium edito, die 1. Februarii recoli
rum Vindemialis & Eugenii. Sed
rint, nec illi indicant, nec nobi

:re autem eum qui postquam occiderit cor-, habet potestatem & animam perdere, & ere in gehennam.

Episcopus hæreticus miraculum affectans.

/. *Ductus itaque sanctus Eugenius ad Regem illo Arianorum episcopo, pro fide catholica de-:vit. cumque eum de sancta Trinitatis mysterio itissime devicisset, & insuper multas per eum ses Christus ostenderet, in majorem insaniam Episcopus, invidia inflammante, succenditur. it enim tunc temporis cum sancto Eugenio viri entissimi atque sanctissimi,* VINDEMIALIS ·ONGINUS *episcopi, pares gradu, & virtu-m impares. Nam sanctus Vindemialis eo tem-ferebatur mortuum suscitasse, Longinus autem is infirmis salutem tribuit : Eugenius quoque olum visibilium oculorum cæcitatem, sed etiam ium depellebat.*

Quod cernens ille nequam Arianorum episco-vocatum ad se quemdam hominem, ab illo quo vivebat errore deceptum, ait : Non patior quod piscopi multa in populo signa depromunt, illos-cuncti, me neglecto, sequuntur. Adquiesce nunc uæ præcipio, & acceptis quinquaginta aureis, in platea, per quam nobis est transitus, & ma-super clausos oculos ponens, me prætereunte cum uis exclama in magna virtute, dicens : Te, bea-æ Cirola nostræ religionis antistes, deprecor, ut ciens manifestes gloriam ac virtutem tuam, ut s meos aperiens, merear lucem videre quam idi. Qui jussa complens, residensque in platea, eunte hæretico cum Sanctis Dei, iste qui Deum ere cogitabat, exclamat in magna virtute [a]*, di-: Audi me, beatissime Cirola, audi me sancte*

a :oib. *cogitaverat, exclamavit voce magna, tota virtute : me sancte &c.*

regno expulsi sunt, memorarem.
a *Trasimundo*[a], *post scelera quæ in*
cuit, Honoricus mente crudelior
regnum, atque ex electione Vand
ponitur. cujus sub tempore quanti
puli pro ipso Christi sacratissimo
ab hominibus non potest comprehen
men Africa quæ misit, & Christi
mis immarcessibilibus coronavit.
quorumdam ex ipsis Martyrum
bus quædam replicanda sunt, ut
dimus veniamus.

III. *Igitur Cirola, falso vocat*
reticorum tunc maximus habebatur
ad persequendum Christianos Rex
mitteret, sanctum Eugenium episcop
rabilis sanctitatis, qui tunc ferebat
tiæ esse, in suburbano civitatis s
tor. Quem ita violenter rapuit, u
b *dum gregem Christi locum habere*
vero cum se videret abduci, epis
pro custodienda fide catholica hoc

m *Filium Dei & Spiritum-sanctum æqualem ha-* PARS II. CAP. VIII.
'e substantiam atque deitatem cum Deo Patre,
lie quæ ego perfero patiatur. Et adjecit : Credo
'um Patrem omnipotentem, credo Filium Dei
ristum Jesum æqualem Patri, credo Spiritum-san-
m Patri & Filio consubstantialem atque coæter-
m. Hæc illi audientes, & se invicem honore mu-
' prævenientes, oritur inter eos sancta contentio,
is oculis ejus signum beatæ crucis imponeret. Vin-
nialis vero ac Longinus Eugenium; ille autem
ontra eos exorat, ut manus imponerent cæco. Quod
m fecissent, & manus suas super caput ejus tene-
't, sanctus Eugenius crucem super oculos cæci fa-
ns, ait: In nomine Patris & Filii & Spiritus-
ncti veri Dei, quem trinum in una æqualitate at-
'e omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui.
: statim ablato dolore, ad pristinam rediit sanita-
n [a]. *Manifestissime autem patuit per hujus cæcita-*
n, qualiter hæreticorum Episcopus oculos cordium
'fero assertionis suæ velabat amictu, ne veram lu-
m illis liceret fidei oculis contemplari. O miserum!
ii non ingressus per januam, id est per Christum,
ii est janua vera, lupus magis gregi quam ejus
stos effectus, & pacem fidei quam in credentium
rdibus debuerat accendere, pravitate cordis sui
nabatur exstinguere. Sancti vero Dei alia signa
' populis multa fecerunt, & erat vox una populi
centis: Verus Deus Pater, verus Deus Filius,
'rus Deus Spiritus-sanctus, una fide colendus,
io timore metuendus, eodemque honore venerandus.
'am ea quæ Cirola asserit, falsa esse cunctis est
'anifestum.

VIII. *Videns autem Honoricus rex assertiones suas*

[a] Hanc cæci historiam memorat Hermannus Contractus
ı Chronico ad annum 483. ubi Longinus episcopus appel-
:tur *Longvvinus*.

II. *satione, fide ac religione imbutus, presbyter-*
VIII. *tatem adeptus, in quo digne Deo militans e-*
copatus onus usque pervenit. ubi & in parti-
ca una cum Eugenio, multa per illos signa
ca & innumerabilia omnipotens Dominus
dignatus est. Deinde vero tam peregrin-
quam & prædicationis ob amorem Christi, a
Corsicam pervenerunt, ubi dum fidem Dom
Jesu-Christi prædicarent &c.... sanctus
demialis ex præfatis partibus regrediens,
que litora circuiens, procellosis fluctibus
grediens, usque ad castrum Sauvense per
cum sanctissimo Eugenio, cum quo & mu
cula in partibus Africæ atque Carthagine
que venientes usque ad castrum Vadense, in
tibus plurimam populi multitudinem sua pr
ne Domino nostro Jesu-Christo acquisierunt
sanctus Eugenius *in insula prope Vadense ca*
duobus inde milliaribus distante, vita fun
citur, *ad cujus tumulum*, inquit Titianus,

tem quidam episcopus, nomine Revocatus, eo tempore est revocatus à fide Catholica. Tunc & sol teter apparuit obscuratus, ita ut vix ab eo pars vel tertia eluceret, credo namque pro tantis sceleribus & effusione sanguinis innocentis. Honoricus vero post tantum facinus, arreptus à dæmone, qui diu de Sanctorum sanguine pastus fuerat, propriis se morsibus laniabat, in quo etiam cruciatu vitam indignam justa morte finivit. Huic Childericus [a] *successit. quo defuncto Gelisimiris regnum suscepit. Ipse quoque à Republica superatus, vitam principatumque finivit, & sic regnum decidit Vandalorum.*

Ex eodem Gregorio Turonensi lib. I. de Gloria Martyrum cap. 58.

X. *Huic crypta*, in qua servabatur sancti Amarandi corpus, *sociatur & ille Honorificianæ** *persecutionis martyr Eugenius, sacerdotalis infulæ maximum decus, quem in hac urbe detrusum exsilio, vel ipsius, vel sociorum ejus Passio narrat. Hic cum magnis in sæculo polleret virtutibus, & jam victor de tormentis martyrialibus exstitisset, tempus vocationis suæ, quo accerseretur ad gloriam, Domino revelante cognovit: illud præcipue quod populis occultabatur, manifestum noscens, se martyri* AMARANDO *socium esse futurum, ad ejus sepulcrum dirigitur, prostratusque solo diutissime orationem fudit ad Dominum: dehinc expansis per pavimentum brachiis, spiritum cælo direxit. qui à Christianis collectus, in ipsa qua diximus crypta sepulturæ mandatus est. [Tunc* [b] *omnes qui circa eum stabant, sua tundentes pectora, dantes mugitus proclamabant: O mors dira, cur tantos hodie perimis,*

* Hunericianæ.

Eugenii obitus.

[a] Colb. *Hildericus.*
[b] Quæ ansulis inclusa sunt, ex cod. Colb. descripsimus.

...s II. ...VIII. sepulcrum ipsius jam tunc temporis ob ... ma miracula celeberrimum erat. quod & ... dem ecclesiæ continua traditione, veter... instrumentis confirmari potest. Titian... suum Eugenium in insula quadam Italiæ ... è vivis excessisse scribit.

15. Cum itaque nobis constet, Eugen... Vindimialem, à Titiano memoratos, alios ... iis sanctissimis Antistitibus, qui apud V... & Gregorium Turonensem sub iisdem ... bus celebrantur; nihil nobis de illis di... occurrit, nisi quod forte fuerint ex illoru... fessorum numero, qui ex Africa ob Van... persecutionem extorres facti, in Corsic... venerunt, ubi in Christi divinitatis con... defuncti, celebres evaserunt. Horum re... quias post aliquot sæcula nactus Titianus ... sianus antistes, eorum vitam, tum ex ... publica regionis istius fama vulgata era...

tis? Ut quid firmam loricam mentis modica transverberas sagitta cupiditatis? Quid congregas, ô homo, auri rubiginosi talenta, cum iis arsurus in gehenna? Quid tibi prosunt peritura lucra, quæ æterna vitæ pariunt detrimenta, juxta illud Domini verbum: Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

XIII. [*O fratres dilectissimi, spem in solo Redemtore figite, & ad æternam patriam mente transite. Si enim nihil in hoc mundo amando possidetis, etiam possidendo cuncta reliquistis, ipse nobis gaudia æterna concedat, qui nobis æternæ pacis remedia contulit Jesus-Christus Dominus noster, qui cum æterno Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.*]

CAPUT NONUM.

De sanctis Confessoribus, qui sub Vandalorum persecutionibus, regnantibus Genserico, aut Hunerico ex Africa pulsi, vel profugi in Italia floruerunt.

1. COmplures fidei catholicæ defensores laudat passim Victor Vitensis, qui persecutionibus Vandalorum exagitati Africam illustrarunt: de quibus cum nihil dicendum occurrat præter ea, quæ aut ab ipso Victore memorantur, aut quæ in Notis ad ejusdem Victoris Historiæ textum, vel certe capite præcedenti de sancto Eugenio ejusque collegis à nobis observata sunt; de illis potissimum hic nobis

[redacted] dvult- & lo-

super habitos jure conqueratur.

2. Narrat Victor Vitensis libro
sericum post captam Carthagine
Vandalis Africa præcepisse, ut E
laici nobiles è propriis locis & ec
lerentur, quos, si parere recu
vitutem redigi imperavit. Idem c
Vita sancti Fulgentii cap. 1. At I
contra Quodvultdeum Carthagi
pum fieri præcepit, ut forte cete
à vera religione deterrerentur.
ut narrat idem auctor libro laud
mul *& maximam turbam clericorum*
impositos, nudos atque exspoliato
quos Deus miseratione bonitatis su
gatione Neapolim Campaniæ perdu
civitatem. Hæc Victor, qui ulte
tur de isto sanctissimo Antistite,
bio ratione, quod ea tantum qua
contigerant, describere voluerit,
declarat. Etenim Quodvultdei n
Carthaginenses non excidisse pat

ıcti Gaudiosi nomine dicata, religiose asser- ntur.

Gaudiosus.

). GAUDIOSUM inter alios Quodvultdei ex- antis socios recensent vetera ecclesiæ Neapo- anæ monumenta, ejusque memoria in ea urbe :eris celebrior fuit, ob monasterium quod ab constructum fuisse ferunt, in quo postea ;nellus abbas sanctissimus floruit. Id testatur tus auctor ejusdem Agnelli vitæ, cujus frag- ıntum Baronius Annalibus ecclesiasticis inse- it, in quo hæc de nostro Gaudioso leguntur: *gnellus abbas electus in monasterio, quod beatus udiosus, cognomento Septimus Cælius, sanctæ Bi- 'ensis ecclesiæ pontifex in Africa, condere studuit hac Parthenopea civitate, eo tempore quo ex Afri- partibus advenit cum sancto Quodvultdeo, & ce- 'is præsulibus, fugiens persecutionem Vandalorum.* ec mirum est Gaudiosum in terra peregrina ex- lantem monasterium condidisse. Sic enim erant tæ monasticæ affecti sanctissimi illi Confesso- :s, ut quam primum in exsilii locum advenis- nt, ibi monasteria statuerent. quod compluri- ıs exemplis comprobari posset. Sic, ut Faustum rætermittamus, qui haud longe à sua cathedra)legatus monasterium construxerat, Euge- ius, ut capite præcedenti diximus, prope Al- iensem in Gallia civitatem, monasterium apud 'iancium vicum ædificavit. idem fecere Ful- entius aliique sancti Antistites, qui sub Trasa- ıundo in Sardiniam pulsi fuerunt. Rufinianum :em Africanum episcopum, in insula Siciliæ vi- ina vitam monasticam agentem, invisit idem 'ulgentius, cum ad loca sacra iter instituerer. ure merito itaque laudatur Gaudiosus apud 'errarium in Catalogo generali Sanctorum Ita- iæ, quod in monasterio à se apud Neapolim

Monaste- rium con- struit.

[redacted]

crata est. At illud monasteriu
diosus condidit, diversum om.
Caracciolus in Historia Neap
diosi monasterium sub sanct
nunc notum esse arbitratur.
Mabillonius in Actis sanctoru
Benedicti ad annum DXCVI. u
lo, beati Gaudiosi monasteriu
exstitisse, ubi Dominicani p
mirutam in honorem beatæ
vulgo nuncupatam, erexeru
Regio in Italica sancti Agnell
ait. Eumdem locum *Caput-Tri*
se Ughellus scribit. Ceterum
diosi ecclesiæ situm dignosc
Johanne diacono, qui apud U
Nostriano episcopo Neapolitar
sancti Gaudiosi adventum vixi
pultum fuisse refert *in eccle*
Christi Confessoris, foris urbem
Januarium martyrem, in porticu
cti Januarii ecclesia vide Mabill

iensis, quo nomine facile crediderim *Abitinen-* Pars II.
sem notam urbem designari. Et quidem Gaudio- Cap. IX.
sium vicinæ Carthaginensibus civitati præfuisse verisimile est. Abitina autem urbs erat ex Proconsulari, & quidem satis celebris, ut liquet ex ejusdem provinciæ antistitum epistola synodica ad Paulum Patriarcham Constantinopolitanum, quæ in concilio Lateranensi sub sancto Martino actione 2. lecta fuit. ipsi quippe inter alios subscripsit *Augustalis gratia Dei episcopus sanctæ ecclesiæ Abitinensis.* Abitinensium Martyrum, qui antea mendose *Alutinenses Martyres* appellabantur, acta protulimus inter alia sincera ad annum CCCIV. pag. 409. ex quibus etiam patet hanc urbem ad Proconsularem pertinuisse. Antiquam esse episcopi sedem ex concilio Carthaginensi sub sancto Cypriano colligitur, cui inter alios rebaptizantes interfuit *Saturninus ab Avitinis.* Eamdem urbem memorat Augustinus libro 3. contra epistolam Parmeniani, & alias non semel. Denique Victor ejusdem ecclesiæ episcopus catholicus, ex iis qui initio absentes fuerant, tandem subscripsit Collationi Carthaginensi cap. 215. cum jam antea Felix ejus adversarius inter Donatistas cap. 201. comparuisset.

6. Gaudiosi obitum anno CCCCLIII. contigisse tradit Ughellus post Capacium: sed quo fundamento? Baronius eumdem anno circiter CCCCXL. floruisse dicit in Notis ad Martyrologium Romanum, die 28. Octobris, cui, ut jam diximus, ipsius festivitas consignatur. Certe anno CCCCXXXIX. Gensericus Carthaginem invasit mense Octobri, atque paullo post Quodvultdeum, cujus exsilii socius Gaudiosus fuisse dicitur, expulit. Ejusdem sancti viri corpus in ipsa, quam supra laudavimus, sanctimonialium Obitus.

ecclesia religiosissime Neapoli asservatur. Hinc ipse distinguendus est, ut monet Cardinalis Baronius, ab alio ejusdem nominis sancto Antistite, cujus reliquiæ apud Salernum in crypta inferiori cathedralis ecclesiæ reconditæ sunt, quamvis Acta utriusque à nonnullis auctoribus simul permista fuerint. Gaudiosi Salernitani festivitas in Romano Martyrologio die 26. Octobris memoratur. Haud tamen arbitramur recte colligi posse diversos fuisse ejusdem nominis sanctos, quod eorum reliquiæ diversis in locis asservari dicantur, cum sæpius contingat alicujus sancti corporis partes in diversis ecclesiis haberi, quæ tamen utrobique *corporis* nomine donantur. Hunc loquendi modum in ecclesia antiquissimum esse ex Theodorito patet, qui in epistola 130. ad Timotheum episcopum data, sic ea de re, veluti de receptissimo loquendi usu scribit: *Ipsi quoque ad hunc diem cum triumphantium Martyrum templa ingredimur sciscitari solemus, quis vocetur qui in theca conditus est: & quibus res nota est respondent, Julianum fortasse martyrem, aut Romanum, aut Timotheum. Et quamvis ne integra quidem ibi sint corpora, sed perexigua reliquiæ, communi tamen nomine etiam corpus appellamus.* καίτοι πολλάκις οὐδὲ τελείων τῶν σωμάτων κειμένων, ἀλλὰ σμικροτάτων λειψάνων. ἀλλ' ὅμως τῷ κοινῷ ὀνόματι καὶ τὸ σῶμα προσαγορεύομεν.
Sepulcrum. Porro Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die 26. Octobris testatur, se in vetustissimo Neapolitani suburbii cœmeterio vidisse inter alia insignia sacræ antiquitatis monumenta, inscriptionem sancti Gaudiosi tumulo olim impositam, quam ob vetustatem licet jam pæne diminutam descripsit, ex quo nos eam quoque hic exhibemus: HIC. REQUIESCIT S. GAUDIOSUS. QUI. VIXIT ANN....

'N..... DIE. KAL. NOVEMB.... Pars II. Cap. IX.
DICT. VI. De eadem sepulcrali inscrip-
.e agunt Capacius, & Ughellus. Sed an sta-
post Gaudiosi obitum sepulcro ipsius impo-
fuerit, pronuntiare non licet. Sane præter
m quod Gaudiosus ibi *sanctus* dicitur, cui
fessoris titulus melius congruisset, mirum
:aisse videbitur nonnullis, quod nulla ipsius
copalis dignitatis mentio ibi facta fuerit.

. Antiquam ecclesiæ Neapolitanæ traditio-
ı occasione ejusdem sancti viri memorant
ctores Itali, quam hic prætermittere non li-
. Aiunt nempe Gaudiosum ex Africa extor-
ı factum, secum inter alias sanctorum reli-
as Neapolim attulisse ampullam vitream,
creto sanguine beati protomartyris Stephani
letam, quæ hactenus in ejusdem sancti eccle-
asservatur, *ubi*, inquit Baronius in Notis ad
tyrologium Romanum die 3. August, *mira-*
:m hactenus perseverat, ut super altare ampulla
'ta, dum sacra Missarum sollemnia peraguntur,
ıescere velut recens effusus sanguis aliquando con-
:iatur. Testatur idem Baronius anno, quo au-
ritate Gregorii XIII. summi pontificis Ka-
darium Romanum emendatum fuit, istud mi-
ulum eo ipso die, quo beati Gaudiosi festum
t celebratum, contigisse, cum antea decimo
ummodo die post hujus sancti festivitatem vi-
'i soleret; hujusque rei testem affert Francis-
n Mariam Tarasium Cardinalem, cui tunc
nporis apud Neapolim commoranti, & sa-
ım in ejusdem sancti sacello celebranti, san-
is visus est liquefieri. Certe in libro 1. de
iraculis sancti Stephani, qui sub Evodii nomi-
inter sancti Augustini opera vulgatus est,
). 1. mentio habetur ejusmodi ampullæ, quæ

Ampulla sanguinis S. Stephani.

scilicet, quos Vi
ecclesiæ clero sim
navi impositos Neap
hæc sententia aliis
quæ nobis superst
fides aliqua possit
Caraccioli opinio,
fragiis, neque vete
test. V. C. Godefrid
bruarii Bollandiani
dit Vitam sancti Ca
cet ex istorum Co
forte nobis aliqua li
stranda ipsorum gest
careat, atque scripta
te sua tempora gesta
certe ab aliquo possi
Ariani imperatoris p
lica confudit, non t
neganda fides. Etenim
quæ refert, se *ex vet*
qui Castrensi morti p
pisse testatur

ctorum triumpho lætetur. Ibi enim rationem reddit, cur in Castrensis vita, aliorum etiam gesta interseruerit, qui simul cum eo ex Africa pulsi, varias in Italiæ urbes & regiones dispersi, ibique defuncti celebrabantur. PARS II. CAP IX.

9. Eorumdem Confessorum nomina recenset idem auctor cap. 2. num. 8. eo scilicet ordine, quo navim ingressi fuerunt. Primus dicitur Rosius; tum Secundinus, qui *secundæ sobolis proles* appellatur; deinde Heraclius, qui *jura Christi in populis audacter conspar sit.* Postea Benignus, Priscus, Elpidius, Marcus, Augustinus, Canion, Vindonius; loco undecimo *Signifer præceptor* Castrensis, cui *puppis arx possidenda* traditur, *ab indole qui flatibus imperavit iniquis*; ultimus denique Tammarus, cui *prora* navis *gubernanda* committitur. Iidem habentur in Romano Martyrologio die 1. Septembris, & apud Ughellum tomo 6. Italiæ sacræ, ubi de Capuanis archiepiscopis, nisi quod in utroque auctore pro Benigno *Adjutor*, & pro Augustino *Augustus* recenseantur. Plerosque vero ex ipsis episcopali dignitate illustres fuisse, præter variarum Italiæ ecclesiarum traditionem, innuit quoque laudatus vitæ auctor, ubi cap. 2. num. 6. Castrensis *conversus ad confratres & coëpiscopos ita eos est allocutus: Fratres mei & domini* &c. Quin & jam cap. 1. num. 3. dixerat à Tyranno præceptum fuisse, ut ex unaquaque provincia *sancti Dei* vincti adducerentur. Congregata vero ingenti multitudine *etiam & sancti viri .... summi sacerdotii honore præditi intererant, qui gratantes cum commissis gregibus gradiebantur, putantes se cum martyrii triumpho vitam consequi sempiternam; ex quibus præcipue rutilabant Rossius, Priscus, & Tammarus*, seu, ut alius codex habet, *Zamarus, & Castrensis.* Recensentur.

ri committerentur, ut dicit
itaque alter ab altero separatim
trusi fuerunt; tum simul in u
gregati, alii virgis, alii alapi
cæsi fuere. cumque variis modis
& nec minis aut verberibus e
potuisset frangi, tandem cons
Aristodemi, navi vetustissimæ
ut in mare demersi nihil eorum
siduum esset; sed Dei nutu in
cam feliciter appulsi, provinci
lis & sanctitate vitæ illustrarun
Martyrologium Romanum dic
duodecim illi viri sancti, qui
veluti duces & magistri, in V
cutione ob fidem catholicam e
tur, & vetustæ navi impositi e
paniæ littora pervenisse, ubi
gionem in iis locis dispersi, di
præfecti mirifice propagaverint
Italiam adventum anno quart
secutionis consignat sæpe laudat

litio fuisse non arbitramur, quod istius turmæ Castrensis signifer & præceptor dicatur, qui titulus Quodvultdeo melius vel ob sedis prærogativam congruisset, cujus tamen ne quidem mentio ulla hic habetur. Sed de ipsis singillatim agendum.

11. Rossius, seu, ut alii scribunt, *Rosius*, primus inter ceteros Confessores recensetur in Vita sancti Castrensis cap. 1. num. 3. ubi non solum summi sacerdotii dignitate præfulsisse, verum etiam *meritis, & moribus, & sensus decore rutilasse* memoratur. Cur priorem locum obtinuerit, ratio redditur cap. 2. num. 8. *Ingrediatur* prius, inquiunt satellites, *reverenda canitie & sanctitate praditus Rossius.* quæ verba licet à persecutoribus prolata fuerint, indicant tamen talem ab Orthodoxis Rossium habitum fuisse. Res ejus in Italia gestæ nobis ignotæ sunt; sed ipsius festivitatem aliquot Martyrologia apud Bollandianos die 16. mensis Maii celebrant. Colitur potissimum Beneventi, ob ipsius sacri corporis translationem in sanctæ Sophiæ ecclesiam, quam ea in urbe Arechis, unus è Langobardorum ducibus, magnificentissime construxerat. Celebris est etiam in Suessana diœcesi Rossii memoria, in qua urbe olim ecclesiam ipsi dicatam fuisse colligimus ex charta Athenulfi Capuani episcopi, apud Ughellum tomo 6. Italiæ sacræ col. 675. ubi de Suessensibus episcopis.

12. Secundinus aliunde nobis probe notus non est, quam ex iis quæ ex sancti Castrensis vita protulimus. Sancti Secundini episcopi corpus asservatur in majori ecclesia apud Trojam Apuliæ opulentissimam civitatem, cujus festum ibi die XI. Februarii celebratur, huncque nonnulli ab eo quem hic laudamus, alium non esse censent:

betur. Ejusdem sancti memori
nos olim celebrem fuisse collig
compluribus ecclesiis, quæ su
nomine dicatæ passim in Mang
currunt. Quin & sancti item S
in diœcesi Suessana memorati
nulfi, quam num. superiori la
que Ferrarius in Catalogo ge
Italiæ Secundinum & Castum e
commemorat, die prima Julii.
Suessam celebres esse fatetur,
nomen pro Suessa obrepserit,
Sinuessa sacræ eorum reliquiæ S
fuerint, ubi etiam nunc, ipso
te, quiescunt: hunc vero Sec
jano alium esse contendit, q
Februarii laudaverat. Sancti S
Benedicto, *qui & Guaiferius* d
cho Casinensi scriptam laudat
in libro de viris illustribus Ca
quam quidem Vitam è codice
ster Mabillonius ab aliquot an

entum fuisse sepulcrum marmoreum cum hac
:riptione, exesis quidem inferioribus lapidis
tibus, sed quæ tamen facile legi poterat. *Hic
tiescit scs ac venerabilis Secundinus Eps, qui
rum fabricas renovavit, raptus in requiem* III.
Febr. Porro cum inventi sacri corporis fama
totam civitatem celebrata fuisset, accurre-
t statim omnes ferme urbis incolæ, qui putan-
, ut ait Guaiferius, *fas esse quod pium est*,
pere *osculari reliquias* &c. At loci Episcopus
eas coli sineret nonnisi post quam divinitus
:punitus, adduci potuit. Reliquiæ igitur, pro
rum temporum usu, in ignem projectæ nul-
:nus potuerunt violari. *Instatur undique flati-
, fit in illis color rubicundus. Saltum tandem ex
e faciunt. nulla in illis combustionis nota inveni-
, sicuti qui præsto erant retulerunt.* Aliquot item
ıscula in sancti Secundini honorem à Guaife-
edita laudat Petrus diaconus, qui Guaiferium
ıporibus Alexii & Henrici imperatorum ac
siderii abbatis vixisse testatur. Sed ipse Guai-
ius suam ætatem prodit in Vitæ laudatæ pro-
;o, quam nempe se Desiderii abbatis jussu
ipsisse commemorat. Desiderius vero anno
6. Gregorio VII. summo Pontifici defuncto
stitutus est, sub Victoris III. nomine, cum
no 1059. à Nicolao II. Cardinalis fuisset crea-
. Plura de Guaiferio habet Bollandus loco lau-
to. Beatum Guaiferium monachum Cassina-
n inter sanctos, quorum dies natalis ignoratur,
lebrant Arnoldus Vion & Hugo Menardus in
ppendice Martyrologii Benedictini.

13. De HERACLIO nihil dicendum occurrit,
si quod ecclesia ipsius nomini dicata in charta
thenulfi laudata memoretur. *Heraclium, Mau-
m, & Justum* martyres colunt Fulginates Umbriæ

Pars II. Cap. IX.

pus à nobis osten-
Adjutoris memoria ap
ubi sacræ illius habe
Quin & prope Cava
quod sub sancti Adju
est. Ejusdem sancti v
vembris in Catalogo
à Philippo Ferrario
ctissimo Confessore
hac ipsa die Tamaius
Hispanico, qui eumde
pania cum Genserico,
bat, in Africam transi
Adjutor, uti refert,
à Rege affligi cerneret
bensem civitatem se re
episcopus factus est;
do rege cum aliis Co
impositus in Campania
vincia apud Cavam epi
excessit è vita. Hæc ille
laudat, pro more suo f
paniam per fas & nefas

quisquam ejusdem sedis episcopus memoratur. Nemo etiam sibi facile persuadebit, Adjutorem, quem in Hispania primo militantem, deinde anno CCCCXXVII. in Africam cum Vandalis transmisisse volunt, postmodum sub Trasamundo, qui anno CCCCXCVI. Vandalorum imperium suscepit, episcopum in Italiam pulsum fuisse, in qua etiam regione episcopatum administraverit. Denique Abba, aut Aba, urbs erat ad Proconsularem pertinens, ut ex Polybii lib. 10. certum est, qui eam haud procul à Carthagine exstitisse memorat. At ex Victore Vitensi lib. 1. num. 9. constat, nullum suo tempore ex Proconsularis & Zeugitanæ provinciæ episcopis residuum prorsus fuisse, præter tres quos ibi recenset. Scribebat autem anno CCCCLXXXVII. ut ipsemet attestatur, id est annis undecim priusquam Trasamundus regnum adeptus fuisset.

15. Priscus præ ceteris celebris fuit. Hunc simul cum Castrensi, ut narratur in istius Vita cap. 1. num. 3. Barbari à ceteris sejunxerant, ut eorum constantiam tentarent. quod iis devictis, ceteros facile cessuros arbitrarentur. Ejusdem Prisci festivitas potissimum in Romano Martyrologio, & apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ recolitur die 1. Septembris, cujus solummodo occasione ceterorum ipsius sociorum nomina videntur recenseri. Michaël Monachus in Sanctuario Capuano testatur Prisci memoriam ex veteri traditione Capuæ celebrari, quem Mantuæ episcopum fuisse scribit. quare hunc auctorem secutus Ughellus, eidem Prisco locum duodecimum inter Mantuanos episcopos dedit, tomo 5. Italiæ sacræ, ubi plura de eo habet, sed prorsus incerta.

16. De Elpidio pauca occurrunt, nihil

exploratum. Michaël Monachus in Sa... Sanctuario Capuano hujus sancti viri ... *ecclesia Casapulli* die 26. Maii recoli ... alii alium ibi Elpidium à nostro Afric... sum celebrari putant, qui Atellensi ... culo quinto præfuisse dicitur. Istius ... tum in ecclesia Beneventana, tum ... sancti Elpidii dicto prope Aversam, d... dem mensis celebratur. Sed hæ diffic... que certioribus monumentis dirimi no... Elpidii Atellani reliquias in ecclesia S... asservari affirmat Ferrarius in Catalo... Sanctorum Italiæ, quem etiam ab E... cano distinguit. Plura de hac re habe... diani tomo 5. die 24. Maii.

17. MARCUS nomine tenus nobi... est. Marcus Bovini in Apulia episcopu... est in eadem urbe & apud Beneventum, ... vitas ipsius die 14. Junii recolitur. ... alius ejusdem nominis episcopus E...

Catalogo, nec apud alios Sanctorum Italiæ collectores, quos quidem videre licuit, ipsius memoria occurrat, quamvis jam Fortunati tempore notissimus fuerit, quem nempe inter illustriores urbium Italiæ patronos laudatus auctor recenset his versibus.

Si petis illud iter, qua se Concordia cingit,
Augustinus adest pretiosus, Basiliusque.

Est & alius Augustinus Aquileiensis episcopus, qui paullo post eversam à Gotthis Romam floruit, eo ipso tempore, quo alter Augustinus ecclesiam Africanam illustrabat, ut ex Henrico Palladio observat Norisius in Censura Garnerii, quam V. C. Antonio Magliabeco Magni Etruriæ Ducis Bibliothecario nuncupavit.

19. CANION celebris est apud Acherontinos, qui corpus ipsius in metropolitana ecclesia religiose asservatum magna devotione venerantur. At si fabulosis quæ illi exhibent Actis aliqua fides præbeatur, Canion iste longe alius est ab eo, de quo hic agimus. Iste quippe sub Diocletiano & Maximiano martyrium consummavit, noster vero nonnisi sub Vandalica persecutione Confessoris titulum adeptus est. Cum tamen Acherontini in istis Actis suum Canionem primo in Africa episcopum fuisse dicant, indeque in Italiam transmissum, ibi ab Elpidio Atellensi episcopo sepultum fuisse; conjiciunt merito Bollandiani, aliique auctores post Michaëlem Monachum & Ughellum, unum ab altero distinguendum non esse. De his plura leges, si vacat, apud Bollandianos tomo 6. Maii, ad diem 25. ejusdem mensis, quo beati Canionis festum Acherontiæ potissimum recolitur.

20. VINDONII nullam prorsus memoriam reperire licuit. Mindonii ecclesiam olim foris

ut ex his quæ in hoc fere toto ...
dens est. Episcopum illum fuiss...
Italiam transferretur, aperte de...
auctor: sed cuinam ecclesiæ p...
ubique silentium. Ego vero su...
semel, Castrensis vocabulo no...
sed urbis episcopalis nomen des...
ipsum episcopum, amisso p...
translatum fuisset. Id persuade...
vocabuli forma, qua locum po...
nem indicari prima fronte nem...
Deinde castri nomen urbibus...
quenter in veteribus Africæ m...
tur, & quidem inter Patres Byz...
Felix episcopus Castrensis in ...
editionis Sirmondi occurrit. V...
res quique, cum recentiores, t...
ctum Castrensem constanter ...
eis, sine ulla præter conjectu...
recedere non licuit. Porro Ca...
paniam appulsus Suessam urbe...
suburbano quodam tuguriolo ...
ducens, miraculis clarus, ut ...
auctor cap. 3. excessit è vita di...

puani veteri epitaphio patet, quod ex Michaële Monacho Henschenius retulit in præmissis ad ejusdem sancti Castrensis vitam, parag. 2. num. 6. Postea sæculo duodecimo, excepto capite, translatum est à Guillelmo II. cognomento Bono, Siciliæ rege in ecclesiam Montis-regalis metropolitanam, quam evocatis è monasterio Cavensi monachis Benedictinis Cluniacensis familiæ, pius iste princeps ædificaverat. Ceterum beati Castrensis memoriam per universam Campaniæ regionem celebrem fuisse probant non solum complures ecclesiæ, quas sub ejus nomine Deo dicatas fuisse testantur Michaël Monachus, Ughellus & alii passim auctores; sed etiam vetera quæque Martyrologia, quæ memoriam ipsius celebrant. Ex iis vero aliquot Castrensem *Martyris* titulo exornarunt, quod scilicet multa pro Christi divinitatis Confessione pertulerit. Certe cultum ipsius vetustissimum esse evinci potest ex Kalendario ante annum, inquit Godefridus Henschenius, septingentesimum quadragesimum primum exarato, in quo beati Castrensis memoria recolitur. Nomen ipsius legitur etiam in Martyrologio Romano veteri, quod sub sancti Hieronymi nomine vulgatum est, quamquam recentius censeri debeat, aut saltem multis sanctorum nominibus auctum. Cetera non recensebo, quæ apud Bollandianos ad diem XI. Februarii videre licet. Laudat Petrus Diaconus in libro de viris illustribus Casinensibus, cap. 6. Laurentium quemdam, ex monacho Casinensi incertæ sedis episcopum, qui sæculo circiter decimo *Castrensis episcopi Passionem versibus adornavit*. Denique ejusdem sancti cultus ex Italia in Siciliam propagatus est, cum sacræ ipsius reliquiæ, uti supra diximus, in Montis-regalis

Pars II.
Cap. IX.

ecclesiam translatæ fuerunt, ubi etiam
ligiose asservantur à nostris monach
ctinis, qui in hac metropolitana eccl
verant.

22. Ultimus ex duodenario Confess
mero recensetur TAMMARUS, seu
codex habet, *Zammarus*, & apud Fer
Catalogo Sanctorum Italiæ XI. Febru
masus. Hunc Ughellus tomo 8. Italiæ f
peram secutus, inter episcopos Beneve
censet. Alii tamen, quibus videtur acc
tarius in Catalogo laudato die 15. Octob
marum Beneventanum à nostro diver
sentiunt. Prioris festum die 15. Octo
bratur Beneventi, in cujus urbis eccle
politana sacræ ejusdem sancti reliquiæ su
re altari requiescunt. Tammari vero
memoriam die 16. Januarii in Capuan
celebrem esse scribit Michael Monach

ſſimum in Italiam, quæ ceteris Europæ pro- Pars II. Cap. IX.
ciis paullo pacatior erat ob Imperatorum præ-
tiam. Ex iſtis vero complures epiſcopos fuiſſe
e conjicimus, quod jam ante Auguſtini obi-
ı, ut affirmat Poſſidius, tres ſolummodo
erſtites eſſent in Africa eccleſiæ, quæ ſuos
ſcopos haberent. Deinde Barbari epiſcopos
itis ceteris inſequebantur, quod eos ſcirent
e aliis fidei orthodoxæ addictiores: & qui-
n eos omnes non ſemel ſub Genſerici & Hu-
ici principatu è ſedibus pulſos fuiſſe teſtatur
e Victor. Unde licet pauci admodum hic à
bis recenſiti fuerint, hinc tamen inferendum
ı eſt, plures omnino non fuiſſe, quos omiſi-
ıs, vel quod nobis ſatis non fuerint noti, vel
um quod non ſuppeterent veri ſimilia ſaltem
ſtrumenta, quibus res ipſorum geſtas illuſtra-
poſſemus.

14. Ex his in exemplum ſit Theonestus, Theoneſtus & ſocii.
i ab Hunerico ex Africa pulſus, à Damaſo
nen Romano pontifice Altinenſi eccleſiæ præ-
ctus fuiſſe dicitur. Mirum eſt autem quantum
exponenda illius ſociorumque fortuna varii
it auctores, qui tempora, loca, perſonas,
ſque omnes ita perturbant atque confundunt,
nihil prorſus certi ex eorum ſcriptis colligi
oſſit. Theoneſtos alii duos fuiſſe dicunt, qui
unum conflati ſint; alii unicum fuiſſe pro-
gnant. Inter Theoneſti ſocios celebris eſt
lbanus, qui apud Magontiam, ſuperioris
ermaniæ urbem, contra Arianos diſputans ab
occiſus dicitur. quam fortunam expertum
iam fuiſſe Ursum Auguſtæ in Rhætia volunt.
uin & nonnulli ipſummet Theoneſtum vio-
tas Arianorum manus ſenſiſſe memorant,
tem nempe prope Tarviſium Italiæ urbem ab

[illegible]
stos distinguit, unus
suis Urso & Albane
Maximiano imper
terum vero Altini e
bratam socios habu
tur Ferrarius in Cat
liæ, ubi die 20. Nove
sem commemora
Theonestum Alti
Albanum suum. T
fuisse volunt. cujus
Tabrata, eosque T
quæ vocabula pu
lant. Sed his difficu
tius proponendis,
qui plura cupit, a
lensis, viri erudit
de Vita sancti Eusel
lium Serarium S
Mogontiacarum c
fuse & erudite diss
ejus, sub quorum
cœnobium Ordinis

amanuensium inscitia, qui cum Honorii imperatoris nomen magis quam mores scirent, ipsum Hunerico, seu, ut veteres codices plerumque habent, *Honorico*, non minus furioso Ariano, quam impio tyranno, substituerunt. Hinc natæ in plerisque istis gestis hæ loquendi formulæ: *Honorii imperatoris persecutione sæviente* &c. *Cum Honorius sævissimus persecutor*, & aliæ ejusmodi, quæ occasionem aliis præbuerunt etiam Pontificum nomina, aliaque immutandi, quæ videbant in prioribus gestis non satis Honorii temporibus congruere. sicque res omnino perturbatæ fuerunt, atque gesta illa omni sua auctoritate exciderunt. Pars II. Cap. IX.

25. Haud certiora sunt quæ de POSSIDIO Calamensi episcopo, sancti Augustini amico ipsiusque Vitæ scriptore, narrant cives Mirandulæ opidi in Lombardia, qui se istius sancti viri corpus habere gloriantur. Nihil quippe aliud ea de re compertum est, nisi sancti POSSIDONII cujusdam presbyteri, aut episcopi reliquias hunc in locum sæculo nono ex Apulia translatas esse, ut observavit Daniel Papebrochius die 17. Maii Bollandiani, ubi ea de re fuse differit. Sed nescio quo pacto ipsi irrepsit, ut ibi probaret Possidium à Possidonio diversum esse nomen, observasse Calamensem episcopum in Collatione Carthaginensi *Possidium* appellari, *Possidonium* vero qui cap. 127. cognit. 1. ejusdem Collationis recensetur, fuisse episcopum *loci superioris*. quasi istis vocibus aliqua urbs sic appellata indicaretur. Mirum est, inquam, virum eruditum non animadvertisse Possidonium ibi memoratum, Vitalem, Donatum ac ceteros, quos ibi *loci*, aut *civitatis superioris* episcopos appellari observat, fuisse Donatistas, qui *superioris loci*, aut *civitatis*, Possidius.

fidelium Carthaginem, ...

25. Denique sunt & alii Con... Africa in Italiam tempore Vandal... nis adventasse dicuntur : sed cu... ad usque Totilæ regis Gotthoru... tigisse affirment, satius visum ... lium ad Trasamundi persecution...

CAPUT DEC...

De persecutione Vandaloru... sub Guntabundo reg...

...tabun- Hune- succe- 1. EXstincto Hunerico Gun... ut alii scribunt, Guntamu... rum in Africa imperium adeptus ... no CCCCLXXXIV. Hunericus q... tio anni CCCCLXXVII. patri succ... fere octo integros regnavit. Rem... nit auctor Fragmenti jam-laudati... ri Chronico additum est apud Ca... Lectionis antiquæ, ubi Huneric... mensibus x. & diebus XIIX. Vand...

7. num. 1. collegimus, die 25. Januarii patri defuncto successerat. Porro Guntabundum Genserici ex Genzone filio nepotem fuisse scribit Procopius lib. 1. de Bello Vandalico, quem hunc esse Godagis à Victore Vitensi lib. 2. num. 5. memoratum, nonnulli existimant. Regnum autem obtinuit præ Hilderico Hunerici filio, quod e Genserici liberis natu major esset. Gensericus quippe, regni Vandalici in Africa conditor, testamento suo, ut jam à nobis observatum est, præceperat, ut regnum ad illum semper deveheretur, qui ex sua agnatione omnium esset natu maximus.

2. Porro lis est inter auctores, utrum iste Guntabundus inter Orthodoxorum persecutores debeat recenseri, cum non una sit ea de re scriptorum, etiam antiquorum, sententia. Procopius lib. 1. de Bello Vandalico disertis verbis affirmat, eo regnante catholicos exagitatos fuisse. *Hic*, inquit, *Gundemundus multis in Mauros prœliis factis, tractatisque pessime Christianis, ægro corpore interiit.* ex quibus verbis Baronius Guntabundum *à Deo è vita hominum abreptum* fuisse collegit, quod *persecutionem aliquamdiu intermissam* denuo excitasset, in qua, ut ipse putat, Eugenius Carthaginensis episcopus secundo è sede pulsus in Gallias amandatus est, ubi vivendi finem habuit. Eidem sententiæ suffragari videtur epistola Gelasii papæ ad Dardaniæ episcopos, initio anni, uti jam observavimus, CCCCXCV. proindeque regnante adhuc Guntabundo, data. In ea quippe beatus Pontifex sanctum Eugenium laudat, quod cum aliis dignitatis suæ collegis Vandalorum furori pro Catholicæ fidei defensione constanti animo restitisset, & eo ipso tempore quo hanc scribebat epistolam, resisteret. quibus verbis Gelasius, ut evidens est, & ea

An fuit persecutor?

ciudit : *Uherico succedit Gunt...*
nis duodecim. qui statim pacem ...
Catholicos ab exsilio revocavit. ...
loquitur Victor Tunnonensis ...
copus , & Isidoro antiquior , ...
nico habet : *Hunerico succedit* ...
gnat annis duodecim , qui nostros
revocavit.

Concilium Romæ.

3. Huc etiam revocari potest ...
stola , quam ipsemet Baronius ...
pos Africanos data , Dynamio ...
libus , id est Christianæ æræ ...
In hac autem epistola Pontifex ...
ecclesiæ Africanæ cladem , ...
vulgus promiscuum , aut inf...
clerici , sed ex ipsismet etiam ...
teris , & episcopis nonnulli ...
dum & conditiones præscribi...
secundo baptismo ab Arianis p...
pænitentiam reciperentur. Ea...
jam antea in concilio Romano ...
lecta fuerat. unde cum ejusmo...
cente persecutione requiri ...

sedis Apostolicæ sententiam circa lapsorum restitutionem sciscitarentur. Non enim fortuito huc advenisse putandi sunt. Si quidem in ea synodo nihil fere de alia quapiam re actum est, quam de Africanæ ecclesiæ necessitatibus. Quatuor porro isti Antistites Africani in subscriptionibus appellantur Pardalius, Rusticus, Donatus & Victor; at ibi quibusnam ecclesiis præfuerint, vel ex qua fuerint Africæ provincia, non indicatur. Si tamen conjectura uti liceat, cum eos conventui Carthaginensi sub Hunerico interfuisse veri simile sit, sedes eorum ex Notitia Africana erui poterunt. In ea autem unicus *Pardalius*, qui Macomadiensis ecclesiæ in Numidia episcopus fuit, recensetur. *Rusticus* vero duplex occurrit, primus Typasensis in Numidia, alter Tetcitanus in Byzacena. At vero cum Donati ibidem novemdecim, & Victores viginti duo recenseantur, quinam ex istis concilio Romano adfuerint, nonnisi temere divinari potest. PARS II. CAP. X.

4. Ceterum etsi variæ auctorum sententiæ, quas modo de Guntabundi persecutione protulimus, ita à se invicem dissitæ videantur, ut difficile fuerit eas componere; eas tamen utcumque tolerari posse arbitror; si ad ea attendamus, quæ de rege Guntabundo referuntur in Tironis Prosperi Chronico, seu potius, ut ipsum appellat Henricus Norisius lib. 2. Historiæ Pelag. cap. 21. in nobili Fragmento Appendicis Chronici Prosperi, quod, ut jam diximus, ex ms. codice Augustano edidit Henricus Canisius tomo 1. Lectionis antiquæ. Integrum porro hujus auctoris locum exhibere operæ pretium est, cum aptissimus sit ad ea componenda, quæ de Guntabundi regno apud auctores antiquos contraria videntur. Sic vero se habet. *Post eum*, Huneri- Sententiæ variæ componuntur.

Decimo autem anno regni sui ...
aperuit, & omnes Dei sacerdotes,
Carthaginensi episcopo, de exsili
ecclesia fuerunt clausa annos XI.
menses VI. dies V. hoc est ab o
rici, id est ex die VII. Idus Febr
cimum annum regis Guntamundi,
Augusti, in quo completi sunt
menses VI. dies V. qui memoratus
postmodum vixit annos duos, men
infitiabitur nemo scripta fuisse
curato & diligenti, qui certe
detur interfuisse, ut menses & di
diose designare potuerit. Ex h
mento colligitur, Guntabundum
regni sui anno Catholicis favis
ecclesiam in ipsa urbe regia hab
sisset; immo & ipsummet Eug
acceptissimum ex eo patet, qu
ante ceteros orthodoxos Antistit
vocaverit; ac postmodum ipsim
teris quoque episcopis, post resti
sias, redire permiserit in suas

:ervallo Catholicos ab Arianis pessime habi-s, ac multa & gravia pertulisse nemo diffiteri test, qui apud Victorem Vitensem legisse me-nerit, ipsos rege etiam crudeli, scilicet Hu-rico, crudeliores fuisse. *Crudelius*, inquit ille . 5. num. 11. *Arianorum episcopi, presbyteri & rici, quam Rex & Vandali sæviebant.*

5. Certe ex Fulgentii Vita patet, persecutio-s Arianorum non semel istis temporibus recru-isse. Cum enim ipse Fulgentius cap. 4. sese re-pisset in monasterium, quod à beato Fausto iscopo, non longe à sua cathedra relegato, :rat ædificatum in ipso exsilii sui loco; inde ire coactus est, quod *nata rursus talis persecu- fidei* fuerit, inquit Vitæ auctor cap. 8. *qua 'cta memoria Faustum episcopum cogeret per di- 'sas latebras commigrare, nec in ipso monasterio ;iter sineret requiescere.* Hanc tamen persecu-nem adversus episcopos potissimum commo-n fuisse patet ex eo, quod Fulgentius paullo st sese in *vicinum* monasterium, cui Felix ab-s ipsius amicus præerat, recepisse dicitur, in o ab Arianorum insultibus plane securus fuit. ide Cardinali Baronio facile subscribimus asse-iti, hanc tempestatem in sacerdotes speciatim sse excitatam, quod complures Catholicos, i urgente sævissima Hunerici persecutione ite-o baptismate ab Arianis polluti fuerant, ad nitentiam juxta concilii Romani decretum, & licis papæ epistolam recepissent. Hinc Felix ianus presbyter Felicem abbatem & Fulgen-m acrius persecutus est, quod eos, uti ob-vat Vitæ auctor, cap. 10. ad occulte *reconci-ndos*, quos ipse perverterat, advenisse in suam :riam suspicaretur.

:. Verum eidem Baronio assentiri non possu-

PARS II. CAP. X.

Martyres Vand. persec. male tributi.

mus, complurium Martyrum necem sub Guntabundi persecutione factam referenti, quos nempe anno circiter CCCCXC. martyrium pertulisse scribit passim in Notis ad Martyrologium Romanum, incaute hac in re Petrum Galesinium secutus, qui varios Martyres, quos sub antiquis Principum ethnicorum persecutionibus in Africa passos fuisse longe veri similius est, ad Vandalorum tempora absque legitimo fundamento revocavit. Fucum fecit eruditissimo Cardinali Galesinius, laudans codicem manuscriptum antiquum, in quo Sanctorum istorum memoria inscripta haberetur in veteri Martyrologio. quod quidem negare noluerim; at si non me fallit conjectura, nihil aliud præter nuda Martyrum nomina in eo codice habebatur: ex quibus complures, qui in Africa passi laudabantur, Vandalicæ persecutioni pro suo arbitrio, conjectationibus suis plus æquo indulgens, ille auctor attribuit, ut de nonnullis jam non semel observavere Johannes Bollandus, ejusque sinceræ eruditionis sacræ amantissimi continuatores. Ex iisdem vero aliquot in exemplum huc proferre visum est, ne quis ejusmodi auctorum testimonio fide leviter habita, incaute in errorem labatur.

7. Die 27. Januarii Galesinius hæc habet: *In Africa Sanctorum martyrum Datii, Reatrii, Æmiliani, Archimini, Armati, Caii, Aviti & Adjuti, qui Vandalis Ecclesiam Dei oppugnantibus, pro Christi fide fortiter dimicatione suscepta, martyrii coronam acceperunt.* Laudat pro hac re confirmanda Martyrologium vetus manuscriptum, quod quidem re vera ab ipso visum fuisse ultro assentiar, sed in quo laudata Martyrum nomina absque ulla persecutionis Vandalicæ mentione inscripta erant. Certe in veteri Martyrologio sub

ſancti Hieronymi nomine vulgato, quod ex compluribus exemplaribus editis & manuſcriptis edidit V. C. Franciſcus Maria Florentinius nobilis Lucenſis, habentur iidem Martyres diebus 26. 27. aut 28. Januarii, paullo tamen mutatis quorumdam nominibus; immo & nonnulli ex iis ibi extra Africam paſſi commemorantur. De quibus ſi lubet conſule hunc auctorem, & Bollandum ad 27. Januarii diem. Idem dicendum eſt de ſanctis *Verulo, Secundino, Servulo & ſociis viginti*, quos 21. die Februarii Adrumeti in Africa *ſub Vandalorum perſecutione corona inſigniter donatos* fuiſſe idem Galeſinius ſcribit. Ex iſtorum viginti Martyrum numero *Siricium, Felicem, Saturninum & Fortunatum* Baronius nominat, qui quidem recenſentur in variis antiquis Martyrologiis apud Florentinium & Bollandianos eadem die, ſed abſque ulla temporis nota, ex qua conjici poſſit eos ſub Vandalis potius quam ſub aliorum principum perſecutionibus occubuiſſe.

PARS II. CAP. X.

8. Ulterius proceſſit idem Galeſinius ad diem 23. Maii, ubi ex cod. mſ. ut ipſe ait, & ex Victore laudat *Quintium, Lucium & Julianum, qui in perſecutione Vandalica, pro pietate catholica ſuſceptis fortiter concertationibus, ut fortiſſimi Dei milites coronis pro victoria* donati ſunt. Eoſdem Martyres adoptavit Baronius, niſi quod pro Quintio, aut Quinto *Quintianum* ſubſtituit, ut iſtius nominis antiſtitem à Victore Vitenſi libro 2. memoratum inveniret: ſed hæc abſque ullo vel probabili fundamento, ut patet ex iis quæ de iſtis Martyribus Florentinius & Bollandiani ad eamdem diem obſervaverunt. Ceterum cum pro aſſerendis Vandalicæ perſecutioni iſtis Martyribus Galeſinius Victorem laudaverit, qui tamen, ut certum eſt, nihil prorſus de iis habet, quidni

etiam ei fidem denegemus martyrologium
laudanti, quod à ceteris omnibus adeo di
paret. Mala tamen fide eum egisse credere
um, sed quod plus æquo indulserit conject
nibus excusari non potest, utpote qui adeo
fundamento Martyres, ea solum ratione, q
in Africa passi dicerentur, ad Vandalicam
secutionem revocaverit.

9. Eamdem censuram meretur, cum d
Martii *Petrum* & *Aphrodisium* sub Vand
Africa martyres laudat, apud Victorem U
sem, ut ipse ait in Annotationibus, memo
De illis enim apud laudatum auctorem a
ubique silentium. Ex hoc tamen Galesinii
Baronius eosdem Martyres anno circiter c
consummatos fuisse scribit, laudatque han
cum Usuardum. At neque Usuardus, neque a
Martyrologiorum scriptores apud Florentinium
aut Bollandianos, qui illos Martyres memora
Vandalicæ persecutionis meminere; immo

certiora sunt quæ de FLORENTIO, apud *castrum* PARS II.
Tyle sub persecutione Vandalica passo, narrat CAP. X.
Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano, diebus 23. Maii, & 27. Octobris, ubi istum martyrem *super ingens saxum in flumine positum aratri vomere truncatum* fuisse scribit, cujus sacrum caput miro modo in Insulam-Barbaram prope Lugdunum advectum, ibi honorifice asservari testatur.

10. Cautius itaque egit illustrissimus Cardinalis ad decimum octavum Februarii diem, ubi *Lucium Silvanum, Rutulum, Classicum, Secundinum, Fructulum* & *Maximum* Africæ quidem restitutos fuisse dicit ex sæpius laudato Galesinii codice manuscripto, sed quos tamen incerto & tempore & loco passos fuisse confitetur: quamvis Galesinius ipse eosdem, exceptis Classico, Secundino & Fructulo, de quibus nihil habet, *sub Vandalica persecutione crudelissime cruciatos, & tormenta & necem pro catholica fide fortiter subiisse* indubitanter asseruerit, additis etiam eorum dignitatibus. nam tres priores Clericos, Maximum vero monachum fuisse dicit. Ghinius plus ausus est, qui omnes omnino eidem attribuit Vandalicæ persecutioni: cum tamen nihil aliud ex antiquis Martyrologiis à Bollandianis & Florentinio laudatis colligi possit, quam istos Martyres in Africa celebres fuisse. De his laudatos auctores, si vacat, consule ad dies 17. & 18. Februarii. Aliud item exemplum proferendum est, ex quo patebit ipsummet Baronium non multum laudato Galesinii Martyrologio adhæsisse. In vulgatis Martyrologiis die 14. Januarii commemoratio fit sancti Euphrasii episcopi, de quo Galesinius, ut alias, fidenter dixit: *In Africa sanctorum Martyrum Euphrasii episcopi, Cyriaci diaconi & socio-*

ns II. rum, *qui à Vandalis pro catholica fidei*
jr. X. *teterrimis excruciati suppliciis, nobili ma*
ronati sunt. In notis vero monet pro Eup
gendum esse *Eustrathium*, ut ipsum cum E
aut, ut alii scribunt, *Eustachio*, Suffe
copo, qui sub Genserico passus apud V
Vitensem memoratur, confunderet. At
nihil ad textum aut ad notas Galesinu a
Euphrasium hic laudatum suspicatur h
Euchratium, cui sanctus Cyprianus sc
istolam 61. quique in Concilio Rebapti
sub *Thenitani episcopi* nomine sententia

11. Fatendum tamen est alios ante G
auctores exstitisse, qui Martyres aliqu
nos Vandalicæ persecutioni absque leg
damento attribuerunt. in his Petrus de
bus episcopus Equilinus longe antea id c
rat in Catalogo sanctorum. Cujus rei exe
habemus in sancto Aquilino sociisque e
quibus lib. 2. cap. 44. sic scribit: *Aquil*

protulimus sufficiant ad præmuniendos lectores contra inanes horum auctorum conjecturas. De istis autem paullo fusius hic agere visum est, quod ipsorum martyrium Baronius anno circiter CCCCXC. passim consignaverit, quos tamen, etsi sub Vandalis passos fuisse constaret, ad Guntabundi tempora non debuisset revocare. Non enim ille ita umquam adversus Orthodoxos exarsit, ut ipso regnante tam sæva persecutio excitata fuisse affirmari possit, quem è contrario persecutionem sedasse certo scimus. Et quidem ante annum CCCCXC. jam Eugenium ab exsilio revocaverat, eique restitui præceperat sancti Agilei cœmeterium.

12. Sed qualiscumque fuerit Guntabundi regis erga Catholicos indulgentia, hi tamen non ita ab Arianorum insultibus securi erant, ut eorum furorem aliquando non fuerint experti. Id patet ex sancti Fulgentii exemplo: cum enim ille & Felix abbas sedem mutare coacti, quod *subito barbaricæ multitudinis provincia turbaretur incursu*, in pagum Siccensem devenissent, ibi à presbytero quodam Ariano contumeliis & verberibus affecti, gloriosæ Confessionis coronam obtinnere, ut narrat Vitæ Fulgentii auctor. Id vero contigisse cum nulla adversus Catholicos commota esset persecutio, saltem aperta, ex eodem Vitæ scriptore facile colligitur, attestante cap. 11. Carthaginensem Arianæ sectæ episcopum eo animo fuisse, ut Fulgentium vindicare ob acceptas injurias paratus esset, si ipse Fulgentius voluisset ad eum querelas referre adversus presbyterum Arianum. quod sane episcopus Arianus fervente persecutione non fuisset ausus. Sed operæ pretium erit integram hujus Confessionis narrationem exhibere ex sæpe laudato Vitæ auctore,

s II. ipsiusmet Fulgentii discipulo, postqu
P. X. de ipso Felice abbate præmiserimus.

x ab- 13. FELIX abbas erat illius mona
quod Fulgentius, ut supra diximus,
quantam in Fausti episcopi cœnobio m
se receperat. Tanta autem erat modesti
batis humilitas, ut Fulgentium, statim
monasterium ingressus fuit, in sui ipsi
ceteris præesse voluerit; nec à cœpto
donec Fulgentium saltem socium dig
sollicitudinis participem fecerit, ita ut
monasterii abbas esset, ut narrat sæpe
Vitæ auctor. *Igitur*, inquit cap. 8. Ful
Felix abbas cum gaudio suscipiens, imp
ejus virtutibus sciens, & nomen & pot
tradidit abbatis. Ille plenus studio humili
sabat privilegium potestatis: & post multa
na pietatis, ex consensu totius congregationis
sus violentiam caritatis vix consentit esse coll
ni consortis. Ita duo viri sanctissimi .... jug
num gubernandæ congregationis

alia separare *. *Sed cum subito barbaricæ multitu-linis provincia turbaretur incursu, videntes salutem emporalem fuga præsidio vindicandam, labores ili-o perferendæ peregrinationis excipiunt, limatoque onsilio procul abscedunt, ubi nulla belli nascentis pinio construendi monasterii præberet integram fa-ultatem. Promovent igitur castra spiritalia duces ncliti cælestis exercitus, & per ignotas Africæ re-;iones, monachorum suorum caterva comitante, pari-er gradiuntur, ubique facientes gaudium bonis, in-idiam malis.*

* al. ed. superare.

II. *In territorio denique Siccensi* [a] *dum cogitant ertas sedes statuere, regionis fœcunditate delectati, irorum etiam fidelium favore suscepti, presbyter uidam secta Arianæ, in fundo Gabardilla* [b] *perfi-liam prædicans, cui nomen quidem inter homines fuit Felix, sed voluntas adversus Deum semper infelix, atione barbarus, moribus sævus, facultatibus po-ens, Catholicorum persecutor acerrimus. Hic beati Fulgentii nomen in illis regionibus clarum fieri sen-iens, reconciliandos occulte multos, quos deceperat, uspicatur. Neque virum dignum sacerdotio vere ad-uc esse monachum credidit, sed eum sub habitu nonachi sacerdotis officium putat implere. Et revera acerdotis officium laudabiliter etiam tunc implebat, on aliquos reconciliando, sed omnes quos attin-ere poterat, ad reconciliationem salutaribus monitis nvitando; cujus sermo dulcis & rectus, quia dura uoque corda molliebat, nec immerito hunc presby-erum sic timere pro sua perfidia compellebat. Arri-it igitur presbyter, insani furoris stimulis concita-us, Dei servos crudeliter persequi, & per omnes ias custodibus distributis, ambulantium simpliciter*

Felix Arianus.

[a] Sicca cognomento Veneria, urbs in Africa Proconsu-lari, de qua in Nota 75. ad Victorem supra pag. 167.
[b] Sur. edit. *Babardilla*.

Ans II. Cap. X.

obsidet itinera. Necessarium quippe fuer[illegible]
fortissimos, voluntariis abstinentiæ labori[illegible]
nem tolerantiam præparatos, persequenti[illegible]
lum tradi manibus, ut martyrialis agone [illegible]
ticipes, illata discerent supplicia tolerare [illegible]
ri quid profecissent, si flagellis membra [illegible]
pantibus à fide vera minime defecissent.

Felicem & sulg. apprehendit.

III. Nescientes igitur cogitationes [illegible]
pentis, habentesque fiduciam conscientiæ, [illegible]
mentes, simul ambo gradiebantur secum [illegible]
Et ecce subito quasi violentia sævissime [illegible]
invadit incautos, dividit junctos, ligat [illegible]
feralibus vinculis oneratos, perducit ad [illegible]
vinctos. Efficiuntur subito sine crimine re[illegible]
sorte captivi. Quibus enim fugientibus [illegible]
potuerunt Mauri, pœnas ingerunt Ari[illegible]
antequam tenerentur, Felix abbas pau[illegible]
unde fratrum sustentabatur inopia, simpli[illegible]
metus sua erat, projecit, & custodiendos [illegible]
vos ipsi Deo committit. O divini miracul[illegible]

*me vestra crudelitas : ego scio quid confitear ; in me est omnis causa. Tunc dilectionis admiratione stupefactus, removeri paullisper beatum Fulgentium jubet, atque illum gravius cædi ministris sævissimis imperat. Tunc hilari animo Felix abbas verberibus subditur. Dolorem quippe cum gaudio sustinebat, quia beatum Fulgentium nihil adhuc * pati videbat. Ecce qualis fuit beatus Fulgentius circa amicos, ut usque ad mortem diligi mereretur. Ista quippe caritas beati Felicis vitæ illius sanctæ magnum perhibet testimonium. Neque enim salutem suam pro salute illius despiceret, nisi sibi primitus* [a]*, & multis utilem jocundumque sentiret. Imitentur utrosque, qui Deo placere desiderant. Alios doceat beatus Fulgentius sic vivere inter fratres, ut amentur, foveantur, & in summis necessitatibus adjuvandi, etiamsi periculum non defuerit, judicentur. Sumant alii de bono facto Felicis abbatis exemplum, melioribus fratribus, & in Dei timore plus proficientibus, omnem gratiam bonæ voluntatis impendere. Quando enim talis caritas inter fratres fuerit, qualis inter sanctissimos viros fuit, vis totius tentationis facile superatur, inimicorum vero pertinacia continuo frangitur. Quamvis sævissimus Presbyter etiam tunc de Felicis abbatis injuria minime satiatus, nec beato Fulgentio parcendum putavit.*

PARS II. CAP. X.

* Ed. aliud

a

V. *Beatus autem Fulgentius, vir omnino delicati corporis, utpote ex familia natus illustri, violentos impetus fustium, repentini doloris acerbitate crescente, vix tolerans, sicut ipse nobis postea referebat, cogitavit Presbyteri furentis insaniam vel mulcere * si posset, vel certe paullulum, donec recrudesceret, avocare ; quo facilius inter ipsas moras inveniret spatium respirandi, ne continuata pœna*

Fulgentius fustibus cæditur.

* Ed. mollire.

a Sur. *prius.* & alii editi infra *utilem.* pro *jucundum*, codex S. Germ. habet *jucundandum.*

[redacted]

vitate delinitum, pane totius a
oblitum. Miratur Presbyter beati
diam, probat sapientiam; magnum
rum conjiciens, erubescit inferre vi
proderet suis suam superatam fuisse f
ait, iterum fortiter, & multiplica
rate verbosum. Etiam me, puto, f
longoque inanis fabula circuitu, q
liatur, ignoro. Recrudescit iterum
tortorum, flagellisque innumeris b
exaratur.

VI. *Tandem Presbyter de illa*
virorum laudabilium merita sensit
tenere diutius ausus est; sed deforn
ablatis etiam omnibus vestimentis,
dos inanesque projecit. Sed nec illa
sanctissimis turpitudinem, nec nudit
sionem, quos [b] *tolerata propter odi*
juria, prima jam confessionis decora
superna gratia fulciendos. Praecesser
mo Presbyteri, tanquam de loco glo
insignis victoria laureis coronati, re

viter accipiunt ; agentesque ineffabiles Deo gratias, qui consolatur humiles in omni tribulatione eorum; revertuntur ad proximos fratres. PARS II. CAP. X.

VII. *Hujus autem crudelissimi facti detestabilis opinio cunctam simul mæstificat regionem. nuntiatur etiam Carthagine fama. Inter alios quoque Arianorum episcopus dolet mactatum gravi cæde beatum Fulgentium. Et quia parentes ejus cognitos habebat idem Episcopus, ipsumque beatum Fulgentium singulariter adhuc laicum dilexerat, adversus Presbyterum suæ religionis & parochiæ* [a], *qui cædis auctor exstiterat, graviter commovetur, vindicare beatum Fulgentium parans, si querelam de memorato Presbytero deponere voluisset. Sed beatus Fulgentius multis, ut hoc faceret suadentibus: Non licet, ait, in hoc sæculo vindictam quærere Christiano* [b]. *Novit Deus quomodo servorum suorum defendat injurias. Iste Presbyter si gravissimi sceleris inter homines, me agente, receperit ultionem, patientiæ nos apud Deum perdimus retributionem: maxime quia multos parvulos scandalizare poterit, si Episcopi Ariani judicium qualiscumque peccator, tamen Catholicus & monachus quæram. Nolens ergo retribuere mala pro malis, & vitam suam sciens necessariam bonis, ne quam forsan hæreticorum violentiam denuo paterentur, ex illa provincia rursus egrediuntur, & ad vicina provinciæ suæ loca celeriter regrediuntur, eligentes vicinos potius habere Mauros, quam pati molestissimos Arianos.*

[a] Siccensis tamen urbs erat episcopalis, sed non adeo frequentes erant Vandalorum episcopi.

[b] Maxime cum pro Christo passus est. Vide Acta Martyrum sincera ad martyrium Ss. Sisinnii &c. pag. 683.

...s II.
...p. XI.

CAPUT UNDECIM[illegible]

De persecutione Trasamundi Vandalor[illegible] in Africa.

1. TRasamundus post fratris sui Gu[illegible] di mortem, Vandalorum in A[illegible] gnum adeptus est anno CCCCXCVI. u[illegible] dit eruditus Norisius libro 2. Historiæ P[illegible] cap. 21. ubi ex Fragmento jam non sem[illegible] to, cujus verba capite præcedenti re[illegible] Guntabundum die 24. Septembris anni [illegible] è vivis abiisse probat; tametsi Baroni[illegible] vius aliique viri docti, Guntabundi mort[illegible] no præcedenti consignaverint.

asim... persecu- 2. Persecutionem à Trasamundo rege ad[illegible] Orthodoxos excitatam fuisse nemo umqu[illegible]

mutantibus impunitatem criminum dabat. His Procopii verbis utitur Baronius ad annum CCCCXCV. ut probet Eugenium Carthaginensem episcopum sub Guntabundo in exsilium ejectum fuisse, cum veri simile non sit, ut ipse ait, Principem, quem scriptores Catholici tot egregiis dotibus exornatum prædicant, quemque Fulgentius ipse, qui sane Trasamundum probe noverat, regem *parente meliorem* appellat, auctorem fuisse, ut vir sanctissimus in tam longinquas regiones ejiceretur. At certioribus, ut nobis videtur, momentis supra cap. 8. demonstravimus, Eugenium re vera à Trasamundo exsilio multatum fuisse; nec argumenta quæ ibi protulimus, Procopii verbis elevantur, nec ipsis adversatur beati Fulgentii auctoritas. Procopio quippe ignotum non fuit, multos Confessores à Trasamundo in exsilium ejectos fuisse. quod & si ipse ignorasset, id sexcenti alii auctores contestarentur, ut Baronius ipse non infitiatur. Fulgentius vero eo ipso tempore quo Trasamundum laudato elogio donavit, ipse cum ceteris Byzacenæ provinciæ antistitibus è patria & sua sede extorris erat.

Pars II. Cap. XI.

Quo tempore sævit.

3. Porro certum est longe ante annum DVIII. quo Fulgentii ordinationem celebratam fuisse contendimus, persecutionem adversus Catholicos à Trasamundo inchoatam fuisse, cum scilicet edicto vetuisset, ne episcopi novi in demortuorum Catholicorum sedes promoverentur: nec nisi cum istam legem transgressi fuissent Byzaceni Patres, à Rege in exsilium abire jussi sunt. Fulgentium vero non statim post promulgatum interdictionis edictum fuisse ordinatum, ex ipso Fulgentii discipulo illius vitæ auctore discimus, qui cap. 16. sic de illo edicto loquitur. *Tunc regalis auctoritas episcopos ordinari prohibuerat, nec vl-*

as II. duatis plebibus providere pastores licebat. N
p. XI. tim ei contradixere Catholici Antistites
dem, ut idem auctor observat, Fulgentius
episcopum habere vicinæ ecclesiæ vehe
desiderabant, *securus hujus interdictioni*
in monasterio transigebat. Ordinationes
celebrare non tentaverunt Orthodoxi
complures ecclesiæ viduatæ pastoribus
Postquam, inquit idem auctor, *sacra*
tificum qui remanserant, communicato inte
silio, definierunt adversus præceptum Regi
bus locis ordinationes celebrare Pontificum
repente communis assumtio, presbyteros, dia
si quos inveniret electio, rapere, benedice
crare certatim locis singulis properantibus.
interea Fulgentius, nec in monasterium
sus est, dum *cathedris quam maxime proximi*
copos haberi proprios existimavit. Cum
longe ante annum DVIII. cessaverint ordi

tioni præbuisse innuit sæpe laudatus auctor Vitæ sancti Fulgentii cap. 16. Id quippe facinus aggressi sunt episcopi Byzacenæ provinciæ, *quod cogitarent, aut Regis iracundiam, si qua forsitan exsisteret, mitigandam, quo facilius ordinati in suis locis vel plebibus viverent; aut si persecutionis violentia nasceretur, coronandos etiam fidei confessione, quos dignos inveniebant promotione; ministerium vero suum facilius impleturos, atque inter ipsas tribulationes propriis plebibus solatia præstituros.* Sed contrarium omnino evenit. Nam *succedente*, inquit idem auctor, *majore tristitia, versa fuit in publicos luctus ordinationis assumta lætitia.* Excanduit nempe Trasamundus ob violatam à se latam legem, statimque cunctos antistites exsilio multandos decrevit.

Victor primas Byzacii.

5. Primos iracundiæ Regis impetus pertulit VICTOR ipsius provinciæ Byzacenæ primas, qui *omnium prior à Regis servis exeuntibus captus* Carthaginem adductus est. Sed *ne deesset*, inquit Fulgentii Vitæ auctor cap. 17. *fidei Catholicæ contra Arianos fidelissimus prædicator, Deus in tempore tribulationis abscondere noluit vas electionis*, sanctum videlicet Fulgentium, quem Ruspenses à Victore primate in itinere constituto petierunt, ut sibi ipsis à vicinis episcopis in antistitem ordinari permitteret. quod annuente Victore statim factum est, anno scilicet DVIII. ut ex ipsius Vitæ auctore colligit Henricus Norisius libro 2. Historiæ Pelag. cap. ultimo. quod anno videlicet DXXXIII. idem sanctus e vivis excesserit ipsismet Januarii Calendis, cum Ruspensem sedem per annos viginti & sex obtinuisset.

Fulgentii virtutes in episcopatu.

6. Quænam vero fuerint beatissimi hujus viri in episcopatu virtutes, fuse exponit sæpe laudatus vitæ auctor cap. 18. nec ab re erit eas brevi

pretiosa vestimenta quæsivit, aut q
prætermisit, aut conditos suaviter
hospites manducavit, aut discumben
cere, & resolvere rigidum proposit
una tantum vilissima tunica, sive p
per hiemem, patienter indutus. Orari
omnes episcopi, nunquam utebatur
tamquam monachus utebatur. Sic.. am
fugiebat, ut nec ipsa calceamenta susc
aut ultimis caligis in tempore hiemis,
tempore æstatis uteretur. Intra monas
dum soleas accipiebat, frequenter nudi
labat. Casulam pretiosam vel superbi
habuit, nec monachos suos habere pe
autem continentia, Deo teste, fiduciam
tunica dormiebat, in ipsa sacrificab
sacrificii mutanda esse corda potius q
dicebat. Huic beatissimo Sacerdoti n
extorsit cujuslibet generis carnes ac
simpliciter olera, ptisanas & ova
juvenis sine oleo; postquam vero s
oleo manducavit, ideo oleum persuas

Dei vigilias interdum descendebat, sed privatas apud se vigilias, studiis quibus dixi, multo laudabilius exercebat. Istæ erant Fulgentii deliciæ, quare, uti prosequitur idem auctor cap. 19. *in nullo loco visus est* umquam *sine monachis habitare.* Cumque Ruspensi ecclesiæ fuisset præfectus, hoc *primum beneficium* à suis civibus impetravit, ut sibi monasterium ædificaretur. idque non longe ab ecclesia conditum fuit, Ruspensibus certatim ad hoc ædificium sumtus conferentibus, inter quos potissimum Posthumianus *Christianissimus & inter suos nobilissimus* laudatur, quod agrum ad id opus aptissimum sponte beato Pontifici obtulerit. Pars II. Cap. XI.

7. Cum itaque sanctissimus Antistes totus gregi suo pascendo incumberet, ac simul vitæ monasticæ exercitiis ad martyrium erudiretur, *repente*, inquit Vitæ auctor cap. 20. *diriguntur ministri regalis furoris, ut detentus etiam ipse cum ceteris in exsilium Sardiniæ Confessor Christi nobilis truderetur. Abductus velociter ... tristitiam gaudio majore vincebat, quod tam gloriosæ Confessionis esse particeps inchoabat. Comitantibus ergo monachis simul & clericis, magister egregius utriusque professionis exit, flentibus omnibus laicis, de cathedra honoris ad locum certaminis* properavit. Carthaginem adductus, munera, quæ sibi à fidelibus oblata fuerant, monasterio suo, quod apud Ruspas construere cœperat, *profutura mandavit. Ipse vero navim crucifixo corde & corpore nudus ascendit.* Constitutus in exsilio nihil de consueta vivendi severitate remisit, atque eamdem quam in monasterio duxerat vitam, quoad licuit, cum paucis monachis, qui ipsum comitati fuerant, studuit exercere. quin & duobus episcopis, ILLUSTRI, scilicet & JANUARIO, ut secum Exsilium.

& concordiâ pacti fidelia, dubiam
re diligentius lectionem, minist
plenissimæ expositionis ædificati
biles viros; si fieri posset, quot
tium cernere disputantem &c. Hæ
Vita sancti Fulgentii delibare vi
quidquam aliud de ista Trasam
ne in aliis auctoribus antiquis h
tanti viri egregias virtutes præ
quartum; teste ipsius vitæ auctor
tempore persecutionis *Carthagi*
pulos recreabat, & *provocabat*
quod scilicet catholica fides in
qui ceterorum erat & *ingenium*
resi ejusque fautoribus gloriose

onfesso-
m nume-
s.

8. Hic vero locus esset inq
fuerit istorum Confessorum n
fidei veritate à tyranno hac ten
fuerunt. *Sexaginta & eo ampli*
catena ligatos exsilii fuisse refe
Vitæ auctor, præter monachos

[redacted]

m ecclesiæ Carthaginensis diaconum, esse *Pars II. Cap. XI.*
stimant, non semel indicat se ex eodem con-
orum sodalitio fuisse. Ceterum longe plures
scopos, quam iste auctor, ex Africa in Sar-
iam tunc temporis pulsos fuisse tradunt alii
iptores etiam antiquissimi. Solos enim Byza-
iæ provinciæ antistites memorat idem auctor:
vero eos etiam qui ex aliis provinciis ejecti
rant recensent. Certe Victor Tunnonensis in
rica episcopus, qui vivente Justiniano floruit,
ertis verbis affirmat in Chronico, ex omni
rica centum viginti episcopos à Trasamundo
exsilium detrusos fuisse. Hæc sunt ejus verba:
*ısamundus, Ariana insania plenus, Catholicos in-
atur, Catholicorum ecclesias claudit, & in Sar-
iam exsilio ex omni Africana ecclesia centum
inti Episcopos mittit.* Eadem habet Isidorus in
vi Vandalorum Historia æra 526. Ducenti &
inti numero fuisse dicuntur in Chronico bre-
quod supra à nobis editum est. Totidem recen-
auctor Historiæ miscellæ, quæ vulgo Pauli
coni nomine inscribitur. Quinque superadji-
nt Sigebertus & Marianus Scotus. At Her-
nnus Contractus triginta & ducentos epis-
os à Trasamundo in Sardinia variisque insulis
ictos fuisse commemorat. Idem fere habent
istius ævi scriptores, quos singillatim re-
sere nihil juvat; at vel ex solo Eugenii Car-
ginensis exemplo patet, aliarum etiam, præ-
Byzacenam, provinciarum episcopos è suis
ibus à Trasamundo ejectos fuisse.

. Id autem potissimum nos movet, quod *Nomina.*
torum virorum ferme omnium non solum
gestæ, sed ipsa etiam nomina prorsus ignota
ois sint. Quæ vero de iis colligere licuit ex
iquis Africanæ ecclesiæ monumentis, hæc

sunt. Primo ex Vita sancti Fulgentii cap. 16. certum est, VICTOREM totius Byzacenæ provinciæ primatem, omnium primum in exsilium trusum fuisse. *Regis*, inquit auctor laudatus, *commota sævitia cunctos jam decreverat exsilio mancipandos, in ipsum primitus ordinatorem, id est primatem, nomine Victorem, procedente sententia, qui jam à servis Regis exeuntibus captus ducebatur ad Carthaginem &c.* Hunc Victorem eum ipsum esse censet Chiffletius, qui sub Victoris Vitensis nomine notissimus, persecutionis Africanæ historiam descripsit. quo id fundamento conjiciat vir eruditus, diximus in Admonitione prævia ad eamdem Historiam num. 6. ubi etiam observavimus, Victorem primatem hic memoratum, quisquis ille tandem sit, in exsilio excessisse è vivis. Victori ceterisque Byzacenæ antistitibus in exsilium trudendis paullo post adjunctus est ipse FULGENTIUS, eaque de causa, ut narrat Vitæ auctor cap. 20. à ministris *regalis furoris* detentus Carthaginem adductus est. Duos item ex iisdem sanctis Confessoribus episcopos memorat idem auctor capite laudato, ILLUSTREM scilicet & JANUARIUM, qui Calari, ut superius à nobis observatum est, communem vitam cum Fulgentio ducebant. His dubio procul accensendus quoque est QUODVULTDEUS episcopus, qui in synodo Juncensi, (sic quippe scribendum esse ex veteribus codicibus mss. constat, & ex eo quod Juncensis, non vero Vincensis civitas in Byzacena occurrat) Fulgentio priorem locum præripere conatus est, quem ei vir sanctus postea in concilio Sufetensi ultro cessit. Denique ejusdem Vitæ capite ultimo duo item episcopi recensentur, ex Confessorum, ut videtur, numero. Hi sunt DACIANUS Byzacenæ primas, &

PONTICANUS, seu, ut alii habent, Pontianus episcopus Thenitanus; cui, cum ad Fulgentii successorem eligendum Ruspas properaret, idem vir sanctus conspicuus visus est, eique suum successorem jam ordinatum esse declaravit. Certe de Daciano nulla videtur esse difficultas. cum enim Primatis dignitas in Africa omnium ordinatione seniori episcopo provinciæ deferri soleret, Dacianus Fulgentio, qui numquam primas fuit, ordinatione prior esse debuerat, proindeque cum ceteris in Sardiniam relegatus. Et quidem is ipse est Dacianus, ni fallor, qui in epistolis monachorum Scytharum, quas modo laudabimus, inter Byzacenos patres primus omnium recensetur. Major est de Ponticano difficultas, nisi quod *beati* & *sanctitatis* tituli, quos huic antistiti, quod alias non solet, tribuit Vitæ Fulgentii auctor, videantur probare hunc episcopum è Confessorum numero fuisse, & quidem ex iis qui majori sanctitate eminebant, ut ex vitæ textu colligitur. *Recole*, inquit auctor ad Felicianum Fulgentii successorem, *visionem fidelissimam beati Ponticani Thenitani episcopi.* &c. cui *beatissimus Fulgentius per tempus quietis apparuit, & affabili, sicut solebat, aspectu salutans amicabiliter: Quo, inquit, nunc sanctitas tua velociter ambulat? Cui* &c.

10. PONTIANUM item è Byzacena provincia episcopum habemus, qui statim post reditum è Sardinia concilio Juncensi interfuit. sed an idem ipse sit quem num. præcedenti laudavimus, non satis nobis constat. Sane & ipse *Ponticanus* nonnumquam appellatur, ut patet ex epistola Bonifacii episcopi Carthaginensis ad Liberatum Primatem ceterosque Byzacenæ provinciæ antistites. Baronius ad annum 546. laudat episto-

ARS II. AP. XI.

lam Pontiani episcopi Africani ad Ju
augustum de celebri trium Capitulo
stione. Ex qua quidem epistola, quod
no nomine complurium episcoporum
fuerit, colligit Chiffletius, ipsum ejus se
provinciæ primatem fuisse, & forte h
Pontianum, quem ex Fulgentii vita & c
Juncensi laudavimus. Sed etsi id non
stet, certum est Pontianum, seu Pon
qui concilio Juncensi interfuit, è Co
numero fuisse, sicut & RESTITU
collegam, qui ambo è laudata
Carthaginense concilium, quod statim
dinationem suam convocavit Bonifac
ne totius provinciæ Byzacenæ antisti
fuerunt. His denique Confessoribus ce
accensendus quoque est LIBERATUS,
provinciæ Byzacenæ primas, quo nomin
post reditum ab exilio sæpe laudata
Juncensi præfuit. De his vide tom. 4

& in Christi confessione decoratis, exigui Petrus PARS II.
iconus, Johannes, Leontius, alius Johannes, & CAP. XI.
ri fratres in causa fidei Romam missi. Iis ref-
ıderunt Africani Patres numero quindecim,
:st præter memoratos in superiori epistola
vem. Nam Albanus in priori recensitus, in
ı responsione non habetur, quod fortasse jam
ɔ functus esset. Ii autem hoc ordine descripti
ıt: *Datianus, Fortunatus, Boethus*, VICTOR,
HOLASTICUS, *Orontius*, VINDICIANUS,
CTOR, JANUARIUS, VICTORIANUS,
IOTINUS, QUODVULTDEUS, *Fulgentius*,
LIX & *Januarius*. qui omnes, exceptis Ful-
ntio, Felice & Januario, aliam scripserunt
stolam ad Johannem archimandritam & Ve-
tium diaconum de gratia Dei & humano arbi-
o. quamquam mirum sit Fulgentii nomen in
us epistolæ inscriptione desiderari, quæ, quia
is esse fetus putatur, inter cetera Fulgentii opera
ta est. Hactenus quæ ex certioribus ecclesiæ
onumentis de istorum ex provincia Byzacena
tistitum exsulum nominibus colligere licuit.
14. Iisdem vero temporibus celebris fuit Pos- Possessor
SSOR Africanus episcopus, sed incertæ provin- Episc.
æ, qui Constantinopoli adversus Anastasium Afric. &
peratorem, Timotheum ejusdem urbis Episco- alii.
ım, aliosque Eutychianæ hæreseos fautores
regie decertavit. qua de re exstat ad eumdem
ssessorem Hormisdæ Pontificis Romani episto-
in qua fidem ipsius & constantiam egregie lau-
t, eumque ut in cœptis perseveret adhortatur.
ıtimam, inquit, *vestra caritatis audientes instan-*
m., & cognoscentes recta vita tramitem, quem si-
strepitu vindicatis, Deo nostro gratias sine cessa-
ne persolvimus, ut in ea dispositione persistas, &
eris quod sequantur tribuas exemplum. Ista sunt

[redacted]

ponentes , apostolica vos admon
Non sunt condigna passiones huj
turam gloriam quæ revelabitur i
paullò fusius referre visum est,
esse possit quin ob fidei Cathol
Possessor ex Africa ab Arian
fuerit. Id affirmare non dubit
ronius ad annum DXVII. qui
dem Possessore habet ad annum
ad Hormisdam & Hormisdæ a
occasione Johannis Maxentii,
Scytharum scriptas profert. Et q
patres in epistola inter Fulgentia
ta, ad Johannem & Venerium
epistolam ad Possessorem scrip
rant, ibique eumdem antistitem
fratrem, consacerdotemque nostrum
idem Baronius ad annum DIV
sorum numero accenset *beatum*
MASIUM *antistitem Africanum*, c
in Apocalypsim laudat Cassio

qui concilio Toletano II. anno 531. sub hac forma subscripsit: *Maracinus in Christi nomine episcopus, ob causam fidei Catholicæ in Toletana urbe exsilio deputatus... interfui, relegi & subscripsi.* Iisdem denique temporibus POMERIUS, natione, ut observat Gennadius in Catalogo, *Maurus*, in Galliis floruit. PARS II. CAP. XI.

13. Quod si stemus nonnullarum Italiæ ecclesiarum traditionibus, aliquot insuper Confessores ex Africa extorres sub Trasamundo in Italiam adventasse fatendum erit. Cum enim sub Totila Gotthorum rege in istis regionibus claruisse dicantur, non potest eorum exsilium ad priores persecutiones, quæ ante Trasamundi tempora excitatæ sunt, revocari: alias viri illi sancti ante annum CCCCXCVI. qui Guntabundo Trasamundi præcessori supremus fuit, in Italiam accessissent: & tamen adhuc post quadraginta & amplius annos, (Totila quippe ante annum DXLI. Gotthorum in Italia regnum non suscepit,) variis ecclesiis præfecti dicerentur. quod nemo, ut arbitror, sibi facile persuasurus est. Ex iis præcipuus est REGULUS, qui, ut refertur in Martyrologio Romano die I. Septembris, ex Africa in Italiam appulsus, Populonii in Umbria sub Totila rege martyrium consummavit. Discipulus ipsius fuisse dicitur CERBONIUS, inter Populonii antitistes omnium prior ab Ughello tomo 3. Italiæ sacræ recensitus. Idem auctor tomo I. inter Volaterranos episcopos secundum appellat JUSTUM Africanum, qui Vandalorum persecutionem fugiens in Italiam venit, ubi à Volaterranis in episcopum adlectus, à CLEMENTE fratre suo & OCTAVIANO *collegis* in exercenda pastorali munere adjutus est. Iis etiam FELICEM episcopum accenset Ferrarius in Catalogo gene- Et alii in Italia.

rali eadem die prima Septembris, qua Reguli festum celebrari diximus, tum etiam die 3. ejusdem mensis, quam sub Octaviani nomine sacram esse scribit, qui pariter Justum & Clementem, sed die quinta Junii, celebrat.

14. His adjici possent nonnulli, quos Sardi, & potissimum Calaritani apud se sepultos fuisse tradunt: sed quamvis infitiari nolimus ex tanta Confessorum multitudine, qui in Sardinia insula exsilium pertulerunt, multos ante reditum in patriam interiisse, nondum tamen videre licuit idonea monumenta, ex quibus eorum nomina hic recenseri possent. Certe ex unica inscriptione, quam Papebrochius ad diem 20. Maii Bollandiani, tomo quinto, exhibet, facile colligimus, ejusmodi instrumenta prorsus incerta esse ac nullius auctoritatis. Sic quippe se habet.

✠ S. JANUARIUS EPP. ET M.
S. LUDOVICUS EPP. ET M.
ET S. EGIDIANUS EPP. ET M.
SUNT AFRICANUS.

Hujus Inscriptionis vitia singulatim discutere non vacat, cum vel unum *Ludovici* nomen, quod tunc nec apud Afros, nec apud Romanos in usu erat, immo nec etiam apud Barbaros eo modo scriptum, satis superque probet, hæc monumenta suspectæ omnino fidei esse, utpote vitiata, si non plane supposititia. Melioris notæ sunt variæ inscriptiones, quæ in Turritanæ ecclesiæ ruderibus repertæ sunt sæculo superiori à Gavino ejusdem loci, seu Sassaritano archiepiscopo: sed nihil prorsus ad illustrandam Africanæ persecutionis historiam conferunt. Eas videsis apud Jacobum Pintum libro 3. de Christo crucifixo, titulo 4. loco 12.

15. Verum, ut ad id unde paullo digreſſa eſt, recurrat oratio, Symmachus, qui, ferveſcente in Africa Traſamundi perſecutione, Apoſtolicæ ſedi præerat, accepto tam ſævæ adverſus Eccleſiam Catholicam tempeſtatis nuncio, ſui eſſe muneris eſſe ratus confirmare fratres ſuos, in tribulationibus & ærumnis poſitos, egregiam ad eos epiſtolam conſcripſit, ut eos tum ad æquo animo perferendos exilii labores, tum etiam ad conſtantiam in defendenda Eccleſiæ cauſa ſervandam adhortaretur. Hanc epiſtolam habemus apud Ennodium libro 2. epiſt. 14. quam inde deſcriptam huc proferre viſum eſt.

Pars II. Cap. XI.

Pont. Rom. Confeſſores ſolatur.

EPISTOLA SYMMACHI PAPÆ ad Epiſcopos Confeſſores, in Sardiniam & alias inſulas ex Africa deportatos.

Dilectiſſimis fratribus Epiſcopis Afris Symmachus. Lucrum forſitan putaret inimicus, ſi inter pericula quæ Chriſtianis indixit, credentium animos ſubegiſſet, & per diverſa Domini grege diſperſo, non ſupereſſet vel inter paucos, à quibus poſſit fide perſeverante calcari. Regnat adhuc ille in numero veſtro, qui ſibi non tam in multitudine, quam in devotione complacuit. Scriptum eſt enim datam Satanæ poteſtatem, ut ſervos Dei cribraret: ut quod de tritico inveniri poſſet, horreis jungeretur; quod de paleis ad ignium alimenta tranſiret. Ad vos ſpecialiter dictum eſt: Nolite timere puſillus grex: complacuit Patri veſtro dare vobis regnum. *Venit inter vos gladius perfidorum, qui marcida Eccleſiæ membra reſecaret, & ad cæleſtem gloriam ſana perduceret. Quos * habeat Chriſtus milites, certamen oſtendit: qui triumphum mereantur, per bella cognoſcitur. Nolite metuere quod pontificalis à vobis*

Luc. 22.

Luc. 12. 32.

* al. ed. quot.

[redacted]

ftem animare colloquiis. Habes ... na virtutis incendium. Non est op... positos attolli laudibus, qui sine ... Gravat conscientiam Christiani ... blandimenta praeconii. Res quidem ... fecistis, sed summi praemii restit... Quod tamen directis ad filium nost... litteris, sperastis beatorum Naz... nedictionem poscentes, fidelibus ... pite veneranda patrocinia invictor... quia vestram jam fidem in praeliis ... vis, feliciter Confessionis munera ... Deus, cum ipsi placuerit reducer... ut & maerorem quem indixit ad... cedine consoletur.

16. Ex hoc porro conquir... rum studio, quo Confessores ist... ligimus ex laudata Symmachi ... mari potest aliquot Italiae eccle... quae sanctorum Martyrum corpo... istos Confessores allata, apud ... tendunt. Ex his fuisse sanctorum

Catalogo generali ſanctorum Italiæ die 7. Novembris. Aliæ in aliis eccleſiis eſſe dicuntur, ſed quas ſingillatim recenſere non eſt operæ pretium. Et quidem Neapoli, occaſione tranſlationis ſancti Severini Noricorum apoſtoli in eam urbem, gratulatur Baronius ad annum CCCCXCVI. quod *mirifice civitas illa ſtudioſa ſemper fuerit reliquiarum ſanctorum Martyrum & Confeſſorum*; utpote quæ *non ſatis habuerit è proximo accipere ſanctum Januarium*, iſte fuit Beneventi epiſcopus, *& è longe ex Africa ejuſmodi ditari theſauris*, niſi etiam è Danubii ripis *ſacra pignora ſancti Severini in Italiam delata à ſancto Pontifice Gelaſio impetraret*.

S. August. Translatio.

17. Sed inter alia cimelia, quæ ſecum in Sardiniam attulere Epiſcopi Africani, unum certe è pretioſiſſimis fuit beati Auguſtini corpus. Cujus quidem tranſlationem etſi nullus iſtius temporis ſcriptor memoraverit, tunc tamen factam fuiſſe ex iis quæ poſtmodum contigere, certiſſime ſcimus. Conſtat quippe ſanctiſſimi Doctoris corpus ſæculi octavi initio è Sardinia in ſuburbanum Papienſe monaſterium, quod Cælum-Aureum jam dicebatur, tranſlatum fuiſſe à Liutprando rege Langobardorum, cum ea tempeſtate Sardinia à Sarracenis devaſtaretur; idque Petri Papienſis epiſcopi ſuaſu, ut ſcribit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ die ſeptima Maii. Porro tunc temporis fama erat ubique recepta, ejuſdem ſancti Doctoris reliquias in iſtam inſulam allatas fuiſſe à ſanctis Confeſſoribus, quos Vandali Ariani ex Africa extorres fecerant. Hujus rei teſtem habemus Petrum Oldradum epiſcopum Mediolanenſem, qui juſſu Caroli Magni iſtius Tranſlationis hiſtoriam ſcriptis mandavit. Oldradi Epiſtolam ad eumdem Imperatorem ea de re datam profert Baronius ad annum 725.

[redacted]

aliis Sanctorum reliquiis deposi-
raculis claruit. Utriusque etiam
minit Paulus Diaconus libro 6
bardorum cap. 48. *Luitprand*
quod Sarraceni depopulata Sard
ubi ossa Augustini propter vas
olim translata & honorifice fuer
misit eo; & dato magno preti
ea in urbem Ticinensem &c. His
in Martyrologio sincero die 2
bet: *In Africa sancti Augustin*
de sua civitate propter Barbaro
tus, nuper à Luitbrando rege L
nis relatus, & honorifice condit
in plerisque ecclesiis hujus tr
ria, quæ etiamnunc in variis
colitur die 28. mensis Februar
uti probat noster Mabillonius
pag. 221. anno DCCXII. Indeq
in Actis sanctorum Ordinis B
rat, ubi hanc Translationem

ſtolam conſolatoriam ſupra retulimus, non voce ſolummodo aut calamo Chriſti Confeſſoribus, ſed re etiam & opere opem tulit. Exempla nempe præceſſorum ſuorum ſecutus, ſanctorum Chriſti Confeſſorum paſſionibus communicabat, eis quæ ad victum aut veſtitum neceſſaria erant ſuppeditando. *Hic*, inquit Anaſtaſius, *omni anno per Africam vel Sardiniam Epiſcopis, qui in exſilio erant retruſi, pecunias & veſtes miniſtrabat.* Quæ eadem verba habentur in brevi Chronico, quod ad calcem Victoris Vitenſis ſupra edidimus pag. 112. Habemus & tertium hujus rei teſtem, auctorem nempe Vitæ ſancti Aviti Viennenſis epiſcopi, quam è veteri manuſcripto codice eruit eruditus vir Philippus Labbeus tomo 1. Bibliothecæ novæ pag. 693. ubi hæc leguntur : *Hujus*, beati Aviti, *temporibus graviſſima perſecutio Vandalorum ceterarumque gentium in Africa excanduit, & Symmachus pontifex per Africam & Sardiniam Epiſcopis, qui in exſilio erant, quingentis quinquaginta pecunias & veſtes miniſtravit.* Eiſdem beatum Symmachum *quotidiana ſubſidia miniſtrare non deſtitiſſe* ſcribit auctor hiſtoriæ miſcellæ ſub nomine Pauli Diaconi lib. 17. Omitto Adonem in Chronico, Hermannum Contractum, alioſque ævi poſterioris ſcriptores, qui antiquos exſcripſere.

Papa Confeſſoribus ſubvenit.

19. Ceterum pulſis paſtoribus Traſamundus ſe abſque ullo negotio invaſurum greges exiſtimabat, nihil non movens, ut orthodoxos partim vi, partim promiſſis, immo etiam & ratiociniis, eloquentia enim & magna loquendi facilitate pollebat, ad ſuam ſententiam adduceret, ut narrat Vitæ ſancti Fulgentii auctor, quem fere unicum habemus, qui de ea perſecutione fuſius conſcripſerit. Interea, inquit cap. 21. *Traſamundi regis adverſus Religionem Catholicam mens impla-*

Traſamundi adſtutia.

dere voluisset, aut despiciebat ...
quasi patienter audiens, satisfieri ...
bat. Huc revocari debent, qua...
pio observavimus, Trasamun...
quam cruciatibus Catholicos ...
Sed nemo non videt persecutio...
multo fuisse periculosiorem. Ha...
Deus, ut his in angustiis fide...
cessaria sibi ope destituerentur...
uti loquitur idem auctor, *pl*...
dax fidei suæ constantia, per...
præparatas studiosi Regis convin...

...neitur. 20. Sed & nonnulli, quibus a...
ve objecta respondendi faculta...
copos exsules litteras dederun...
rent, qua ratione hæreticorum...
sent refellere. Exstant de hoc...
plures Tractatus apud Fulge...
sentes in fide confirmabat. S...
orthodoxa instruxit Donatum...
positis adversus Christi cum...
variis quæstionibus, à recta fid...
bantur. Scripsit & ad Felicem

sanguinis Christi, quod plerique soli Patri existimabant immolari : Cur, inquit capite 6. *ipse Filius sanctificare nequeat sacrificium corporis sui, quod offerimus nos, cum corpus suum ipse sanctificaverit, quod obtulit, ut redimeret nos?* Tanta vero erat Fulgentii, etiam absentis auctoritas, *ut quicumque,* ait illius Vitæ auctor cap. 20. *in qualibet sacerdotum exsulantium plebe tentabat inquietus exsistere, vel Episcopi proprii jussa contemnere; beato Fulgentio dictante sic corripiebatur absens, ut satisfactionis remedium quærens, enavigato mari continuo fieret præsens.*

21. Tanti viri videndi & audiendi desiderio captus Trasamundus, hunc è Sardinia Carthaginem adduci præcepit: cui cum *dicta quædam veneno perfidiæ plena legenda celeriter* direxisset, ita plane eis respondit sanctus Antistes, ut etsi *sapientiam* ejus Rex laudaret, humilitatem prædicaret, tamen obstinata mente veritatem intelligere non meruerit. Cum interea *Carthaginensis populus triumphi spiritalis interpres, propositiones Regis fuisse convictas læto murmure confiteretur, & Catholicam fidem semper esse victricem, conjunctis beati Fulgentii laudibus gloriaretur.* Alterum inire prœlium paullo postea tentavit Rex infidelis, missis ad Fulgentium novis quæstionibus, quibus omni fere meditandi, aut describendi facultate sublata, eum numquam facturum satis existimabat. at quantum à spe sua fuerit dejectus vafer ille princeps, probant Fulgentii libri tres ad Trasamundum inscripti, quos ea occasione beatus Antistes conscripsit. Eadem facilitate Pintam Arianum episcopum, qui Regem devictum vindicare conatus fuerat, confutavit singulari libro adversus eum edito. Mirum est autem quantum tunc Catholicæ religioni profuerit Fulgentius;

Fulgentii fama.

Regem vincit.

ars II
ap. XI

qui, ut sæpe laudatus testatur auctor
cap. 21. *Alios jam rebaptizatos errorem f*
gere docebat, & reconciliabat; alios ne f
pro terrenis commodis perderent, adv
quos jam perditioni proximos sentiebat, i
sermonibus leniebat, ut propter ejus bene
verecundarentur cogitatam implere malit
sique velociter agerent pœnitentiam. Et
alii verbis ejus, & doctrina sale conditi,
bant Arianos hæreticos cum omni fiducia.
bili gratia factum fuit ... ut per ministeri
cutionis fides Catholica incrementum p
defectum acciperet. Immo & capite 24.
rurtur Ariani, Fulgentii doctrinam ita p
se, *ut de sacerdotibus suis*, Regem allo
reconciliet aliquantos; proindeque nisi cito
ris, religio nostra deficiet, & quicumque à
baptizatus, homousion iterum prædicabit pu
conciliatus: nec si persecutionem voluerit co
timeri poterit regalis sævitia. Multum quipp

clam populo fieret. Sed servi sui triumphum publicum esse voluit Deus: *flantibus* nempe *ex adverso ventis, plurimos dies* Fulgentius *in littore transegit*, ita ut *per dies plurimos omnis pene illuc civitas conveniret, & de manu ejus, valefaciens, communicaret.* sicque postea *favente aëris serenitate in Sardiniam reportatus, exsulantium coëpiscoporum latos animos reddidit... concurrentibus undique cum gaudio Christianis hominibus videre athletam Christi fortissimum, qui certamine singulari sævientis impetum Regis fregerat, ad divina castra rediisse insignibus laureis adornatum.* Reversus in exsilium Fulgentius, monasterium permittente *Brumatio*, seu, ut alii scribunt, *Primasio*, aut *Viliatco*, Calaritano episcopo, prope sancti martyris Saturnini basilicam, extra urbis muros construxit, ubi *congregatis quadraginta & amplius fratribus, disciplinæ c. nobialis ordinem custodivit illæsum.* ibique vitæ austerioris exemplo, & scriptis, quibus Ecclesiam illustrabat, Confessionis suæ gloriam adaugens, usque ad Trasamundi mortem perduravit.

Pars II. Cap. XI.

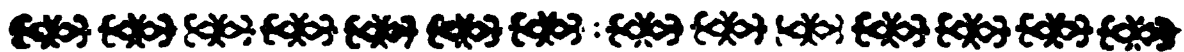
23. Quid vero post Fulgentii ex Africa discessum adversus Orthodoxos decreverit Trasamundus, auctores non referunt: quamvis veri simile sit Arianos, sublato tam invictissimo fidei defensore, Regis animum in ceteros exasperasse. Commemorat auctor vitæ sæpe laudatus, Fulgentium *eo tempore Carthaginensibus epistolam, sublimi exhortatione perspicuam, ubi pene cunctos dolos & fallacia blandimenta, quibus infelices seducebantur animæ ad mortem, gravissima conquestione digessisse.* Vi aperta in Orthodoxos sævitum fuisse innuit ipse Fulgentius, sive quivis alius auctor libri, qui inter ipsius opera adversus Pintam, tunc temporis Arianum episcopum, inscri-

Persecutio recrudescit.

leravit Ecclesia. Eodem fere
lix Zactarensis episcopus , Nu
Concilium Carthaginense sub
Post discrimina exitialia , inqui
ctum episcopalis honor subjacebat
nemo eum graviter adversus G
duisse infitiari potest , quem cō
tem solum , sed etiam , qua
mortuum in eos sæviisse. Mort
mus , ut post Victorem Tunno
que auctores asserunt , Hilderi
successurus , sacramento obst
licis aut ecclesias redderet u
tueret privilegia. Quantum v
Catholicis tunc temporis V
uno exemplo colligi potest ,
alias Trasamundo plus æquo
Vandalorum lib. 1. inseruit. N
auctor loco laudato , Vandalo
ros qui circa Tripolim habita
turos , *Prima statim die ut castr*
stianorum templa inductis equis a
nullo ludibrio abstinentes libidini

ctam in se ipsos concitantes, fugati planeque à Barbaris victi fuere, atque paullo post Trasamundus mærore confectus excessit è vita, anno DXXIII. die 28. Maii, uti probat Norisius Historiæ Pelagianæ lib. 2. cap. 21.

Pars II. Cap. XII.

CAPUT DUODECIMUM.

Pax Ecclesiæ Africanæ restituta.

Hildericus pacem reddit.

1. EX Trasamundi morte mutata est omnino Africanæ Ecclesiæ facies. *Mirabilis* nempe *bonitas*, inquit Fulgentii Vitæ auctor cap. 28. *Hilderici regnare incipientis, Ecclesiæ catholicæ per Africam constitutæ libertatem restituens, Carthaginensi plebi proprium donavit Antistitem, cunctisque in locis ordinationes Pontificum fieri clementissima auctoritate mandavit.* Bonifacii ordinationem in ecclesia sancti Agilei apud Carthaginem fieri præcepisse Hildericum in regni sui exordio, restituta omnibus Catholicis libertate, testatur vetus auctor Fragmenti Tironis chronico subjuncti apud Canisium. At Victor Tunnonensis episcopus in Chronico contendit id ab Hilderico antequam regnum capesseret præstitum fuisse: quod ipse à Trasamundo sacramento fuisset obstrictus, uti supradiximus, ne posteaquam regnum fuisset adeptus, catholicis umquam restitueret libertatem. *Hilderix*, inquit, *qui ex Valentiniani imperatoris filia à Gizerico captivata & Ugnerico juncta natus est, regnavit annis* VII. *mensibus* III. *Hic ergo sacramento à decessore suo Trasamundo obstrictus, ne Catholicis in regno suo aut ecclesias aperiret, aut privilegia restitueret; priusquam regnaret, ne sacramenti terminos præteriret, præcipit & sacerdotes*

[redacted]

extremam ...
quit Vitæ ipsius auctor, ipsis
post *peractam vesperam* migra
postquam ecclesiæ Ruspensi p
gesimo quinto, ætatis vero sua
to. quibus verbis annum æræ vu
indicari probat Henricus Noris
riæ Pelag. capite ultimo. Fulg
nuarii recentiora simul & ve
commemorant, quem merit
doctorem, vigilantissimum a
simumque Christi Confessore
lica veneratur.

elimer egnum in- adit.

4. Ceterum pax ab Hilderi
nisi aliquod veluti præludium
tranquillitatis, quam Ecclesia A
annos consecuta est. Etenim G
Genserici filio natus, cui pos
Vandalorum regnum debeba
tiens, pulso Hilderico, anno
invasit. Favit ejus rebellioni
is nempe adeo timidus erat,
dii aspectum ferre posset. Dei
cus Gotthorum animos à se ali

mum intercepta fuisset, *paullo post in custodia iuncta est.* quod ægre ferens Athalaricus, Theo- Pars II. Cap. XII.
rici ex Amalasuntha filia nepos, qui Ostrogot-
s in Italia imperabat, ea de re conquestus est
ıd Cassiodorum lib. 9. Variarum epistola 1. quæ
ad Hildericum data, ubi *violentam* fuisse Ama-
ridæ mortem dicit, minaturque se reginæ ex
nali sanguine exortæ cædem armis brevi vin-
aturum, nisi ipsi, cunctique Gotthorum gen-
fiat satis. Amalafridam in vinculis detentam,
Gotthos omnes à Vandalis interfectos fuisse
ibit Procopius libro 1. Historiæ Vandalicæ,
usatos res novas in Regis regnique perniciem
oliri. Non tamen Gotthos adversus Hilderi-
n quidquam istis temporibus tentasse legimus,
od forte paullo post Hildericus è solio à Ge-
lere absque magno negotio fuisset dejectus.
orum animos tyrannus ille regnum affectans
ıd dubium placaverat. Theodoricum has in-
ias ultum non fuisse testatur laudatus Proco-
ıs, quod non satis valere se classe ad peten-
n Africam judicaret. Ceterum Hilderico fave-
ıt Justinus Augustus, &, qui paullo post Im-
ium adeptus est, Justinianus, quod ex matre
doxia genitus Hildericus Imperatorum Roma-
rum affinis esset. Et quidem Justinianus factus
perator, cum Gelimer Hildericum è solio deje-
set, fœdus inter Zenonem & Gensericum re-
n olim initum abrupit, atque comparato in-
nti exercitu, per Belisarium ducem victo, cap-
que Gelimere, qui paullo post Constantino-
lim ad triumphum perductus est, Africam
cam recuperavit, ut fuse scribit Procopius in
ris de Bello Vandalico. Belisarii triumphum Belisarii triumphus.
regie repræsentat idem auctor, qua occasione
elimer illustre rerum humanarum fragilitatis

sumtas : *Vanitas vanitatum*,
Procopius spolia pretiosiora, q
reportata in triumphum ferebar
quit laudatus auctor, *ea quibus*
Regi Vandalo, sedes aurea & pi
matronam vestaverant, gemmar
dibilis splendor, ex auro pocula g
mensa ostentamenta. Tum vero ar
quot millia pondo, pretiique im
Romano quondam palatio direpta
lerat. In his & illa, qua captis
mam pertulerat Titus Vespasian
que imperialia ornamenta, qua
ma capta in Africam transtuler
fuisse testatur Justinianus impe
tit. 27. Anno sequenti, qui e
DXXXV. Belisarius consulatum
veterum Consulum triumphavit
humeris portatus, curruique i
copius narrat, *inde missilia de*
sparsit in vulgus; *vasa* scilicet
aureas, variaque regii luxus instru
cum magnis plausibus recipieb
5. Maximus vero huius vic

iciis saviisse nemo sibi persuadebit, quem scilicet etiam in suos fuisse sævissimum omnes consentiunt, ut ne quid dicam de Hilderico, optimo principe, quem crudeliter cum aliis ipsius affinibus occidi jussit, ut testatur Victor Tunnonensis in Chronico, ad quartum Justiniani Augusti consulatum: qui auctor non semel observat *multos nobilium Africa* ab eodem rege fuisse interemtos, quorum bona per fas & nefas postea diripiebat. Eumdem vero Arianorum sectæ addictissimum fuisse ex Procopio colligimus, qui libro 2. de Bello Vandalico refert, Gelimerem speciosis in Galatia prædiis, quæ cum propinquis inhabitaret, à Justiniano donatum quidem fuisse, patriciatus vero dignitatem non fuisse adeptum, quod ab *Arii placitis* discedere noluisset.

6. Recuperata itaque à Romanis fuit Africa Indictione XII. Justiniano Augusto IV. & Paulino consulibus, id est vulgaris æræ anno DXXXIV. post annos scilicet septem supra centum, quam à Vandalis occupata fuerat. Simulque restituta fuit Imperio Carthaginensis civitas, anno postquam à Genserico capta fuerat nonagesimo quinto. Publicas ea de re gratiarum actiones Deo Opt. Max. retulit Justinianus Augustus, in Constitutione de officio Præfecti Prætorio Africæ, quæ habetur in Codice Justiniani libro 1. titulo 27. ubi sibimet ipsi de tanto beneficio sibi à Deo concessio gratulatur. *Quas*, inquit, *gratias, aut quas laudes Domino Deo nostro Jesu-Christo exhibere debeamus, nec mens nostra potest concipere, nec lingua proferre. Multas quidem & antea à Deo meruimus largitates, & innumerabilia circa nos ejus beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus. Præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per nos pro sua laude, & pro suo no-*

Justiniani gratiarum actiones.

barbarico durissime subjugabant; &
sacrosanctas ecclesias suis perfidiis
quas vero ex eis stabula fecerunt.
biles viros, qui abscissis radicitus
miserabiliter, (mallem legere *mira*
tur. Alii vero post diversa torment
persi provincias vitam in exsilio p
go sermone, aut quibus operibus d
agere valeamus &c. Hac in Con
rator Africam in pristinum sta
iisdem privilegiis gaudere vul
perfruebatur. Præter Præfectum
Carthagine commorari jussit,
Officiales instituit, qui per div
giones in majoribus urbibus se
berent, eisque omnibus stipend
signavit. Diœcesim Africanam i
cias partitus est: Tingitanam
antea Proconsularis vocabatur
Byzacium, Tripolim, Numidiam
& Sardiniam, quarum priores
sularibus, tres vero posteriores
ministrari voluit. In sequenti
Militaribus Officiis ac Iudicibu

INDEX

ARS II *oram Imperii ; castellum hoc universo*
:AP. XII *neri inexpugnabile reddidit.* Nobilissim
ecclesiam apud Sibratam Tripolitanæ
Justiniano ædificatam memorat idem
duas vero apud Carthaginem fieri
priorem scilicet in palatio Dei genitr
ram extra palatium sanctæ Primæ, quæ
inquit Procopius, ex sanctis indigenis
Monasterium præterea intra ejusd
muros ad portum, qui Mandracius
labatur, condidit. Porro ecclesiarum
Barbari invaserant, idem Imperator
que locis restitui curavit, aliaque
decrevit in ecclesiarum ac sacrorum
rum gratiam, quæ in Novellis, aliisque
toriis constitutionibus habentur. Ga
xit novarum aliquot gentium ad Chri
conversio, Barbarorum scilicet, qui c
tem Tripolitanum habitabant. Ex his
cognomento *Pacatos*, qui Cidamam ur

INDEX.

B

.II. ſam, accepta ipſius in Johannis locum
. XII. tione ei ſcripſerat. In illis Pontifex gratul
reſtituta Eccleſiæ Africanæ libertate, quam
Deo omnipotenti redditis, ut utilis ac fru
fiat apprecatur. Et hic erat felix Africanæ ec
ſtatus, quæ poſt tot calamitates tandem
rorum oppreſſione liberata, brevi pri
ſplendorem recuperavit.

FINIS.

INDEX.

C

INDEX.

INDEX

INDEX.

INDEX.

B

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX

INDEX.

E

INDEX.

INDEX.

R r

INDEX.

G

INDEX.

INDEX.

M

S C.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

[redacted]

INDEX.

[redacted]

INDEX.

INDEX.

INDEX.

[redacted]

INDEX.

Tt iij

INDEX.

S

INDEX.

INDEX.

V u

INDEX.

INDEX.

INDEX.

V u iij

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

ERRATA.

PAg. 2. *l.* 2. *lege* inquis. *P.* 105. *l.* 29. *lege* clavati. *P.* 112. *l.* 26. filios *lege* filio. P. 126. *l.* 9. Tuburficensis *lege* Tubusicensis. *P.* 146. *l.* 32. *post* Furnitanam, *adde*, Si tamen de iis loquatur Victor, quæ ante captam Carthaginem contigere, nec de ipsa urbe Furnitana accipienda erunt. *P.* 148. *l.* 26. cap. 2. *lege* 9. *P.* 188. 18. *pone charactere italico*, in Italia con ficto agemus. P. 201. *l.* 5. *ante* 21. *adde* XVIII. *P.* 211. *l.* 14. CCCCIX. *lege* CCCCX. P. 221. *l. ult. lege* Uzalæ. P. 228. *l. post* videtur, *adde* post Holstenium. P. 232. *l.* 6. *post* Africano, *adde*, & Dio ...lius lib. 43. *P.* 243. *l.* 7. Simmininensis *lege* Simminensis. *P.* 273. *l.* 15. Boni... *lege* Januario. *P.* 296. *l.* 28. *lege* Ressianensem. P. 303. *l.* 12. Numidicus ... Numidius. *P.* 311. *l.* 15. Tarasensis *lege* Tarazensis. P. 335. *l.* 25. Macrianus ... Marcianus. P. 358. *l.* 33. Vaudinensis *lege* Vaunidensis. P. 417. *l.* 31. & 32. ...CXXVII. aut CCCCXXVI. P. 481. *l.* 6. lib. 5. *lege* 1. P. 512. *l.* 21. Florentius *lege* ...entinus. P. 573. *l.* 26. *lege* velociter. P. 577. *l.* 34. *lege* exercendo. P. 578. 5. *dele* esse. P. 584. *l.* 34. *lege* palmarem. P. 597. *l.* 10. *dele* quod.

...ypis Francisci Muguet Regis & Clerici Gallicani Typographi anno MDCXCIV.

